

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Кафедра фінансів і банківської справи
Департамент фінансів Закарпатської обласної державної адміністрації
Територіальне відділення Асоціації платників податків України в Закарпатській області
Закарпатське РУ ПАТ КБ «Приватбанк»

**ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ
ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН:
ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ**

**Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної конференції**

(23 листопада 2016 р., м. Ужгород)

Ужгород - 2016

УДК 336 (477) (063+339.9)
ББК У9 (4Укр) 26л0+У52
Т 65

Рекомендовано до друку Вченою радою економічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет», протокол № 4 від 30.11.2016 року.

Редакційна колегія:

Варцаба Віра Іванівна – д.е.н., доц., завідувач кафедри фінансів і банківської справи економічного факультету ДВНЗ «УжНУ»

Огородник Валерія Олегівна – к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «УжНУ»

Заславська Ольга Ігорівна – к.е.н., доцент кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «УжНУ»

Стегура Віктор Вікторович – викладач кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «УжНУ»

Лийзьо Наталія Василівна – магістрант кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «УжНУ»

Т 65 Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ужгород, 23 листопада 2016 р.) – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2016. – 395 с.

Збірник укладено за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти», яка відбулася 23 листопада 2016 року в ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Матеріали авторів містять різні точки зору з теоретичних та прикладних засад розвитку держави та регіонів в контексті децентралізаційних і глобалізаційних процесів, які охоплюють: проблематику розвитку фінансового ринку; вдосконалення механізмів фінансового менеджменту підприємництва; розбудову ринку банківських і небанківських фінансових послуг; актуальні питання бюджетно-фінансової автономії регіонів, що в сукупності виступають ключовими факторами процесу перебудови національної моделі фінансово-кредитних відносин.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Редакція не завжди поділяє думку та погляди авторів. Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, назв, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

УДК 336 (477) (063+339.9)
ББК У9 (4Укр) 26л0+У52

© Автори тез, 2016

© ДВНЗ «УжНУ», 2016

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1 РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УМОВАХ СТРУКТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Бандура І.Я. ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ВІДНОСИН ЗІ СПОЖИВАЧАМИ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ – ЯК ОДНА З КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ	12
Бузовецька А. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХИСТУ ПЛАТІЖНИХ ЗАСОБІВ	14
Варцаба В.І., Поп В.П. АНАЛІЗ ІНОЗЕМНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	15
Воробйова Т.Р., Саєнко Л.А. ПРОБЛЕМИ ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ В УКРАЇНІ	18
Гончаренко О.О. ФІНАНСОВИЙ ІНСТИТУТ ТА ФІНАНСОВА УСТАНОВА: КОЛІЗІЯ ДЕФІНІЦІЙ	20
Гудзовата О.О. ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЗА НЕСТАБІЛЬНОСТІ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ СФЕРИ	23
Євгенєва А.С. ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ОБМІНУ ФІНАНСОВОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ	26
Журавель А.І. СУЧАСНИЙ СТАН ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ	27
Кішинська К.В. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ	30
Кішинська К.В., Колб О.П. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	33
Клочанка К.Р. ДІЯЛЬНІСТЬ БІЗНЕС-АНГЕЛІВ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ ІНВЕСТИЦІЙНОМУ РИНКУ	35
Коваль В. СУЧАСНИЙ СТАН ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ	37
Костьов'ят Г.І. НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ	39
Марченко А.О., Терпімова П.Є. ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ	40
Маслій О.А. РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ ПІД ВПЛИВОМ ЗАГРОЗ БОРГОВІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ	41
Мешко В.В. ПРОБЛЕМИ РІВНОВАГИ НА РИНКУ КАПІТАЛІВ	43
Мінкович В.Т., Микулянець В.І. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	45
Мінкович В.Т., Терновська К.Є. ГОЛОВНІ ТРЕНДИ СУЧАСНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИНКУ УКРАЇНИ – РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ СТАРТАП-ІНДУСТРІЇ	48
Мірзоєва Д.Р. РУШІЙНІ СИЛИ, ШО ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ КУРСУ УКРАЇНСЬКОЇ ГРИВНІ	51

Онищенко С.В. ФІНАНСОВА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК СКЛАДНИЙ ІНТЕГРОВАННИЙ ОБ'ЄКТИВНИЙ ПРОЦЕС	54
Погорілий Д.В. КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ ТА МІСЦЕ В НІЙ МОНЕТАРНОЇ СКЛАДОВОЇ	56
Прокопюк А. РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ЄС: ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ	59
Святогор В.В. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЇЇ СКЛАДОВИХ	62
Селезньова Ю.О. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ	65
Семенюк В.В. КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	67
Соловійова А.Г. ОСОБЛИВОСТІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	68
Ткаченко Н.В. РЕЙТИНГОВІ АГЕНЦІЇ В СУЧАСНОМУ ФІНАНСОВОМУ ПРОСТОРИ	70
Ткаченко О.Є. СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ «ЗДОРОВІ ФІНАНСИ» У ТРИ-ВЕРКТОРНІЙ ТИПІЗАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	73
Фрунза С.А. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	75
Худолій Ю.С. ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД КРЕДИТУВАННЯ ПРОГРАМ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ	78
Хуторна М.Е. ЩОДО ДЕФІНІЦІЇ ПОНЯТТЯ «КРЕДИТНА УСТАНОВА»	79
Шабліста Л.М. РОЗВИТОК ІНСТИТУЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ІНВЕСТОРІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ	82
Щепіна Т.Г., Лункіна І. РОБОТА НБУ ПІД ЧАС ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ	85

СЕКЦІЯ 2

БЮДЖЕТНО-ФІНАНСОВА АВТОНОМІЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАМИ

Баскаков А.Ю. НОВАЦІЇ КЕШ-МЕНЕДЖМЕНТУ КОШТІВ ЄДИНОГО КАЗНАЧЕЙСЬКОГО РАХУНКУ	89
Бондаревська О.М. ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ»	91
Булеца Н.В. УДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ НА ЗАСАДАХ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	93

Бутурлакiна Т.О. УЧАСНИЦЬКЕ БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ БЮДЖЕТНОЇ ПРАКТИКИ НА МУНІЦИПАЛЬНОМУ РІВНІ	96
Васильцiон Д.Р. ВИКОРИСТАННЯ МУНІЦИПАЛЬНИХ ОБЛІГАЦІЙ УКРАЇНОЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	99
Гребенюк О.А. ПРОБЛЕМАТИКА ДЕФІЦИТНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ	101
Григорська О.С. ПРОЦЕСИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ: ФОРМИ ПРОЯВУ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ	103
Добролежа К.М., Лагутенко О.В. АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ УКРАЇНИ	104
Дудурич Т.І. ОСНОВНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	107
Єрмійчук Н.І. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	109
Йолкін О.В. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО АДМІНІСТРУВАННЯ	112
Зелик С.С. ДОСВІД ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТІВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У КРАЇНАХ З РОЗВИНУТОЮ ТА ТРАНСФОРМАЦІЙНОЮ ЕКОНОМІКОЮ	114
Кішинська К.В., Колб О.П. АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД	116
Ковальова О.Ю., Семенюк В.В. РОЗВИТОК МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	119
Копитько В.І. ПОНЯТТЯ І ОЗНАКИ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	120
Лазар П.Д., Траньович Ю.П. ПЕРШІ НАСЛІДКИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ	122
Ледіда М.Р. БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	125
Москаленко П.В. РЕФОРМУВАННЯ СПЕЦРЕЖИМУ ПДВ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	127
Надточей І.В. ЗАХОДИ ПРЕВЕНТИВНОГО ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ	129
Огородник В.О., Галаган К.В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ЯК ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ АВТОНОМІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	132
Олексієвець О.О., Олішкевич К.В. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	134
Олішкевич К.В., Олексієвець О.О. НАПРЯМКИ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ	135

Охрій Т.О., Селезньова Ю.О. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ	138
Пітюлич М.М. ВДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	140
Русинчак М.І. ПОРЯДОК НАРАХУВАННЯ І СПЛАТИ ЄСВ В СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	143
Самарська С.М. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	145
Селезньова Ю.О., Охрій Т.О. ДЕФІЦИТ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ: НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ	148
Сембер С.В., Машіко К.С. ВІДМІННОСТІ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ БЮДЖЕТІВ МІСЦЕВИХ РАД ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНИХ РЕФОРМ	150
Сідельникова Л.П. ДЕФОРМАЦІЇ РИНКУ МУНІЦИПАЛЬНИХ ОБЛІГАЦІЙ В УКРАЇНІ	153
Скрип О.В. ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ	156
Скрипка О.М. ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН	158
Трусова А.В., Мороз А.С. АНАЛІЗ МИТНИХ НАДХОДЖЕНЬ В СИСТЕМІ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ	160
Чубарь О.Г., Машіко К.С. НЕОБХІДНІСТЬ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	162

СЕКЦІЯ 3

СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Арабаджийський О.І. СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ, ЯК СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СТРУКТУРИ ПІДПРИЄМСТВА	166
Бурлака Д.О. РОЛЬ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	168
Васецька І.В. ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЇХ ЗБІЛЬШЕННЯ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	170
Віннікова О.С., Сидоренко А.А. УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	173
Гороховська Ю.І. СУЧАСНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	175
Григораш О.В., Семенюк В.В. МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ	177
Грушко Т.І. УПРАВЛІННЯ РЕАЛЬНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ ПІДПРИЄМСТВА	179

Гуцалюк О.М. ЕМІСІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ	180
Дем'ян В.В. УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ	183
Добролежа К.М. УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМИ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	186
Кампо Г.М., Піняшко О.М. ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	187
Колб О.П. МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ (ЦІНИ) КОМПАНІЇ	190
Король А.М. СУТНІСТЬ І КЛАСИФІКАЦІЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА	191
Кравченко О.О. МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ФИНАНСОВОГО ПЛАНИРОВАНИЯ	194
Лендєл Ю.В. ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ	197
Лийзьо Н.В. СУТНІСТЬ І КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА	200
Лускань Ю.С. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ТА ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА НЕЇ	202
Макарович В.К., Решетар М.М. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	204
Мамонов К.А., Величко В.А. ВИЗНАЧЕННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ У СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ РЕЙДЕРСТВУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ	207
Масюк В.М. ВИЯВЛЕННЯ ВПЛИВУ НЕГАТИВНИХ ЧИННИКІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ДІЯЛЬНІСТЬ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ	209
Молнар О.С., Яночко А.А. ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА (НА ПРИКЛАДІ ОП «УЖГОРОДСЬКИЙ КОНЬЯЧНИЙ ЗАВОД»)	211
Одрехівський М.В. ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ІННОВАЦІЙНИХ СИСТЕМ	215
Пашикян І.С., Шутова Д.М. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА	217
Пойда-Носик Н.Н. ПОКАЗНИК ЕКОНОМІЧНОЇ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ ЯК ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ КОМПАНІЇ	219
Полінкевич О.М. МЕХАНІЗМ НАРОЩУВАННЯ ВАРТОСТІ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	221
Русіна О.В. УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ	223

Саєнко В.Г. ЭВРИСТИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ ВХОЖДЕНИЯ СЕРВИСНОГО БИЗНЕСА В РЫНОК УКРАИНЫ	224
Свадеба В.В. ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТА УМОВИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ	227
Селезньова Ю.О., Грушко Т.І. УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ТА КОМПЛЕКС ЗАХОДІВ ЩОДО ЇЇ МІНІМІЗАЦІЇ	229
Скирда М.В. ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА УПРАВЛІННЯ	231
Сова О.Ю. АНТИКРИЗОВІ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	233
Сочка К.А. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ	234
Стеблій Г.Я., Тувакова Н.В. РИНКОВІ ІНСТРУМЕНТИ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	237
Стегура В.В. ПЕРЕРОБКА ТА СПОСОБИ УТИЛІЗАЦІЇ СМІТТЯ ЯК ПРИБУТКОВИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ	240
Стегура С.Ю. СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ЙОГО РОЛЬ У ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	242
Стефанишин О.Б. ОБГРУНТУВАННЯ ЛОГІКИ МЕТОДИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ РОЗДРІБНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ	246
Третяк А.Г., Шаршунович М.В. ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ КОНТРОЛІНГ: ЕТАПИ ВПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	248
Щур Л.М. ПЛАНУВАННЯ ПРИБУТКУ ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	250
Юр'єва І.А. СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМНИЦТВА	252

СЕКЦІЯ 4 ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ

Боришкевич О.В. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ	255
Брігченко І.Г., Стойка В.С. РОЛЬ ДОВІРИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНУВАННІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	257
Бровдій І.М. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ, ПРИЧИНИ ТА ФОРМИ ПРОЯВУ БАНКІВСЬКИХ КРИЗ	259
Варцаба В.І., Орбан Л.Ю. РОЗВИТОК РИНКУ ВЗАЄМНОГО КРЕДИТУВАННЯ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ	261

Величко В.Р. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ НА ПРИКЛАДІ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»)	265
Вербинська М.О. РИЗИКИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ	268
Височанський В.Ю. ДЕРЖАВНА КРИПТОВАЛЮТА: ПЕРСПЕКТИВА ТРАНСФОРМАЦІЇ ЧИ ЕВОЛЮЦІЙНИЙ ТУПИК СУЧАСНОЇ ГРОШОВОЇ СИСТЕМИ?	270
Годя В.Ю. УПРАВЛІННЯ ПОРТФЕЛЕМ СПОЖИВЧИХ КРЕДИТІВ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ НА ПРИКЛАДІ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»	272
Гончак О.О. КРИЗОВІ ПРОЦЕСИ У СВІТОВІЙ ВАЛЮТНІЙ СИСТЕМІ	275
Гурський В.В. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ ТА ЙОГО ФУНКЦІЇ	277
Добра В.І. УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ В УМОВАХ ЦИКЛІЧНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ	279
Добрянська Н.А. СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ УПРАВЛЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ КОММЕРЧЕСКОГО БАНКА	282
Долбнєва Д.В. АУДИТ БАНКІВ В УКРАЇНІ ЯК НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ	284
Дюлай Є.В. ВІДНОВИТИ ДОВІРУ – СТРАТЕГІЯ ПОБУДОВИ ВЗАЄМОВІДНОСИН БАНКУ З КЛІЄНТАМИ	287
Заславська О.І. ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ДЕПОЗИТІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ У ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ	289
Ісаєнко А. ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ-ФІЗИЧНИХ ОСІБ	292
Коніна М.О., Реха К.Х. ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ	294
Коніна М.О., Тузова К.О. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА КИТАЮ	297
Коніна М.О., Янковський В.А. СУЧАСНИЙ СТАН РЕФІНАНСУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ	299
Костогриз А.О. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ	303
Кушнір О.С. УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ КАПІТАЛОМ БАНКУ	305
Литвиненко О.В. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД В ГАЛУЗІ ОПТИМІЗАЦІЇ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКУ	307
Лозинська О.О. РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЯК ОДИН З АСПЕКТІВ АНТИКРИЗОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	310
Лозинський В.В. ЗАХОДИ АНТИІНФЛЯЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НБУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	312

Лозинський І.В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ	314
Момот О.М. СТРАТЕГІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКСПАНСІЇ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ У ПОСТКРИЗОВИХ УМОВАХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ	316
Осташ С.В. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ БАНКУ	319
Плиска І.В. ВПЛИВ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ НА ЗРОСТАННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ	321
Рубець К.І. ІНСТРУМЕНТИ ЗНИЖЕННЯ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПРОЕКТНОГО ФІНАНСУВАННЯ БАНКОМ	324
Синюк А.О., Підгірний А.Т. АНТИКРИЗОВЕ ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ КОМЕРЦІЙНИМ БАНКОМ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	327
Чепелюк Г.М. КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ АУДИТУ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ	330
Шевчук Я.Г. ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ БАНКІВСЬКОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ	333
Шуба М.В., Мартинова Я.С. ДОСВІД НОРВЕГІЇ У РЕГУЛЮВАННІ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ	337

СЕКЦІЯ 5 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ

Бочкарьова Д.Д. ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: ДОСВІД В НІМЕЧЧИНІ	340
Волуйчик О.В. ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	342
Гайдук І.С. ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ПЕНСІЙНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ	345
Генчева К.В. РОЗВИТОК СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ	348
Грицан І.В. РОЗВИТОК УПРАВЛІНСЬКИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФУНКЦІОНУВАННІ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ІНСТИТУТІВ	351
Гудь Б.В. НЕДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	352
Густей Є.С. РОЛЬ СТРАХОВОГО РИНКУ В ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ ДЕРЖАВИ	354
Заріцька Х.Я. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ	356

Ковач Н.І. ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	358
Колесникова А.А. СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	361
Куруоглу В.В. СТРАХОВИЙ РИНОК ЯК СЕГМЕНТ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ	363
Мальцева Д.П. СТРАХУВАННЯ РИЗИКІВ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА	365
Назаренко М.А. МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ	368
Орловська М.М. ДО ПИТАННЯ ПРО РОЗВИТОК СИСТЕМИ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	370
Панковець М.П. ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ В УКРАЇНСЬКІЙ ЕКОНОМІЦІ	372
Паршакова Ю.В. ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	375
Пашикян І.С. СУЧАСНИЙ СТАН СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ	376
Сердюк М.Ю. ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	379
Тимчак М.В., Легеза Н.Е. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СТРАХОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ В УКРАЇНІ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	381
Трусова А.В. АНТИКРИЗОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ	384
Хамаріто О.Д. МІСЦЕ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	387
Шелест О.Л., Баканова Ю.К. ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ	390
Шпонько К.А. ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СУЧАСНОГО СТАНУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	392

СЕКЦІЯ 1

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УМОВАХ СТРУКТУРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

*Іванна Бандура, студентка 4 курсу
Львівський навчально-науковий інститут ДВНЗ «УжНУ», м. Львів
Науковий керівник: Дяченко Л.А., к.е.н., доцент*

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ВІДНОСИН ЗІ СПОЖИВАЧАМИ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ – ЯК ОДНА З КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ

Конкуренція між учасниками ринку фінансових послуг та банками стає щоразу більш жорсткою. Саме тому побудова індивідуальних відносин зі споживачами на ринку фінансових послуг, з довгостроковою перспективою їх утримання, є однією з конкурентних переваг банків та фінансових установ. Банки, фінансові установи повинні будувати більш довірливі відносини зі своїми споживачами, їх інформувати та зацікавлювати в купівлі фінансових послуг. Як відомо, більшого успіху на ринку фінансових послуг досягають саме ті банки, які повністю задовольняють запити своїх клієнтів і навіть перевершують їхні очікування. Слід зазначити, що розвиток інформаційних технологій забезпечує учасникам ринку фінансових послуг контакт у будь-який час та з усіх спектрів діяльності банків. Але індивідуалізація особистих відносин зі споживачами фінансових послуг банківськими працівниками є вагомим чинником впливу на їх зацікавлення та утримування в довгостроковій перспективі.

Від успішної взаємодії персоналу банківської чи фінансової установи споживач може відчувати особливу цінність, а саме:

- загальна цінність для покупця;
- цінність товару чи послуги;
- цінність персоналу;
- цінність іміджу.

Також споживач аналізує свої загальні витрати, купуючи товар чи послугу, а саме:

- грошові витрати;
- витрати часу;
- витрати енергії;
- емоційні витрати [1, с.146].

В сучасних умовах розвитку ринку фінансових послуг та економічного стану в Україні, індивідуалізація відносин зі споживачами є вагомим фактором в діяльності підприємств, їх прибутковості, рентабельності, ефективності. Для учасників ринку фінансових послуг, які пропонують їх великий асортимент, дуже важливим для підприємства є зрозуміти споживачів якнайкраще та на найвигідніших умовах надати очікувані послуги різним категоріям споживачів. Такі підходи до взаємодії із споживачами забезпечать фінансовим установам більш тривалу взаємодію із ними, кращі фінансові результати, кращий рівень іміджу підприємства, кращі можливості залучати нових споживачів та вищий рівень їх лояльності тощо.

До практичних заходів, які варто використовувати працівникам фінансових установ, належить реалізація у них програм навчання персоналу. Навчальні програми для персоналу банків та фінансових установ забезпечать їм кращу адаптацію до

споживачів, добру підготовку до розмови із ними під час їх візиту з різних питань придбання фінансових послуг та розв'язання проблем споживачів, а також розуміння менеджером банку сутності тих пріоритетних цінностей, які придбав споживач купивши ту чи іншу фінансову послугу. Слід зазначити, що купуючи фінансові послуги у фінансових чи банківських установах, споживач визначає для себе їх загальну цінність. «Загальна цінність для споживача – сукупність вигод, які він очікує отримати, придбавши товар чи послугу» [2.,с.76]. Діяльність банків та фінансових установ, пропозиції на ринок їх фінансових послуг, можуть забезпечувати для споживачів такі вигоди:

- нижчу ціну на придбання послуги;
- широкий спектр послуг;
- високий рівень якості обслуговування споживачів;
- можливість отримати додаткові знижки;
- швидкість надання послуг;
- можливість розв'язати конкретну проблему споживача;
- можливість реалізувати мрії споживачів;
- можливість для споживачів відчувати себе партнером банку тощо.

Функціонування та розвиток банків і фінансових установ передбачає також наявність програм із оцінювання рівня задоволення споживачів. Результати таких досліджень в банках чи фінансових установах взаємопов'язані із розміром заробітної плати, який отримують їх працівники. Зворотній зв'язок із споживачами фінансових послуг забезпечує для банків та банківських установ можливість покращити з ними взаємодію у майбутньому, скоригувати роботу підприємств, отримати вищий рівень їх прибутковості. Для того, щоб компанії сфери послуг могли забезпечити собі конкурентні переваги та вищий рівень прибутковості, порівняно з конкурентами, вони повинні забезпечувати високу цінність для споживачів, при низьких витратах, оптимально розвивати відносини з покупцями.

Існує 2 основних способи утримати споживачів на ринку фінансових послуг: перший - створення таких умов, які перешкоджають споживачам переходити до інших банків чи фінансових установ; другий – повне задоволення покупців та перевершення їх очікувань. При наявності скарг, банки чи інші фінансові установи, повинні правильно та швидко на них реагувати. Якщо виявилось, що є вплив клієнтів у банку, то є необхідним: визначити причини цього явища та розрахувати його динаміку; усунути виявлені причини; розрахувати недотриманий прибуток; провести опитування клієнтів банку, які вирішили більше не користуватися його послугами; здійснити коригуючі дії тощо.

Виявлено, що спостерігається зв'язок між міцними соціальними зв'язками працівників банків та збільшенням кількості споживачів послуг у ньому. Міцний соціальний зв'язок працівників банків може зумовити збільшення схильності споживачів здійснювати повторні купівлі у цих банків.

У підсумку слід зазначити, що індивідуалізовані відносини зі споживачами на ринку фінансових послуг є однією з конкурентних переваг банків чи інших фінансових установ.

Список використаних джерел:

1. Котлер Ф. Маркетинг – Менеджмент / Ф. Котлер. - СПб.: Пітер, 2000. -880 с.
2. Котлер Ф. Маркетинг – Менеджмент / Ф. Котлер, К. Келлер. - СПб.: Пітер, 2008. - 814 с.

*Анна Бузовецька, студентка 3 курсу
Університет економіки та права «КРОК», м. Київ
Науковий керівник: Сова О.Ю., к.е.н.*

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХИСТУ ПЛАТІЖНИХ ЗАСОБІВ

У наш час з розвитком технологій зростає кількість злочинних дій, і особливо гострою проблемою національної економіки є фальшування валюти. Сьогоднішні фальшивомонетники можуть бути звичайними людьми, адже доступність копіювальної техніки призводить до такого роду можливостей. Проте, центральні банки завжди розглядають та застосовують різні методи захисту своєї валюти.

Мета роботи полягає в теоретичному дослідженні методів захисту української гривні та валюти євро.

Гроші – специфічний товар, що виконує роль загального еквівалента. Будь-яка держава світу не може повноцінно функціонувати без власної національної валюти, цінних паперів та грошових сурогатів. Основною причиною підробки паперових грошей було те, що тривалий час не вдавалось підібрати необхідний папір, але проблему було вирішено, коли стало відомо, що до складу паперу входить турецький льон.

Візьмемо дві грошові одиниці – гривню та євро, та на їх прикладі побачимо, які можна вжити шляхи вдосконалення захисту валюти.

Нині існує декілька найбільш розповсюджених методів фальшування грошей. Найбільш розповсюдженим стало використання крапельно-струменних принтерів, кольорових лазерних принтерів та копіювальних апаратів.

Висока якість української грошової одиниці нічим не поступається кращим світовим валютам. Це дало змогу виготовити на потужностях Банкотно-монетного двору різноманітні види захищеної від підробки продукції [1, с. 123]. За даними НБУ, за рік в Україні виявлено близько 100 підробок європейської валюти, з яких 70% – це банкноти номіналом 200 євро, 15% – номіналом 100 євро і близько 12% – банкноти номіналом 50 євро. В основному євро підробляють на спеціальній копіювальній техніці, а не кустарними способами, як, наприклад, гривню [2, с. 20].

Натомість, банкноти євро представляють архітектурні стилі семи епох європейської історії культури. Різний розмір і основні кольори банкнотів євро, а також контрастні за кольором позначення номіналу роблять можливим з першого погляду відрізнити всі банкноти і відповідні їм вартості один від одного. Відчуті на дотик можна папір і рельєф, бачити можна водяні знаки, захисну нитку і запис, що є видимим при просвічуванні. При зміні положення банкноти видимими стають голографічні зображення на фользі, а також зміна кольору або перламутрові смуги на зворотному боці банкноти.

У ході нашого дослідження було визначено такі шляхи вдосконалення захисту гривні:

- профілактика злочинних дій щодо виготовлення фальшивих гривень НБУ. Попередження цього злочину, на наш погляд, повинне складатись з цілого комплексу заходів, а саме: удосконалювати існуюче кримінальне законодавство України та нормативні акти, що регламентують діяльність експертних установ, організацію та ведення підроблених гривень НБУ, постійно ускладнювати систему захисних елементів паперових грошей України.

- розробити НБУ рекомендації щодо підвищення захисних властивостей гривень, використовуючи при цьому новітні досягнення світового банкнотного виробництва. По-перше, при впровадженні нових елементів захисту слід надавати перевагу тим, які легко виявляються користувачами без спеціального обладнання (для полегшення перевірки справжності банкнот), але значно ускладнюють підробку грошових знаків: голографічним елементам або зображенням, нанесеним спеціальними фарбами – іридисцентними чи “овіай”.

- змінити дизайн гривень для того, щоб банкноти різних номіналів відрізнялись за розмірами, кольоровою гамою та зображеннями номінальної вартості - це необхідні заходи для попередження часткової підробки (переробки) грошових знаків.

- нанести текст з попередженням про кримінальну відповідальність за фальшивомонетництво.

- папір банкнот слід зробити більш щільним та зносостійким, тонованим (у залежності від номіналу), а фарби – більш стійкими до впливу хімічних розчинників.

- підвищити рельєфність зображень, нанесених металографським способом, особливо в місцях нанесення кіп-ефекту з метою посилення його виразності (як на банкнотах зразка 1992 р., що поступово вилучаються з обігу).

Отже, всі методи захисту купюр з кожним роком вдосконалюються і набувають нового значення.

Список використаних джерел:

1. Гроші в Україні // М. Ф. Яковлева; кер-к авт. к-ву М. Ф. Дмитрієнко. – К.: ARC-Ukraine, 2009. – 198 с.
2. Крючкова І. Макроекономічні наслідки зміцнення гривні / І. Крючкова // Вісник НБУ. – 2012. – №15. – С. 19-23.

Віра Варцаба, д.е.н., доцент

Віктор Поп, магістрант

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

АНАЛІЗ ІНОЗЕМНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Події 2013-2016 рр. в Україні (збройний конфлікт на Сході України, звуження або закриття ринку Росії та ін.) суттєво погіршили національну економічну ситуацію та трансформували зовнішньоекономічну діяльність нашої держави., що, в свою чергу, призвело до спаду надходження прямих іноземних інвестицій в економіку країни.

Згідно з ЗУ «Про режим іноземного інвестування», який визначає особливості режиму іноземного інвестування на території України, виходячи з цілей, принципів і положень законодавства України, іноземні інвестиції - це цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [2].

Згідно з визначенням Державної служби статистики України, «пряма інвестиція — це категорія міжнародної інвестиційної діяльності, яка відображає прагнення інституційної одиниці — резидента однієї країни здійснювати контроль або істотний вплив на діяльність підприємства, що є резидентом іншої країни. Інвестиція є прямою, якщо капітал/права власності нерезидента становить не менше 10 % вартості статутного капіталу підприємства-резидента (або) нерезидент має не менше 10 % голосів в управлінні підприємства-резидента. До прямих інвестицій також відносять

інвестиції, що отримані на основі концесійних договорів і договорів про спільну інвестиційну діяльність; кредитні ресурси, що надані/отримані в рамках операцій між підприємством прямого інвестування та прямим інвестором» [1].

Динаміка надходжень ПІІ в Україну має нестабільну тенденцію, що пов'язано з нестабільністю економіки України (рис. 1).

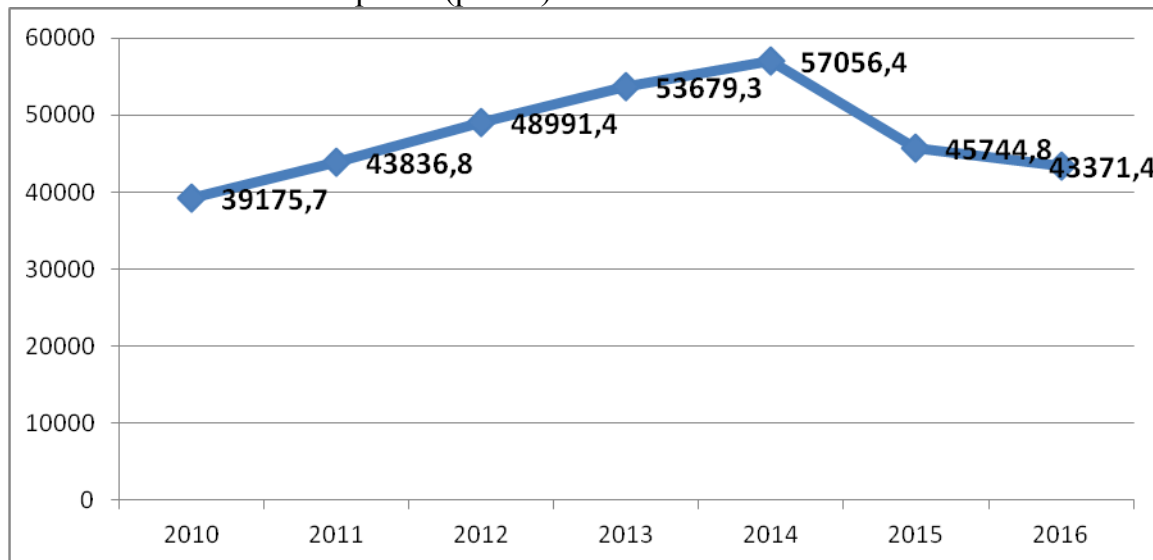

Рис. 1. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну станом на 01.01., млн дол. США [1]

Загальний обсяг ПІІ (акціонерний капітал), внесених в економіку України на 01 січня 2016 року, склав 43,4 млрд доларів, що на 5,2 % менше обсягів інвестицій на початок 2015 року.

На початок 2016 року основними інвесторами України залишаються такі країни, як Кіпр — 11,75 млрд дол. (27,1% до загального обсягу), Нідерланди — 5,61 млрд дол. (12,9 %), Німеччина — 5,41 млрд дол. (12,5 %), Російська Федерація 3,39 млрд дол. (7,8 %) та Австрія — 2,40 млрд дол. (5,5%) (рис.2) [1].

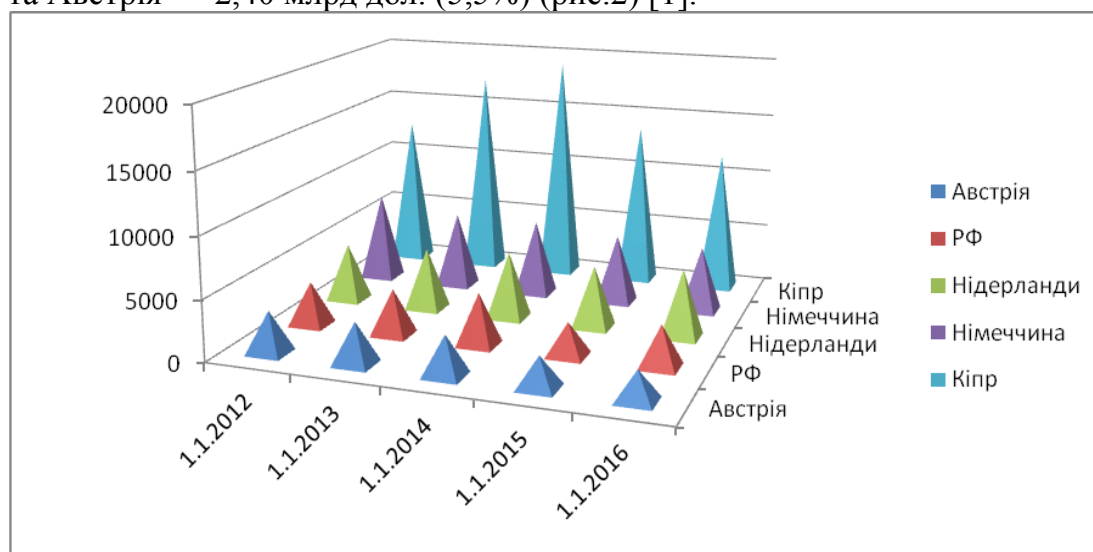

Рис. 2. Топ-5 країн-інвесторів України за 2012-2016 рр, млн дол. США [1]

Якщо розглянути прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) з країн ЄС в економіці України, то можна констатувати, що їх загальний обсяг станом на

01.01.2016 року становив 33042,3 млн. дол. США, що становить 66,94% від загального обсягу [1].

Розподіл ПІІ за регіонами України досить нерівномірний, а лідерами є м. Київ та Дніпропетровська область (рис.3).

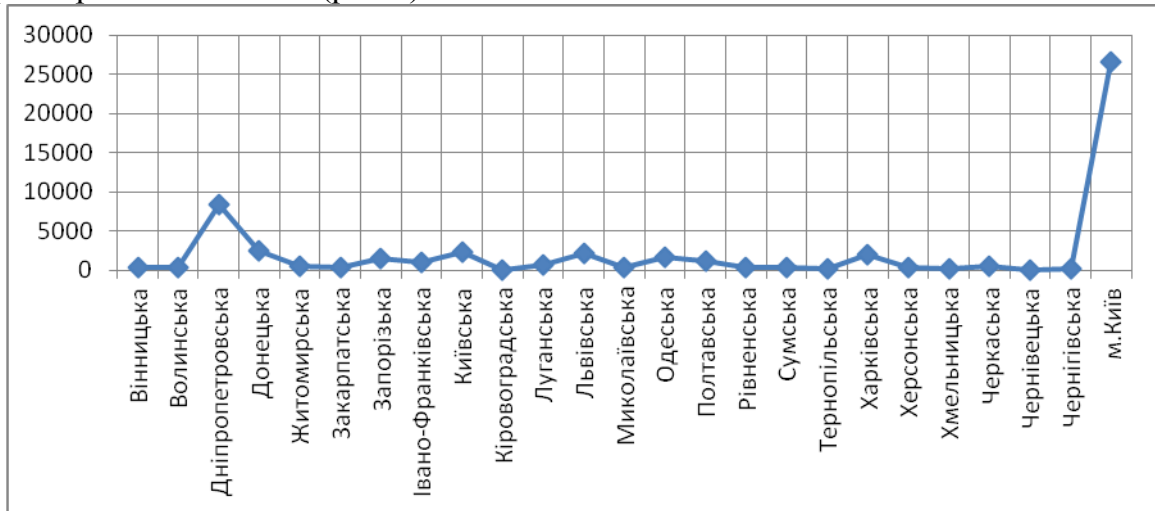

Рис. 3. Прямі іноземні інвестиції у регіонах України, млн. дол. США [3]

За даними Держстату, загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, направлених в українську промисловість, становить 16250,2 млрд дол., або 31,7 % від їх загального обсягу, з яких 84% припало на переробну промисловість, що свідчить про те, що іноземні інвестиції переважно направляються у швидкоокупні галузі [3].

Динаміка прямих інвестицій з України має також нестабільну тенденцію, що пов'язано з нестабільністю економіки України (рис. 4).

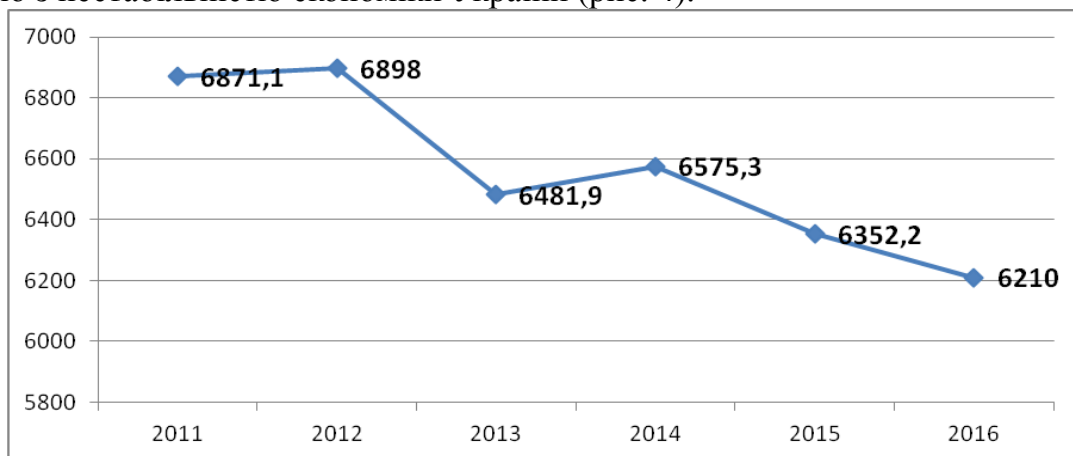

Рис. 4 Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій з України в економіці країн світу, млн. дол. США, на 1.01 [1]

Загальний обсяг ПІІ (акціонерний капітал) виведених з економіки України на 01 січня 2016 року, склав 6,2 млрд доларів США, що менше минулорічного обсягу на 2,2% та на 9,6 % менше обсягів інвестицій на початок 2011 року [1].

На початок 2016 року основними країнами в які Україна направляла інвестиції залишаються такі країни, як Кіпр — 5,8 млрд дол.(93,7% до загального обсягу), РФ — 123 млн дол. (2,0 %), Латвія — 69,8 млн дол. (1,1%), Віргінські острови (Брит.) — 51,3 млн дол. (0,8 %), Польща — 50,1 млн дол. (0,8 %). На ці країни припадає 98,4 % від загального обсягу прямих інвестицій [1].

93,7% інвестицій спрямованих з України до ЄС потрапили на Кіпр. Це свідчить про те, що для нашої країни залишається актуальною проблема відпливу капіталу через офшорні зони.

Виходячи з проведеного аналізу, можна зробити висновок, що необхідним є: зміна структури інвестицій на користь внутрішніх джерел, посилення ролі держави як інвестора для вирішення інфраструктурних і соціальних завдань, зміцнення банківської системи та інших інвестиційних інститутів.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.96 № 93/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 19
3. Статистичний бюлетень: Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України за 2015 рік / Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2016/bl/02/bl_izd1215_pdf.zip

*Тетяна Воробйова, Лілія Саєнко, студентки 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Власюк В.Є., д.е.н., професор*

ПРОБЛЕМИ ВЕНЧУРНОГО ФІНАНСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Проблеми інвестування економіки завжди мали досить важливе значення і цьому питанню приділялося багато уваги. Саме інвестиційна діяльність є одним з основних факторів економічного зростання, що торкається найглибших основ виробничо-господарської діяльності підприємств, а отже і економіки країни в цілому.

В той же час фінанси, як особливий ресурс розвитку економіки, мають значний вплив на виробничі процеси, тому як є інструментом розвитку інноваційної економіки. Наразі постало питання щодо значного реформування економічної системи України, пов'язане насамперед із залученням нових джерел інвестування для реалізації інноваційних програм. Одним з найефективніших джерел є венчурний капітал [1].

З впровадженням принципів інноваційної спрямованості, необхідність перебудови економічного механізму на сьогодні є основоположним завданням для закладання сучасних ринкових відносин, а пошук нових форм і методів господарювання становить відмінну рису економічного буття країни, оскільки цей процес багатоплановий. Він стосується всіх рівнів системи управління, всіх сторін взаємовідносин державних органів, підприємств, колективів і окремих працівників.

В умовах загострення фінансово-економічної та політичної кризи в Україні проблема загального поживлення та інтенсифікації інвестиційного процесу, пов'язаного з розвитком технологічного потенціалу економіки, є ключовою до вирішення в сфері управління процесами венчурного інвестування на рівні суб'єктів господарювання, ефективність якого досягається відповідним інформаційним забезпеченням. Однак, враховуючи, що індустрія венчурного інвестування в Україні перебуває на стадії свого становлення, ряд питань теорії та методології управління об'єктами венчурного інвестування на макрорівні залишаються не вирішеними [3].

Зокрема, необхідним є дослідження об'єктів венчурних інвестицій з урахуванням етапів процесу інвестування на рівні підприємств.

Венчурний (або ризиковий) капітал – якісно новий спосіб інвестування коштів великих компаній, банків, страхових, пенсійних та інших фондів в акції малих інноваційних фірм, що мають значний потенціал зростання і реалізують інноваційні проекти з високим рівнем ризику.

До головних особливостей венчурного капіталу можна віднести органічний зв'язок з фінансовим та людським капіталом, ризикований характер та те, що його сферою існування виступає інноваційна і науково-технічна діяльність.

Нинішня ситуація показує, що українська інвестиційно-інноваційна система ще не готова до побудови венчурної моделі бізнесу. Основні причини такого відставання обумовлені проблемами інвестиційного клімату України, а також нерозвиненістю ринку капіталу, переважанням низьких технологічних укладів в національній економіці, недосконалістю законодавчої системи у сфері венчурного інвестування, обмеженою кількістю інноваційних пропозицій. Водночас вітчизняні підприємці та інвестори не готові створювати венчурний бізнес європейського зразка.

Найбільш проблемним моментом є те, що за наявності значного попиту на венчурні інвестиції, менеджмент державних та приватних підприємств здебільшого неспроможний запропонувати якісні інвестиційні проекти. Найчастіше інвесторів зупиняють низька якість підготовки та життєздатності інвестиційних проектів, низький рівень фінансової грамотності ініціаторів інвестицій, тобто для вітчизняних підприємств практика отримання венчурних інвестицій є новою [2].

З розвитком ринкових відносин складаються реальні умови для створення фондів венчурного (ризикового) капіталу в Україні як найбільш адекватних специфіці інноваційного підприємництва на національному рівні. Тут важливу роль повинні зіграти венчурні фонди, які створюються при значній державній підтримці. В Україні вони використовуються для оптимізації управління активами фінансово-промислових холдингів та зниження податкового навантаження, тоді як у світі вони залишаються одним із найважливіших джерел капіталу для компаній, швидке зростання та розвиток яких постійно потребує додаткових зовнішніх інвестицій.

Отже, управління венчурною інвестиційною діяльністю повинно відбуватися з урахуванням таких принципів:

- повнота та достовірність інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень щодо напрямів венчурної інвестиційної діяльності, етапів і форм фінансування;
- комплексність управління на основі розмежування інформаційних даних про об'єкти інвестування за центрами виникнення витрат і джерелами фінансування;
- періодичність представлення аналітичних даних про об'єкти інвестування для прийняття управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Власюк В.Є. Фінанси у інноваційному розвитку економіки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2016/05/1-5-1-2016-2.pdf>
2. Замлинський В.А. Управління венчурним інвестуванням на рівні підприємств: інституціонально-об'єктний підхід. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.msu.edu.ua/visn/wp-content/uploads/2016/05/1-5-1-2016-23.pdf>
3. Красовская О. В. Венчурное финансирование: мировые тенденции и ситуация в Украине [Текст] / О. В. Красовская; Центр исслед. науч.-техн. потенциала и истории науки им. Г. М. Доброва. – К.: Конус-Ю, 2013. – 106 с.

*Олена Гончаренко, к.е.н., доцент
ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Київ*

ФІНАНСОВИЙ ІНСТИТУТ ТА ФІНАНСОВА УСТАНОВА: КОЛІЗІЯ ДЕФІНІЦІЙ

Одним з невід'ємних показників розвитку економіки є стан розвитку фінансового посередництва, як вагомої складової трансформації заощаджень в інвестиції. Однак, впродовж історичного розвитку теорія фінансового посередництва (погляди науковців) змінювалась під впливом зміни факторів суспільно-економічного відтворення, зберігаючи і розширюючи, при цьому, категоріальний апарат. Але, розвиток наукових теорій повинен забезпечуватись однозначністю розуміння понять науковим співтовариством.

Досить часто, досліджуючи питання фінансового посередництва, вітчизняні науковці використовують поняття «фінансовий інститут» та «фінансова установа». Більшість дослідників в своїх працях використовують їх одночасно [7, 8, 18, 17, 4, 5, 11], хоча й існують науковці, які обмежуються використанням тільки одного поняття [19, 6, 3, 13, 14, 2, 12, 15].

При цьому, найбільш розповсюдженим є підхід, при якому поняття «фінансових інститутів» та «фінансових установ» ототожнюються або змішуються [7, С. 543]. Так, ряд науковців визначають фінансові інститути як фінансові установи, які надають фінансові послуги своїм клієнтам [8, С. 221; 17, С.13] або опосередковують рух коштів від індивідуальних інвесторів до їх кінцевих споживачів, відіграючи при цьому роль принципалів, тобто залучаючи та розміщуючи кошти від власного імені [18, С. 433]. Окрім того, таке змішування може бути обґрунтоване специфікою використання різних понять одного й того ж явища в законодавстві різних країн, а також варіативністю перекладу іншомовних слів.

Англomовне поняття «financial institution» перекладається як фінансова установа, фінансова організація [9, С. 228; 16, С. 517, 518], а в іншомовних фінансових словниках трактується подібно до визначень поняття «фінансовий інститут», де акцент робиться на посередницькій діяльності фінансових установ і забезпеченні руху коштів від кредиторів до позичальників шляхом розміщення їх в фінансових активах [22, 21, 23] або шляхом надання позик [20, 25].

Загалом, доречно відмітити, що в англійській мові окрім терміна «institution» використовується й термін «institute», який має відмінне значення. Якщо «institution» означає організація, установа [1, С.206], тобто, яесь юридичне утворення, то термін «institute» використовується при описі навчального та/або дослідного закладу, суспільного об'єднання, а також встановлених принципів, законів, звичаїв [24]. І термін «financial institute» використовується тільки при характеристиці загальних принципів та норм права діяльності фінансових установ (financial institution).

Немає єдиного підходу і при визначенні поняття «фінансові установи», хоча більшість науковців акцентують увагу на юридичному статусі організацій і їх можливості надавати фінансові послуги [17, С.13; 5, С. 21; 11, С. 28; 12, С. 263; 15, С. 31]. Доволі повне визначення надається в Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», відповідно до якого фінансова установа - юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових

послуг, у випадках, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг, у випадках, прямо визначених законом, та внесена до відповідного реєстру в установленому законом порядку [10].

Отже, можна зробити висновок, що в економічній літературі і наукових працях поняття «фінансовий інститут» і «фінансова установа» найчастіше ототожнюються. Однак, враховуючи межі теорії фінансового посередництва доречно відзначити, що для фінансових установ посередництво є вагомим, але не виключним напрямком (способом) діяльності, тому фінансові установи потрібно розглядати як юридичні особи, які надають одну чи декілька фінансових послуг, спрямованих на трансформацію власних і залучених коштів, як в інтересах клієнтів, так і у власних інтересах. А проведений термінологічний аналіз дає можливість визначити фінансові інститути - як сукупність економічних, соціальних, політичних, етичних, правових норм і вимог, які визначають діяльність фінансових установ. Взаємозв'язок фінансових установ і фінансових інститутів з врахуванням сформульованих визначень зображено на рис. 1.

Рис. 1. Взаємозв'язок «фінансових інститутів» і «фінансових установ»

Отже, чітке визначення дефініцій «фінансовий інститут» і «фінансова установа» в вітчизняному науковому товаристві забезпечить «чистоту наукової мови», а відповідно, розуміння і узгодження подальших напрямків розвитку теорії фінансового посередництва та наук, що її використовують.

Список використаних джерел:

1. Англо-русский словарь по бухгалтерскому учету, аудиту и финансам / сост. Терехов Д.Ю. – М.: Аскери, 1994. – 512 с.
2. Банківська енциклопедія / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, М.І. Міщенко, С.В. Науменкова. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. – 504 с.
3. Банківська справа: термінологічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. – 508 с.
4. Большой экономический словарь / Под ред. А.Н. Азрилияна. – 6-е изд. доп. – М.: Институт новой экономики, 2004. – 1376 с.
5. Горбач Л.М., Каун О.Б. Ринок фінансових послуг: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2006 с. 436 с.
6. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.3 / Редкол.: ... С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін.. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 952 с.
7. Енциклопедія банківської справи України / Редкол.: В.С. Стельмах (голова) та ін.. – К.: Молодь, Ін Юре, 2001. – 680 с.
8. Енциклопедія для банкіра: у 2 т. – Том 2 (практична термінологія) / ред. кол.; за аг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т.С. Смовженко, д-ра екон. наук, проф. Р.А. Слав'юка. – К.: УБС НБУ, 2013. – 547 с.
9. Жданова И.Ф. Англо-русский словарь по экономике и праву. Ок. 40000 терминов. – М.: РУССО, 2004. – 624 с.
10. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» № 266-III від 12.07.2001 р. // // База даних «Законодавство України»/ URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>
11. Каракулова І.С. Небанківські фінансові інститути на ринку фінансових послуг України / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит: Київський національний університет ім. Т. Шевченка. – Київ, 2008. – 235 с.
12. Ковальчук А.Т. Фінансовий словник. – К.: Знання, 2005. – 287 с.
13. Мітюков І.О., Александров В.Т., Ворона О.І., Недбаєва С.М. Фінансові послуги України: Енциклопедичний довідник. [У 6 т.]. Т.1. – Київ: Укрбланковидав, 2001. – 762 с.
14. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. — 2-е изд., испр. М.: ИНФРА-М, 1999. 479 с. / URL: <http://www.ebk.net.ua/Book/Ses/f/0625.htm>
15. Ринок фінансових послуг: навч. посіб. / С.В. Науменкова, С.В. Міщенко. – К.: Знання, 2010. – 532 с.
16. Українсько-англійський словник: Економіка•Фінанси•Банки• Інвестиції• Кредити: Понад 12500 термінів / Уклад.: С.Я. Єрмоленко, В.І. Єрмоленко. – К.: Школа, 2003. – 568 с.
17. Унінець-Ходаківська В.П., Костюкевич О.І., Лятамбор О.А. Ринок фінансових послуг: теорія і практика. Вид. 2-ге, доп. і перероб: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 392 с.
18. Фінансова енциклопедія / О.П. Орлюк, Л.К. Воронова, І.Б. Заверуха [та ін.]; за заг. ред. О.П. Орлюк. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 472 с.
19. Шарп У.Ф., Александер Г.Дж., Бейли В.Дж. Инвестиции. - М.: ИНФРА-М, 1997. – 1025 с.
20. Collins Dictionary of Economics, 4th ed.. 2005. C. Pass, B. Lowes, L. Davies / URL: <http://financial-dictionary.thefreedictionary.com/financial+institution>
21. Farlex Financial Dictionary. 2009. Farlex / URL: <http://financial-dictionary.thefreedictionary.com/financial+institution>
22. Financial Glossary. 2011. Campbell R. Harvey / URL: <http://financial-dictionary.thefreedictionary.com/financial+institution>
23. Lightbulb Press Dictionary of Financial Terms. 2008. Lightbulb Press, Inc / URL: <http://financial-dictionary.thefreedictionary.com/financial+institution>
24. Random House Kernerman Webster's College Dictionary. 2010. 2010 K Dictionaries Ltd. Copyright 2005, 1997, 1991 by Random House, Inc. / URL: <http://www.thefreedictionary.com/institute>
25. The Complete Real Estate Encyclopedia by Denise L. Evans, JD & O. William Evans, JD. 2007. The McGraw-Hill Companies, Inc. / URL: <http://financial-dictionary.thefreedictionary.com/financial+institution>

*Оксана Гудзовата, к.е.н., доцент
Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів*

ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЗА НЕСТАБІЛЬНОСТІ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ СФЕРИ

Фінансова безпека одна з найбільш важливих складових та одночасно системоутворювальний елемент в системі економічної безпеки держави, адже опосередковує фінансово-економічні відносини, визначає обсяги та доступність фінансово-ресурсного забезпечення державної політики управління напрямами та сферами безпеки, детермінує фінансові ризики і загрози, що об'єктивно найбільш чутливі. Недостатньо виважена державна фінансова політика може призвести до колапсу всієї системи безпеки та її елементів.

Грошово-кредитна сфера є одним із сегментів фінансової системи та, відповідно, безпосередньо впливає і позначається на стані державних і корпоративних фінансів, спричиняє стабільність або навпаки – ризики і загрози фінансової безпеки, причому на всіх рівнях управління – домогосподарств і населення, суб'єктів господарської діяльності, територій, видів економічної діяльності та секторів економіки, системи національного господарства, а також зовнішньоекономічних відносин держави.

За дестабілізації грошово-кредитної сфери фінансова безпека як складова безпеки національної економіки зазнає суттєвих негативних впливів, які розвивають процеси послаблення стійкості, стабільності, незалежності та передумов до розвитку фінансової системи країни і руйнують, таким чином, необхідні умови гарантування фінансової безпеки держави.

Несприятливі тенденції, які відбуваються в прямих (зміна параметрів грошового ринку – маси грошей в обігу, вартості грошей та валютному курсі) та непрямих (зміни у функціонуванні секторів економіки та соціальної сфери) аспектах – об'єктах державного регулювання в царині грошово-кредитної політики, призводять до недотримання головних стратегічних, допоміжних та тактичних її цілей.

Недоліки в регулюванні грошово-кредитного сектора держави, беззаперечно, призводять і до виникнення спочатку ризиків, а надалі й загроз усім складовим її фінансової безпеки. Основними складовими фінансової безпеки є: 1) бюджетна складова; 2) валютна складова; 3) боргова складова; 4) безпека страхового ринку; 5) безпека фондового ринку.

Функціонування грошово-кредитної сфери та її регулювання через інструменти процентної політики, норм обов'язкових резервів для комерційних банків, їх рефінансування, управління золотовалютними резервами, операцій з цінними паперами, імпорту та експорту капіталу, емісії власних боргових зобов'язань та операцій з ними може мати як позитивний вплив у вигляді стабілізації курсу та зміцнення національної грошової одиниці, стримування інфляції в прийнятних межах та належного кредитування розвитку реального сектора і споживчих потреб населення, так і зародження ризиків за складовими фінансової безпеки держави, які за не адекватного і не своєчасного реагування призводять до посилення загроз фінансовій і економічній безпеці держави.

А. Сухоруков визначає розлогий перелік індикаторів, які характеризують стан бюджетної безпеки держави, незабезпеченість яких об'єктивно можна вважати ризиками для цієї важливої складової фінансової системи. Частина з них пов'язана з

функціонуванням грошово-кредитного сектора. Так, ступінь збалансованої бюджетів, масштаби бюджетного фінансування та наявність бюджетних резервів в значній мірі можуть піддаватися ризикам активізації інфляційних процесів, зниження реальної вартості грошей і, відповідно, неналежного фінансування важливих статей видатків, недосягнення, таким чином, цільових орієнтирів бюджетної політики [3, с.183-185].

Інша група ризиків бюджетної безпеки – зниження рівня фінансового контролю за витрачанням бюджетних коштів, казначейського контролю та погіршення стану і структури бюджетних розрахунків – в значній мірі визначається станом адаптованості грошово-кредитної системи до ринкових умов господарювання. Йдеться про рівень незалежності, прозорості та узгодженості політики, яку реалізують профільні органи законодавчої і виконавчої влади та Національний банк держави.

Відтак, негативними наслідками (загрозами) для бюджетної безпеки за умов дестабілізації грошово-кредитної сфери є недоотримання планових доходів до бюджетів усіх рівнів та критичне зниження потенціалу бюджетного фінансування, у т. ч. в інвестиційній сфері відносно підтримки суспільно значимих проєктів для соціально-економічного розвитку територій; зростання надмірного навантаження на центральний і місцевий бюджети.

Серед головних пріоритетів державної політики, зорієнтованих на недопущення реалізації загроз бюджетній безпеці держави, визначаються такі цілі (які одночасно вважаються і завданням грошово-кредитної політики): поступове зниження інфляції, залучення достатніх обсягів внутрішніх і зовнішніх грошових засобів, розвиток інфраструктури грошово-кредитного сегменту фінансової системи держави, забезпечення стабільності і конвертованості національної грошової одиниці, створення достатнього золотовалютного резерву, забезпечення грошово-кредитної стабілізації.

В значній мірі суттєвий вплив має стабілізація грошово-кредитної сфери країни на її зовнішньоторговельний баланс. Причому його реалізація здійснюється в межах бюджетної компоненти фінансової системи. Відповідно, дестабілізація грошово-кредитного сектору генерує ризики, наприклад, послаблення забезпеченості вітчизняних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності грошово-кредитними ресурсами, що можуть в подальшому переростати у загрози скорочення потенціалу та послаблення ділової активності в міжнародних розрахунках і, як наслідок, погіршення зовнішньоторговельного балансу країни.

Значні доробки у цьому напрямі напрацював В. Шевчук, що досліджував взаємозв'язки між поміркованою інфляцією, її впливом на економічне зростання та формування структури і співвідношень платіжного балансу держави [4, с.223-227].

Досліджуючи аспекти зовнішньоекономічної безпеки регіонів України, Л. Яремко зауважує, що в структурі головних зовнішньоекономічних загроз, спричинених у тому числі недостатньо ефективною грошово-кредитною політикою держави, є нестабільність фінансових контрактів, скорочення експорту та зростання небезпек нарощування критичного імпорту, погіршення параметрів функціонування внутрішнього ринку [5, с.101].

Надалі логічним є перехід від різних аспектів ризиків і загроз бюджетній та валютній безпеці держави унаслідок нестабільності її грошово-кредитної сфери до боргової безпеки. Очевидно, що при інфляційних процесах унаслідок надмірної грошової емісії, високій імпортозалежності за від'ємного сальдо платіжного балансу значно активізуються ризики здорожчання валютних зобов'язань (причому як

держави, так і суб'єктів господарювання), погіршення динаміки валютних платежів з обслуговування зовнішнього боргу до зміни обсягу експорту товарів та послуг, розширення частки проблемних позик.

Ці аспекти у достатньо повній мірі аналізуються у багаточисельних наукових дослідженнях з проблем боргової безпеки. Так, у праці «Податковий борг як загроза фінансовій безпеці держави» ґрунтовно вивчаються теоретико-прикладні положення управління системою оподаткування і її впливом на стан і структуру державного боргу. Втім, і тут закономірно знайшлося місце аспектам грошово-кредитної політики. Так, видається достатньо науково обґрунтованою структура податково-боргової компоненти фінансової безпеки держави, що пропонується у дослідженні. Центральне місце в ній відводиться безпосередньо стану грошово-кредитних параметрів, які передусім позначаються на борговій (через зростання відсоткової ставки за кредитами, а також цін і витрат) та валютній (унаслідок падіння курсу національної валюти та зниження обсягів експорту товарів і послуг) безпеці [2, с.6].

З іншої сторони, грошово-кредитна сфера тісно корелює і з податковою компонентою фінансової безпеки. Як можна побачити в дослідженні «Фіскальна безпека держави: концептуальні засади та шляхи забезпечення» при оцінюванні фіскальної безпеки України оперують індикаторами, частина з яких має безпосереднє відношення до грошово-кредитної сфери [1, с.8-9]. Це, окрема, рівень монетизації, інфляції та тінізації економіки. Відповідно, визнається наявність зв'язку між ефективністю грошово-кредитної політики, ризиками фіскально-податковій компоненті та загрозами фінансовій безпеці національної економіки.

Видається доцільним віднести до загроз стабільного і ефективного функціонування фінансової системи такі аспекти негативного впливу грошово-кредитної сфери на боргову безпеку держави, як зростання рівня державного боргу, звуження джерел фінансування погашення та обслуговування боргових зобов'язань суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, розбалансування структури внутрішнього і зовнішнього боргу.

Тісними слід визнати й зв'язки функціонування грошово-кредитного сектора та інших складових фінансової безпеки, зокрема таких як безпека страхового ринку та безпека фондового ринку. В низці досліджень з проблем фінансової безпеки зазначені компоненти навіть опускаються (головним чином через дещо меншу, на думку дослідників, важливість), що видається доцільним вважати абсолютно неправомірним. В розвинених економіках стан страхового і фондового ринків часто має навіть більший вплив на стабільність і стійкість фінансової системи, аніж, до прикладу, відносини в рамках бюджетної, валютної чи боргової компонент, де, апріорі, всі безпекові параметри мають витримуватися і неухильно дотримуватися.

З огляду на доволі широку типологію ризиків і загроз фінансовій безпеці держави, які з'являються і значно посилюються за умови дисбалансування її грошово-кредитної сфери високої ефективності та виваженості потребує державна політика їх протидії та забезпечення сталого, збалансованого і ефективного функціонування та розвитку грошово-кредитного сектора.

Список використаних джерел:

1. Баранецька О. В. Фіскальна безпека держави: концептуальні засади та шляхи забезпечення : Автореф. на здобуття наук. ст. к.е.н. за спец. 21.04.01 – економічна безпека держави (економічні науки) / О. В. Баранецька. – К. : НІСД, 2014. – 20 с.

2. Михальчук Н. М. Податковий борг як загроза фінансовій безпеці держави: Автореф. на здобуття наук. ст. к.е.н. за спец. 21.04.01 – економічна безпека держави (економічні науки) / Н. М. Михальчук. – К. : НІСД, 2015. – 23 с.
3. Система економічної безпеки держави / Під заг. ред. д.е.н., проф. Сухорукова А.І. / Національний ін.-т проблем міжнародної безпеки при РНБО України. – К.: ВД «Стилос», 2009.–685 с.
4. Шевчук В. О. Платіжний баланс, економічне зростання і стабілізаційна політика : Монографія / В. О. Шевчук. – Львів : Кальварія, 2008. – 734 с.
5. Яремко Л. А. Глобалізований регіон та зовнішньоекономічна безпека України: теоретико-методологічний аспект : Монографія / Л. А. Яремко. – Львів: Вид-во Львівської комерційної академії, 2007. – 524 с.

*Анастасія Євгенєва, студентка 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Туболец І.І. к.е.н., доцент*

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ОБМІНУ ФІНАНСОВОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ

На сьогоднішній день найбільш повну характеристику фінансового стану, результатів діяльності та руху грошових коштів за весь період діяльності підприємства надає фінансова звітність. Господарючий суб'єкт, здійснюючи свою діяльність, має на меті отримати максимальний прибуток при мінімальних витратах. Тому, будь-який підприємець повинен вміло використовувати дані фінансової звітності, оскільки на їх основі можна ретельно розглянути й оцінити фінансовий стан підприємства та прийняти виважені управлінські рішення. Саме зростання ролі бухгалтерської звітності у сферах управління, контролю та аналізу підприємницької діяльності є актуальним на сьогоднішній день.

Фінансова звітність – це система показників, які характеризують майновий та фінансовий стан підприємства на звітну дату, а також фінансові результати його діяльності та рух грошових потоків за звітний період [1].

Фінансова звітність також є необхідною для зовнішніх і внутрішніх користувачів, оскільки, забезпечує їх повною, правдивою та неупередженою інформацією про господарючий суб'єкт. Вона є основним джерелом інформації про фінансовий стан, результати діяльності та зміни у фінансовому становищі індивідуальних підприємців та організацій для інвесторів, кредиторів про перспективи і діяльність підприємства.

За допомогою бухгалтерської звітності відбувається обмін інформацією між підприємством і зовнішніми користувачами. Вона є відкритою для оприлюднення та доступною для ознайомлення зацікавленим користувачам [3].

Оцінити діяльність підприємства можна тільки при поглибленому аналізі, розробці пропозицій щодо зміцнення фінансової стійкості та підвищення ділової активності. Ділову активність підприємства характеризують показники оборотності його засобів : коефіцієнт оборотності капіталу, який показує швидкість обороту загального капіталу компанії; коефіцієнт оборотності запасів, який характеризує кількість оборотів за вказаний період; коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості свідчить про розширення чи зниження розміру комерційного кредиту, що надає чи бере підприємство. Фінансову стійкість характеризують також фінансові коефіцієнти: коефіцієнт автономії, заборгованості, маневреності та інвестування.

Згідно НП(С) БО 1, підприємство складає наступні форми фінансової звітності [2]:

- Баланс (Звіт про фінансовий стан);

- Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід);
- Звіт про рух грошових коштів
- Звіт про власний капітал
- Примітки до фінансової звітності.

Майже кожне підприємство завжди потребує додаткових джерел фінансування. Задля того щоб привабити зовнішніх кредиторів, підприємство надає їм інформацію про свою господарську діяльність, зазвичай, за допомогою звітності. Якщо у звітності інформація, яка стосується фінансового стану підприємства як за звітний період, так і за попередні роки, має позитивний характер, то існує більша вірогідність залучення додаткових джерел фінансування.

Окрім того, фінансова звітність є досить вагомою не тільки для зовнішніх, але і для внутрішніх користувачів, керівництва та персоналу підприємства. За допомогою наведених даних у звітності, можливо зробити детальний аналіз показників фінансового майнового стану підприємства, його платоспроможності та рентабельності [4].

Отже, фінансова звітність підприємства забезпечує користувачів необхідною інформацією щодо купівлі, продажу, та володіння цінними паперами, участі в капіталі підприємства, регулювання господарської діяльності підприємства, аналізу основних показників та інших рішень. Звітність повина надавати користувачам інформацію за різні періоди для порівняння. У фінансовій звітності коротко описуються основні дані про підприємство: назва, основний вид діяльності, організаційно-правова форма, середня чисельність працівників за звітний період.

Список використаних джерел:

1. Зоріна В. Н., Осадча Т. С., Зорін Г. Г. / За ред. Покотилової В. І. Фінансова звітність підприємств. Навчальний посібник для ВНЗ (рек. МОН України). –К.: ЦУЛ, 2015. –200 с.
2. Садовська І. Б. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник для вищої школи./ за ред. Садовська І. Б. – К.: Центр учбової літератури, 2014.- 688 с.
3. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: навчальний посібник / Н. М. Ткаченко. –К.: Алерта, 2015. –923 с.
4. Халченко К. В. Сучасні проблеми аудиту фінансової звітності підприємства // Управління розвитком. –2014. –№2. –С. 102-104

*Аліна Журавель, студентка 3 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Сальникова Т.В., к.е.н.*

СУЧАСНИЙ СТАН ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Інфляція як наслідок негативних процесів в економіці відома вже кілька століть. Вона є одним із найтяжчих проявів макроекономічної нестабільності. Термін «інфляція» (від латинського «inflation») з'явився в другій половині XIX ст. і буквально перекладається як «розбухання».

Дана проблема є досить актуальною на сучасному етапі життя не тільки для нашої країни, але й за кордоном. Вже наприкінці 2014 року інфляційні процеси набули загрозливого розмаху, та були визнаними одними із першочергових економічних проблем. Сучасні вітчизняні вчені, зокрема такі як Л. І. Дятел та Л. П. Троцюк [10] розглядають сутність, причини, вимірювання цього явища; про еволюцію поглядів на сутність та природу походження інфляції говорить у своїх працях Т. В. Комар [4].

В роботі Ю.В. Сусіденко [9] йдеться мова про методи та інструменти подолання інфляції в Україні.

Метою роботи є характеризувати сучасний стан інфляційних процесів в Україні 2015-2016 рр., визначення їх головних чинників та шляхів подолання.

Найчастіше інфляцію трактують як знецінення грошей через зростання цін. Інфляція, особливо галопуюча та гіперінфляція, призводить до стихійного перерозподілу доходів та багатства між соціальними групами населення, зниження матеріального стимулювання праці, спаду виробництва, скорочення інвестицій, гальмування науково-технічного прогресу.

Розвиток інфляційного процесу в Україні, зазвичай, проходить в два етапи. На першому з них темпи знецінення паперових грошей відстають від темпів зростання паперової маси, тому дезорганізовувальний вплив інфляції на виробництво, торгівлю, кредит і грошовий обіг ще не цілком виявляється. На другому етапі свого розвитку інфляційний процес стрімко прогресує, темпи зростання суспільного виробництва починають відставати від знецінення паперових грошей, а інфляційне переповнення каналів грошового обігу стає вже очевидним [7].

Так коефіцієнт інфляції, або індекс споживчих цін, є основним показником, за допомогою якого вимірюється рівень інфляції. Індекс інфляції показує, наскільки змінилася вартість фіксованого набору товарів і послуг для споживачів у даному періоді стосовно попереднього. Кожен період характеризується різними рівнями та темпами інфляції і звичайно має свої соціально-економічні наслідки. Але, щоб чітко зрозуміти процеси, які відбуваються нині, розглянемо динаміку та розвиток інфляції в Україні від 2010 до 2016 року (див. рис.1) [5].

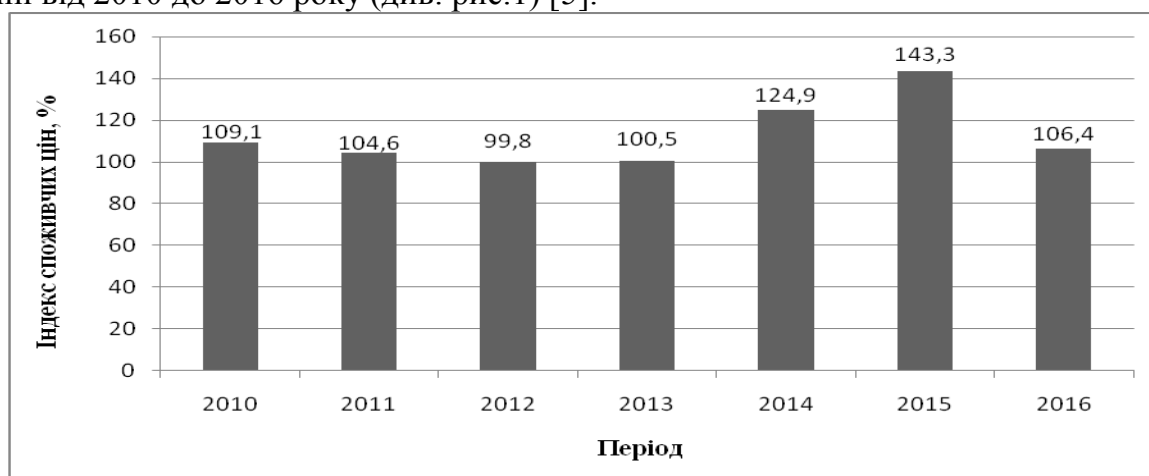

Рис. 1. Динаміка індексу споживчих цін у 2010-2016 рр. (у % за рік)

У 2015 році інфляція досягла свого максимального значення за останні 20 років і зросла до 43,3 % порівняно з 24,9 % в 2014 році. Відповідно і ціни у 2015 році зросли майже вдвічі, що значно зменшило купівельну спроможність жителів України. До того ж зросли тарифи на електроенергію та газ [5]. В січні 2016 року, порівняно з січнем 2015 року, індекс цін впав на 2,2%. В квітні 2016 року, порівняно з квітнем 2015 року, індекс цін впав на 13%. Тому можна стверджувати, що економічна ситуація в Україні невеликими темпами покращується та стабілізується.

Економічні немонетарні концепції пов'язують виникнення інфляції з економічними процесами які не викликані зростанням грошової маси. Монетарна концепція

стверджує, що інфляція виникає внаслідок перенасичення каналів готівки в умовах перевищення грошового пропонування над грошовим попитом.

Всі основні показники в системі національних рахунків відображають результати економічної діяльності за рік, тобто виражені в цінах поточного року і тому є номінальними. Номінальні показники не дозволяють проводити як міждержавні порівняння, так і порівняння рівня економічного розвитку в різні періоди часу. Такі порівняння можна робити тільки за допомогою показників реального обсягу виробництва і реального рівня доходу, які виражені в незмінних (порівнянних) цінах. Тому важливо розрізнити номінальні і реальні (очищені від впливу зміни рівня цін) показники.

Номінальний ВВП (НВВП) - це валовий внутрішній продукт, розрахований у поточних цінах, в цінах даного року. На величину номінального ВВП впливають два фактори: зміна реального обсягу виробництва і зміна рівня цін. Щоб виміряти реальний ВВП, необхідно «очистити» номінальний ВВП від впливу зміни рівня цін.

Реальний ВВП (РВВП) - це валовий внутрішній продукт, який вимірюється в порівнянних (незмінних) цінах базового року.

Відсоткове співвідношення зміни реального та номінального ВВП являє собою показник зміни загального рівня цін у відсотковому значенні відповідно.

Аналізуючи останні роки маємо, що рівень номінального валового внутрішнього продукту має тенденцію до постійного збільшення, протягом усього аналізованого періоду, що відображається у підвищенні рівня цін. Лише у 2012-2013 роках показники помітно сповільнюються, про що свідчить рівень інфляції в цих роках, який дорівнює 99,8% та 100,5% відповідно. Найбільшого показника він сягає у 2015 році (1979458 млн. грн.) у той час, коли рівень реального ВВП в цьому році найнижчий за останні чотири роки - 1430290 млн. грн. (див. рис. 2) [5].

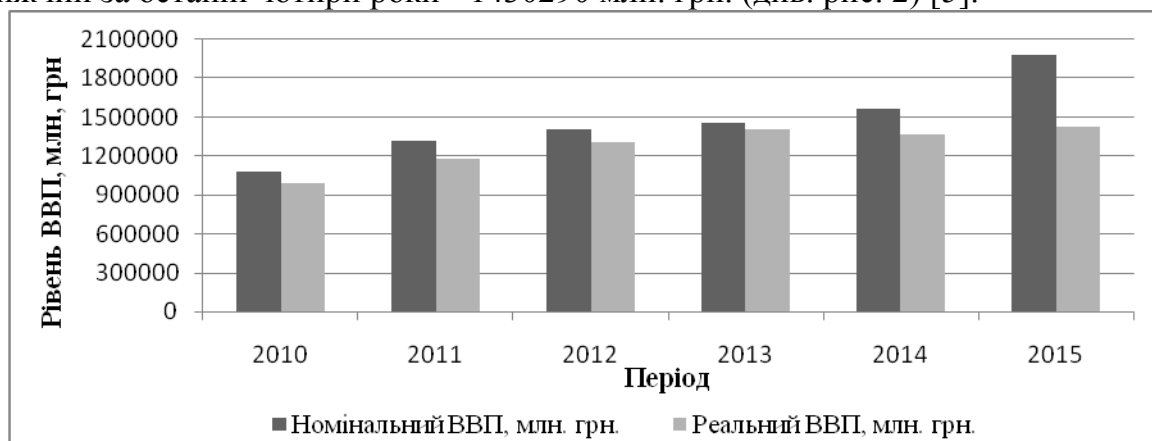

Рис 2. Динаміка рівня номінального та реального ВВП в Україні у 2010-2015 рр.

Основними шляхами для подолання інфляційних процесів та їх наслідків мають бути: скорочення фіскальних навантажень, здійснення податкових стимулювань та прямих інвестицій, роздержавлення, збільшення норми заощаджень, запровадження персональних пенсійних рахунків, впровадження фінансових «репресій», що передбачають встановлення меж номінальних процентних ставок, вибіркового розподіл кредитів з огляду на соціальні пріоритети, відсутність конкурентної системи, управління капіталом [6].

На думку автора, доцільно вважати, що наразі в Україні необхідно запровадити комплексне регулювання інфляції замість розрізнених заходів у відповідності з теорією інфляції як багатофакторного процесу та принципами системного підходу. Задля цього необхідно вживати заходи антиінфляційної політики в країні, модернізовані та адаптовані саме для сучасного стану нашої економіки.

Адже, як повідомляє УНІАН [11], згідно з даними програми співпраці з ключовим кредитором країни Міжнародним валютним фондом, макропоказники, які можуть бути закладені в бюджет 2017 року, повинні залишатися в таких коридорах: зростання ВВП на рівні 3,5%, рівень інфляції - близько 8%, обсяг держрезервів за підсумками 2017 року - 28,5 млрд. дол., курс гривні до долара - 23,4 грн./дол., рівень безробіття - 9,6%.

Отже, лише за умов комплексного використання всіх можливих способів боротьби з інфляцією можна досягти найбільшої ефективності проведення антиінфляційної політики. Україні необхідно використовувати той досвід і методи, які допомогли вийти іншим країнам з кризи і подолати інфляцію, але з врахуванням особливостей національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Грицюк П. М., Мулярчук О. В. Моделювання впливу інфляції на економічне зростання України / П. М. Грицюк, О. В. Мулярчук // Серія «Економіка»: зб.наук. пр. – Острог, 2014. – Вип. 27. – С. 144–149.
2. Зведена таблиця індексів інфляції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SH000042.html
3. Коваленко Д.І. Гроші та кредит: теорія і практика: Навч. посібник. – К.:ЦНЛ, 2010. – 344 с.
4. Комар Т.В. Еволюція поглядів на сутність та природу походження інфляції / Т.В. Комар // Серія «Економіка». – 2013. – Т. 18, Вип. 3 (2). – С. 42-45.
5. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.com.ua/>
6. Петрик О. Інфляція в Україні та її прогнозування в Національному банку // Вісник Національного банку України. – 2012. – №5. – С. 8-12
7. Сметана Д.Ю. Інфляція в Україні та шляхи її подолання / Д.Ю. Сметана // Управління розвитком. – 2013. – № 15. – С. 127-128.
8. Сусіденко В.Т. Особливості регулювання інфляції в Україні: стан та перспективи / В.Т. Сусіденко, Ю.В. Сусіденко // Гроші, фінанси та кредит. – 2015. – Вип. 2 (58). – С. 164-169.
9. Сусіденко Ю.В. Вплив інфляційних процесів на економіку України [Текст] / Ю.В. Сусіденко // Економічний аналіз: зб. наук. праць. – Тернопіль, 2014. – Том 18. – № 1. – С. 88-92.
10. Троцюк Л.П. Інфляція. Її сутність, причини, вимірювання / Л.П. Троцюк, Л.І. Дятел // Педагогічний пошук. – 2013. – № 3. – С. 69-70/
11. УНІАН. Інформаційне агентство. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.net>

*Катерина Кішинська, студентка 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Туболец І.І., к.е.н, доцент*

ОСОБЛИВІСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ

Сучасний стан фондового ринку вимагає необхідного втручання держави для формування привабливого інвестиційного клімату, удосконалювання законодавства, лібералізації регулювання ринку цінних паперів, розвивати ринки державних, муніципальних цінних паперів та ін.. Все це держава може здійснювати за допомогою системи адміністративної підтримки і економічного стимулювання.

За допомогою фондового ринку держава може сприяти фінансуванню сфер високої соціальної значущості, таких як житлове будівництво, освіта, охорона здоров'я, крім цього, присутність держави на фондовому ринку сприяє фінансуванню тих галузей промисловості, які через низку обставин стали низькорентабельними і нецікавими для приватного бізнесу, але залишаються соціально значущими.

Основними цілями формування ліквідного, надійного та прозорого фондового ринку є забезпечення реалізації національних інтересів України, сприяння зміцненню економічного суверенітету та підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

На прикладі досвіду більш розвинутих країн, держава повинна виконувати такі основні функції у сфері регулювання фондового ринку:

- гарантування фінансової безпеки на ринку цінних паперів;
- розробка ідеї розвитку ринку, а також напрямків її реалізації;
- формулювання системи достовірної, неупередженої та доступної інформації про стан ринку цінних паперів;
- встановлення правових норм функціонування ринку, контроль за їх дотриманням, використання санкцій за їх порушення;
- попередження негативного впливу на фондовий ринок інших видів державного регулювання;
- створення надійної системи захисту прав інвесторів;
- належне регулювання ринку державних цінних паперів.

Важливим аспектом формування системи механізмів державного управління є визначення системи заходів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування ринку цінних паперів. Усі заходи можна поділити на такі групи: заходи прямого та непрямого втручання в його функціонування та діяльність його інституцій.

До заходів прямого впливу належать: законотворча та нормотворча робота з питань формування і розвитку ринку цінних паперів; ліцензування учасників ринку; прямий контроль за обігом деяких видів цінних паперів; реєстрація цінних паперів; контроль за правами власності, їх зміною; установлення правил здійснення окремих видів угод.

Непряме регулювання на роботу ринку цінних паперів здійснюється через загальну та спеціальну систему механізмів фінансової політики. До першої належать такі: ринкові (непрямі) механізми монетарної політики, зокрема операції на відкритому ринку; гарантування урядом кредитів, позик, депозитів, у тому числі на євровалютному ринку; уведення в обіг різного виду державних облігацій, векселів та інших цінних паперів; валютне регулювання та валютний контроль [3].

До найважливіших принципів державної політики на фондовому ринку має бути віднесений принцип максимального саморегулювання (держава регулює діяльність суб'єктів ринку лише в тому разі, коли це абсолютно необхідно, і делегує частину своїх нормотвірних і контрольних функцій професійним операторам ринку цінних паперів, організованим у саморегулювальної організації). Введення саморегулювання покликане мінімізувати державні витрати на створення інфраструктури ринку, оскільки відбувається перекладання контрольних і наглядових функцій за діяльністю суб'єктів із держави на самих учасників ринку. При цьому з держави знімаються явно надлишкові функції і, як наслідок, знижуються бюджетні витрати, а фокус

державного нагляду зміщується з нагляду за діяльністю в бік нагляду за результатом діяльності [4].

На сьогодні загальновідомим є факт невиконання фондовим ринком України своїх функцій. Тобто фондовий ринок не сприяє залученню інвестицій і перерозподілу капіталу. У зв'язку з цим можна виділити ряд проблем, які потребують розв'язання:

- недосконалість нормативно-правового забезпечення з регулювання фондового ринку;
- низький рівень капіталізації;
- відсутність належної державної підтримки фондового ринку;
- високий ступінь ризиків;
- відсутність розвиненої мережі інституційних інвесторів;
- нестача кваліфікованого персоналу;
- низький рівень участі населення в діяльності фондового ринку;
- порушення прав інвесторів;
- відсутність відкритого доступу до інформації [2].

Для підвищення ефективності державного фондового ринку передбачено: підвищення функціональної спроможності Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку; підвищення незалежності регулятора ринку цінних паперів з метою унеможливлення політичного та комерційного впливу втручань відповідно до вимог Міжнародної організації комісій з цінних паперів (IOSCO), зокрема через надання йому правового статусу аналогічного до статусу Національного банку України; надання повноважень Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку з метою захисту прав інвесторів звертатись до суду з позовом про зупинення видаткових операцій по банківських рахунках відповідної юридичної особи в разі виявлення ознак правопорушення на ринку цінних паперів; запровадження процедури погодження Національній комісією з цінних паперів та фондового ринку придбання особою значної участі в капіталі професійних учасників фондового ринку; надання Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку можливості оперативно здійснювати регулювання будь-якого процесу на фондовому ринку шляхом прийняття відповідних регуляторних актів; удосконалення електронної системи розкриття інформації на фондовому ринку, яка передбачатиме подання в електронному вигляді через мережу Інтернет проспектів емісії, звітів про результати розміщення цінних паперів, річних звітів, квартальних звітів за кожен з перших трьох кварталів року й розширеного переліку особливої інформації в новому форматі, та одночасне розкриття цієї інформації в мережі Інтернет для широкого загалу, інвесторів та інших учасників ринку в режимі реального часу [1].

За допомогою фондового ринку держава може сприяти фінансуванню таких сфер: житлове будівництво, освіта, охорона здоров'я. Окрім цього, фондовий ринок може позитивно сприяти фінансуванню тих галузей промисловості, які через низку обставин стали низькорентабельними і нецікавими для приватного бізнесу, але залишаються соціально значущими.

Список використаних джерел:

1. Калюга О. О. Державне регулювання фондового ринку в Україні: проблеми і шляхи вирішення / О. О. Калюга // Теорія та практика державного управління. - 2012. - Вип. 2. - С. 270-276. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu>
2. Калюга О. О. Механізми державного регулювання фондового ринку / О. О. Калюга // Теорія та практика державного управління. - 2010. - Вип. 4. - С. 316-321.

3. Кіктенко О. В. Антикризове державне регулювання фондового ринку / О. В. Кіктенко // Держава та регіони. Сер. : Державне управління. - 2013. - № 2. - С. 67-70. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

4. Шкодiна I. В. Механiзм удосконалення системи державного регулювання фондового ринку / I.В. Шкодiна // Вiсник Унiверситету банкiвської справи Нацiонального банку України. - 2013. - № 1. - С. 16-20. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/VUbsNbU>

*Катерина Кiшинська, Олександр Колб, студенти 5 курсу
Унiверситет митної справи та фiнансiв, м. Днiпро
Науковий керiвник: Панасейко С.М., к.е.н., доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Фондовий ринок являє собою систему відносин з продажу різних фінансових активів. Формування системи фондового ринку відбувається разом з його розвитком та зростанням кількості угод. Тому налагоджена система торгівлі, клірингу, розрахунків цінних паперів дозволить збільшити ефективність функціонування ринку цінних паперів шляхом зниження кількості зривів і некоректного виконання угод.

Сучасний український фондовий ринок – окрема одиниця світового фондового ринку. Україна більше ніж двадцять років будує свій власний фондовий ринок. Та, як показало дослідження, створена інституційна модель економічного розвитку не здатна забезпечити економічну безпеку країни в умовах різкого загострення глобальних суперечностей.

У період з 2010 по 2014 рр. продовжувалась позитивна тенденція розвитку біржового сегменту фондового ринку України. Обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі у 2010 році порівняно з 2014 роком зріс на 498,1 млрд. грн., але з 2014 року відбувається спад біржових контрактів (290,7 млрд грн. 2015 рік).

І вже у 2016 р. фондовий ринок України поступово знову набирає обертів. Загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів, зареєстрованих Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку у січні-вересні 2016 року, становив 73,23 млрд грн, що більше на 6,18 млрд грн порівняно з відповідним періодом 2015 року (67,04 млрд грн).

Протягом січня-вересня 2016 року Комісією зареєстровано 98 випусків акцій на суму 53,67 млрд грн. Порівняно з аналогічним періодом 2015 року обсяг зареєстрованих випусків акцій збільшився на 5,46 млрд грн.[2]

Однією з основних функцій ринку цінних паперів в економіці держави, є перерозподіл інвестиційних ресурсів та забезпечення грошовим капіталом потреб виробництва. Необхідністю виконання цієї функції повинна бути розвинена інфраструктура фондового ринку (запроваджений широкий спектр інструментів та ефективні механізми взаємодії учасників ринку).

За допомогою Комісії з цінних паперів та фондового ринку і Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку швидко розвивається нормативно-правова база, запроваджено системи моніторингу та розкриття інформації, вдосконалено систему захисту прав інвесторів, підвищується рівень знань населення щодо роботи фондового ринку. Також широкому використовуються новітні інформаційних технологій на фондовому ринку, розроблено систему електронної подачі звітності

емітентів цінних паперів та створено єдину інформаційну базу даних учасників фондового ринку.

На сьогодні на законодавчому і на організаційно-інституційному рівнях реалізована переважна більшість заходів, зазначених у відповідних нормативно-правових актах щодо розвитку фондового ринку України. Такими заходами є: впровадження нових інструментів на фондовому ринку; сконцентрування торгів цінними паперами на фондових біржах; об'єднання біржової системи; централізація депозитарної системи. Але деякі заходи все ще не реалізовані.

Незважаючи на досягнення певних успіхів у справі створення необхідних інститутів ринку фондових деривативів, сьогодні перед українською біржовою спільнотою постають нові завдання і виклики, значною мірою пов'язані з характером процесів, що відбуваються на біржовому просторі всього світу. Основними тенденціями у світовій фінансовій системі є консолідація біржової торгівлі та ліквідація «зайвих» депозитаріїв на національних та глобальних ринках [4].

Нагальні проблеми, що існують на фондовому ринку України і заважають його подальшому розвитку:

- низька ліквідність та капіталізація;
- масштабний дефіцит внутрішніх грошових ресурсів для інвестицій;
- низька частка біржового сегменту ринку;
- недостатнє законодавче регулювання ціноутворення;
- обмежена кількість ліквідних та інвестиційно привабливих фінансових інструментів;
- висока фрагментарність біржової та депозитарної структури [1].

Напрями вдосконалення українського біржового ринку повинні бути засновані на вирішенні виявлених проблем розвитку і можуть бути об'єднані в 4 основні групи:

- удосконалення законодавчої бази;
- розвиток біржової інфраструктури;
- розширення участі в торгах і гармонізація його структури;
- вдосконалення інструментарію й нарощення капіталізації ринку в цілому [3].

Дослідження стану біржового ринку продемонструвало, що, в цілому, цей ринок має потужний потенціал розвитку. Однак на даний час він не може бути розкритий повністю, що є результатом впливу чисельних негативних чинників.

Майбутні перспективи розвитку українського фондового ринку залежать від ситуації на світових фондових ринках та ситуацією, що склалась в країні на даний момент. В Україні необхідно застосовувати низку заходів, серед яких найважливішими є захист інвесторів, депозитаріїв та осіб, щодо яких постачальник фінансових послуг має зобов'язання довіреної особи, а також забезпечення стабільності та ефективного розвитку фондового ринку. При цьому такі заходи не мають бути обтяжливими та дискримінаційними щодо постачальників фінансових послуг.

Список використаних джерел:

1. Жук Д. С. Тенденції розвитку фондового ринку України / Д. С. Жук // Приватний вищий навчальний заклад Європейський університет Миколаївська філія – 2015. – 2 с.
2. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/>

3. Семенюта О. О., Познак К. С. Проблеми функціонування та перспективи розвитку фондового ринку України/ О. О. Семенюта, К. С. Познак // Кременчуцький національний університет імені М. Остроградського – 2015.

4. Школьник І. О., Червякова С. В. Реформування вітчизняної розрахунково-клірингової системи як передумова забезпечення ефективності функціонування інфраструктури ринку цінних паперів у процесі IPO// Проблеми економіки. – 2012. – № 3. – С. 15–19.

*Карина Ключанка, студентка 3 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Мінкович В.Т., ст. викладач*

ДІЯЛЬНІСТЬ БІЗНЕС-АНГЕЛІВ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ ІНВЕСТИЦІЙНОМУ РИНКУ

Протягом останніх десятиліть світова фінансова система стала досить складною і вимагає все більшої уваги для підтримки її в стабільному стані. Безперечно, що при цьому суттєвих змін зазнали і фінансові ринки, вони розвиваються дуже високими темпами під впливом процесів лібералізації, глобалізації, розвитку та інтеграції передових інформаційних технологій, і в той же час, все меншого впливу на них державного регулювання.

У теперішніх складних умовах розвитку економіки України все більшого значення набуває наявність ефективно організованого фінансового ринку, здатного забезпечити потреби економіки в інвестиціях шляхом акумуляції тимчасово вільних фінансових ресурсів. Функцію перерозподілу тимчасово вільних фінансових ресурсів від фізичних та юридичних осіб, які є вкладниками або інвесторами, до осіб, для яких ці ресурси є необхідними, виконують фінансові посередники та чисельне коло учасників інвестиційної діяльності, серед яких в складних фінансових умовах сьогодення доцільно виділити саме діяльність бізнес-ангелів.

Так, за визначенням Л. Александрової, бізнес-ангел – це неформальний приватний інвестор, який вкладає власні кошти у незвичайні та перспективні проекти на етапі створення компанії в обмін на частку в її капіталі [2]. Саме ці учасники інвестиційної діяльності підключаються на найбільш ранніх стадіях проектного бізнесу, коли ніхто більше не ризикує ним займатися, коли власне бізнес ще не народився, ризики максимальні, а вкладення мізерні. “Ангели” фінансують проект, коли він проходить так звану «долину смерті», де смертність проектів коливається у діапазоні від 70% до 90%. На даному етапі ризики ще дуже високі, інформації про проект мало (або часто вона ще просто не напрацьована та не перевірена).

При цьому вимоги інвесторів з фінансової сфери часто занадто завищені і майже 99% стартапів, у принципі, не можуть їм відповідати. У той же час, реальні ризики стартапів зосереджені часто в інших площинах, аніж їх бачать фінансисти. Завдання ж бізнес-ангелів полягає в тому, щоб переконати інвесторів знизити високі вимоги, а авторам показати, як потрібно готуватися до партнерства з інвесторами. Тоді у грошей з’являються проекти, а у проектів – гроші. Серед найвідоміших стартапів останніх років, піднятих саме бізнес-ангелами, – мільярдні авіакомпанії, біотехнологічні, фінансові, комп’ютерні, енергетичні підприємства і т. п. Багато з них добре відомі: Xerox, Amazon.com, Ryanair, Apple, Xunergy, Compaq, America Online, Google, E-bay, Innovative Robotics і багато інших [2].

Таким чином, аналізуючи діяльність даних суб’єктів на інвестиційному ринку,

основними функціями бізнес-ангелів вважаємо наступні:

- допомога новачкам у відкритті свого власного бізнесу;
- сприяння реалізації нової бізнес-ідеї, інвестиційного проекту чи стартапу;
- вкладення фінансових ресурсів та матеріальна підтримка нещодавно створеного проекту;
- передача власного досвіду та знань у відповідній сфері діяльності;
- на протязі всієї реалізації бізнес-ідеї консультування її розробників у важливих питаннях;
- виведення новоствореної компанії на світовий рівень.

Окрім цього, існує певна вигода отримання ангел-капіталу, в якій проявляється роль бізнес-ангела. Багато кредитних установ досить насторожено ставляться до підприємств, що знаходяться на ранній стадії формування, і тому дуже неохоче надають необхідний початковий капітал для нового бізнесу. Якщо майбутньому підприємцю не вдалося запозичити кошти у банку, він може вдатися до ангел-інвестування для залучення капіталу. У середньому бізнес-ангел може інвестувати десь між \$ 150000 і \$ 1,5 млн. в те чи інше підприємство. Багато бізнес-ангелів є людьми, які пішли на пенсію після роботи на керівних посадах або бізнесменами, які мають фінансові ресурси, знання і досвід для настанови нових підприємців, щоб вони могли залишатися в курсі подій в конкретній сфері діяльності. Досвідчений бізнес-ангел може поділитися цінними знаннями і навичками про те, як вести свій бізнес на ранніх стадіях його розвитку. Вони також можуть бути хорошим джерелом корисних зв'язків, що дає початківцю можливість контактувати з іншими представниками своєї галузі [4]. Саме це і є головне призначення бізнес-ангелів.

Діяльність бізнес-ангелів найбільше зосереджена в США та розвинутих країнах Західної Європи. У США за різними оцінками оперують 400 000 бізнес-ангелів, які інвестують від 10 тисяч до декількох мільйонів доларів США в кожен проект. У Європі таких інвесторів налічується від 80 до 200 тисяч. Згідно із західними дослідженнями середній вік бізнес-ангелів складає 45-65 років, 99% з них – чоловіки, кожен п'ятий – мільйонер. Найбільша європейська мережа ангелів (European Business Angel Network) складається з 62 асоціацій інвесторів в 21 країні [5]. Тобто, здійснення інвестицій в формі ангел-фінансування – звичайне явище в США та країнах Європи. На жаль, в Україні такий вид діяльності розвинений на значно нижчому рівні.

Основними проблемами, які стримують розвиток діяльності бізнес-ангелів в Україні є:

1) обмежений доступ до існуючих бізнес-ангелів нових членів (доступ в діючу організацію чи спільноту бізнес-ангелів в Україні можливий лише за рекомендацією мінімум від двох діючих членів, що робить фактично неможливим збільшення кількості таких інвесторів на інвестиційному ринку України), натомість у США та країнах Європи доступ до ангельських груп можна отримати без проблем [6];

2) мала кількість ангельських груп і об'єднань: в Україні функціонують лише дві такі офіційні спільноти, що надзвичайно мало для поширення і розвитку діяльності бізнес-ангелів.

Першою організацією, котра об'єднала інвесторів нашої країни є Асоціація «Приватні інвестори України», яка створена 10 листопада 2006 року. Це єдине об'єднання інвесторів в Україні, яке є повноправним членом European Business Angel Network. Організація для своїх членів проводить індивідуальні презентації інвестиційних проектів, а також публічні заходи, на яких підприємці представляють

свої проекти інвесторам, а після цього в неформальній обстановці можуть обговорити з ними перспективи можливої співпраці [3].

Другою спільнотою бізнес-ангелів в Україні є співтовариство бізнес-ангелів UAngel, яке створене 20 червня 2014 року. Воно покликане об'єднати підприємців та інвесторів, як вітчизняних, так і закордонних. Спільнота ставить перед собою завдання шукати цікаві проекти, в які інвестори можуть вкладати гроші синдиковано, тобто спільно, щоб зменшити ризики. Тобто, тепер в Україні є платформа, яка покликана зібрати разом інвесторів і стартаперів та навчити їх ефективно між собою взаємодіяти, адже UAngel покликаний з'єднувати з одного боку інвесторів, а з іншого – вже відібрані стартапи. Така діяльність і спрямованість бізнес-ангелів UAngel тільки за один рік свого функціонування принесла певні результати – на протязі 2015 року ангели UAngel закрили 21 угоду на суму понад \$ 1,6 млн. [1].

Таким чином, значення бізнес-ангелів для розвитку сучасного вітчизняного інвестиційного ринку надзвичайно велике. Проведене дослідження свідчить, що, окрім надання стартового капіталу, приватні інвестори приносять у компанію найцінніший вклад – професійний та управлінський досвід, необхідні зв'язки та репутаційну підтримку. А крім, безперечно, фінансових ресурсів, саме цього не вистачає багатьом підприємцям на початкових стадіях розвитку. Тому для розширення діяльності бізнес-ангелів в Україні необхідно пом'якшити умови доступу потенційних підприємців чи інвесторів до ангельських груп і об'єднань, що в свою чергу буде сприяти збільшенню кількості бізнес-ангелів в країні і позитивно вплине на весь фінансовий сектор економіки нашої держави. Тож сьогодні можна говорити про те, що в нашій країні розвиток приватних інвесторів, а особливо бізнес-ангелів, є найбільш актуальним і перспективним, оскільки вирішує проблеми розвитку не тільки підприємницького сектору, але й активізує інвестиційну діяльність на інвестиційному ринку України.

Список використаних джерел:

1. UAngel подвел итоги: в 2015 году ангелы закрыли 21 сделку на сумму более \$1,6 млн. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ain.ua/2015/06/29/588485>.
2. Александрова Л. Бизнес-ангели инвестиционных проектов / Л. Александрова // Украина финансовая. Информационно-аналитический портал украинского агентства финансового развития. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/sdu/108.htm.
3. Ассоциация частных инвесторов Украины (АЧИУ). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uaban.org/>.
4. Бизнес-ангелы в США и Европе. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lookinvestment.ru/article/business-angels-in-the-u-s-and-europe-80>.
5. Мехеда Н. Г., Запорожець Т. Л. Роль «бізнес-ангелів» в інвестиційній діяльності України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com/>
6. Присяжнюк Н. Особливості діяльності бізнес-ангелів в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://kneu.edu.ua/userfiles/conf_26290314/6/Prisyaznyuk.doc.

*Влада Коваль, студентка 3 курсу
Університет економіки та права «КРОК», м. Київ
Науковий керівник: Сова О.Ю., к.е.н.*

СУЧАСНИЙ СТАН ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження зумовлена тим, що вже кілька десятиліть вчені намагаються знайти швидкі шляхи подолання інфляційних процесів. Для України

дане питання постає особливо гостро, оскільки за 25 років незалежності так і не знайдено ефективного методу подолання інфляції.

У стані інфляційної нестабільності орієнтація лише на регулювання з боку співвідношення «попит – пропозиція» може призвести до затяжних криз. Про це свідчить досвід грошових відносин розвинутих країн світу в епоху вільної конкуренції.

Інфляція в Україні на 2016 рік значно сповільнилася і, за оцінками групи ІСУ, в грудні 2016 р. складе 11% проти раніше прогнозованих 14%. З одного боку, це дозволить НБУ і далі знижувати облікову ставку, яка в грудні складе 12,5%, що призведе до зниження відсоткових ставок в банківському секторі [1]. Також варто зазначити, що таке швидке зниження темпів інфляції, яка ще у 2015 році була вище 40%, є показником дуже слабкого відновлення економіки після глибокої рецесії 2014-2015 років. Через невиконання планових показників у першому півріччі знизився прогноз приросту реального ВВП України на 2016 рік до 1,6% з раніше прогнозованих 2,1%.

Відновлювальний тренд, що сформувався в другій половині 2015 року, гальмувався в першому кварталі 2016р. через високу волатильність на міжнародних фінансових ринках та слабкі державні витрати. Однак у другому кварталі 2016р. намітилася тенденція до відновлення економіки. В річних темпах приросту реального ВВП (квартал 2016 року до аналогічного періоду минулого року), фіксується позитивна динаміка реального ВВП: +0,1% у першому кварталі і +1,3% у другому кварталі 2016 року. Слід зазначити, що прогноз по реальному ВВП на друге півріччя 2016 року не змінюється [1].

Приріст реального ВВП у третьому кварталі 2016 року в порівнянні з аналогічним періодом минулого року, за оцінками, складе +3%, в четвертому кварталі +2%. У третьому кварталі економічну активність забезпечить, перш за все, сільське господарство, а в четвертому на економіку позитивно впливатиме так званий фіскальний імпульс, оскільки на цей період припадає найбільший обсяг бюджетних видатків.

Проведене дослідження дозволяє констатувати, що специфіка інфляції в Україні полягає в її системному характері. Усі чинники, які мають як монетарний, так і немонетарний характер, впливають на інфляційні процеси в комплексі. Отже, для здійснення державою ефективного антиінфляційного регулювання, зокрема визначення обґрунтованої величини індексу споживчих цін, необхідно враховувати тенденції розвитку не лише економіки країни, а й світової економічної кон'юнктури.

Список використаних джерел:

1. Investment Capital Ukraine, ІСУ / Електронний ресурс // – Режим доступу: <https://www.icu.ua>
2. Марцин В.С. Інфляційні процеси, причини їх виникнення та шляхи подолання в Україні / В.С. Марцин // Регіональна економіка. – 2015. – №1. – С. 21-28.
3. Постанова Правління НБУ «Про регулювання грошово-кредитного ринку» від 9 серпня 2015 року №377. / Електронний ресурс // – Режим доступу: <https://www.rada.gov.ua>
4. Офіційний сайт Національного банку України. / Електронний ресурс // – Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua>

*Ганна Костьов'ят, аспірант
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Сержанов В.В., к.е.н., доцент*

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ

Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється з метою реалізації економічної, фінансової, інвестиційної, інноваційної, науково-технічної та соціальної політики і визначає основні показники як економічного, так і соціального розвитку країни. У реальне життя суспільства воно втілюється за допомогою загальнодержавних і регіональних програм розвитку вітчизняної економіки, загальнодержавних і місцевих бюджетів, передбачуваними в зазначених бюджетах обсягами державного фінансування інвестиційної діяльності.

На сьогодні обсяги інвестицій у національну економіку є досить мізерними, що пояснюється несприятливим інвестиційним кліматом у країні, досить низьким рівнем інвестиційної привабливості як галузей вітчизняної економіки, так і окремих регіонів та територій, недосконалою законодавчою і нормативно-правовою базою, слабо розвиненим фондовим ринком і фінансово-кредитною та бюджетною системами, потужним податковим тиском, неефективним використанням амортизаційних відрахувань, а також низьким рівнем трансформації заощаджень населення в інвестиції, що, у свою чергу, спричиняє відплив вітчизняних грошових ресурсів за межі країни і не дає змоги залучати іноземні інвестиції в національне господарство, його галузі та окремі виробництва [1, с. 5].

Ураховуючи, що державне регулювання інвестиційної діяльності базується на управлінні державними інвестиціями, активізації та стимулюванні інвестиційних процесів, а також регулюванні умов інвестиційної діяльності і контролі за її здійсненням усіма інвесторами та учасниками інвестиційної діяльності, слід ґрунтовно розглянемо її основні напрями активізації стимулювання і підвищення ефективності в сучасних умовах [2, с. 363–364].

Зростання економіки посилиться до 2,5% в 2017 році і до 3% в 2018 році з 1,1% в 2016 році. У той же час, на відносно низькому рівні залишиться обсяг інвестицій, що вимагає поліпшень в діловому кліматі. Також необхідно не упустити можливостей приватизації. Крім того, впливати на економічне зростання і прогнози буде конфлікт на сході країни [3].

Державне регулювання умов інвестиційної діяльності реалізується шляхом прямого управління інвестиціями і непрямого втручання в інвестиційну діяльність, а також відповідними методами контролю за законністю здійснення інвестиційної діяльності всіма учасниками інвестиційного процесу та інвесторами, при цьому забезпечуючи позитивний інвестиційний клімат та інвестиційну привабливість окремих виробництв, підприємств, регіонів і територій.

Розробка прогнозованих моделей інвестиційного забезпечення розвитку реального сектору національної економіки потрібна для вироблення генеральної інвестиційної стратегії щодо забезпечення інвестиціями як окремих галузей та підприємств, так і всієї вітчизняної економіки, оцінювання його можливостей такого забезпечення в перспективі.

Макроекономічні прогнози потрібні уряду, суб'єктам промислової і фінансової діяльності для розроблення стратегічних планів економічного та соціального розвитку країни як на близьку, так і далеку перспективу. Уряд має використовувати прогнози для вироблення раціональної макроекономічної політики і структурної побудови національної економіки та її окремих галузей з метою виробництва товарів та продукції на експорт, випуску тих товарів, які імпортують у країну.

Список використаних джерел:

1. Активізація інвестиційного процесу в Україні : колективна монографія / [Т. В. Майорова, М.І. Диба, С. В. Онишко та ін.] ; за наук. ред. М. І. Диби, Т. В. Майорової. – К. : КНЕУ, 2012. – 472, [8] с. – (До 150-річчя заснування кафедри банківських інвестицій).
2. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: навч. посібник / Т. Майорова. – К. : ЦУЛ, 2004. – 376 с.
3. Fitch обнадіжило Україну прогнозом на 2017 год <http://finance.obozrevatel.com/>

*Аліна Марченко, Поліна Терпімова, студентки 2 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Піменова М.М., к.е.н.*

ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

Економічний розвиток країни стримують багато політичних та економічних проблем, однією з яких є проблема розвитку державних фінансів. За останнє десятиріччя у цій сфері було розроблено та запроваджено багато програм реформ, ініційованих ззовні – Міжнародним валютним фондом, Європейським Союзом, Світовим банком, окремими державами-партнерами України [3]. Однак, такі пропозиції щодо реформ не завжди повною мірою враховують інтереси і специфіку управління державними фінансами в Україні. Тому, необхідність створення та запровадження власної структури реформувань державних фінансів є дуже актуальним питанням для економіки України.

Метою даної роботи є аналіз стану державних фінансів та можливі перспективи їх розвитку, за рахунок стратегії реформування.

Недосконалість державного регулювання та управління при існуючій організації економічної влади стримують впровадження реформування сфери державних фінансів, що особливо помітно в умовах глобалізації світової економіки [2].

Основними цілями державного реформування мають бути: а) поліпшення структури державних фінансів, зокрема зменшення дефіциту бюджету, структурні зміни, метою яких є наближення до європейських стандартів; б) реорганізація сектору загального державного правління; в) створення ефективних організаційних структур та оптимізація процесів у них [3].

Можна виділити наступні перспективи розвитку у державній системі України:

1. Формування прозорої і ефективної бюджетної системи. Сюди включається: подальше впровадження елементів ринкової моделі управління державними фінансами; перехід до середньострокового бюджетного планування (на 3 роки); реорганізація системи соціальних видатків; підтримка та фінансування прибуткових інвестиційних проектів.

2. Зниження податкового тиску на підприємницьку діяльність. Тобто модернізація виробничих фондів; залучення інвестицій; створення нових робочих місць; підтримка малого та середнього підприємництва, формування цілісної правової бази.

3. Удосконалення податкової системи. А саме: спрощення зниженої ставки ПДВ на товари першої потреби; оподаткування товарів розкоші; підвищення повноти декларування доходів громадянами України.

4. Зміна моделі боргової політики України. Необхідним є законодавчо встановити граничний рівень боргового навантаження для країни; якомога більше надпланових доходів зосередити на погашення боргових зобов'язань.

Отже, можна зробити висновок, що діюча в Україні система державного фінансового контролю має ряд недоліків, які потребують негайного вирішення шляхом стратегій реформування.

Список використаних джерел:

1. Квач Я.П. Проблеми та перспективи реформування державних фінансів в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpndps_12015_12.
2. Молдован О.О. Новий етап реформи системи державних фінансів України: ключові пріоритети та завдання / О.О. Молдован // Фінанси України. – 2014. – № 8. – С. 57-69.
3. Елерс Г. Стратегії реформ у сфері державних фінансів. Національні програми та міжнародні вимоги / Г. Елерс // Фінанси України. – 2014. – № 7. – С. 7-16.

Олександра Маслій, к.е.н.

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
м. Полтава*

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ ПІД ВПЛИВОМ ЗАГРОЗ БОРГОВІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

В умовах критичного зростання рівня загроз економічній безпеці національної економіки, насамперед у зв'язку з виникненням додаткових, принципово нових для України викликів, розвиток фінансового ринку відбувається під тиском як економічних, так і неекономічних чинників.

Стан боргової безпеки є найбільш небезпечним серед усіх складових економічної безпеки, адже її рівень у 2014 році різко знизився на 11,69 в.п. до 29,6 %, а у 2015 році досяг мінімального значення за останні 15 років. Динаміка основних індикаторів боргової безпеки, що відображена на рис. 1, свідчить про наявність системних загроз, які значною мірою уповільнюють розвиток фінансового ринку України.

Значна кількість системних диспропорцій, які накопичилися в національній економіці України за період із 1990 року та з різною інтенсивністю поглиблювалися в окремі періоди її розвитку (зокрема, внаслідок світової фінансово-економічної кризи 2008-2009 років), а також неефективна державна політика внаслідок нарощення інституційних деформацій в умовах негативного впливу зовнішніх та внутрішніх викликів у комплексі спровокували виникнення системної економічної кризи в Україні, прояви якої спостерігаються починаючи з кінця 2013 року, що, зокрема, призвело до зростання обсягу державного та гарантованого державою боргу до 131,3 % офіційного ВВП.

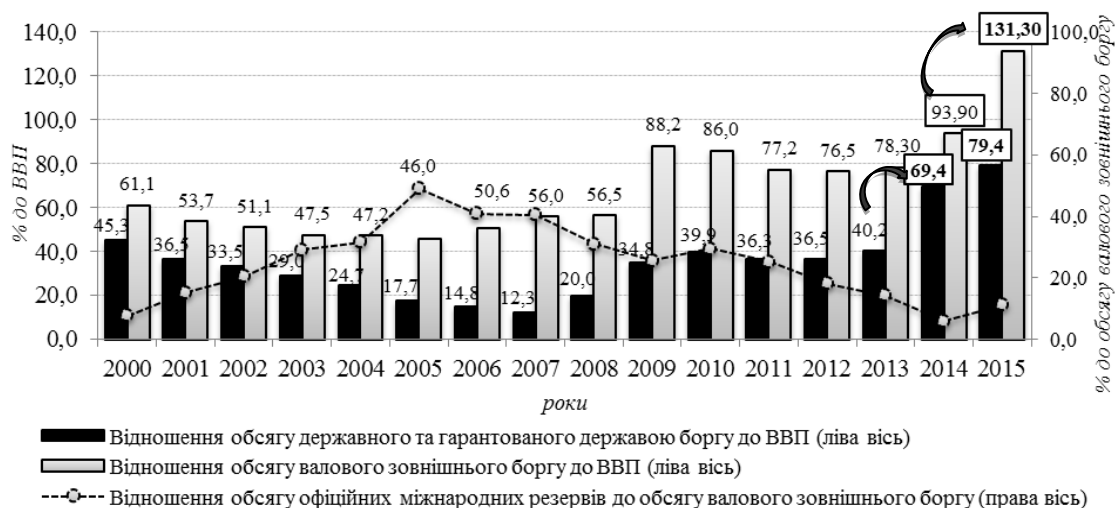

Рис. 1. Динаміка основних індикаторів боргової безпеки України в 2000-2015 роках*
* Побудовано автором за власними розрахунками

За результатами комплексного аналізу сучасного рівня економічної безпеки України виявлено, що всі індикатори боргової безпеки як у 2014 році, так і в 2015 році перебувають в абсолютно небезпечній зоні, тобто формують такий її рівень, який нижчий 20 % оптимального значення.

Таблиця 1

Виявлення загроз борговій безпеці України на основі аналізу її індикаторів у 2010–2015 рр.*

№ з/п	Найменування індикатора	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
1	Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %	39,9	36,3 ↓	36,5 ↑	40,2 ↑	70,3 ↑	79,4 ↑
2	Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %	86,02	77,25 ↓	76,48 ↓	78,05 ↑	95,83 ↑	131,3 ↑
3	Середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики на первинному ринку, %	10,39	9,17 ↓	12,94 ↑	13,13 ↑	13,44 ↑	13,1 ↓
4	Індекс ЕМВІ (Emerging Markets Bond Index) + Україна, %	436	869 ↑	598 ↓	844 ↑	1085 ↑	1395 ↑
5	Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, %	29,5	25,2 ↓	18,2 ↓	14,4 ↓	6,0 ↓	11,2 ↑

Пояснення:

■ – значення індикатора, яке характеризується як мінімальний або абсолютно небезпечний рівень безпеки та за якого рівень економічної безпеки дорівнює 0;

■ – значення індикатора, яке характеризується як критичний рівень безпеки та за якого рівень економічної безпеки дорівнює 0,2, або 20 % оптимального значення.

*Розраховано автором за даними Міністерства фінансів України, Національного банку України [2; 3]

Рівень загроз боргової безпеки в 2015 році значно зріс за всіма індикаторами:

– рівень впливу зростання обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП на інтегральний показник безпеки зріс більш ніж у 2,5 рази до 1,71;

– рівень впливу зростання обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП на інтегральний показник безпеки зріс більш ніж на 23 % до 1,37;

– рівень впливу зменшення обсягу міжнародних резервів на інтегральний показник безпеки зріс в 2,4 рази.

Зважаючи на виявлені тенденції індикаторів боргової безпеки, за умови ефективного реформування всіх секторів національної економіки рівень даних загроз до 2018 року має знизитися в середньому на 25 %, проте виходу індикаторів із абсолютно небезпечної зони за оптимістичним сценарієм можна досягти лише в середньостроковому періоді. Таким чином, дефіцит власних фінансових ресурсів та борговий тиск створюватиме суттєві перешкоди розвитку фінансового ринку України у короткостроковому періоді.

Отже, критична вразливість національної економіки перед низкою зовнішніх і внутрішніх викликів, у зв'язку з неготовністю протистояти сучасним макроекономічним деформаціям та багаторічним поглибленням кризових явищ унаслідок суперечливості державної економічної політики попередніх періодів, потребує ефективного реформування національної економіки, спрямованого на стимулювання модернізаційних зрушень і поліпшення макроекономічних балансів.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [Електронний ресурс] / Наказ Мінекономрозвитку України від 29.10.2013 р. № 1277 // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу : <http://me.kmu.gov.ua>.
2. Статистичні матеріали по стану державного боргу України [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>
3. Валовий зовнішній борг України [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Національного банку України. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44466

Василь Мешко, к.е.н., доцент

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

ПРОБЛЕМИ РІВНОВАГИ НА РИНКУ КАПІТАЛІВ

Будь-яке виробництво вимагає спочатку вкладення. Основою вкладення є капітал. Капітал - це зростаюча авансована вартість певного ресурсу, вкладення, які приносять його власнику дохід. Суть капіталу повніше виявляється в його русі. Рух капіталу, в процесі якого він проходить кілька стадій і набуває певних функціональних форм, називається кругообігом капіталу.

Функціонування ринкової економіки передбачає наявність різних форм капіталу. Найбільш затребуваним ресурсом в наші дні є фінансовий капітал. У сучасних умовах фінансовий капітал постає у формі розгалуженої фінансово-кредитної системи, складовими якої є не тільки банки, але й інвестиційні та страхові компанії, пенсійні та інші фонди, за рівнем концентрації капіталу вже конкурують з банківськими установами. Накопичення фінансового капіталу залежить від умов розвитку ринкової системи, коливань ринкової кон'юнктури і стану трудових ресурсів. [4, с. 36]

Економічна теорія відрізняє:

- фізичний капітал - сукупність матеріальних засобів, які використовуються на різних етапах виробництва і збільшують продуктивність людської праці;
- фінансовий капітал - сукупність грошових коштів;
- юридичний капітал - сукупність прав розпорядження деякими цінностями;
- людський капітал - це ті вклади, які збільшують фізичну або розумову здатність людини. [3, с. 92]

Капітал як фактор виробництва являє собою майно (засоби виробництва), що належить підприємцям або іншим власникам і використовується в процесі створення товарів і послуг.

У теорії використання капіталу його характеристика як виробничого ресурсу займає центральне місце. Це залежить від того, що накопичені економічні блага, що представляють всі форми капіталу, задіяні або можуть бути задіяні насамперед у виробничому процесі. Використовуваний в процесі виробництва товарів і послуг капітал, поряд з іншими виробничими ресурсами, характеризується в економічній теорії як "фактор виробництва", під яким розуміється економічний ресурс, задіяний у виробничому процесі і робить вирішальний вплив на результати виробництва. [5, с. 86]

Капітал – це всі засоби виробництва, створені людьми: інструменти, промислове обладнання та ін., а також знання, вміння і досвід, набуті людством і індивідом в процесі навчання і практичної діяльності. Створення будь-якого капіталу пов'язане з певним компромісом між теперішнім, коли доводиться терпіти незручності, заради накопичення капіталу в майбутньому. [2]

Функціями ринкових попиту і пропозиції в умовах "звичайного" конкурентного ринку є сума функцій індивідуального попиту пред'явників платоспроможного попиту і індивідуального пропозиції пред'явників пропозиції. В цілому, відповідні криві для ринку, виходять на основі підсумовування по горизонталі індивідуальних кривих. На ринку позикового капіталу пред'явники пропозиції і пред'явники платоспроможного попиту не розділені: кожен суб'єкт виступає в ролі пред'явника платоспроможного попиту $r < r_0$ при r і в ролі пред'явника пропозиції ($r > r_0$). При цьому величина r_0 - індивідуальна процентна ставка, при якій відбувається перехід суб'єкта з боку попиту на сторону пропозиції. Таким чином, при різних значеннях r існує різне безліч пред'явників пропозиції і попиту. І якщо на товарних ринках ціною рівноваги не визначається роль того чи іншого суб'єкта, а визначається тільки обсяг попиту з боку кожного покупця і обсяг пропозиції з боку продавця, то на ринку позикового капіталу рівноважної процентною ставкою визначається роль кожного суб'єкта і індивідуальний обсяг пропозиції і попиту.

Нехай $h_i(r)$ - являє функцію попиту-пропозиції i -того суб'єкта; r_{0i} - значення r_0 для даного суб'єкта. Існує можливість розглядати кожного суб'єкта одночасно як в ролі пред'явника платоспроможного попиту з особистою функцією попиту:

$$c_0 + \frac{c_1}{1+r} \leq m_0 + \frac{m_1}{1+r} \quad (1.1)$$

так і продавця з властивою функцією пропозиції:

$$h_i^D(r) = \begin{cases} h_i(r) & r \leq r_{0i} \\ 0 & r \geq r_{0i} \end{cases} \quad (1.2)$$

Ясно, що при $r \geq r_{0i}$ суб'єкт буде фіктивним пред'явником платоспроможного попиту: обсяг його попиту = 0. Аналогічно, при $r \leq r_{0i}$ він буде фіктивним пред'явником пропозиції. Якщо r_E – рівноважна процентна ставка, то суб'єкти для яких $r_{0i} > r_E$ виявляться фактичними пред'явниками платоспроможного попиту, а ті, для яких виконується умова $r_{0i} < r_E$ – фактичними пред'явниками пропозиції.

Використовуючи індивідуальні функції пропозиції і попиту виду (2.1), (2.2) можна представити функції ринкової пропозиції і попиту у вигляді сумарної сукупності суб'єктів ринкової взаємодії:

$$h_t^S(r) = \begin{cases} 0, & r \leq r_{0t} \\ -h_t(r), & r \geq r_{0t} \end{cases} \quad (1.3)$$

Ринкова рівновага визначається рівністю:

$$H^D(r) = \sum_{t=1}^N h_t^D(r); \quad H^S(r) = \sum_{t=1}^N h_t^S(r); \quad (1.4)$$

де N - число суб'єктів.

При $H^D(r) > H^S(r)$ величина $H(r)$ характеризує рівень надлишкового попиту, а при $H^D(r) < H^S(r)$ - рівень надлишкової пропозиції з протилежним знаком. При рівновазі:

$$H(r) = 0 \quad (1.5)$$

Прийняття рішень інвестиційного характеру, як і будь-який інший вид управлінської діяльності, ґрунтується на використанні різних формалізованих і неформалізованих методів і критеріїв. Ступінь їх поєднання визначається різними обставинами, в тому числі і тим з них, наскільки менеджер знайомий з наявним апаратом, який може бути застосований в тому чи іншому конкретному випадку. У вітчизняній та іноземній практиці є цілий ряд формалізованих методів, за допомогою яких розрахунки можуть служити основою для прийняття рішень в області інвестиційної політики. [1] Якогось універсального методу, придатного для всіх випадків життя, не існує. Ймовірно, управління все ж таки більшою мірою є мистецтвом, ніж наукою. Проте, маючи деякі оцінки, отримані формалізованими методами, навіть умовні, легше приймати остаточні рішення.

Модель інвестиційного поведінки суб'єкта економічної взаємодії характеризує лише мотиваційний механізм здійснення інвестицій окремими суб'єктами господарювання. Ця мотивація істотно посилюється або стримується проявом окремих макроекономічних факторів, що впливають на інвестиційний процес.

Список використаних джерел:

1. Закон України Про цінні папери та фондовий ринок від 23.02.2006 № 3480-IV (в редакції від 23.02.2016).
2. Білецька Л. В. Економічна теорія : Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка: навч. посіб. / Л. В. Білецька, О. В. Білецький, В. І. Савич. – К. : ЦУЛ, 2009. – 688 с.
3. Білоцерківець В.В. Національна економіка: навчальний посібник / В.В. Білоцерківець, О.О. Загородня, В.К. Лебедева, В.М. Тарасевич. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 280 с.
4. Еш С.М. Фінансовий ринок. Навч. посіб. 2-ге вид / С.М. Еш. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 528 с.
5. Пітюлич М.І. Економічна теорія: посібник для студентів природничих факультетів / М.І. Пітюлич, Ю.Б. Кушнір. – Ужгород: Карпати, 2008. – 168 с.

Вікторія Мінкович, ст. викладач

Вікторія Микулянець, студентка 4 курсу

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

В умовах сьогодення впровадження інновацій є однією з найважливіших складових державної політики щодо соціально-економічного розвитку країни та забезпечення її національної безпеки. Останнім часом вважається, що наскільки ефективною є державна політика у сфері управління інноваційними процесами, настільки

визначається конкурентоспроможність національної економіки країни.

Нові знання і технології, їх використання в соціально-економічному розвитку визначають рівень життя, роль і місце країни в світовому товаристві та забезпечення національної безпеки. У розвинених країнах світу 90% приросту валового продукту відбувається за допомогою впровадження нових технологій. При цьому перехід до інноваційного розвитку можливий завдяки створенню національних інноваційних систем. Національні інноваційні системи – це дієві системи інститутів, які забезпечують високорозвиненим країнам технологічні прориви і дають змогу підтримання економік на найвищому рівні [5, с. 29].

Інноваційний розвиток української економіки на основі міжнародних зіставлень дозволяє виявити місце України в глобальному інноваційному просторі, яке може бути охарактеризоване як якісно, так і кількісно на основі групи показників. Індекс глобальної конкурентоспроможності – це найбільш комплексний вимірник конкурентоспроможності країн, який складається з 113 змінних, які детально характеризують конкурентоспроможність країн світу. Сукупність змін на дві третини складається з результатів глобального опитування керівників компаній, а на одну третину – із загальнодоступних джерел. Всі змінні об'єднані в 12 контрольних показників: якість інститутів, макроекономічна стабільність, інфраструктура, вища освіта і професійна підготовка, здоров'я і початкова освіта, ефективність ринку товарів і послуг, розвиненість фінансового ринку, ефективність ринку праці, рівень технологічного розвитку, розмір внутрішнього ринку, КС компаній, інноваційний потенціал [3].

Виходячи з цього, аналізуючи сучасний стан розвитку інноваційної діяльності в Україні доцільним буде відобразити зміну місця нашої країни у рейтингу індексу глобальної конкурентоспроможності (рис. 1).

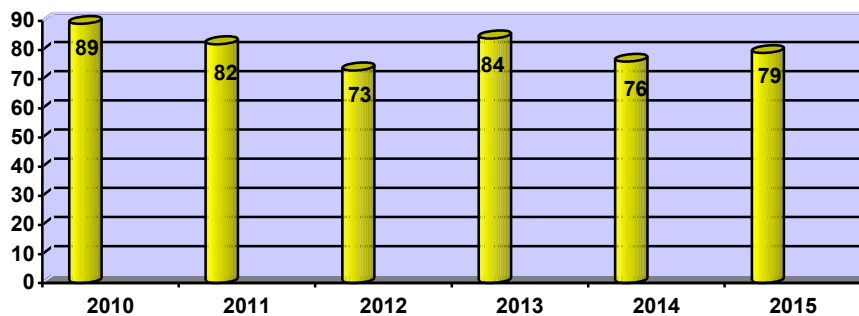

Рис. 1. Динаміка зміни місця України у рейтингу Індексу глобальної конкурентоспроможності за 2010-2015 рр. [1-3; 7]

З представленої динаміки можемо визначити, що за останні шість років Україна опустилася в рейтингу на цілих 10 сходинок (з 89 місця у 2010 році, до 79 місця станом на 2015 рік). Даний показник розрахований за методикою Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), заснований на комбінації загальнодоступних статистичних даних і результатів глобального опитування керівників компаній – великого щорічного дослідження, яке проводиться ВЕФ разом з мережею партнерських організацій – провідних дослідницьких інститутів і організацій у країнах, аналізованих у звіті [1].

Окрім цього, у звіті «Global Competitiveness Report» станом на 2015 рік надійність

банків України була оцінена за найнижчим показником – 140 з 140. Крім іншого, не найкращу оцінку отримала робота у сфері державного сектора – 130 із 140, податкове навантаження на бізнес визначили на рівні 118 з 140 [8].

Ці показники свідчать про наявність негативних тенденцій щодо забезпечення інноваційної складової конкурентоспроможності України на міжнародній арені. Однією з причин такої ситуації є вплив ризиків на інноваційну діяльність, а саме слабе залучення інноваційного фактору в розвиток економіки.

Хоча ще з 2010 року можемо відмітити позитивні зрушення в напрямі співпраці між науковою і виробничою сферами. Так, у 2010 частка підприємств, що впроваджували інновації в Україні становила 11,5%, в 2013 – 13,6%, а в 2015 р. знизилася до 11,8%. У 2013 році впровадженням інновацій займалися 1371 підприємство, а в 2015 – 1190 підприємств. Але при цьому обсяги фінансування інвестиційної діяльності скоротилися у 5,2 рази. Свого максимального значення цей показник досяг у 2010 році, коли становив 2090,5 тис. грн. [2].

Тобто, сучасна інноваційна система України переживає складні часи свого становлення та розвитку, які пов'язані з політичними подіями та постійними процесами перерозподілу сфер впливу. Внаслідок цього, досить проблематичним вбачається створення цієї системи як організаційно-економічного та інформаційного забезпечення розвитку інноваційних процесів на рівні держави, а також надання змоги системі розвиватися, поширюватися й ефективно працювати в умовах нестабільності на ринках України. Проте в цей самий час варто відмітити й наявність певних позитивних тенденцій для розвитку інноваційної діяльності в нашій державі, а саме [4; 6]:

- ✓ створення сприятливих умов для впровадження інновацій у виробничу діяльність та побут населення;
- ✓ зростання бюджетного фінансування потреб науково-технічного розвитку;
- ✓ формування потенційних передумов зростання попиту на інноваційну продукцію у вітчизняній економіці;
- ✓ хоч і не значний (через складну фінансову ситуацію), але приріст споживчого попиту, що супроводжується приростом попиту на складну наукомістку продукцію;
- ✓ посилення конкурентного тиску на внутрішньому й зовнішньому ринках, що поступово підштовхує вітчизняні підприємства до розуміння важливості інноваційної переорієнтації виробництва;
- ✓ активізація участі українських виробників у конкуренції на зовнішніх ринках, які висувають додаткові жорсткі вимоги до їхньої інноваційної адекватності;
- ✓ збільшення частки іноземних замовлень українським науковцям на виконання досліджень, що є свідченням збереження ще не до кінця втраченого потенціалу фундаментальної науки;
- ✓ зростання ролі регіональних органів управління в забезпеченні науково-технічної діяльності.

Незважаючи на це, на жаль в Україні все ще не створено національної інноваційної системи і для її впровадження та дієвості на нашу думку перш за все потрібно [4]:

- наявність науково-методологічної бази формування інноваційної системи;
- системність у здійснюваних державою заходах щодо реалізації інноваційного потенціалу національної економіки;
- державне управління інноваційною діяльністю має здійснюватися через чітко сформульовану стратегію науково-технологічного та інноваційного розвитку;

- скоординованість дій суб'єктів інноваційної діяльності;
- завершення процесів перерозподілу власності;
- досконалість нормативно-правової системи регулювання й стимулювання інноваційної діяльності;
- швидке формування в Україні сучасного ринку інноваційної продукції.

Отже, з наведеного вище можемо зробити висновок, що Україна дійсно потребує побудови та становлення нової національної інноваційної системи, яка буде чітко адаптована до вимог сучасної ринкової економіки. Адже вона стимулюватиме зростання конкурентоспроможності продукції українських підприємств, створить умови для подолання відсутності зв'язку між освітою, наукою і виробництвом, прискорить інноваційну активність. Що в свою чергу забезпечить зростання національної економіки.

Список використаних джерел:

1. The Global Competitiveness Index 2013–2014 rankings and 2012–2013 comparisons [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/GCR2013-14/GCR_Rankings_2013-14.pdf.
2. The Global Competitiveness Index 2015-2016 (англ.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://widgets.weforum.org/global-competitiveness-report-2015/>.
3. Індекс конкурентоспроможності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Індекс_конкурентоспроможності.
4. Канафоцька Г. Можливості впливу інноваційних процесів на формування ВВП [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iee.org.ua/ua/prog_info/11493/.
5. Онишко С. В., Паєнтко Т. В., Швабій К. І. Фінансове забезпечення інноваційної діяльності: навч. посібн. / С. В. Онишко, Т. В. Паєнтко, К. І. Швабій. – К.: КНТ, 2008. – 256 с.
6. Поручник А. Інноваційний потенціал України та його реалізація в міжнародному науково-технічному співробітництві [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kneu.kiev.ua/journal/ukr/article/2004_1_Poruchnik_UKR.pdf.
7. Рейтинг глобальної конкурентоспроможності 2014–2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index/info>.
8. Українські банки визнали найгіршими у світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.ua/articles/economics/_ukrayinski-banki-viznali-najmensh-nadijnimi-u-sviti/672882.

Вікторія Мінкович, ст. викладач

Катерина Терновська, студентка 3 курсу

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

ГОЛОВНІ ТРЕНДИ СУЧАСНОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИНКУ УКРАЇНИ – РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОЇ СТАРТАП-ІНДУСТРІЇ

Однією із знакових тенденцій сучасного світу бізнесу стає стрімке поширення стартапів як організаційної структури, спрямованої на розроблення і впровадження високотехнологічних інноваційних продуктів та послуг, а також способів й процесів виробництва. Тема стартапів набуває дедалі більшої актуальності не лише у всьому світі, а й в Україні. Для нашої держави це відносно нове поняття, але українці все частіше виходять на глобальний ринок інноваційних технологій зі своїми проектами. Тому розвиток стартапів на сучасному етапі становлення економіки України є важливим аспектом у підвищенні привабливості інвестиційного клімату країни, розвитку інноваційної діяльності та підтримці малого та середнього бізнесу. При цьому варто зазначити, що у вітчизняному законодавстві термін «стартап» відсутній.

С. Бланк [1] визначає, що стартап або стартап-компанія – це нещодавно створена компанія (можливо, ще не зареєстрована офіційно, але серйозно планує стати офіційною), що знаходиться на стадії розвитку і буде свій бізнес на основі інновацій або інноваційних технологій, які з'явилися, та володіє обмеженим набором ресурсів.

Д. Збанацький [3] вважає, що стартап або стартап-компанія (від англ. start-up – запускати) – це компанія або проект, котрий має коротку історію діяльності, метою якої є отримання прибутку. Найчастіше стартапи – це абсолютно нові проекти й навіть такі, які перебувають лише на стадії розробки. Таким чином, відмінною рисою стартапу є новизна бізнес-моделі. Головною ж його особливістю вважається наявність здібності такої бізнес-моделі стати масштабованою, а саме – бути повтореною і розширеною. Останнє твердження засноване на думці Стіва Бланка – одного з найвідоміших методологів стартапів, успішного підприємця і новатора, творця концепції розвитку споживачів і автора профільної книги «Посібник для власника стартапу».

Також розглядаючи дане питання Н. Ситник [6] однією з головних рис стартапу визначає високий інтелектуальний потенціал команди засновників. Саме з формулювання і розвитку ідеї (нового, унікального знання) починається життя стартапу. Головним ресурсом для розвитку кожної ідеї є інтелектуальний ресурс, завдяки ньому на перших етапах розвитку стартап зростає не зважаючи на обмежені матеріальні ресурси та фінансові інвестиції. Потреба ж інвестицій виникає на етапі реалізації ідеї. При цьому сам механізм інвестування стартапів доволі специфічний. Це можуть бути як венчурні фонди (інвестують у стартапи, діяльність яких може бути високоприбутковою, але пов'язана з високим ризиком), сід-фонди (пов'язані з високо ризикованим інвестуванням у стартапи на початкових етапах), так і краундфаундинг (інвестування здійснюється численими донорами на добровільних засадах через Інтернет).

У своєму дослідженні О. Корнух та Л. Маханько [4] стверджують, що ефективний стартап – це не просто реалізований проект, а в першу чергу згурпована команда, яка створює продукт, що задовольняє попит споживачів і яка здатна навчатися на своїх помилках і не зупинятися на шляху розробки свого проекту. Найважливіший принцип стартапу вказує на те, що провал – це досвід, який допоможе зробити ідеальний продукт, для достатньо великої аудиторії споживачів, щоб бути комерційно вигідним.

Аналізуючи стартапи, варто звернути увагу на те, що вони не є повністю гомогенною групою і відрізняються між собою за певними ознаками, а саме [6]:

- 1) за ступенем новизни продукту стартапу (стартапи, що розробляють радикально інноваційні продукти чи покращують продукти);
- 2) за галуззю діяльності (стартап в галузі ІТ, робототехніки, електроніки, телекомунікацій, енергетики, екології, медицини і т.п.);
- 3) за ключовими клієнтами (стартапи, орієнтовані на фізичних осіб і стартапи, орієнтовані на юридичних осіб);
- 4) за потребами, на задоволення яких орієнтовані стартапи (стартапи, орієнтовані на задоволення потреб фізичних осіб, потреб юридичних осіб, технічних потреб на існуючому ринку і технічних потреб на новому ринку);
- 5) за зв'язком з існуючими компаніями (незалежні та афілійовані стартапи).

При цьому головною та найбільш популярною сферою діяльності стартапів як на вітчизняному ринку так і у світі загалом є галузі ІТ або високих технологій. Стартап-проекти впроваджують в у виробництво інновації та інноваційні технології, які

сприяють підвищенню загального рівня розвитку економіки країни. До інфраструктури підтримки стартапів відносяться бізнес-інкубатори, технопарки, бізнес-акселератори та школи стартапів. Їхньою головною метою є життєзабезпечення стартап-проектів на початкових етапах їх існування, в тому числі надання робочого місця, початкових інвестицій, технічної експертизи, послуг з коучингу, менторства. Відомими українськими бізнес-акселераторами, які сприяють розвитку вітчизняного ринку стартапів є Growth UP, Polyteco, Happy Farm, iHub. EuroUP, Wanna Biz та ін. [6].

В фінансово складних умовах сьогодення стартап-проекти в Україні набувають все більшого розвитку, адже криза змушує початківців бути більш креативними. За версією світового рейтингу стартап сервісу STARTUP RANKING, Україна зайняла 35 місце серед 150 досліджуваних країн. Дослідники нарахували 84 стартапи, що є високим результатом. За підсумками експертів ринок стартапів в 2015 році зріс на 20-30%. А в 2016 році частка проектів, орієнтованих на глобальний ринок почала рости, проте сума вкладених інвестицій не збільшилась порівняно з попереднім роком. На початку 2016 року повідомлялося про 13 інвестицій в українські стартапи. Співвідношення між відкритими і не публічними угодами на локальному ринку, за оцінками експертів, становить 60% на 40% [2].

Дослідивши становлення вітчизняного ринку стартапів можемо визначити основні тенденції його розвитку в наш час, а саме [5]:

- щороку на українському ринку з'являється від 300 до 500 нових стартапів;
- сумарна кількість стартапів, які постійно є на ринку, тобто, вдало працюють близько 900 проектів;
- приблизно з 600 стартапів в рік виживає лише кілька десятків (20-40).

Важливо також відмітити, що 49% всіх стартапів діють в Києві, друга половина розподілилась по Україні: Дніпро – 16%, Львів – 9%, Харків – 8%, Одеса – 6% та інші міста – 12% [5].

Таким чином, на протязі останніх декількох років стартап-індустрія в Україні значно зросла. Збільшилась не тільки кількість проектів, а й обсяг інвестицій в них, помітно зріс інтерес до українських стартапів зі сторони іноземних інвесторів. В той же час головними проблемами розвитку даної галузі є недостатня підтримка з боку держави та відсутність сприятливого інвестиційного клімату в Україні.

Отже, можемо дійти висновку, що сьогодні в нашій державі необхідне багатоаспектне критичне узагальнення накопиченого досвіду організації функціонування стартапів, створення сучасного механізму підвищення результативності їх роботи для вітчизняної економіки з огляду на їхню значущість і можливості забезпечення успішного розвитку українських підприємств. Адже саме стартапи, як вид компаній з високою оборотністю капіталу, стають все більш популярними об'єктами для інвестування на українському інвестиційному ринку.

Список використаних джерел:

1. Бланк С. Стартап: настольная книга основателя / С. Бланк, Б. Дорф. – М. : Альпина Паблішер, 2013. – 616 с.
2. Довгопольный Д. Украинский рынок стартапов за прошлый год вырос на 20-30% / Д. Довгопольный [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://delo.ua/tech/ukrainskij-rynok-startapov-za-proshlyj-god-vyros-na-20-30-316167/>.
3. Збанацький Д. Стартапи: юридичні та практичні аспекти / Д. Збанацький [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://n-auditor.com.ua/uk/component/na_archive/155?view=material.

4. Корнух О. В. Стартап як прогресивна форма інноваційного підприємництва / О. В. Корнух, Л.В. Маханько // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 23. – С. 26-30.

5. Попко О. В. Сучасна парадигма стартапів у бізнесі / О. В. Попко, М. В. Мальчик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/29464/1/042_275_279.pdf.

6. Ситник Н. І. Концептуальні основи стартапів: їх сутність і класифікація / Н. І. Ситник // Бізнесінформ: економіка. – 2016. – №8. – С. 64-68.

*Діана Мірзоєва, студентка 2 курсу
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів
Науковий керівник: Пшик-Ковальська О.О., к.е.н., доцент*

РУШІЙНІ СИЛИ, ШО ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ КУРСУ УКРАЇНСЬКОЇ ГРИВНІ

На сьогоднішній день, найменші зрушення в економічній системі та умови її функціонування впливають на курс національної валюти. Українська гривня залишається нестабільною, тому у зв'язку з останніми подіями у світі та Україні доцільним є аналізування чинників, які впливають на курс гривні. Розглянемо основні чинники, які впливають на курс будь-якої національної валюти (рис.1.).

Рис. 1. Фактори впливу на курс національної валюти*

* Сформовано на підставі [1, 2]

Протягом останніх років на території України введуться військові дії та зберігається політична криза, що значно вплинуло на падіння гривні. Проте низка останніх подій можуть змінити курс гривні (табл. 1).

Таблиця 1

Ретроспективний аналіз подій, що вплинуть на формування курсу національної валюти *

№ з/п	Дата	Подія
1	26.10. 2016 р.	Уряд повідомив про наміри підвищити мінімальну заробітну плату у 2017 році до 3200 грн. [3] Це може призвести до зростання цін – інфляції .
2	09.11.2016 р.	Обрання республіканця Дональда Трампа президентом США [4], його зовнішня політика вплине на політичну ситуацію у світі.
3	15.11.2016 р.	Гаазький суд визнав анексію Криму міжнародним збройним конфліктом [5].
4	17.11.2016 р.	Рада ЄС розглянула рішення про надання безвізового режиму для України, що призведе до покращення зв'язків між Україною та Європою, а також дасть можливість заручитися її підтримкою [6].

*Сформовано на підставі [3, 4, 5, 6]

Проаналізуємо динаміку приросту ВВП України протягом десяти років , як одного із ключових факторів формування курсу національної валюти (рис.2.).

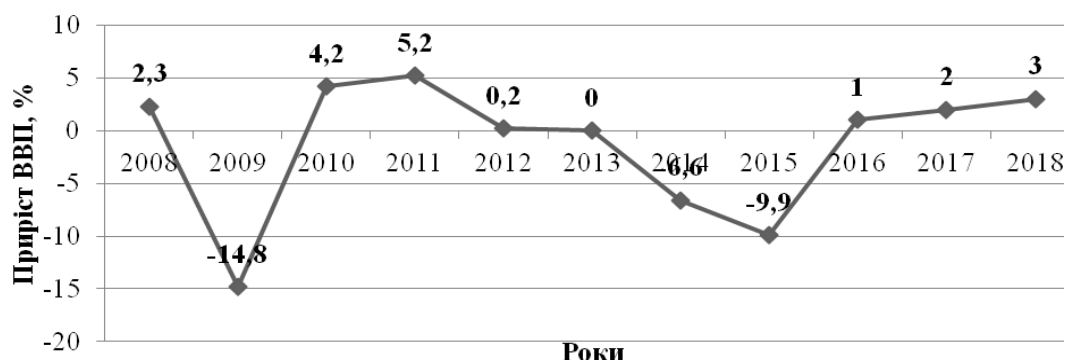

Рис. 2. Динаміка приросту ВВП України протягом 2008-2018 рр.*

*Сформовано на підставі [8]

Отже, від’ємні прирости спостерігаються під час глобальної кризи 2009 року та під час введення війни та економічної кризи протягом 2014-2015рр. Проте за прогнозом Світового банку з 2016 року ВВП України буде постійно зростати. Прем’єр-міністр України В. Гройсман повідомив, що Україна піднялась у міжнародному рейтингу FitchRatings, що впливає на показники економічного зростання. Крім цього спостерігається квартальне зростання економіки на 1,8%, що означає вихід України з переддефолтного стану [7]. Це може призвести до укріплення курсу гривні.

Для аналізування інфляційних процесів в Україні варто навести динаміку дефлятора ВВП протягом останніх 10 років (рис.3).

Найбільші значення дефлятора спостерігаються, відповідно, під час глобальної кризи та у 2015 році. Значне зростання дефлятора протягом 2014-2015 рр. спричинене введенням військових дій та девальвацією гривні. Проте, зростання цін є неминучим для розвитку економіки, тому вплив інфляції на курс гривні є неоднозначним.

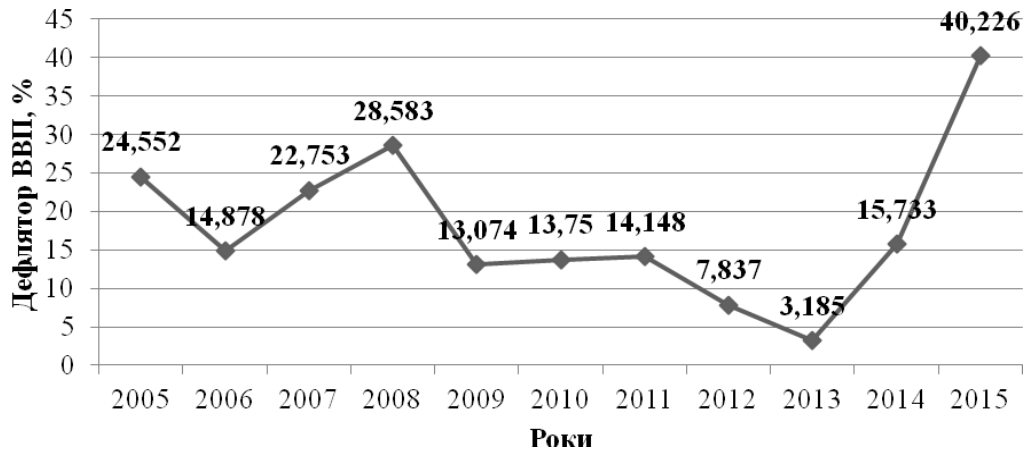

Рис. 3. Динаміка дефлятора ВВП України протягом 2005-2015 рр.*

*Сформовано на підставі: [8]

Ще одним фактором впливу є стан платіжного балансу. Розглянемо його за 10 років (рис.4.).

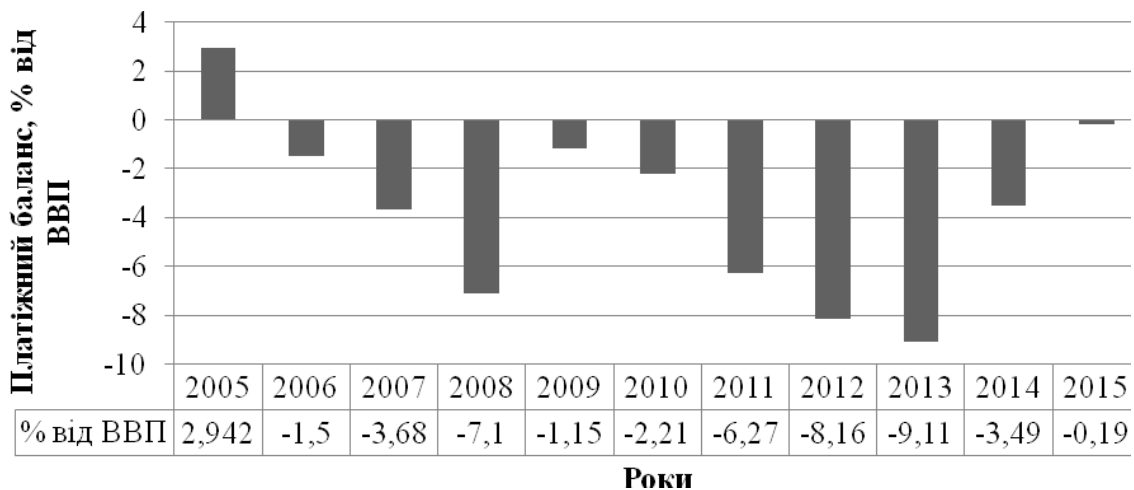

Рис. 4. Динаміка стану платіжного балансу України протягом 2005-2015рр.*

*Сформовано на підставі: [8]

Протягом досліджуваного періоду активним платіжний баланс України є лише у 2005 році. Найбільший дефіцит спостерігається у 2013 році. Проте, протягом 2014-2015 рр. дефіцит зменшився до 0,1 % від ВВП [8].

Процентна ставка у грудні 2015 року становила 20,76 % у гривнях та 9,10% у доларах США для нефінансових корпорацій, а також, 27,49% у гривнях та 10,75% у доларах США для домогосподарств [9]. У двох випадках спостерігається зменшення процентних ставок, що заохочує вплив іноземного капіталу та зниження валютного курсу.

Через нестабільну політичну ситуацію, ступінь довіри до української гривні є низьким. Також гривня майже не використовується у міжнародних фінансових операціях. Щодо діяльності валютного ринку, то протягом останніх років відбувається закриття багатьох комерційних банків, що запобігає шахрайству у валютних операціях.

Отже, зважаючи на проаналізовані фактори можна зробити висновок, що українська гривня має шанси зміцнитись, якщо відбудеться покращення економічних показників та стабілізація політичних обставин.

Список використаних джерел:

1. Круш П.В. Гроші та кредит: навч. посібн. / П. Круш, О. Клименко. — Київ, 2010. [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://pidruchniki.com/14940511/finansi/faktori_vplivayut_valutniy_kurs
2. Ковальчук К.Ф. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції: навч. посіб. / К.Ф. Ковальчук, Д. Є. Козенков, Ю. Г. Момот. — Київ: «Центр учбової літератури», 2013. [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://pidruchniki.com/1628041454185/ekonomika/valyutniy_kurs_chinniki_vplivayut_yogo_formuvannya
3. Повідомлення прем'єр-міністра України Володимира Гройсмана про підвищення мінімальної заробітної плати до 3200 грн. [Електронне джерело]: офіційний сайт новин 5 каналу. — станом на 26 жовтня 2016 р. — Режим доступу: <http://www.5.ua/ekonomika/minimalna-zarobitna-plata-zroste-udvichihroisman-rovodomuv-skilky-otrymavatumut-ukraintsi-u-2017-rotsi-129394.html>
4. Повідомлення про обрання Дональда Трампа президентом США. [Електронне джерело]: офіційний сайт новин 5 каналу. — станом на 9 листопада 2016 р. — Режим доступу: <http://www.5.ua/svit/donald-tramp-peremahaie-na-vyborakh-prezydenta-ssha-130605.html>
5. Повідомлення про визнання Гаазьким судом анексії Криму як міжнародного воєнного конфлікту. [Електронне джерело]: офіційний сайт новин 5 каналу. — станом на 15 листопада 2016 р. — Режим доступу: <http://www.5.ua/suspilstvo/haazkyi-trybunal-vyznav-aneksiiu-krymu-viinoiu-mizhrosiieiu-ta-ukrainoiu-131125.html>
6. Повідомлення про ухвалення Радою ЄС рішення про переговорну позицію щодо візової лібералізації з Україною. [Електронне джерело]: офіційний сайт новин 5 каналу. — станом на 17 листопада 2016 р. — Режим доступу: <http://www.5.ua/polityka/rada-yes-dala-zelene-svitlo-pytanniu-bezvizu-v-yes-131373.html>
7. Повідомлення прем'єр-міністра України Володимира Гройсмана про вихід України з переддефолтного стану [Електронне джерело]: офіційний сайт новин 5 каналу. — станом на 16 листопада 2016 р. — Режим доступу: <http://www.5.ua/ekonomika/premier-zaiavyv-pro-vykhid-ukrainy-z-pereddefoltnoho-stanu-131218.html#>
8. Статистична інформація про Україну [Електронне джерело]: офіційний сайт Світового банку. — Режим доступу: <http://data.worldbank.org/country/ukraine>
9. Статистичний випуск процентні ставки за грудень 2015 р. [Електронний ресурс]: Національний банк України — Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=66237>

Світлана Онищенко, к.е.н.

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
м. Полтава*

ФІНАНСОВА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК СКЛАДНИЙ ІНТЕГРОВАННИЙ ОБ'ЄКТИВНИЙ ПРОЦЕС

В умовах фінансової нестійкості економічних процесів в Україні глобалізація світової економіки позначилася як сукупність взаємопов'язаних проблем в галузі управління бюджетною системою. Функціонування фінансової системи України за умов сучасних глобалізаційних процесів визначає завдання державної фінансової та бюджетної політики, що обумовлена динамікою суспільних процесів як у глобальному, так і в національному вимірах, а також зміною концептуальних підходів до поняття безпеки в цілому.

Фінансова глобалізація — це полісистемний інтегрований об'єктивний процес, є результатом поглиблених фінансових зв'язків країн, лібералізації цін та інвестиційних

потоків, створення глобальних транснаціональних фінансових груп і справляє подвійний вплив на розвиток світової фінансової системи.

Прояв фінансової глобалізації зумовлений зростанням фінансових ринків та випереджальному розвитку міжнародної фінансової сфери порівняно з реальним сектором світової економіки.

Рушійною силою фінансової глобалізації виступають транснаціональні компанії (ТНК) і транснаціональні банки (ТНБ). В межах ТНК і ТНБ складається широка мережа виробничих, науково-технічних, торговельних і фінансових ділових зв'язків, що ґрунтуються на контрактній системі відносин [1].

У процесі фінансової глобалізації підвищується роль міжнародних фінансових організацій. З одного боку, вони виступають найбільш активною рушійною силою у стимулюванні глобалізаційного розвитку. З іншого боку, їм відведена роль регулювання світового валютно-фінансового простору, за рішенням міжнародної спільноти встановлення правил функціонування світової валютно-фінансової системи.

Міжнародні фінансові організації залучають до глобальної співпраці усі групи країн, формують сталі системні зв'язки між ними, які часто виходять за межі суто валютно-фінансових і розвиваються як економічні в цілому.

Сучасна система міжнародних організацій нараховує понад 4 тисячі інститутів, з яких понад 100 - міжнародні організації, тією чи іншою мірою залучені до обговорення та регулювання глобальних економічних проблем. Вони відрізняються за своїм складом, розміром, функціями та ступенем впливу на міжнародну економіку та економіку окремих країн світу [2].

Глобалізованість фінансових ринків та фінансових систем окремих країн світового господарства в цілому спирається на два підходи: по-перше, фінансова глобалізація є складовою загального глобалізаційного процесу і для її вимірювання використовується індекс глобалізації; по-друге, використовуються специфічні показники глобалізованості фінансової сфери.

Враховуючи, що процес фінансової глобалізації спричиняє подвійний вплив на розвиток світової фінансової системи, більшість країн не сприйняли до уваги потенційні ризики та загрози фінансовій системі України, які стрімко переросли в реальні. Таким чином, до ключових чинників, що належать до світової фінансової кризи, можна віднести недостатньо скоординовану макроекономічну політику і непослідовність проведення структурних реформ.

У довгостроковому періоді рівень національного доходу буде залежати від структурних перетворень, залучення у виробництво нових ресурсів і підвищення ефективності їх використання, розвитку техніки і технології, підвищення рівня кваліфікації робочої сили, зростання конкурентоспроможності продукції вітчизняної промисловості на світових ринках. Введення даних змін у податкове законодавство дозволить збільшити відрахування від податку на прибуток у державний бюджет, а також зацікавити підприємства у збільшенні вкладень у модернізацію та розширення виробництва. Таким чином, може бути реалізована оптимізаційна податкова політика стимулювання інвестиційної та інноваційної підприємницької активності.

Важливою мірою є створення стимулів до збільшення доходної частини обласних і місцевих бюджетів, зокрема шляхом оптимізації податків. Потребує вдосконалення механізм надання міжбюджетних трансфертів, субсидій, що мають вузько цільову спрямованість на здійснення програм модернізації відповідної галузі промисловості.

Основними викликами фінансовій системі України є збереження експортно-сировинної моделі розвитку національної економіки, зниження конкурентоспроможності та висока залежність її найважливіших сфер від зовнішньоекономічної кон'юнктури, втрата контролю над національними ресурсами, погіршення стану сировинної бази промисловості та енергетики, нерівномірний розвиток регіонів і прогресуюча недостатність трудових ресурсів, низька стійкість і незахищеність національної фінансової системи, збереження умов для корупції та криміналізації господарсько-фінансових відносин, а також незаконної міграції.

Сучасний стан економіки не відповідає вимогам фінансової стійкості та безпечного розвитку і знаходиться в зоні значної небезпеки. Ефективна система забезпечення національних економічних інтересів держави особливо в умовах глобалізаційних процесів має характеризуватися певними якісними критеріями і параметрами, що забезпечують прийнятні для більшості населення умови життя та розвитку особистості, стійкість соціально-економічної ситуації, військово-політичну стабільність суспільства, цілісність держави, можливість протистояти впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

Список використаних джерел:

1. United Kingdom HM Treasury [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.hm-treasury.gov.uk/>
2. The Open Budget Survey 2013: International Budget Partnership. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://internationalbudget.org/wpcontent/uploads/OBI2013-Report-English.pdf>
3. Николаев А.Ю. Финансовая глобализация – определение процесса// Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов [Електронний ресурс: <http://www.jurnal.org/articles/2009/ekon34.html>].
4. Government finance statistics. Summary tables – 2004-2014 // Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. – 2013. – 31 p.

*Денис Погорілий, аспірант
Сумський державний університет, м. Суми
Науковий керівник: Макаренко М.І., д.е.н., професор*

КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ ТА МІСЦЕ В НІЙ МОНЕТАРНОЇ СКЛАДОВОЇ

Функціонування суб'єктів ринкової економіки здійснюється в умовах невизначеності економічних процесів, тому будь-яка економічна діяльність пов'язана з ризиком, що є наслідком динамічності ринкової кон'юнктури. Успіх економічної політики держави сьогодні стає неможливим без формування ефективного механізму ризик-менеджменту, спроможного прогнозувати та нівелювати можливі негативні наслідки ризиків на шляху досягнення бажаних цілей. Саме тому в останні роки спостерігається підвищення інтересу до теорії ризику як серед науковців, так і державних управлінців.

У сучасній вітчизняній та зарубіжній літературі наводяться досить різноманітні трактування категорії «ризик», а це говорить, що попри численні дослідження науковців, до сьогодні не сформовано єдиної позиції щодо розуміння природи економічного ризику. Під загальною категорією «ризик» слід розуміти настання або ймовірність настання ряду несприятливих явищ, тенденцій що можуть чинити деструктивний вплив на економічні процеси, галузі чи економіку країни в цілому:

руйнацію фінансово-економічних суб'єктів, збитки у вигляді втрати або знецінення активів, деградацію процесу відтворення, банкрутство, необхідність додаткових витрат, упущену вигоду [1].

Національні ризики являють собою складну систему, що в свою чергу складається із низки підсистем. Серед численних підходів найбільш узагальненою класифікацією ризиків є підхід світового економічного форуму, що розглядає ризики як три широкі категорії – «business risk», «non-business risk», «financial risk». До першої категорії відносять, перш за все, підприємницькі ризики, що виникають у процесі прийняття рішень щодо отримання вигоди та максимізації прибутку. До другої категорії відносять ризики, що виникають внаслідок політичних та економічних дисбалансів та не перебувають під контролем суб'єктів економіки. Фінансові ризики, як правило виникають внаслідок волатильності фінансового ринку та залежать від безлічі факторів. Виходячи з цього, фінансові ризики поділяють на декілька типів: ринкові, кредитні, ризики ліквідності та операційні ризики [2].

Спираючись на іншу поширену класифікацію ризиків макросередовища, виділяємо чотири великих блоки: 1) економічні ризики; 2) фінансово-кредитні ризики; 3) інституціональні ризики; 4) ризики надбудови. Провідну роль в економіці будь-якої країни відіграють економічні та фінансово-кредитні ризики, оскільки, у порівнянні з іншими, вони відрізняються складністю передбачення та подолання, високою імовірністю, одночасністю та частотою виникнення, значною тривалістю. До блоку загальноекономічних відносимо: ризики товарних ринків, цінові ризики, структурні, секторальні та галузеві ризики, ризики ринкової ліквідності, інвестиційні ризики, технологічні, ризики бізнес-середовища та ризики на ринку робочої сили. У розрізі другого визначено бюджетні ризики, валютні, монетарні, банківські, боргові ризики та фондові ризики.

І хоча кожен клас ризиків відрізняється специфікою виникнення та подолання, останнім часом їх почали об'єднувати у категорію фінансово-економічних ризиків. Це обґрунтовують тим, що подолання будь якого економічного ризику пов'язане, перш за все, з економічними можливостями держави в цілому чи окремої галузі економіки. Водночас, неможливо прогнозувати, а тим більше, нівелювати фінансово-економічні ризики, розглядаючи їх окремо від інституціональних чи ризиків надбудови (політичних, військових, правових, ризиків надзвичайних ситуацій) [3].

Отже, фінансово-економічні ризики – це ризики, реалізація яких приводить до виникнення втрат фінансових ресурсів у процесі прийняття економічних рішень.

У класичній класифікації фінансово-економічні ризики поділяються на три види: 1) ризики, пов'язані з купівельною спроможністю грошей; 2) з вкладенням капіталу; 3) з формою організації господарської діяльності. До першого виду відносять інфляційний ризик, валютний ризик, ризик ліквідності. До ризиків, пов'язаних із вкладенням капіталу – інвестиційний ризик, процентний та кредитний ризики. До ризиків, пов'язаних із формою організації господарської діяльності, відносять ризик комерційного кредиту, оборотний та операційний ризики [4].

Фінансово-економічні ризики, що виникають на макро рівні, за своєю природою здебільшого є однорідними, що дає змогу досліджувати певні групи типових ризиків, комплексно аналізувати ризикові ситуації, виділяти основні характеристики та фактори ризиків, тенденції зміни розміру збитків, розробляти сценарії настання несприятливих подій з метою створення формалізованих наборів стандартних реакцій на їх виникнення [5].

Як бачимо, у вітчизняній науковій літературі приділено недостатньо уваги таким видам ризиків, як монетарні.

Аналіз наявної теоретичної бази дозволив визначити монетарні ризики, як сукупність невизначеностей, що виникають при вирішенні завдань щодо економічного зростання і стабільності великих, складних систем за допомогою проведеної державою фінансової та грошово-кредитної політики, через механізми стабілізації рівня цін і оптимальні податкові норми, ефективного втручання Центрального банку в регулювання кон'юнктури і забезпечення грошової маси [6].

Монетарні ризики пов'язані з ефективним втручанням держави у грошовий обіг на внутрішньому і зовнішньому ринках, регулюванням обсягу грошової маси. При різних темпах інфляції на внутрішньому і зовнішньому ринках держава по відношенню до вітчизняної валюти проводить роботу по підвищенню її паритету і її знецінення, для того щоб зберегти її купівельну силу на ринку. Монетарні ризики мають місце при регулюванні обсягу грошової маси, де держава може впливати на ціни, інвестиційні процеси, споживання населення, обсяг національного виробництва і темпи економічного зростання.

На сьогоднішній день головним завданням монетарної політики більшості країн є інфляційне таргетування (ІТ), де головним атрибутом виступає саме цінова стабільність, а не підтримка обмінного курсу національних валют. Формулювання визначення цінової стабільності центробанками у даному контексті є доволі розпливчатими, а визначення порогу рівня інфляції для країн з різним розвитком економіки не є оптимальним.

До глобальної економічної кризи ІТ вважалося несумісним з політикою курсової стабілізації, однак досвід подолання рецесії заперечив цей факт. З початком рецесії, стало очевидним, що низька інфляція може асоціюватися з недостатнім попитом та загальною стагнацією, що змусило центробанки різко збільшити грошову пропозицію, названу кількісним пом'якшенням. Так, банки допускали підвищення рівня інфляції над запланованим (таргетом), одночасно підтримуючи процентну ставку на найнижчому рівні.

Річ у тім, що нерівномірність кількісного пом'якшення різко збільшила волатильність світових валют. Ризик курсової стабілізації та поглиблення рецесії був настільки високим, що деякі країни почали прямо стабілізувати курси своїх національних валют. Мова йшла не тільки про викуп іноземної валюти о резервів, а й про фіксацію граничного обмінного курсу.

Отже, остання глобальна криза свідчить, що спроби протиставити цінову стабільність курсовій втратили колишню актуальність. Для України це важливо як з точки зору наміченого переходу до інфляційного таргетування, так і пов'язаних з ним очікувань. Обмежувати інфляцію, безумовно, необхідно, але ігнорування курсу національної валюти поставить перед регулятором нові виклики та загрози. Крім цього слід визнати, що ефективність будь-яких зрушень монетарної політики виявиться незначною при незмінності економічної моделі країни [7].

Ризики макросередовища мають змінні характеристики, тому прогнозувати їх виникнення надзвичайно складно, а розробка шляхів подолання потребує не стратегічних підходів, а, насамперед, термінових заходів з ідентифікації та усунення загроз.

Список використаних джерел:

1. Соскін О. Сучасний етап кризи в Україні: фінансово-економічні та соціальні загрози // Економічний часопис-XXI. – 2009. – № 7–8. – С. 7–14.
2. Financial Risk and Its Types [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.simplilearn.com/financial-risk-and-types-rar131-article>
3. Лобанов. А. А. Энциклопедия финансового риск-менеджмента / Под ред. А.А. Лобанова и А.В. Чугунова. – М.: Альпина Паблицер, 2003. – 786 с.
4. Князева Е.Г., Юзвович Л.И., Луговцов Р.Ю., Фоменко В.В. Финансово-экономические риски: учебное пособие / Е.Г. Князева, Л.И. Юзвович, Р.Ю. Луговцов, В.В. Фоменко - Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, [Электронное научное издание] – 2015. - 112 с. – Режим доступа: <http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/34722/1/978-5-7996-1459-1.pdf>
5. Старостіна А. О., Кравченко В. А. Управління ризиками в економіці: сучасний стан та інтегральний підхід // Проблеми системного підходу в економіці [Електронне наукове фахове видання]. – 2009. – № 2. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/e-journals/PSPE/2009_2/Kravchenko_209.htm
6. Гранатуров В.М. Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения / [Электронный ресурс] – 2000. - 112 с. – Режим доступа: <http://www.booksite.ru/fulltext/granatur/text.pdf>
7. Кораблин С. Монетарная политика: проблема целевых ориентиров. Зеркало недели, № 7,28 февраля 2015, С.8 [Электронное научное издание] – Режим доступа: <http://dlib.eastview.com/browse/doc/43214192>

Александр Прокопюк, к.е.н.

Вища економічна школа в Білостоку, Польща

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ЄС: ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

Важлива роль у реалізації спільної регіональної політики Європейського союзу належить фінансовій допомозі країнам-членам ЄС, яка спрямована на сприяння розвитку проблемних територій та забезпечення координації й контролю (з правом відміни або заміни рішень) за регіональною владою окремих країн-членів ЄС.

Регіональна політика ЄС реалізується через спеціальні інструменти та механізми. Основними інструментами реалізації регіональної політики ЄС на наднаціональному рівні є структурні фонди та фонди групування, що становлять собою фінансові інструменти структурної політики ЄС, спрямованої на зменшення розриву в розвитку між різними регіонами та країнами і досягнення економічної та соціальної згуртованості. Вони відповідають за перерозподіл фінансових ресурсів за принципом: від «багатих» регіонів до «бідних».

Сучасна регіональна політика ЄС має три основні напрямки: 1) сприяння економічній конвергенції (зменшення різниці) менш розвинених регіонів (які розташовані, в основному, в нових країнах-членах) від більш розвинених. 2) реалізація заходів, спрямованих на покращення регіональної конкурентоспроможності і зайнятості. 3) сприяння співпраці між регіонами і країнами задля зменшення економічного значення національних кордонів.

З прийняттям стратегії «Європа 2020» над досягненням мети забезпечення економічного розвитку в усіх країнах ЄС продовжують використовуватися три основних фонди (Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Європейський соціальний фонд (ESF), Фонд згуртування (Cohesion Funds)) та додатково два секторальних (Європейський сільськогосподарський фонд для розвитку сільських районів (EAFRD), Європейський Морський фонд та фонд рибальства (EMFF)). Разом

з тим, регіони можуть отримати допомогу від Фонду солідарності (EUSF), до якого країни можуть звернутися у разі великих стихійних лих [1].

Найпоширенішим механізмом реалізації регіональної політики ЄС є інвестиційний грант – це прямий фінансовий внесок ЄС на підтримку проектів або організацій, які представляють інтереси ЄС або роблять свій внесок у реалізацію програми або політики ЄС.

Грантові програми ЄС фінансують проекти у таких сферах: сільське господарство, громадянство, співпраця і розвиток, культура, медіа, економіка – фінанси, освіта, тренінг, зайнятість, енергетика, розширення, навколишнє середовище, охорона здоров'я, виробництво, інформація, інновації, правосуддя, безпека, локальний розвиток, нові технології, публічний менеджмент, дослідження, послуги, телекомунікації, планування міст, туризм, торгівля, транспорт, молодь та ін.

Гранти зазвичай видаються через спеціалізовані фонди або партнерські організації, розташовані як в ЄС, так і за його межами. Розмір грантів залежить від цілей і бюджету фонду і може варіюватися від декількох сотень євро до сотень тисяч.

ЄС також фінансує бізнес за допомогою оголошення тендерів на надання послуг і поставку товарів наднаціональним інституціям (Європейський парламент, Європейська комісія, Європейський центральний банк і т. д.). Компанії, які виробляють або продають товари, що використовуються вищевказаними інституціями, можуть подавати заявки на участь у тендерах на поставку своєї продукції. Для того щоб заявка була прийнята до розгляду, компанія та її продукція повинні відповідати вимогам тендерів, які можуть варіюватися залежно від інституції.

Серед найбільших грантів ЄС доречно зазначити програми:

– TRACECA (Транспортний коридор Європа-Кавказ-Азія) – програма міжнародного співробітництва в галузі транспорту між ЄС і країнами –партнерами Східної Європи, Південного Кавказу та Центральної Азії [2].

– TEMPUS (Транс'європейська схема партнерства і мобільності для університетських навчань) – програма ЄС, розроблена для надання допомоги соціальним та економічним перетворенням у партнерських країнах. Вона сприяє розвитку системи вищої освіти завдяки максимально збалансованому співробітництву з країнами ЄС, міжлюдським контактам, міжнародній і регіональній співпраці, створенню мережі особистих і професійних контактів між академічними спільнотами ЄС і партнерських країн [2].

– Erasmus + (Еразмус+) – освітня програма ЄС, спрямована на активізацію міжнародного співробітництва та підвищення мобільності серед студентів, викладачів, науковців європейських університетів та вищих навчальних закладів третіх країн на всіх континентах [2]. Намагаючись перетворити ЄС на світового лідера в освіті, а європейські університети – на осередки знань і центри інновацій, програма «Еразмус+» також ставить за мету сприяння взаєморозумінню між людьми, активізацію міжкультурного діалогу – програма сприяння кращому розумінню і взаємному збагаченню між ЄС і третіми країнами, щоб у середньостроковій перспективі зміцнити політичні, культурні, освітні та економічні зв'язки.

– HORIZON 2020 (Горизонт 2020) – рамкова програма Європейського Союзу з фінансової підтримки інноваційного розвитку. Є ініціативою ЄС, що виділяє кошти на конкурсній основі на підтримку розвитку і впровадження інновацій, у тому числі у підприємстві і промисловості. Загальний фонд програми «Горизонт 2020» складає 80 млрд. євро та робить особливий акцент на таких сферах, як аграрний сектор,

космічна галузь, інновації в малому та середньому підприємстві, біологічні й інформаційні технології та обробка даних, перспективні технології. Структуру та пріоритети «Горизонту 2020» можна поділити на три напрями розвитку: 1) Передова наука (бюджетом приблизно 24,3 млрд євро); Індустріальне лідерство (бюджетом приблизно 17 млрд євро); 3) Відповідь на соціальні виклики (бюджетом приблизно 31 млрд євро) [4].

У програмі «Горизонт 2020» розділяють два види проектів: дослідницькі проекти та проекти, близькі до інноваційного ринку. Гранти можуть фінансуватися на 100% від загальних прийнятних витрат (окрім інноваційних грантів, де прибуткові організації отримують максимум 70%). Непрямі витрати фінансуються ставкою 25% від прямих прийнятних витрат.

Більшість грантів фінансуються за схемою повернення прямих витрат, однак деякі гранти (наприклад, у рамках Дій Марії Склодовської-Кюрі) будуть фінансуватися методом одноразової виплати (Lump Sum).

В ЄС також розвинена система мікрофінансування, яка передбачає надання невеликих грантів (до 25 тис. євро) маленьким компаніям із кількістю працівників до 10 осіб. Мікропозики, як і гранти, надаються через партнерські організації і залежно від цілей. Їх можна поділити на три основні види: 1) Мікропозики для освоєння нових ринків збуту; 2) Мікропозики для людей, які втратили роботу і хочуть почати свій власний бізнес; 3) Мікропозики для розвитку існуючого бізнесу (створення нових робочих місць, упровадження сучасних технологій у виробничі процеси і т. ін.) [3].

Гнучкість і численність систем фінансової підтримки бізнесу в ЄС дозволяє компаніям у найкоротші терміни отримувати необхідні кошти для розвитку на вигідних умовах. Разом із тим у більшості країн ЄС доступні і традиційні фінансові інструменти, такі як банківські кредити. Усі ці фактори сприяють підвищенню конкурентоспроможності європейських компаній, а також створюють сприятливе середовище для іноземних інвестицій і відкриття спільних підприємств.

ЄС також використовує тендерні торги для підготовки державних контрактів на покупку товарів і послуг за такими напрямами: дослідження, технічна допомога та навчання; консультування, конференції та рекламні послуги; книги та ІТ-обладнання тощо. Постачальники обираються за допомогою тендерів, які проводяться представниками департаментів, управлінь і відомств Єврокомісії по всій Європі.

Реалізація фінансової регіональної політики країн-членів ЄС здійснюється через механізми, які набувають різного значення для різних країн. Навіть більше, відносна важливість різних інструментів змінювалася з часом.

Регіональний розвиток в Європі отримує вигоди від широкого спектру різноманітних можливостей фінансування. Тобто, регіональна політика ЄС найкраще може бути означена як тематично впорядкована, визначена об'єднуючим (наднаціональним) осередком діяльність, що має на меті за допомогою комплексу фінансових інструментів усунення диспропорцій в економічному і соціальному розвитку регіонів у ЄС, а також забезпечення збалансованого зростання всіх його територій зі збереженням внутрішньої господарської та соціальної єдності.

Список використаних джерел:

1. Стройко Т. В. Стратегічні напрями функціонування фінансових інструментів регіональної політики ЄС / Т. В. Стройко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2015. – Випуск 2. – С. 32-37.
2. U 2020 strategy and the 2014-2020 Programming period [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.eetaa.gr/eu2020/europe2020/04_eurada_eu2020_strategy_and_the_new_programming_period.pdf

3. Примостка О. О. Фінансові механізми в реалізації регіональної політики ЄС / О.О. Примостка // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – Одеса, 2016. – № 15. – С. 4-7.

4. Горизонт 2020: рамкова програма ЄС з досліджень та інновацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www.kmu.gov.ua/document/.../Брошура%20Горизонт%202020%20\(12.01\).pdf](http://www.kmu.gov.ua/document/.../Брошура%20Горизонт%202020%20(12.01).pdf)

*В'ячеслав Святогор, аспірант
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Кампо Г.М., к.е.н., доцент*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЇЇ СКЛАДОВИХ

Сучасна динаміка соціально-економічного розвитку актуалізувала питання підвищення ефективності державної інноваційної політики, її адекватності сучасним пріоритетам та проблемам розвитку країни. На теперішній момент часу стан регулювання інноваційної діяльності через ефективне здійснення державної інноваційної політики не відповідає повною мірою вимогам сьогодення і не має необхідної комплексної методологічної основи. Інноваційні процеси, їх впровадження в нові технології, нові продукти є основою економічного розвитку. У зазначеному контексті значний науковий і практичний інтерес представляють теоретичні основи державної інноваційної політики. У свою чергу, для успішної реалізації інноваційної політики держави необхідне формування стратегії інноваційного розвитку.

Історично інноваційна політика як самостійний напрям державного впливу на цілеспрямоване стимулювання нововведень сформувалася в кінці 60-х – початку 70-х років ХХ століття. Сам термін «інноваційна політика» уперше був використаний у «доповіді Charpie» під назвою «Технологічні нововведення: управління та умови здійснення», яка була підготовлена Міністерством торгівлі Сполучених Штатів Америки в 1967 році. З урахуванням вищенаведеного з'ясовано, що державна інноваційна політика – це достатньо новий соціальний феномен в житті сучасного, індустріально розвиненого суспільства.

Державна інноваційна політика – це одна з складових соціально-економічної політики держави, яка спрямована на розвиток і стимулювання інноваційної діяльності, дає поштовх до створення нової або удосконаленої продукції (технологічного процесу) і реалізується завдяки використанню у виробничому процесі наукових досліджень, розробок, дослідно-конструкторських робіт або інших науково-технічних досягнень [3, с. 65].

І.П. Макаренко розглядає сучасну державну інноваційну політику як сукупність заходів нормативного і політичного характеру з метою створення сприятливих умов для випереджаючого економічного розвитку шляхом використання інструментів бюджетно-фінансової та грошово-кредитної політики (у тому числі валютної) на основі науково-технічного прогресу [8, с. 14].

На думку В.Н. Белова, основними складовими інноваційної політики держави є: законодавче забезпечення; формування й підтримка розвитку інноваційної інфраструктури; прогнозування й планування інноваційного розвитку; захист інтелектуальної власності; підтримка розвитку науки та освіти; пільгове оподаткування суб'єктів господарювання, що здійснюють інноваційну діяльність;

формування сприятливого організаційного середовища; державна фінансова підтримка науково-дослідної та інноваційної господарської діяльності [2, с. 16].

Враховуючи теорію інноваційного розвитку Й.А. Шумпетера, реалізація інноваційної політики впливає на: схильність до підприємництва через процес навчання; середовище, в якому взаємодіють фірми шляхом розвитку мереж взаємодії з іншими підприємствами, організаціями, державними органами і при цьому така політика виходить за рамки формування кластерів; макро- і мікроекономічні умови підтримки інновацій, які повинні забезпечувати конкуренцію, добре функціонуючі ринки капіталу, сприятливу систему регулювання, а також гнучкість, мобільність і високий рівень кваліфікації людського капіталу; освітню систему [4, с. 6].

Досліджуючи визначення чинників впливу на ефективність заходів із впровадження інновацій, Б.М. Андрушків умовно виділяє чотири типи інноваційної політики держави:

1. політика „технологічного поштовху” ґрунтується на тому, що держава, маючи відповідні фінансові та матеріальні ресурси, інформаційне забезпечення, визначає основні напрями розвитку науки й техніки;

2. політика „ринкової орієнтації” передбачає те, що ринковий механізм є основним у розподілі ресурсів та визначенні напрямів розвитку науки і техніки;

3. політика „соціальної орієнтації” передбачає регулювання соціальних наслідків НТП, а прийняття рішень базується на широкому соціально-політичному консенсусі із залученням широкої громадськості;

4. політика, націлена на зміни економічної структури господарського механізму, яка передбачає істотний вплив передових технологій на вирішення соціально-економічних проблем, на зміну галузевої структури, взаємодію суб'єктів господарювання, рівень життя тощо [1, с. 64 – 65].

У економічній літературі форми державної інноваційної політики поділяють на дві групи: прямі та непрямі. До першої групи можна віднести державне фінансування, кредитування, лізинг; планування і програмування, державне підприємництво (діяльність державних підприємств на комерційній або некомерційній основах з виробництва товарів і послуг, необхідних для розвитку національної економіки). Друга група, у свою чергу, ґрунтується на двох базових принципах – стимулювання інноваційних процесів і створення сприятливих економічних умов і соціально-політичного клімату для науково-технічного розвитку.

Л.П. Гончаренко, у своїх працях, залежно від пріоритетів інноваційної політики виділяють, як мінімум, три групи держав:

1. держави, головним пріоритетом яких є орієнтація на лідерство в науці. Як правило, це втілюється в здійсненні великомасштабних проектів, певна частка яких найчастіше представляє науково-інноваційний потенціал у військовій сфері (США, Великобританія, Франція);

2. держави, головним пріоритетом яких є формування сприятливого інвестиційного та інноваційного середовищ (Німеччина, Швеція, Швейцарія);

3. держави, головним пріоритетом яких є стимулюючі нововведення через розвиток інноваційної інфраструктури, забезпечення сприйнятливості до досягнень науково-технічного прогресу, чітку регламентацію дій різних галузей економіки, які сприяють функціонуванню інноваційної діяльності (Японія, Південна Корея) [3, с. 71-72].

На основі інтеграції результатів досліджень С.Д. Ілленкової та Н.В. Краснокутської, за способом впливу можна виокремити такі методи реалізації державної інноваційної політики:

1. створення інституційних та законодавчих умов для впровадження інновацій;
2. державне фінансування наукової сфери, підтримка і стимулювання інвесторів;
3. удосконалення податкової системи;
4. зовнішньоекономічна підтримка;
5. розвиток інноваційної інфраструктури;
6. виділення прямих державних інвестицій для реалізації інноваційних програм і проектів, що мають загальнонаціональний характер [5, с. 7; 6, с. 147].

Реалізація державної інноваційної політики підпорядкована стратегії інноваційного розвитку (табл. 1). У сучасних умовах, наявність і реалізація інноваційної стратегії є важливою умовою динамічного розвитку як національної економіки у цілому, так і окремих господарюючих суб'єктів.

Таблиця 1

Стратегічні напрями інноваційного розвитку національної економіки [7, с. 310]

Вид інноваційної стратегії	Сутність стратегії інноваційного розвитку	Країни, в яких реалізується стратегія
Стратегія „перенесення” або стратегія «переслідування», копіювання продукції	Використання наявного зарубіжного науково-технічного потенціалу через закупівлю ліцензій на високоефективні технології для освоєння випуску конкурентоспроможної продукції, що вже виробляється в розвинутих країнах	Японія
Стратегія „запозичення” або стратегія „лідерських технологій”	Використання власного науково-технічного потенціалу на основі нагромадження основного капіталу для виробництва наукоємної продукції високорозвинених держав світу, формування попиту на неї і виходу на нові ринки	Країни Південно-Східної Азії
Стратегія „нарощування” або „інноваційно-проривна” стратегія	Використання власного науково-технічного потенціалу, створення принципово нових видів продукції, що випереджають сучасні зразки на одне-два покоління, досягнення інтеграції фундаментальної та прикладної науки	США, країни Західної Європи

Отже, державна інноваційна політика являє собою сукупність взаємопов'язаних та взаємообумовлених форм, механізмів, інструментів, технологій впливу держави на процеси формування, розвитку та реалізації науково-технічного, технологічного та інноваційного потенціалу країни, які базуються на перспективних світових тенденціях науково-технологічного розвитку.

Реалізація державної інноваційної політики підпорядкована стратегії інноваційного розвитку, головна функція якої полягає у визначенні основних довготривалих напрямків наукових розробок, впровадження нововведень, забезпеченні ресурсами для досягнення поставлених цілей.

Список використаних джерел:

1. Андрушків Б.М. Інноваційна політика / Б.М. Андрушків, Ф.В. Бортняк, Ю.Я. Вовк. – Тернопіль: ТзОВ „Терно-Граф”, 2012. – 484 с.

2. Белов В.Н. К вопросу о российской инновационной политике. Зарубежный опыт / В. Белов. // Инновационная политика и инновационный бизнес в России: Аналитический вестник. – 2001. – №5. – С. 16–27
3. Гончаренко Л.П. Инновационная политика / Л.П. Гончаренко, Ю.А. Арутюнов. – М.: КНОРУС, 2011. – 352 с.
4. Еремкин В.А. Инструменты инновационной политики: теория и практика / В.А. Еремкин, Т.А. Сутырина. – М.: РАНХиГС, 2012. – 34 с.
5. Ильенкова С.Д. Инновационный менеджмент / С.Д. Ильенкова, Л.М. Гохберг, С.Ю. Ягудин. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 335 с.
6. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: навч. посіб. / Н.В. Краснокутська. – К.: КНЕУ, 2003. – 504 с.
7. Куценко Т.М. Теоретичні основи формування стратегії інноваційного розвитку в контексті інтенсифікації інноваційних процесів / Т.М. Куценко. // Науковий журнал СумДУ „Маркетинг і менеджмент інновацій”. – 2012. – №4. – С. 308–317.
8. Макаренко І.П. Проблеми становлення інноваційної політики в Україні / І.П. Макаренко, О.М. Трофимчук, В.П. Кузьменко. – К.: ТОВ «ПоліграфКонсалтинг», 2004. – 124 с.

*Юлія Селезньова, студентка 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Ісхакова О.М., ст. викладач*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Регулювання фондового ринку є необхідним і важливим процесом як для світу в цілому, так і для України зокрема. Розвиток добре регульованого і прозорого фондового ринку в Україні має надзвичайно важливу роль для підтримання швидких темпів зростання і забезпечення успішної інтеграції країни до єдиного фінансового ринку. Актуальним є подальше вдосконалення процесу функціонування ринку цінних паперів, що вимагає підвищення ефективності його державного регулювання.

Ефективної системи регулювання ринку цінних паперів в Україні поки не створено. Основною причиною є відсутність ефективного механізму реалізації положень законодавства в цій сфері.

Головною метою системи регулювання ринку цінних паперів, у тому числі і державного, є стабільний розвиток та ефективне використання інструментів цього ринку для стабілізації фінансової системи взагалі [2, с. 143].

У світовій практиці розрізняють дві моделі регулювання ринку цінних паперів:

- 1) основні функції виконують державні органи, лише незначна частина повноважень передається об'єднанням професійних учасників ринку цінних паперів;
- 2) більша частина повноважень передається саморегулювним організаціям, проте, процес ефективного саморегулювання має спиратися на потужну структуру з числа професіоналів, що ставлять за мету підтримку репутації та здобуття престижу певної фірми на ринку.

З числа більш ніж 30 країн з розвинутими ринками цінних паперів понад 50 відсотків мають самостійні відомства, приблизно у 15 відсотках країн за фондовий ринок відповідає Міністерство фінансів. У деяких країнах з банківською моделлю ринку цінних паперів (Австрія, Бельгія) основну відповідальність за останній несе Центральний банк та орган банківського нагляду. Унікальною в цьому відношенні є Швейцарія, де немає єдиного державного органу, що централізував би регулювання

фондового ринку. У цілому регулювання ринку має певний перелік базових принципів, що характерні для кожного ринку: законотворча діяльність, законодавчо-правове регулювання, механізм безпосереднього регулювання ринку цінних паперів, контрольні функції за дотриманням законодавства. Незважаючи на більшість підходів до управління ринком цінних паперів, кожна країна має свої особливості становлення та розвитку інституту державного регулювання фондового ринку.

Наприклад, у Німеччині діє чотирирівнева схема регулювання фондового ринку: федеральні органи, органи біржового нагляду федеральних земель, комітети з контролю на фондових біржах, управління внутрішнього контролю комерційних банків та інших учасників ринку. У США діє Комісія з цінних паперів і бірж, яка здійснює нагляд за дотриманням учасниками фондового ринку законів, що його регулюють. У Великобританії державне регулювання ринку цінних паперів здійснює Відомство з фінансових послуг, яке провадить діяльність з ліцензування учасників фінансових ринків; введення та підтримки нормативів, що забезпечують економічну безпеку; контролює діяльність учасників фондового ринку; підтримує базу даних про ліцензовані установи; інформує інвесторів про потенційно доступні механізми інвестування; створює механізми компенсації для інвесторів [3, с. 130].

Однією з провідних тенденцій на світових ринках капіталу є об'єднання державних органів – регуляторів, що комплексно регулюють усі їхні складові та здійснюють консолідований нагляд за фінансовими установами – так званих мегарегуляторів [1, с. 398]. Основними перевагами мегарегуляторів є: виключення дублювання функцій регулювання ринку цінних паперів з боку окремих органів управління; єдиний підхід до організації звітності учасників фондового ринку; оптимізація інформаційних потоків для централізованого аналізу та прогнозування розвитку фондового ринку.

Будь-який ринок, а особливо фінансовий, регулюється державою незалежно від правових звичаїв країни та ступеня розвитку саморегулюючих організацій. Це пояснюється тим, що держава як головний інститут управління володіє базовими регулятивними функціями в усіх сферах економіки.

Український фондовий ринок потребує глибокої реструктуризації для того, щоб конкурувати і виживати на світовому фінансовому ринку. Це вимагає заходів з удосконалення інфраструктури ринку та зміцнення правового і регуляторного середовища ринку. Сучасні системи регулювання ринку цінних паперів у зарубіжних країнах, в більшості, ґрунтуються на створенні мегарегулятора фінансового ринку.

Система регулювання ринку цінних паперів має базуватися на трьохосновних принципах: захист інвесторів; забезпечення функціонування справедливого, ефективного та прозорого ринку; зменшення ризику. Удосконалення державного регулювання ринку цінних паперів має відбуватись через: вдосконалення законодавства, яке посилить роль держави у процесі інституційного та інформаційного забезпечення; ефективне використання емісії цінних паперів; розвиток первинного і вторинного ринків; використання корпоративних цінних облігацій, які є ефективним інструментом довгострокового позикового фінансування.

Список використаних джерел:

1. Бодров В.Г. Державне регулювання економіки та економічна політика: навч. посіб. / В.Г. Бодров, О.М. Сафронова, Н.І. Балдич. – К.: Академвидав, 2010. – 520 с.
2. Лацик Г. Сутнісно-теоретичні основи фінансових інструментів / Г. Лацик. – Л.: Світ фінансів, – 2009. – № 1. – С. 143–152.
3. Ліщинський І. О. Основні індикатори розвитку інноваційної діяльності в Східній Німеччині / І.О. Ліщинський, А. В. Уніат // Ефективна економіка. – 2012. – № 8.

*Віолетта Семенюк, студентка 5 курсу
Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Ісхакова О.М., ст. викладач*

КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Глобальна економіка сучасного інформаційного суспільства за усіма ознаками є корпоративною, а роль та вплив корпорацій вже давно вийшли за межі суто економічних відносин. На сучасному етапі корпорації є основними економічними агентами національного й світового ринкового господарства. Їх яскравими представниками є транснаціональні корпорації (ТНК). Достатньо сказати, що економічні і фінансові показники діяльності наймогутніших ТНК перевищують обсяги національного продукту багатьох країн світу.

Розробниками й носіями прогресивних наукових ідей стосовно корпоративних фінансів залишаються представники тих країн, де практика таких фінансів найрозвинутіша. Це наукові школи університетів США, Великобританії, Канади та інших розвинутих країн, що націлені на запити ринку та всебічно досліджують механізми ефективного використання фінансів корпорацій. Водночас більшість країн із ринками, що формуються, істотно відстають у інноваційному розвитку та не реалізують свого потенціалу насамперед через недостатню зрілість ключових учасників сучасної ринкової економіки — корпорацій і, зокрема, корпоративних фінансів. Це стосується й України.

Вітчизняна фінансова наука в галузі корпоративних фінансів поки що відстає від західних наукових шкіл. Вона має відповідати реаліям економіки з метою її інтеграції в економічну й фінансову європейські системи. Це особливо важливо у зв'язку з європейським вектором України та її намірами стати повноправним членом ЄС.

Перш ніж вести мову про складну проблематику корпоративних фінансів, треба чітко розуміти, який зміст покладений у поняття “корпорація”. До корпорацій у широкому розумінні віднесено, по-перше, підприємства, що перебувають у приватній власності щонайменше двох осіб, де відповідальність кожного з власників обмежується сумою, вкладеною ним у статутний капітал. В Україні це підприємства у формі господарського товариства, а також інші, засновані на приватній власності двох і більше осіб. По-друге, унітарні підприємства, власником яких є одна особа та котрі мають повний набір рахунків, що надає можливість повністю визначати потоки доходів і капіталу між таким підприємством та власником. В Україні до них належать державні, комунальні підприємства, підприємства споживчої кооперації, приватні, створені на основі приватної власності одного громадянина, а також іноземні підприємства [1].

Корпорація є інституційною одиницею, котра створюється її власниками (власником) заради отримання вигоди. Зазвичай ідеться про фінансову вигоду, але в окремих випадках вона може бути нефінансовою, проте в кінцевому рахунку переважно приносить власникам корпорації фінансову вигоду [2].

Як показує практика, вигода власників корпорації реалізується через збільшення вартості її активів, що відбувається в ході економічних відносин, тобто відносин виробництва, розподілу, обміну та споживання, причому не лише в самій корпорації, а й між нею та рештою учасників ринкової економіки.

Таким чином, специфічною рисою корпоративних фінансів є те, що в процесі функціонування фінансових відносин корпорації, формування, використання й руху її капіталу створюються умови для збільшення вартості її активів. Утім, якщо власники та інші суб'єкти економічних відносин намагаються будь-що отримати прибуток, не забезпечуючи зростання вартості активів корпорації, виникає ризик її колапсу.

Формами прояву корпоративних фінансів, як таких, що представляють грошові відносини корпорації з іншими економічними агентами та в ході котрих уможливлується рух і збільшення вартості її капіталу, є: формування, розподіл та використання такого капіталу корпорацією. Зазначимо, що вартісноформуюча функція корпоративних фінансів, незалежно від волі, бажання людей і держави створює умови для уможливлення руху мінової вартості капіталу та її зростання.

Корпоративним фінансам об'єктивно притаманна також інформаційна функція. Саме інформація визначає параметри руху матеріального світу, на ній будуються всі його взаємодії в природі й суспільстві. Реалізується інформаційна функція корпоративних фінансів у процесі реєстрації, накопичення, обробки, підготовки інформації користувачам та їхніх наступних дій із нею.

Обидві функції корпоративних фінансів — вартісноформуюча та інформаційна — тісно пов'язані між собою. Наявність належної фінансово-економічної інформації та її ефективний обмін є передумовою стійкого розвитку корпорації. Україна інтегрована в міжнародний економічний простір, і в її економіці представлені вже десятки ТНК. Наприклад, “Coca-Cola”, “Danone”, “Huawei”, “McDonalds Corporation”, “Nestlé”, “Nokia”, “Procter&Gamble”, “Samsung”, “Siemens”, “Toyota” та ін. Цей перелік може бути істотно розширено, й це є підтвердженням того, що фінансові відносини мікроекономічного рівня в нашій країні є відносинами корпоративних фінансів.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що двигуном інноваційної економіки, котра виступає вихідною домінантою сучасного інформаційного суспільства, є наукові знання. Ключову роль у розвитку інформаційного суспільства та його інноваційної економіки відіграють корпорації — лідери ринкових трансформацій. У цьому контексті система знань про корпоративні фінанси набуває особливого значення, великою мірою визначаючи інноваційний потенціал національного господарства.

Список використаних джерел:

1. Крисоватий А.І., Федосов В.М., Рязанова Н.С. Корпоративні фінанси в контексті викликів сучасної інноваційної економіки / А.Крисоватий, В. Федосов, Н.Рязанова // Фінанси України. - №9. - 2013. - С. 7-27.
2. Стеценко Б., Федосов В. Корпоративні фінанси: проблеми та виклики сучасного розвитку / Б.Стеценко, В. Федосов // інок цінних паперів України. - №3-4. - 2014. - С.79-80.

*Анна Соловйова, студентка 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Терещенко Т.Є., к.е.н., доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Валютно-фінансові відносини є складовою економіки окремих країн та світового співтовариства в цілому. Тісні економічні зв'язки між країнами мають як негативний, так і позитивний вплив на стан світової та національної валютних систем. Саме механізми валютного регулювання забезпечують стабільність валютних відносин в

окремій державі й у світі, захищають національні валютні системи від негативного впливу зовнішніх та внутрішніх чинників, стимулюють розвиток зовнішньоекономічних зв'язків, сприяють вирішенню економічних проблем держави [2, с. 126].

Так, сьогодні найбільш поширеним поглядом вітчизняних економістів на сутність валютного регулювання, в тих чи інших редакційних варіантах, є думка про те, що валютне регулювання – це, по-перше, діяльність держави і, по друге (до того ж лише в деяких висловлюваннях), й уповноважених нею органів, спрямована на регулювання або регламентацію валютних операцій Національний банк, як її центральний банк і агент уряду у сфері грошово-кредитних і валютних відносин, є уповноваженим владою органом з розроблення валютної політики країни і здійснення в ній валютного регулювання [4, с. 184].

Враховуючи ту обставину, що валютне регулювання є фундаментом валютного законодавства, саме воно визначає правові основи здійснення державної політики на валютному ринку, формує економічну базу для прийняття відповідних нормативно-правових актів у сфері регламентації як валютного обігу, так і валютного контролю. Для України з моменту проголошення її незалежності характерна політика лібералізації у сфері регулювання валютних відносин. Це знайшло вираз у відміні державної монополії на валюту і валютні цінності та операції з ними; у дозволі вивезення з країни валюти та валютних цінностей; у допущенні в певних межах обігу на території країни іноземної валюти в якості платіжного засобу [3, с. 214].

Проблеми у фінансовій сфері України в умовах кризових ситуацій призвели до посилення державного регулювання валютного ринку.

Основні завдання валютного регулювання:

- 1) організація системи курсоутворення, захист та забезпечення необхідного ступеня конвертованості національної грошової одиниці;
- 2) регулювання платіжної функції іноземної валюти та інших іноземних інструментів, регламентація поточних операцій платіжного балансу;
- 3) організація внутрішнього валютного ринку;
- 4) регламентація та регулювання банківської діяльності з валютними цінностями;
- 5) регулювання процесів утворення та руху валютного капіталу, захист іноземних інвестицій;
- 6) забезпечення стабільних джерел надходження іноземної валюти на національний валютний ринок.

Регулювання валютної сфери України за сучасних умов передбачає підтримку стабільного становища на валютному ринку, нейтралізацію різких коливань валютних курсів. Стабільність валютного ринку в свою чергу забезпечує нормальний розвиток зовнішньоекономічних зв'язків держави і всієї економіки. На сучасному етапі розвитку підтримання макроекономічної стабільності національної валютної одиниці є найактуальнішою проблемою державного регулювання валютного ринку в Україні. Існує тісний взаємозв'язок між інвестиціями та стабільністю на валютному ринку. На сучасному етапі українській економіці потрібно вдвічі більше інвестицій, ніж вона отримала їх за весь перехідний період. Тому завдання уряду полягає в створенні сприятливих стабільних умов, які сприятимуть залученню іноземних партнерів до співробітництва та вкладення їх коштів в прибуткові, перспективні проекти [1, с. 52].

Отже, з одного боку, валютна політика є частиною державної грошово-кредитної політики та невід'ємною частиною зовнішньоекономічної політики держави. З іншого

боку, валютна політика виконує роль перехідного мосту на стику національної та світової економіки, перетворюючись у інструмент створення передумов інтеграції України у світову економіку.

Завдання валютного регулювання залежать від напрямків валютної політики та можуть змінюватися в залежності від стану платіжного балансу країни, обсягів виконання міжнародних зобов'язань, розміру офіційних валютних резервів, співвідношення доходної та витратної частин бюджету держави. Найбільш пріоритетними цілями державної політики у сфері валютного регулювання є: стабілізація валютного курсу та забезпечення оптимального ступеня зовнішньої та внутрішньої конвертованості національної грошової одиниці; забезпечення надійних джерел надходжень валютних цінностей на валютний ринок; стимулювання експортного потенціалу; урівноваження платіжного балансу.

Список використаних джерел:

1. Божидарнік Н.В. Державне валютне регулювання в умовах кризи / Н.В. Божидарнік, Т.І. Пех // Економічні науки. Серія : Облік і фінанси. - 2011. - Вип. 8. - С. 50-56.
2. Деркач Ю.Б. Особливості валютного регулювання в сучасних умовах розвитку економіки / Ю.Б. Деркач // Вісник соціально-економічних досліджень.- 2013. - Вип. 3(2). - С. 126-131.
3. Лучковська С.І. Зміст валютного регулювання та його співвідношення з механізмом валютного контролю / С.І. Лучковська // Університетські наукові записки. - 2009. - № 1. - С. 213-216.
4. Шелудько С.А. Аналіз сучасних підходів до визначення економічної сутності валютного регулювання / С.А. Шелудько // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – 2015. – № 3 (223). – С. 181-195.

*Наталія Ткаченко, д.е.н., професор
Інститут післядипломної освіти*

Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ

РЕЙТИНГОВІ АГЕНЦІЇ В СУЧАСНОМУ ФІНАНСОВОМУ ПРОСТОРИ

Рейтингові агентства з'явилися як один з інститутів, що покликані розв'язати проблему інформаційної асиметрії на ринках. В умовах фінансової глобалізації роль рейтингових агентств розширюється. Це відображає зростаючу потребу визначити, де і за якою вартістю уряди та компанії можуть отримати доступ як до внутрішнього, так і до міжнародного фінансового капіталу. Попит на послуги рейтингових агентств постійно зростає і дана тенденція характерна практично для усіх країн світу.

На сьогодні в світі існує близько 100 рейтингових агентств. При цьому на частку так званої «великої трійки» – S&P, Moody's і Fitch – припадає 95% ринку. Стосовно частки, яку займають ці агентства, то близько по 40% ринку припадає на Standard & Poor's і Moody's, і близько 15% ринку охоплює агентство Fitch Ratings [1]. Агентствами, які також мають значну кількість рейтингів і можуть розглядатися як конкуренти «великої трійки» в певних сегментах є: A.M.Best (США, спеціалізується на страхуванні), Kroll Bond Rating (сегмент оцінки іпотеки, включаючи комерційну іпотеку), Morningstar Inc. (переважно оцінка інвестиційних фондів і компаній з управління активами), Egan-Jones Rating Company (агентство, переважно фінансується інвесторами і яке на початку 2013 р. було позбавлене акредитації в США на 18 місяців), канадське Dominion Bond Rating Service (визначає рейтинг облігацій в Європі та Америці, отримало визнання ЄЦБ нарівні з трьома агентствами

«великої трійки»), а також японське JCR (Japan Credit Rating Agency Ltd.) і мексиканське HR Ratings.

Насьогодні в країнах Європейського Союзу кредитні рейтинги використовуються для цілей регулювання при встановленні вимог до капіталу. Таким цілевказом є остання редакція рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду (Базель-II та Базель-III). Згідно з цими документами, слід враховувати кредитні рейтинги при розрахунку розміру регулятивного капіталу (в даному випадку рейтинги характеризують величину кредитних ризиків тих активів, у які розміщено капітал).

Щодо страхового сектору, то в законодавствах більшості країні облік активів, якими представлені резерви можливий лише за наявності у них рейтингу, в деяких країнах висуваються вимоги і до його мінімального рівня. Так в Нідерландах, в тих випадках, коли пенсійні фонди страхують свої активи, вони зобов'язані формувати резерви для покриття ризиків неплатежів при настанні страхових випадків. У Канаді рейтинги використовуються для постійного моніторингу за рівнем кредитного ризику активів, які беруться до уваги при розрахунку достатності та повноти капіталу life-страховиків і в тих випадках, коли він не нижче встановленого рівня, то вони зобов'язані провести додаткове збільшення капіталу. В Японії кредитні рейтинги слугують для визначення маржі платоспроможності страховиків, а в Австралії – при розрахунку нормативних вимог до капіталу для страховиків життя.

У деяких країнах кредитні рейтинги також використовуються для групування активів в які дозволено розміщувати кошти, а також з позицій граничних розмірів інвестування в ті чи інші активи для окремих учасників ринку, наприклад, для інститутів спільного інвестування або приватних пенсійних фондів. Ще одне призначення рейтингів знаходимо у канадському законодавстві, так у Канаді вони використовуються для визначення цінних паперів, які можуть бути прийняті в якості застави задля отримання кредиту.

Наявність інформації про рівень кредитного рейтингу досить часто є обов'язковою вимогою до даних призначених для громадськості. До прикладу, в багатьох країнах, рівень рейтингу обов'язково розкривається в проспекті емісії, це дозволяє використовувати спрощені вимоги до проспекту тих випусків, яким вже був присвоєний рейтинг інвестиційного рівня.

Отже, все вищезазначене свідчить, що сфера застосування результатів рейтингування досить широка.

На рисунку 1 представлено об'єкти, які відповідно до чинного законодавства України потребують обов'язкового визначення рейтингової оцінки.

Зважаючи на значущість та роль рейтингування, варто відмітити, що воно сприяє:

- підтриманню стосунків з інвесторами та кредиторами, формуванню сприятливої репутації на фінансовому ринку, створенню його кредитної історії, що, у свою чергу, сприяє розширенню кола потенційних інвесторів і страхувальників;
- зниженню вартості позичкового капіталу, високий кредитний рейтинг дає змогу мінімізувати витрати на розміщення й обслуговування облігаційних позик;
- ефективній PR-кампанії. Оскільки рейтинги й короткі звіти публікуються в різних засобах масової інформації, вони стають доступними всім споживачам фінансової інформації;
- спрощенню доступу до банківських кредитів, тощо.

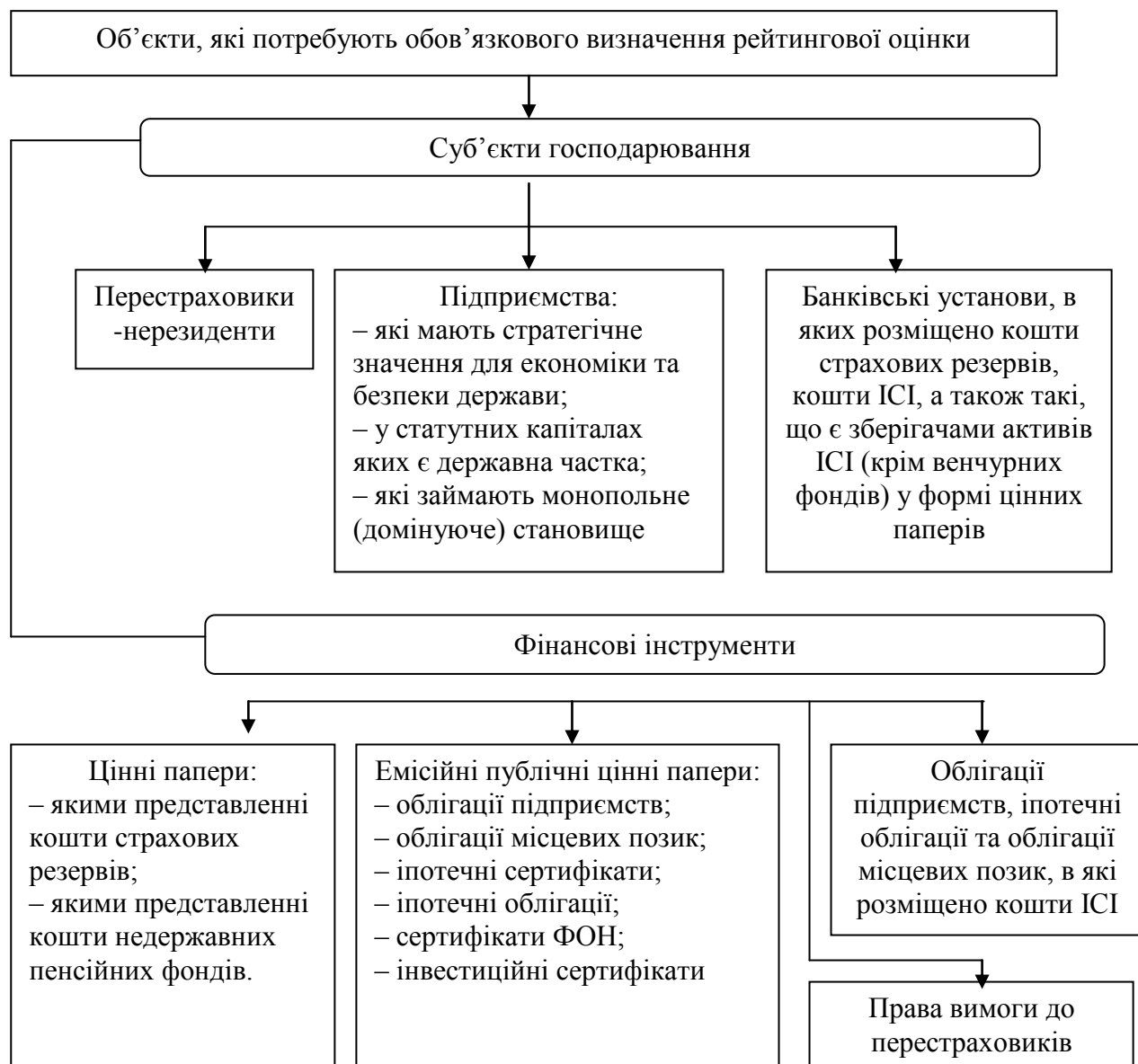

Рис. 1. Об'єкти, які потребують обов'язкового визначення рейтингової оцінки, згідно законодавства України*

*Складено автором

На сьогодні поки що альтернативи, зокрема й кредитним рейтингам, як інструменту якісної незалежної оцінки ризиків вкладень, поки що немає. Тому підтримка єдиної системи незалежної та оперативної рейтингової оцінки фінансових посередників є дуже важливою як для регуляторних органів з метою оцінки ризиків фінансових інститутів так і для самих посередників та споживачів їх послуг. Водночас, фінансові посередники не повинні повністю самоусуватися від власного аналізу ризиків, покладаючись виключно на рейтинги. Одним із варіантів є звернення до послуг професійних оцінювачів майна, ризиків та збитків.

Список використаних джерел:

1. История рейтинговых агентств. Международный опыт. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ra-national.ru/about/history-raiting>.

Олександр Ткаченко, студент 1 курсу
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ
Науковий керівник: *Затоначька Т.Г., д.е.н., професор*

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ «ЗДОРОВІ ФІНАНСИ» У ТРИ-ВЕКТОРНІЙ ТИПІЗАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Останні часом активно точаться дискусії довкола сутності поняття «здорові фінанси». Найбільш поширеною думкою є розуміння під ними балансу доходів і видатків. Але, якщо заглибитися в сутність питання, то відповідь буде дещо ширшою. Варто відмітити, що економіка будь-якої країни має зиск не лише від збалансування доходної та видаткової частин державного бюджету, а й від мінімальних розмірів останнього. В якості прикладу можна навести США, де доходи/видатки сектора загального державного управління у 2003-2014 роках становили 30/36% валового внутрішнього продукту (ВВП).

В Україні до розглядуваних показників, окрім Державного бюджету, варто ще додати доходи/видатки місцевих бюджетів і фонди соціального страхування. Величина останніх впродовж 2003-2014 років становила 42/45% ВВП. Такий стан речей, в свою чергу, свідчить про кризу державних фінансів і стагнацію українського бізнесу. Як наслідок, очевидним є скорочення видатків державного бюджету. Разом з тим, коли говоримо про «здорові фінанси» недостатнім є лише аналізування доходів/видатків. Так, в Україні рівень доходів/видатків сектора загального державного управління мало чим відрізняється від його показників у Польщі, Великій Британії та Нідерландах. Там зазначені показники впродовж 2003-2014 роках коливалися у діапазоні 38–49% ВВП [1]. Однак, як саму фінансово-економічну кризу 2008-2009 рр., так і її наслідки ці країни подолали незрівнянно легше, ніж Україна.

Зважаючи на вищезазначене можна зробити висновок, щоби наскільки «здорові фінанси» країни, потрібно аналізувати природу ризиків, які негативно впливають на бюджет, а не лише показники бюджетного навантаження й дефіциту.

Досить часто «здорову фінансову палітру» поєднують з типами бюджетної політики. Останнім часом світовий банк виділяє три векторну типізацію залежно від ризиків та умов кредитування (табл. 1).

Таблиця 1

Три-векторна типізація бюджетної політики

Вектори	Характеристика
1. Державні капітальні видатки	Категорія «Високий ризик/висока віддача» Фінансуються відносно великі державні капітальні інвестиції в умовах відносно великого фіскального дефіциту.
2. Приватні інвестиції	Категорія «низький ризик/велика віддача» Уряд створює належні умови для залучення значних обсягів приватних інвестицій у національній економіці країн.
3. Низький дефіцит	Категорія «низький ризик/низька» віддача» Незначні капітальні витрати і відповідно підтримання низького рівня дефіциту коштів

Так, можна констатувати, що в Україні сьогодні застосовується третя з названих стратегій, за якої значно посилюється залежність країни від зовнішніх запозичень. Тому сьогодні, як ніколи, конче необхідним є забезпечення макроекономічної

фінансової стабільності, зокрема й за допомогою провадження експансивної фінансової політики. Обов'язкове приділення значної уваги як внутрішнім заощадженням, так зовнішнім (нерезидентів). При цьому, здійснюючи постійне циклічне регулювання: коли внутрішні заощадження зменшуються, уряд країни надає перевагу збільшенню зовнішніх запозичень, аби не зменшувати обсягів інвестицій, і навпаки.

Дискутуючи про «здоров'я» фінансів, неможливо оминати увагою й питання ефективності державних видатків, зокрема рівень соціальних видатків. В Україні, якщо розглядати видатки відносно ВВП, вони більші, ніж у багатьох розвинених країнах з якіснішими інституціями. Щоб їх зменшити і переспрямувати відповідні ресурси на інвестиції в розвиток, потрібно суттєво переглянути підходи до соціального забезпечення населення та підвищити ефективність поточних видатків шляхом удосконалення їх структури і цільового використання. Для цього можна застосувати такі механізми, як монетизація пільг і запровадження аудиту соціальних виплат. Також слід розглянути можливість впровадження накопичувальної пенсійної системи із паралельним розвитком недержавного соціального страхування.

Варто також зважити й на убезпечення державних фінансів від ключових ризиків (рис.1.).

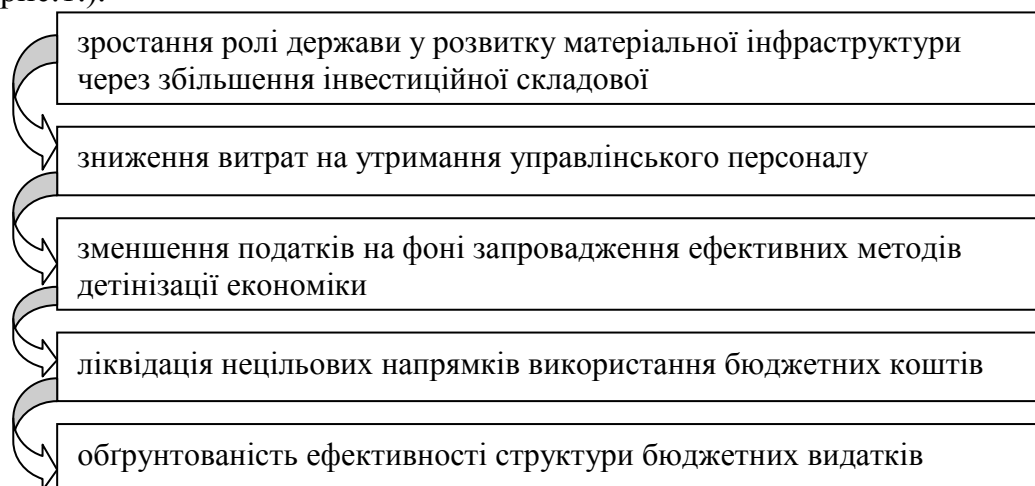

Рис. 1. Основні напрямки зменшення ризиків державних фінансів

Дослідження даної проблематики буде неповним, якщо оминати увагою необхідність зменшення податкового навантаження на бізнес як інструмент сприяння приватним інвестиціям. Так, Україна перебуває на 108-й позиції із 189 за показником оподаткування індексу Doing Business-2015 Світового банку [2]. Загальна ставка оподаткування (відсоток прибутку) у нас становить 52,9%. Найбільша частка – оподаткування праці та соціальні збори (43,1%). Зменшення податкового навантаження стимулює економіку, водночас потрібно пам'ятати, що зниження податків може призвести до зменшення надходжень, якщо надії на детінізацію економіки і активізацію бізнесу не справдяться.

Список використаних джерел:

1. Аврамченко К. Макроекономічна стабілізація чи економічне зростання? У пошуках оптимального шляху / К. Аврамченко // Дзеркало тижня. – 2015. – №43.
2. Офіційний сайт компанії Doing // Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org>.

*Світлана Фрунза, к.е.н., доцент
Кіровоградський національний технічний університет*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Фінансова глобалізація стала важливою тенденцією розвитку сучасної світової економіки, надзвичайно прискоривши темпи інновацій і виявивши необхідність уточнення стратегії вдосконалення світових господарських зв'язків, посилення взаємодії національних економік на базі сучасних інформаційних технологій та узгоджених принципів регулювання, створення гнучких ринків праці, товарів, капіталу. На сучасному етапі розвиток світового фінансового ринку пов'язаний із глобалізацією, що супроводжується перш за все стрімким розвитком такої складової, як фінансові послуги та еволюцією якісних характеристик самого ринку. В зв'язку з цим можна виділити наступні тенденції сучасного стану та подальшого його розвитку, а саме:

1. Збільшення долі фінансових послуг, що надаються через офшорні фінансові центри. Сьогодні налічується 40–45 класичних офшорів, з урахуванням тісно пов'язаних з ними держав їх загальне число зростає до 100. Більшість офшорів це невеликі країни, що дає змогу підвищити інвестиційну привабливість країни та приток прямих іноземних інвестицій [1, с. 39]. Фактично всі великі американські та європейські банки мають дочірні структури в офшорних зонах. Сьогодні, за даними ОЕСР світова система банківського офшору приховує 11,5 трлн. дол. США [4]. Причинами привабливості офшорних фінансових центрів є: виконання посередницьких функцій для позичальників і депонентів; мінімальне офіційне регулювання; практично відсутні податки і контроль за управлінням портфельними інвестиціями; діяльність іноземних банків на їх території сприяє збільшенню зайнятості місцевого населення; підвищення рівня життя в країнах розміщення офшорних банківських центрів завдяки накопиченню коштів від видачі ліцензій та інших платежів. Офшорне підприємництво є ефективним засобом підвищення прибутковості міжнародних господарських операцій, що дозволяє економити значні суми на сплаті податків. Міжнародна фінансова статистика засвідчила той факт, що сьогодні на офшорний сектор у світовій економіці припадає 20 % усіх обсягів банківських операцій, до 7 % світової торгівлі товарами й послугами, тоді як безподаткові території населяє близько 0,4 % людства, господарство офшорних зон дає лише 0,7 % світового ВВП [5, с. 257].

У світі в сучасних умовах функціонує понад 30 міжнародних офшорних фінансових центрів, у яких реєструють офшорні банки, кількість яких перебільшує декілька тисяч одиниць [5]. За різними підрахунками та класифікаціями, у світі виділяють від 30 до 70 офшорних центрів. Щороку реєструють понад 200 тис. офшорних підприємств різних форм власності, а загальна їх кількість на сьогодні перевищує 2 млн. [2]. Тому банківські, страхові, трастові, торговельні, судноплавні, туристичні, інноваційні та промислові корпорації, а також заможні приватні особи давно й активно користуються послугами офшорних банків та самі створюють їх.

2. Використання аутсорсингу. В Україні аутсорсинг з'явився в 90-ті роки ХХ ст., коли на ринок масово виходили нові фірми і відкривався новий бізнес. Ринок аутсорсингу, що динамічно розвивається, став невід'ємною частиною ринку

фінансових послуг. Швидкі зміни ринку, зростаюча конкуренція, прагнення до постійного зниження витрат, консолідація галузі і технологічні зміни ведуть до того, що фінансові інститути великі зусилля концентрують в області досягнення конкурентних переваг, тоді як допоміжні функції делегуються стороннім компаніям-постачальникам. Використання аутсорсингу на ринку фінансових послуг приведе до виникнення нових моделей взаємодії учасників ринку при здійсненні фінансових операцій і зумовить трансформацію галузі в найближче десятиліття. Останніми роками аутсорсинг фінансових послуг активно розвивається і є одним з самих швидко зростаючих сегментів світового ринку. До ефектів розвитку ІТ-аутсорсингу в нашій державі можна віднести: покращення структури ринку праці; приплив іноземної валюти та поліпшення платіжного балансу країни; збільшення внутрішнього попиту на споживчому ринку; подолання розшарування населення й формування середнього класу; зміцнення фінансової безпеки держави.

3. Поява нових видів фінансових послуг і розвиток Інтернет – банкінгу. Сьогодні інтернет-банкінг у країні надають багато фінансових установ. Найбільшими і найбільш технологічними учасники ринку вважають інтернет-сервіси Привату, Альфа-Банку, VTB Банку, ПУМб, Райффайзен Банку Аваль, УкрСиббанку та Укрсоцбанку. Ринок мобільного та інтернет-банкінгу в Україні стрімко зростає і вже перейшов за позначку в 100 млрд. грн. на рік. Все ж інтернет-банкінг має і декілька недоліків, серед яких: неповноцінне надання послуг банками; деякі з функцій іноді потребують спеціальних знань комп'ютеру; можливе шахрайство. Також існує ряд причин, які уповільнюють та перешкоджають розвитку інтернет-банкінгу в Україні: відсутність нормативно-правової бази, також недовіра людей до банківської системи, страх втрати коштів, тобто низький рівень фінансової грамотності населення України.

4. Зміна виробничої структури світового фінансового ринку, універсалізація банківської діяльності. Універсальна діяльність банків має значні переваги: економія за рахунок зниження витрат, передусім, внаслідок одночасного використання певних ресурсів (особливо інформації) для надання різних послуг; вигідність комплексного обслуговування для покупців, оскільки при комплексному обслуговуванні вдається уникнути дублювання трансакційних витрат, досягаючи значної економії; можливість підтримувати високу якість кредитного портфеля та фінансову стабільність банків за рахунок розширення джерел доходів; підтримка регулюючих органів з метою недопущення банкрутства. Недоліки, це те що, можуть виникати конфліктні ситуації при консультуванні клієнтів.

5. Іноземні інвестиції у фінансово-кредитні інститути. В Україні наслідком впливу глобалізації й міжнародної фінансової інтеграції стало входження іноземних банків у вітчизняні фінансові ринки шляхом купівлі, поглинання українських банків, створення нових банків із іноземним капіталом. Залучивши іноземного інвестора, вітчизняні банки одержують низку переваг, зокрема: простіший вихід на міжнародні ринки запозичення та відносно низьку вартість зовнішніх ресурсів, вирішення проблеми капіталізації, впровадження сучасних технологій управління і продажу, підвищення корпоративної культури тощо.

6. Фінансові послуги найбільших ТНБ (транснаціональні банки). За довгі роки міжнародної діяльності транснаціональні банки здобули деякі особливості, а саме: головний і великий посередник між власниками фінансових ресурсів та інвесторами, запозичує капітал для здійснення міжнародного бізнесу; головний визначник форм і розподільник каналів руху фінансових ресурсів від їх власників до їх позичальників;

універсальна фінансова ланка в здійсненні масштабних міжнародних платежів, у залученні вільних грошових засобів та їх розміщення на міжнародних фінансових ринках за умов повернення, дотримання строків і ставок оплати; джерело великих обсягів інвестиційних коштів з високим ступенем їх надійності як з точки зору їх походження, так і надання [3, с. 264].

Щодо взаємовідносин ТНБ з Україною, то тут існують суперечності між інтересами міжнародних корпорацій і національного капіталу та державними інтересами в цілому. За таких обставин прояви негативного впливу транснаціонального капіталу полягають у тому, що: ТНБ створюють потужну конкуренцію національним компаніям, витісняють їх з внутрішнього ринку, не даючи можливості розвиватись; вільне переміщення транснаціонального капіталу може підривати стабільність національних валют та створювати загрозу для національної безпеки приймаючої країни; ТНБ проникають у галузі, пов'язані з національною безпекою, і можуть негативно впливати на їхній розвиток; космополітизм, притаманний транснаціональному капіталу, може пригнічувати незміцнілу державність країн, що розвиваються, та нав'язувати ідеологію, яка суперечить інтересам розвитку національного бізнесу; транснаціональний капітал, захищаючи свої інтереси, може здійснювати значний політичний тиск на приймаючі країни в напрямку, який іноді не збігається з національними інтересами. Економіка України відчуває гостру потребу в капіталі, тому наскільки швидко буде інтегрована у світовий фінансовий простір, залежить її частка у світових фінансових потоках, обсяг залучених до економіки інвестицій, а, відповідно, й рівень прогресу у виробничій і фінансовій сферах.

За результатами дослідження, можна зробити висновок, що процес глобалізації є об'єктивним і невідворотним. Активне становлення взаємозв'язків світового господарства потребує розробки особливих схем глобального менеджменту, до якого мають бути адаптовані автономні національні механізми новітніх фінансових технологій, які забезпечать оперативне переміщення високоліквідних ресурсів у глобальних масштабах.

На міжнародному рівні необхідно вирішити такі завдання: створити більш стійку глобальну фінансову систему, здатну рівномірно функціонувати; посилити транскордонний багатофункціональний нагляд і контроль; визначити міжнародні системно значимі організації банківського регулювання; реорганізувати існуючу або створити нову світову фінансову інфраструктуру, оскільки сучасні кризові явища виявили її недосконалість.

Список використаних джерел:

1. Аксьонов Д. Можливості сучасного офшорного бізнесу / Д. Аксьонов // Фінансовий ринок України. – 2009. – № 11. – С. 38–41.
2. Бугаєнко А. В. Офшорні юрисдикції як ідеальне середовище для легалізації коштів, одержаних злочинним шляхом / А. В. Бугаєнко // Фондовый рынок. – 2011. – № 5. – С. 18–21.
3. Ключко Л. А. Транснаціональні банки: позитивний вплив і негативні наслідки для національних банківських систем / Л. А. Ключко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 8 (110). – С. 257–264
4. Офшорні зони світу [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.conceptconsult.ru/offshore/compare/>
5. Хейфец Б.А. Оффшорные юрисдикции в глобальной и национальной экономике / Б.А. Хейфец. – М. : Экономика, 2013. – 335 с.

Юлія Худолій, к.е.н., доцент

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
м. Полтава*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД КРЕДИТУВАННЯ ПРОГРАМ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ

Пріоритетний розвиток енергетики завжди був у числі головних економічних завдань ЄС. До недавнього часу це завдання вирішувалося проведенням відповідної політики в рамках окремих держав. Але загострення проблеми енергоресурсів, конкурентної боротьби та посилення зв'язку політики з економікою поставили питання енергетичної безпеки країн ЄС на рівень загальноєвропейського. Здійснюючи огляд зарубіжного досвіду фінансування політики ресурсозбереження у промислово розвинених країнах, варто зауважити, що реалізація ресурсозбереження базується як на вдосконаленні законодавчої бази, так і на розробці та впровадженні економічних механізмів активізації залучення кредитів та інвестицій.

На нашу думку найбільш дієвим інструментом стимулювання підвищення енергоефективності є пільгові банківські кредити, що мають низьку процентну ставку, тим самим покращуючи функціонування ринку енергоефективності. Для кращого розуміння кредитування програм енергоефективності за допомогою іпотечного кредитування доцільно проаналізувати конкретні банківські продукти, пов'язані з енергетичною ефективністю і пропонувалися в різних країнах в останні роки.

Зупинимося на програмі, яка реалізується в Чехії і має назву «Будівельні заощадження». Для кредитування розглядаються різні проекти, пов'язані з операціями з придбання, реконструкції, модернізації та ремонту будинків і квартир, а також інші житлові проекти клієнтів. Позики надаються на термін до 15 років.

Суть процедури будівельних заощаджень полягає в наступному. Фінансові установи пропонують клієнту відкрити депозит з відсотковою річною ставкою близько 3-4% (процентна ставка регулярно знижується). Після 2 років розміщення фінансових коштів, вкладник набуває право на отримання кредиту під низький відсоток [1]. Тим з них, хто включається в програму більш тривалого накопичення ресурсів (6 років депонування) надаються державні субсидії, які варіюються в залежності від тривалості терміну накопичення, розміру накопичення і складу родини. Субсидія виплачується 1 раз на рік і становить 10% від суми вкладу (максимальна сума держпідтримки 2000 крон). Нарахування здійснюються в останній день поточного року, однак надходять на розрахунковий рахунок приблизно в квітні наступного року. Незважаючи на те, що громадянин має право мати необмежену кількість заощаджень, однак, держпідтримка нараховується лише по одному з них.

«Зелені» споживчі кредити в Греції, «стійкі» іпотечні кредити, кредити для розвитку відновлюваних джерел енергії та інші інструменти розвиваються Piraеus Bank'ом на систематичній основі. Основні характеристики пропонованих інструментів, що відрізняють їх від стандартних – низькі процентні ставки і мінімальні рівні страхування.

Енергетично ефективні позики ProCredit Bank в Болгарії. Цей інструмент був розроблений в рамках програми з підвищення енергетичної ефективності Європейського банку реконструкції та розвитку. Кошти, виділені кредити покривають

до 20% витрат на оновлення будівель. Абсолютна сума позики не обмежена. Термін погашення встановлюється до 5 років, пільговий період – 3 місяці. Перевагами цього інструменту слід вважати можливість отримання незалежного гранту від Європейського банку реконструкції та розвитку, який може бути використаний для виплати відсотків за позику. Кредити видаються приватним особам, компаніям і товариствам спільного володіння житла, які бажають поліпшити енергетичну ефективність житла або офісів.

Пільгові кредити Banque Populaire d'Alsace (BPA, Франція). Кредити видаються на поліпшення енергетичної ефективності будівель, як при будівництві нових, так і при оновленні старих будівель. Виділяються 15 характеристик проекту, при наявності яких видаються кредити. Характеристики включають: оптимізаційні дослідження, індивідуальні сонячні батареї і т. д.

Пільгові кредити німецького Банку реконструкції (Kreditanstalt für Wiederaufbau, KfW). Довгострокові кредити з низькою процентною ставкою і значним пільговим періодом пропонуються з 1996 р німецьким Банком реконструкції (KfW) через посередництво комерційних банків. Високий кредитний рейтинг Банку, викликаний гарантіями держави, дозволяє йому залучати капітал на фінансових ринках на вигідних умовах. З 2005 р KfW використовує додаткові державні субсидії, як для поліпшення фінансових умов виданих кредитів, так і для збільшення обсягів фінансування. Починаючи з 2008 р, довготривалі кредити видаються з терміном до 35 років (Проти колишніх 30). Пільгові періоди в деяких випадках досягають 15 років. Знижені процентні ставки дозволяють компаніям економити до 7-12% від суми кредиту в платежах.

Таким чином, проаналізувавши європейський досвід кредитування програм енергоефективності доречно зробити висновок, що ЄС у питання забезпечення та підвищення енергетичної незалежності вирішується на державному рівні із застосуванням механізму іпотечного кредитування. Досвід країн ЄС доречно використати Україною, в рамках побудови нового алгоритму роботи в організаційній, фінансовій, правовій та інформаційній сферах з метою підвищення енергоефективності нерухомості.

Список використаних джерел:

1. Використання енергозберігаючих технологій в країнах ЄС: досвід для України. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/262/>.

*Мирослава Хуторна, к.е.н., доцент
ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Черкаси*

ЩОДО ДЕФІНІЦІ ПОНЯТТЯ «КРЕДИТНА УСТАНОВА»

Перехід до індустріальної економіки став основним мотивуючим чинником розвитку інституту кредитування, виникнення широкого кола кредитних установ, утворюючи кредитну систему економіки. Ознайомлення з працями класиків економічної теорії дозволяє стверджувати про активне використання даного поняття, починаючи з другої половини ХІХ ст., однак до сих пір відсутнім є чітке визначення даного терміну у вітчизняній економічній літературі, яке вживається дослідниками як загальновідоме. У той же час, проведений нами огляд довідникової та наукової

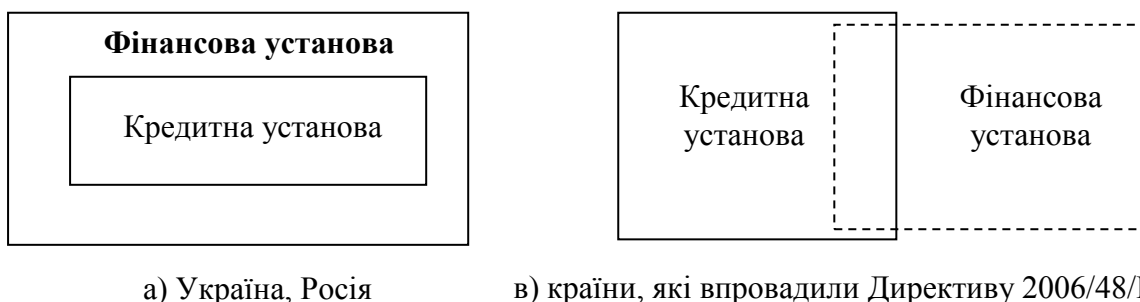
літератури дозволив поставити під сумнів очевидність економічного змісту даного поняття серед науковців та однозначність його тлумачення.

Кредитна установа як самостійне поняття з'являється у вітчизняній довідниковій літературі, починаючи з 2000-х років, що пов'язано з прийняттям Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг». Згідно з Загороднім А. Г., під кредитною установою розуміється «фінансова установа, яка має право за рахунок залучених коштів на власний ризик надавати фінансові кредити» [6, с. 412]. При цьому не уточненими залишилися такі концептуальні аспекти як умови залучення коштів, які, з одного боку, можуть передбачати обов'язковий поворотний та платний характер, а з іншого – відсутність безумовного зобов'язання повернення залучених коштів та/або їх платність. У фінансовій енциклопедії за редакцією Орлюка О. П. кредитна установа визначається як «державна, або приватна комерційна організація, уповноважена здійснювати фінансові операції з кредитування, депонування вкладів, ведення розрахункових рахунків, купівлі та продажу валюти та цінних паперів, надання фінансових послуг тощо» [10, с. 215]. На нашу думку, дискусійним є присвоєння кредитній установі як визначальної ознаки права здійснювати купівлю та продаж валюти та цінних паперів. Так, зокрема банк, який беззаперечно є кредитною установою, необов'язково є уповноваженим здійснювати діяльність на валютному ринку та/або ринку цінних паперів, однак при цьому не позбавляється статусу банку. Також, суперечливим є віднесення до кредитних установ лише ті, що працюють на принципах комерційного розрахунку, тобто мають за мету отримання прибутку. За таких умов, ні кооперативні банки, ні кредитні спілки не можуть бути визначені як кредитні установи, хоча вони мають право залучати кошти фізичних осіб на умовах обов'язкової поверненості, строковості та платності, а також надавати різні види позичок з дотриманням всіх загальновідомих принципів.

Для вітчизняної наукової школи термін «кредитна установа» використовується як збірне поняття, яке повинно відображати родові ознаки тих фінансових установ, що відносяться до кредитних. Загалом, тлумачення даного поняття або запозичується з відповідного нормативного документу, в якому основний акцент ставиться на походженні джерел, за рахунок яких надаються послуги [6; 11, с. 176], або розкривається через врахування їх посередництва у кредитуванні, [4, с. 103], або через перерахунок тих видів фінансових посередників, які на думку дослідників відносяться до кредитних установ [2, с. 3]. Останній підхід породжує найбільшу плутанину, оскільки у вітчизняній економічній літературі відсутнім є чітке виділення кредитних установ серед всіх фінансових посередників, що у свою чергу, стимулює наукову громаду до використання поряд з поняттям «кредитна установа» також таких як: кредитно-фінансова або фінансово-кредитна установа. Важливо зауважити, що ідентичний набір фінансових установ в економічній літературі вітчизняних науковців та інших пострадянських країн об'єднуються під різними назвами, а саме: кредитні установи, кредитно-фінансові установи, парабанківська система або парабанківські установи, що породжує термінологічний хаос, перешкоджає однозначному розумінню базових понять фінансової науки та уповільнює процес розробки практично значущих наукових результатів.

Варто зауважити, що вище зазначені поняття використовуються, як правило, науковцями України, Росії та Білорусії. Вважаємо, що їх присутність у понятійному апараті фінансової науки на пострадянському просторі також спричинена

особливостями національного законодавчого тлумачення поняття «кредитна установа» та її змістовний взаємозв'язок з терміном «фінансова установа», що представлено на рис. 1.

а) Україна, Росія

в) країни, які впровадили Директиву 2006/48/ЕС

Рис. 1. Взаємозв'язок понять «кредитна установа» та «фінансова установа» у нормативних документах різних країн

Отже, як в Україні, так і Росії на законодавчому рівні фінансова установа за своїм функціональним значенням поглинає кредитну устанovu. У європейському законодавстві має місце чіткий акцент на розмежуванні даних понять, при цьому кредитна установа може виконувати послуги, що притаманні фінансовим установам, але не навпаки. Визначальною рисою кредитних установ згідно законодавства ЄС є їх виключне право залучати кошти на вклади від фізичних та юридичних осіб на умовах повернення та їх спрямування у кредити, у той час як фінансова установа забезпечує свою діяльність тільки власними та позиченими (отриманими на умовах кредиту) коштами.

Підхід, який дозволяє вирішити термінологічну неузгодженість та суперечність висловлений у працях Алексеєнка М. Д. [1], Рябіної Л. М. [9], які родовою ознакою кредитної установи визначають її участь у відносинах з приводу руху кредитних ресурсів. Згідно з Алексеєнко М. Д. «кредитна установа – це грошово-кредитний посередник, що забезпечує мобілізацію вільних грошових коштів та спрямування їх до суб'єктів грошового ринку, а також надає інші послуги, внаслідок чого виникають грошово-кредитні відносини між надавачами та споживачами таких послуг» [1, с. 11]. У свою чергу, Рябіноі Л. М. зазначає, що «кредитні установи працюють виключно на кредитній (поворотній) основі» в той час як «фінансові установи функціонують у сфері розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів на безповоротній основі і, відповідно, позичок не надають» [9, с. 24]. Ми погоджуємося з недоцільністю ототожнення кредитних та фінансових установ. Також підтримуємо думку Рябіної Л. М., що родовою ознакою кредитних установ є їх функціонування у сфері створення та розподілення кредитних ресурсів на умовах їх повернення.

З огляду на все вище зазначене вважаємо, що до родових ознак кредитної установи, які дозволяють виділити її серед інших фінансових посередників, належать:

- є юридичною особою, яка здійснює професійну діяльність на кредитному ринку на підставі дозволу (ліцензії);
- є уповноваженою установою щодо залучення депозитів та інших коштів від фізичних та юридичних осіб на умовах поверненості, платності та строковості, які є джерелом формування кредитних ресурсів;
- базовими послугами є депозитні, кредитні та розрахункові.

На нашу думку, кредитна установа – це юридична особа, яка здійснює професійне посередництво у сфері кредитних відносин та є уповноваженою щодо формування кредитних ресурсів на депозитній основі та їх перерозподілу на умовах поверненості та платності, а також посередництво у розрахунках у випадку банку.

Список використаних джерел:

1. Алексеенко М. Д. Кредитні установи як провідні інституції фінансового посередництва / М.Д. Алексеенко // Економіка: теорія та практика. - 2013. - № 2. - С. 10-15.
2. Бондар Ю. А. Небанківські фінансово-кредитні установи як складова кредитної системи [Електронний ресурс] / Ю. А. Бондар. – Режим доступу : <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/spec2013/061.pdf>.
3. Василик О.Д. Теорія фінансів : Підручник. – К : НІОС, 2000. – 416 с.
4. Версаль Н. І. Теорія кредиту : Навч. посіб. / Н. І. Версаль, Т. В. Дорошенко. – К : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 483с.
5. Деньги, кредит, банки : Учебник / Под ред. О. И. Лаврушина. – М : Финансы и статистика, 1998. – 448 с.
6. Загородній А. Г. Банківська справа: термінологічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. – Львів : Видавництво Львівська політехніка, 2010. – 508 с.
7. Ковальчук С. В., Форкун І. В. Фінанси : Навч. посібник. – Львів : «Новий світ - 2000», 2006. – 568 с.
8. Рябинина Л. Н. Деньги и кредит : учебное пособие. – К : Центр учебной літературі, 2008.–602 с.
9. Рябинина Л. Н. Терминология и ее значение в теории и практике экономических отношений / Л. Н. Рябинина Л. Н. // Экономика Украины. - 2014. - № 2. - С. 16-28.
10. Фінансова енциклопедія / О. П. Орлюк, Л. К. Воронова, І. Б. Заверуха [та ін.]; за заг. ред. О.П. Орлюк. – К : Юрінком Інтер, 2008. – 472 с.
11. Юркевич О. М. Кредитні компанії: сутність, правові засади і механізм функціонування / О.М. Юркевич // Актуальні проблеми економіки. – №12. – 2009. – С. 175-181.

*Любов Шаблюста, д.е.н., професор
ДННУ «Академія фінансового управління», м. Київ*

РОЗВИТОК ІНСТИТУЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ІНВЕТОРІВ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

На сучасному етапі ключовим завданням, від вирішення якого безпосередньо залежить забезпечення сталих темпів економічного зростання, є модернізація структури економіки. У фінансуванні цього процесу важливу роль має відігравати фінансовий ринок, який забезпечує рух капіталу шляхом обігу різноманітних видів цінних паперів та їх похідних. Саме через механізм фінансового ринку формуються пропозиція і попит на інвестиційні ресурси, відбувається їх акумуляція і перерозподіл, виявляються найбільш ефективні сфери і напрями інвестиційних потоків.

У деяких розвинених країнах (Великобританія, США) питома вага емісії цінних паперів у фінансуванні структурних трансформацій сягає 60% [1, с. 25-27]. В Україні фінансовий ринок поки що не набув належного розвитку. За період 2009-2015 рр. за допомогою довгострокових цінних паперів було залучено інвестицій на суму 403,23 млрд грн [9]. Стримуючим чинником для функціонування фінансового ринку є відсутність належної системи захисту інвесторів¹, зокрема роздрібних інвесторів (міноритарних акціонерів, домогосподарств, які мають значний інвестиційний

¹ Відповідно до європейського законодавства, інвестором визнано будь-яку особу, котра довірила гроші та фінансові інструменти інвестиційній компанії, зв'язаній з інвестиційним бізнесом, що формує і надає інвестиційну послугу.

потенціал)². За даними НКЦПФР, 75% від загальної кількості звернень щодо порушення законних інтересів на ринку цінних паперів становлять скарги міноритарних акціонерів, зокрема стосовно права на отримання частини прибутку у вигляді дивідендів; відшкодування можливих втрат; очікуваної доходності від вкладення капіталу [9].

Для входження України в європейський простір необхідно в найближчі 3-4 роки привести національне законодавство щодо державного регулювання фінансового ринку у відповідність до норм Директив ЄС. Так, згідно Директиви 97/9/ЄС, усі держави – члени ЄС повинні мати схеми компенсації для інвесторів, які би гарантували мінімальний рівень захисту, прийнятний для роздрібного інвестора, у випадку неспроможності інвестиційної компанії виконати свої зобов'язання перед клієнтами. В європейських країнах інститути і механізми захисту прав інвесторів закріплені в нормах права, існують програми компенсації інвесторам. Основною метою таких програм є захист коштів та фінансових інструментів (акцій, облігацій та інших фінансових інструментів) інвесторів на випадок, якщо неплатоспроможність або дефолт інвестиційної компанії призведуть до неможливості повернення таких коштів інвесторам.

Україна тільки починає розвиток сучасної системи захисту прав інвесторів та споживачів фінансових послуг. Розроблено Комплексну програму розвитку фінансового сектору України до 2020 року [4]. Один з базових принципів Програми – всебічний захист прав кредиторів, споживачів та інвесторів фінансового сектору. Зокрема передбачено: підвищити рівень фінансової грамотності та рівень культури заощаджень населення; підвищити стандарти розкриття інформації в інтересах споживачів та інвесторів фінансового сектору; модернізувати законодавство в частині захисту прав споживачів та інвесторів; створити нові інструменти захисту прав споживачів та інвесторів фінансового сектору.

З 1 травня 2016 р. в Україні набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів» [2]. Положення цього Закону спрямовані на впровадження високих вимог до публічних акціонерних товариств, акції яких включені до біржового реєстру. Цим законодавчим актом передбачено створення компенсаційного механізму захисту прав інвесторів, зокрема, через введення похідного позову – права міноритарного акціонера подати позов в інтересах товариства про відшкодування шкоди, запровадження відповідальності посадових осіб господарських товариств у разі завдання збитків товариству їх неправомірними діями; запровадження інституту незалежних директорів, які будуть представляти інтереси міноритарних акціонерів у публічних акціонерних товариствах; створення умов для переходу квазі-публічних акціонерних товариств у приватну форму; встановлення детального регулювання угод із заінтересованістю, яка буде враховувати інтереси всіх акціонерів, у т.ч. передбачається забезпечити розкриття акціонерами товариствами інформації щодо значних правочинів або правочинів щодо вчинення яких є заінтересованість.

Забезпечити захист прав інвесторів (міноритарних акціонерів) можна шляхом запровадження механізмів примусового викупу або продажу акцій та інституту Корпоративної угоди (Акціонерного договору), що передбачено Комплексною програмою. В 2013 р. Кабінет Міністрів України схвалив проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкового продажу акцій

² За деякими оцінками, інвестиційний потенціал домогосподарств України становить близько 350 млрд грн [8, с.4].

акціонерами та вимогу акціонера-власника 95% акцій товариства» [3].

Механізм захисту прав мінорних акціонерів шляхом інституту Коаліційної (корпоративної) угоди (Акціонерного договору) – це класичний інструмент захисту прав мінорних акціонерів, який передбачає врегулювання конфлікту інтересів у корпоративних відносинах шляхом заборони на участь у прийнятті рішень щодо схвалення правочинів акціонерами, які особисто зацікавлені в укладенні таких правочинів [5]. Ідеологія корпоративної угоди полягає у тому, щоби надати можливість окремим членам компанії домовитися про застосування у відносинах між ними інших правил, ніж ті, що передбачені законом як модель для відносин між усіма учасниками компанії як мінімальний сценарій захисту кожного з них.

Вирішення проблеми захисту прав власників облігацій в значній мірі має сприяти введенню на ринку облігацій інституту «представника власників облігацій», «колективних дій» (загальних зборів власників облігацій); «платіжного агента». Передбачається, що представник власників облігацій та платіжний агент будуть наділені достатніми функціями та повноваженнями для забезпечення належного контролю за виконанням емітентом облігацій своїх зобов'язань, тоді як загальні збори власників облігацій стануть інструментом консолідації волі власників облігацій. Рішення загальних зборів власників облігацій буде обов'язковим для всіх власників облігацій [6]. Впровадження інституту колективних дій завдяки унормуванню в законі діяльності тимчасового органу – загальних зборів власників облігацій надає інвесторам – власникам облігацій та емітенту захист від окремого неконструктивного власника облігацій. Діяльність цього інноваційного інституту має бути впорядкована на рівні закону.

Одним із напрямів вирішення зазначених вище проблем може стати впровадження додаткових механізмів, спрямованих на захист прав власників облігацій. Зокрема, введення процедури дострокового погашення облігацій та докладний опис підстав та процедури визнання емітента боржником, що прострочив з викладенням правових наслідків, що виникають внаслідок цих процедур. З метою впровадження проектних заходів, направлених на «договірне» врегулювання взаємовідносин між власником облігацій та емітентом у разі невиконання зобов'язань останнім необхідно пряме визначення в законодавчих актах умов та порядку проведення реструктуризації зобов'язань емітента заборгованості.

Для підвищення захисту прав власників корпоративних цінних паперів доцільно запровадити інститут зборів облігаціонерів. Відповідна ініціатива міститься у законопроекті № 5068 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих видів облігацій» [7]. Проектом Закону визначаються: повноваження і компетенція зборів власників облігацій і колективного представника; порядок прийняття рішень зборами власників; права та обов'язки особи, відповідальної за проведення зборів; обставини настання дефолту; порядок призначення колективного представника та припинення його повноважень; права та обов'язки колективного представника, його відповідальність та особливості вчинення ним дій та правочинів щодо захисту прав та інтересів власників облігацій. Зокрема, законопроектом передбачено надання можливості колективним представникам представляти власників облігацій в судах та арбітражі з метою захисту їх прав та інтересів, а також для вжиття заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням. Змінами в законодавстві передбачено також застосування фінансових санкцій за порушення прав власників облігацій та невиконання своїх обов'язків колективним представникам чи емітентом облігацій.

З метою захисту прав інвесторів доцільно було б створити незалежний арбітражний комітет (інститут інвестиційних консультантів) для контролю за відповідністю запропонованих фінансовою установою інвестиційних продуктів рівню розуміння клієнта.

Список використаних джерел:

1. Елшин О. Стратегия выхода на рынок / О.Елшин // Рынок ценных бумаг. – 2001. – № 24. – С.25-27.
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/289-19>.
3. Кабінет Міністрів України схвалив законопроект щодо надання власнику 95% акцій компанії права викупу акцій міноритаріїв [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rbc.ua/ukr/news>.
4. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року, затверджена Постановою Правління НБУ від 18.06.2015 № 391 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>.
5. Корпоративний аналіз : Коаліційна угода [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.sk.ua/sites/default.
6. Парламенту України пропонують запровадити інститут зборів облігаціонерів. В Парламент подано документ, який регулюватиме випуск та обіг облігацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/press>.
7. Проект Концепції розвитку ринку емісійних боргових цінних паперів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dogend.ru/docs/index-447>.
8. Рамський А.Ю. Інвестиційний потенціал домогосподарств [Текст] : монографія / А.Ю.Рамський. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. – 352 с. – С.4.
9. Річні звіти Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку за 2014 та 2015 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua>.

*Тетяна Щепіна, к.е.н., доцент
Ірина Лункіна, студентка 4 курсу
Національний авіаційний університет, м. Київ*

РОБОТА НБУ ПІД ЧАС ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Одною з характерних рис сучасної економіки є наявність фінансової кризи. Під фінансовою кризою у світовій економічній літературі розуміють комплекс різноманітних ситуацій, у яких певні фінансові установи зазнають збитків, а активи втрачають велику частину своєї вартості.

Загалом кризи достатньо добре досліджені в економічній літературі ще з кінця дев'ятнадцятого сторіччя. Одним з перших дослідників фінансової кризи вважається К. Маркс, також цій темі були присвячені роботи видатного українського вченого М. Туган-Барановського та багатьох інших. Однак саме дослідженню ролі центральних банків під час кризи приділялося не так багато уваги, хоча під час дестабілізації економічної ситуації саме центральний банк країни має змогу, використовуючи наявні в нього важелі впливу, покращити або погіршити загальну економічну ситуацію у державі. У країнах з розвинутою ринковою економікою центральний банк посідає особливе місце – він є центром грошово-кредитної системи національної економіки. Його діяльність має вирішальний вплив на стабільність національної валюти, надійність банківських установ, дієвість платіжно-розрахункового механізму, активізацію ринкової кон'юнктури, вирівнювання платіжного балансу, що загалом визначає ефективність функціонування економіки країни в цілому.

Відповідно до Конституції України [1] основною функцією Національного банку нашої держави є забезпечення стабільності грошової одиниці України. Згідно Закону України «Про Національний банк України» [2] виконанням своєї функції Національний банк сприяє дотриманню стабільності банківської системи, а також, у межах своїх повноважень, - цінової стабільності. Згідно з покладеними на нього функціями, НБУ виконує роль емісійного і кредитного центру держави, а також є відповідальним за її грошове господарство. Він є кредитором останньої інстанції, тобто до нього комерційні банки звертаються по допомогу, коли вичерпані всі інші способи мобілізації кредитних ресурсів.

За останні роки Україна перебуває у постійному кризовому стані, який змінює свій характер з економічного в політичний, з політичного в соціально-культурний тощо. Основною проблемою для України у боротьбі з наслідками усіх криз стало невчасне або невдале застосування тих чи інших заходів антикризового характеру. Отже варто більш детально проаналізувати дії НБУ під час економічної кризи [3], які є загальновідомими.

Вперше після введення національної валюти, кризисна ситуація в Україні сталася у 1998р. Цей період вважається періодом дефолту, під час якого відбулася девальвація гривни на 80%, падіння ВВП на 1,7% та зростання інфляції до 20%. В наслідок цього було виявлено відтік капіталу нерезидентів, скорочення внесків фізичних осіб та загальне зниження ліквідності банківської системи. У цей час з боку НБУ проводились такі заходи: інтервенції на валютному ринку, які зменшили резерви НБУ на 70%, що становило до 700 млн. дол., та встановлення нового валютного коридору 2,5-3,5 грн за долар.

Наступна хвиля економічної кризи сталася у 2001р. і пов'язана з банкрутством системного банку «Україна». Це було банкрутство одного з найбільших державних банків України, що послабило довіру населення до банківської системи загалом. У цей період заходи НБУ, направлялися в основному на виплату депозитів вкладникам банку «Україна» та посилення нагляду за комерційними банками.

Причиною нової кризи 2004р. стала «Помаранчева революція». Політична криза призвела до невизначеність можливого розвитку подій, спровокувавши відтік капіталу з економіки за рахунок масового вилучення депозитів з банківської системи. В умовах «Помаранчевої революції» НБУ проводило жорсткі заходи адміністративного характеру: був введений мораторій на дострокове зняття внесків, подовжені терміни проходження платежів, проводився «ручний» відбір заявок на покупку валюти, а також здійснювалась масова видача стабілізаційних кредитів банкам.

У 2007-2008рр. вибухнула іпотечна криза в США, яка вплинула на ліквідність української банківської системи, тому що фактично був закритий доступ до зовнішніх ринків запозичень. Відповідно стрімко зросли ставки за кредитами, скоротився обсяг їх видачі та підвищилися ставки за міжбанківськими кредитами «овернайт» до 30% річних у квітні 2008р. Своїм пріоритетним завданням у той період НБУ визначило боротьбу з інфляцією. Національний банк України проводив політику «дорогих» грошей та підвищував облікові ставки. Проводилося зменшення обсягів рефінансування банків, здійснювалося скорочення грошової бази та відбувалася ревальвація курсу гривни. Наслідками американської іпотечної кризи стала криза споживчого кредитування 2007-2012рр. Цей період характеризується зниженням якості кредитних портфелів комерційних банків та впровадженням практики видачі

бланкових кредитів фізичним особам. Результатом таких дій стали масові неплатежі по кредитах, що призвело до системної банківської кризи. У цей час Національним банком було прийнято ряд нормативних рішень, направлених на збалансування банківських активів та пасивів за строками, а також на посилення нормативів з формування резервів під споживчі кредити [4].

Останні події 2014-2016рр. призвели до посилення відтоку капіталу та зниження довіри до банківських установ, крім того, обравши європейський шлях розвитку, навесні 2014р., в Україні розпочато трансформацію самого Національного банку України і відповідно банківської системи загалом. Розглянемо цей етап новітньої кризисної історії детальніше. Так у квітні – серпні 2014р. на вимогу МВФ було проведено аналіз існуючої структури, функцій, процесів НБУ, та зіставлення їх зі структурами та функціями більшості центральних банків світу. В результаті у серпні 2014р. – березні 2015р. було здійснено реорганізацію центрального апарату НБУ, в результаті якої основні функції НБУ були сконцентровані на рівні центрального апарату, заради ефективнішого виконання наглядової та регуляторної функцій. Крім того у 2014р. Національним банком було створено Комітет з монетарної політики, задачами якого поставлено розробку пропозиції щодо устанавлення та зміни облікової та інших процентних ставок НБУ, параметрів проведення активних і пасивних операцій з регулювання ліквідності банківської системи, визначення та здійснення валютно-курсової політики, розміру та порядку формування обов'язкових резервів для банків, координації грошово-кредитної та фіскальної політик. Ще одним органом, який створено під час кризи 2014-2016рр. в НБУ, є Громадська рада – постійно діючий колегіальний консультативно-дорадчий орган, утворений з метою налагодження ефективної взаємодії НБУ з громадськістю для забезпечення стабільності банківської системи, захисту прав та інтересів споживачів банківських послуг та надання Громадською радою пропозицій щодо вдосконалення законодавства України у цій сфері.

За результатами проведеного дослідження варто зазначити, що, незважаючи на позитивні зміни, НБУ не враховує основного фактору, який прописаний першим у всіх антикризових програмах – це повернення довіри населення до банківського бізнесу. Так, наприклад, у програмі стабілізації банківського сектору Уряду США, яка на сьогодні вважається кращою та більш обґрунтованою, зазначено такі ключові елементи, як посилення довіри з метою фінансової стабілізації шляхом проведення ретельного стрес-тестування провідних банків, забезпечення прозорості балансів банків та належного рівня інформування вкладників, надання фінансової допомоги стресовим банкам, створення державно-приватного інвестиційного фонду для стратегічного розвитку різних економічних сфер під частково-державні гарантії, стимулювання споживчого попиту і бізнесу з метою створення додаткових накопичень, підтримка домогосподарств і запобігання втратам заставного майна та сприяння розвитку малого бізнесу шляхом надання пільгових позик.

Крім того НБУ варто враховувати ще декілька основних ризиків, що можуть поглибити існуючий кризовий стан державної економіки, а саме: невизначеність української політики, яка відштовхує іноземних інвесторів, та спад промислового виробництва в Україні, що є одним з найбільших у порівнянні з країнами - партнерами. Для виходу з кризи центральні банки провідних країн світу у такому випадку пропонують знижувати облікову ставку, та підтримувати дрібні депозити та кредити. Також загальною проблемою країн з відкритою економікою зі слабкою

валютою є падіння національної валюти. Для підтримки курсу гривні НБУ ініціював залучення стабілізаційного кредиту МВФ.

Підбиваючи підсумки у якості висновків можна зазначити, що для стабілізації ситуації, що склалася у державі, та для вдалої протидії кризовим явищам, НБУ необхідно: підтримувати ліквідність банківської системи одночасно з посиленням контролю за зростанням грошової бази; посилити та стабілізувати нормативне регулювання в банківській сфері, уникаючи постійний тимчасових змін; розробити спільну програму НБУ та інших державних органів щодо сприяння кредитування виробничої галузі, оскільки сьогодні ставки кредитування в Україні вищі за рівень рентабельності; розробити заходи раннього попередження фінансової кризи та швидкої санації фінансових установ.

Список використаних джерел:

1. Конституція України зі змінами і доповненнями від від 02.06.2016, – [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України «Про національний банк України» зі змінам і доповненнями від 24.12.2015 – [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14>
3. Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика. Збірник тез доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції – Суми, ДВНЗ “УАБС НБУ” - 2009р.
4. Фінансова стабільність та інструменти запобігання фінансовим кризам : міжнародний досвід, рекомендації для України. Домрачев В.М. (Європейський Університет) Київ – 2011.

СЕКЦІЯ 2

БЮДЖЕТНО-ФІНАНСОВА АВТОНОМІЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАМИ

Андрій Баскаков, аспірант

ДВНЗ «Київський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Київ

Науковий керівник: Рожко О.Д., к.е.н., доцент

НОВАЦІЇ КЕШ-МЕНЕДЖМЕНТУ КОШТІВ ЄДИНОГО КАЗНАЧЕЙСЬКОГО РАХУНКУ

Єдиний казначейський рахунок відкритий Державній казначейській службі України в Національному банку України для обліку коштів та здійснення розрахунків в національній системі електронних платежів. Функціонування єдиного казначейського рахунку дозволяє державі відокремити кошти сектору державного управління від коштів реального сектора економіки. Це дозволяє підвищити ступінь оперативності розрахунків і рівень оборотності бюджетних коштів.

Важливим напрямом бюджетного менеджменту сьогодні є розвиток і вдосконалення активного касового управління сукупністю грошових коштів, що концентруються на рахунках Державної казначейської служби – кеш-менеджмент. Однією з сучасних новацій кеш-менеджменту у міжнародній практиці [1] є таргетування залишків грошових коштів на єдиному казначейському рахунку, тобто управління розміром щоденного сальдо на єдиному банківському рахунку шляхом моніторингу грошових зобов'язань і забезпечення ліквідності.

Метою проведення операцій таргетування вільними залишками рахунку є отримання додаткового доходу за рахунок розміщення невикористаних і незатребуваних залишків коштів на фінансовому ринку або надання бюджетних кредитів.

Для ефективного кеш-менеджменту необхідно, перш за все, виконувати неперервний моніторинг зобов'язань сектора державного управління, що необхідно для визначення потреби у виплатах грошових коштів в певний момент часу. При цьому важливо враховувати реальні надходження грошових коштів, що дозволить виявляти і запобігати появі касових розривів і, відповідно, зриву виконання бюджету. Необхідно створити сучасну систему щоденного касового планування і прогнозування, встановлювати цільове значення залишків коштів на казначейському рахунку після закінчення кожного операційного дня, а надлишок коштів розміщувати на фінансовому ринку або видавати кредити публічно-правовим утворенням.

Важливо виявляти нові додаткові джерела поповнення ліквідності єдиного казначейського рахунку, впроваджувати нові операції, які будуть приносити додаткові доходи. Таким джерелом, перш за все, є доходи від розміщення тимчасово вільних коштів на банківських депозитах. Такий інструмент кеш-менеджменту є високодохідним, однак ризикованим, з огляду на стан платоспроможності банківських установ.

Тому важливо видавати кошти найбільш великим, системоутворюючим банкам, перелік яких потрібно визначати відповідно до критеріїв допуску, включаючи розмір власного капіталу банку, рівень його кредитного рейтингу та ін. Будь-який банк, що

відповідає таким критеріям, зможе звернутися до державного казначейства, і після необхідної перевірки, з таким банком буде укладено відповідну генеральну угоду. При цьому визначення переліку банків для розміщення коштів на депозит є проведення аукціонів. Подібні аукціони бувають двох типів: відкриті і закриті. Проведення відкритого аукціону передбачає, що банки, знаючи пропозиції один одного, конкурують за кошти єдиного казначейського рахунку, піднімаючи ставку відсікання.

Закритий аукціон є аналогічною процедурою, але в процесі його проведення банки не знають пропозицій конкурентів. Казначейство встановлює нижню межу ставки відсікання за погодженням з Міністерством фінансів і Центральним банком, а її значення показують результати аукціону. Можливо також впровадження процедури валютних аукціонів. Застосування такого інструменту кеш-менеджменту також дає непрямий мультиплікативний ефект в якості додаткового інструменту рефінансування банків.

Перспективним інструментом є також укладання угод РЕПО. В якості забезпечення операцій РЕПО спочатку варто використовувати виключно державні цінні папери (ОВДП), щоб забезпечити поверненість і збереження коштів, що депонуються, мобілізувати додаткові джерела поповнення бюджету і додатково стимулювати розвиток ринку державних облігацій. Облігації можуть бути різних траншей, різної дюрації, вартості.

Овернайт є найпростішою з усіх технологій РЕПО: гроші видаються на одну ніч. При пролонгації РЕПО строк операції подовжується. При цьому, на наступний день після депонування коштів вартість застави може змінитися – подешевшати або подорожчати, у залежності від чого складається надлишок заставної маси або її недолік. Тому до первинного розміщення при такій операції РЕПО додається маржування, пов'язане з переоцінкою застави та вчиненням наступних необхідних дій: або повернення заставодавцю надлишкової частини застави, або отримання з нього нестачі. Для цього використовується інструментарій треншхолду і маржинколів в щоденному режимі. Невикуп об'єкта застави банком може бути в двох випадках – дефіциті ліквідності або визнанні установи неплатоспроможною. Якщо таке станеться, то у казначейства є три альтернативи: продати цінні папери на ринку, включити облігації в інвестиційний портфель або запропонувати Міністерству фінансів погасити облігації достроково з певним дисконтом. Тобто, при наявності застави фінансові ризики зменшуються.

Для використання представлених інструментів потрібно формування відповідної нормативної бази. Також слід пам'ятати, що подібні операції проводяться за рахунок коштів державного сектору економіки. А це означає, що головним пріоритетом має бути збереження цих фінансових ресурсів і безумовне забезпечення надійності, повноти та оперативності оплати відповідних зобов'язань.

Список використаних джерел:

1. Прокофьев С.Е. Опыт инновационного менеджмента в государственном секторе (на примере Казначейства России) / С.Е. Прокофьев // Управленческие науки в современной России. – 2014. – № 1. – С. 100-106.

Ольга Бондаревська, аспірант

*Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
м. Полтава*

Науковий керівник: Онищенко В.О., д.е.н., професор

ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ»

В сучасних умовах трансформації економіки країни особливої актуальності набуває проблема взаємовідносин між центром та регіонами, яка виникла через розрив між доходами і видатками місцевих органів влади на здійснення власних повноважень. Обмеженість дохідних джерел та висока фінансова залежність місцевих органів влади від рішень центрального уряду, нечіткий розподіл видаткових повноважень та зниження відповідальності за витрачанням бюджетних коштів, а також різний рівень соціально-економічного розвитку територій, їх виробничого та фінансового потенціалу, природно-кліматичних умов, екологічного стану, обумовлюють необхідність проведення децентралізації в Україні.

Поняття «децентралізація» є багатоаспектним та в теоретичних і практичних дослідженнях розглядається різнопланово. На семантичному рівні децентралізація (від лат. de - «протиставлення», centralis — «центральної») трактується як знищення, ослаблення або скасування централізації певної системи і розширення прав її складових елементів [4]. Розроблення теорії децентралізації здійснювали як зарубіжні, так і вітчизняні вчені: М. Белл, Т. Безверхнюк, Д. Боголепов, Г. Панікар, Л. Петренко та інші.

Науковці виділяють декілька видів децентралізації, які мають характерні ознаки, наслідки, умови реалізації та можуть впроваджуватись, як самостійно, так і у взаємозв'язку одна з одною, у різних формах і сполученнях як в межах країни, так і в окремих галузях народного господарства [1, 2], а саме: територіально-просторову, політичну (демократичну), адміністративну (бюрократичну), економічну (ринкову, фінансову, фіскальну, бюджетну). При цьому особливої актуальності в умовах сьогодення набуває дослідження фінансової та, зокрема, бюджетної децентралізації.

Фінансова децентралізація – процес перерозподілу функцій, повноважень, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центральними органами влади та органами місцевого самоврядування. Її головна мета полягає в досягненні фінансової незалежності органів місцевого самоврядування шляхом надання територіям необхідного фінансово-матеріального ресурсу з метою забезпечення ефективності та максимальної доступності публічних послуг для населення, удосконалення системи управління, підвищення мобільності й ефективності вирішення місцевою владою завдань. Складовою фінансової децентралізації є бюджетна децентралізація як основний інструмент забезпечення самостійності регіонів.

Розквіт теорії бюджетної (фіскальної) децентралізації припадає на ХХ ст., що спричинено тенденцією демократизації соціально-економічного розвитку європейських країн, США, Канади, Японії, яка потребувала створення фінансово самостійних місцевих органів влади з метою зниження неефективного розподілу міжбюджетних трансфертів центральної влади.

Основоположником фіскальної децентралізації був американський економіст Ч. Тібу, який обґрунтував її у своїй праці «Економічна теорія фіскальної децентралізації в публічних фінансах: необхідність, джерела й використання» [7]. Він сформулював ідею «голосування ногами»: у центрі бюджетно-податкових взаємовідносин між центральними і територіальними рівнями управління знаходиться індивід. Теоретична цінність гіпотези Ч. Тібу полягає в тому, що саме фіскальна децентралізація дає змогу регіональним органам управління отримувати автономію щодо фінансування та забезпечення населення суспільними й громадськими послугами, лише при фіскальній автономії регіональних органів управління публічні видатки відповідатимуть індивідуальним уподобанням та потребам споживачів.

Згодом ідеї Ч. Тібу набули розвитку в працях зарубіжних дослідників: В. Оутса, Р. Масгрейва, У. Шумахера, Б. Фрая та Р. Айхенберга та інших.

Значний внесок у розвиток теорії фіскальної децентралізації зробив англійський учений-економіст В. Оутс. На його думку, децентралізація – це право незалежного ухвалення рішень децентралізованими одиницями. Регіональні й місцеві органи мають змогу самостійно приймати рішення щодо фінансових питань і питань з управління територією. У своїй праці «Фіскальний федералізм» В. Оутс вивів теорему децентралізації, за основу якої взято ідеї Ч. Тібу. Теорема В. Оутса ґрунтується на таких твердженнях: блага, пов'язані з децентралізацією суспільних послуг, просторово обмежені; надання споживачами переваги приватним чи суспільним благам, а також їхнє ставлення до різних суспільних благ неоднакове; реагування споживачів на «фактори бюджетної локалізації» мобільне [3].

В такому ж напрямку проводили свої дослідження і інші відомі західні економісти, зокрема Річард Масгрейв, який зауважив той факт, що фінансова децентралізація сприяє ефективному розподілу ресурсів. В своїх працях «Теорія суспільних фінансів» (1959) та «Нариси фіскального федералізму» (1977) він запропонував новаторський підхід до організації сфери державних фінансів, виділивши три основні функції, ефективно забезпечення яких є ключовим завданням побудови системи бюджетного фінансування, а саме:

- аллокаційна – функція правильного та найбільш ефективного розміщення ресурсів;
- розподільча - функція, яка полягає в централізованому забезпеченні вирівнювання доходів адміністративно-територіальних одиниць;
- стабілізаційна – функція стабілізації макроекономічної ситуації в державі повинна реалізуватися центральною владою.

Крім того, Р. Масгрейвом сформульовані основні принципи децентралізації: принцип відповідності, принцип перерозподілу, принцип фінансового вирівнювання, принцип національних бажаних благ [5].

Проблеми фінансової децентралізації в умовах трансформаційної економіки розглядали В. Андрущенко, Г. Возняк, Ю. Гуменюк, О. Сунцова, В. Федосов, С. Юрій та інші. У вітчизняній фінансовій термінології поняття «бюджетна децентралізація» трактується як процес передачі частини прав, компетенцій, відповідальності і фінансових ресурсів у бюджетній сфері від центральної влади органам місцевого самоврядування [6].

Дискусії щодо децентралізації бюджетних повноважень органів місцевого самоврядування підтверджують актуальність сучасних наукових досліджень. Поряд з цим, спостерігається фрагментарність вивчення проблематики теоретичних,

еволюційних аспектів фіскальної децентралізації в контексті територіального розвитку та розширення податкових повноважень органів місцевого самоврядування.

Впровадження бюджетної децентралізації в Україні сприяє становленню ефективної системи місцевих фінансів, і що найважливіше виступає дієвим інструментом регулювання регіонального розвитку.

Список використаних джерел:

1. Бикадорова Н. О. Фінансова децентралізація місцевого самоврядування / Н. О. Бикадорова // Економічний вісник Донбасу [Текст]. – 2010. – № 2(20). – С. 145–151.
2. Камінська Н. В. Організаційно-правові засади децентралізації публічної влади / Н. В. Камінська // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ [Текст]. – 2010. – № 4. – С. 9–20.
3. Оутс В. Фіскальний федералізм / В. Оутс. – Нью-Йорк, 1972.
4. Словник іншомовних слів / [видання друге, виправл. і доповн.]; за ред. О.С. Мельничука. – К.: Головна редакція УРЕ, 1985. – 967 с.
5. Слухай С. В. Міжбюджетні трансферти у постсоціалістичних країнах: від теорії до реалій: [монографія] / С.В. Слухай – К.: АртЕк, 2002. – 288 с.
6. Сунцова О. О. Місцеві фінанси: навч. посіб.– К.: Центр учбової літератури, 2010. – 488 с.
7. Тібо Ч. Економічна теорія фіскальної децентралізації в публічних фінансах: необхідність, джерела й використання / Ч. Тібо – К.: Знання, 1961. – 198 с.

Надія Булеца, аспірант

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

Науковий керівник: Чубарь О.Г., к.е.н., доцент

УДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ НА ЗАСАДАХ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Пропоноване дослідження присвячено питання удосконалення бюджетного регулювання економіки регіонів. Наразі для української економіки характерно такий розподіл і перерозподіл доходів між рівнями бюджетної системи, що спричиняє зростання диференціації регіонів країни. Уявляється, що кроком у напрямку збільшення ефективності бюджетного регулювання, спрямованого на вирівнювання економічної ситуації в регіонах, є використання принципу фіскальної децентралізації.

Перелічимо засади, головні складові елементи та ключові питання вдосконалення бюджетного регулювання, навколо яких структуровано збір інформації, аналіз і подання висновків.

Засадничими пунктами бюджетного регулювання є такі:

1) забезпечення підзвітності та фінансової підконтрольності, для реалізації чого напрямку потрібно визначити методики та практики, спроможні допомогти у встановленні бюджетних відносин і забезпечити бюджетну підзвітність і підконтрольність;

2) гнучкість і справедливість, тобто, акцент робиться на методиках, практиках й інструментах, що допомагають збільшувати гнучкість, пришвидшувати переспамування фінансових потоків на потрібні сфери діяльності;

3) визначення фінансових результатів діяльності та звітності; при цьому звітність фокусується на показниках ефективності;

4) правомірність й обумовленість, що передбачає визначення переліку заходів, спрямованих на забезпечення необхідної кваліфікації, ефективності й управління фінансами у світлі протидії ризикам фіскальної децентралізації й урахування різниці

в джерелах фінансування [1, с.7-9; 4, с.37-38; 6, с.40-47].

Розшифруємо зазначені пункти.

Забезпечення підзвітності та фінансової підконтрольності. Метою цього напрямку бюджетного регулювання є забезпечити взаємовідносини, засновані на обов'язку демонструвати, оцінювати та брати відповідальність за результат, досягнуті внаслідок взятих зобов'язань і застосовуваних заходів й інструментів.

Задля досягнення цілей фіскальної децентралізації та забезпечення регіонального розвитку цей аспект має складатись із таких елементів:

визначення ролей та відповідальності: ролі суб'єктів взаємовідносин і розмежування відповідальності сторін мусять бути цілком зрозумілими всім взаємодіючим сторонам [2, с.5];

визначення результатів: так само сторонам взаємовідносин повинні бути зрозумілі й узгоджені з ними мета, очікувані результати та наявні обмеження, зокрема, ресурси;

збалансування очікувань і можливостей: очікувані результати слід ув'язати та збалансувати зі спроможністю забезпечити їх досягнення;

звітність, що заслуговує на довіру: звітність мусить містити достовірну та вчасно надану інформацію, аби на її підставі можна було зробити обґрунтовані висновки стосовно того, яких результатів досягнуто, чи відповідають здійснені заходи очікуваним результатам;

достовірна оцінка та коригування: фінансова звітність повинна бути організована в такий спосіб, аби допомогти забезпечити взаємодіючим сторонам достовірність і прозорість оцінки отриманих результатів, переваг, що надає їхнє досягнення, та проблем і труднощів, які вони спричинили, а також забезпечити зворотній зв'язок, можливість зробити відповідні висновки, відтак, застосувати коригуючі дії [3, с.2-6].

Підзвітність у відносинах «місцева влада – державна влада – громада» (визначена послідовність для Закарпатської області) забезпечують 4 моделі, які доцільно розташувати в порядку ускладнення (мультиплікатизації) підзвітності: від односторонньої до багатосторонньої.

У випадку односторонньої підзвітності використовується модель «принципал – агент», для якої підзвітність визначається, насамперед, у договорах між сторонами, що стосуються фінансування дотацій і забезпечення певного рівня податкових надходжень регіону. Такі відносини є ієрархічними та контрактними і містять менше свободи для агента, тоді як діяльність та очікувані результати є чітко визначеними й обов'язковими до виконання.

За параметром ступеню багатосторонності підзвітності після моделі «принципал – агент», йде репрезентативна – модель репрезентативної підзвітності. Її застосовують до суспільного сектору. У взаємовідносинах у рамках цієї моделі зайняті інституції, відповідальні за обраних представників громади. Відповідно, ці інституції забезпечують законодавчий, наглядовий і юридичний контроль.

Як модель «принципал – агент», так і репрезентативна модель бюджетного регулювання посилюють підзвітність і можливість виконання у примусовому порядку. Останнє означає процес і засади покарання за невиконання або недоцільне виконання. Підзвітність потребує від виконавчих інституцій обґрунтування їх рішень і дій. Відповідно, інформація стосовно очікуваних результатів збирається та аналізується, ґрунтуючись на наперед визначених критеріях. Окрім того, наявні чіткі стимули для покращення ефективності.

На відміну від двох попередніх моделей, що передбачають санкції за невиконання

договорів, третя за порядком – кооперативна модель припускає більш кооперативні засади, засновані на добровільному дотриманні угод, що впливають із соціальних норм, зокрема, норм, що визначають стандарти поведінки.

Із протилежного по відношенню до моделі «принципал – агент» боку багатосторонньої підзвітності розташовано модель взаємної підзвітності або взаємну модель. Вона характеризує процес, коли дві або більше сторони підтримують добровільно взяті на себе взаємні зобов'язання.

Гнучкість і справедливість. Принципи, на яких має ґрунтуватись даний напрямок бюджетного регулювання полягають у такому.

Прозорість. Насправді, тут ідеться про подвійну прозорість: прозорість щодо отримання коштів бюджетами міст регіону та прозорість щодо розподілення коштів у конкретному місті (прозорість виконання місцевого бюджету). Також це стосується забезпечення податкових надходжень: як у розрізі міст регіону, так й окремого міста. Тобто, громада кожного міста повинна мати право доступу до інформації стосовно програм розвитку міста та суспільних послуг.

Адміністративна ефективність. Адміністративні вимоги до бюджетного регулювання мають бути в обов'язковому порядку, оскільки ресурси, використовувані для забезпечення дотримання правил і встановлених норм, не спроможні повною мірою забезпечити надання суспільних послуг [5, с.17-18].

Стимули збільшення ефективності. Для досягнення мети щодо збільшення ефективності бюджетних процесів механізми бюджетного регулювання повинні стимулювати як надання дотацій, так і збирання податків, відшукувати можливості для об'єднання тих чи інших процесів з метою економії ресурсів, впроваджувати кооперативні угоди задля забезпечення надання суспільних послуг у межах власного регіону або їх замовлення в сусідніх регіонах [7, с.5-8; 8, с.696].

Передбачуваність бюджетної політики. Все, що стосується механізмів й інструментів бюджетного регулювання, має бути стабільним, прозорим і передбачуваним. Це завдання лягає на плечі інституцій, установ і суспільних договорів, що забезпечують бюджетну політику як таку. Зокрема, це стосується дотацій і трансфертів із центру. Формули розподілу дотацій мусять бути достатньо прості, а «ручне», адміністративне втручання в них – мінімізовано. Це сприятиме зменшенню необхідності в переговорах стосовно внесення змін у відповідне законодавство чи інструкції.

Визначення фінансових результатів діяльності та звітності. Основні елементи даного напрямку бюджетного регулювання є такими:

очікувана ефективність – йдеться про потреби сторін у забезпеченні відносин підзвітності задля взаємного розуміння й узгодження очікувань; проблема полягає у складності визначення ефективного регулювання у випадку неясності очікуваних результатів;

вимоги до звітності, які слід розглядати, без відриву від суб'єктів, що готують звітність, суб'єктів, яким звітність надається, а також від розуміння, що є предметом звітності;

інструменти оцінки та коригування звітності, що містить використання оцінок, зроблених незалежною третьою стороною, як доповнення до оцінок відповідних департаментів органів влади регіону та влади міст; такі оцінки в певній сфері (напр., бюджетному менеджменті) після всебічного узгодження, можуть бути прийняті замість оцінок відповідного департаменту.

Головні принципи побудови бюджетного регулювання регіону в умовах фіскальної децентралізації повинні відповідати таким вимогам:

постановка цілей мусить сприяти здійсненню ефективних заходів, що можуть сформувати основу для відповідних стимулів і структурування, цілеполягання й управління процесом надання бюджетної підтримки та забезпечення податкових надходжень;

регіональний менеджмент наперед має з'ясувати для себе, яку поведінку місцева влада прагне побачити від громади та партнерів по процесу бюджетного регулювання, а відтак стимулювати таку поведінку.

доцільно використовувати ефект масштабу, об'єднання різних процесів задля економії ресурсів, використання ефектів спеціалізації тощо;

цілі мусять установлюватися на принципах рівності, для чого можна використовувати механізм дотацій залежно від потреб громади регіону щодо забезпечення суспільних послуг, їх видів, закриття критичних лакун тощо, регулювати рівень податкових надходжень залежно від спроможності економік регіонів;

фіскальна децентралізація мусить передбачати забезпечення гнучкості бюджетного планування та регулювання, залежно від поточних цілей та викликів.

Список використаних джерел:

1. Cona D. Special Study: Evolving Funding Arrangements with First Nations. Final Report. 2011. Aboriginal Affairs and Northern Development Canada. 83 p.
2. Escolano J., Eyraud L., Moreno Badia M., Sarnes J., Tuladhar A. Fiscal Performance, Institutional Design and Decentralization in European Union Countries. WP/12/45. IMF, 2012. 32 p.
3. Feruglio N., Anderson D. Overview of Fiscal Decentralization. Ch. 1. In: Fiscal Decentralization Handbook. Ed. by N. Feruglio, D. Anderson. United Nations Development Program. Bratislava Regional Center, 2008. Pp.10-23.
4. Martinez-Vazquez J., Boex J. The design of equalization grants: theory and applications. The World Bank Institute, 2001. 41 p.
5. Martinez-Vazquez J., Lago-Peñas S., Sacchi A. The Impact of Fiscal Decentralization: A Survey. Governance and Economics research Network, 2016. 38 p.
6. Roy J. Macroeconomics Management and Fiscal Decentralization. Economic Development Institute on the World Bank. The World Bank, 1995. 270 p.
7. Sorens J. Vertical Fiscal Gaps and Economic Performance A Theoretical Review and an Empirical Meta-analysis. MERCATUS, 2016. 41 p.
8. Yusoff M., Sarjoon A., Awang A., Efendi D. Conceptualizing Decentralization and its Dimensions. International Business Management. 2016.10(6). pp.692-701.

*Тетяна Бутурлакiна, к.е.н., доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород*

УЧАСНИЦЬКЕ БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ БЮДЖЕТНОЇ ПРАКТИКИ НА МУНІЦИПАЛЬНОМУ РІВНІ

Бюджет участі (партисипативний бюджет) – важливий інструмент прямої, електронної демократії, за допомогою якого громадяни беруть участь у прийнятті рішень, який розвиває культуру самоврядування, участі населення міста у процесі управління міськими фінансами щодо розподілу бюджетних коштів. Може мати різні назви: бюджет участі, учасницький бюджет, громадський бюджет, партисипативний бюджет [2, с.65].

Як правило, бюджет участі – це частина коштів міського бюджету, щодо якої мешканці міста самостійно обирають на що їх витратити шляхом голосування, результати якого мають пряму дію, незалежно від волі чиновників та депутатів. У різних містах світу (понад 1500), які розвивають культуру бюджету участі є різні підходи [4, с.78]. Але в цілому вони всі призводять до росту участі населення міст у їх розвитку, росту соціального капіталу, чисельності розумних громадян, успішності самих міст.

З 1989 року учасницьке бюджетування запроваджене у більш ніж 1500 громадах на всіх континентах. Протягом останніх років стрімко поширюється Україною, де його запровадили або планують запроваджувати наступні міста: Бердичів, Вінниця, Запоріжжя, Житомир, Івано-Франківськ, Ірпінь, Канів, Краматорськ, Кременчук, Кривий Ріг, Луцьк, Львів, Маріуполь, Миколаїв, Обухів, Покровськ, Полтава, Прилуки, Ромни, Світловодськ, Слов'янськ, Суми, Тростянець, Українка, Черкаси, Чернівці, Чернігів [3,с.2]. У 2016 році громадський бюджет впроваджується і в Ужгороді – відповідно до Положення про громадський бюджет м. Ужгорода, затвердженого рішенням сесії міської ради № 268 від 14.07.2016 «Про затвердження Положення про громадський бюджет м. Ужгорода».

Складовими бюджету участі є п'ять етапів: 1. Інформаційна і промоційна кампанія; 2. Подання проектів громадянами; 3. Перевірка проектів експертами виконкому; 4. Голосування за проекти громадянами та підрахунок результатів; 5. Реалізація проектів виконкомом та оцінка процесу.

Перед початком учасницького бюджетування мешканців зазвичай навчають основ бюджетування та міського управління. На першому етапі проходять обговорення наявних проблем та можливих шляхів використання грошей, визначаються пріоритетні напрямки. Відбувається збір ідей, пропозицій та проектів, які пропонується реалізувати за гроші учасницького бюджету. До цього процесу залучається якомога більша кількість мешканців. На другому етапі відсіюються явно нереалістичні пропозиції. На основі попередніх обговорень та визначених пріоритетів пропрацьовуються та узгоджуються з міською владою конкретні проекти та програми. На останньому етапі серед запропонованих проектів обираються найкращі і між ними розподіляється фінансування. Рішення приймається всезагальним голосуванням (у людних місцях, громадських будівлях, через інтернет) або спеціальною радою учасницького бюджету, сформованою з учасників попередніх обговорень шляхом голосування або жеребкування.

Учасницьке бюджетування не забирає повноваження місцевих рад. Основна мета його створення - надати нові можливості участі у розподілі муніципальних фінансів для тих людей, які зазвичай виключені з цього процесу. Такий механізм компенсує недоліки представницької демократії: доповнює, а не замінює представницькі органи [5, с.45] .

Учасницьке бюджетування може відбуватися на рівні всього міста, певного району або певної сфери міського життя (наприклад, освіти чи культури). У ньому може робитися наголос на інтересах всіх мешканців або певної суспільної групи, яка має обмежені можливості участі в міському управлінні (скажімо, молодь або жінки). З огляду на цю специфіку, а також національні особливості бюджетного процесу, механізм учасницького бюджетування може коригуватися.

Перевагами партисипаторного бюджету є наступні:

- Участь у прийнятті рішень передусім для тих, хто наразі не має можливості заявити про свої ініціативи чи висловити власну точку зору щодо питань міського розвитку. Це покращує соціальну інтеграцію спільноти.
- Новий майданчик для діалогу мешканців і влади. Обговорення господарських, а не політичних питань дозволяє знизити політичну напруженість. Учасницьке бюджетування збільшує взаємодію мешканців з чиновниками і стимулює підзвітність останніх.
- Об'єктивна і прозора система перерозподілу ресурсів дозволяє зменшити можливості для корупції і підозри у ній.
- Досвід проектної роботи. Командні дії кількох департаментів чи управлінь, включених в процес учасницького бюджетування, сприяють подальшому підвищенню злагодженої роботи міської влади.
- Вирішення проблем, «до яких не доходять руки». Учасницьке бюджетування піднімає проблеми, які влада може вважати другорядними або відкладати з року в рік (пішохідні доріжки, спортивний майданчик чи бібліотека у певному районі).
- «Нові ідеї і нові люди». Багато ідей, які пропонують мешканці, вартують реалізації. Самі ж мешканці, залучені до учасницького бюджетування, можуть потім продовжити співпрацю з міською владою, громадською чи політичною діяльністю.

Вітчизняні реалії свідчать, що міські ради через свій мізерний у порівнянні з приватними компаніями рівень оплати службовців мають обмежені можливості найняти висококваліфікованих спеціалістів для ефективного вирішення проблемних питань місцевого значення. Одночасно саме залучення до прийняття рішення великої кількості людей, які не є депутатами або службовцями (посадовими особами органів місцевого самоврядування), також має свої позитивні сторони з метою ідентифікації оптимального варіанту вирішення проблеми розвитку громади [1,с.23]. Наступною перевагою партисипації, що свідчить на користь її ефективності як управлінського інструменту, є розбудова громади та свідомої колаборації. Залучення громадян допомагає руйнувати «стіни» між владою та громадою.

Таблиця 1

Порівняння сучасного стану та переваги змін бюджетної практики на муніципальному рівні внаслідок впровадження учасницького бюджетування [3,с.3]

Сучасний стан бюджетної практики на муніципальному рівні	Зміни бюджетної практики на муніципальному рівні внаслідок впровадження учасницького бюджетування
Відсутність інтересу мешканців до муніципальних справ створює можливості для зловживань	Зростання обізнаності та залученості мешканців до управління містом збільшує контроль за бюджетними витратами
Відсутність публічних обговорень міських проблем	Широке обговорення міських проблем з рівним доступом для усіх охочих
Бюджет розподіляє лише невелика кількість адміністраторів: чиновників та депутатів міської ради	На всіх етапах формування бюджету (від розробки пропозицій до голосування) до нього залучені мешканці міста, з податків яких і формується бюджет
Інтереси мешканців представляють виборні органи: міський голова, депутати	Мешканці мають можливість говорити самі за себе
Розподіл бюджету може відбуватися неадекватно через корупцію, політичну доцільність чи популізм	Ризики корупції і популізму мінімізовані

Одночасно дослідники визначають певні загрози (або певні складнощі), що можуть існувати в процесі залучення громадян до справ місцевого самоврядування, а саме: відкритість дій влади та неможливість приховати існуючі недоліки в муніципальному менеджменті; популізм; розмивання відповідальності; витрати часу [5, с.64].

Учасницьке бюджетування буде успішним і зможе покращити якість міського управління за умов дотримання обов'язкових складових партисипації у бюджетній практиці: (1) проводиться з року в рік, а не є одноразовою акцією; (2) супроводжується інформаційно-просвітницькою промокампанією для залучення якнайбільшої кількості мешканців; (3) всі мешканці мають рівні можливості взяти участь; (4) розподіляється наперед визначена конкретна сума коштів міського бюджету; (5) участь громади на всіх етапах: від визначення пріоритетів до реалізації проектів; (6) компетентний вибір: учасникам надається вся необхідна інформація; (7) усі прийняті рішення та обрані проекти виконуються в повному обсязі.

Слід також відмітити, що на відміну від Бразилії, Польщі та інших країн, в Україні учасницьке бюджетування не має законодавчої бази на національному рівні. Пропонуємо за результатами вітчизняної практики і досвіду бюджетів участі внести в Закон України «Про місцеве самоврядування» статтю, яка б визначала право громад на проведення учасницького бюджетування. Стаття про учасницьке бюджетування — поруч зі статтями про інші демократичні процедури: громадські слухання, загальні збори громадян за місцем проживання, місцеві ініціативи, органи самоорганізації населення. Крім того, пропонуємо внести законодавче визначення «учасницького бюджетування» і з яких етапів загалом воно має складатися. При цьому враховувати, що порядок його проведення кожна громада прийматиме на власний розсуд за рішенням місцевої ради.

Список використаних джерел:

1. Дурас М. М. Механізми вдосконалення управління на місцевому рівні та наближення його до європейських стандартів // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Державне управління. - 1(1)/2014. – с. 22-24
2. Посібник з питань партисипативної демократії (демократії участі) на місцевому рівні. Під редакцією Толкованова В.В. – Київ, Крамар, 2011. - 199 с.
3. Що таке учасницьке бюджетування: Аналітичний центр CEDOS в рамках проекту посилення доступу громадян до прийняття рішень у сфері міського розвитку. – Charls Stewart Mott Foudation/ - Київ.- 2016. – 6 с.
4. Citizen Participation Handbook. Sixth edition. Institute for Participatory Management and Planning, Monterey, CA, 1990. – 387 p.
5. Public Management: An Introduction for Public Managers in Developing Countries and Emerging Economies. Leon van den Dool. 2003. –June-August. – 167 p.

*Денис Васильцун, магістрант
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Чубарь О.Г., к.е.н, доцент*

ВИКОРИСТАННЯ МУНІЦИПАЛЬНИХ ОБЛІГАЦІЙ УКРАЇНОЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В останні роки, в умовах політичної і економічної криз, Україна активно проводить реформи децентралізації. Це стосується не тільки політичного сектору, а й економічного, зокрема фінансового ринку. Ефективні механізми фінансування місцевого розвитку обумовлюють потребу у використанні ефективних фінансових

інструментів. Муніципальні облігації уособлюють в собі баланс переваг для емітента, інвестора та громади.

Муніципальні облігаційні позики – один з важливих інструментів фінансування критичних суспільних потреб, таких, як розвиток систем електро-, водопостачання та каналізації, будівництво житла, розвиток транспортних мереж, будівництво об'єктів освіти, охорони здоров'я і т. ін. Органи місцевої влади, згідно з положеннями Закону України «Про цінні папери та фондову біржу» мають право випускати облігації на пред'явника у паперовій формі. Під муніципальними облігаціями слід розуміти цінні папери, що випускаються органами місцевого самоврядування з метою залучення коштів для реалізації власних інвестиційних програм, а також у випадку дефіциту місцевого бюджету або на позабюджетні цілі.[1]

Світова практика показує, що випуск муніципальних облігацій регіональними органами влади є досить поширеним в сучасному світі. Так в США практично всі муніципальні запозичення оформляються у вигляді боргових цінних паперів – муніципальних облігацій. За рік здійснюється 8-14 тисяч емісій на загальну суму більше 300 млрд. дол. США, причому цінними паперами оформляються навіть позики на суму менше 1 млн. дол. США.

На сучасному етапі основною характерною рисою українського ринку муніципальних запозичень в цілому та українського ринку муніципальних облігацій є його «заморожування», так частка контрактів за ними знизилась з 0,09% до 0,01%. Поточна ситуація на ринку муніципальних облігацій спояснюється нездатністю місцевих бюджетів конкурувати з державою, яка відтягує на себе левову частку ліквідності на внутрішньому ринку запозичень. У зв'язку з цим, протягом останніх років, нові випуски муніципальних бондів здійснюються виключно з метою рефінансування.

На заваді більш широкому розвитку ринку МЦП в Україні стоїть низка проблем:

- Недостатній інтерес потенційних інвесторів до МЦП, спричинений низькою доходністю цих цінних паперів (Доходність МЦП коливається на рівні 10-12 %); недостатня ліквідність муніципальних облігацій порівняно з іншими борговими інструментами фондового ринку; переважання короткострокових облігацій в обсягах емісій та нераціональне використання запозичень.

- Існування значних фінансових ризиків інвестування у МЦП. Непрозорість фінансових операцій на місцевому рівні, зниження рівня ліквідності цінних паперів складають основу ризиків для інвестора. Для емітента, в умовах повільної висхідної динаміки наповнення дохідної частини місцевих бюджетів, зростає ризик невиконання зобов'язань щодо розрахунків за муніципальними облігаціями, що, у свою чергу, може призвести до поширення боргової кризи. Невисоким є і рівень довіри інвесторів до міської влади внаслідок нестабільності економічної та політичної ситуацій, а також рівень довіри населення до фінансових установ.

- Наявність додаткового навантаження на місцевий бюджет, створеного випуском муніципальних цінних паперів.

- Відсутність розвиненої інфраструктури фондового ринку, що не дозволяє всім зацікавленим сторонам брати участь у формуванні попиту на МЦП через різні фонди, низький рівень муніципального фінансового менеджменту, відсутність досвіду управління проектами розміщення облігацій місцевих позик, труднощі оцінки ризикованості місцевих інвестиційних проектів.[2]

Перспектива розвитку ринку муніципальних облігацій має важливе значення, зумовлене тим що:

-по-перше, реалізація муніципальних облігацій може стати важливим напрямком диверсифікації боргової політики держави, особливо в умовах збереження негативного сальдо запозичень.

-по-друге, розвиток муніципальних облігацій сприяє децентралізації бюджетного процесу, збільшенню дохідної частини місцевих бюджетів та дозволить зменшити надмірну фінансово-економічну залежність місцевих бюджетів від державного, що сприятиме просуванню до норм міжбюджетних відносин, прийнятих у Євросоюзі.[3]

Таким чином можна сказати, що ринок муніципальних облігацій в Україні знаходиться в стані формування, проте є органічною складовою фондового ринку України, який взмозі забезпечити соціально-економічний розвиток регіонів і сприяти розвитку міжбюджетних відносин у державі.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В.Д. Цінні папери: [підручник] / [В.Д. Базилевич, В.М. Шелудько, Н.В. Ковтун та ін.] ; за ред. В.Д. Базилевича. – К. : Знання, 2011. – 1094 с.
2. Національний інститут стратегічних досліджень: "Інструменти розширення ринку муніципальних цінних паперів як чинника ресурсного забезпечення регіонального розвитку". Аналітична записка.
3. Погасій В.І. Ключові позиції розміщення облігацій місцевих позик в системі становлення і розвитку муніципальних запозичень / В.І. Погасій // Економіст. – 2008. – №11. – С. 28-31.

*Ольга Гребенюк, студентка 3 курсу
Університет економіки та права «КРОК», м. Київ
Науковий керівник: Сова О.Ю., к.е.н.*

ПРОБЛЕМАТИКА ДЕФІЦИТНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

На сьогодні питання формування бюджетного дефіциту, визначення його розміру та пошук джерел фінансування є основними під час стратегії розвитку держави на майбутнє. В умовах світової глобалізації економіки бюджетні дефіцити є чинником підвищення ризику економічної діяльності, що містять потенційний ризик монетизації та дефолту.

Зростаючий дефіцит бюджету і визначення способів його покриття є важливим завданням для уряду України. Але проблема мінімального дефіциту бюджету перебуває в своїй початковій стадії і поки що не має свого раціонального рішення [3, с. 98]. В усьому світі налічується близько 240 держав і лише 8-10 країн, які мають бездефіцитний бюджет [2, с. 241].

Обмеженість політики зі скорочення бюджетних витрат і стимулювання додаткових надходжень спонукає держави встановлювати законодавчі норми – специфічні фіскальні правила та бюджетні обмеження, які б оптимізували розмір дефіциту та забороняли його [1, с. 31].

Бюджетний дефіцит наділений складною причинно-наслідковою природою і може вважатися звичним атрибутом сучасної бюджетної політики як розвинутих країн, так і тих, що стоять на шляху розбудови ринкової політики. Негативні ефекти стійкої дефіцитності бюджету є очевидними, що автоматично визначає їх негативний вплив на економічний розвиток країни. Разом з тим, штучна бездефіцитність бюджету

обмежує варіабельність і гнучкість державної політики, що в умовах циклічних коливань економіки загрожує макрофінансовій стабільності країни [1, с. 32].

Взагалі дефіцит державного бюджету - хоч і серйозна проблема, але не головна трагедія для будь-якої економіки, в тому числі і української. Якщо розглядати США, то вони десятиріччями мають відчутний дефіцит державного бюджету, але це не заважає їм залишатися економічно самостійною могутньою державою світу. Більш того стратегія дефіцитного державного фінансування, як інструмент державної політики, передусім у важкі періоди соціально економічної перебудови, в спрощеній інтерпретації не що інше, як суть нової економічної теорії, яка з'явилася в протизагаду класичної, жорсткої монетарної.

Прийняття бездефіцитного або профіцитного державного бюджету не є самоціллю, оскільки це означає, що капітальні видатки повинні бути фінансовані, в основному, за рахунок податків, що не дозволить уряду перекласти витрати для фінансування інвестиційних проектів на майбутні покоління платників податків, коли буде віддача від капітальних вкладень у вигляді отриманих прибутків і сплачених податків або іншого корисного ефекту для суспільства в цілому. За таких обставин уряд втрачає зацікавленість у фінансуванні довгострокових інвестиційних проектів, що породжує відкладені вигоди та значний розрив між обсягом поточних доходів і видатків бюджету.

У програму конкретних заходів щодо скорочення бюджетного дефіциту необхідно включити заходи, які стимулювали б приток коштів до бюджету країни і сприяли б скороченню державних витрат. До них відносяться:

1. Зміна напрямів інвестування бюджетних коштів в галузях економіки з метою значного підвищення фінансової віддачі від кожної гривни.
2. Більш широке використання фінансових пільг і санкцій, які стимулюють зростання суспільного виробництва.
3. Різке скорочення сфери державної економіки і державного фінансування.
4. Скорочення військових витрат.
5. Збереження фінансування тільки самих важливих соціальних програм, неприйняття нових.
6. Створення умов для залучення іноземних інвестицій.

Проблема дефіциту державного бюджету в нормальній економіці це не стільки проблема безпосереднього його впливу, скільки проблема негативного впливу державного боргу і витрат по його обслуговуванню.

У проблемі дефіциту державного бюджету головним є спосіб фінансування дефіциту, а не його наявність і розмір (в деяких умовах це якраз може бути одним з інструментів успішної соціально економічної політики [3, с. 99].

Список використаних джерел:

1. Грабинський І.М. Бюджетний дефіцит та способи його мінімізації / Грабинський І.М. // Міжнародний науково-практичний журнал. Економіка & держава. – 2014. – № 6. – С. 31-35.
2. Кириленко О.П. Фінанси (Теорія та вітчизняна практика): Навч. посібник / Кириленко О.П. – Тернопіль: Економічна думка, 2000. – с. 381.
3. Невінчаний І.С. Основні шляхи подолання бюджетного дефіциту в Україні / Невінчаний І.С. // Формування ринкових відносин. – 2009. – № 6. – С. 98-101.

*Олена Григорська, аспірант
ДВНЗ «Київський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Київ
Науковий керівник: Малік М.Й., д.е.н., професор*

ПРОЦЕСИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ: ФОРМИ ПРОЯВУ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

У ринковій економіці соціальні суспільні процеси, як правило, підпорядковані максимізації отримання благ, тоді як соціалізація ринкової економіки ґрунтується на підпорядкуванні економічних процесів інтересам суспільства, людським потребам. Соціалізація економіки виявляється в соціальній переорієнтації виробництва, гуманізації життя людей і їх праці, зменшенні соціальної диференціації, подальшому розвитку соціальної сфери.

Основними формами прояву соціалізації економіки є:

- поступове пом'якшення соціальної диференціації, вирівнювання доходів на користь найбільш вразливих верств та груп населення;
- формування особливого типу «соціально-трансфертного держави», соціальні витрати якого зростають як у абсолютному, так і у відносному виразі, хоча й різними темпами в різні періоди;
- збільшення соціальних інвестицій, перш за все, на розвиток соціальної інфраструктури та у людський капітал, причому швидшими темпами, ніж збільшення інвестицій в матеріально-речові елементи капіталу;
- розвиток колективних форм приватної власності, її деперсоніфікації в результаті збільшення частки інституційних інвесторів (інвестиційних та пенсійних фондів, страхових організацій, банків) в акціонерному капіталі;
- зростання чисельності населення, що стає власником зростаючої частки національного багатства шляхом накопичення активів у пенсійних, страхових, інвестиційних траст-фондах;
- співучасть працівників в управлінні соціально-трудою сферою, акціонерним капіталом і підвищенні конкурентоспроможності;
- зміна соціальної структури суспільства: розмивання соціально-класових відмінностей, формування різних форм соціального партнерства [2].

В економічній літературі відзначають наступні основні завдання держави з соціально-орієнтованою економікою: соціальний захист та забезпечення, надання соціальних послуг, згладжування соціальної нерівності, забезпечення доступності охорони здоров'я та освіти, забезпечення зайнятості, тощо. Виконання таких завдань вимагає відповідного фінансового забезпечення, на формування якого має бути спрямована фінансова політика держави. Основними джерелами такого фінансового забезпечення є бюджети всіх рівнів, фонди соціального страхування, кошти окремих недержавних фінансових інститутів (страхових компаній, недержавних пенсійних фондів та ін.), благодійних фондів, тощо.

Соціалізація економіки створює умови для розвитку соціального капіталу, який можна представити як сукупність чотирьох агрегатів:

- по-перше, це сама людина, яка має певний рівень підготовки, кваліфікації, освіти;
- по-друге, сукупність соціальних відносин та інститутів, які покликані забезпечити самостійний розвиток людини;

по-третє, «соціалізоване природне середовище», що розглядається через призму інтересів розвитку людини та суспільства;

по-четверте, духовно-культурний капітал.

Таким чином, економічна сутність соціалізації виражається в переході від вартісного вираження суспільної цінності до людини як головної цінності і основного ресурсу суспільного виробництва і розвитку, тобто відбувається злиття економічного і соціального капіталів через агрегування один одного [1].

Для оцінювання розвитку соціального капіталу пропонуємо використовувати індекс якості життя, що характеризує досягнення країни за трьома основними напрямками:

1) здоров'я і довголіття, що вимірюються показником очікуваної тривалості життя при народженні;

2) доступ до освіти, що визначається за рівнем грамотності дорослого населення і охопленням населення освітою;

3) гідний рівень життя (величина валового внутрішнього продукту на душу населення в доларах США за паритетом купівельної спроможності).

Крім головних складових індексу, при визначенні рейтингу враховуються й інші фактори: громадянські свободи, можливість участі людини в суспільному житті, соціальна захищеність, показники здоров'я, рівня культурного розвитку населення, стану злочинності, охорони навколишнього середовища та ін.

У 2016 році Україна, за підсумками ранкінування 61 країни світу за значенням даного індексу, займає 56-те місце, тобто входить до п'ятірки країн з найнижчим рівнем розвитку людського капіталу [3]. З огляду на це, з метою соціалізації економіки і підвищення індексу якості життя в Україні необхідно, перш за все, вдосконалювати інститут соціальної політики за такими напрямками: система оплати праці; оподаткування доходів; соціальний захист та соціальне страхування.

Список використаних джерел:

1. Гриценко А.А. Капитализация и социализация экономики в ретроспективе и перспективе / А.А. Гриценко // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства. – 2009. – Випуск 15. – С. 191-195.

2. Гришина Т.В. Социальная ответственность в системе регулирования социально-трудовых отношений: дис. д. э. н.: 08.00.05 / Т.В. Гришина. – М., 2011. – 382с.

3. Quality of Life Index for Country 2016 Mid Year [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.numbeo.com/quality-of-life/rankings_by_country.jsp.

*Катерина Добролежа, Олег Лагутенко, студенти 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро,
Науковий керівник: Панасейко С.М., к.е.н., доцент*

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ УКРАЇНИ

Під впливом низки чинників за період з 1991 року до цього часу в Україні відбувалося нарощення суми державного боргу, на що впливали такі фактори, як: постійна дефіцитність бюджету, висока імпортозалежність, необхідність забезпечення стабільності валюти; проведення антитерористичної операції на сході країни; тимчасова окупація АР Крим; нагальна потреба у матеріально-технічному переозброєнні виробничих галузей економіки; проведення реформ структури системи господарювання та багато інших. З цього випливає необхідність застосування

ефективних методів управління державним боргом в умовах кризи фінансової та економічної сфер.

Управління державним боргом – це сукупність заходів держави щодо визначення обсягів, умов отримання, погашення та ефективного розміщення залучених коштів з дотриманням критеріїв макроекономічної безпеки країни.

Як зазначає С. С. Гасанов, управління державним боргом відіграє важливу роль, адже, з одного боку, висока суверенна заборгованість, видатки на обслуговування державного боргу, які з року в рік зростають, істотно впливають на бюджетні можливості, а отже, й на бюджетну політику; з другого — видатки на обслуговування державного боргу в бюджеті характеризуються високою волатильністю, тому їх планування має обмежений характер [2, с.29].

Державний борг в усіх країнах, у тому числі й в Україні, – це основне джерело фінансування дефіциту бюджету. Окрім того, державні позики можуть розміщуватися й для фінансування цільових проєктів на рівні держави або регіонів. Тому важливо знайти способи ефективного управління державним боргом, особливо в кризовий період [1, с.39].

Світова економічна криза 2008 року стала для України одним із найвпливовіших чинників різкого нарощення зовнішніх боргових зобов'язань, тому доцільно проаналізувати часовий проміжок від 2008 року до 2015 включно щодо динаміки зміни обсягу державного та гарантованого державою боргу. Аналізуючи статистичні дані, представлені на електронному ресурсі Міністерства фінансів України [4], можемо помітити, що на кінець 2008 року борг України був на рівні 189,4 млрд грн, що дорівнювало 36 млрд дол. Державний зовнішній борг – 86 млрд грн у 2 рази перевищував державний внутрішній борг – 44,7 млрд грн. Гарантований борг був на рівні 58,7 млрд грн (11,1 млрд дол.). За період 2008–2015 рр. державний зовнішній борг зріс до 825,9 млрд грн, що є майже у 10 разів більше у гривневому вираженні та майже 2,5 рази – у дол. США, державний внутрішній – до 508,0 млрд грн, що є також у 10 раз більше у гривневому вираженні та 2,8 рази – у дол. США. Щодо гарантованого державою боргу, то він зріс до 237,9 млрд грн, тобто збільшився у 4 рази у гривні та у 1,02 рази – у дол. США. Загалом державний та гарантований державою борг зріс у 8,3 рази у гривневому еквіваленті (з 189,4 млрд грн у 2008 році до 1571,7 млрд грн у 2015 році) і майже у 2 рази у дол. США (з 36,0 млрд дол. у 2008 році до 74,5 млрд дол. у 2014 році).

Досліджуючи структуру державного боргу, зазначимо, що протягом усього періоду в структурі державного боргу переважає зовнішній борг. Виключення спостерігається у 2013 році. Так, у 2008 році внутрішній борг становив 23,6% від загальної суми боргу, а зовнішній – 45,4%, тобто зовнішній переважав у 1,9 рази. У 2014 році внутрішній борг складав 41,9% від загальної суми боргу, а зовнішній – 44,1%, тобто зовнішній переважав над внутрішнім у 1,1 рази. Таким чином спостерігалася тенденція до зменшення диспропорції між зовнішнім та внутрішнім державним боргом. У 2015 році відбулися суттєві зміни, а саме – збільшення частки державного зовнішнього боргу у структурі до 53%, його рекордний рівень приросту за вісім років на 70%, що негативно впливає на його обслуговування в майбутньому.

Тенденцією можна вважати щорічне зростання державного боргу України. Роками найбільш інтенсивного боргового зростання можна назвати 2009 та 2014–2015 роки, які характеризуються наслідками загострення економічної нестабільності країни.

Як бачимо, основною проблемою є нарощення зовнішнього боргу. Г. О. Дорошенко називає такі інструменти скорочення зовнішньої заборгованості: викуп боргу – надання країні боржнику можливості викупити свої боргові зобов'язання на вторинному ринку зі знижкою з номінальної ціни на користь боржника; обмін боргу на акціонерний капітал – надання іноземним банкам можливості обмінювати боргові зобов'язання країни на акції її промислових корпорацій. При цьому іноземні небанківські організації дістають можливість перекуповувати ці боргові зобов'язання на вторинному ринку цінних паперів зі знижкою за умови здійснення прямих інвестицій. У такому випадку іноземний інвестор одержує частку в капіталі підприємств цієї країни, тобто зовнішня заборгованість зменшується; заміна існуючих боргових зобов'язань новими зобов'язаннями (у національній або іноземній валюті). При цьому ставка відсотка за новими цінними паперами може бути нижчою, при збереженні номінальної вартості облігацій [3, с.38].

Провівши доступні для держави заходи з управління боргом, слід оцінити їх ефективність. INTOSAI розробила такі рекомендації для дослідження ефективності управління державним боргом: урядом повинна бути складена боргова стратегія раніше, ніж виникне зобов'язання; структура боргу повинна відповідати складеній стратегії; процес управління боргом повинен включати оцінку ризику, спрямовану на гарантування і підтримку прийнятої стратегії; управління боргом повинне ґрунтуватися на зваженому підході; налагоджено облік і дієва система моніторингу і контролю, що дозволяє готувати високоякісні звіти [5].

Таким чином, глобальна фінансово-економічна криза довела: за наявних зон вразливості, які спровоковані борговими процесами, уряд має створити ефективну систему управління боргами, враховуючи при цьому складні взаємозв'язки між борговою політикою і ступенем фінансової стабільності.

На нашу думку, необхідно вжити низку заходів, спрямованих на оптимізацію боргової політики, а саме: вдосконалення законодавчого забезпечення у напрямі формування, структури та обслуговування державного боргу шляхом прийняття Закону про «Про державний борг України»; зміна структури державного боргу на користь внутрішніх запозичень шляхом пошуку умов, які б зацікавили вітчизняного інвестора; реформування податкової системи з метою стимулювання ділової активності бізнесу, як головного фактору нарощування ВВП країни; побудова сучасної діагностики боргової безпеки країни.

Список використаних джерел:

1. Борисюк О. Шляхи оптимізації державного боргу в сучасних умовах / Олена Борисюк // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2015. – №1. – С. 39-43.
2. Гасанов С. С. Досвід ЄС з антикризового управління державними фінансами та його використання в Україні / С. С. Гасанов, В. П. Кудряшов, Р. Л. Балакін // Фінанси України. – 2014. – №7. – С. 17-30.
3. Дорошенко Г. О. Пріоритетні напрями удосконалення політики управління державним боргом / Г. О. Дорошенко // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. – 2016. – Вип. 90. – С. 35-43.
4. Державний та гарантований державою борг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/news/view/statistichni-materiali-schodo-derzhavnogo-tagarantovanogo-derzhavoju-borgu-ukraini>.
5. Рекомендації Комітету з державного боргу країн-учасниць INTOSAI: Офіційний сайт INTOSAI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.intosaiitaudit.org>.

*Тетяна Дудурич, магістрант
ДВНЗ «Ужгородський національний університет» м. Ужгород
Науковий керівник: Чубарь О.Г., к.е.н., доцент*

ОСНОВНІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку країни неможливе без створення обґрунтованої системи міжбюджетних відносин, адже саме вони є однією з найважливіших складових бюджетної політики держави.

Значення міжбюджетних відносин як фактора суспільного прогресу зростає разом з перерозподілом функцій держави на користь регіональних та місцевих урядів, яка відбувається з прогресом децентралізації у різних її формах. Міжбюджетні відносини весь час перебувають у процесі розвитку, зумовленого дією різних факторів. Суттєвих змін вони зазнають внаслідок поділу країн на незалежні держави, об'єднання країн, посилення економічної та політичної інтеграції. Все це свідчить про складність аналізу проблеми в межах окремої країни чи групи країн.

Численні проблемні питання вдосконалення міжбюджетних відносин висвітлені у працях зарубіжних та вітчизняних вчених. Вагомий внесок у розвиток теорії податково-бюджетного регулювання зробили, зокрема, О. Кириленко, В. Кравченко, І. Чугунов, С. Юрій. Серед зарубіжних учених виокремлюють праці Ш. Бланкарта, Дж. Б'юкенена, Р. Масгрейва, Р. Міллера, У. Оутса. Проте, незважаючи на достатній рівень обґрунтованості пропозицій щодо подальших шляхів модернізації механізму бюджетного регулювання, наявність перших вагомих здобутків від реалізації реформи бюджетної системи та з урахуванням гостроти проблем і складності завдань соціально-економічного розвитку держави на сучасному етапі певні питання міжбюджетних відносин все ще залишаються далекими від розв'язання, що актуалізує потребу подальших досліджень у цій сфері.

Зміни до бюджетного законодавства, насамперед до Бюджетного кодексу України [4] та Податкового кодексу України, докорінним чином змінили систему міжбюджетних відносин, що застосовується для вирівнювання фінансових диспропорцій у бюджетній системі України.

Пріоритетами запроваджених змін визначено розширення прав органів місцевого самоврядування у прийнятті рішень та надання їм повної бюджетної самостійності щодо наповнення своїх бюджетів і здійснення видаткових повноважень. Одночасно передбачено збільшення джерел формування дохідної бази місцевих бюджетів за рахунок передачі окремих доходів з державного бюджету, запровадження нового виду податку - акцизного податку з кінцевих продажів, розширення бази оподаткування податком на нерухомість [2].

Також запроваджено новий механізм бюджетного регулювання - систему тотального збалансування усіх місцевих бюджетів замінено системою горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій залежно від рівня надходжень на одного жителя. При цьому вирівнювання здійснюється лише по одному податку - податку на доходи фізичних осіб, решта платежів залишилися в повному розпорядженні місцевих органів влади. Для здійснення видатків на делеговані державою повноваження в галузях освіти та охорони здоров'я запроваджено нові субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам – освітню та

медичну. Водночас змінами до Податкового кодексу України підвищено фіскальну незалежність органів місцевого самоврядування щодо місцевих податків та зборів, зокрема шляхом надання права самостійного визначення ставок податків та встановлення пільг з їх сплати [5].

Також прийнятими у 2015 році вищезазначеними змінами забезпечено збільшення джерел формування дохідної бази місцевих бюджетів за рахунок передачі їм окремих доходів із державного бюджету: 100% плати за надання адміністративних послуг, 100% державного мита, 10% податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки. До місцевих бюджетів також зараховуватиметься 80% екологічного податку (раніше - 35%).

З 2015 р. у контексті бюджетної децентралізації на місцевому рівні запроваджений новий акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання у сфері роздрібною торгівлі підакцизних товарів за ставкою 5% від їх вартості. Досвід його справляння впродовж 2015 року виявився успішним: надходження становили 7,7 млрд грн або 6,4% доходів місцевих бюджетів без урахування трансфертів. У 2016 р. очікуються річні надходження на рівні 6.9 млрд грн, або 7,4% доходів місцевих бюджетів (93,4 млрд грн) без урахування трансфертів. У місцевої влади вперше з'явився реальний інтерес до боротьби з нелегальним виробництвом та обігом, а також контрабандою підакцизних товарів з метою наповнення власних бюджетів [5].

У 2015 році частка власних ресурсів у структурі місцевих бюджетів збільшилася на 30% (у середньому по країні без урахування ПДФО), а якщо враховувати в обчисленнях ПДФО (який із закріпленого податку став власним ресурсом місцевого самоврядування) - то втричі. Органи місцевого самоврядування отримали реальні ресурси для вирішення питань місцевого значення (житлово-комунальне господарство, благоустрій, місцеві соціально-економічні програми, оновлення інфраструктури тощо). За всіма податковими надходженнями до місцевих бюджетів у більшості регіонів спостерігалось стабільне виконання та перевиконання прогнозних показників [3].

Отже, новації Бюджетного кодексу України стосуються, головним чином, формування дохідної частини місцевих бюджетів України. Проте першим кроком на шляху до ефективної бюджетної децентралізації має бути чіткий розподіл видатків між різними видами місцевих бюджетів. Тому поки не будуть конкретно розподілені повноваження в системі органів місцевого самоврядування і видатки між видами місцевих бюджетів, а також взаємоузгоджені між основними нормативно-правовими актами України, що регулюють бюджетну сферу (Конституцією України, Бюджетним кодексом України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», Концепцією реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні), реформа міжбюджетних відносин не забезпечить ефективне місцеве самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Корень Н. В. Міжбюджетні відносини в умовах бюджетної децентралізації в Україні / Н. В. Корень // Статистика України. - 2016. - № 1. - С. 27-33.
3. Місцеве самоврядування в Україні. 2015 рік [Електронний ресурс] / за ред. М. В. Пітцика; Асоціація міст України. - Режим доступу: http://auc.org.ua/sites/default/files/stanlg_2015_0.pdf

4. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин; Закон України від 28.12.2014 р. № 79-VIII [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/79-19>

5. Промова Міністра фінансів Наталії Яресько на засіданні Уряду щодо виконання Державного бюджету за 2015 рік. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/news/view/promova-ministra-finansiv-natalii-iaresko-na-zasidanni-uriadushchodo-vykonannia-derzhavnoho-biudzhetu-za--rik?category=bjudzhet>

6. Серебрянська Д. Першочерговий крок бюджетної децентралізації: реформа дохідної чи видаткової частини місцевих бюджетів? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ngoipr.org.ua/blog/pershochergovuj-krok-byudzhetnoyi-detsentralizatsiyi/>

Наталія Єрмічук, асистент

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, м. Чернівці

Науковий керівник: Чугунов І.Я., д.е.н., професор

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

У процесі формування в Україні відповідних інституційних умов подальший розвиток державного фінансового контролю може стати важливим фактором ефективності бюджетних видатків та підвищення рівня результативності бюджетного процесу.

Протягом першого півріччя 2016 року Державною аудиторською службою України (ДАСУ) проведено загалом 1,3 тис. контрольних заходів (в тому числі 871 планову та 382 позапланових ревізій та перевірок), з яких 1,2 тис. ревізій певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності та перевірок державних закупівель. Порушення фінансово-господарської дисципліни виявлено на 1,1 тис. підприємствах, в установах і організаціях на суму 1 573 371,92 тис. грн. [2].

Допущення такої кількості фінансових порушень в державному секторі треба відносити не тільки до низької фінансової дисципліни та зловживань, а й до недоліків організаційної та функціональної складових державного фінансового контролю.

Проблеми державного фінансового контролю досліджуються рядом вчених та практичних працівників. Це зокрема Азаренкова Г. М. [1], Басанцов І. В., Бречко О. В., Іваницька О. М., Ісмаїлов А. Б., Ковалюк О. М., Корень Н.В., Овсянніков Л.Н., Романів Є. М. [3], Рубан Н. І., Стефанюк І. Б., Чугунов І.Я. [4], Чумакова І.Ю. та інші.

Недоліки діючої системи державного фінансового контролю господарювання можна сформулювати у трьох основних напрямках:

- 1) законодавчого характеру;
- 2) організаційні;
- 3) методологічні.

До недоліків законодавчого характеру можна віднести недостатнє законодавче забезпечення формування в державі цілісної системи фінансового контролю. Це стосується переліку органів і суб'єктів, яким делеговано право на здійснення спеціалізованого державного фінансового контролю, а також статусу, функцій і повноважень органів і суб'єктів державного фінансового контролю, їх взаємовідносин і підзвітності.

Організаційними недоліками можна вважати нереалізованість наданих органам державного фінансового контролю повноважень з організації і здійснення контролю.

Найбільш яскравим свідченням цього є те, що частка відшкодування у загальній сумі виявлених порушень ДАСУ становить 19,5 %, що є вкрай негативним.

Основним недоліком методологічного характеру є відсутність єдиного бачення методології фінансового контролю, особливо це стосується методики здійснення внутрішнього контролю та аудиту. Можна виділити основні причини не достатньої ефективності реалізації функції внутрішнього аудиту:

- ототожнення керівництвом ЦОВВ діяльності внутрішнього аудиту з контрольно-ревізійною роботою;

- недостатність чисельності підрозділів внутрішнього аудиту (створення в окремих органах малочисельних підрозділів внутрішнього аудиту у яких на одного аудитора припадає до 642 об'єктів аудиту);

- неукомплектованість підрозділів внутрішнього аудиту (у системі ЦОВВ станом на 01.01.2016 вакантними є 27 % посад, а в системі ОДА – 25 % таких посад);

- відсутність організаційної та функціональної незалежності підрозділів внутрішнього аудиту (мають місце випадки, коли діяльність із внутрішнього аудиту координується заступниками керівника ЦОВВ);

- кадрові зміни та звільнення осіб, які мають досвід та знання у сфері внутрішнього фінансового контролю та внутрішнього аудиту (за останні 5 років у підрозділах внутрішнього аудиту залишилось 51 % внутрішніх аудиторів, які проходили відповідне навчання);

- невідповідність освітньо-кваліфікаційного рівня деяких внутрішніх аудиторів законодавчо встановленим нормам (у 2015 році їх частка зросла до 10% від загальної фактичної чисельності внутрішніх аудиторів);

- незацікавленість керівників ЦОВВ та ОДА у проведенні комплексних досліджень діяльності установи, через що у загальній сукупності проведених внутрішніх аудитів частка аудитів ефективності досягає менше 15 %;

- не належна організація окремих етапів роботи деякими підрозділами внутрішнього аудиту (замість визначених Стандартами внутрішнього аудиту пріоритетних об'єктів обираються переважно фінансово-господарська діяльність установ і підприємств, які належать до сфери управління відповідного ЦОВВ; здійснення численних позапланових доручень, що призводить до невиконання планів);

- не у всіх випадках забезпечується відокремлення функції внутрішнього аудиту від діяльності з запобігання та протидії корупції, здійснення перевірок та забезпечення виконання завдань щодо планування, розподілу та використання державних коштів, здійснення перевірок, службових розслідувань, включення внутрішніх аудиторів до складу різноманітних рад, ревізійних комісій тощо.

Напрями вдосконалення системи державного фінансового контролю полягають у гармонійному розвитку усіх складових елементів та усуненні диспропорцій і деформацій у системі державного фінансового контролю [2].

Основні заходи щодо вдосконалення системи державного фінансового контролю в Україні повинні здійснюватися як в довгостроковому періоді на основі врахування стратегії розвитку фінансової системи в Україні, так і в поточній діяльності контролюючих органів.

Стратегічні напрями розвитку системи державного фінансового контролю повинні охоплювати організаційні та нормативно-правові зміни щодо приведення системи

державного фінансового контролю у відповідність до передового зарубіжного досвіду, зокрема європейського.

Органам державного фінансового контролю в системі бюджетного регулювання слід вдосконалити такі напрями роботи:

1. Ширше впроваджувати ризикорієнтований підхід проведення дистанційного аудиту бюджетної ефективності, що спрямований на організацію фінансового контролю не за всіма об'єктами, а за найбільш ризикованими. Доцільно впровадити інтегральний показник ефективності діяльності бюджетних установ з метою здійснення математичної оцінки ефективності їх діяльності.

2. Врегулювання питання належного відшкодування фінансових ресурсів за вчинені фінансові порушення, в тому числі за розтрату державних коштів. Азаренкова Г.М. пропонує з цією метою розробити єдиний Кодекс відповідальності розпорядників коштів за скоєні правопорушення, а також законодавчо закріпити механізм реалізації виявлених правопорушень за результатами заходів державного фінансового контролю [3].

3. Посилення кадрового складу органів фінансового контролю, розроблення навчальних програм та програм сертифікації працівників за міжнародними зразками. Поряд з цим необхідним є підвищення етично-морального рівня та професійної кваліфікації державних службовців, які працюють у бюджетній сфері (в тому числі розширення застосування сучасних методів стимулювання та покарання відповідно до європейської практики, а також реалізація принципу безперервності у навчанні державних службовців).

4. Важливим фактором забезпечення ефективності внутрішнього фінансового контролю є незалежність експерта. Оцінюючи ефективність використання бюджетних коштів він повинен мати можливість вже на етапі прийняття управлінського рішення вказати на ймовірні фінансові наслідки.

5. Покращання матеріально-технічного і фінансового забезпечення функціонування системи державного фінансового контролю.

Отже, ефективність державного фінансового контролю може бути забезпечена, якщо зовнішній та внутрішній контроль будуть своєчасними та об'єктивними, чітко регламентованими, орієнтованими на кінцевий результат, що забезпечить виконання визначених завдань та досягнення цілей соціально-економічного розвитку. Важливе місце при цьому займає формування інституційного забезпечення, встановлення правового статусу інституцій, чітке визначення прав і обов'язків, методів і форм контрольних заходів у сфері управління державним фінансами.

Список використаних джерел:

1. Азаренкова Г. М. Шляхи вдосконалення державного фінансового контролю в Україні: окреслення та обґрунтування / Г. М. Азаренкова // БІЗНЕС ІНФОРМ. - 2013. - № 12. - С. 280-283.

2. Державна аудиторська служба України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/index>

3. Романів Є. М. Необхідність та напрями удосконалення системи державного фінансового контролю в Україні як вимога сьогодення / Є. М. Романів, Д. В. Долбнева // Scientific Journal «ScienceRise». - 2016. - №2/1(19). - С. 35-38.

4. Чугунов І.Я. Бюджетна політика в умовах економічних перетворень / І.Я. Чугунов, В.Д. Макогон // Економічний часопис-XXI. -2016. - № 3-4(2). - С. 66 - 69.

Олександр Йолкін, магістрант
Таврійський державний агротехнологічний університет, м. Мелітополь
Науковий керівник: Рубцова Н.М., к.е.н., доцент

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Податок на додану вартість є одним із вагомих податків в Україні, проте й одним із найпроблемніших. Сам факт запровадження ПДВ свідчить про формування ефективної та сучасної податкової системи, оскільки даний податок має дуже високу фіскальну ефективність і активно застосовується в багатьох країнах. Проте сьогодні ми бачимо існуючі недоліки в податковій системі в цілому, і поряд з цим проблеми щодо адміністрування ПДВ, тому в Україні постійно відбуваються процеси реформування податкового законодавства, у тому числі і ПДВ.

Податок на додану вартість – це непрямий податок, який включається в ціну товару. Він нараховується та сплачується платниками податків до бюджету з операцій постачання товарів і послуг на митній території України, а також з операцій експорту та імпорту. Податок на додану вартість виконує фіскальну, регулюючу та стимулюючу функції. Відповідно до Податкового кодексу України, платником податку є:

- будь-яка особа, що провадить або планує провадити господарську діяльність і реєструється за своїм добровільним рішенням як платник податку;
- будь-яка особа, що зареєстрована або підлягає реєстрації як платник податку;
- особа, що веде облік результатів діяльності за договором про спільну діяльність без утворення юридичної особи;
- особа – управитель майна, яка веде окремий податковий облік із податку на додану вартість щодо господарських операцій, пов'язаних із використанням майна, що отримане в управлінні за договорами управління майном;
- особа, що проводить операції з постачання конфіскованого майна, знахідок, скарбів, майна, визнаного безхазяйним, майна, за яким не звернувся власник до кінця строку зберігання, та майна, що за правом успадкування чи на інших законних підставах переходить у власність держави;
- особа, що уповноважена вносити податок з об'єктів оподаткування, що виникають унаслідок поставки послуг підприємствами залізничного транспорту з їх основної діяльності, що перебувають у підпорядкуванні платника податку в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. [1].

Отже, ПДВ має досить широке коло платників податку, що пояснює його високу фіскальну ефективність. Саме ПДВ є лідером серед податкових надходжень до бюджету. У 2015 р. за рахунок ПДВ до державного бюджету надійшло 179306065,5 тис. грн., що становило більш ніж третю частину всіх податкових надходжень (рис.1).

Найбільші надходження до загального фонду державного бюджету в 2013 р. став податок на додану вартість – 128269,3 млн. грн. Найбільші надходження до загального фонду державного бюджету в 2014р. становив податок на додану вартість – 139 024,2 млн. грн. [2].

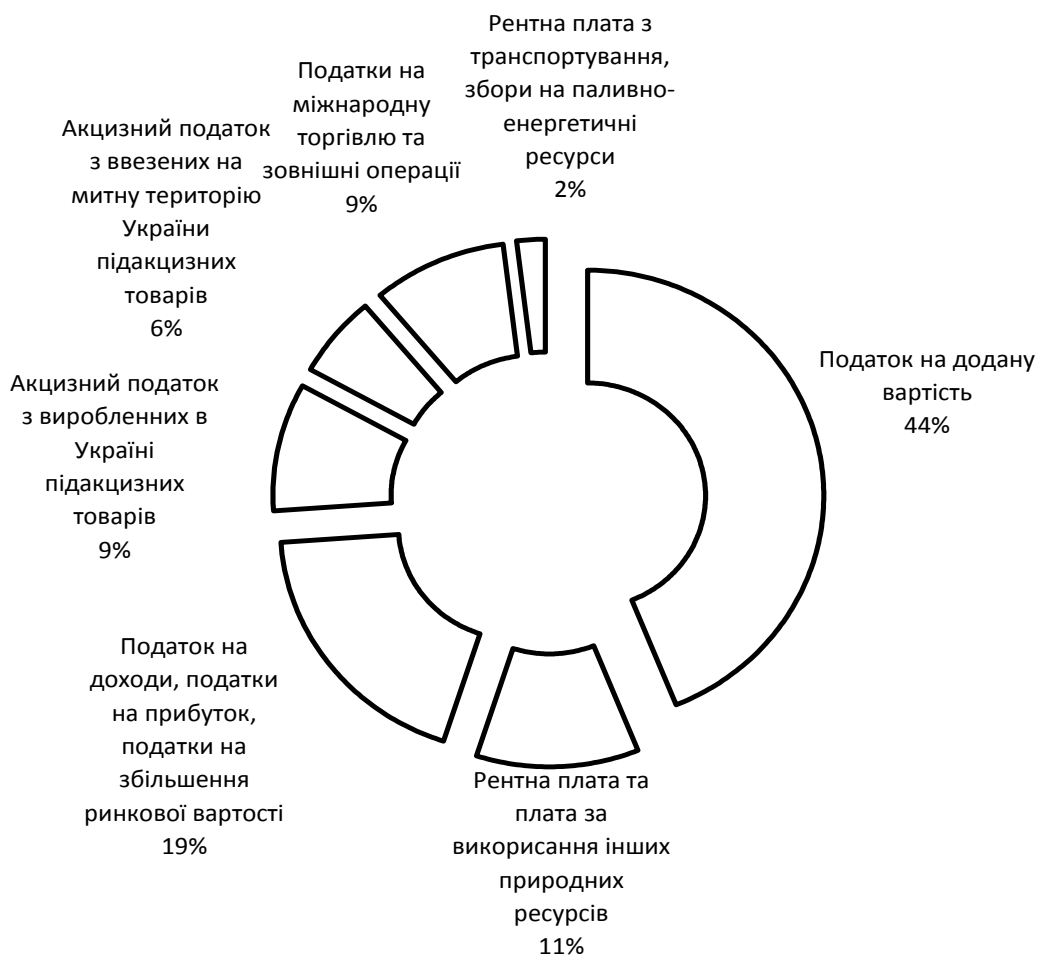

Рис. 1. Структура податкових надходжень до державного бюджету за 2015 р.

Попре постійні зміни у податковому законодавстві протягом останніх років, треба зазначити, що в 2016 р. кардинальних змін ПДВ не зазнало. Залишились незмінними ставки оподаткування (20%, 7%), а також перелік операцій, що оподатковується за ставкою 0%. А от у переліку операцій, які звільняються від оподаткування, відбулися певні зміни. Зокрема, скасовано пільгу з оподаткування операцій із постачання на митній території України та операцій із вивезення в митному режимі експорту зернових та технічних культур. Крім того, експортери зернових та технічних культур тепер мають право на бюджетне відшкодування ПДВ [5].

Деякі зміни і відбулись, але цих змін недостатньо, щоб вирішити всі проблеми, які існують сьогодні у сфері функціонування ПДВ. Насамперед варто вирішити проблему ухилення від сплати податку, позбавити корупції механізми відшкодування, спростити механізм електронного адміністрування ПДВ, зменшити зловживання платників податків під час користування пільгами. Також необхідно вирішити проблему, яка виникає під час відображення ПДВ у бухгалтерському обліку підприємства і пов'язана з тим, що правило першої події, яке використовується для нарахування ПДВ, не збігається з моментом отримання доходів та понесення витрат у бухгалтерському обліку. Для цього необхідно більш жорстко контролювати сплату податку та його адміністрування та провести глибоку податкову реформу, яка дасть змогу чесно і прозоро сплачувати ПДВ.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України зі змінами від 07.01.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Звіт про виконання Державного бюджету України за 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>.
3. Звіт про виконання Державного бюджету України за 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>.
4. Звіт про виконання Державного бюджету України за 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>.
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році: закон України від 24 грудня 2015 р. № 909-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

*Сергій Зелик, аспірант
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Г. Сковороди»,
м. Переяслав-Хмельницький
Науковий керівник: Боголіб Т.М., д.е.н., професор*

ДОСВІД ФОРМУВАННЯ БЮДЖЕТІВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У КРАЇНАХ З РОЗВИНУТОЮ ТА ТРАНСФОРМАЦІЙНОЮ ЕКОНОМІКОЮ

Відповідно до положень Європейської хартії місцевого самоврядування, було визначено основні засади фінансового забезпечення територій. Запровадження цих засад сприятиме подальшому розвитку фінансової системи країни та дієвої взаємодії державного управління і місцевого самоврядування.

У структурі фінансів місцевого самоврядування основну роль у забезпеченні його матеріальної і фінансової основи відіграють бюджетні відносини. Місцеві бюджети як економічна категорія уособлюють відповідний фінансовий механізм, який проявляється у накопиченні грошових фондів, що спрямовуються на задоволення соціально-культурних, побутових потреб територіальної громади. За допомогою місцевих бюджетів відбувається перерозподіл вартості між територіями, галузями господарства, економічній та соціальній сферах.

Від якості формування, регулювання та напрямів використання видатків бюджетів місцевого самоврядування залежить рівень економічного зростання регіонів. Важливим є посилення інвестиційної складової місцевих бюджетів шляхом підвищення частки бюджету розвитку у загальній структурі видаткової частини, що сприятиме розбудові соціальної сфери територій та забезпечуватиме умови для інноваційного розвитку територіально-адміністративних одиниць [1].

Зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування можливе за умови удосконалення механізму розподілу міжбюджетних трансфертів через запровадження відповідних державних соціальних стандартів та фінансових нормативів по видатках бюджету, які делегуються місцевому самоврядуванню. Фінансове забезпечення територіальних громад можливо підвищити за умови забезпечення відповідності між завданнями органів місцевого самоврядування і ресурсами, необхідними для їх виконання, збільшенням питомої ваги власних бюджетних надходжень у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів. Підходи щодо удосконалення структури місцевих фінансів повинні розроблятися з урахуванням пріоритетних напрямів бюджетної, податкової політики на середньострокову перспективу. При впровадженні перспективного планування бюджету на місцевому рівні необхідно враховувати

пріоритетність відповідних соціально-економічних завдань місцевого самоврядування та фінансових можливостей територіальних громад. Важливим є формування фінансово дієздатних територіальних громад, спроможних здійснити надання громадянам якісних соціальних та суспільних послуг, забезпечити ефективне використання бюджетних коштів [6].

Подальше вдосконалення міжбюджетних відносин доцільно проводити з врахуванням особливостей соціально-економічного розвитку територій, досвіду реформ країн з розвинутою та перехідною економікою. Підхід розвинутих країн є важливим в частині впровадження системи моніторингу й оцінки доходів і видатків місцевих бюджетів на основі результативних показників їх виконання та практики регулювання міжбюджетних відносин за допомогою системи вирівнювання, надаючи повноваження щодо управління фінансами громади місцевому самоврядуванню. В умовах трансформаційних перетворень важливим є визначення основних напрямів фінансово-бюджетної політики, у тому числі в частині міжбюджетного регулювання на середньострокову перспективу, що посилить керованість управління місцевими бюджетами.

На сучасному етапі розвитку бюджетної системи необхідним є підвищення фінансової спроможності місцевого самоврядування, зміцнення власної доходної бази місцевих бюджетів. Важливим є удосконалення податкової політики в частині розширення джерел податкових надходжень, які формують доходи бюджету місцевого самоврядування, що не враховуються при розрахунку дотації вирівнювання. Одним із вагомих інструментів інституційних змін формування доходної частини місцевого бюджету є розширення сфери застосування податку на нерухоме майно, що надасть змогу збільшити доходи бюджетів місцевого самоврядування [3].

Розподіл коштів необхідно проводити з урахуванням соціальних стандартів надання суспільних послуг населенню, розрахованих на основі відповідних фінансових нормативів, що надасть можливість здійснювати обґрунтований розрахунок бюджетних видатків на надання соціально-культурних послуг. Важливим є запровадження дієвого механізму управління фінансами в межах адміністративно-територіальної одиниці, яка являє собою цілісну систему фінансових, економічних, соціальних відносин, що сприятиме покращанню бюджетного фінансування закладів соціально-культурного призначення.

Міжбюджетні відносини потребують подальшого вдосконалення з метою розширення власної ресурсної бази органів місцевого самоврядування та запровадження децентралізованого принципу бюджетного регулювання. Зазначеного можна досягти за умови чіткого розподілу повноважень місцевих рівнів влади з посиленням їх відповідальності за здійснення бюджетних видатків, а також за умови створення і запровадження дієвих механізмів стимулювання органів місцевого самоврядування до пошуку нових джерел доходів бюджету. Однією з необхідних умов децентралізації фінансових ресурсів та розвитку бюджетів місцевого самоврядування є здійснення виваженої політики фінансового вирівнювання, що сприятиме досягненню економічної стабільності і проведенню політики стійкого і збалансованого розвитку територій, забезпеченню надання громадянам на належному рівні суспільних послуг [2].

Згідно «Стратегії сталого розвитку «Україна-2020» [5], метою політики у сфері децентралізації є відхід від централізованої моделі управління в державі,

забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні, реалізація у повній мірі положень Європейської хартії місцевого самоврядування, принципів субсидіарності, повсюдності і фінансової самодостатності місцевого самоврядування через створення системи об'єднаних територіальних громад.

Але все ж таки головною рушійною силою процесу утворення об'єднаних спроможних територіальних громад є фінансове забезпечення їх діяльності, тобто отримання власних повноважень і фінансової бази на виконання цих повноважень. Необхідно відмітити, що згідно Методики «спроможна територіальна громада – це територіальні громади сіл (селищ, міст), які в результаті добровільного об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема в сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці» [4].

Отже, зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування можливе за умови удосконалення механізму розподілу міжбюджетних трансфертів через запровадження відповідних державних соціальних стандартів та фінансових нормативів по видатках бюджету, які делегуються місцевому самоврядуванню.

Фінансове забезпечення територіальних громад можливо підвищити за умови забезпечення відповідності між завданнями органів місцевого самоврядування і ресурсами, необхідними для їх виконання, збільшенням питомої ваги власних бюджетних надходжень у загальному обсязі доходів місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України. – К., 2016. – 124 с.
2. Карамушка Л. І. Місцевий бюджет як фінансова основа розвитку територіальних громад / Л.І. Карамушка // Економічний вісник університету. Випуск № 23/1. – С. 206–210.
3. Місцеві фінанси / за ред. О. П. Кириленко. – К. : Знання, 2006. – 677 с.
4. Методика формування спроможних територіальних громад (постанова КМУ № 214 від 08.04.2015). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.kmu.gov.ua/control/uk/...article?art.
5. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» від 12 січня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>.
6. Чугунов І. Я. Бюджетно-податкова політика в умовах інституційних перетворень / І.Я. Чугунов, В. Д. Макогон // Вісник КНТЕУ. – 2014. – №4. – С. 79–91.

*Катерина Кішинська, Олександр Колб, студенти 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Панасейко С.М., к.е.н., доцент*

АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

В нашій країні існує складна економічна ситуація, яка потребує негайних антикризових заходів. Гальмує розвиток економіки фінансово-економічна криза, яка впливає на рівень добробуту населення. Доведено, що економіка має циклічний характер розвитку. Сучасна фінансова криза бере свій початок у 2007 році на ринку нерухомості в США. Поступово масштаби кризи розширювалися і вже скоро вона охопила всі ринки США і набула глобального характеру. Очевидним є той факт, що падіння ділової активності та рецесія негативно вплинули на міжнародну торгівлю. Проявами цієї ситуації стали скорочення попиту в усіх країнах світу; обмеження

кредитування з боку фінансового та банківського сектору; активна протекціоністська політика з боку держав, що є засобом збереження зайнятості на необхідному рівні [4].

Антикризова політика - це цілеспрямовані дії суб'єктів господарювання щодо промислового циклу з метою зменшення глибини циклічних коливань, стабілізації економічної кон'юнктури і збільшення темпів економічного зростання. Найважливішу роль у цьому відіграє держава. Державне антикризове регулювання є основою антициклічного регулювання економіки.

Під антикризовою політикою держави слід розуміти «напрям дій органів державної влади з розробки та реалізації комплексу заходів, спрямованих на передбачення та попередження криз, а у разі їх настання - мінімізацію негативних ефектів, поступовий перехід до економічного розвитку» [6]. Намагання влади протидіяти негативним явищам попередніх і поточних криз, а також попередити прояви в майбутньому, реалізуються через антикризове управління, якому притаманні такі ознаки: процес; розроблення й реалізація заходів; оперативний, попереджувальний, стратегічний механізми управління; передбачення й запобігання небезпеці кризи; виявлення та діагностика загроз і аналіз їх симптомів; зниження негативних наслідків кризи; недопущення банкрутства; відновлення платоспроможності та достатнього рівня фінансової стійкості; стимулювання подальшого розвитку [7].

Антикризова політика держави реалізується на таких рівнях:

- підтримка конкурентноздатності основних галузей економіки;
- недопущення кризових явищ в економічно і соціально сферах;
- зменшення негативних наслідків банкрутства підприємств [6].

Європейський Союз запропонував ряд заходів для підтримки фінансового сектору національної економіки в межах антикризової політики:

1. У 2009 р. у Румунії та Латвії, а в 2010 - у Греції, Ірландії, Португалії та Угорщині запрацювали програми фінансової підтримки від «трійки кредиторів» (ЄС, 6 ЄЦБ, МВФ). Кожна програма розробляється індивідуально для окремої країни з урахуванням проблем її державних фінансів та потреб.

2. Уведено в дію Програму банківського нагляду. У рамках угоди про реформування Пакту про стабільність та зростання було ухвалено необхідність більш тісної інтеграції між країнами-членами. Як наступний крок інтеграції висувається ідея єдиного банківського нагляду. Офіційно рішення ще не було ухвалено, оскільки в межах Європейського Союзу існують різні думки щодо цієї ідеї.

3. У 2010 р. було утворено Європейський Стабілізаційний Механізм - це фінансово-стабілізаційний фонд, діяльність якого спрямована на досягнення фінансової стабільності в межах Єврозони. Через нього надається фінансова допомога країнам, які переживають фінансову скруту. Фонд формується за рахунок випуску фінансових інструментів та боргових цінних паперів терміном до 30 років. Максимальний обсяг кредиту, який може надаватися державі-учасниці - 500 млрд євро. Фонд має загальний капітал обсягом у 700 млрд євро, з яких 80 млрд - вкладений капітал країнами-членами.

4. У 2011 р. ЄЦБ вирішив розширити свою програму кредитування та започаткував нові заходи з надання кредитів для підтримки країнам - учасницям Єврозони в рамках антикризової політики. Ідеться про програму фондового ринку та Програму з купівлі облігацій. Першу з них було розпочато ще в 2010 р. для трьох країн периферії Єврозони (Греція, Португалія та Ірландія). Метою є відновлення перехідного механізму монетарної політики в межах валютної зони та досягнення цінової

стабільності. За період з травня 2010 р. до грудня 2011 р. ЄЦБ викупив облігацій на загальну суму 218 млрд євро. Друга програма була спрямована на стимулювання кредитних інституцій для надання кредитів своїм клієнтам. В її рамках було викуплено облігацій на загальну суму 40 млрд євро [1].

5. Посилено бюджетну дисципліну. У рамках Пакту про стабільність та зростання Єврокомісія ухвалила низку заходів. Мова йде про скорочення державних видатків та обсягу державного боргу. Кожній з країн з огляду на її економічну ситуацію надається певний термін для покращення макроекономічних показників (для Ірландії - до 2015 р., для Португалії - до 2014 р., для Італії - до кінця 2012 р.). У разі недотримання вимог, до країни-порушниці вживатимуться санкції у вигляді короткотермінового депозиту в обсязі 0,2% ВВП.

6. Розроблено заходи із залучення інвестицій та захисту банківських вкладів громадян. Єврокомісія запропонувала створити бюджет в обсязі 1,4 млрд євро на створення програми підтримки розвитку конкурентоспроможності підприємців на 2014-2020 рр. Це, безперечно, має здійснити позитивний вплив на реальний сектор економік країн - членів ЄС, що, у свою чергу, стимулюватиме експорт і сприятиме зміцненню євровалюти [2]. Крім цього, ЄС вдався до нетрадиційних заходів для подолання наслідків кризи, а зокрема - до збільшення банківської ліквідності. Проте, як зазначають аналітики, коригування банківських балансів за допомогою цього механізму не дасть позитивного ефекту в довгостроковій перспективі без наявності ефективної бізнес-моделі розвитку [3].

Отже, основними особливостями антикризових заходів Європейського Союзу, є програми з посилення бюджетної дисципліни та програми підтримки та розвитку конкурентоспроможності підприємців. Також ми вважаємо, що програми з посилення бюджетної дисципліни слід віднести до превентивних заходів, покликаних попередити можливі негативні прояви в цій сфері. Як ми бачимо усі сили ЄС були спрямовані на «лікування симптомів» кризової ситуації, а не на причин або системну адаптацію до неї. Ми вважаємо, що цю практику антикризового державного управління корисно перейняти й Україні, але за умови чіткого розрахунку наслідків і етапів його перетворень аж до моменту прямої дії на цільову сферу.

Список використаних джерел:

1. Дані фонду «Європейський стабілізаційний механізм» «ESM» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.efsf.europa.eu/attachments/esm_treaty_en.pdf
2. Звіт Європейської Комісії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/internal_market/economic_analysis/docs/financial_integration_reports/20120426-efsir_en.pdf
3. Інформаційна довідка на тему «Антикризова політика в рамках монетарного регулювання: міжнародний досвід» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://euinfocentre.rada.gov.ua>
4. Коцюба В. О. Антикризова політика України /О. Коцюба //Управління розвитком.–2013.– №8.
5. Лизун М. В. Антикризова політика: світовий досвід та уроки для України // М. В. Лизун // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». – 2011. – Вип. 5(2).
6. Мельниченко О. А. Антикризова політика держави: сутність та складові / О. А. Мельниченко // Становлення сучасного українського суспільства: політичні, управлінські, економічні та правові аспекти : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф., 27 берез. 2015 р. : у 2 ч. Ч. 1. – К. : Вид-во КНУКіМ, 2015. – С. 317–320.
7. Мельниченко О. А. Антикризова політика держави: сутність то пріоритетні напрямки / О.А. Мельниченко // Розвиток системи державного управління в Україні. – 2015. – № 2(49).

*Олександра Ковальова, Віолетта Семенюк, студентки 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Міщенко Д.А., д.н. з держ.упр., професор*

РОЗВИТОК МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Міжбюджетні відносини є одним із діючих фінансових механізмів держави, що функціонує з метою стабілізації та стимулювання розвитку економіки кожної країни і реалізується через сукупність форм, моделей, методів, інструментів, інституційно-правових структур організації міжбюджетних відносин. В останні роки проблема державного управління бюджетними ресурсами через ефективне регулювання міжбюджетних відносин привертає постійну увагу урядовців, вчених, фінансових працівників. Навколо неї точаться наукові та політичні дебати.

Важливим питанням на сьогодні є забезпечення максимального узгодження переліку повноважень місцевого самоврядування із закріпленим обсягом фінансових ресурсів, оскільки їх невідповідність зумовлюватиме ризики невиконання функцій, зниження якості суспільних послуг та виникнення додаткової зарегульваності розподілу бюджетних коштів між державним та місцевими бюджетами [3].

Одне з головних завдань бюджетної політики – це створення умов для реалізації принципу фінансової автономії місцевого самоврядування, а саме: створення системи самодостатніх місцевих бюджетів та побудови справедливих міжбюджетних відносин державного та місцевих бюджетів [2].

Прийняті протягом 2014-2015 рр. зміни до бюджетного законодавства передбачають визначення нової моделі фінансового забезпечення місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин, в контексті якої сформовано основні засади реформування бюджетно-податкової децентралізації: 1) забезпечення бюджетної автономії місцевих бюджетів; 2) стимулювання громад до об'єднання та формування інституційної та фінансової спроможності територіальних громад; 3) закріплення за місцевими бюджетами стабільних джерел доходів та розширення наявної дохідної бази місцевих бюджетів; 4) децентралізація видаткових повноважень та чіткий розподіл компетенцій, сформований за принципом субсидіарності; 5) визначення нового механізму бюджетного регулювання та вирівнювання [4].

Протягом 2007-2014 рр. стан міжбюджетних відносин в Україні характеризувався наступними чинниками: високий рівень централізації бюджетних коштів; незбалансованість місцевих бюджетів як у цілому, так і в розрізі окремих їх видів; відсутність дієвих засобів стимулювання органів місцевого самоврядування до збільшення власної дохідної бази місцевих бюджетів; неузгодженість нормативно-правового забезпечення планування, розподілу та контролю за розподілом міжбюджетних трансфертів.

Частка міжбюджетних трансфертів зросла в структурі місцевих бюджетів з 49,5% у 2010 р. до 63,9% у 2015 р., що свідчить про посилення бюджетної централізації. Зростаюча залежність місцевих бюджетів від трансфертних ресурсів, що надаються їм з державного бюджету, суперечить принципам бюджетної децентралізації [1].

Тому, реалізація реформування та розвитку міжбюджетних відносин має передбачати виконання таких завдань: активізувати економічну та господарську діяльність місцевих органів влади; запровадити державні гарантії фінансового

забезпечення виконання делегованих повноважень місцевими органами; внести зміни до формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів; встановити жорстку відповідність між фінансуванням видатків, які спрямовані на вирішення питань місцевого значення і не враховуються при розрахунку обсягу міжбюджетних трансфертів, і обсягом власних доходів місцевих бюджетів та ін.

На даному етапі здійснення процесу децентралізації досягнуто певних успіхів. Зокрема, закріплено механізми стимулювання до об'єднання громад та зацікавленості органів місцевого самоврядування в перспективному розвитку територій, підприємництва та збільшенню інвестиційного ресурсу, а також перезавантаження фінансового забезпечення місцевих громад, що призвело до зростання власних доходів та розширення самостійності в прийнятті рішень щодо використання фінансових ресурсів.

Проте, поряд із здобутками існує і ряд проблем: економічна неспроможність більшої частини громад у реалізації своїх повноважень; дефіцит ресурсів (як природних, так і трудових), які формують бюджет розвитку; відсутність можливості реального середньострокового бюджетного планування на всіх рівнях бюджетної системи через недосконалість адміністративно-територіальної реформи та ін.

У перспективі розвиток міжбюджетних відносин повинен відбуватись у напрямку стимулювання економічного розвитку регіонів, максимального використання конкурентних переваг кожного з них. Основні підходи до вдосконалення міжбюджетних відносин мають бути спрямовані на чітке розмежування доходів та видатків місцевих бюджетів з метою поглиблення процесів децентралізації.

Список використаних джерел:

1. Вишнівська Н.В. Сучасні питання реформування міжбюджетних відносин в Україні / Н.В. Вишнівська // Сучасні питання економіки і права. – 2014 - №1. – С. 68-72;
2. Закон України «Про місцеве самоврядування» від 20.11.2012 : [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/>;
3. Казюк Я.М. Особливості функціонування механізмів державного управління в системі міжбюджетних відносин України / Я. М. Казюк // Державна політика. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/putp/2012-4/doc/2/04.pdf> ;
4. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин: Закон України від 28.12.2014 р. № 79-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/79-19>

Валерія Копитько, магістрант

*Харківський національний економічний університет ім. Семе́на Кузне́ця, м. Харків
Науковий керівник: Котляров Є.І., к.е.н., доцент*

ПОНЯТТЯ І ОЗНАКИ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Обрана тема є актуальною, оскільки у будь-якої держави на всіх етапах її розвитку питання безпеки є ключовим. Це пов'язано, в першу чергу, з національними інтересами і пріоритетами, які в усі часи вимагають серйозного ставлення влади і суспільства, а відтак поняття «податкової безпеки» потребує детального з'ясування, адже у нормах чинного законодавства відсутнє єдине та чітке поняття податкової безпеки. Крім того, поняття «податкова безпека» не лише на практиці, але й в чинному законодавстві України замінюється поняттям «фіскальна безпека держави».

Аналіз наукових досліджень свідчить, що це питання викликало зацікавленість вчених та вивчалось всебічно з юридичних та економічних аспектів. Вивченню

поняття та ознак податкової безпеки присвятили свої роботи: Ю. Б. Іванов, Ю. В. Бережна, В. В. Гресик, В. П. Мартинюк, О. В. Баранецька, І. Г. Галкін, С. С. Голіков.

Метою статті є розкриття сутності та визначення поняття «податкова безпека» та виявлення основних ознак податкової безпеки.

Ще на початку цього століття Д. Н. Тихонов визначив «податкову безпеку держави» як стан економіки та інститутів влади, при якому забезпечується гарантоване надходження податкових платежів до бюджету, захист національних інтересів, соціальна спрямованість податкової політики, достатній оборонний потенціал навіть за несприятливих умов розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів [4]. На думку професора Ю. Б. Іванова податкову безпеку варто розглядати як інтегровану підсистему економічної безпеки, яка впливає на фінансове забезпечення всіх її складових: інноваційно-технологічної, інвестиційної, енергетичної, сировинно-ресурсної, продовольчої, соціальної, експортної, імпоротної та міжнародно-інтеграційної безпеки [3, с. 9]. Тобто вчений розглядає податкову безпеку як один щабель економічної безпеки. Підтримує дану позицію й відома дослідниця податкової безпеки А. А. Цвілій-Букланова, вважаючи податкову безпеку підсистемою національної безпеки держави, яка являє собою стан податкової системи, яким забезпечується гарантований захист і гармонійний розвиток всієї податкової системи держави, можливість податкових інструментів захищати національні інтереси держави, підтримувати соціально-економічну стабільність суспільства, а також формувати достатньо фінансових ресурсів для держави і місцевого управління, успішне протистояння існуючим загрозам податкової системи [5, с. 15].

О. В. Баранецька стверджує, що це фіскальна безпека держави, яка визначається ефективністю фіскальної політики, яка забезпечує реалізацію фіскальних інтересів держави як суспільного інституту і має задовольняти вказані інтереси на двох рівнях: необхідному та достатньому, а відтак ці поняття не збігаються [1, с. 84].

У загальному розумінні податкова безпека - це спосіб забезпечення права держави на податкові доходи і характеризує стійкість її наповнення податками та зборами, що дозволяє забезпечити захист національних інтересів в умовах мінливого зовнішнього середовища. Фіскальна безпека держави – стан захищеності економічних інтересів держави у фіскальній сфері, який дає можливість у різних зовнішніх і внутрішніх умовах, незалежно від будь-яких ризиків та загроз, забезпечити подолання спаду виробництва та стабілізацію економіки, досягнення різкого структурного зрушення економічних пропорцій на користь виробників, що працюють на задоволення потреб населення, стимулювання розвитку пріоритетних сфер діяльності та структурних перетворень, стримування інфляційних процесів, в достатній кількості надходження до бюджету для здійснення фінансування державних програм, створення умов для стимулювання ділової інвестиційної активності, стабільність в оподаткуванні.

У свою чергу М. Єрмошенко підкреслює, що безпека – стан захищеності від негативного впливу певних чинників [2, с. 23]. У законодавстві поняття «фіскальна безпека», «податкова безпека» не визначено. Отже до актів податкового законодавства варто внести чіткість щодо визначення понять, адже це породжує різнотлумачення цих категорій.

Підводячи підсумки нашого дослідження варто звернути увагу на те, що єдиної позиції вчених-податківців та вчених-правників до визначення поняття податкова безпека не існує. Кожен вчений розглядає поняття податкова безпека залежно від

того, прихильником якої концепції він є. Виходячи з цього виникає велика кількість дискусійних питань щодо визначення вказаної податкової конструкції.

На нашу думку податкова безпека – підсистема економічної безпеки, яка впливає на фінансове забезпечення захисту національних інтересів, соціальної спрямованості податкової політики, подолання спаду виробництва та стабілізацію економіки, повної зайнятості, стабільності цін, економічного зростання та задовольняє вказані інтереси на двох рівнях: необхідному та достатньому. Відмінну ознаку податкової безпеки варто шукати не в її класичній природі, а в умовах, при яких безпека здійснюється, а саме: де, між ким, із приводу якого об'єкта, і як вона здійснюється.

З урахуванням вищевикладеного можна виділити ознаки податкової безпеки:

- податкова безпека є характеристикою фінансів держави/платника, яка відображається через систему фінансових показників їх стану;
- рівень податкової безпеки залежить від здатності вчасно ідентифікувати та протистояти дестабілізуючому впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, а також запобігати кризовим явищам;
- необхідний рівень податкової безпеки досягається шляхом використання сукупності фінансових інструментів, діагностичних та контрольних заходів;
- податкова безпека спрямована на забезпечення реалізації економічних інтересів держави/платників, задоволення їх потреб та виконання зобов'язань;
- податкова безпека є важливою умовою забезпечення стабільності та ефективності фінансово-господарської та соціальної діяльності держави в поточному та перспективному періодах.

Сукупність вище визначених ознак дозволяє відрізнити податкову безпеку від фіскальної безпеки. Саме тому більш правильним з погляду юридичної термінології буде використання терміна «податкова безпека». Отже, не можна погодитися з вживання даних термінів як синонімів.

Список використаних джерел:

1. Баранецька О. Національні інтереси України в сфері фіскальної безпеки / О. Баранецька, В. Мартинюк // Наука молода. – 2008. – № 9. – 83-87 с.
2. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / Єрмошенко М. М. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – 23 с.
3. Іванов Ю. Б. Податкова безпека: сутність та умови забезпечення / Ю.Б. Іванов, Ю.В. Бережна // Економіка розвитку. – 2010. – № 2(54). – 9-11 с.
4. Тихонов Д.Н. Основы налоговой безопасности / Д. Тихонов. – М.: Аналитика-Пресс, 2002. – 224 с.
5. Цвилий-Букланова А.А. Налоговый контроль в системе обеспечения налоговой безопасности государства : автореф. дис. канд. юр. наук.: 12. 00. 14 / А.Цвилий-Букланова. – Челябинск, 2011. – 32 с.

Петро Лазар, директор

Департамент фінансів Закарпатської ОДА, м. Ужгород

Юлія Граньович, викладач

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

ПЕРШІ НАСЛІДКИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

28 грудня 2014 року Верховна Рада України ухвалила зміни до Податкового та Бюджетного кодексів України. Внесені зміни визначили нову фінансову основу органів місцевого самоврядування, встановили новий розподіл загальнодержавних

податків та запровадили нові місцеві податки, а також запровадили нову систему бюджетного вирівнювання.

Після внесення змін до податкового та бюджетного законодавства, основними податками, які наповнюють місцеві бюджети (міста обласного значення, районів, об'єднаних територіальних громад) стали: 60% ПДФО (податку на доходи фізичних осіб), 5% акцизного податку з реалізації підакцизних товарів, 100% єдиного податку, 100% податку на майно (нерухомість, земля, транспорт), 100% плати за землю, 100% податку на прибуто підприємств комунальної власності, 100% плати за надання адміністративних послуг та 25% екологічного податку.

Найбільш важливою стала зміна системи бюджетного вирівнювання місцевих бюджетів за видатками, на систему вирівнювання за доходами. Як наслідок, з бюджетів адміністративно-територіальних одиниць, які заробляють більше, ніж мають видатків, – вилучаються тільки 50% додатково отриманого доходу (за умови, що індекс податкоспроможності складає більше 1,1). Такі вилучення спрямовуються для надання базової дотації.

Натомість в адміністративно-територіальних одиниць, які не заробляють необхідної для видатків суми, базова дотація складає тільки 80% до необхідної суми (за умови, що індекс податкоспроможності складає менше 0,9).

Відповідно до реформи децентралізації, ради об'єднаних територіальних громад відповідатимуть за дошкільну та шкільну освіту, первинну медицину, комунальне господарство, охорону правопорядку та пожежну охорону. Ради районів – за спеціалізовану шкільну освіту (тобто інтернати та спортивні школи), за вторинну медицину (стаціонар широкого профілю). На рівні регіонів фінансуватиметься професійна технічна освіта, спеціальна медична допомога та інфраструктура регіонального значення.

Результати виконання місцевих бюджетів за січень-вересень цього року підтверджують позитивні тенденції зростання надходжень, які намітилися ще з минулого року. На рис. 1 відображене порівняння виконання доходів загального фонду бюджету Тячівської міської ОТГ за 9 місяців 2015 та 2016 років.

Так, за 9 місяців 2016 року надходження доходів загального фонду місцевих бюджетів Тячівської ОТГ (з урахуванням трансфертів з державного бюджету) склали 82,1 млн. грн., що більше майже в 6 разів порівняно з надходженнями аналогічного періоду 2015 року до бюджетів місцевих рад, які увійшли до складу ОТГ. Надходження власних доходів бюджету ОТГ зросли більше ніж у 3 рази (на 30,6 млн. грн.) порівняно з 9 місяцями 2015 року (з 13,8 млн. грн. до 44,4 млн. грн.).

Також варто відмітити, що Тячівська ОТГ отримала з державного бюджету на 2016 рік 7,1 млн. грн. субвенції на розвиток інфраструктури об'єднаних територіальних громад. Вони надходять щомісяця – по 780 тис. грн. і чітко розподілені між об'єктами, які затвердили на сесії. Це реконструкція адмінбудівлі для розташування ЦНАПу та капітальний ремонт доріг, тротуарів та елементів благоустрою. Ще 4 млн. громаді виділили з Державного фонду регіонального розвитку на будівництво спорткомплексу.

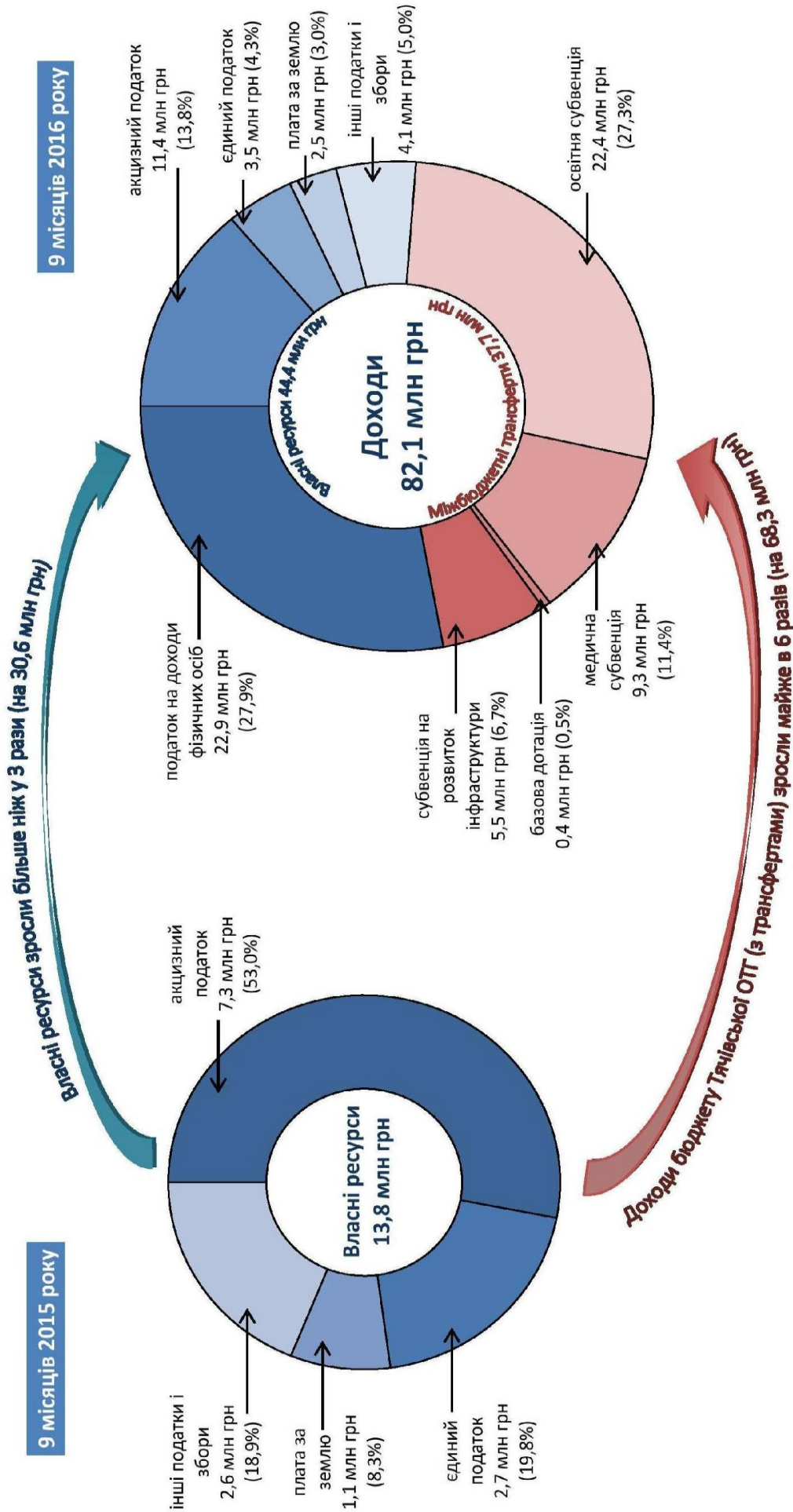

Рис. 1. Фактичні надходження доходів загального фонду бюджету Тячівської міської ОТГ за 9 місяців 2015 року та 2016 року*

* Сформовано авторами за даними департаменту фінансів Закарпатської ОДА

Подальше запровадження політики децентралізації має стати дієвим фактором стабілізації соціально-економічної ситуації, виходу з фінансової кризи, подолання суперечностей між різними рівнями влади, організації відносин між центром, регіонами та територіальними громадами на принципах розподілу сфер відповідальності й компетенції, а також партнерства у сфері забезпечення громадян України державними та місцевими благами, сприяти підвищенню ефективності використання бюджетних коштів на всіх рівнях управління. Реалізація бюджетної децентралізації має спиратися на адміністративно-територіальну реформу в Україні та нову ідеологію державного управління, яка визначає основний зміст діяльності органів державної влади і місцевого самоврядування, як діяльність щодо надання ефективних послуг.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Оперативні дані департаменту фінансів Закарпатської ОДА.
3. Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/>.
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>.
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

*Мирослава Ледіда, магістрант
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Бутурлакiна Т.О., к.е.н., доцент*

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Курс на впровадження принципів децентралізації та розширення фінансової автономії регіонів декларувалося протягом останніх десятиліть. Однак, де-факто органи місцевого самоврядування не мали здатності провадити власну економічну політику та фінансувати потреби регіонів. Згідно статистичних даних частка місцевих бюджетів у зведеному бюджеті упродовж останніх років скорочувалася: частка доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету скоротилася з 21,3% до 16,9 за період з 2011 до 2015 рр., а частка видатків місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету скоротилася з 41,3% до 38,6% за період з 2011 до 2015 рр. [1]

Стратегічні перетворення в системі управління територіальних громад повинні мати на меті належну імплементацію положень Європейської хартії місцевого самоврядування, що передбачає насамперед розмежування повноважень органів виконавчої влади та органів самоврядування, чіткий розподіл функцій між рівнями влади, підкріплений необхідними фінансовими ресурсами для їх виконання. Зокрема, у частині забезпечення фінансовими ресурсами органів місцевого самоврядування, хартією декларується ряд принципів [2]:

- органи місцевого самоврядування мають право в рамках національної економічної політики на свої власні адекватні фінансові ресурси, якими вони можуть розпоряджатися в межах своїх повноважень;

- обсяг фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування повинен відповідати функціям, що передбачені законом або конституцією;
- фінансові системи, які є основою ресурсів органів місцевого самоврядування повинні бути достатньо диверсифікованими та дозволяти приводити у відповідність, наскільки це можливо, наявні ресурси до реального зростання вартості виконуваних ними завдань;
- принаймні частина фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування повинна бути сформована за рахунок місцевих податків і зборів, розмір яких органи місцевого самоврядування мають повноваження встановлювати в рамках законодавства;
- заходи бюджетного вирівнювання, що вживаються з метою захисту більш фінансово слабких органів місцевого самоврядування не повинні завдавати шкоди повноваженням, які органи місцевого самоврядування можуть здійснювати в межах їхньої компетенції;
- органи місцевого самоврядування повинні бути в повній мірі проінформовані про порядок виділення їм перерозподілених ресурсів;
- дотації органам місцевого самоврядування повинні призначатися не для фінансування окремих проектів. Надання дотацій не скасовує основоположну свободу органів місцевого самоврядування проводити свою політику в межах їхньої компетенції;
- для цілей здійснення позик інвестиційного капіталу органи місцевого самоврядування мають доступ до національного ринку капіталу в межах закону.

Сталий розвиток територіальних громад в Україні можна забезпечити за умови застосування принципів, ефективність яких можна спостерігати на досвіді розвинених країн. Серед таких є концепція бюджетного федералізму.

Бюджетний федералізм представлений такою організацією бюджетних відносин, яка дає змогу в умовах самостійності й автономії кожного бюджету забезпечувати на території всієї країни її населенню рівний і гарантований державою перелік суспільних послуг (безпека, соціальний захист, освіта та ін.), а для цього органічно поєднувати фіскальні інтереси держави з інтересами її суб'єктів; розрізняти бюджетні повноваження, бюджетні видатки і доходи; розподіляти і перерозподіляти бюджетні ресурси між державним бюджетом і бюджетами місцевих органів влади, вирівнюючи бюджетну забезпеченість територій, які перебувають у різних соціально-економічних, географічних, кліматичних та інших умовах.[3, с.320]

Бюджетний федералізм як концепція міжбюджетних відносин характеризується наступними принципами [4, с. 435]:

- поєднання інтересів різних рівнів влади на усіх рівнях бюджетної системи при розмежуванні доходів і видатків;
- рівноправ'я органів влади нижчого територіального рівня в реалізації можливостей міжбюджетних відносин з органами влади вищого рівня, включаючи використання варіативної, передбаченої федеральним законодавством;
- розподіл податків на постійній та фіксованій основі між ланками бюджетної системи, що забезпечує при достатності податкового потенціалу на відповідних територіях мінімально необхідний рівень власних доходів територіальних бюджетів;
- вирівнювання за допомогою бюджетного регулювання до мінімально необхідного рівня душевих бюджетних доходів території, що не мають достатнього податкового потенціалу;

- максимальна компенсація бюджетам зменшення доходів або збільшення видатків внаслідок рішень, що приймаються федеральними органами державної влади, а у відношенні до місцевих бюджетів – органами державної влади суб'єктів федерації;

- створення податкових умов для зростання економічного інтересу органів державної влади суб'єктів федерації та місцевого самоврядування до збільшення фінансової місцевої частки у бюджеті регіону або адміністративно- територіальної одиниці шляхом розширення бази оподаткування;

- взаємна відповідальність між ланками бюджетної системи за дотримання органами влади усіх рівнів зобов'язань за міжбюджетними відносинами;

- прозорість міжбюджетних відносин на усіх рівнях влади.

Практичне впровадження принципів бюджетного федералізму надасть можливість територіальним громадам в повній мірі виконувати власні та делеговані повноваження, а також дозволить залучити інвестиційні ресурси для розвитку інфраструктури конкретної території.

Отже, застосування принципів бюджетного федералізму, сталого розвитку та соціально орієнтованої економіки у практику вітчизняної системи державного управління дозволить громадам вирішувати більшість проблемних питань території на основі використання принципу субсидіарності, за якого на вищій щабель адміністративно-управлінської ієрархії передаватимуться лише ті повноваження, які не можуть бути ефективно виконані на нижчому щаблі.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2015 рік / Сайт Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua>

2. Європейська хартія місцевого самоврядування. Рада Європи ; Міжнар. док. від 15 жовт. 1985 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_036

3. Бюджетний менеджмент : підруч. / [Федосов В. М., Опарін В. М., Сафонова Л. Д. та ін.] ; за заг. ред. В. М. Федосова. - К. : КНЕУ, 2004.- 864 с.

4. Бюджетна система : підручник/ В.М. Федосов, С.І. Юрій. - К.: Центр учбової літератури, 2012. - 871 с.

Павло Москаленко, магістрант

Таврійський державний агротехнологічний університет, м. Мелітополь

Науковий керівник: Косторной С.В., к.е.н., доцент

РЕФОРМУВАННЯ СПЕЦРЕЖИМУ ПДВ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Оподаткування сільськогосподарських підприємств в Україні побудовано з врахуванням того, що ця галузь має велике значення для економіки України. Тут зосереджено близько 30% основних виробничих фондів; працює майже третина загальної чисельності працівників, зайнятих у народному господарстві; виробляється третина національного доходу, формується 70% роздрібного товарообігу. Продукція АПК є однією з основних статей експорту. За оцінками експертів, Україна належить до числа країн із найвищим рейтингом щодо потенціальних можливостей у сільському господарстві. Основною складовою цього потенціалу є концентрація найродючіших у світі чорноземів (понад 65% ґрунтового покриття країни), достатньо висока кваліфікація і відома у всьому світі працелюбність українських селян. За умов

інтенсифікації розвитку Україна має цілком реальні можливості приєднатися до групи країн – основних виробників сільськогосподарської продукції [3].

Починаючи з 1998 року, для агросектора діяв спеціальний режим оподаткування податком на додану вартість, який дозволяв акумулювати кошти з ПДВ на спеціальних рахунках для власних потреб виробників.

Ситуація докорінно змінилася з 1 січня 2016 року, коли набрали чинності зміни до Податкового кодексу та норми нового бюджету. Відтепер для сільгоспвиробників запроваджена диференційована система дії спецрежимів оподаткування за видами сільськогосподарських операцій [3].

Зокрема, виробники зернових і технічних культур повинні перераховувати до держбюджету 85% суми ПДВ, решту - на спецрахунки, відкриті підприємствам. Порівняно найкращі умови отримали тваринники, які зобов'язані платити державі 20% ПДВ, використовуючи у своїх цілях 80%.

За всіма іншими сільськогосподарськими операціями податок розподіляється 50 на 50: половину аграрії сплачують до бюджету, половину залишають собі. Крім того, з 0,45% до 0,81% зросла ставка єдиного податку. Лише у 2016 році за використання ріллі та пасовищ виробники сплатять 2,1 млрд. грн.

Важливим аспектом невітшних для сільського господарства новацій є також ускладнення механізму податкового адміністрування ПДВ, насамперед, запровадження розподілу позитивної різниці між сумою податкових зобов'язань та сумою податкового кредиту ПДВ за вказаними вище видами операцій. Це спричинить збільшення в кілька разів навантаження на працівників фінансово-бухгалтерської служби сільськогосподарських підприємств.

Важливо й те, що спецрежим оподаткування раніше діяв автоматично, виключаючи можливість втручання держави, а отже і корупційну складову. Це суттєво зменшувало трудомісткість і витрати на адміністрування податків [3].

24 грудня 2015 року Верховною радою України прийнято Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році», яким передбачено зміну спеціального режиму оподаткування податком на додану вартість діяльності у сфері сільського та лісового господарства, а також рибальства, а також його повну відміну з 1 січня 2017 року [1].

Внаслідок зазначених змін у 2017 році значно зростуть ціни на сільськогосподарські товари і продукти харчування, що виробляються для потреб внутрішнього ринку, та знизяться доходи аграріїв, державна підтримка яких і зараз залишається на вкрай низькому рівні. Тобто з одного боку аграрії будуть змушені підняти ціни на свою продукцію, а з іншого боку для них значно зросте вартість сировини, що використовується у сільськогосподарському виробництві. Такі тенденції матимуть негативні наслідки для економіки держави в цілому.

Для вирішення зазначеної проблеми розроблено ряд законопроектів (зокрема № 3851, № 3851-1), які передбачають внесення змін до спецрежиму ПДВ.

Метою законопроекту № 3851-1 є захист законних інтересів сільськогосподарських товаровиробників та інших платників ПДВ, а також запровадження рівних умов відшкодування ПДВ для всіх платників, їх захист від сваволі посадових осіб контролюючих органів при формуванні податкового кредиту.

Запропоновані науковцями напрями реформування нарахування ПДВ с/г підприємствами систематизовано на рис. 1.

Рис 1. Напрями реформування нарахування ПДВ в сільськогосподарських підприємствах

Таким чином варто підсумувати, що в умовах сьогодення система оподаткування є важливим механізмом підтримки сільськогосподарських товаровиробників[2].

Отже реформування спецрежиму ПДВ та системи державної підтримки сільського господарства в цілому є надзвичайно актуальним питанням. Доцільним є коригування пропорцій розподілу ПДВ між бюджетом та спецрахунком підприємства, обмеження кількості підприємств, які мають право застосовувати спецрежим, встановлення цільового використання акумульованих коштів. Також розглядається підтримка сільськогосподарських підприємств через зниження для них ставки ПДВ до 7%, надання їм можливості отримувати бюджетне відшкодування. Також вдосконалення вимагає система адміністрування ПДВ.

Список використаних джерел:

1. Закон України від 24 грудня 2015 року № 909-VIII "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/909-19>
2. Ковова І. С. Напрями реформування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/10_2015/56.pdf
3. Павленко О. Спецрежим ПДВ: врятувати сільське господарство і догодити МВФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/>

*Ірина Надточей, студентка 6 курсу
Харківський національний економічний університет ім. Семе́на Кузне́ця, м.Харків
Науковий керівник: Котляров Є.І., к.е.н., доцент*

ЗАХОДИ ПРЕВЕНТИВНОГО ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

В умовах розвитку ринкових економічних відносин України, яка характеризується нестабільністю в економічній, політичній, соціальній сферах, існує проблема недосконалості та неузгодженості законодавчих актів, що призводить до підвищення

рівня злочинності в різних сферах економіки. Зокрема, в податковій сфері внаслідок недосконалості превентивних заходів, направлених на протидію правопорушень, рівень податкових правопорушень залишається досить високим.

Дослідженнями превентивного податкового контролю займалися такі вчені як: Г. С. Айтхожин, С. Є. Баженов, М. В. Машустін, М. І. Мельник, І. В. Лещух, Ю. М. Васюк та ін., але на сьогодні залишається проблемою вибір ефективних заходів превентивного контролю, які дозволять уникнути податкових правопорушень, а також попередити вірогідні втрати бюджету.

Метою цього дослідження є аналіз існуючих методів превентивного контролю для попередження правопорушень і розробка рекомендацій з підвищення ефективності адміністрування податків.

Назва «превентивний контроль» походить від лат. «*praeventus*» «попереджую», «запобігаю». В результаті аналізу робіт різних науковців превентивний податковий контроль слід розглядати як сукупність самостійних форм податкового контролю, які проводяться суб'єктами фіскальної служби до реалізації дій у сфері фінансово-господарських операцій платниками податків, а також направлені на профілактичні дії у сфері податкових правопорушень і направлені на планування дій контролюючих органів стосовно тих чи інших платників податків [1]. Сутність превентивного податкового контролю проявляється у проведенні регламентованих дій і заходів, які в свою чергу направлені на попередження податкових правопорушень.

Для реалізації поставленої мети пропонується розглянути позитивний досвід використання дій і заходів превентивного контролю в інших країнах, який необхідно поетапно впроваджувати в Україні.

Одним з методів превентивного контролю, який слід згадати, – це горизонтальний моніторинг, який вперше був впроваджений контролюючими органами Нідерландів.

Метод горизонтального моніторингу – це передусім новий рівень спілкування з платниками податків, основною метою якого є не контроль за діяльністю суб'єкта господарювання та комплексний аудит усіх його операцій, а попередження здійснення платником податків ризикових операцій і визначення факторів (причин), що їх зумовлюють [3]. Спроба впровадження в Україні горизонтального методу для великих платників податків відбувається з 2011 року, але відповідна методика так і залишається на стадії експерименту [3]. Детально розроблений стратегічний план стосовно впровадження горизонтального методу може привести до:

- 1) взаємного розуміння і взаємної довіри між контролюючими органами і платниками податків;
- 2) зменшення ризиків застосування бізнесом різних схем ухилення від сплати податків;
- 3) зменшення кількості перевірок;
- 4) зменшення витрат пов'язаних з проведенням перевірок.

Наступний метод превентивного податкового контролю – модернізація інформаційної інфраструктури та існуючих ІТ-систем контролюючих органів, розвиток інформаційного супроводу платників податків за допомогою електронних сервісів та послуг [6]. Цього можна досягнути за рахунок:

- 1) створення Електронного кабінету платника податків (можливість отримання платником податків після введення свого ідентифікаційного номера або паспортних даних інформації про свою податкову історію, джерела доходу, які підлягають декларації, оподатковуване майно);

2) вдосконалення сайту фіскальної служби (створення окремо вікна візуалізації даних, схеми способів ухилення від сплати податків).

В рамках вдосконалення методів превентивного контролю необхідно розроблення та затвердження методики оцінки ефективності діяльності контролюючих органів. Оцінка ефективності податкового адміністрування з позицій підприємців буде забезпечувати формування більш конструктивної взаємодії сторін податкового контролю.

Наступним методом превентивного контролю, який потрібно впроваджувати, є метод візуалізації в плануванні податкових перевірок.

В рамках чинного податкового законодавства є доцільним розгляд методів візуалізації в плануванні податкових перевірок з двох позицій:

1) як інструменту впливу на податкову грамотність і дисципліну платників податків;

2) як важливого методу спеціального відбору суб'єктів податкового контролю.

Відкриті інтернет-джерела визначають візуалізацію в загальному вигляді як метод подання інформації у вигляді оптичного зображення (малюнків і фотографій, графіків, діаграм, структурних схем, таблиць, карт і т. д.) [5].

Практика застосування методів візуалізації Російською федерацією показують позитивні результати в попередженні виникненні правопорушень платниками податків. Так за допомогою розповсюджених схем ухилення від сплати податків на сайті Федеральної податкової служби в розділі «Контрольна робота» представлені способи ведення фінансово-господарської діяльності [4]. Дані способи представлені у вигляді лаконічних схем, що відбивають типові способи ухилення від оподаткування з використанням фірм-одноденок, виведення коштів через офшори, переведення в готівку коштів.

В результаті такої візуалізації платники податків можуть звірити свою діяльність на наявність подібних схем. Наочність і простота цього методу дозволяє платнику податків заощадити час і не вдаватися в складні визначення закону.

В даний час більшої популярності набуває такий напрямок, як інфографіка. По суті, це спосіб подачі інформації, даних і знань за допомогою методів візуалізації. За допомогою даного способу організовано великі обсяги інформації, більш наочно показані співвідношення предметів і фактів в часі і просторі, а також продемонстровано тенденції в різних сферах діяльності.

Методи візуалізації можна розглядати і як методи спеціального відбору для податкового контролю [5].

Основною ідеєю візуального аналізу даних є уявлення даних в деякій візуальній формі, що дозволяє людині зануритися в них, працювати з їх візуальним представленням, зрозуміти суть, зробити висновки і взаємодіяти з даними.

Отже, методи візуалізації є важливим інструментом превентивного характеру в системі планування податкового контролю. Візуалізації підлягають законодавчі норми, критерії відбору об'єктів майбутнього контролю, результати попереднього аналізу даних, підсумки контрольної роботи. Візуалізація здатна надавати необхідний вплив на суб'єкти оподаткування з метою попередження податкових правопорушень. Також даний метод може знайти свій розвиток в подальшому вдосконаленні рівнів інформаційної відкритості контролюючих органів і бути джерелом інформації.

Таким чином впровадження превентивного контролю через комплекс розглянутих методів забезпечить перехід на якісно новий технологічний рівень податкового адміністрування:

- створення широкого набору електронних сервісів та послуг для суб'єктів оподаткування;
- безконтактна взаємодія контролюючих органів з платниками податків;
- підвищення кваліфікації кадрів контролюючих органів;
- підвищення податкової культури та дисципліни платників податків;
- впровадження методики оцінки органів фіскальної служби.

Список використаних джерел:

1. Васюк Ю. М. Механізми реалізації податкового контролю в Україні: державно-управлінський аспект [Текст] : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / Ю. М. Васюк ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Київ, 2015. – 20 с.
2. Горизонтальний моніторинг: експеримент незабаром перетвориться в постійний сервіс [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bnwes.info/buhgalteriya/novosti-sayta-2013>.
3. Горизонтальный мониторинг – новый сервис для добросовестных налогоплательщиков [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.visnuk.com.ua/ru/pubs/id/623>.
4. Бизнес-словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.businessvoc.ru>.
5. Программа модернизации России [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.partyadela.ru>.
6. Федеральная налоговая служба [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://www.nalog.ru/rn77/taxation/reference_work/conception_vnp.

Валерія Огородник, к.е.н., доцент

Корнелія Галаган, магістрант

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ЯК ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ АВТОНОМІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У сучасних умовах розвитку економіки України особливою увагою наділені питання бюджетної децентралізації, що є однією з базових умов автономної та ефективної діяльності місцевих органів влади.

Під децентралізацією найчастіше розуміють процес передачі повноважень та бюджетів на їх здійснення від державних органів влади органам місцевого самоврядування з метою забезпечення ефективності функціонування всіх владних структур, підвищення якості надання суспільних послуг та активізації розвитку регіонів [3].

Перевага децентралізації полягає в тому, що дозволяє кожній місцевій громаді вибрати свій, найбільш оптимальний, варіант управління місцевим господарством і фінансами. Кожна громада отримує ресурси – податки і збори, які залишаються у місцевих бюджетах, а не перераховуються в центр, – які вона зможе витратити на свій розсуд. Громадяни самі обирають, що для них в пріоритеті, проте і відповідальності більше, оскільки виникає запитання чи зможе місцева влада правильно розпоряджатися фінансовими ресурсами.

Фінансова децентралізація – це процес розподілу функцій, фінансових ресурсів і відповідальності за їх використання між центральним і локальним рівнями управління [2, с. 146].

У зарубіжних країнах замість бюджетної використовують термін «фіскальна децентралізація», основоположником якої був американський економіст Ч. Тібо [6]. Він уважав, що саме фіскальна децентралізація дає змогу регіональним органам управління отримувати автономію щодо фінансування та забезпечення населення суспільними й громадськими послугами. На його переконання, лише при фіскальній автономії регіональних органів управління публічні видатки відповідатимуть індивідуальним уподобанням та потребам споживачів.

Бюджетна децентралізація зумовлена прагненням центральних органів влади поліпшити систему управління державою. Центральний уряд намагається обмежити свою діяльність стратегічними функціями управління, а також загальнодержавними функціями, які важко диференціювати до потреб конкретного громадянина, який мешкає на конкретній території. Відповідно, центральний уряд намагається «звільнити» себе від функцій, суть яких полягає в наданні послуг населенню і які вимагають урахування особливостей потреб у цих послугах громадян залежно від їхніх місця проживання, етнічної належності, традицій [5, с. 275].

У межах регіональної політики держава робить спроби регулювання міжбюджетних відносин з метою забезпечення відповідності між повноваженнями на здійснення видатків, закріплених законодавчими актами України за бюджетами, та бюджетними ресурсами, що мають забезпечувати виконання цих повноважень. Парламент ухвалив Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», а уряд для забезпечення його реалізації затвердив Методику формування таких громад. Саме ці акти визначають, яким чином має відбуватись об'єднання громад для того, щоб вони стали спроможними. Урядом 1 квітня 2014 року схвалено Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, а 18 червня того ж року ним затверджено план заходів з її реалізації. Відповідно до цього плану внесено зміни до Бюджетного та Податкового кодексів України, якими здійснено перший етап бюджетної децентралізації [1].

Реалізація реформи децентралізації в Україні має стати важливим кроком до стабілізації економічної ситуації в країні, сприяти виходу із фінансової кризи, а також забезпечити стійкість дохідної бази місцевих бюджетів, підвищити ступінь їх фінансової спроможності, прозорості та ефективності використання бюджетних коштів з метою результативного вирішення питань соціального та економічного розвитку регіонів.

Список використаних джерел:

1. Арабчук Я.І. Фінансова децентралізація – основна складова спроможної громади / Я.І. Арабчук. // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. - 2016. - № 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2016_1_20.
2. Бикадорова Н.О. Фінансова децентралізація місцевого самоврядування / Н.О. Бикадорова // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – № 2 (20). – С. 145–151.
3. Касич А. О. Теоретичні аспекти впливу процесів децентралізації на економічний розвиток країни / А. О. Касич // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 8. – С. 16-21.
4. Нечипоренко А. В. Теоретичні аспекти бюджетної децентралізації місцевого самоврядування в Україні / А. В. Нечипоренко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2016. - Вип. 6(2). - С. 122-125. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_6\(2\)_31](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_6(2)_31).
5. Осадчук С.В. Бюджетна децентралізація: стан і перспективи / С.В. Осадчук // Теорія та практика державного управління. – 2008. – Вип. 3. – С. 274–281.
6. Тібо Ч. Економічна теорія фіскальної децентралізації в публічних фінансах: необхідність, джерела й використання / Ч. Тібо – К.: Знання, 1961. – 198 с.

7. Чеберяко О. В., Рябоконт О. О. Місцеві бюджети в умовах сучасної децентралізації: Україна і зарубіжний досвід / О. В.Чеберяко, О. О. Рябоконт // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2016. – Том 4. – С. 24-29.

*Олександр Олексієвець, Ксенія Олішкевич, студенти 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Міщенко Д.А., д.н. з держ.упр., професор*

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Досягнення економічного розвитку держави можливе тільки за умов ефективного державного регулювання через застосування податкових важелів, за допомогою яких визначають пропорції розподілу валового національного продукту, темпи нагромадження, здійснюють вплив на платоспроможний попит населення і рівень його добробуту. У свою чергу, податки, як знаряддя перерозподілу доходів юридичних та фізичних осіб, є обов'язковим атрибутом держави незалежно від моделі та політики її розвитку. За цих умов основне місце в забезпеченні подальшого економічного зростання має відводитися податковій системі [1].

За цих умов особливої актуальності набувають дослідження теоретичних та методологічних підвалин податкової політики.

Питання оподаткування досліджували такі науковці, як А. Крисоватий, П. Мельник, А. Соколовська, Н. Костіна, В. Базилевич, В. Вишневський та інші.

Податкова політика - це діяльність держави у сферах запровадження, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів до централізованих фондів грошових ресурсів держави. Формуючи свою податкову політику, держава за допомогою збільшення або зменшення державних обсягів податкових надходжень, зміни форм оподаткування та податкових ставок, тарифів, звільнення від оподаткування окремих галузей виробництва, територій, груп населення може сприяти зростанню чи спаду господарської активності, створенню сприятливої кон'юнктури на ринку, умов для розвитку пріоритетних галузей економіки, реалізації збалансованої соціальної політики [2].

Головними недоліками податкової політики в Україні є:

- неоптимальна податкова структура;
- надмірний податковий тиск на вітчизняного товаровиробника;
- антистимулююча дія системи надання податкових пільг;
- нестабільність податкового законодавства,
- переважання питомої ваги непрямих податків над прямими, що гальмує стимули до розвитку виробництва тощо [3].

Найгострішою проблемою для економіки України є реформування існуючої податкової системи, що необхідно провадити шляхом послаблення податкового тиску щодо тих, хто платить податки й інвестує кошти у виробництво. Для цього насамперед слід знизити кількість податків, тому що податкове законодавство цим переобтяжене.

Ще однією проблемою є податкові пільги, які піддаються в сучасному світі неабиякій критиці з боку як податківців, так і науковців. Головною підставою є їх руйнівний вплив на економічні процеси, порушення принципу нейтральності та деструктивний характер.

Пільги є досить поширеним елементом оподаткування саме в країнах з розвиненими ринковими відносинами. В Україні спостерігається дещо інша ситуація: пільги надаються в значних розмірах, але вони не завжди дають очікуваний результат. Ця дилема є непростою, але розв'язати її не можна припиненням надання пільг при оподаткуванні; інший варіант її розв'язання - комплексне реформування податкової системи, яка відповідала б соціально-економічним умовам розвитку і відображала пріоритети податкової політики держави [2].

Неможливо обійти увагою такі аспекти податкової справи, як ухилення та контроль за сплатою податків, відповідальність за порушення податкового законодавства, ефективність і доцільність пільгового оподаткування.

Податки в руках одних управлінців можуть бути зняряддям та інструментом стабілізації та економічного процвітання в державі, а в руках інших - засобом нестабільності та економічного саморуйнування. Ось чому дбаючи про формування державних грошових фондів за рахунок податків і податкових платежів та встановлюючи нові види та форми оподаткування, державні структури повинні провадити таку податкову політику, яка має оптимально поєднувати інтереси держави, платників податків і громадян-виборців [4].

Отже, дослідивши питання ефективності податкової системи України, можна зробити висновок, що на сьогодні чітко невизначені концепції побудови системи оподаткування. Це стосується співвідношення підсистем оподаткування юридичних і фізичних осіб, складу податкової системи, співвідношення у ній прямих і непрямих податків, визначення елементів оподаткування. Тому одним із пріоритетних напрямів проведення подальшої податкової політики на сьогодні має стати забезпечення нейтральності та справедливості оподаткування, а також формування податкової політики на засадах економічної ефективності, стабільності, прозорості та наближення її до міжнародних та європейських стандартів.

Список використаних джерел:

1. Краєвська Т. С. Податкова система України: проблемні питання та шляхи їх вирішення / Т. С. Краєвська // Збірник студентських наукових праць. - 2015. - № 3. - С. 66-70.
2. Свердан М. Проблеми податкової політики і реформування податкової системи України / М. Свердан // Вісник Української академії державного управління. - 2008. - № 6. - С. 184-193.
3. Стіпахно В. І. Податкова політика України: проблеми та напрями вдосконалення / В. І. Стіпахно // Формування ринкових відносин в Україні. - 2006. - № 7. - С. 23-28.
4. Івашко О. А. Проблеми та напрями вдосконалення податкової політики України / О. А. Івашко // Наукові записки. Серія «Економіка». - 2011. - № 16. - С. 38-42.

*Ксенія Олішкевич, Олександр Олексієвець, студенти 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Панасейко С.М., к.е.н., доцент*

НАПРЯМКИ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

При розробці та реалізації антикризових заходів необхідно здійснювати комплексний підхід в управлінні. Для цього необхідно вибудувати систему заходів, що впливають на всі аспекти соціально-економічного розвитку територій. У залежності від глибини, швидкості поширення кризових явищ, можливостей держави мобілізувати ресурси для боротьби з кризою виділяються пріоритетні напрямки діяльності.

До найбільш важливих напрямків антикризової політики держави відносяться наступні:

1. Розробка правової бази антикризового управління. Держава розробляє правову базу та методики антикризового регулювання. Правове забезпечення відображено в цивільному, бюджетному та податковому законодавстві, у законах, що регулюють діяльність акціонерних товариств, у законодавстві про конкуренцію і малому підприємстві, про банкрутство, про страхування, арбітражному і кримінальному законодавстві.

2. Розробка механізмів фінансової стабілізації. Найбільш оперативними і ефективними є заходи грошово-кредитної політики. Вона націлена на нормалізацію ситуації у банківській сфері та забезпечення широкого доступу підприємств до кредитування на прийнятних умовах; сприяє відновленню інвестиційних процесів в економіці, робить кредити більш доступними для реального сектора економіки; сприяє зниженню ставки рефінансування, регулювання норм обов'язкових резервів, операцій на відкритому ринку.

3. Бюджетно-податкове регулювання. Під час кризи виникає необхідність переглянути бюджет в умовах падіння державних доходів, забезпечити бюджетне фінансування антикризових програм, уточнити розміри та обмеження бюджетного дефіциту, забезпечити право на розширення можливостей для надання підтримки підприємств і муніципальних утворень, на зміну порядку адміністрування митних платежів, на розширення джерел фінансування дефіциту бюджету і т. д.

Податкова політика в рамках антикризового управління націлена на забезпечення життєздатності суб'єктів підприємництва як платників податків і джерел робочих місць. Стимулююча податкова політика проявляється в основному у зниженні податкових ставок та введення податкових пільг.

4. Підтримка реального сектору економіки. Держава розробляє комплекс заходів, націлених на розширення доступу підприємств до фінансових ресурсів через пряме кредитування держбанками, стимулювання приватного кредитування з допомогою субсидування процентних ставок по кредитах, надання державних гарантій, створення умов для випуску акцій і облігацій для подальшого їх викупу уповноваженими організаціями. Держава здійснює закупівлі окремих видів продукції, субсидує товари та послуги за рахунок бюджетних ресурсів. Важливими заходами служать кредитна підтримка регіонів і надання державних гарантій системоутворюючим підприємствам. Як підтримку реального сектора можна розглядати і стимулювання внутрішнього попиту.

Державна підтримка малого підприємництва створює додаткові можливості для збереження обсягів виробництва на певному рівні, підтримання зайнятості, створення нових робочих місць. В рамках антикризових заходів створюються гарантійні фонди кредитування, надаються додаткові пільги в оподаткуванні, знижуються адміністративні бар'єри, спрощуються процедури ліцензування та контролю малих підприємств.

5. Вдосконалення організаційних структур державного управління. При необхідності на федеральному, регіональному рівнях управління створюються спеціальні організаційні структури – антикризові комітети, консультаційні поради, для роботи в яких залучаються експерти, голови територіальних утворень, керівники структуроутворюючих підприємств, представники громадськості та соціальних установ. В рамках таких структур більш ефективно здійснюються обмін досвідом,

координація діяльності, досягаються компроміси, а органи державного управління можуть не тільки надавати підтримку підприємствам, але і спрямовувати їх діяльність з урахуванням інтересів населення території. Тривалість функціонування цих структур залежить від поставлених цілей і завдань, і по мірі їх виконання вони можуть бути розпущені або трансформовані в залежності від нових пріоритетів діяльності.

Антикризові спеціалізовані органи державного управління розробляють пропозиції щодо внесення змін у нормативні правові акти і розробляють методики антикризового регулювання, проводять моніторинг стану економіки, окремих галузей і комплексів по спеціально розробленій системі показників. Велике значення має створення єдиної інформаційної бази як основи розробки антикризових програм і заходів.

6. Зниження напруженості на ринку праці. Для того щоб стримати зростання безробіття під час кризи, розробляються цільові програми сприяння зайнятості населення. В них основний акцент робиться на перепідготовку безробітних, підтримку активних форм пошуку роботи і створення тимчасових робочих місць для студентів. Сприяють зайнятості та заходи щодо підтримки малого підприємництва, організація громадських робіт. Приймаються активні заходи з регулювання міграцій робочої сили. Проводиться скорочення обсягу квот на залучення іноземних робітників, створюються умови для здійснення внутрішніх міграцій в цілях раціонального використання вивільнених трудових ресурсів.

7. Підтримка внутрішнього попиту - важливий напрямок державної антикризової політики. Внутрішній попит знижується в зв'язку з падінням доходів населення і корпоративного сектора. Це обмежує можливості економічного зростання, знижує стимули для діяльності підприємництва в країні. Держава в першу чергу підтримує попит на продукцію найбільш падаючих галузей (наприклад, автомобілебудування), галузей, що мають мультиплікативний ефект (таких як житлове будівництво), підвищує державні закупівлі (особливо у сфері оборони та розвитку інфраструктури), збільшує заробітну плату працівникам бюджетної сфери, пенсії та соціальні допомоги.

Антикризові державні заходи в різних країнах мають багато спільного. До єдиних для всіх країн напрямів діяльності держави можна віднести соціальну підтримку населення; відновлення банківської та фінансової систем; підтримку реального сектору економіки - великих структуроутворюючих компаній і малого підприємництва.

Але в цілому антикризові програми різних країн складаються під впливом таких чинників, як рівень розвитку і структура національної економіки, орієнтація економіки на зовнішньоекономічну діяльність, стан державного бюджету, наявність державних резервів, наполегливість банкірського лобі і політичних поглядів керівництва країни та ін.

Таким чином, світовий досвід, накопичений у сфері антикризового регулювання, дуже корисний для запозичення кращого світового досвіду. І такою практикою є використання комплексного системного підходу в боротьбі з кризою. Багато країн схиляються до моделі регулювання економіки, яка характеризується вагомою часткою держави в управлінні, високими соціальними гарантіями, жорсткими стандартами кредитування, прагненням не допускати дисбалансу між фінансовими та реальними активами.

Список використаних джерел:

1. Антикризове управління: теорія, практика, інфраструктура: навчально-практичний посібник / Відповідальний Редактор Г.А. Александров. - М.: Видавництво БЕК, 2007. - 544 з.
2. Жарковська Є. П., Бродський Б. Є., Бродський І.Б. /Антикризове управління. Видавництво: Омега-Л, 2008 р. С.448

*Тімур Охрій, Юлія Селезньова, студенти 5 курсу
Університет митної справи і фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Міщенко Д.А., д.н. з держ. упр., професор*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ

За визначенням вітчизняних науковців, фінансова політика – це цілеспрямована діяльність держави з використанням фінансової системи, що спрямована на мобілізацію фінансових ресурсів, їх розподіл і використання для виконання державою своїх функцій [1, с. 342].

До основних видів фінансової політики держави можна віднести наступні: бюджетно-податкова політика, грошово-кредитна політика і політика управління державним боргом, адже саме ці види розкривають сутність фінансової політики держави [4].

Чинна практика діяльності органів державної влади щодо розробки і реалізації державної фінансової політики передбачає такі ключові підходи:

1. Напрацювання науково-обґрунтованої концепції державної фінансової політики.
2. Формулювання пріоритетних напрямів, дієвих механізмів і способів досягнення економічного розвитку на основі різних варіантів реалізації фінансової політики.
3. Реалізація практичних заходів шляхом виконання окреслених механізмів державної фінансової політики.
4. Адаптування механізмів реалізації державної політики до сучасних умов [2].

Головними проблемами фінансової політики є проблеми забезпечення динаміки зростання, конкурентоспроможності економіки України, утвердження оновленої моделі фінансового розвитку. Саме такий шлях дозволить Україні зберегти і найефективніше використовувати наявний науково-технічний потенціал для здійснення структурних змін та зайняти належне місце у світовому просторі. Поглиблення курсу ринкових реформ на інноваційних засадах та їх прискорення, радикалізація системних перетворень можуть забезпечити прогресивний розвиток держави[3].

Основною метою державної фінансової політики є створення сприятливих умов для стійкого соціально-економічного розвитку держави, тому реалізація фінансової політики передбачає такі етапи розвитку:

- фінансове забезпечення пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку держави: запровадження новітніх технологій; міжнародне співробітництво; військова безпека;
- удосконалення фінансових механізмів системи державної підтримки й стимулювання;
- державне фінансове забезпечення розвитку інфраструктури за допомогою інструментів стратегічного планування (державних програм) і фінансових інститутів розвитку;

• суб'єкти господарювання, що здійснюють діяльність (надання пільгового кредитування, податкових канікул тощо) [2].

Комплексний розгляд доходів і витрат державного бюджету виявляє проблему існування дефіциту державного бюджету, яка є актуальною не тільки для України, а й для багатьох інших країн світу. Перевищення витрат державного бюджету над доходами вимагає постійного пошуку додаткових джерел їх фінансування, які в свою чергу потребують своєчасного обслуговування, що призводить до подальшого збільшення навантаження на витратну частину бюджету та до зростання державного боргу [4].

Нині фінансова політика має переважно тактичний характер, підпорядковується поточним завданням, виконує функції перерозподілу та стабілізації, неповною мірою відповідає стратегічним орієнтирам соціально- економічного розвитку. З огляду на це основним завданням має стати активізація регуляторної функції фінансової політики, впровадження ефективних механізмів, формування стратегічного характеру цілеспрямованих рішень з метою забезпечення у системі державного регулювання єдності із соціально-економічною стратегією [3].

Можна відзначити загальні позитивні тенденції в провадженні заходів державної фінансової політики в рамках таких її складових як бюджетно- податкова політика і політика управління державним боргом. Зокрема, йдеться про скорочення дефіциту державного бюджету, реструктуризацію державного боргу за валютами, строками, ставками. Але ряд інших проблем потребують свого розв'язання в найближчій перспективі [4].

Мета, яку необхідно досягти в Україні на основі оптимізації фінансової політики, має бути окреслена максимально чітко. Це – комплексний вплив всіх її складових на розвиток реального сектора національної економіки.

Отже, подальший розвиток державної фінансової політики повинен відбуватися з дотриманням таких основних методологічних положень:

- фінансове регулювання у сфері фінансового розвитку зобов'язане ґрунтуватися на принципах комплексності, своєчасності, стабільності;
- фінансові інструменти (бюджетні, податкові, грошово-кредитні, митні тощо) повинні бути спрямовані на стимулювання розвитку економіки як держави, так і її регіонів;
- фінансовий механізм розвитку має враховувати специфіку фінансової політики держави та її потенційні можливості.

Список використаних джерел:

1. Адаменко І.П. Фінансова політика як інструмент соціально-економічного розвитку країни / І.П. Адаменко // Бізнесінформ. – 2014. – № 3. – С. 341–345.
2. Гордієнко Л.А. Перспективи розвитку державної фінансової політики в Україні / Л.А. Гордієнко // Держава та регіони. Державне управління. – 2015. - №4 (52). – С 2 –23.
3. Сіташ Т.Д. Фінансова політика держави: прагматика та проблематика / Т.Д. Сіташ // Академічний огляд. – 2015. - № 1(42). – С 29–33.
4. Теліженко О.М. Узгодження основних складових реалізації фінансової політики в Україні /Теліженко О.М., Боронос В.Г. // Вісник СумДУ. – 2013. - №1. – С. 36.

*Михайло Пітюлич, д.е.н., доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород*

ВДОСКОНАЛЕННЯ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ГІРСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

У сучасних соціально-економічних умовах розвитку України важливого значення набуває врахування у бюджетній політиці гео економічних факторів, особливо у зв'язку з євроінтеграційними тенденціями у зовнішньоекономічних відносинах. В європейських країнах фінансове забезпечення гірських населених пунктів здійснюється за допомогою фінансових ресурсів структурних фондів Європейського Союзу, значна частина яких перерозподіляється на виконання заходів з реалізації положень європейської політики гірського розвитку [4, с. 1].

Особливої актуальності у цьому контексті набуває проблема вдосконалення фінансового забезпечення гірських населених пунктів і, як наслідок, — порядку формування їх місцевих бюджетів у контексті адміністративно-територіальної реформи, децентралізації управління їх розвитком і комплексного соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць гірської місцевості з урахуванням європейського досвіду та перспектив залучення України до міжнародних проектів у цій галузі.

Ефективне управління розвитком гірських територій потребує розробки адекватних методів і механізмів, серед яких важливе значення має система інструментів бюджетного регулювання. Упроваджуючи будь-яку модель міжбюджетних відносин, центральна влада має на меті вирішувати проблеми, пов'язані зі значними територіальними відмінностями у рівнях економічного та соціального розвитку та добробуту населення, що особливо стосується відсталих депресивних регіонів, до числа яких, без сумніву, відносять і гірські території областей Карпатського регіону.

На сучасному етапі система фінансової підтримки розвитку гірських територій повинна здійснюватися за трьома найважливішими напрямками. Перший інструмент – це підтримка за рахунок коштів державного бюджету країни. Другий інструмент – це використання коштів регіональних бюджетів та бюджетів місцевого самоврядування на цілі розвитку своєї території. Третій інструмент – це залучення на цілі соціально-економічного та екологічного розвитку регіону небюджетних коштів шляхом участі у програмах реалізації регіональних проектів місцевого бізнесу, громадян, громадських структур тощо.

Сьогодні дуже гостро постає проблема фінансової самостійності регіонів, оскільки ми стоїмо на порозі великих змін, коли всі повноваження передаються на місця, тобто відбувається перехід до повноцінного місцевого самоврядування. Зазначене питання є надзвичайно актуальним для депресивних гірських регіонів, оскільки тут найбільш гостро постане проблема наповнення, а відповідно і виконання місцевих бюджетів [5, с. 191]. Наріжним каменем цієї проблеми є порядок формування останніх, а саме питання їх збільшення стосовно державного бюджету. А це означає необхідність перерозподілу джерел доходів на користь місцевих бюджетів. Ясно, що зміцнення місцевих бюджетів дозволило б регіонам більш самостійно вирішувати найважливіші питання свого розвитку, не покладаючись на надходження зверху у вигляді субвенцій. У той же час маємо країну з досить нерівномірним рівнем розвитку окремих регіонів та територій. Тому можливості отримання достатнього рівня доходів

для власного розвитку в окремих областях, районах та містах кардинально різні. Через це ідея суттєво знизити рівень міжбюджетних трансфертів не має поки що короткострокової перспективи.

Практика доводить зовсім інше – за рахунок місцевих бюджетів більшість регіонів країни, не кажучи вже про депресивні, не можуть вирішувати жодних суттєвих питань свого розвитку. Їх ледве вистачає на виплату заробітної плати працівникам державних установ. Тому зміцнення місцевих бюджетів є нагальним завданням, яке треба вирішити найближчим часом. Але таке вирішення натикається на низку проблем, які потребують окремого розгляду.

Якщо проаналізувати перелік доходів, що залишаються у місцевих бюджетах, зокрема тих, що не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, то можна зробити висновок, що більшість із них не мають стабільного характеру і не є сталими за розмірами, що не дозволяє спланувати витратної частини, а відповідно і проаналізувати витрати на розвиток відповідних територій.

Ситуація з доходами, що зараховуються до місцевих бюджетів, породжує ще одну проблему – місцеві органи влади не зацікавлені у збільшенні доходів суб'єктів підприємницької діяльності та громадян, оскільки від того, більше чи менше отримають прибутку ці суб'єкти, місцевий бюджет стосовно низки податків все одно нічого не отримає, оскільки вони ідуть у центр. Звідси немає ні сприяння високододатковим результатам з боку місцевої влади, ні належного контролю за сплатою податків, зокрема за роботою підприємств, що знаходяться на відповідній території. Виходом із такої ситуації може бути встановлення нормативу відрахувань до місцевого бюджету для кожного без винятку виду податку, який збирається на окремій території. Причому тут не повинно бути жодної диференціації за окремими адміністративними одиницями: на кожному рівні регіонального самоврядування та влади (область, район, місто, селище, село) встановлюється, наприклад, норматив 20-50% відрахувань до місцевих бюджетів. А диференціацію не варто застосовувати, оскільки можна отримати бюрократичний механізм розподілу процентів, який завжди межує з корупцією [6].

Іншим інструментом підвищення ролі місцевих бюджетів може бути введення такого податку, який би забезпечував надійне та стабільне надходження коштів до місцевих бюджетів і в той же час був зрозумілим для платників та не дуже обтяжливим для них. Таким податком може бути, наприклад, податок на доходи фізичних осіб, плата за місцеві послуги, а також прийнятий у 2015 році податок на нерухомість.

Ще одним питанням, яке хоч безпосередньо не пов'язано з наповненням місцевих бюджетів, але стосується цього процесу, є здійснення фінансового контролю за використанням коштів місцевих бюджетів [1]. На жаль, досі в Україні питання фінансового контролю місцевих бюджетів не знайшло свого остаточного вирішення відповідно до європейських принципів самоврядування. Контроль фінансів на місцях здійснює центральна контролююча структура КРУ, а це є надмірним контролем з боку центральної влади, і така ситуація обмежує діяльність з розвитку інвестиційних проектів, а в разі їх реалізації потім ще треба довго надавати пояснення, чому було прийнято те чи інше рішення.

Питання використання власних бюджетів регіонів на цілі розвитку пов'язані також з можливістю об'єднання коштів кількох місцевих бюджетів для реалізації спільних програм, що дозволить досягти необхідного рівня концентрації ресурсів при

реалізації капіталомістких проектів, результати яких потрібні кільком територіям, наприклад, будівництво транспортних комунікацій, об'єктів інфраструктури, підприємств, що забезпечують комунальні потреби тощо [2]. Проте законодавча база не дозволяє повноцінно здійснювати таке об'єднання ресурсів, що викликає потребу переглянути діючий механізм вирішення питань щодо об'єднання коштів бюджетів різних місцевих громад – цей механізм треба зробити більш гнучким та надати його учасникам більше прав, проте слід уникнути ситуації, коли місцеві органи під виглядом об'єднання бюджетних ресурсів не здійснювали б фактично кредитування один одного. Річ у тому, що таке об'єднання може виконувати роль своєрідної „кредитної спілки”, коли кошти концентруються, щоб потім по черзі надавати допомогу кожній території – учасниці такого об'єднання. Але навіть у такій ситуації треба шукати позитивне, а не йти шляхом обмежень і заборон. Тому і потрібне більш чітке законодавче тлумачення цих процесів із визначенням всіх ситуацій, які можуть бути допущені, і тих, які повинні бути заборонені.

Розглядаючи питання щодо можливостей власних бюджетів розвитку, доцільно розглянути і такий напрям, як залучення коштів у регіони шляхом проведення емісійних та кредитних заходів [7, с. 64]. Що стосується емісійних операцій, то тут нам прислужився б досвід деяких європейських країн, де влада на місцях може випускати цінні папери, які є в основному гарантіями повернення вкладеного капіталу. Проте через перепони у законодавстві на цьому шляху нам потрібно зробити ще багато, і насамперед це мають бути зміни у законодавстві, які б давали права владним органам на місцях здійснювати таку емісію.

Що стосується залучення кредитів, то, на жаль, українська банківська система ще не змогла запропонувати відповідні продукти, де надання кредитів під розвиток окремо взятої території могло б супроводжуватись певними формами гарантій з боку органів влади, що представляють цю територію. Якраз на умовах, пов'язаних із отриманням кредитів, можна було б розвивати програми спільно з місцевим бізнесом, у тому числі і спільно з банками, де б комунальна власність вносилась як застава разом із приватною та іншими видами власності. З цього слідує, що система залучення коштів для цілей регіонального розвитку через отримання кредитів органами місцевої влади потребує удосконалення. Одним із напрямів є пошук нових форм кредитування під регіональні програми, де б оптимально узгоджувались інтереси державної влади та бізнесу.

Характеризуючи ще один з можливих напрямів – надання гірським територіям особливого статусу, слід відмітити, що це для них було б дуже доцільним – створення особливого режиму зборів, оподаткування, регуляторних норм. Взагалі слід поєднати вирішення проблеми вільних економічних зон із вирішенням проблем депресивних територій [3], тобто спочатку відповідно до прийнятих методик визначаються депресивні території, а вже потім, після необхідного аналізу та експертної оцінки, їм надається статус вільних економічних зон із усіма витікаючими з цього наслідками. Тобто отримання статусу депресивної території є обов'язковою умовою для отримання всіх пільг, що мають суб'єкти ВЕЗ чи СЕЗ.

Пошук економічного розвитку гірських територій залежить не тільки від ефективної політики врегулювання міжбюджетних відносин. Ефективна бюджетна політика має втілювати основний принцип – поступовий перехід від бюджетного забезпечення територіальних громад до бюджетного регулювання. Однак не менше

значення має створення умов для розвитку економіки, створення робочих місць, умов для розвитку підприємницької ініціативи.

Список використаних джерел:

1. Антонішен Я. Адаптація зарубіжного досвіду бюджетного фінансування в українській реальії [Електронний ресурс] / Я. Антонішен. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2562>
2. Брезіцький Р. Громади, об'єднуйтесь, враховуючи ризики [Електронний ресурс] / Р.Брезіцький. – Режим доступу: <http://zaxid.net/>
3. Економічна політика як механізм поєднання економічних інтересів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.if.ua/book/130/8569.html>
4. Карп Г.В. Формування місцевих бюджетів гірських населених пунктів в Україні // автореф. дис. канд. екон. наук. / Г.В. Карп – К., 2009. – 19 с.
5. Костовська В.А. Функціонування бюджетів місцевого самоврядування в умовах бюджетного регулювання / В.А. Костовська // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. - № 1. – С. 190-197.
6. Овсечко О. Напрями вдосконалення бюджетного фінансування в Україні [Електронний ресурс] / О. Овсечко. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/>
7. Сутність фінансового механізму реалізації стратегії сталого розвитку території / М.В. Гончаренко // Актуальні проблеми державного управління. – 2014. - № 1. – С. 59-66.

Михайло Русинчак, магістрант

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

Науковий керівник: Бутурлакiна Т.О., к.е.н., доцент

ПОРЯДОК НАРАХУВАННЯ І СПЛАТИ ЄСВ В СИСТЕМІ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування — це система прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає надання соціального захисту (що включає матеріальне забезпечення громадян у визначених законом випадках) за рахунок позабюджетних цільових фондів, що формуються шляхом сплати страхових внесків роботодавцями та громадянами (тобто сплатою єдиного соціального внеску – ЄСВ) [1].

Єдиний соціальний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування - консолідований страховий внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту у випадках, передбачених законодавством, прав застрахованих осіб на отримання страхових виплат (послуг) за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування [2].

Уведений з 1 січня 2011 року, замінив собою чотири окремі страхові внески до цільових фондів:

- до Пенсійного фонду України;
- до фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття;
- із тимчасової втрати працездатності та витратами зумовленими народженням і похованням;
- від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Платниками ЄСВ є підприємства, установи та організації, фізичні особи які використовують працю фізичних осіб на умовах трудового договору (контракту) або

на інших умовах, передбачених законодавством та , фізичні особи які забезпечують себе роботою самостійно.

Ставка ЄСВ становить на 01.01.2016 р. встановлена у розмірі 22%. Для працівників-інвалідів – 8.41% а для громадських організацій інвалідів - 5,5 %, а якщо організація всеукраїнська, то 5,3% (згідно п.14 ст. 8 Закону про ЄСВ) [2].

База нарахування ЄСВ – це сума нарахованої заробітної плати, включаючи основну і додаткову зарплату та інші виплати в тому числі в натуральній формі. Максимальна величина бази нарахування єдиного внеску - дорівнює двадцяти п'яти розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом, на яку нараховується єдиний внесок [2]. Таким чином у 2016 році 1450грн.(прожитковий мінімум для працездатних осіб з 01.05.2016)X25=36250 грн. [3]. Тобто особи які отримують зарплатню вище цієї цифри сплачують 22% від неї незалежно від перевищення. А також база не може бути менша за розмір мінімального страхового внеску (з 01.01.2016 р. – 303,16 грн (1378 грн. x 22%) а з 01.05. по 30.11.2016р. – 1450грн. x 22% = 319 грн.). А з 1.12.2016р. - 1600грн. x 22% = 352грн.[3.]. Аналізуючи статтю 7 проекту закону про Державний бюджет України на 2017р. мінімальний страховий внесок з 01.01.2017р. буде дорівнювати 352грн. а з 01.05.по 30.11.2017р. = 370.48грн.(1684грн. x 22%=370.48грн.) [4].

Щодо термінів сплати внесків, то роботодавці повинні платити ЄСВ не пізніше виплати заробітної плати чи аванса. Якщо ж вони все ще не виплачені, то сплата ЄСВ у будь-якому випадку має бути проведена не пізніше 20 числа наступного місяця. Підприємці - платники єдиного податку сплачують внесок за кожний квартал до 20 числа наступного місяця. А підприємці на загальній системі сплачують єдиний внесок до 10 лютого наступного року [2].

Сума єдиного внеску, своєчасно не нарахована та/або не сплачена у строки, встановлені Законом, обчислена органами доходів і зборів у випадках, передбачених Законом, є недоїмкою. Суми недоїмки стягуються з нарахуванням пені та застосуванням штрафів. Вимога про сплату недоїмки формується на підставі даних інформаційної системи органу доходів і зборів платника на суму боргу, що перевищує 10 гривень. Списанню підлягає борг зі сплати єдиного внеску у разі: повної ліквідації юридичної особи або смерті фізичної особи. За несплату або несвоєчасну сплату єдиного внеску на платників, які допустили зазначене порушення, починаючи з 01 січня 2015 року накладається штраф у розмірі 20 % своєчасно не сплачених сум. У разі ухилення від взяття на облік або несвоєчасного подання заяви про взяття на облік платниками єдиного внеску накладається штраф у розмірі десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Також на суму недоїмки платнику єдиного внеску нараховується пеня з розрахунку 0,1 відсотка на суму фактично сплаченої недоїмки за кожний день прострочення платежу. Сума пені розраховується за такою формулою:

$$Y = S \times K \times 0,1 \%, (1.1.)$$

Y- сума пені, що нараховується на фактично сплачену суму недоїмки зі сплати єдиного внеску (округлюється до другого десяткового знака);

S- фактично сплачена сума недоїмки зі сплати єдиного внеску;

K- кількість днів прострочення платежу.

Наприклад, якщо не сплачено 1000 грн, простроченний період 15 днів, то розмір пені становить 15грн (1000x15x0.001=15грн).

Таким чином, ЄСВ це єдине джерело надходження в систему загальнообов'язкового державного соціального страхування, а це означає що вчасна і повна (без заниження бази нарахування) сплата внеску є надзвичайно важливою.

Однією з умов інтеграції України до Європейського Союзу є досягнення європейського рівня захисту населення [5], а це в свою чергу означає, що є потреба в реформуванні єдиного соціального внеску. Законодавчі зміни щодо ЄСВ повинні стосуватися ставки внеску, максимальної бази нарахування та адміністрування. Деякі зміни було внесено в кінці 2015 року і в 2016 році ставка змінилась на 22%, а максимальна база нарахування збільшилась з 17 до 25 мінімальних заробітних плат [6]. Важливим і основним завданням подальших реформ повинно стати скорочення заробітної плати, яка знаходиться в тіні.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (із змінами, внесеними згідно із Законами № 922-VIII від 25.12.2015, ВВР, 2016, № 9, ст.89) [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://zakon2.rada.gov.ua/>

2. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» (із змінами, внесеними згідно із Законом № 406-VII від 04.07.2013) [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://zakon5.rada.gov.ua/>

3. Закон України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» (із змінами, внесеними згідно із Законом № 1384-VIII від 19.05.2016) [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://zakon2.rada.gov.ua/>

4. Проект Закону України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://w1.c1.rada.gov.ua/>

5. Програма інтеграції України до Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://zakon5.rada.gov.ua/>

6. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://zakon2.rada.gov.ua/>

Світлана Самарська, магістрант

Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

Науковий керівник: Лисяк Л.В., д.е.н., професор

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

В Україні триває процес бюджетної децентралізації. Основна його мета - наповнення доходів місцевих бюджетів до таких розмірів, які забезпечуватимуть фінансування визначених потреб населення територій і програм їх соціально-економічного розвитку. Найбільшим суттєвим зрушенням у аспекті розвитку бюджетної децентралізації за роки незалежності України відбулися внаслідок внесення змін у 2014 р. до Податкового і Бюджетного кодексів України та видання розпорядження Кабінету Міністрів України “Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні ” від 01 квітня 2014 року № 333-р. Цими документами було запропоновано нові підходи до визначення взаємовідносин державного бюджету з місцевими бюджетами, які покликані розширити права місцевих органів влади і надати їм значну бюджетну самостійність.

На сучасному етапі розвитку бюджетної та податкової систем України важливо здійснити також реформування механізму планування дохідної частини місцевих бюджетів з метою найбільш повного урахування економічних умов розвитку

адміністративно-територіальних утворень. Важливим моментом є визначення пріоритетних функцій, тобто тих видів діяльності, які мають забезпечити громаді ефект розвитку.

В 2015 р. в Україні розпочалося створення об'єднаних територіальних громад. Доходи бюджетів об'єднаних територіальних громад визначаються відповідно до ст.64, 69 та 71 Бюджетного Кодексу України [1]. Об'єднані громади отримують набір повноважень та фінансових ресурсів, що їх наразі уже мають міста обласного значення, зокрема зарахування 60% ПДФО на власні повноваження, зарахування до місцевих бюджетів 10% податку на прибуток підприємств, акцизного податку, 80% (замість 35%) екологічного податку, прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом (зараз прямі відносини мають лише області, райони, міста обласного значення), державні субвенції. Законодавчі зміни вже надали право органам місцевого самоврядування затверджувати місцеві бюджети незалежно від прийняття Закону про Державний бюджет України.

Видатки та кредитування бюджетів об'єднаних територіальних громад визначаються ст. 71, 89 і 91 Бюджетного Кодексу України [1]. Із бюджетів об'єднаних територіальних громад, крім видатків на здійснення самоврядних повноважень, фінансуються видатки, які делегуються державою їм на виконання, а саме: на утримання закладів бюджетної сфери – освіти, культури, охорони здоров'я, спорту, соціального захисту та соціального забезпечення.

В кінці 2015 р. в Царичанському районі Дніпропетровської області створилось дві об'єднані територіальні громади Ляшківська та Могилівська. Характеристика об'єднаних територіальних громад Царичанського району Дніпропетровської області наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика об'єднаних територіальних громад Царичанського району Дніпропетровської області

Назва об'єднаної громади	Кількість місцевих рад, які увійшли до складу ОТГ	Кількість населених пунктів	Площа громади, км. кв.	Чисельність населення станом на 01.01.2015	Субвенція з державного бюджету на формування інфраструктури ОТГ, тис. грн.	
					План на 2016 рік	Факт за 1 півріччя 2016 року
Ляшківська	2	9	82,2	2200	2365,1	788,3
Могилівська	2	3	146,6	3717	4103,9	1367,9
Разом:	4	12	228,8	5917	6469,0	2156,2

Ляшківська територіальна громада об'єднала дві сільські ради Ляшківську та Зелелівську. Площа Ляшківської об'єднаної територіальної громади становить 82,2 км.кв. До Ляшківської об'єднаної територіальної громади увійшли такі села: Ляшківка, Назаренки, Орлівка, Шарівка, Зелелія, Андріївка, Лозуватка, Нетесівка, Помазанівка. Могилівська територіальна громада об'єднала також дві сільські ради Могилівську та Зорянську. Площа Могилівської об'єднаної територіальної громади становить 146,6 км.кв. До Могилівської об'єднаної територіальної громади увійшли такі села: Могилів, Проточі, Зоря комунізму.

Фінансова спроможність об'єднаних територіальних громад Царичанського району Дніпропетровської області за I півріччя 2016 року наведена в табл. 2.

Таблиця 2

Фінансова спроможність об'єднаних територіальних громад Царичанського району Дніпропетровської області за I півріччя 2016 року

Назва об'єднаної громади	Населення на 01.01.2016, тис. осіб	Очікувані власні доходи на 1 особу (план), грн.	Фактичні надходження доходів на 1 особу за I півріччя 2016 року, грн.	% фактичних надходжень власних доходів до очікуваних надходжень	Фактичні надходження базової / реверсної дотації, тис. грн.	% дотаційності бюджету	Спрямування коштів на видатки розвитку, тис. грн.	Видатки розвитку на 1 особу, грн.
Ляшківська	2,2	991	484	49	320	23	1100	504
Могилівська	3,7	1769	1039	59	-1	0	613	166
Разом:	5,9	1479	832	56	319	6	1713	290

Аналіз показників табл. 2 свідчить, що фактичні надходження доходів на одну особу за I півріччя 2016 року Могилівської об'єднаної територіальної громади на 555 грн. більші ніж Ляшківської об'єднаної територіальної громади, рівень дотаційності якої становить 23 %.

Виходячи із фінансових ресурсів, об'єднані територіальні громади Царичанського району Дніпропетровської області вже за I півріччя 2016 року змогли спрямувати кошти на здійснення видатків розвитку (капітальні видатки) у загальній сумі 1713 тис. грн. на ремонт доріг, будівництво, благоустрій територій та житлово-комунальне господарство, заклади соціально-культурної сфери. Видатки розвитку за I півріччя 2016 року на одну особу Ляшківської об'єднаної територіальної громади на 338 грн. більші ніж Могилівської об'єднаної територіальної громади.

Порівняльна структура фактичних надходжень власних ресурсів та державної субвенції місцевих бюджетів об'єднаних територіальних громад Царичанського району Дніпропетровської області за I півріччя 2016 р. наведена в табл. 3.

Таблиця 3

Порівняльна структура фактичних надходжень власних ресурсів та державної субвенції місцевих бюджетів об'єднаних територіальних громад Царичанського району Дніпропетровської області за I півріччя 2016 р.

Назва об'єднаної громади	Рік	Власні ресурси, тис. грн.	Акцизний податок, тис. грн.	Плата за землю, тис. грн.	Єдиний податок, тис. грн.	Інші податки та збори, тис. грн.	ПДФО, тис. грн.	Державна субвенція, тис. грн.
Ляшківська	2015	314,3	57,1	164,4	91,4	1,4	-	-
	2016	1057,3	74,7	271,0	240,1	3,2	468,3	788,3
Могилівська	2015	916,0	250,0	447,1	167,7	51,2	-	-
	2016	3834,4	398,2	635,8	293,7	84,3	2422,4	1367,9
Разом:	2015	1230,3	307,1	611,5	259,1	52,6	-	-
	2016	4891,7	472,9	906,8	533,8	87,5	2890,7	2156,2

У результаті утворення об'єднаних громад зріс обсяг власних доходів місцевих бюджетів більш ніж у 5 разів (на 3661,4 тис. грн.) порівняно з I півріччям 2015 року. Основним джерелом наповнення бюджетів є податок на доходи фізичних осіб – 2890,7 тис. грн. Наступним за вагомістю – плата за землю – 906,8 тис. грн.

Об'єднання громад дозволило збільшити власні доходи бюджетів об'єднаних територіальних громад на 1 жителя відповідної території. В середньому цей показник за I півріччя 2016 р. (у порівнянні з I півріччям 2015 р.) зріс майже на 621 грн. (з 208 грн. до 829 грн.), що звичайно, є позитивною тенденцією. Структура власних доходів загального фонду об'єднаних територіальних громад Царичанського району Дніпропетровської області за I півріччя 2016 р. порівняно з таким же періодом 2015 р. свідчить, що у загальній сумі доходів за аналізований період суттєво зросла частка доходів від ПДФО, водночас, суттєво знизилася - податку на нерухоме майно (плата за землю), акцизного податку.

В кінці 2016 р. в Царичанському районі Дніпропетровської області планується об'єднання селищної (Царичанської) та чотирьох сільських (Прядівської, Юр'ївської, Бабайківської та Михайлівської) рад в Царичанську об'єднану територіальну громаду. До Царичанської об'єднаної територіальної громади ввійдуть такі села: Прядівка, Юр'ївка, Преображенка, Ненадівка, Семенівка, Бабайківка, Верbove, Івано-Яризівка, Кущівка, Новостроївка, Михайлівка, Гнатівка, Заорілля, Червона Орілька, Драгівка, Дубове, Калинівка, Лисківка, Пилипівка, Селянівка, Тарасівка, Турове та селище міського типу Царичанка.

Таким чином, бюджетна децентралізація в Україні триває і має стати вагомим фактором раціонального розподілу та використання бюджетних коштів, а також високої ефективності надання суспільних благ та послуг. Водночас, існує багато проблем на цьому шляху, дослідження механізмів подолання яких є перспективою подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 №2456-УІ зі змінами та доповненнями Верховна Рада України. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>
2. Бюджет місцевої ради в умовах децентралізації / Центр політичних студій та аналітики. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.cpsa.org.ua/novyny/byudzhet-mistsevoji-rady-v-umovah-detsentralizatsiji/>
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2014 року № 333-р Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>

*Юлія Селезньова, Тімур Охрій, студенти 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Міщенко Д.А., д.н. з держ. упр., професор*

ДЕФІЦИТ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ: НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Як економічна категорія, бюджет є основною ланкою державних фінансів і важливою складовою фінансової системи в цілому. Бюджетний дефіцит – це важливий інструмент державної фінансової політики, що впливає на економічне та соціальне становище країни та потребує заходів щодо його ліквідації [1, с. 95].

Проблема дефіциту державного бюджету нашої країни є вкрай актуальною з огляду

на цілий ряд об'єктивних та суб'єктивних причин. Вирішення цієї проблеми є ключовою на шляху розв'язання економічної кризи та покращення матеріального становища пересічних громадян.

У економічній літературі висвітлені такі причини виникнення бюджетного дефіциту [2, с. 63]: необґрунтоване витрачання державних коштів; прояв фінансової кризи; невиправдана емісія паперових грошей і зростання державного боргу; диспропорції у процесі фінансового планування доходів і видатків бюджету; неефективні способи збалансування бюджету; війни, стихійні лиха, кризові явища, неефективність державної політики, ін.

Перевищення видатків над власними доходами держави прийнято вважати негативним явищем, проте дефіцит бюджету може бути незагрозливим явищем для розвитку економіки тоді, коли перевищення темпів зростання видатків бюджету над темпами зростання доходів є наслідком фінансування пріоритетних галузей. Коли фінансові ресурси інвестуються у виробничу сферу, то відбувається їх накопичення та капіталізація. У майбутньому зростання обсягів виробництва та прибутку відшкодують витрати [3, с. 93].

В Україні бюджетний дефіцит набув хронічного характеру та спричинив погіршення стабільності державних фінансів. Дефіцит бюджету впливає на скорочення обсягу заощаджень фізичних і юридичних осіб у загальнонаціональному масштабі, яке обумовлює зростання відсоткової ставки та зменшення доступу приватного сектора до кредитних ресурсів. Наслідком цього є підвищення обмінного курсу національної валюти, що спричиняє зменшення експорту і збільшення імпорту, зростає рівень інфляції.

Вагомим кроком у боротьбі за скорочення дефіциту бюджету в Україні може стати розроблення оптимальної моделі фіскального правила, яка б відповідала критеріям чіткості визначення, прозорості, адекватності, сумісності, простоти, гнучкості, обов'язковості виконання, підтримки з боку інших напрямів економічної політики. Без таких правил боротьба з бюджетним дефіцитом має хаотичний, нецілеспрямований і безсистемний характер.

Можна зазначити, що швидка ліквідація бюджетного дефіциту, яка не підкріплюється реальними кроками в напрямку стабілізації самої економіки тільки ускладнить і без того важку фінансову ситуацію в країні та створить непотрібні перешкоди на шляху гідного виходу з кризи.

Дефіцит бюджету є причиною зниження ефективності податкової системи, послаблення стимулів до праці, підрив у впевненості членів суспільства у майбутньому. З метою максимально ефективного управління дефіцитом державного бюджету необхідно застосовувати систему економічних заходів. Дефіцит нефінансування для України вкрай важливе і необхідне. Його слід не скорочувати, а переорієнтувати на вирішення основної проблеми нашої економіки – поживлення інвестиційної діяльності.

Бюджетний дефіцит вимагає постійного пошуку шляхів його подолання, тобто збалансування доходів і витрат бюджету. Конкретні заходи держави в цьому напрямі можуть бути різними, але в результаті зводяться до створення можливостей зростання доходів та скорочення видатків бюджету. З цією метою необхідно:

- 1) вдосконалити податкову систему, забезпечити оптимальний рівень податкових вилучень для формування бюджетів усіх рівнів;
- 2) посилити відповідальність суб'єктів господарювання та їх керівників, за

дотриманням вимог законодавства, своєчасність і повноту розрахунків з бюджетом та державними позабюджетними фондами;

3) залучити до інвестиційної сфери особисті заощадження населення;

4) забезпечити фінансову підтримку малого та середнього бізнесу шляхом розробки і виконання цільових програм розвитку малого і середнього підприємництва;

5) запровадити жорсткий режим економії бюджетних коштів;

6) перейти від бюджетного фінансування до системи надання субсидій, субвенцій, інвестиційних позик суб'єктам господарювання;

7) запровадити обґрунтовану систему прогнозування значень показників, що беруться за основу формування доходів і видатків бюджету, використовувати при бюджетному плануванні нормативи бюджетної забезпеченості.

Таким чином, дефіцитність бюджетів може бути викликана різними причинами. Інколи позикове фінансування є вимогою часу. Воно може використовуватись як і при надзвичайних ситуаціях, так і сприяти економічному зростанню під час глибокої кризи. Проте неможливість контролювати цей процес повною мірою породжує багато проблем та соціально-економічних наслідків, більшість з яких носять негативний характер.

Список використаних джерел:

1. Кравченко М.В. Проблеми управління показниками дефіциту державного бюджету України в умовах нестабільних темпів розвитку економіки / М.В. Кравченко // Інвестиції : практика та досвід. – 2013. – № 15. – С. 95–98.

2. Оченаш І.Л. Бюджетний дефіцит в Україні та способи його подолання / І.Л. Оченаш // Формування ринкових відносин в Україні : науковий економічний журнал. – 2012. – № 9. – С. 62-66.

3. Редіна Н.І., Гордєєва Л.П. Дефіцит бюджету й основні шляхи його подолання в Україні / Н.І. Редіна, Л.П. Гордєєва // Фінанси України. – 2009. – № 5. – С. 93.

Степан Сембер, к.е.н., доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
директор, Закарпатський регіональний центр
соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України, м. Ужгород,
Катерина Машико, к.е.н., старший науковий співробітник,
Закарпатський регіональний центр соціально-
економічних і гуманітарних досліджень НАН України,
доцент, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

ВІДМІННОСТІ У ФОРМУВАННІ ДОХОДІВ БЮДЖЕТІВ МІСЦЕВИХ РАД ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНИХ РЕФОРМ

Загалом структура місцевих бюджетів базового рівня Закарпатської області до проведення децентралізаційних заходів виглядала наступним чином. У 2015 році у середньому частка доходів бюджетів місцевих рад, що припадала на податкові надходження складала 42,33%, (з них на загальнодержавні податки 29,25%, на місцеві податки 13,07%), на доходи від операцій з капіталом – 1,99%, на неподаткові надходження – 2,28 %, на офіційні трансферти – 53,40%.

Суттєвими були відмінності у цій структурі між районами та місцевими радами. Можна навести такі найбільш яскраві приклади. Для неподаткових надходжень, які

загалом не є надто суттєвими джерелом формування доходів, коливання у структурі бюджетів між місцевими радами складало від 50,22% (Великолазівська сільрада Ужгородського району) до 0,00006% (Боржавська сільрада Берегівського району), при чому 309 рад (91,69%) мало цих надходжень менше 5%. Доходи від операцій з капіталом коливаються дещо менше: від 28,73% (Запсонська сільрада Берегівського району) до 0% (у 181 сільраді), знову ж таки 302 ради (89,61%) отримали таких доходів менше 5%. Проте найбільші коливання спостерігаються у розрізі податкових надходжень і офіційних трансфертів. Так податкові надходження складали від 95,00% доходів бюджету (при частці офіційних трансфертів 3,96% у Сюртівській сільраді Ужгородський район) до 2,21% (при частці офіційних трансфертів 97,19% у Гараборській сільраді Берегівський район).

Це накладає свій відбиток на рівень самостійності та спроможності громади вирішувати питання місцевого значення без використання коштів Державного бюджету. Для більш чіткого виявлення міри диференціації доходів місцевих бюджетів між радами авторами побудовано графіки функцій їх розподілу. Вони ілюструють яку частку сукупних бюджетних надходжень отримує певна частка місцевих рад (аналогічно кривої Лоренца для дослідження нерівності доходів населення).

Теоретично абсолютно рівний розподіл доходів представлений на графіках діагонально одиничного квадрата, або прямою рівномірного розподілу. У будь-якій її точці певний процент місцевих рад (наприклад 20%), отримують аналогічний процент доходу (також 20%). Решта кривих, що побудовані для різних видів доходів на графіках демонструють відхилення від абсолютної рівності в розподілі доходів (Рис.1). На рис 1А відображено розподіл доходів для всіх місцевих рад Закарпатської області за результатами 2015 року.

Як бачимо з рис.1А найбільш нерівномірний розподіл між радами спостерігається для податкових надходжень і власних доходів рад (які формуються в основному саме за рахунок податків). Дещо менший, проте все одно дуже суттєвий ступінь нерівності притаманний офіційним трансфертам і всім фінансовим ресурсам ради (які в силу дотаційності регіону тісно пов'язані з трансфертами). Так 95% місцевих рад заробляють близько 23% податків, 24% власних доходів, отримують близько 28% офіційних трансфертів та 27% всіх фінансових надходжень місцевих бюджетів. Відповідно на 5% рад припадає 77% податкових, 76% власних надходжень, 72% трансфертів і 73% всіх надходжень місцевих бюджетів. Ці 5% рад в кількісному вираженні становить 17 одиниць. Із них лівова частка припадає на 5 міських рад, навколо міст обласного підпорядкування (Ужгородська, Чопська, Брегівська, Мукачівська, Хустська ради), у яких акумулюється від 62,6% до 66,5% визначених видів доходів місцевих бюджетів.

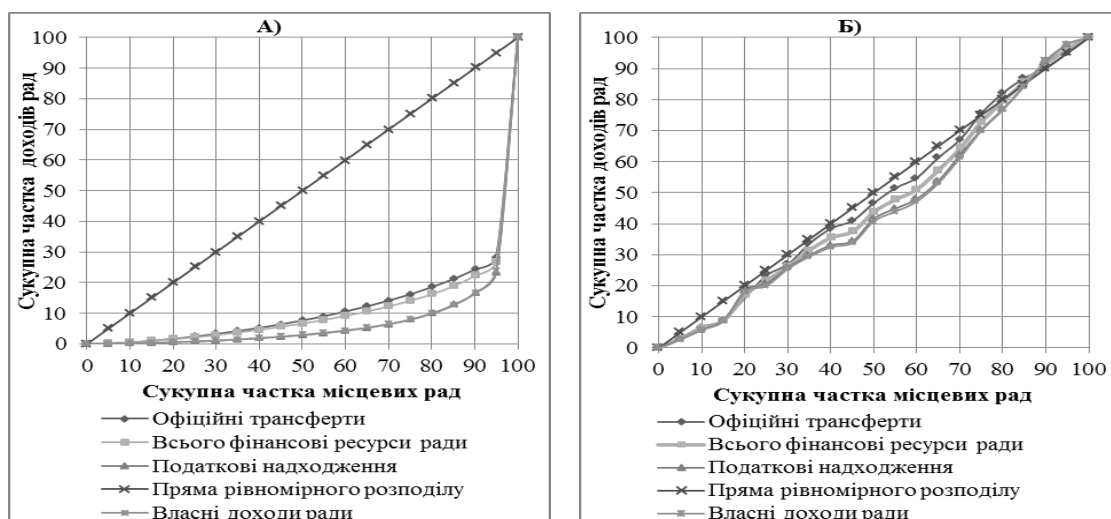

Рис.1. Розподіл місцевих рад Закарпатської області залежно від обсягу доходів бюджетів та їх складових, %

А) всі місцеві ради області

Б) без врахування міст обласного значення*

* Побудовано авторами на основі даних Департаменту фінансів Закарпатської ОДА

Відповідно на рис.1Б відображені частки доходів місцевих рад без врахування вказаних 5 рад. В такому випадку, між місцевими радами існує майже еталонний, рівномірний розподіл різних варіантів надходжень до бюджетів. Особливо це простежується у інтервалах до 40% найбідніших рад і вище 70% рад. Однак значним є їх відрив від міст обласного значення. Тобто особливий статус останніх виводив їх на значно кращі позиції щодо інших населених пунктів. Водночас такі міста і так мали порівняно суттєвіший економічний потенціал. Саме прирівнювання повноважень та бюджетів об'єднаних територіальних громад до міст обласного значення і районів було одним із «пряників» запропонованої урядом реформи бюджетно-податкової децентралізації.

Список використаних джерел:

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України № 157-VIII від 5.02.2015 / Верховна Рада України / Голос України. – 2015. - №39. – 04берез. ; [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-viii>
2. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України № 214 від 08.04.2015 / Кабінет Міністрів України // Урядовий кур'єр. – 2015. – №80. – 05 трав. ; [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF>.
3. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 333-р 01.04.2014 / Кабінет Міністрів України // Урядовий кур'єр. –2014. – №67. – 11 квіт. ; [Електронний ресурс] / Режим доступу: [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.

*Лариса Сідельникова, д.е.н., доцент
Херсонський національний технічний університет, м. Херсон*

ДЕФОРМАЦІЇ РИНКУ МУНІЦИПАЛЬНИХ ОБЛІГАЦІЙ В УКРАЇНІ

Важливою умовою бюджетної децентралізації як чинника ефективного розвитку регіонів є ресурсне забезпечення місцевих бюджетів, адже саме фінансові можливості органів місцевого самоврядування значною мірою обумовлюють якість забезпечення потреб територіальних громад.

В умовах посилення дисбалансів державних та місцевих фінансів бюджетне забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування України характеризується обмеженим обсягом надходжень від місцевого оподаткування та істотним домінуванням трансфертів над власними бюджетними ресурсами територіальних громад. За таких умов, одним з чинників стабілізації економічної ситуації в регіонах є ефективне залучення до бюджету додаткових ресурсів шляхом застосування боргових механізмів фінансування бюджетних видатків. Важливим інструментом запровадження органами місцевого самоврядування новітніх форм фінансового забезпечення регіонального розвитку на основі кредитування є місцеві запозичення.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення місцевих запозичень» від 16.02.2011 р. № 110 запозичення може здійснюватися у формі: а) укладення договорів позики (кредитних договорів); б) випуску облігацій місцевих позик.

Вітчизняні місцеві запозичення здійснюються переважно у формі випуску облігацій внаслідок нижчих процентних ставок за ними порівняно із кредитами. Першу внутрішню місцеву позику в Україні здійснено у 1995 р., коли Київська міська влада розмістила облігації на 2,3 млн. грн. на забудову житла. Надалі відбулася низка вдалих випусків муніципальних облігацій у Харкові, Черкасах, Дніпропетровську, Запоріжжі. Загалом у 1995-1998 рр. розміщено облігацій місцевих позик на 217,5 млн. грн. в десятих регіонах України [1, с. 436]. Впродовж наступних трьох років випуск місцевих облігацій не відбувався через посилення контролю за виконанням місцевих боргових зобов'язань та заборону здійснення місцевих позик без погодження з Міністерством фінансів України, яке за цей період не надало жодної такої згоди.

З прийняттям у 2001 р. Бюджетного кодексу України у місцевої влади знову з'явилася можливість здійснювати довгострокові вкладення у міську економіку за рахунок залучення до бюджету боргових ресурсів на фінансових ринках. Крім того, 24.02.2003 р. прийнято базовий підзаконний акт у сфері регулювання муніципальних запозичень - Постанова Кабінету Міністрів України № 207 «Про затвердження Порядку здійснення запозичень до місцевих бюджетів», а невдовзі Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку України затвердила своїм рішенням від 07.10.2003 р. № 414 «Положення про порядок випуску облігацій внутрішніх місцевих позик». Як наслідок, починаючи з 2003 р., в Україні відбулося значне поживлення реєстрації випусків муніципальних облігацій (рис. 1).

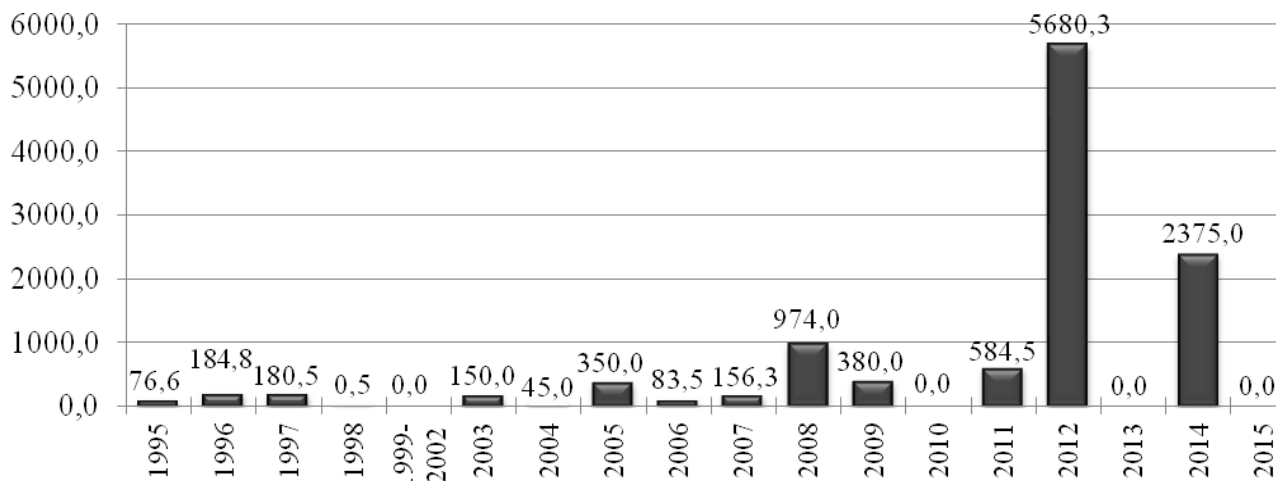

Рис. 1. Обсяг зареєстрованих випусків облігацій внутрішніх місцевих позик в Україні у 1995-2015 рр., млн. грн.

Рекордні обсяги емісій упродовж 2012 р. є наслідком штучного розігріву ринку: саме на цей рік припадали терміни погашення численних зовнішніх запозичень Києва, коштів для яких столиця не акумулювала. Як наслідок - Міністерство фінансів було змушене рятувати м. Київ від дефолту по зобов'язаннях шляхом емісії облігацій внутрішніх позик, перекладаючи у такий спосіб борги і ризики неплатежу з іноземних інституціональних інвесторів на державні банки. У 2013 р. емісія ОВМП відсутня, а частина зареєстрованих емісій не була розміщена на ринку через погіршення загальноекономічної ситуації - зростання купонних ставок до неприйнятних 20-25% річних, які унеможливають успішну реалізацію некомерційних інфраструктурних та соціальних проектів. У жовтні 2014 р. м. Київ черговий раз рятують від дефолту шляхом емісії внутрішніх облігацій на суму 2,4 млрд. грн. (загальний обсяг емісії за 2014 р.). У 2015 р. емісії місцевих позик не відбувалося.

Впродовж 2003-2015 рр. в Україні випущено ОВМП на суму 11 642 млн.грн. (рис. 2).

Емітентом найбільшого випуску облігацій внутрішніх місцевих позик за цей період стала Київська міська рада, яка емітувала ОВМП на суму 8790 млн. грн. (75,50% загального обсягу емісії ОВМП). Друге місце належить Львівській міській раді - 592,0 млн. грн. (5,08% загального обсягу емісії ОВМП); третє - Одеській міській раді (450 млн. грн. та 3,87% відповідно). Разом ці три міські ради здійснили 84,45% сукупного обсягу емісії облігацій внутрішніх місцевих позик України за аналізований період. Отже, на решту муніципалітетів випадає лише 15,55% емітованих ОВМП, причому емітентами переважно є обласні центри, натомість, малі міста майже не залучають цей ресурс до бюджетів.

Зазначимо, що до прийняття нової редакції Бюджетного Кодексу України від 08.07.2010 року № 2456-VI, право на здійснення місцевих зовнішніх запозичень шляхом випуску муніципальних облігацій надавалося лише міським радам міст з чисельністю населення понад 800 тис. жителів за офіційними даними органів державної статистики на час ухвалення рішення про здійснення місцевих запозичень. Наслідком таких обмежень стало те, що єдиним вітчизняним органом місцевого самоврядування - емітентом, який здійснював випуски облігацій зовнішньої місцевої позики, була Київська міська рада. З 01.01.2011 р. право випуску місцевих зовнішніх

облігацій надано радам міст з чисельністю населення понад 500 тис. жителів, з 07.07.2011 р. - понад 300 тис. жителів, а з 01.01.2015 р. критерій чисельності населення знято і право випуску ОЗМП надано Київській міській раді та міським радам міст обласного значення.

Однак ситуацію ці законодавчі новації не змінили. Муніципалітети не ризикують виходити на міжнародні фондові ринки, тому при залученні зовнішніх запозичень надають перевагу кредитам від міжнародних фінансових організацій.

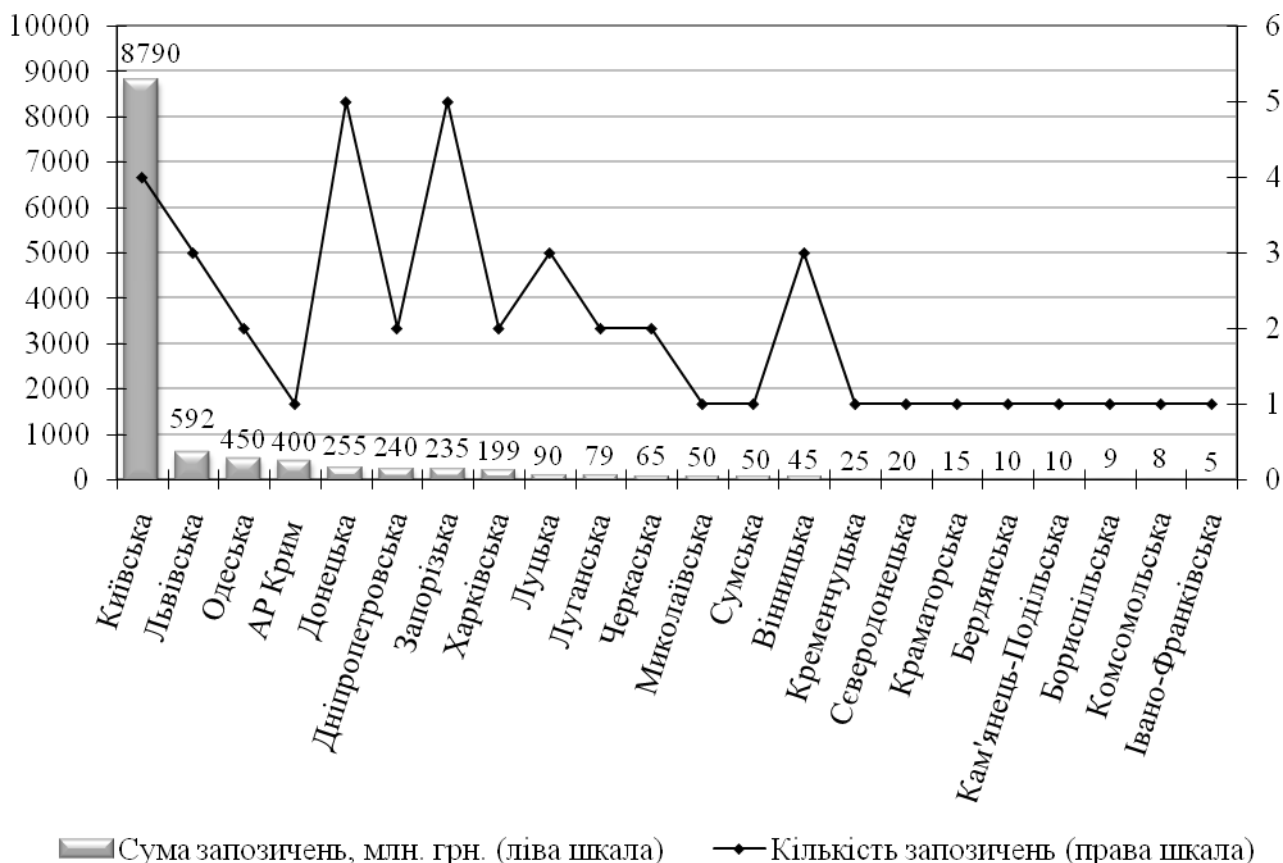

Рис. 2. Обсяг та кількість запозичень за облігаціями внутрішніх місцевих позик місцевими радами в Україні у 2003-2015 рр.

Кількість випусків облігацій внутрішніх місцевих позик (з урахуванням кількості цінних паперів, які перебувають в обігу на кількох фондових біржах), які допущено до торгів на фондових біржах, становить: 2011 р. – 61,90%; 2012 р. – 73,08%; 2013 р. – 73,68%; 2014 р. – 55,56%; 2015 р. – 100,00% [2, с. 34]. Причому, у 2015 р. шість випусків муніципальних облігацій було допущено до торгів на фондовій біржі за категорією позалістингових цінних паперів.

Частка обсягу торгів облігаціями місцевих позик на ринку цінних паперів України залишається вкрай низькою: 2011 р. – 0,08%; 2012 р. – 0,30%; 2013 р. – 0,21%; 2014 р. – 0,18%; 2015 р. – 0,11%. Основні торги муніципальними облігаціями відбуваються на позабіржовому ринку: 2011 р. – 72,46%; 2012 р. – 14,57%; 2013 р. – 75,00%; 2014 р. – 85,89%; 2015 р. – 99,18%.

Отже, ринок муніципальних облігацій залишається перспективним, але слабо розвиненим сегментом українського фондового ринку. Інститут місцевих цінних паперів в Україні перебуває на початкових етапах свого розвитку, чітко визначена

боргова стратегія відсутня. Вихід муніципалітетів на ринки позичкового капіталу відбувається за умов недосконалості відповідної правової бази; низьких інвестиційних можливостей національної економіки; відсутності доступу більшості органів місцевого самоврядування на зовнішні фінансові ринки; нестабільності дохідної бази місцевих бюджетів, що знижує кредитні рейтинги муніципалітетів; високої вартості й ризиків запозичень, їх епізодичного характеру; небажання органів місцевого самоврядування брати на себе відповідальність за погашення позик. Крім того, для успішного розміщення облігацій місцеві бюджети повинні мати потужну дохідну базу, натомість, більшість з них є дотаційними, отже не можуть гарантувати інвесторам виконання поставлених вимог.

Муніципальні облігації мають стати важливим напрямом диверсифікації боргової політики України, а ефективне використання боргових бюджетних ресурсів дозволить стимулювати інноваційну та інвестиційну діяльність на місцевому рівні, що сприятиме економічному відродженню регіонів.

Список використаних джерел:

1. Сідельникова Л.П. Теоретико-організаційні доміанти і практика розбудови податково-боргових джерел формування бюджетних ресурсів держави: монографія / Л.П. Сідельникова. - Херсон: ПП Грінь Д.С., 2013. - 670 с.
2. Ринок цінних паперів України: повне перезавантаження / Річний звіт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. – 2015. - 128 с.

Олеся Скрип, магістрант

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Пітюлич М.М., д.е.н., доцент*

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ

Економічні, політичні та соціальні перетворення в умовах посилення глобалізаційних процесів останніх десятиліть зумовили посилення потреби у значних та безпечних джерелах фінансування, що в більшості країн призвело до зростання зовнішніх державних запозичень та зробило фінансові системи цих держав вразливішими до зовнішніх економічних шоків.

Зростання державного боргу - складне явище, обумовлене цілою низкою факторів, яке в кожній країні може мати свою особливість.

Основними причинами створення державного боргу за період незалежності України є:

- збільшення державних видатків без відповідного зростання державних доходів;
- скорочення податків з метою стимулювання економіки без відповідного корегування (зменшення) державних витрат;
- вплив політичних бізнес-циклів - надмірне збільшення державних видатків напередодні виборів з метою завоювання популярності виборців та збереження влади.
- хронічний дефіцит Державного бюджету;
- перевищення темпів зростання державних видатків над темпами зростання державних доходів;
- дискреційна фіскальна політика направлена на зменшення податкового навантаження без відповідного скорочення державних витрат;
- розширення економічної функції держави;

- дія автоматичних стабілізаторів (циклічне зменшення податкових надходжень та збільшення соціальних трансфертів під час економічної кризи);
- залучення коштів нерезидентів з метою підтримки стабільності національної валюти [3].

Негативною рисою бюджету України, як і більшості постсоціалістичних країн, є хронічна дефіцитність, яка найбільше викликає збільшення боргу. Такий бюджетний дефіцит важче всього подолати, для цього необхідно вжити заходи по фінансовому оздоровленню економіки, лише при цій умові можна розраховувати на збалансування бюджету. Існує взаємозв'язок між розмірами бюджетного дефіциту і державного боргу. Бюджетний дефіцит збільшує державний борг, а зростання боргу, в свою чергу, потребує додаткових витрат бюджету на його обслуговування і тим самим збільшує бюджетний дефіцит.

Важливою перешкодою налагодженню належної стратегічної ефективності боргової політики в Україні є відсутність цілісної системи законодавчого забезпечення регулювання витрат з обслуговування і погашення державного боргу. Зволікання із прийняттям базового закону про державний борг призводить до виникнення суперечностей між положеннями окремих нормативних актів з питань погашення і обслуговування державного боргу. Базовим нормативним актом, який здійснює регулювання даної сфери, є Бюджетний кодекс України, в якому зафіксовано загальні принципи боргової політики, в тому числі - обов'язковість зменшення державного боргу, якщо його обсяг зросте до 60% ВВП. Існуюче законодавче поле регулювання відносин, що виникають в процесі управління державним боргом та операцій з державною заборгованістю, на думку експертів, не відповідає потребам поглиблення ринкового реформування основ макроекономічної політики та функціонування фінансових ринків і їхнього інституційного забезпечення, має несистемний характер [1].

За умов кризи рефінансування заборгованості держави виконання нею своїх зобов'язань у рамках нинішнього курсу економічної політики вимагатиме направлення податкових надходжень до бюджету на боргові виплати, що означатиме кардинальне скорочення бюджетних видатків на соціально-економічний розвиток. Крім істотного обмеження бюджетних видатків, Уряд намагається покрити нестачу фінансування перенесенням строків сплати за існуючими борговими зобов'язаннями держави [4].

Необхідно зазначити, що зростання загальної заборгованості держави має як позитивний так і негативний вплив. До позитивних моментів нагромадження заборгованості країни є такі:

- прискорення темпів економічного зростання;
- можливість здійснення масштабних капіталовкладень і реалізації довгострокових програм розвитку;
- позики, залучені суб'єктами господарювання, як правило, мають інвестиційне спрямування [2].

Тобто збільшення рівня державного боргу сприяє нагромадженню фінансових ресурсів, які при ефективному їх використанні, можуть в майбутньому не тільки покрити основну суму боргу, та відсотків за ним, а й забезпечити стабільний економічний розвиток країни. У випадку нераціонального використання боргових фінансових ресурсів можуть виникнути негативні явища такі, як:

- залежність вітчизняної фінансової системи від кон'юнктури світової фінансової системи;
- нестабільність валютних курсів, яка може вплинути на можливості виконання зобов'язань у визначення строки;
- розриви у строках між залученими коштами на зовнішніх ринках і строками надходжень коштів від реалізації інвестиційних проектів;
- неможливість виконати зобов'язання при ускладненнях з доступом до джерел іноземної валюти;
- загроза фінансовій безпеці держави [2].

Заходи, які вживаються нині Урядом для розв'язання проблеми державного боргу України, вже найближчим часом призведуть до її поглиблення, що унеможливить подолання кризових явищ в економіці.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України від 21.06.2001 р., № 2542 – III// Відомості Верховної Ради України від 21.09.2001-2001 р.
2. Вахненко Т.П. Особливості формування державного боргу та управління його складовими в період фінансової кризи / Т.П. Вахненко // Фінанси України : журнал. – 2009. – № 6. – С. 14-28.
3. Кремень О.І. Фінанси: навчальний посібник / Кремень О.І. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 416с.
4. Сова О.Ю. Проблема дефіцитності державного бюджету і шляхи її розв'язання // Фінанси України, 2004. - №5. – С. 14-25.

Олександр Скрипка, аспірант

*Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ
Науковий керівник: Чугунов І.Я., д.е.н., професор*

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН

Місцеві бюджети посідають важливе місце в економічному та соціальному розвитку країни і є вагомим інструментом державного регулювання та міжтериторіального перерозподілу валового внутрішнього продукту. Фінансування більшості бюджетних видатків соціального спрямування здійснюється через місцеві бюджети. Передусім це стосується виплат із соціального забезпечення населення, утримання закладів соціально-культурної сфери. Місцеві бюджети є основним інструментом реалізації регіональної політики та вирішення таких важливих завдань як структурна перебудова економіки, вирівнювання соціально-економічного розвитку територій.

Видатки місцевих бюджетів визначаються функціями та завданнями, які виконують місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, у тому числі в частині делегованих їм державою повноважень. Особливості функціонування місцевих бюджетів виявляються у складі та структурі їх видаткової частини, що повинні відображати регіональні пріоритети фінансово-економічної політики. Виконання повноважень місцевими органами влади потребує здійснення видатків із відповідних бюджетів, відмінності у формуванні доходів та у складі й обсягах видатків бюджетів місцевого самоврядування обумовлюють необхідність проведення міжбюджетного регулювання.

Основою міжбюджетного регулювання є розмежування видатків і доходів між ланками бюджетної системи, проведене відповідно до розподілу повноважень між

центральними органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Вирівнювання бюджетної забезпеченості регіонів передбачає необхідність врахування особливостей місцевих бюджетів та їх впливу на формування обсягу видатків, зменшення фактичних диспропорцій між місцевими бюджетами.

Видатки місцевих бюджетів повинні відігравати роль важелів, через які органи виконавчої влади впливають на соціально-економічний стан та розвиток адміністративно-територіальних одиниць. Співвідношення напрямів забезпечення власних та делегованих повноважень органів місцевого самоврядування відображає ступінь достатності фінансових ресурсів місцевого бюджету для ефективного розвитку територіальних громад. Важливим є формування прогнозних показників видаткової частини місцевих бюджетів на коротко- та середньострокову перспективу виходячи із принципів макроекономічної стабільності, достатнього рівня науково-економічної обґрунтованості та узгодженості з бюджетною стратегією держави. Бюджетне планування відіграє дуже відповідальну роль у бюджетному механізмі. Саме в процесі його здійснення дається всебічна оцінка того, який обсяг фінансових ресурсів, що залучаються за допомогою цього механізму, у достатній мірі забезпечить виконання покладених на органи місцевого самоврядування функцій та завдань.

Механізм упорядкування видаткових повноважень характеризується, не у достатній мірі, чітким розподілом функцій між рівнями державної влади, спрямуванням переважної частини фінансових ресурсів місцевих бюджетів на виконання делегованих повноважень, що в певній мірі обмежує фінансову самостійність органів місцевого самоврядування. З огляду на зазначене, удосконалення видаткової частини місцевих бюджетів має відбуватись у напрямі розширення власних видаткових повноважень органів місцевого самоврядування, виходячи із цілей досягнення ефективності використання коштів місцевих бюджетів.

Доцільне наукове обґрунтування розмежування видатків між ланками бюджетної системи, визначальним фактором якого має стати ефективність використання бюджетних коштів. Крім того, досягнення оптимальності у сфері розподілу видаткових повноважень повинно спиратися на принцип, відповідно до якого місцеві органи влади несуть відповідальність за фінансування тих суспільних благ, для яких важливим є врахування потреб місцевого населення. Зростання ролі місцевих органів влади в управлінні фінансовими ресурсами є запорукою вирішення проблем територіального розвитку. При цьому обґрунтоване закріплення за місцевим самоврядуванням видаткових повноважень на стабільній основі є визначальним чинником становлення дієздатної та ефективною місцевою влади та подальшого соціально-економічного розвитку країни та адміністративно-територіальних одиниць. Принципами розподілу доходних повноважень та доходів між рівнями бюджетної системи є наступні: повноваження із встановлення та регулювання певних доходів повинні належати тим органам влади, від економічної політики яких залежить величина податкової бази цих доходів; повноваження із регулювання окремих доходів повинні належати тому рівню бюджетної системи, який найбільш повно володіє інформацією про величину податкової бази; чим вище мобільність та нерівномірність територіального розміщення податкової бази, тим на більш високому рівні бюджетної системи вона повинна оподатковуватись; податки із вбудованою гнучкістю до циклічних коливань повинні бути в компетенції регулювання центральної влади, а податки з високим рівнем стійкості до циклічних коливань повинні бути пріоритетом органів місцевого самоврядування; власні доходи бюджетів

кожного рівня повинні бути основою для реалізації закріплених за ними видаткових повноважень. Основними принципами розподілу видаткових повноважень та видатків між рівнями бюджетної системи держави є принципи субсидіарності, територіальної відповідності, ефективності, територіальної диференціації.

Формування бюджетних програм місцевого самоврядування в галузях освіти, охорони здоров'я, культури, соціального забезпечення, фізичної культури та спорту, соціального захисту сім'ї, дітей та молоді, житлово-комунального господарства з метою посилення ступеню впливу регулювання міжбюджетних відносин на соціально-економічний розвиток адміністративно-територіальних одиниць має здійснюватися із урахуванням єдиних методологічних підходів до формування місцевих бюджетів за програмно-цільовим методом. Оцінка результативності бюджетних програм при складанні та виконанні місцевих бюджетів за програмно-цільовим методом, має ґрунтуватись на системі відповідних інтегрованих показників та передбачають оцінку таких складових: фінансової частини бюджетної програми, результативності бюджетної програми, адміністративного управління бюджетною програмою, ефективності використання ресурсів бюджетної програми.

В сучасних умовах бюджетного реформування основними напрямками удосконалення системи місцевих бюджетів є: підвищення фінансової незалежності місцевих бюджетів і рівня фінансової забезпеченості делегованих повноважень, підвищення видаткової автономності місцевих бюджетів, удосконалення системи регулювання міжбюджетних відносин, збільшення інвестиційних ресурсів місцевих бюджетів, запровадження планування місцевих бюджетів на середньострокову перспективу.

Список використаних джерел:

1. Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія / [І. Я. Чугунов та ін.; за заг. ред. акад. НАПН України А. А. Мазаракі; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – Київ : КНТЕУ, 2015. – 376 с.
2. Лободіна З. Трансформація видатків місцевих бюджетів у контексті бюджетної децентралізації / З. Лободіна // Світ фінансів. – 2015. – № 1. – С. 69-82.
3. Сивульська Н. Видатки місцевих бюджетів: аналіз основних тенденцій фінансування та шляхи вдосконалення / Н. Сивульська // Ринок цінних паперів України. – 2015. – № 3/4. – С. 23-31.

*Аліна Трусова, Анастасія Мороз, студентки 5 курсу
ВНЗ «Університет митної справи та фінансів», м. Дніпро
Науковий керівник: Міщенко Д.А., д.н. з держ.упр., професор*

АНАЛІЗ МИТНИХ НАДХОДЖЕНЬ В СИСТЕМІ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

В сучасних умовах зовнішньоекономічна діяльність є визначальним чинником формування експортного потенціалу держави, зміцнення її господарських зв'язків у світі та формування сприятливого інвестиційного клімату. Ефективність зовнішньоекономічної діяльності залежить від розробки та прийняття важливих рішень у сфері податкового регулювання, основним результатом реалізації якого є формування достатніх фінансових ресурсів держави та оптимізація впливу податкової системи на розвиток національної економіки.

Для країни з перехідною економікою надзвичайно актуальним є розвиток системи митного оподаткування, яка б передбачала наявність розгалуженої системи митних

платежів. Серед великого спектра функціональних завдань, які виконують митні платежі головними є: фіскальні, тобто митні платежі є джерелом поповнення бюджету країни; стимулюючі, які спрямовані на розвиток національного виробництва; регулятивні, які формують обсяг та структуру експорту, імпорту, споживання. На етапі трансформування економічних відносин домінує фіскальна функція митних платежів, але у міру формування ринкової моделі господарювання митні платежі стають важливим фінансовим інструментом регулювання економіки.

Проблеми оподаткування у сфері зовнішньоекономічної діяльності, формування ефективних механізмів стягнення митних платежів та інших видів митних надходжень, заходи щодо подальшого реформування податкової системи у зв'язку з входженням України до Зони вільної торгівлі, аналіз наслідків євроінтеграційних процесів для нашої країни розглядаються в наукових працях українських учених І. Бураковського, А. Гальчинського, О. Гребельника, А. Крисоватого, Т. Ліпихіної, І. Лютого, В. Пятницького, В. Сіденка, А. Соколовської, А. Філіпенка та інших. [3]

Найбільша фіскальна функція серед митних надходжень покладалася на митні платежі. Серед них найбільшу питому вагу в доходах державного бюджету займає ПДВ з ввезених на територію України товарів, на другому місці Податки на міжнародну торгівлю, третьому – акцизний податок. Роль інших митних надходжень в доходах бюджету не така вагома, але теж важлива. Неподаткові митні надходження займають незначну питому вагу в доходах державного бюджету.

Рівень фінансової безпеки України та її митної безпеки, зокрема, є незадовільним. Це негативно відображується на повноті та своєчасності сплати митних платежів до бюджету.

Дослідження свідчать, що причинами порушень в сфері митного законодавства в частині сплати митних надходжень до державного бюджету є недосконалість митна політика України, неефективність боротьби з порушеннями митного законодавства, та проблеми в роботі митних органів.

Зокрема, основними порушеннями в сфері митного законодавства, які призводять до недоотримання коштів бюджетом, є: незаконне звільнення від митного оформлення; факти „перерваного” транзиту; переміщення товарів поза пунктами пропуску; недекларування та приховування предметів від митного контролю шляхом подання митному органу документів, що містять неправдиві відомості щодо вартості товарів, кількості вантажу, країни його походження, відправника товару тощо. При цьому активно використовуються фіктивні фірми, або такі, що акредитовані як учасники зовнішньоекономічної діяльності, але відповідні контракти не уклали. [2]

Заходи щодо вдосконалення справляння митних надходжень:

1. Вдосконалення законодавства, що регулює зовнішньоекономічну діяльність, податкового та митного законодавства.

2. Підвищення ефективності податкового та митного контролю, широке застосування митного пост – аудиту.

3. Завершення процесу демаркації державного кордону.

4. Удосконалення оснащення прикордонної та митної інфраструктури, створення необхідної кількості пропусків через державний кордон.

5. Впорядкування процесу відслідковування руху товарів та даних щодо їхнього розмитнення в режимі реального часу із наданням доступу до цих інформаційних масивів системи відповідним правоохоронним та контролюючим органам.

6. Вдосконалення автоматизованого обліку транспортних засобів, що перетинають державний кордон України, у тому числі в режимі транзиту, з наданням доступу до цієї інформації заінтересованим державним органам.

7. Боротьба з корупцією в фіскальній службі.

8. Забезпечення необхідного фінансування вищезазначених заходів;

9. Подальше укладення міжурядових угод з міжнародними партнерами.

Список використаних джерел:

1. Башуцька О.С. Податкове планування та прогнозування в системі податково-бюджетного регулювання / О.С. Башуцька // Наука й економіка. – 2014. – № 1. – С. 7–10.

2. Бондаренко С. Митна політика та її зв'язок з економічним становищем в Україні // Митна справа. – 2012. – № 5. – С. 3–9.

3. Бюджетна система : підруч. / за наук. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. – К. : Центр учбов. літератури ; Тернопіль : Екон. думка, 2012. – 871 [1] с.

4. Офіційний веб-сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.

5. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р., № 959- XII (з наступними змінами і доповненнями). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1085.19.45& nobreak = 1.9>.

*Оксана Чубарь, к.е.н., доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
старший науковий співробітник, Закарпатський регіональний центр
соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України, м. Ужгород,
Катерина Машико, к.е.н., старший науковий співробітник,
Закарпатський регіональний центр соціально-
економічних і гуманітарних досліджень НАН України,
доцент, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород*

НЕОБХІДНІСТЬ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Виконання Закарпатським регіональним центром соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України упродовж 2015-2016рр. наукової теми «Перспективи економічного розвитку територіальних громад Закарпаття в умовах децентралізації влади» та проведене в рамках цього дослідження кластерування об'єднаних територіальних громад Закарпатської області за критерієм фінансового забезпечення додатково підтвердило проблему існування суттєвих диспропорцій у забезпеченні місцевих органів влади і територій фінансовими ресурсами. Застосований в цьому дослідженні підхід полягав у кластеруванні територіальних громад, виділених у проекті перспективного плану формування територіальних громад Закарпатської області Закарпатської обласної ради. Кластерування проводилось на основі таких показників: надходження від загальнодержавних та місцевих податків і зборів; неподаткові надходження; доходи від операцій з капіталом; офіційні трансферти. У результаті було виокремлено 5 кластерів або різновидів територіальних громад в залежності сукупного впливу перелічених показників на рівень їх бюджетної фінансової забезпеченості.

Суттєве розшарування громад за рівнем їх фінансової спроможності актуалізує питання необхідності розробки (вибору, удосконалення) комплексної системи

різнопланових фінансових інструментів, здатних забезпечити додатковий притік ресурсів у громади з різних джерел задля подальшого їх спрямування на соціально-економічний розвиток.

У процесі вирішення цієї проблеми доцільно ресурси всіх економічних агентів, які можуть бути використані для забезпечення економічних потреб території, розглядати в комплексі та включати до їх складу як фінансові кошти місцевих і центральних органів влади, приватних суб'єктів господарювання, неурядових організацій, фізичних осіб, так і кошти іноземних держав та міжнародних організацій.

Традиційні джерела доходів місцевих бюджетів (податкові, неподаткові, доходи від операцій з капіталом, офіційні трансферти) не дають можливості вирішувати всі завдання та виконувати всі функції, покладені на місцеві органи влади. Велика питома вага офіційних трансфертів у доходах місцевих бюджетів більшості регіонів України (у тому числі Закарпатської області) відображає високий рівень їх залежності від централізованих коштів Державного бюджету (зовнішніх джерел фінансування). З урахуванням цього вже вкотре ставиться питання необхідності зростання власних доходів місцевих бюджетів, а також поступового розширення переліку нетрадиційних джерел фінансових ресурсів, які можна використовувати для місцевого розвитку.

Навряд чи можна погодитись із результатами, викладеними в [2; С.13] про те, що більшість джерел фінансування місцевого економічного розвитку має внутрішнє походження. Адже, якщо розглядати суб'єктом механізму залучення ресурсів громаду, то кошти, отримані у вигляді трансфертів, будуть для неї зовнішнім джерелом. Для всіх місцевих громад Закарпаття трансферти з Державного бюджету були і залишаються головним фінансовим ресурсом. Однак в контексті розвитку інструментарію залучення додаткового фінансування доцільно і необхідно ставити питання про одержання доступу до інших зовнішніх джерел (крім трансфертів), за рахунок яких могла б фінансуватись інвестиційна та інноваційна діяльність у регіонах. Адже у багатьох населених пунктах, в яких накопичено чимало невирішених проблем, тільки за рахунок внутрішніх джерел фінансування їх вирішити неможливо, тому дедалі більше їх виходить на ринки запозичень, а також залучає інвестиції та інші ресурси ззовні [2; С.13]

Серед багатьох традиційно відомих інструментів, як суто фінансових, так й організаційно-інституційних, не всі однаково ефективно працюють і, відповідно, можуть бути застосовані у різних регіонах, територіях, містах (об'єднаних територіальних громадах). Адже фінансова спроможність громад, їх кадровий та професійний рівень, креативність і стратегічне мислення керівників громад, а також активність і громадянська позиція мешканців суттєво відрізняються, що ускладнює або навіть унеможлиблює застосування цілого ряду сучасних фінансових та організаційних важелів для розширення ресурсної бази місцевих органів влади і громад.

Так, для прикладу, лише дві об'єднані територіальні громади в Закарпатській області (по суті мова йде про два найбільші міста в регіоні – Ужгород та Мукачево) матимуть змогу здійснювати випуск муніципальних цінних паперів (донедавна жодного суб'єкта ринку муніципальних цінних паперів у регіоні не існувало). Разом з тим відсутність успішного досвіду випуску боргових цінних паперів міст в Україні буде ускладнювати застосування такого інструменту в найближчу перспективу.

Механізми ендаументу, фаундрайзингу та краудфандингу також є переважно невідомими для більшості суб'єктів регіонального ринку. Масово традиції

благодійництва, меценатства, добродійних внесків не розвинуті в Україні як через низький рівень доходів переважної більшості населення, так і через низький рівень культури багатих верств, які не вважають за доцільне «світити» свої статки й використовувати їх для суспільних потреб.

Серед нетрадиційних інструментів фінансування регіонального соціально-економічного розвитку, застосування яких може поступово розширюватись, доцільно виділити такі. Кошти заробітчан, що регулярно надходять у регіон з країн Європи та Росії. Достеменно визначити обсяги цього каналу надходження коштів на регіональному рівні досить важко, однак досвід підтверджує, що вони є достатньо великими і мають характеристики інвестиційного ресурсу, активно використовуються мешканцями краю для вирішення особистих і сімейних проблем побутового характеру. На жаль, переорієнтація цих грошових потоків у сферу підприємництва, у розвиток бізнес-активності в селах і містах регіону відбувається досить повільно. Так само недостатньо цих коштів спрямовується і в розвиток об'єктів соціальної інфраструктури спільного користування громади (дороги, зупинки, водогони, каналізаційні системи тощо). Отже актуальним залишається усвідомлення членами громад своєї спільної відповідальності перед самими собою в питаннях вирішення своїх спільних проблем, зокрема, через можливість об'єднання (кооперації) такого роду ресурсів у відповідні фонди (каси взаємодопомоги, бюджети для виконання певних соціальних чи інфраструктурних проектів).

Особливістю та перевагою нашого регіону є транскордонне співробітництво, у рамках якого громади по обидва боки кордону мають змогу ставати учасниками Програм розвитку міст і сільських громад, у межах яких реалізуються спільні інвестиційні проекти у сфері освіти, культури, охорони здоров'я (наприклад, оновлення та реконструкція шкіл, дитячих садочків та амбулаторій в невеличких селах, переведення на альтернативне опалення тощо). Певним бар'єром для застосування такого джерела стає недостатня спроможність місцевих органів влади чи членів громади підготувати грамотний пакет документів, а також належним чином презентувати матеріал, провести переговори, налагодити ефективні комунікації. Схожі проблеми притаманні і для залучення коштів міжнародних організацій, грантів, технічної допомоги.

Важливим джерелом інвестиційних ресурсів повинен стати Державний фонд регіонального розвитку, метою створення якого є фінансування довгострокових капітальних проектів, спрямованих на створення й модернізацію виробничої, транспортної та інженерної інфраструктури на регіональному рівні [1]. Однак, як свідчать результати досліджень [5], а також дані Фонду по Закарпатській області [1], більшість його проектів як у Закарпатті, так і в цілому по Україні, не можуть надати стимулу для довгострокового економічного розвитку і лише забезпечують нагальні потреби громад (переважна більшість поданих і відібраних для фінансування програм передбачає ремонт доріг і об'єктів соціальної інфраструктури громад (школи, дитячі садки, амбулаторії)). Такий характер діяльності Фонду підтверджує масову нездатність місцевої влади, в першу чергу фінансову, вирішувати питання поточного утримання відповідних об'єктів.

Державно-приватне партнерство – це теж той механізм, на який варто звернути увагу, адже в Україні є приклади, хоча дуже не численні, його достатньо успішної реалізації, в першу чергу, в сфері житлово-комунального господарства [2]. Незважаючи на суттєві прогалини в нормативно-методичному забезпеченні механізму

державно-приватного партнерства в Україні, слід вказати, що сфери його можливого застосування актуальні для нашого регіону, а саме: [3]: туризм, відпочинок, рекреація, поводження з відходами; охорона здоров'я, виробництво та впровадження енергозберігаючих технологій.

За умов достатньо активного багатоквартирного житлового будівництва для цілого ряду населених пунктів області можливим є застосування різних видів механізму компенсації впливу, найбільш поширеним варіантом якого виступає пайова участь забудовників у розвитку інфраструктури. Законом України «Про регулювання містобудівної діяльності» передбачено, що забудовник зобов'язаний перераховувати до бюджету міста кошти для забезпечення і розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури [4].

Наведені окремі приклади нетипових інструментів залучення фінансування не являються абсолютно новими чи невідомими для широкого загалу суб'єктів місцевого економічного розвитку, однак певні особливості, для них притаманні, недостатня обізнаність та активність органів влади на місцях обмежують їх застосування і вимагають подальшого вивчення окреслених питань.

Список використаних джерел:

1. Державний фонд регіонального розвитку. Перелік проектів: Закарпатська область. - Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://dfrr.minregion.gov.ua/Projects-list?PAREA=77>.
2. Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку. Навчальний посібник. – К.: Центр громадської експертизи, Проект “Місцевий економічний розвиток міст України”, 2013. – 176 с.
3. Закон України «Про державно-приватне партнерство» // Відомості Верховної Ради України, 2010. - № 40. - ст.524. - Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>
4. Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» // Відомості Верховної Ради України, 2011. - № 34. - ст.343. - Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
5. Напрями оптимізації фінансових механізмів підтримки регіонів України. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень Відділ регіонального розвитку (О.В. Шевченко). – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1499/>.

СЕКЦІЯ 3

СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Олександр Арабаджийський, магістрант

Таврійський державний агротехнологічний Університет, м. Мелітополь

Науковий керівник: Рубцова Н.М., к.е.н., доцент

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ, ЯК СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СТРУКТУРИ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах виходу економіки України на світовий економічний рівень, одними з найважливіших напрямів економічного дослідження є розвиток та перспективи функціонування підприємств різних форм власності та напрямів ефективного використання ними фінансових ресурсів.

Високий рівень захищеності економічних інтересів суб'єктів господарського сектору економіки, дозволяє посилити їх фінансово-економічну стійкість та гарантує більш стабільне функціонування на етапі європейської інтеграції України, що сприятиме розвитку економіки, формуванню здорового, конкурентно-спроможного середовища та передумов залучення інвестицій для подальшого розвитку.

Невід'ємною частиною функціонування підприємства є наявність фінансових ресурсів, які є фундаментом підприємства і забезпечують процес виробничої та господарської діяльності і виступають водночас причиною його функціонування. Фінанси підприємства є економічними відносинами, які пов'язані з рухом грошей, формуванням грошових потоків, розподілом та використанням доходів і грошових фондів суб'єктів господарювання в процесі відтворення [3].

Під безпекою розуміють стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, підприємства, суспільства та держави від внутрішніх за зовнішніх загроз або низький рівень загроз, які можуть перешкоджати стійкому функціонуванню певного суб'єкта. Наявність надійної системи безпеки на підприємстві дає можливість швидко виявити і локалізувати будь-які загрози його діяльності (рис. 1).

На думку багатьох науковців, зокрема Васильцева Т. Г., під економічною безпекою, будь - якої системи, необхідно розуміти сукупність властивостей стану її виробничої підсистеми, що забезпечує можливість досягнення цілей усієї системи.

Обов'язковою і основною складовою економічної безпеки підприємства є його фінансова безпека, оскільки саме фінанси є головним вимірником ефективності функціонування підприємства. Але у той самий час фінансову безпеку підприємства потрібно розглядати як самостійний об'єкт дослідження результатів діяльності підприємства.

Фінансова безпека посідає особливе місце в системі економічної безпеки, поєднуючи в собі характерні риси як економічної безпеки, так і фінансів підприємства, повністю впливаючи на всі сфери діяльності підприємства.

Під фінансовою безпекою підприємства розуміють такий фінансовий стан, який характеризується:

– збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, які використовуються підприємством;

- стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз;
- здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію його фінансових ресурсів;
- забезпечувати розвиток цієї фінансової системи [2].

Рис. 1. Класифікація загроз економічній безпеці підприємства

Найбільш повне визначення фінансової безпеки наводить І. Бланк. За його словами, фінансова безпека підприємства являє собою кількісно та якісно визначений рівень його фінансового стану, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні умови для фінансової підтримки його стійкого зростання в поточному і майбутньому періодах.

Виходячи з наведеного вище визначення фінансової безпеки, можна виділити такі умови забезпечення фінансової безпеки підприємства:

- високий рівень узгодження фінансових інтересів підприємства з інтересами навколишнього середовища;
- наявність на підприємстві стійкої до загроз фінансової системи, яка спроможна забезпечувати реалізацію фінансових інтересів та завдань;
- збалансованість і комплектність фінансових інструментів, що використовуються на підприємстві;
- постійний розвиток фінансової системи підприємства [1].

Важливість проблеми забезпечення фінансової безпеки підприємства визначає такі головні сфери діяльності для створення ефективної системи фінансової безпеки підприємства та механізму її моніторингу, як: стратегічне планування фінансово-господарської діяльності підприємства; бюджетування як ефективний метод планування з метою забезпечення безпеки; оперативне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства.

Таким чином, фінансова безпека підприємства є динамічною ознакою фінансового стану підприємства, яка відображає його стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність до сталого й збалансованого розвитку та захисту своїх фінансових інтересів.

Список використаних джерел:

1. Бланк І. А. Управління фінансовою безпекою підприємства / І. А. Бланк. - К.: Ельга, Ніка-Центр – 2004. – Вип. 10 – 784 с.
2. Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Т. Г. Васильців, В. І. Волошин, О. Р. Бойкевич, В. В. Каркавчук, [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів: Видавництво – 2012. –386 с.
3. Воробйов Ю.М. Фінансова безпека підприємств: монографія / Ю.М. Воробйов, О.І. Воробйова, О.Г. Блажевич – Сімферополь: ВД «АРІАЛ», 2013. – 180 с.

*Дмитро Бурлака, аспірант
Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава
Науковий керівник: Чумак В.Д., к.е.н., доцент*

РОЛЬ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Наявний в Україні жорстокий податковий прес, інфляційні сподівання, коливання курсу іноземної валюти дезорієнтують менеджерів підприємств. Вони нездатні ухвалювати необхідні управлінські рішення в галузі регулювання прибутку, збільшення майна акціонерів, дивідендної політики, тощо. Ці, а також багато інших аспектів діяльності підприємств піддаються управлінню за допомогою універсальних методів, вироблених у світовій практиці і об'єднаних у науці фінансового менеджменту в струнку на корисну, в практичному відношенні, систему.

Слід підкреслити, що сучасна ринкова економіка складається з великої кількості підприємств як сфери матеріального виробництва, так і сфери послуг, а також бюджетних установ, приватних і сімейних фірм, бірж, банків, страхових компаній, інвестиційних компаній та фондів тощо, які формують і використовують фінансові ресурси. До того ж, кожне підприємство націлене на найефективніше використання фінансових ресурсів, що забезпечує оптимальний вибір фінансової політики. Оцінити ефективність господарювання конкретного підприємства можна, використовуючи зіставлення певних фінансових показників.

Слід зазначити, що фахівці погоджуються з думкою, що за умов ринкової економіки з її жорстокою конкуренцією, виживання та успішне функціонування підприємств багато в чому визначається здатністю менеджерів правильно розпорядитися наявними фінансовими ресурсами, примножуючи капітал і збільшуючи прибуток, вчасно спрогнозувати й уникнути банкрутства суб'єкта господарювання.

Будь-яке підприємство можна визнавати як законодавчу організаційно-правову форму взаємодії основних виробничих факторів або відповідних потенціалів (капіталу, робочої сили, менеджменту), застосованих при виробництві продукції для її реалізації [2]. На думку одного з відомих у діловому світі експертів у галузі фінансового менеджменту Е. Хелфєрта, будь-який бізнес можна дати як взаємопов'язану систему руху фінансових ресурсів, викликаних управлінськими рішеннями [6]. Такий системний підхід корисний, оскільки він відображає фінансову природу всієї діяльності бізнесу, а також подає її у фінансово-економічних термінах. Фінансовий стан підприємства є основою його благополуччя, тому головним на меті фінансовий менеджмент має знаходження розумного компромісу між завданнями, що їх ставить перед собою підприємство, і фінансовими можливостями реалізації цих завдань для підвищення обсягів продажів і прибутку, підтримування стійкої прибутковості підприємства, збільшення доходів власників (акціонерів), підвищення курсової вартості акцій підприємства та ін. Практика свідчить, що жодне стратегічне або навіть і тактичне рішення менеджерів не буде виконане, якщо воно не підкріплено рухом фінансових ресурсів. Отже, від того, наскільки пов'язані між собою управлінські рішення та наявні фінансові можливості, залежать життєздатність і довготривалість бізнесу.

Фінансовий менеджмент можна представити у виді системи раціонального й ефективного використання капіталу, механізму управління рухом фінансових ресурсів. Сьогодні світ бізнесу нескінченно різноманітний – підприємства ведуть свій бізнес у таких галузях, як виробництво, торгівля, фінанси й надання послуг, розрізняються за своїми правовими й організаційними структурами. Загальним для успішного функціонування всіх компаній є правильне керування в трьох сферах прийняття рішень: одержання прибутку від поточної діяльності завдяки ефективному використанню всіх трудових ресурсів (операційна діяльність підприємства); обережне фінансування бізнесу, свідоме сполучення користі й ризику при використанні зовнішніх джерел фінансування (фінансова діяльність підприємства); вибір і використання інвестицій на підставі розумного економічного аналізу й менеджменту (інвестиційна діяльність підприємства).

Основою успішного керування є логічно пов'язаний набір стратегій розвитку фірми, інвестиційних задач, цілей основної діяльності фірми і фінансової політики, де всі ці елементи підсилюють дієвість кожного, а не суперечать один одному.

Особливу увагу варто приділяти пошуку шляхів ефективного використання обмежених фінансових ресурсів і інвестуванню коштів у проекти, які приносять високі доходи при мінімальному ризику. При наявності альтернативних можливостей необхідно проаналізувати вплив кожної з них на оцінку загальної вартості капіталу фірми. У ринковому середовищі дуже важливо визначити співвідношення між фінансуванням бізнесу за допомогою позикових коштів і продажу цінних паперів, а також приділяти увагу впровадженню оптимальної дивідендної політики.

Отже, виходячи з практичного досвіду вітчизняних підприємств, можна зробити висновок, що під час формування фінансового менеджменту на підприємстві, передусім, необхідна установка внутрішнього управління, яка охоплює такі аспекти:

- перебудову всього механізму управління підприємством із врахуванням необхідності впровадження служби фінансового менеджменту;
- розробку організаційних структур управління з розподілом виробництва на бізнес-одиниці;
- організацію роботи фінансового менеджменту з чіткою системою інформаційного обміну, що сприятиме оперативному реагуванню на зміну ситуації в роботі підприємства;
- розробку стандартів управлінського обліку для структурних підрозділів, а також для всього підприємства, що забезпечить оперативне надходження й узагальнення необхідної фінансової інформації;
- автоматизацію фінансових розрахунків, яка має бути закріплена засобами сучасних інформаційних технологій.

Список використаних джерел:

1. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент / І.О. Бланк. – К. : Ельга, 2008. – 724 с.
2. Князь С.В. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / С. В. Князь. – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. – 184 с.
3. Коваленко Л. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. – 3-тє вид., випр. і допов. – К. : Знання, 2008. – 483 с.
4. Партин Г. О. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / Г. О. Партин, Н. Є. Селюченко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – 348 с.
5. Школьник І. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / І. О. Школьник. – Суми, 2009. – 346 с.
6. Хелферт Э. Теория финансового анализа / Э. Хелферт. – М. : вид. 1996. – 322 с.

Інна Васецька, магістрант

Таврійський державний агротехнологічний університет, м. Мелітополь

Науковий керівник: Яцух О.О., к.е.н., доцент

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЇХ ЗБІЛЬШЕННЯ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

У сучасних ринкових відносинах визначальною передумовою гармонійного функціонування підприємств виступають фінансові ресурси. Вони відіграють важливу роль у забезпеченні розвитку господарської діяльності, розширенні та модернізації основних фондів, оплати праці та соціальних заходів.

Фінансові ресурси підприємства – це сукупність власних доходів, накопичень та зовнішніх надходжень грошових коштів та їх еквівалентів, що знаходяться в розпорядженні підприємства та призначені для виконання зобов'язань перед бюджетною та фінансово-кредитною системами, перед контрагентами в процесі

фінансування поточних затрат господарської діяльності, фінансування витрат, пов'язаних з інвестиційною діяльністю, соціальними потребами та стимулюванням працюючих [2].

Джерелами фінансових ресурсів є власні кошти (власний капітал) які формуються з власних джерел фінансування та утворюються вже під час організації підприємства при формуванні його статутного капіталу; позичені кошти (позичений капітал), що залучаються підприємством для фінансування діяльності на загальних умовах кредитування (строковості, повернення, платності, забезпеченості) (довгострокові кредити, короткострокові кредити банків, інші довгострокові зобов'язання) та залучені кошти, які формуються за рахунок усіх видів кредиторської заборгованості.

У процесі виробничо-господарської діяльності власні фінансові ресурси підприємства поповнюються завдяки отриманим доходам і прибуткам. Ці фінансові ресурси називають власними внутрішніми фінансовими ресурсами. Водночас підприємство може отримувати фінансові ресурси у власне використання від емісії своїх акцій, одержання дотацій, субсидій, дивідендів, відсотків на цінні папери інших емітентів тощо. Такі фінансові ресурси називають власними зовнішніми фінансовими ресурсам [1].

Фінансові ресурси постійно знаходяться у кругообігу, тобто формуються за рахунок вивільнених із кругообігу грошових засобів. Підприємство постійно закупляє необхідні для наступного циклу виробництва матеріальні ресурси. Звідси, випливає, що теоретично для формування фінансових ресурсів достатньо одного джерела – поступлення грошових засобів від реалізації виробленої продукції, але у процесі практичної діяльності сільськогосподарських підприємств така теоретична можливість, особливо на протязі року практично не реалізується. Це відбувається через сезонність виробництва. Саме тому аграрні підприємства для формування фінансових ресурсів не користуються лише власними джерелами. Значну питому вагу в джерелах формування фінансових ресурсів займають залучені фінансові ресурси, а серед них кредити та кредиторська заборгованість.

Найбільш раціональним для організації фінансів і найбільш ефективним для виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств є той стан, коли власними джерелами покривається лише мінімальна потреба у фінансових ресурсах. Часові потреби у фінансових ресурсах, які виникли при накопиченні окремих складових фінансових ресурсів зверх мінімальної потреби покриваються залученими фінансовими ресурсами.

Для успішної діяльності аграрного підприємства Запорізької області, яке є об'єктом нашого дослідження, воно повинно бути забезпеченим власними фінансовими ресурсами. У підприємства в розпорядженні станом на 2015 рік фінансові ресурси склали 23 759 тис. грн. хоча ця сума є дещо меншою порівняно з 2013 роком на 2,13 %. У 2015 році господарство найбільш є забезпеченим саме власними коштами сума яких порівняно з минулими роками зросла на 80,34 % (на 4911 тис. грн.) і становить 11024 тис. грн., а питома вага зросла більш як на 21 процентних пунктів і вони мають тенденцію до збільшення. При цьому майже вся сума власного капіталу (близько 99 %) складається з нерозподіленого прибутку, і, в основному, збільшується за його рахунок. Позикові кошти підприємства на 98 % сформовані за рахунок короткострокових кредитів банків. У минулих роках саме позикові кошти переважали у структурі показників забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, але у 2015 році вони становили 33,17 % (7913 тис. грн.) від

загальної суми фінансових ресурсів і мають тенденцію до зниження. Залучені кошти сільськогосподарського підприємства станом на 2015 рік займали близько 20 % у структурі пасивів, та порівняно до 2013 року їх сума збільшилася близько як на 58 % і у 2015 році склала 4922 тис. грн.

Проведений аналіз фінансового стану говорить про те що, у підприємства не вистачає власних фінансових ресурсів для оновлення основних засобів та матеріально-технічної бази, так як коефіцієнт оновлення основних засобів у 2015 році дуже знизився (це близько як на 66,7 % порівняно з 2013 роком.) і становить лише 0,04. Також з'ясували, що підприємство у 2015 р. не в змозі швидко та в повному обсязі забезпечити розрахунки з короткостроковими зобов'язаннями порівняно з попередніми роками оскільки коефіцієнт швидкої ліквідності є знижуючим і в 2015 р. становить 0,16. Проте рівень платоспроможності сільськогосподарського підприємства зростає, оскільки спостерігається збільшення коефіцієнта автономії з 0,25 у 2013 році до 0,46 у 2015 році.

Підтримка вітчизняної аграрної галузі як важливий механізм реалізації державної аграрної політики повинна базуватися на створенні комплексних заходів, які б дозволили досягти фінансової стабільності сільськогосподарських підприємств, забезпечити необхідними матеріальними й фінансовими ресурсами для розширеного відтворення виробництва. Основними діючими напрямками залучення фінансових ресурсів до господарської діяльності підприємства є форвардні, лізингові та кредитні операції.

Необхідність і особлива роль кредиту в аграрному секторі зумовлені специфікою відтворювального процесу, що прискорює рух грошових і матеріальних ресурсів та сприяє підвищенню ефективності фінансово-господарської діяльності. Саме через кредит, як один із фінансових інструментів впливу на процес виробництва, можна вирішити проблеми фінансового забезпечення підприємств аграрного сектору економіки. Кредит сприяє розвитку сільськогосподарського виробництва, економічному використанню матеріальних ресурсів і грошових надходжень, зміцненню господарських зв'язків між усіма підрозділами агропромислового комплексу, впливає на прискорення оборотності засобів підприємства [3].

Механізм фінансового лізингу, на відміну від кредитування, стримує систему забезпечення, оскільки саме основний засіб і є основою під заставу майна. Крім цього, сьогодні банки неохоче видають довгострокові кредити, а за лізинговою схемою інвестиційні кошти залучаються на термін експлуатації основного засобу. Це дозволяє зменшити розміри щорічних лізингових платежів порівняно з розрахунками за кредитами.

Форвардні закупівлі – одна з програм державної підтримки сільського господарства, участь в якій приймають виключно сільськогосподарських товаровиробників. Вона передбачає придбання зерна у сільськогосподарських товаровиробників в установленій маркетинговий період за фіксованою ціною та на умовах авансового платежу у розмірі 50% його повної вартості на момент укладення форвардного біржового контракту [4].

Проведений аналіз за трьома видами залучення коштів підприємством в табл. 1 показав, що за форвардними операціями річний відсоток користування кредитними коштами склав 25,46 %, за лізинговими операціями – 28,54 % та за кредитними – 19,90 %. Як бачимо, саме страхування у даному розрахунку зіграло важливу роль. Виходячи з цього саме кредитні операції є більш ефективними.

Позитивним моментом лізингової послуги є і те, що лізингові платежі, як правило, проводяться після початку експлуатації технічних засобів. Це знижує фінансове навантаження на лізингоотримувача, який може не тільки розширювати виробництво, але і налагодити обслуговування основних активів без значних одноразових витрат і необхідності залучення кредитних ресурсів, тобто питання придбання і фінансування вирішуються одночасно. Завдяки застосуванню лізингових технологій досягається мінімізація ризиків діяльності – ліквідності, кредитного, інфляційного, процентного та інших.

Отже, вивчення тенденцій та своєчасне виявлення причин протиріч у формуванні фінансових ресурсів дозволяє зорієнтувати підприємство щодо власних можливостей з метою попередження помилок і погіршення свого фінансового стану, а зазначені зміни дозволяють додатково залучати сільськогосподарським товаровиробникам необхідні обігові кошти під час проведення посівної кампанії озимих культур та наблизять розрахунок на момент поставки майбутнього зерна до ринкових цін з урахуванням відповідної кон'юнктури ринку.

Список використаних джерел:

1. Василик О.Д. Теорія фінансів: Підручник / О.Д. Василик. – К.: Вид-во НІОС, 2000. – 416 с.
2. Курінна О.В. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства / Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія «Економіка» Випуск 2, - К.: 2013.
3. Фінансова політика в аграрному секторі економіки: стан та перспективи: монографія / І. Абрамова, О. Віленчук, Д. Дема та ін.; за ред. проф. Д. І. Деми. – Житомир: ЖНАЕУ, 2015.- 364 с.
4. Яцух О.О. Механізм запровадження форвардних операцій на аграрному ринку та оцінка його ефективності / О.О. Яцух // Одеса. – 2015.
5. Яцух О.О. Форвардні операції як ефективний фінансовий інструмент в аграрному секторі економіки / О.О. Яцух // ННЦ «Інститут аграрної економіки». – К.: 2013.

Ольга Віннікова, к.е.н.

Артем Сидоренко, студент 4 курсу

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця, м. Харків

УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Фінансовий менеджмент є однією з основних складових системи управління підприємством. Правильна організація фінансового менеджменту є запорукою розвитку кожного суб'єкта підприємницької діяльності. При цьому для прийняття оптимальних фінансових рішень особливо вагомим є наявність достовірної інформації, що забезпечується, в першу чергу, за допомогою ведення обліку на підприємстві. Важливість коректного ведення податкового обліку обумовлена також існуванням доволі жорсткої системи фінансових санкцій, що застосовують до підприємств за умови виявлення помилок при здійсненні податкового обліку та під час формування податкової звітності.

Проблемам податкового обліку присвячені роботи таких вчених як Ф. Бутинець, О. Василик, Т. Єфименко, З. Задорожний, Ю. Іванов, О. Малишкін, О. Найденко, В. Сердюк та багатьох інших. Однак в цих роботах недостатня увага приділена податковому обліку суб'єктами малого підприємництва, для яких в першу чергу повинні бути розроблені чіткі правила ведення обліку. Внаслідок цього, як відзначається в [2, с. 5], практики працюють методом спроб і помилок, що не сприяє

ефективності їхньої роботи. Це також підвищує ризики сплати штрафних санкцій за порушення норм податкового законодавства, що негативно позначається на ефективності бізнесу в Україні.

Тому метою цієї роботи є дослідження проблем податкового обліку суб'єктами малого підприємництва та розробка рекомендацій щодо його організації та законодавчого закріплення.

Згідно зі ст. 55 Господарського кодексу України [1] суб'єктами малого підприємництва є суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Обов'язок ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності визначено ст. 2 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», адже він поширюється на всіх юридичних осіб, створених відповідно до законодавства України, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності.

Бухгалтерський облік ведеться безперервно з дня реєстрації підприємства до його ліквідації. Суб'єкти малого підприємництва мають право обрати одну з трьох форм ведення обліку:

1. Загальна форма обліку з використанням журналів чи журналів-ордерів та Плану рахунків згідно Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженої наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 р.

2. Спрощена формами обліку. з використанням спрощеного Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва, затвердженого наказом Міністерства фінансів України № 186 від 19.04.2001 р Методичні рекомендації по застосуванню реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами, якими повинні керуватися підприємства в такому випадку, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 25 червня 2003 р. N 422.

3. Спрощена формами обліку без використання плану рахунків та подвійного запису. На використання спрощеної форми обліку без застосування плану рахунків згідно наказу Міністерства фінансів України № 720 від 15.06.2011 р. мають право малі підприємства, що перебувають на сплаті єдиного податку і не зареєстровані як платники податку на додану вартість

Більшість суб'єктів малого підприємництва є платниками єдиного податку. Юридична особа чи фізична особа - підприємець може самостійно обрати спрощену систему оподаткування, якщо така особа відповідає певним вимогам.

Юридичні особи відносяться до третьої групи платників єдиного податку. Знаходиться на спрощеній системі мають право суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 5 млн. гривень.

Слід зазначити, що жодна з цих трьох форм організації обліку не передбачає ведення обліку доходу, що є об'єктом оподаткування єдиним податком. Ніяких книг обліку таких доходів сьогодні для юридичних осіб також не передбачено. Це

ускладнює податковий облік на малих підприємствах та підвищує ризики сплати штрафних санкцій за порушення норм податкового законодавства,

Доцільним є встановлення на нормативно-правовому рівні форми податкового обліку доходу, який є об'єктом оподаткування єдиним податком. За основу можна взяти Журнал 3-мс обліку доходів, що входить до реєстрів бухгалтерського обліку малих підприємств, затверджених наказом Мініфіну від 15.06.2011 р. № 720. Для обліку доходів за касовим методом можна додати окрему колонку до зазначеного журналу.

Законодавче закріплення правил організації податкового обліку дозволить забезпечити єдиний підхід, сприятиме адекватному відображенню реальної економічної ситуації в звітності та контролю за сплатою податків.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради. - 2003. - №18-22. – Ст. 144.
2. Малишкін О. І. Облік і аудит податків в Україні: теорія, методологія, практика: монографія / О.І. Малишкін; Міжгалуз. акад. упр. - К.: Центр учбової літератури, 2013. - 375 с.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996 – XIV // Відомості Верховної Ради. – 2012. - №36.

*Юлія Гороховська, студентка 5 курсу
ДВНЗ «Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету», м. Вінниця
Науковий керівник: Демченко О.П., к.е.н, доцент*

СУЧАСНІ МЕТОДИ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансова діяльність підприємств відбувається в умовах постійної невизначеності та нестабільності, що зумовлює важливість та необхідність оцінки реальної вартості підприємства для вирішення таких питань як залучення додаткового капіталу, здійснення операцій купівлі-продажу цінних паперів, підвищення інвестиційної привабливості підприємства.

Оцінка вартості суб'єкта господарювання є комплексним та трудомістким процесом, в результаті якого визначається вартість майна в грошовому виразі з урахуванням поточного та перспективного фінансового потенціалу підприємства. І потребує професійного підходу у системі фінансового менеджменту.

Погоджуючись з думкою Тюріної Н. М. [1, с. 210], до основних цілей оцінки вартості підприємства можна віднести:

- визначення вартості підприємства у разі його купівлі-продажу цілком чи частинами;
- визначення вартості цінних паперів у разі купівлі-продажу акцій підприємства на фондовому ринку;
- розробка плану розвитку підприємства;
- визначення кредитоспроможності підприємства і вартості залогів в разі кредитування;
- визначення санаційної спроможності;
- виконання інвестиційного проекту розвитку бізнесу;
- реструктуризації підприємства (проведення ринкової оцінки у разі ліквідації підприємства, злиття, поглинання або виділення самостійних підприємств);

– підвищення ефективності поточного управління підприємством.

У процесі оцінки вартості компанії необхідно знайти відповідні методи оцінки, які застосовувати на основі внутрішніх і зовнішніх умов. Оцінювати бізнес можна за різними підходами та методами. Підхід являє собою певну сукупність методів і процедур, які утворилися на основі розвитку певних моделей, течій тощо і за допомогою яких оцінюється вартість підприємства. Історично виокремилася три основних підходи до оцінки вартості підприємства: витратний (майновий); дохідний; порівняльний (ринковий) [2, с. 83].

Кожний із підходів (витратний, порівняльний та дохідний) в свою чергу передбачає використання належних йому методів. Так, дохідний підхід передбачає використання методу капіталізації і методу дисконтованих грошових потоків. Витратний метод користується методом чистих активів, метод балансової вартості активів, методом скорегованої балансової вартості активів та методом ліквідаційної вартості. При використанні порівняльного (ринкового) методу використовують метод угод, метод ринку капіталу і метод галузевих коефіцієнтів [1, с. 215].

Дуже часто в Україні відсутні необхідні умови для застосування того чи іншого підходу. У процесі використання цих підходів розрізняють окремі методи оцінки. Причому жоден з підходів чи методів не має принципових переваг перед іншими. У практичній роботі з оцінки вартості підприємства оцінювач, як правило, застосовує кілька методичних підходів, що найповніше відповідають конкретним умовам, об'єктам та меті оцінки, наявності й достовірності інформаційних джерел для її проведення і дозволяє встановити верхню і нижню межу вартості підприємства.

Основною перевагою використання методів у рамках майнового підходу є те, що вони базуються на реально існуючих активах та витратах. У той же час вони не враховують перспективу розвитку підприємства, його майбутню дохідність. До недоліків майнового підходу слід віднести: балансова вартість майна ніколи не відповідає її ринковій вартості; іноді виникають труднощі з розрахунком зносу об'єкта (наприклад, коли будівлі досить «старі»). Трапляються випадки, коли при застосуванні витратного підходу виникають проблеми, пов'язані з невідповідністю витрат на побудову нового об'єкта і вартістю відтворення старого, тобто побудувати новий об'єкт дешевше, ніж відновити старий [3, с. 141].

Отже, оцінка вартості підприємства є важливим процесом у діяльності бізнесу на сучасному етапі розвитку. Не існує методики, яка б враховувала всі особливості та специфіку діяльності підприємства, тому, виходячи з мети, застосовуються основних три підходи до визначення вартості підприємства. Усі методи наділені як позитивними, так і негативними сторонами. Є велика вірогідність похибки при використанні вище перелічених методів, тому слід виконувати комплексну оцінку на базі трьох основних підходів. Це дасть змогу найбільш реально оцінити вартість підприємства й отримати надійне інформаційне джерело для прийняття управлінських рішень на перспективу.

Список використаних джерел:

1. Тюріна Н. М. Управління фінансовою санацією підприємства. – Підручник. – Львів: «Новий світ 2000», 2011. – 396 с.
2. Куцик В. І. Методи та підходи до оцінки вартості підприємства: теоретичний аспект, проблеми їх використання / В. І. Куцик, І. В. Явтуховська // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна. – 2015. – Вип. 48. – С. 82-87.
3. Сергієнко Н. В. Особливості застосування різних підходів при оцінці вартості майна підприємства в Україні / Н. В. Сергієнко // Управління розвитком. – 2013. – № 20. – С. 140-142.

*Ольга Григораиш, викладач
Віолетта Семенюк, студентка 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро*

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ

Ціна завжди була і залишається найважливішим критерієм прийняття споживчих рішень. Це особливо характерно для бідних прошарків населення відносно товарів широкого вжитку у країнах з невисоким рівнем життя. Тому для виробника чи продавця особливо важливим завданням є правильний розрахунок та встановлення ціни на свій товар [3].

Важливість значення ціноутворення як інструменту регулювання економічної діяльності підприємства полягає в тому, що воно безпосередньо впливає на результати його фінансової діяльності у вигляді отриманого прибутку [4].

Цінова політика – це комплекс заходів щодо визначення цін, цінової стратегії і тактики, умов оплати, варіювання цінами залежно від позиції на ринку, стратегічних і тактичних цілей фірми [1].

Механізм встановлення ціни на товар включає такі етапи: визначення мети ціноутворення, визначення попиту і розміру ринку, оцінювання витрат виробництва, аналіз цін і товарів конкурентів, вибір методики ціноутворення, розрахунок вихідної ціни, врахування додаткових міркувань, встановлення кінцевої ціни.

Стратегія ціноутворення має починатися з чіткого визначення мети і закінчуватися адаптованим механізмом. Важливо, щоб рішення в цій сфері було узгоджено із загальною програмою маркетингу підприємства.

На першому етапі при визначенні мети ціноутворення, її необхідно узгоджувати із загальними цілями діяльності суб'єкта господарювання, що найчастіше здійснюється з метою: 1) виживання; 2) максимізації поточного прибутку; 3) максимізації поточних доходів; 4) максимізації зростання продажів; 5) «знімання вершків» [2].

На другому етапі доцільно визначити, який вплив справить ціна на рівень продажу конкурентів. Зокрема, необхідно провести ретельний аналіз внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на цінову політику підприємства. Зміна рівня продажу внаслідок зміни ціни пояснюється законом попиту, ціновою еластичністю і сегментацією ринків. Ці фактори необхідно враховувати як при встановленні ціни, так і при подальшому її коригуванні.

На третьому етапі необхідно здійснити оцінку витрат виробництва, облік яких включає три основні напрями роботи: визначення фактичних витрат, аналіз витрат, організація контролю за витратами.

Визначення витрат і аналіз їх використання здійснюється за допомогою різних методів, які мають відповідати організаційній і управлінській структурі підприємства, номенклатурі товарів, технології виробництва. До найбільш поширених методів обліку витрат і калькулювання собівартості належать метод повних витрат, метод прямих витрат [2].

При визначенні поточних витрат на виробництво необхідно провести аналіз, основною метою якого є отримання інформації для прийняття відповідних рішень у ціновій політиці, зокрема: вигоди для підприємства; формування асортименту продукції; вибору ринків збуту; визначення цільової аудиторії; організації шляхів збуту, тощо.

На четвертому етапі здійснюють аналіз цін виробів конкурентів та оцінюють міцність позиції виробу і репутації підприємства на ринку збуту порівняно з конкурентами. Здійснюється прогноз впливу зміни стратегії управлінського обліку на розвиток подій у майбутньому.

На п'ятому і шостому етапах необхідно провести вибір методу ціноутворення і здійснити розрахунок початкової ціни.

Основними методами ціноутворення є такі:

- 1) собівартість (витрати) плюс прибуток;
- 2) орієнтація на ринкові ціни (рівень витрат відходить на другий план): ціна "знімання вершків" (при виході на ринок товару, при наявності патенту, високих капіталовкладеннях тощо); ціна просування на ринок (з метою заволодіння певною часткою ринку); диференціація цін (за регіонами, групами клієнтів, розмірами замовлень, періодами року тощо); використання "збиткових лідерів", тобто товарів, що продаються за низькими цінами для залучення покупців і їх стимулювання купувати інші, дорожчі та більш прибуткові товари; врахування стадій "життєвого циклу товару".

При встановленні ціни завжди орієнтуються на витрати, але роль останніх при цьому значною мірою залежить від типу ринку, на якому діє підприємство: чиста конкуренція, монополістична конкуренція, олігополія, чиста монополія. Тільки за умов чистої конкуренції ціну визначає безпосередньо ринок, а підприємства лише регулюють обсяги виробництва.

На сьомому етапі суб'єктам господарювання необхідно зробити коригування ціни з урахуванням різних факторів, що на неї впливають.

На восьмому етапі необхідно встановити остаточну ціну товару, яка б включала знижки та націнки. Знижки передбачають зменшення початкової ціни продукції і використовуються з метою ефективного реагування на ціни конкурентів, а також позитивно впливають на зменшення запасів, запобігають псуванню товарів, збільшують кількість покупців.

Отже, цінова політика є важливою складовою маркетингової політики та економічної політики в цілому, яка підвищує рівень конкурентоспроможності підприємства та розвитку в умовах нестабільної економіки і світової кризи. Щоб залишатися актуальною й ефективною, будь-яка цінова модель має переглядатися та змінюватися у разі вдосконалення існуючої чи створення нової продукції, зміни конкурентного середовища, стадії життєвого циклу товару, зміни витрат виробництва.

Список використаних джерел:

1. Особливості цінової політики на підприємстві [Електронний ресурс] / Ю.І. Сакалова. Режим доступу: www.rusnauka.com/15_APSN_2011/Economics/6_88203.doc.htm
2. Цінова політика та її вплив на формування ціни [Електронний ресурс] / А.М. Федорищева, В.П. Ганзя. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Dtr_ep/2010_1/files/EC110_41.pdf
3. Шкварчук Л.О. Ціни і ціноутворення: [навч. посібник] / Л.О. Шкварчук. – К.: Кондор, 2003. – С. 214.
4. Ковальчук С.В., Тимофеев Д.Г. Сучасні тенденції застосування маркетингового ціноутворення в практичній діяльності українських підприємств / С.В. Ковальчук, Д.Г. Тимофеев // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – №6. – С. 85-89.

*Тетяна Грушко, студентка 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Туболец І.І., к.е.н, доцент*

УПРАВЛІННЯ РЕАЛЬНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ ПІДПРИЄМСТВА

Результати діяльності економічних суб'єктів в значній мірі визначаються вибором напрямів вкладень та джерел їх фінансування. Ці завдання повинні вирішуватися підприємствами з метою зміцнення конкурентних позицій на ринку шляхом освоєння нових видів продукції і згортання застарілих, реконструкції і модернізації виробничих потужностей, галузевої, товарної регіональної диверсифікації діяльності. Саме реальне інвестування є однією з головних складових економічного зростання, а фінансове забезпечення інвестиційного процесу виступає основою ефективного стратегічного розвитку підприємств. Ефективне управління реальними інвестиціями дозволяє підвищити фінансові результати та інвестиційну привабливість, створити і реалізувати конкурентні переваги вітчизняних підприємств [1, с. 80].

Основу інвестиційної діяльності підприємства складає реальне інвестування. На більшості підприємств в сучасних умовах це інвестування є єдиним напрямком інвестиційної діяльності. Сутність реальних інвестицій є сукупністю вкладень коштів безпосередньо у виробничі активи підприємства, як матеріальні (будинки, споруди, обладнання, приріст матеріально-виробничих запасів), так і нематеріальні (ліцензії, патенти, "ноу-хау" тощо), результатом яких є збільшення розміру основних засобів, матеріальних активів або прав на їх використання.

Основними особливостями здійснення реальних інвестицій є:

1. Реальне інвестування є головною формою реалізації стратегії економічного розвитку підприємства.
2. Реальне інвестування знаходиться у тісному взаємозв'язку з операційною діяльністю підприємства.
3. Реальні інвестиції забезпечують, як правило, більш високий рівень рентабельності в порівнянні з фінансовими інвестиціями.
4. Реалізовані реальні інвестиції забезпечують підприємству стабільний грошовий потік.
5. Реальні інвестиції схильні до високого рівня ризику морального старіння.

Існує багато різноманітних форм вкладення реальних інвестицій. Це і придбання цілих майнових комплексів, нове будівництво, перепрофілювання, реконструкція, модернізація, оновлення окремих видів обладнання, інноваційне інвестування в нематеріальні активи, інвестування приросту запасів матеріальних оборотних активів [2].

В умовах кризи інтерес до вкладання коштів в реальні інвестиції значно зменшився. Це пояснюється невеликою прибутковістю у короткостроковому періоді та значними ризиками таких активів. Хоч домінує оцінка наслідків кризи як катастрофічна для цього ринку, водночас можна віднайти оптимістичні оцінки, наприклад: криза як початок успіху, криза як стимулятор інноваційності, криза як шанс радикальної ефективної перебудови.

Ефективність інвестицій в реальні матеріальні активи залежить від багатьох факторів, серед яких найважливішими є: віддача вкладень, термін окупності інвестицій, інфляція, рентабельність інвестицій за весь період і за окремими

періодами, стабільність надходжень коштів від вкладень, наявність інших, більш ефективних спрямованих на вкладення капіталу [3, с. 292].

В разі неможливості забезпечення перелічених на рис. 1 вимог суттєво знижується ефективність реалізації інвестиційних проектів та потенційна вигода від формування інвестиційного портфелю. Тобто вказані положення визначають за своєю суттю критерії ефективності портфелю реальних інвестицій в умовах вітчизняної економіки [3, с. 292].

Формування інвестиційного портфелю за рахунок реальних інвестицій вимагає значного фінансування, що передбачає комбінацію власних і позикових джерел. Зростання частки позикового капіталу у фінансуванні спричиняє зростання значення показника фінансового важеля (відношення власного і залученого капіталу для фінансування реальних інвестицій), завдяки чому підвищується рентабельність власного капіталу через зміну структури власного і позикового капіталу [2].

Рис. 1 Стратегія пристосування при формуванні портфелю реальних інвестицій в умовах вітчизняної економіки

Отже, управління реальними інвестиціями відіграє значну роль у господарській діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Басов М. Г. Стратегічне фінансове управління реальними інвестиціями підприємств / М.Г. Басов // Часопис економічних реформ. – 2013. – № 4. – С. 80-85.
2. Пушенко К. О. Управління реальними активами інвестиційного портфелю підприємства в умовах нестабільності / К. О. Пушенко. // Ефективна економіка. – 2010. – № 5.
3. Петраш О.П. Ефективність управління портфелем фінансових інвестицій // Київський національний університет будівництва і архітектури. – 2012.

*Олексій Гуцалюк, к.е.н., доцент
Кіровоградський інститут розвитку людини
ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»,
м. Кіровоград*

ЕМІСІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Стан фінансового ринку (невід’ємною складовою якого є фондовий ринок) в цілому слід вважати одним з найважливіших факторів розвитку корпоративних відносин та формування системи корпоративного управління. По-перше, на

фінансовому ринку відбувається мобілізація, накопичення та розподіл фінансових ресурсів, що необхідні для формування акціонерного капіталу і фінансів акціонерного товариства (АТ). По-друге, через фінансовий ринок здійснюються заснування, інтеграція та концентрація корпорацій, перехід корпоративного контролю у разі недбайливого розпорядження акціонерним капіталом до ефективних власників. По-третє, розвинутий фінансовий ринок надає інвесторам широкі можливості для дієвого захисту власних інтересів і протидії спробам защемлення їх законних прав. Тому, саме стан фінансового ринку великою мірою визначає загальні умови здійснення корпоративних відносин, а ефективність управління акціонерними товариствами та фінансові результати діяльності АТ певним чином впливають на кон'юнктуру фінансового ринку.

В умовах ринкової трансформації економіки розвиток фінансового ринку звичайно відстає від розвитку товарного ринку та матеріального виробництва, що прямо відбивається на формуванні корпоративного управління. Корпорації зазнають труднощів у залученні необхідних інвестиційних ресурсів; структура власності АТ залишається малоефективною; учасники корпоративних відносин майже не мають можливостей захистити власні інтереси, а корпорації – залучити емісійним шляхом вкрай необхідні для фінансування соціально-економічного розвитку кошти. Так, наприклад, навіть за умов певної активізації емісійної діяльності на фондовому ринку більшість капітальних вкладень підприємств здійснювалася за рахунок власних коштів, без залучення зовнішніх джерел фінансування. З іншого боку, формування належного корпоративного управління має створювати стимули для стрімкого розвитку фінансового ринку, збільшення обсягів та прискорення обігу фінансових ресурсів.

Важливим фактором, який позитивно вплинув на розвиток ринку цінних паперів (ЦП), стало, насамперед, створення умов для виконання угод з цінними паперами на організаторах торгівлі. Торгівля цінними паперами на організаторах торгівлі, підвищує інвестиційну привабливість емітента за рахунок забезпечення його ліквідності та прозорості.

Більшість ринкових операцій з цінними паперами у цілому та акціями, зокрема, відбувається на вторинному (закритому) ринку у досить невеликих (відносно загальних обсягів емітованих ЦП) масштабах. Таке становище суттєво ускладнює (а в переважній більшості випадків – майже унеможлиблює) здійснення будь-яких вільних операцій купівлі-продажу акцій за реальною вартістю, а тим більше не дає можливості щодо отримання акціонерами доходів через зростання ринкової вартості акцій. Проте зазначена стагнація ринку акцій (яка дуже незначною мірою відіграє в цих умовах ту роль, яку покладає на нього корпоративне управління), насамперед, обумовлюється приватизаційною природою походження більшості корпоративних прав, які емітовані вітчизняними акціонерними товариствами.

Продаж акцій підприємств, які в період масової сертифікатної приватизації проходили роздержавлення через пільгову підписку, на сертифікатних аукціонах та за грошові кошти, створив умови для формування на вітчизняних акціонерних товариствах інсайдерської системи корпоративного контролю. Проте подальший випуск акцій мав був би переслідувати одну з двох протилежних цілей:

1) закріпити становище певних учасників корпоративних відносин, які прагнули до повного контролю над товариством (у разі наявності загрози втрати домінуючого становища);

2) залучити у сторонніх інвесторів кошти, необхідні для фінансування розвитку АТ, тим самим сприяючи перерозподілу корпоративного контролю на користь аутсайдерів.

На практиці ж емітенти здійснювали емісії більшою мірою для закріплення власного контролю над АТ (оскільки шанси залучення сторонніх інвестицій на неорганізованому ринку є дуже незначними), але в цілому малий обсяг випуску та розміщення акцій був явно недостатнім для досягнення ані першої, ані другої мети. Для інсайдерів перешкодою в цьому стала висока ймовірність неефективних втрат на здійсненні емісії в умовах нестачі у потенційних інвесторів – аутсайдерів значних вільних фінансових ресурсів та їхнього небажання вкладати кошти у розвиток вітчизняних корпорацій. Певний негативний вплив надало також побоювання інсайдерів частково втратити важелі корпоративного контролю. З іншого боку, інвестиційна привабливість акціонерних товариств для сторонніх інвесторів суттєво скорочувалася через численні ризики інвестування, які не останньою мірою були пов'язані з існуючим балансом корпоративного контролю.

Труднощі та перешкоди вітчизняних корпорацій на шляху щодо залучення фінансово-інвестиційних ресурсів з емісійних джерел слід пояснити ще двома причинами. З одного боку, обсяги потенційних джерел залучення коштів в Україні є досить обмеженими, а портфельне інвестування стає можливим лише за умови надвисокої надійності та прибутковості емітенту. Проте, навіть, за сучасних умов стабілізації економіки переважна більшість вітчизняних корпорацій не може продемонструвати належні показники діяльності та стійкого фінансового стану. Поточна ситуація на фінансовому та фондовому ринках, також, не є досить сприятливою щодо масштабного залучення коштів, оскільки емісійна діяльність на організованому ринку вимагає від емітенту, насамперед, досить значних витрат коштів без жодних надійних попередніх гарантій залучення потрібного обсягу інвестиційних ресурсів. Тому більшість спроб вітчизняних корпорацій щодо реального залучення емісійних ресурсів для фінансування власного економічного розвитку здійснюється на зарубіжних ринках (наприклад, через IPO).

Причиною низької активності товариств-емітентів на фондовому ринку слід вважати також власне прагнення власників корпоративного контролю до збереження існуючої структури акціонерної власності. Інсайдери мають обов'язково враховувати можливість несумлінного інвестування аутсайдерів у акції із суто спекулятивними цілями (подальший перепродаж пакету акцій, реорганізація та поділ товариства з подальшим продажем майна, виокремлення прибуткових підрозділів тощо). Поява нового акціонера (тим більше власника великого пакету акцій, що надав підприємству значні фінансові ресурси) також неминуче призводитиме до необхідності поступки частини корпоративного контролю на користь цього інвестора. Необхідність раціонального та ефективного використання залучених коштів потенційного інвестора має бути забезпечено відповідним удосконаленням системи управління корпорацією. Проте корпоративні інтереси значної кількості акціонерів-інсайдерів (вищих керівників акціонерних товариств і власників великих пакетів акцій, які приймають безпосередню участь у розпорядженні акціонерним капіталом) пов'язані переважно з використанням активів АТ без відповідного на те дозволу та (досить часто) на шкоду іншим акціонерам. Новий акціонер – власник великого пакету акцій для збереження власних інвестицій змушений буде сам стати інсайдером, тобто

значною мірою прийняти на себе управління діяльністю АТ та звужити повноваження діючого керівництва.

З іншого боку, переважна більшість портфельних інвесторів (на відміну від стратегічних інвесторів, які прагнуть до економічної інтеграції об'єкту інвестування до власних бізнесових проєктів) не є фахівцями у певній галузі виробництва або, навіть, в управлінні промисловим підприємством та, взагалі, не бажають ними ставати. Тому для прийняття позитивного рішення щодо вкладання коштів (виділення позики) інвестор або кредитор повинен мати вагомі гарантії надійності та прибутковості інвестування. Такими гарантіями для аутсайдерів можуть бути або певний рівень довіри у ділових відносинах (тобто майже інсайдерські відносини), або наявність досконалого механізму оперативного вилучення коштів у разі невиконання умов інвестування чи позичання з боку інсайдерів. Адже жодної з цих гарантій більшість вітчизняних корпорацій надати не може. Навпаки, в умовах триваючого первинного накопичення капіталу та, на жаль, масового порушення законів при цьому, інвестору зовсім не слід сподіватися тільки на сумлінність та доброзичливість його ділових партнерів.

Крім того, інвестування з обов'язковим прийняттям на себе інсайдерського контролю (так само, як фінансування діяльності корпорації виключно через власні кошти) взагалі суперечить сутності акціонерної форми організації підприємництва. За таких умов корпорація стає лише формальною оболонкою цілком приватного підприємства аж без ніякої присутності жодних корпоративних відносин. Таке перетворення, насправді, в однаковій мірі шкодить інсайдерам та аутсайдерам: отже, інсайдери при цьому позбавлені джерел фінансування, а аутсайдери – об'єктів для прибуткового вкладання коштів. Для взаємовигідної співпраці необхідним є створення гарантій забезпечення прав усіх учасників корпоративних відносин. Для інсайдерів такими гарантіями має бути налагоджене і ефективне управління та стабільний внутрішній контроль над акціонерним товариством, для аутсайдерів – наявність розвиненого фондового ринку з достатніми можливостями передачі корпоративного контролю та дієвими механізмами захисту прав інвесторів.

*Владислав Дем'ян, магістрант
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Чубарь О.Г., к.е.н., доцент*

УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Прибуток є показником, який характеризує виробничо-фінансову діяльність підприємства. За його допомогою в ринкових умовах господарювання забезпечується зв'язок між зростанням ефективності виробництва і фінансовими ресурсами, які підприємства використовують для розвитку виробництва і матеріального заохочення робітників. Тому планування прибутку – складний і багатогранний процес, який передбачає проведення глибокого економічного аналізу виробничих і фінансових показників за період, що передував плановому періоду, з метою досягнення максимального узгодження планів виробництва і реалізації продукції, а також її собівартості й рентабельності.

Практика планування прибутку на підприємствах свідчить про те, що в більшості випадків фактично отримана сума прибутку відрізняється від тієї, яка передбачалася на стадії планування. Пов'язано це не з якістю планування прибутку, а зі складністю визначення зовнішнього стану підприємства [1].

Загалом під управлінням прибутком підприємства необхідно розуміти побудову системи управління, що враховує тактичні та стратегічні аспекти управління, спрямована на підвищення кінцевих результатів діяльності суб'єкта господарювання, яку розглядають як сутність взаємопов'язаних елементів, кожних з яких виконує певну роботу, спільна дія котрих забезпечує досягнення механізму отримання прибутку заданої величини [2].

Оперативна система управління прибутком реагує на поточні проблеми управління та повинна забезпечити прибуткову діяльність підприємства у короткотерміновому періоді. Натомість, стратегічна система управління спрямована на формування процесу стратегічних змін, які створюють умови необхідності зміни діючої стратегії управління прибутком підприємства з урахуванням відповідності його внутрішніх можливостей умовам зовнішнього середовища.

Структура механізму управління прибутком підприємства охоплює ринковий механізм регулювання, формування і використання прибутку, державне нормативно-правове регулювання із питань формування й розподілу прибутку, внутрішній механізм регулювання окремих аспектів формування, розподілу й використання прибутку, систему конкретних методів і прийомів здійснення управління прибутком [3].

Система організаційного забезпечення управління прибутком – це взаємозалежна сукупність внутрішніх структурних служб і підрозділів підприємства, які забезпечують розроблення й прийняття управлінських рішень щодо окремих аспектів формування та використання прибутку та несуть відповідальність за результати цих рішень. Останнім часом організаційне управління прибутком базується на формуванні більш ефективних структурних підрозділів підприємства – центрів відповідальності [4]. Вихідним моментом створення системи управління прибутком, на основі виділення центрів відповідальності, є персоніфікація відповідальності за прийняття рішень. Виділяють чотири види центрів відповідальності: витрат, доходу, прибутку, інвестицій.

Об'єктом розподілу є загальна сума прибутку, отриманого підприємством у звітному періоді від звичайної і надзвичайної діяльності. Під розподілом прибутку потрібно розуміти спрямування прибутку до бюджету у вигляді податків і визначення чистого прибутку, який залишається у розпорядженні підприємства.

В умовах ринкових відносин велике значення має обґрунтування співвідношень у спрямуванні прибутку на цілі виробничо-технічного розвитку, соціального розвитку, формування фінансового резерву, на виплату засновникам (власникам), дивіденди акціонерам тощо. Водночас, прибуток є джерелом сплати підприємством штрафних санкцій, здійснення відрахувань на благодійні заходи, а також використовується для погашення кредитів, отриманих на інвестиційні цілі [5].

Прибутковість підприємств за економічною сутністю пов'язана з отриманням прибутку та оцінюється різноманітними його зв'язками з показниками капіталу, витрат, доходів, які є головними орієнтирами і водночас критеріями стану та ефективності виробництва [6].

З метою удосконалення процесу планування прибутку на підприємстві пропонується розробка ефективної стратегії формування прибутку підприємства та впровадження бюджетного планування на підприємстві.

Управління плануванням та використанням прибутку підприємства доцільно здійснювати поетапно:

- Перший етап – формування інформаційної бази для аналізу ефективності планування підприємства.
- Другий етап – визначення об'єктивної оцінки позицій на основі оцінок всіх заключних позицій планування прибутку підприємства.
- Третій етап – дослідження внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на ефективність планування прибутку підприємства.
- Четвертий етап – це визначення напрямів розподілу прибутку у поточному період з урахуванням стратегічних і тактичних цілей підприємства.
- П'ятий етап – розроблення системи управлінських рішень зі забезпечення повного та ефективного використання розподіленого прибутку.
- Шостий етап – забезпечення контролю за виконанням управлінських рішень щодо планування та використання прибутку підприємства.
- Сьомий етап – коригування окремих управлінських рішень за результатами здійсненого контролю та з урахуванням стратегії розвитку підприємства.

Таким чином, прибуток є об'єктивною економічною категорією, тому на його планування та формування впливають об'єктивні процеси, які відбуваються у суспільстві, у сферах виробництва й розподілу суспільного продукту та національного доходу. Під час формування системи управління важливим є системний підхід, що базується на врахуванні тактичних і стратегічних аспектів управління, спрямованих на максимізацію кінцевого результату як в коротко-, так і в довготерміновому періодах. Повнота та своєчасність відтворення системи завдань ефективного використання прибутку є необхідною умовою забезпечення керованого ефективного розподілу прибутку підприємства, а встановлення оптимальних обмежень за рівнем його споживання та капіталізації в процесі розвитку стратегічних ресурсів чи їхніх окремих компонентів забезпечить застосування нової парадигми розвитку підприємств у сфері товарного обігу.

Список використаних джерел:

1. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: Навч. посіб. – 2-ге вид., переробл. І допов. – К.: МАУП, 2010. – 328 с.
2. Стельмашук А.М., Смоленюк П.С. Бухгалтерський облік. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2009 – 528с.
3. Сопко В.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: Навч. Посібник – К.: КНЕУ, 2011. – 526 с.
4. Зятковський І.В. Фінанси підприємств: Навч. посібник. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К.: Кондор – 2010. – 364 с.
5. Слав'юк Р.А. Фінанси підприємств: Навч. посібник. Вид. 2-ге, доповн. і переробл. – Луцьк: Ред. – вид.відд. "Вежа" Волин.держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2011. – 456 с
6. Лайко П.А., Фінанси АПК: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Лайко П.А., Ляшенко Ю.І.— К.:ДІА, 2012. - 225 с.

*Катерина Добролежжа, студентка 5 курсу
Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Туболец І.І., к.е.н., доцент*

УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМИ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

В сучасних умовах глобалізації економічних процесів великого поширення набувають розрахунки підприємств у іноземних валютах, що спричиняє вірогідність настання ризику коливання валютних курсів. Нестабільність фінансово-економічної ситуації в Україні робить даний ризик більш ймовірним, а отже його настання може привести до значних економічних втрат суб'єктів господарювання.

Визначення валютного ризику або ризику валютних операцій є досить лаконічним і полягає у тому, що це тип ризику, який виникає при непередбачуваній зміні валютного курсу, що в свою чергу несе за собою загрозу грошовим надходженням підприємства у певному періоді.

Як зазначає Г. О. Дорошенко у своїй праці [1, с.11], валютні ризики підприємства можна розкласти на валютно-курсовий ризик та ризик країни. Ризик країни — це ризик впливу зовнішнього середовища неекономічного характеру, його складовими є: політичний ризик та ризик валютного контролю. Валютно-курсовий ризик, теж є неоднорідним за своїм складом і включає: бухгалтерський ризик або трансляційний ризик, а також валютно-економічний ризик.

Слід відмітити, що підтипи валютного ризику мають у своїй природі однакове підґрунтя для існування, і тому виникають під впливом однорідних чинників. У своєму дослідженні В. В. Ксендзук виділяє такі фактори, що чинять вплив на валютні курси: економічні (відсоткові ставки, інфляція, платіжний баланс, монетарна політика, ВВП та інші); політичні (валютні режими, законодавство, фіскальна політика та інші) та спекуляції на валютному ринку і операції національних банків [2, с.144].

Основною загрозою виникнення валютного ризику, як зазначає Сігер Чарльз [4, с.3], є те, що стабільні тренди на валютному ринку або різкі зміни обмінних курсів можуть знищити прибутки і спричинити значні збитки. Це може призвести до банкрутства фірми при відсутності ефективного управління валютними ризиками.

Управління валютними ризиками являє собою процес превентивних та нейтралізуючих заходів негативних фінансових наслідків реалізації ризику валютного курсу. Науковці розділилися у підходах щодо дієвих методів управління ризиками обмінного курсу. К. Г. Різніченко у своїй праці [3] наголошує на тому, що «метчінг» – взаємний залік ризиків по пасиву і активу – це один з найефективніших методів обліку і оцінки валютного ризику (шляхом вирахування, наприклад, надходжень валюти з суми її відтоку можна виявити реальний розмір ризику). Також він зазначає, що більшість корпорацій віддають перевагу проведенню селективного управління валютним ризиком, тобто страхування тільки «неприйнятних» ризиків (ризиків, вірогідність яких досить велика). Частина валютного ризику може бути прийнята корпорацією в сподіванні на благополучний розвиток кон'юнктури, адже якщо є реальна можливість отримати прибуток від зміни валютних курсів, то корпорація від цього, як правило, не відмовляється.

Дорошенко Г. О. зазначає, що методи управління валютними ризиками ґрунтуються на інструментах, які можна класифікувати як: контрактні інструменти

(контрактні застереження, банківські гарантії); класично-розрахункові інструменти (акредитив, вексель); фінансові інструменти (ф'ючерси, опціони, форвардні контракти, свопи); інституціональні інструменти (страхування експортних контрактів, фінансування імпорту під гарантії іноземних агентств) [1, с.11].

При цьому, В. В. Ксендзук зазначає, що оскільки метою управління валютними ризиками суб'єкта господарювання є забезпечення реалізації стратегічних та тактичних цілей підприємства через адаптацію діяльності до змін внутрішнього і зовнішнього середовища, попередження чи мінімізацію валютних ризиків при дотриманні балансу інтересів усіх зацікавлених сторін, розробка методології управління ризиками надає компанії ряд переваг: збільшення ймовірності досягнення цілей суб'єкта господарювання; удосконалення організаційної структури в частині формування та функціонування відділу управління ризиками діяльності; зміцнення довіри інвесторів до підприємства; удосконалення механізму контролю діяльності; мінімізація збитків шляхом уникнення, попередження виникнення або зменшення негативного впливу ризиків на діяльність підприємства; ефективне використання ресурсів підприємства; оперативна ідентифікація загроз і можливостей зовнішнього середовища та пристосування діяльності до змінних зовнішніх економічних умов [2, с.147]. Однак, у вітчизняних компаній, як зазначає Г. О. Дорошенко, немає того досвіду управління валютними ризиками, який протягом останніх сорока років, починаючи з моменту переходу до системи плаваючих валютних курсів, активно здобували іноземні компанії [1, с.10].

Є лише невелика кількість компаній, що вдало запровадили систему управління валютними ризиками. Серед них слід відмітити НАК Нафтогаз України, де робота з управління ризиками провадиться в компанії на всіх рівнях управління. Хоча наразі Нафтогаз не має відокремленого підрозділу з управління ризиками, роботу з внутрішнього контролю та управління ризиками інтегровано в інші процеси діяльності компанії в рамках існуючої організаційної структури [5].

Список використаних джерел:

1. Дорошенко Г. О. Формування стратегії управління валютними ризиками підприємств / Г.О. Дорошенко // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. – 2013. – №3. – С. 10-12.
2. Ксендзук В. В. Методи управління валютними ризиками в зовнішній торгівлі / В. В. Ксендзук // Вісник ЖДТУ. – 2016. – №1(75). – С. 142-150.
3. Різніченко К. Г. Особливості управління валютними ризиками [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/22_PNR_2010/Economics/70185.doc.htm.
4. Сігер Чарльз Управління валютним ризиком: Потенціальні механізми хеджування в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kbs.org.ua/>
5. Сайт НАК Нафтогаз України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.naftogaz.com>

Георгіна Кампо, к.е.н., доцент

Оксана Піняшко, магістрант

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Кризові умови господарювання негативно впливають на фінансовий стан більшості вітчизняних підприємств. Ефективне управління фінансовою стійкістю підприємства дає змогу підприємству краще адаптуватися до умов зовнішнього середовища та

контролювати залежність від зовнішніх джерел фінансування. Для забезпечення такого управління, необхідним є, перш за все, розуміння сутності даної категорії. Наразі як вітчизняні, так зарубіжні науковці використовують різноманітні підходи до визначення даного поняття.

Так, автор економічного словника Азріліян А.Н. [1, с.987] дає досить узагальнене трактування фінансової стійкості, яку визначає як комплексне поняття, яке володіє зовнішніми формами прояву, формується в процесі господарської діяльності і знаходиться під впливом різних факторів.

Бланк І.О. зазначає, що таке поняття як «фінансова стійкість підприємства» дуже близьке до іншого економічного поняття – «фінансова рівновага». Він визначає зміст цих двох категорій частиною власних джерел при формуванні фінансових ресурсів підприємств [3, с.138]. На нашу думку, формування активів за рахунок позиченого капіталу в певних межах є об'єктивним явищем і не обов'язково свідчить про відсутність фінансової стійкості у суб'єкта господарювання.

Г.Б. Поляк трактує економічну сутність фінансової стійкості, зводячи її лише до забезпеченості запасів і витрат підприємства джерелами формування [11]. На нашу думку, це визначення дещо звужує розуміння сутності фінансової стійкості.

У визначенні Є.А. Уткіна поняття фінансової стійкості більш змістовне, оскільки, на його думку, фінансова стійкість передбачає платоспроможність, рентабельність, відсутність (або низьку) ймовірність банкрутства [10].

В.В. Ковальов і О.Н. Волкова стверджують, що найважливішою характеристикою фінансового стану підприємства є стабільність його діяльності у світлі довгострокової перспективи, яка пов'язана із загальною фінансовою структурою підприємства, а також ступенем його залежності від інвесторів та кредиторів [4, с. 115].

Комплексно досліджено умови, ознаки та критерії фінансової стійкості у праці російських економістів В.М. Родіонової та М.О. Федотової [7, с.42]. Визначення фінансової стійкості є досить містким та змістовним, проте має той недолік, що економісти відокремлюють поняття платоспроможності та кредитоспроможності, чого, на нашу думку, не слід робити, оскільки кредитоспроможність включає в себе платоспроможність.

Крамаренко Г.О. та Чорна О.Є під фінансовою стійкістю підприємства розуміють його платоспроможність в часі з дотриманням умови фінансової рівноваги між власними і позиковими коштами. Фінансовою рівновагою є таке співвідношення власних і позикових коштів підприємства, при якому за рахунок власних коштів повністю погашаються колишні і нові борги [5, с.167].

Стійкість фінансового стану організації визначає співвідношення величин власних і позикових джерел формування запасів і вартості самих запасів. «У той же час, ступінь забезпеченості запасів і витрат є причина тією чи іншою мірою платоспроможності, розрахунок якої проводиться на конкретну дату, що суб'єктивно і може мати різну точність», – вважають В.Г. Артеменко і М.В. Беллендир [2, с. 80]. Таким чином, формою прояву фінансової стійкості може бути платоспроможність.

На думку таких авторів, як Русіна Ю.О. та Полозук Ю.В., фінансова стійкість – це більш узагальнена характеристика фінансового стану підприємства, тобто здатність суб'єкта господарювання розвиватися та функціонувати, забезпечувати фінансову незалежність та зберігати рівновагу своїх пасивів та активів, що гарантує інвестиційну привабливість та платоспроможність підприємства [8, с. 93].

Досить точним, на нашу думку, є трактування, надане Г.В. Савицькою, яка зазначає: «фінансова стійкість підприємства – це здатність підприємства функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів у мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, яка гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість у межах допустимого рівня ризику» [9, с. 619].

Найбільш повно трактує фінансову стійкість підприємства Приймак І.І. [6, с.57], як його спроможність функціонувати протягом тривалого періоду, одержуючи достатній для відтворення потенціалу, виплати дивідендів і стабільного розвитку прибутку, забезпечуючи при цьому економічно обґрунтоване співвідношення джерел фінансування та активів і збалансоване надходження й виплату грошових коштів, попри вплив внутрішніх і зовнішніх чинників. Фінансова стійкість є інтегральним, якісним й узагальнюючим показником, який відображає стан і результати діяльності підприємства.

За результатами проведеного дослідження, можна зробити висновки, що спільним у наведених думках вчених є те, що фінансова стійкість – це перш за все платоспроможність підприємства, забезпеченість запасів власними джерелами їх формування, обґрунтоване співвідношення власних і залучених коштів підприємства. Багато авторів вказують на те, що фінансова стійкість підприємства характеризується його здатністю зберігати фінансову рівновагу у довгостроковій перспективі.

Фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення. Фінансова стійкість – один із головних чинників, що впливає на досягнення підприємством фінансової рівноваги та фінансової стабільності.

Фінансову стійкість підприємства необхідно розглядати інтегральний показник, як комплексний критерій, що характеризує його фінансовий стан, формується під впливом сукупності чинників, як зовнішніх, так і внутрішніх.

Список використаних джерел:

1. Азрилян А.Н. Большой экономический словарь: 8 тыс. терминов/ А.Н. Азрилян, О.М.Азрилян, Е.В. Калашникова и др. – М.: Институт новой экономики, 2002 – 1280 с.
2. Артеменко В.Г. Финансовый анализ / В. Артеменко, М. Беллендир. – М.: ДИС, 1998. – 120 с.
3. Бланк И.А. Словарь-справочник финансового менеджера / И.А. Бланк. – К., 2001.– 481 с.
4. Ковалев В.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: Учебник / В.В. Ковалев, О.Н. Волкова. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 424 с.
5. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз. Підручник / Г.О. Крамаренко, О.С. Чорна. – К: Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.
6. Приймак І.І. Стратегічний аналіз фінансової стійкості підприємства / І.І.Приймак // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2012. – № 3(19). – С. 55 - 68
7. Радионова В.М. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции / В.М. Радионова, М.А. Федотова. – М. : Изд-во „Перспектива”, 1995. – 98 с.
8. Русіна Ю.О. Економічна сутність фінансової стійкості підприємств та фактори, що на неї впливають /Ю.О. Русіна, Ю.В. Полозук/ Міжнародний науковий журнал. – 2015. – №2. – С. 91-94
9. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г.В. Савицкая. – Минск: Новое знание, 2002. – 704 с.
10. Уткин З.А. Риск-менеджмент / З.А. Уткин. – М. : Экмос, 2002. – 287 с.
11. Финансы. Денежное обращение. Кредит / Под ред. проф. Г.Б. Поляка. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 512 с.

*Олександр Колб, студент 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Туболец І.І., к.е.н., доцент*

МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ (ЦІНИ) КОМПАНІЇ

Оцінка вартості підприємства є інструментом вирішення багатьох завдань, що постають перед суб'єктами ринкових економічних відносин в Україні, передбачає поглиблене вивчення теоретичних засад оціночної діяльності в цілому та методологічного апарату зокрема

Вартість – еквівалент цінності об'єкта, виражений у грошовій формі. Різні концепції сутності підприємства обумовлюють існування різних концепцій вартості підприємства. Так, вартість підприємства може розглядатися як сукупна вартість активів підприємства, як вартість накопиченого досвіду, як вартість створеного на підприємстві прибутку. При оцінці вартості підприємство доцільно розглядати як об'єкт, що виробляє певні блага для суспільства і приносить користь своєму власникові.

Оцінка вартості підприємства полягає у визначенні грошового еквіваленту корисності від використання підприємства. Існують три основні підходи до оцінки вартості підприємства: порівняльний; витратний; дохідний [1].

1. Порівняльний (ринковий) – підхід, що заснований на тому, що вартість підприємства – це реальна ціна продажу аналогічного підприємства, тобто розрахунок вартості підприємства відбувається на основі результатів його зіставлення з іншими бізнес-аналогами [2].

В рамках ринкового підходу найуживанішими вважаються методи:

- зіставлення мультиплікаторів;
- порівняння продажів (транзакцій) [3].

2. Витратний (майновий) – підхід, що заснований на уявленні про підприємство як цілісний майновий комплекс, вартість якого визначається різницею між вартістю активів підприємства та його зобов'язаннями.

У рамках цього підходу розрізняють такі основні методи:

- оцінка за відносною вартістю активів (витратний підхід);
- метод розрахунку чистих активів;
- розрахунок ліквідаційної вартості.

3. Дохідний – підхід, що заснований на оцінці потоку майбутніх доходів підприємства, тобто оцінка вартості підприємства, що ґрунтується на визначенні теперішньої вартості очікуваних вигод (доходів, грошових потоків) від володіння корпоративними правами підприємства.

У рамках дохідного підходу виокремлюють два основні методи:

- дисконтування грошових потоків;
- визначення капіталізованої вартості доходів [3].

Використання методів порівняльного підходу є обмеженим для оцінки вартості українських підприємств оскільки фондовий ринок України є відносно молодим і ще не розвиненим. Дані методи ґрунтуються на коригуванні вартості підприємств-аналогів. За вартість підприємств-аналогів береться ринкова вартість підприємства на фондовому ринку, яка може бути неточною. Крім того для України характерна відносно невелика кількість підприємств, купівля-продаж яких здійснювалась на

фондових ринках, а також підприємств, акції яких вільно котуються на фондовому ринку. Таке явище спричинює те, що для певного підприємства неможливо буде знайти підприємство-аналог із встановленою ринковою ціною.

Методи дохідного підходу теж мають певні обмеження для застосування в Україні. Це спричинено тим, що для їх застосування необхідно мати значення майбутніх грошових потоків підприємства. Якщо майбутні грошові потоки підприємства були розраховані у детальних бізнес-планах розвитку підприємства з чітким обґрунтуванням усіх показників, то безперечно методи дохідного підходу є найкращим для здійснення оцінки вартості підприємства [1].

Методи витратного підходу є досить простими для розрахунку. Для використання цих підходів необхідно знати ринкові ціни на певні активи, інформація про які є доступною, тому методи витратного підходу можуть використовуватись для оцінки вартості українських підприємств без обмежень.

Доцільно для оцінювання підприємств поєднувати витратний, дохідний і порівняльний підходи, що дозволять:

- удосконалити методологію оцінки вартості бізнесу;
- адекватно оцінити структуру активів відносно ринкових цін;
- зменшити помилки в прогнозах;
- визначити майбутні доходи в оцінюваній вартості;
- реальніше оцінити майбутній потенціал підприємства тощо.

Отже, застосування комплексної оцінки вартості підприємства на основі поєднання витратного (майнового), дохідного та порівняльного (ринкового) методів дозволяє усунути однобічність оцінки, більш реально оцінити вартість підприємства й отримати надійне інформаційне джерело для її прогнозування з метою прийняття зважених управлінських рішень щодо управління підприємством.

Список використаних джерел:

1. Базилінська О. Я. Вартість підприємств: порівняльна характеристика методів її оцінки // Науковий журнал. Культура народів Причорномор'я. – Сімферополь, 2009. – № 152. – С. 7–8.
2. Калініна О. М. Оцінка вартості підприємства в сучасних умовах / О. М. Калініна, Е. А. Божко // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. - 2010. - № 2. - С. 43–50.
3. Міокова Г. І. Вартість підприємства та її оцінка / Г. І. Міокова // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. - 2012. - Вип. 22(2). - С. 149-156.

*Анна Король, магістрант
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Пойда-Носик Н.Н., к.е.н., доцент*

СУТНІСТЬ І КЛАСИФІКАЦІЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Велику і важливу роль у суспільстві займають гроші, як у його економічному, так і у соціальному розвитку. З економічної точки зору, гроші – це уся сукупність активів, які використовуються індивідами для проведення ділових операцій. Останні, в свою чергу, обслуговують усі види грошей, такі як готівка, чеки та ін.

Поняття грошових коштів деякі з авторів ототожнюють з поняттям грошових потоків, але єдиної думки щодо трактування поняття грошових потоків не існує. Розглянемо підходи авторів щодо визначення поняття «грошовий потік» (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення поняття «грошовий потік»

№	Автор	Поняття «грошовий потік»
1.	Бланк І.А [1]	Грошовий потік – сукупність розподілених у часі надходжень і виплат коштів, генерованих господарською діяльністю підприємства.
2.	Бутинець Ф.Ф. [2]	Грошовий потік – найважливіший самостійний об'єкт фінансового аналізу, який проводиться з метою оцінки фінансової стійкості та платоспроможності підприємства
3.	Гроппеллі А.,Е. Нікбахт [4]	Грошовий потік – як міра ліквідності підприємства, що складається з чистого доходу і безготівкових витрат, таких, як амортизаційні відрахування
4.	Гордієнко П.Л. [3]	Грошовий потік - це один з елементів аналізу доходів та витрат підприємства, що використовується як індикатор ліквідності та ефективності інвестиційної та фінансової діяльності підприємства, а також як показник для визначення розміру додаткових капіталовкладень тощо.
5.	Краменко В.І. [5]	Грошовий потік – сукупність надходжень і вибуття коштів за певний період часу, формованих у процесі господарської діяльності його платоспроможності
6.	Маркіна І.А. [6]	Грошовий потік – сукупність розподілених за часом надходжень і виплат грошових коштів, які утворюються в процесі господарської діяльності і пов'язані із забезпеченням його платоспроможності
7.	Мартякова О.[7]	Грошовий потік - це різниця між отриманими й виплаченими підприємством грошовими коштами за певний період часу.
8.	Терещенко О. [9]	Грошовий потік характеризує як результат руху грошових коштів підприємства за той чи інший період часу, тобто в загальному вигляді це різниця між надходженнями грошових коштів та їх виплатами за період.

Підводячи підсумки щодо визначення поняття грошового потоку, можна сказати, що грошовий потік – це сукупність розподілених у часі надходжень і видатків грошових коштів та їхніх еквівалентів, генерованих його господарською діяльністю, рух яких пов'язаний з факторами часу, простору, структури, ризику і ліквідності.

Визначення «грошовий потік підприємства» є агрегованим і включає в свій склад велику кількість потоків, які забезпечують господарську діяльність. Загалом, грошові потоки класифікуються за такими ознаками [10]:

1) за видами господарської діяльності: грошові потоки від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Групування грошових потоків за основною, інвестиційною та фінансовою діяльністю дає можливість проаналізувати поточні грошові потоки, виявити, яка діяльність генерує основний позитивний грошовий потік, оцінити потребу в зовнішньому фінансуванні й визначити його способи, контролювати платоспроможність і ліквідність підприємства;

2) за методом вартісного оцінювання у часі: в справжній вартості, в майбутній вартості. Оцінка грошових потоків у майбутньої вартості застосовується для забезпечення порівнянності потоків, що відносяться до різних періодів. Така порівнянність необхідна при оцінюванні та порівнянні інвестиційних проектів з

урахуванням заданого рівня ризику, а також при формуванні портфеля цінних паперів;

3) за безперервністю формування: регулярні й дискретні. Прикладами регулярного грошового потоку є надходження виручки від реалізації продукції, дискретного - сплата відсотків за кредитами й погашення кредитів;

4) за стабільністю формування: рівномірні й нерівномірні. Нерівномірність надходження і витрачання грошових коштів через сезонність, циклічність діяльності компанії призводить до необхідності синхронізації грошових потоків за часом і за обсягами. Як приклад рівномірних платежів можна навести лізингові, орендні платежі;

5) за відношенням до суб'єктів: зовнішні й внутрішні. Внутрішні грошові потоки визначаються взаємовідносинами підприємства з підзвітними особами й співробітниками з оплати праці. Зовнішні надходження і виплати, пов'язані з надходженням виручки від реалізації та оплатою постачальникам за товари, в рази перевищують внутрішні потоки, а тому при плануванні та контролі грошових потоків використовуються різні методи, інструменти та підходи в залежності від їх видів;

6) за формою: готівкові й безготівкові. Безготівковий і готівковий грошові потоки органічно пов'язані між собою і становлять єдиний грошовий обіг, розмежований лише на сфери функціонування грошей у вигляді банкнот, монет і записів по рахункам в банках без їх речового участі.

7) за масштабами обслуговування: по підприємству в цілому, по структурному підрозділу, по окремих господарських операціях. Грошовий потік по підприємству в цілому акумулює всі види грошових потоків, що обслуговують господарський процес підприємства, це найбільш агрегований показник [11].

Диференціація грошового потоку по структурних підрозділах підприємства (центрам відповідальності) визначає його як самостійний об'єкт управління в системі організаційно-господарської побудови підприємства.

Виділення грошового потоку по окремих господарських операціях дає можливість більш детально простежити ефективність кожної операції;

8) за напрямом руху: позитивні й негативні. Позитивний (вхідний) потік грошових коштів характеризує сукупність надходжень грошових коштів на рахунки та до каси підприємства від усіх видів господарської діяльності (аналогом цього поняття є "приплив грошових коштів"). Приплив грошових коштів здійснюється за рахунок надходження виручки від реалізації продукції, авансів від покупців, збільшення статутного капіталу, розміщення облігаційних позик, отримання кредитів і позик, повернення позик від боржників тощо.

У свою чергу негативний (вихідний) грошовий потік (або "відтік грошових коштів"), характеризує сукупність виплат підприємством. Відтік грошових коштів виникає внаслідок покриття операційних витрат, інвестиційних витрат, платежів до бюджету та позабюджетні фонди, виплат дивідендів, погашення кредитів і позик, сплати відсотків тощо;

9) за методом нарахування: валові й чисті. Валовий грошовий потік є сукупністю надходжень або виплат грошових коштів в аналізованому періоді часу в розрізі окремих його інтервалів. Чистий грошовий потік розраховується як різниця між позитивним і негативним грошовими потоками в розглянутому періоді часу в розрізі окремих його інтервалів [8]. Чистий грошовий потік є найважливішим результатом

фінансової діяльності підприємства, багато в чому визначає його фінансову рівновагу й темпи зростання його ринкової вартості;

10) за рівнем достатності: надлишкові й недостатні. Надмірний грошовий потік має місце, коли надходження коштів істотно перевищують реальну потребу підприємства в цілеспрямованому їх витрачання. При дефіцитному грошовому потоці надходження грошових коштів не покривають потреби в них. Навіть при позитивному значенні чистого грошового потоку він може характеризуватися як дефіцитний, якщо ця сума не забезпечує планову потребу у витрачання грошових коштів за всіма передбаченими напрямками господарської діяльності.

На основі використаної літератури, ми бачимо, що немає єдиного тлумачення поняття «грошові потоки», адже кожен автор має свій підхід до визначення цієї категорії. Загалом, уточнення поняття та розширення класифікації грошових потоків підприємства дасть можливість розширити аналітику руху грошових коштів, підвищити рівень управління грошовими потоками підприємства, що в свою чергу забезпечить його фінансову стабілізацію та високі темпи розвитку.

Список використаних джерел:

1. Бланк І.А. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник – К.: Ніка-Центр, Ольга, 2004. – 656 с.
2. Бутинець Ф.Ф. Економічний аналіз: [навчальний посібник]. – Житомир: Рута, 2003. – 680 с
3. Гордієнко П. Л. Стратегічний аналіз: Навчальний посібник. - К.: Алерта, 2006. - 404 с.
4. Гроппеллі А., Нікбахт Е. Фінанси / Пер. З англ.. В.Ф. Овсієнка та В.Я. Мусієнка. – К.: Основи, 1993. – 383 с.
5. Краменко В.І., Холод Б.І. та ін. Управління ресурсами підприємства: Навчальний посібник: Центр навчальної літератури, 2004. – 288 с
6. Маркіна І.А. Менеджмент підприємства. – вища школа, 2000. – 76 с
7. Мартякова О. В. Грошові потоки в системі управління фінансово-господарською діяльністю підприємства / О. В. Мартякова // Наукові праці. – Донецьк, 2007. – Вип.32 (126) : Серія: Економічна. – С.158–162.
8. Мних Є.В. Аналіз фінансового стану і фінансових результатів діяльності підприємств: Навч. посібник. - К.: НМК ВО, 1993 – 159 с.
9. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник. / О. О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.
10. Лігоненко Л.О. Фінансове управління підприємством: теоретико-методичні засади та практичний інструментарій. - К., 2007. - 390 с.
11. Заруба О.Д. Основи фінансового аналізу та менеджменту: Навч. посіб. – М-во освіти України та ін. – К., 1995. – 276 с.

Ольга Кравченко, д.э.н., доцент

Государственный экономико-технологический университет транспорта, г. Киев

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ФИНАНСОВОГО ПЛАНИРОВАНИЯ

В Украине после отхода от централизованной административно-командной системы управления экономикой возник комплекс научно-методических проблем финансового планирования, что делает его недостаточно гибким и эффективным в условиях высокой неопределённости, связанной с функционированием предприятий в рыночной среде. Ситуация осложняется тем, что принципы и порядок реализации финансового планирования в различных странах являются отражением принятой модели финансовой деятельности и особенностей сложившейся институциональной среды. Это делает невозможным механическое перенесение существующих методик планирования в

практику управління українськими підприємствами і обуславлює необхідність рішення існуючих методологічних проблем фінансового планування і розробки методик, адаптованих до особливостей фінансової діяльності в Україні.

Можно выделить следующие научно-методические проблемы финансового планирования: (1) определение сущности финансового планирования; (2) определение его места в системе управления предприятиями; (3) отождествление финансового планирования с бюджетированием; (4) отсутствие методологии оперативного и стратегического планирования; (5) сложность прогнозирования в условиях нестационарной среды.

Определение сущности финансового планирования. В Украине и других странах постсоветского пространства среди ученых не существует согласованного подхода к определению сущности финансового планирования и его места в системе управления предприятиями. На основе анализа существующих публикаций, посвященных финансовому планированию, можно выделить 6 подходов к определению его сущности: финансовое планирование – это инструмент (1) управления финансовыми ресурсами предприятия; (2) определения оптимального соотношения распределения доходов; (3) определения источников получения финансовых ресурсов и направлений их использования для обеспечения хозяйственной деятельности; (4) обеспечения развития; (5) сохранения финансового равновесия; (6) ограничения рисков снижения финансовой устойчивости. Как видно, основной акцент делается на финансовом планировании как инструменте управления текущей финансовой деятельностью предприятия. Однако такой подход является достаточно упрощенным и является следствием намеренного ограничения временных рамок финансового планирования (1 год), а также невозможности получения корректных среднесрочных и долгосрочных прогнозов основных производственно-экономических и финансовых показателей предприятия в условиях повышения неопределенности внешней среды. Преимущественная ориентация на стратегическое планирование (подход 4) также не является правильной, поскольку реализация стратегии развития осуществляется в результате планомерной и целенаправленной оперативной деятельности. Поэтому финансовое планирование следует рассматривать как процесс выработки эффективных решений по управлению доступными финансовыми ресурсами по источникам формирования и направлениям использования для обеспечения устойчивого функционирования предприятия в краткосрочной и долгосрочной перспективе с учетом целей его развития.

Определение места финансового планирования в системе управления предприятиями. Финансовое планирование, являясь составной частью теории финансов, неразрывно связано с её управленческим аспектом, что проявляется через содержание и организацию их функционирования. Финансовое планирование является важной формой проявления содержания и выполнения финансами своих функций денежного распределения и контроля. В тоже время финансовое планирование является частью общего процесса планирования финансово-хозяйственной деятельности предприятий. Этот процесс призван обеспечить соединение теории финансов и управления ими с практическими формами проявления финансовых ресурсов и других денежных средств.

Анализ практики планирования в Украине показал, что на предприятиях финансовому планированию отводится подчиненная роль и оно [финансовое планирование] рассматривается как составная часть бизнес-плана, представляющая

собой баланс доходов и расходов. Такой подход возник как следствие практики планирования, сложившейся ещё в СССР.

Место в системе управления предприятием определяет и обязательность финансового планирования. Так, финансовое планирование является внеимперативным, необязательным, но в тоже время желательным элементом в системе рыночного планирования и отчётности предприятий. Обязательным финансовое планирование является только для государственных, казенных предприятий, акционерных обществ, в которых доля государства составляет 50+1 %. Для остальных субъектов хозяйственной деятельности не зависимо от формы собственности финансовое планирование не является обязательным и осуществляется в порядке и сроках, определяемых руководством.

Использование только текущего финансового планирования приводит к определенному его отождествлению с бюджетированием. Однако такое отождествление представляется не правомерным.

Бюджетирование представляет собой процесс составления и принятия бюджетов, а также последующего контроля над их исполнением. Заключительными являются финансовые бюджеты. Процесс бюджетирования, с одной стороны, является составной частью процессов экономического и финансового планирования, а, с другой стороны, – системой расчёта отдельных показателей для различных бюджетов предприятия. Процессы бюджетирования и финансового планирования также различаются по конечному результату. Так, финансовое планирование определяет финансовые результаты, которые необходимо достичь для обеспечения финансовой стабильности и развития, а бюджетирование определяет, каким образом этого можно достичь и что для этого нужно делать. Иначе говоря, финансовое планирование определяет цель, а бюджетирование – процедуру достижения этой цели. Таким образом, финансовый план методологически не тождественен бюджету.

Еще одной проблемой финансового планирования в Украине является отсутствие методологии, которая позволила бы осуществлять эффективное краткосрочное и долгосрочное финансовое планирование. Попытки отдельных ученых адаптировать методологию финансового планирования, используемую в американских и европейских корпорациях, не были успешными. Это объясняется существенными различиями в нормативно-правовой базе, условиях осуществления финансово-экономической деятельности, значительными отличиями в порядке определения ключевых показателей, характеризующих деятельность предприятий.

Различия в методологии финансового планирования являются закономерными. Существующие отличия являются закономерным следствием формирования, развития и самого существования финансового планирования в каждом отдельном государстве, отрасли, предприятии и т. д. Такая фундаментальная общность различий в финансовом планировании определяется историческим наследием основ управления финансами, закономерными отличиями финансовых школ, сложившихся в разных странах, существующей институциональной средой. Поэтому с теоретических позиций единства процессов финансового планирования не может быть в принципе, так как определяется такое содержание финансового планирования, которое будет соответствовать особенностям деятельности предприятий и удовлетворять их требования.

Кроме этого, в результате эволюции взглядов на роль и значение планирования (финансового планирования) как инструмента управления предприятиями происходит изменение требований к нему. С одной стороны, финансовые планы должны отражать

будущее и, как следствие, учитывать возможность возникновения непредвиденных ситуаций, способных повлиять на их выполнимость. С другой стороны, при их разработке необходимо учитывать, что будущее в значительной степени будет формироваться совокупностью действий в предыдущие моменты времени. Результатом таких изменений стала невозможность эффективного использования существующей методологии финансового планирования, основанной, прежде всего, на перенесении сложившихся тенденций и структурных пропорций в будущее.

Основой и ключевым элементом финансового планирования должно быть прогнозирование. Прогнозы являются жизненно важными для любой организации бизнеса и для каждого значительного управленческого решения. Основоположник научного подхода к управлению О. Конт отмечал, что необходимо знать, чтобы предвидеть, чтобы управлять; без «заглядывания в будущее» об управлении не может быть и речи.

Прогнозирование часто отождествляют с планированием. Это связано с тем, что план и прогноз являются формами предвидения, которое представляет собой опережающее отображение действительности, основанное на познании законов природы, общества и мышления. Однако такое отождествление является неправомерным. Разницу между понятиями «планирование» и «прогнозирование» хорошо отобразил Дж.С. Армстронг (Armstrong, J. S.): «планирование занимаемся тем, как мог бы выглядеть мир, а прогнозирование – как мир будет выглядеть...».

Необходимость в прогнозировании при планировании повышается при увеличении количества неуправляемых факторов, а также при наличии множества факторов, влияние которых на объект или процесс неизвестно. Возможность учёта неопределенности будущего при прогнозировании прямо влияет на привлекательность планирования. Несмотря на сохранение достаточно критического отношения, прогнозирование продолжает оставаться основой для планирования и принятия решений.

Таким образом, решение выделенных проблем финансового планирования позволит не только повысить его привлекательность как инструмента управления оперативной и стратегической финансовой деятельностью предприятий, но и обеспечить необходимыми финансовыми ресурсами его целенаправленного развития.

Юлія Лендел, магістрант

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

Науковий керівник: Пойда-Носик Н.Н., к.е.н., доцент

ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Механізм управління прибутком підприємства передбачає певну послідовність дій, спрямовану на забезпечення реалізації основної мети та завдань управління. Основною метою управління прибутком є пошук найбільш ефективних джерел його формування, напрямків розподілу й використання з метою забезпечення сталого розвитку підприємства та максимізації його ринкової вартості.

Найважливіше місце і значення в діяльності будь-якого підприємства займає прибуток. Це пояснюється тим, що саме прибуток є головною метою діяльності будь-

якого підприємства, визначальним критерієм ефективності господарювання і основним джерелом фінансових ресурсів підприємства.

Основне завдання управління прибутком полягає в розвитку підприємства та забезпеченні інтересів його власників і персоналу. Саме це визначає необхідність створення дієвої та ефективної системи управління прибутком підприємства.

Для кращого управління прибутком підприємство, в умовах як ринкової економіки, так і в перехідній економіці, повинно мати комплексну методику щодо управління власним прибутком.

Для підвищення ефективності виробництва дуже важливо, щоб при розподілі прибутку була досягнута оптимальність у задоволенні інтересів держави, підприємства і працівників. Держава зацікавлена одержати якнайбільше прибутку в бюджет. Керівництво підприємства прагне направити велику суму прибутку на розширене відтворення. Працівники зацікавлені в підвищенні оплати праці.

Однак якщо держава обкладає підприємства дуже високими податками, то це не стимулює розвиток виробництва, у зв'язку з чим скорочується обсяг виробництва продукції і як результат надходження коштів у бюджет. Те ж може відбутися, якщо всю суму прибутку використовувати на матеріальне стимулювання працівників підприємства. У цьому випадку в перспективі зменшиться виробництво продукції, тому що не будуть обновлятися основні виробничі фонди, скоротиться власний оборотний капітал, що в остаточному підсумку приведе до зниження життєвого рівня працівників, скороченню робочих місць. [1]

З метою контролю за процесом управління прибутком на підприємстві доцільно створити центри відповідальності – внутрішні структурні служби і підрозділи підприємства, що забезпечують розробку й прийняття управлінських рішень по окремих аспектах формування, розподілу й використання прибутку, та які несуть відповідальність за результати цих рішень. Створення центрів відповідальності сприятиме більш ефективному організаційному забезпеченню управління прибутком підприємства, оскільки для кожного такого центру визначаються цілі, складаються плани, ведеться облік результатів, оцінюється діяльність персоналу на встановлюється персональна відповідальність за прийняті управлінські рішення.

Управління прибутком підприємства на основі центрів відповідальності передбачає реалізацію таких етапів [2]:

- дослідження особливостей функціонування окремих структурних підрозділів з позиції їх впливу на окремі аспекти формування, розподілу й використання прибутку;
- визначення основних типів центрів відповідальності в розрізі структурних підрозділів підприємства;
- формування системи прав, обов'язків та ступеня відповідальності керівників таких центрів;
- розробка та доведення центрам відповідальності планових (нормативних) завдань в формі поточних або капітальних бюджетів;
- забезпечення контролю за виконанням поставлених завдань центрами відповідальності шляхом отримання відповідної інформації, її аналізу та визначення причин відхилень від запланованих значень показників.

Залежно від сфери впливу керівника структурного підрозділу розрізняють три види центрів відповідальності [4]:

1. Центр витрат – це підрозділ, керівник якого контролює витрати центру, однак не контролює доходи та інвестиції.

2. Центр прибутку – це підрозділ, керівник якого контролює витрати та доходи центру, але не контролює інвестиції у власні активи.

3. Центр інвестицій – це структурний підрозділ, керівник якого одночасно контролює витрати, доходи й інвестиції.

Отже, створення центрів відповідальності дозволить підприємству своєчасно здійснювати планування та контроль величини прибутку з метою досягнення його оптимального розміру, забезпечення ефективності діяльності підприємства та його структурних підрозділів.

Необхідно зазначити, що у процесі своєї діяльності, підприємство повинно проводити політику максимізації прибутку, що включає: управління формуванням та розподілом і використанням прибутку.

Управління формуванням прибутку є складовою системою загального управління прибутком, що, окрім цього, охоплює і управління його розподілом. Ця система виконує такі завдання: збільшення обсягу прибутку загалом за рахунок збільшення його від основної діяльності; зниження витрат у процесі його формування; забезпечення стабільності в одержанні прибутку; розподіл одержання прибутку в часі.

Процес управління формуванням прибутку полягає в аналізі прибутку підприємства в передплановому періоді та плануванні обсягів і оптимального складу формування прибутку у плановому періоді.[3]

При розподілі прибутку важливим є оптимальне поєднання таких завдань його ефективного використання: здійснення розподілу прибутку відповідно до стратегії розвитку підприємства; підвищення рівня добробуту власників підприємства, шляхом реалізації дивідендної політики; забезпечення приросту ринкової вартості суб'єкта господарювання; підвищення інвестиційної привабливості підприємства; забезпечення ефективного впливу на трудову активність працівників; підвищення рівня платоспроможності підприємства за рахунок скерування капіталізованого прибутку в обіговий капітал.

Управління використанням прибутку охоплює формування дивідендної політики, яка відіграє значну роль у реалізації фінансової стратегії підприємства. Вона впливає на рівень добробуту інвесторів (вкладників капіталу) у поточному періоді; визначає розміри формування власних фінансових ресурсів, а відповідно і темпи виробничого розвитку підприємства на основі самофінансування; впливає на фінансову стійкість підприємства, на вартість використовуваного капіталу і ринкову вартість підприємства. [5]

З метою вдосконалення механізму управління прибутком для підприємств можна запропонувати наступні заходи :

1. Проведення ефективної політики у сфері підготовки персоналу.

Зростання продуктивності праці є критерієм підвищення ефективності виробництва.

2. Підвищення ефективності діяльності підприємства зі збуту товарів. Необхідно приділяти більше уваги швидкості руху оборотних коштів, скороченню усіх видів запасів, домагатися максимально швидкого просування продукції від виробника до споживача.

3. Зниження непродуктивних витрат шляхом їх нормування, планування та аналізу.

4. Модернізація виробничих потужностей, збільшення ефективності та покращення системи корпоративного управління;

5. Застосування найсучасніших механізованих і автоматизованих засобів для аналізу прибутку і рентабельності.

6. Впровадження в практику системи оперативного обліку витрат підприємства, що дасть змогу регулювати абсолютно всі витрати та раціонально використовувати власні ресурси і, як наслідок, безпосередньо управляти прибутком фірми.

Проблема управління прибутком та розробка шляхів його максимізації надзвичайно актуальна для діяльності підприємства.

Розробка і вдосконалення механізму регулювання розміру прибутку є необхідною засадою забезпечення стабільної діяльності підприємств.

Список використаних джерел:

1. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента. - К.: Ника-Центр, Эльга, 1999.
2. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Теория экономического анализа: Учебник. - 4-е изд., доп. и перераб. - М.: Финансы и статистика, 2009. - 416 с.
3. Островська О.А. Фінансовий стан підприємства та його оцінка // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції "Теорія і практика перебудови економіки": Черкаси/ Відповід. ред. В.І.Хомяков.- Черкаси:ЧДТУ.- 2012.
4. Березіна О.В. Економіка підприємства / О.В. Березіна, Л.М.Березіна, Н.В. Бутенко – Київ : «Знання», 2009. – 350 с.
5. Блонська, В. І. Вдосконалення формування і використання прибутку підприємств [Текст] / В. І. Блонська // Науковий вісник Національного економічного університету України. – 2008 – № 18 (1) – С. 122-128.

Наталія Лийзьо, магістрант

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

Науковий керівник: Пойда-Носик Н.Н., к.е.н., доцент

СУТНІСТЬ І КЛАСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансова діяльність підприємства у всіх її формах поєднується з численними ризиками, ступінь впливу яких на результати його господарської діяльності достатньо висока.

За своєю суттю ризики виступають джерелами загроз для фінансової безпеки, оскільки саме ризики генерують потенційну можливість завдання шкоди суб'єкту господарювання. Ризики – це те, що може відбутися чи не відбутися. Загрози – це уся сукупність факторів, що можуть мати негативний вплив на підприємство [2].

Під час аналізу фінансової безпеки підприємства, першочергова увага має приділятися дослідженню фінансових ризиків. Це є необхідним для створення підприємством ефективної стратегії фінансової безпеки та дієвої системи управління ризиками, як складової управління фінансовою безпекою.

Під фінансовим ризиком розуміється ймовірність втрати підприємством частини своїх ресурсів, недоотримання доходів чи появи додаткових витрат в результаті здійснення певної виробничої чи фінансової діяльності [4].

Фінансовий ризик виникає одразу, коли підприємства вступають у відносини з різними фінансовими інститутами і його рівень зростає із розширенням обсягів і диверсифікації фінансової діяльності підприємства.

Серед фінансових ризиків, І. О. Бланк виділяє наступні види: ризик зниження фінансової стійкості, неплатоспроможності, інвестиційний, інфляційний, процентний, валютний, депозитний, кредитний, інноваційний, криміногенний та групу інших видів ризику (форс-мажорний, емісійний, ризик запасів товарно-матеріальних

цінностей, ризик несвоєчасного здійснення розрахунково-касових операцій) [1, с. 569-572].

Ризик зниження фінансової стійкості зумовлений нераціональною структурою капіталу підприємства, завищеною часткою позикових коштів, що, в умовах падіння попиту на продукцію і зниження рентабельності діяльності, може призвести до фінансової кризи і, навіть, банкрутства. Збільшення обсягу отриманих кредитів веде до зростання ризику зниження фінансової стійкості і напряду впливає на рівень фінансової безпеки, але перевагою отримання кредитних коштів є те, що капітал, взятий в борг, можна вигідно вкласти з метою отримання доходу, який перевищує сплачений відсоток.

Ризик неплатоспроможності пов'язаний з неможливістю швидкого здійснення розрахунків через недостатній обсяг ліквідних активів, що спричинюється незбалансованістю за обсягами позитивного та негативного грошових потоків. Це може спричинити додаткові витрати або виникає необхідність залучення нових кредитів, що, знову ж таки, негативно позначається на рівні фінансової безпеки підприємства.

Інвестиційний ризик – це імовірність збільшення витрат, зменшення доходів і прибутків від інвестиційної діяльності, а також можливість втрати всього інвестованого капіталу, через що значно знижується рівень фінансової безпеки підприємства.

Інфляційний ризик – це ризик зменшення реальної вартості капіталу у формі грошових активів, а також знецінення доходів і прибутків у зв'язку зі зростанням рівня інфляції [1, с. 570-571]. За таких умов знижується рівень фінансової безпеки, адже підприємство несе реальні втрати

Процентний ризик - це імовірність втрат через зміни процентної ставки на фінансовому ринку. Наслідком реалізації цього виду ризику може стати значне зниження рівня фінансової безпеки через збільшення витрат зі сплати відсотків за кредит, зменшення відсотку доходу за інвестиційними операціями, зменшення доходів за депозитними вкладками, необхідність підвищення ставки річного купону за облігаціями, з метою задоволення очікувань інвесторів, необхідність збільшення дивідендних виплат, з метою підтримки стабільного складу акціонерів та ін.

Валютний ризик являє собою небезпеку зниження рівня фінансової безпеки через часткову або повну втрату фінансових активів в результаті зміни курсу однієї іноземної валюти щодо іншої при проведенні зовнішньоекономічних, кредитних та інших операцій в іноземній валюті. Валютний ризик властивий для фінансових операцій, в яких хоча б з одного боку використовуються валютні кошти і має дві основні форми: ризик вибору валюти і ризик зміни її курсу.

Депозитний ризик є однією з різновидностей ризику фінансового інвестування і є імовірністю неповернення депозитних вкладів при невдалому виборі комерційного банку для здійснення підприємством депозитних операцій.

Кредитний ризик – пов'язаний із імовірністю невиконання позичальником цілком або частково зобов'язання перед кредитором з приводу надання грошового чи товарного кредиту і має місце у фінансовій діяльності підприємства у разі надання ним товарного кредиту покупцям. Формою його прояву є ризик неплатежу або невчасного розрахунку за відпущену підприємством в кредит продукцію, що впливає на рівень фінансової безпеки через зниження ліквідності, платоспроможності

підприємства та виведення з обігу значної частини ресурсів, які можна було вигідно вкласти з метою отримання додаткового доходу.

Інноваційний ризик – пов'язаний з можливими втратами, що виникають при інвестуванні підприємством коштів у виробництво нових технологій, товарів, послуг, які можуть не знайти очікуваного попиту на ринку [3, с. 54].

Криміногенний ризик підприємства проявляється у формі оголошення його партнерами фіктивного банкрутства; підробки документів, що забезпечують незаконне привласнення сторонніми особами грошових та інших активів; крадіжок окремих видів активів власним персоналом; рейдерських захоплень та ін. [1, с. 572].

З проведеного дослідження необхідно зробити висновок, що фінансовий ризик є одним з найважливіших видів ризиків, з якими пов'язана діяльність підприємств в умовах ринкової економіки. Види фінансових ризиків необхідно класифікувати за різноманітними критеріям з метою своєчасного виявлення та забезпечення фінансової безпеки підприємства в процесі його розвитку, запобігання можливому зниженню його ринкової вартості.

Список використаних джерел:

1. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.
2. Ілляшенко С. М. Економічний ризик : навчальний посібник – 2-ге вид., доп. і перероб. / С. М. Ілляшенко. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 220 с.
3. Кондрашихін А. Б. Теорія та практика підприємницького ризику / А. Б. Кондрашихін, Т. В. Пепа. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 224 с.
4. Пойда-Носик Н. Н. Ризики і джерела загроз фінансовій безпеці акціонерних товариств у сучасних умовах [Електронний ресурс] / Н. Н. Пойда-Носик. – Режим доступу: www.teologia.org.ua

*Юлія Лускань, студентка 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Ісхакова О.М., ст. викладач*

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ТА ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА НЕЇ

Діяльність будь-якого підприємства в умовах ринкової економіки постійно піддається впливу різноманітних факторів та невизначених чинників, зумовлених зростанням конкуренції на ринку або нестабільністю політичної ситуації в країні. Це може призвести як до позитивних, так і до негативних змін в організації. Збереження фінансової стійкості підприємства і мінімізація впливу фінансових ризиків на сьогоднішній день є необхідною умовою існування підприємства.

Дослідження різних точок зору стосовно змісту поняття «фінансова стійкість» показує, що по досліджуваній проблемі немає єдиного погляду різних авторів. Фінансова стійкість є комплексною, багатофакторною економічною категорією. Тобто поняття фінансової стійкості підприємства можна визначити як здатність здійснювати основні та інші види діяльності в умовах підприємницького ризику та змін середовища бізнесу з метою максимізації економічної вигоди власників, зміцнення конкурентних переваг підприємства з урахуванням інтересів суспільства та держави [1].

Фінансова стійкість підприємства є однією з найважливіших характеристик його фінансового стану, що формується у процесі виробничої та фінансово-інвестиційної

діяльності. Аналіз фінансової стійкості дозволяє визначити рівень фінансового ризику, що пов'язаний з формуванням структури джерел капіталу, а, відповідно, і міру стабільності фінансової бази розвитку підприємства на перспективу [3].

Умовами, що визначають рівень фінансової стійкості підприємства є її фактори, як зовнішні так і внутрішні. Зовнішні фактори не залежать від підприємства, внаслідок чого воно не здатне впливати на них і повинне до них пристосовуватися.

Враховуючи думку численних авторів, а також матеріали довідників, можна назвати визначальні зовнішні фактори впливу на фінансову стійкість підприємства:

- загальний фінансовий стан держави;
- рівень політичної стабільності в країні;
- державна економічна, кредитно-фінансова, податкова, облікова, інвестиційна політика в країні;
- зовнішньоекономічна політика держави;
- розвиток фінансового і страхового ринку.

Внутрішні фактори вважають залежними, тому підприємство завдяки впливу на них, має спроможність корегувати свою фінансову стійкість. Визначальними внутрішніми факторами впливу є:

- склад та структура майна і фінансових ресурсів;
- розмір оплаченого статутного капіталу;
- структура продукції чи послуг, які випускаються підприємством, її частка в загальному платоспроможному попиті;
- галузева належність суб'єкта господарювання [4].

На сьогоднішній день найбільший вплив на фінансову стійкість підприємства мають нестабільність політичної і економічної ситуації в країні та високий темп зростання інфляції. Як економічні, так і фінансові чинники можуть зумовити виникнення кризових явищ, банкрутство і ліквідацію підприємства.

Для досягнення необхідного рівня фінансової стійкості потрібно здійснювати ефективне управління нею. Загалом під управлінням розуміється процес планування, організації, мотивації і контролю, необхідний для того, щоб сформулювати і досягти цілей організації, і діяльність, пов'язана з впливом керуючого суб'єкта на керований об'єкт з метою досягнення результатів.

Мета управління фінансовою стійкістю підприємства органічно поєднана з головною метою фінансового менеджменту в цілому, реалізується з нею в єдиному комплексі та виступає як забезпечувальна до неї. Отже, головним завданням управління фінансовою стійкістю підприємства є забезпечення оптимальної структури його активів, що дасть змогу забезпечити платоспроможність підприємства та, як результат, його фінансову стійкість [2].

Таким чином, фінансова стійкість є важливим показником для підприємства і постійно повинна бути під контролем фінансових менеджерів. Процес забезпечення фінансової стійкості має бути спрямований на мінімізацію негативного впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на діяльність підприємства.

Визначаючи потенційні джерела фінансування підприємств для досягнення необхідного рівня фінансової стійкості варто звернути увагу на оптимальну структуру власних, позичених або залучених фінансових ресурсів, їх розподіл за напрямками використання в залежності від виду діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Котлярова А.В. Фінансова стійкість підприємства та фактори, що впливають на неї / А.В. Котлярова, Т.І. Кочетова // Вісник НТУ «ХП». – 2015. – № 61(1170). – С. 46-48.
2. Лисевич С. Г. Управління фінансовою стійкістю та фактори, що впливають на неї [Електронний ресурс] / С. Г. Лисевич – Режим доступу до ресурсу: <https://www.pdaa.edu.ua/>
3. Павленко О.П. Економічна сутність фінансової стійкості підприємств: фактори впливу, оцінка та джерела фінансування / О. Павленко, І. Семиліт // Молодий вчений. – 2016. – №7(34). – С. 113-116.
4. Русіна Ю.О. Економічна сутність фінансової стійкості підприємства та фактори, що впливають на неї впливають / Ю.Русіна, Ю.Полозук // Международный научный журнал. – 2015. –№2. – С.91-94.

Вікторія Макарович, к.е.н.

Мар'яна Решетар, магістрант

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Досвід та практика українських підприємств останніх років демонструє, що амортизація зберігає стабільні позиції головного джерела інвестиційних ресурсів. Разом з тим багато теоретико-методологічних аспектів формування, розвитку, оцінки результативності та ефективності амортизаційної політики підприємства надається недостатньо уваги, а такі питання, як інструменти аналізу амортизації основних засобів недостатньо досліджені.

Питаннями амортизації та амортизаційної політики займається широке коло науковців, до числа яких можна віднести: І. Волик, М. Герасимчука, Л. Золотарьова, В. Ключко, І. Лукінова, М. А.Є. Фукса та інших.

Аналіз ролі амортизаційних відрахування в світлі виконання ними головних функцій та дослідження їх впливу на відтворювальні процеси доцільно проводити у розрізі динаміки змін величини амортизації, частки амортизації в сукупній сумі операційних витрат підприємства, порівняння величини суми основних засобів та суми амортизаційних відрахувань, а також величини надходження основних засобів в розрізі типу відтворювальних процесів на підприємстві [4, с. 202].

Обліково-аналітична система на підприємстві повинна виконувати облікову, аналітичну, контрольну та діагностичну функції з метою прийняття управлінських рішень на всіх рівнях управління. В основі моделі обліково-аналітичної системи, яка забезпечує амортизаційну політику підприємства на мікрорівні лежить системний підхід, який дає можливість розглядати підприємство як складний об'єкт, що складається із декількох підсистем. Дана модель здатна ефективно функціонувати тільки за певних умов: системності, комплексності, динаміки та порівняльності даних з урахуванням галузевої специфіки суб'єкта господарювання. В такій моделі результатом буде виступати позитивна динаміка амортизаційних відрахувань, реальна відтворювальна збалансованість, ефективне використання податкового потенціалу амортизуємої власності.

Модель обліково-аналітичної системи забезпечення амортизаційної політики підприємства подана на рис. 1.

Фінансово-економічна складова амортизаційної політики охоплює рух грошових коштів, які опосередковані вартістю основних засобів. Даний рух може бути певною мірою регламентований – нормами та способами нарахування амортизації, строками

корисного використання, класифікацією об'єктів основних засобів. В свою чергу підприємство має достатню свободу вибору у визначення амортизаційної політики як бази облікової політики [7, с. 52].

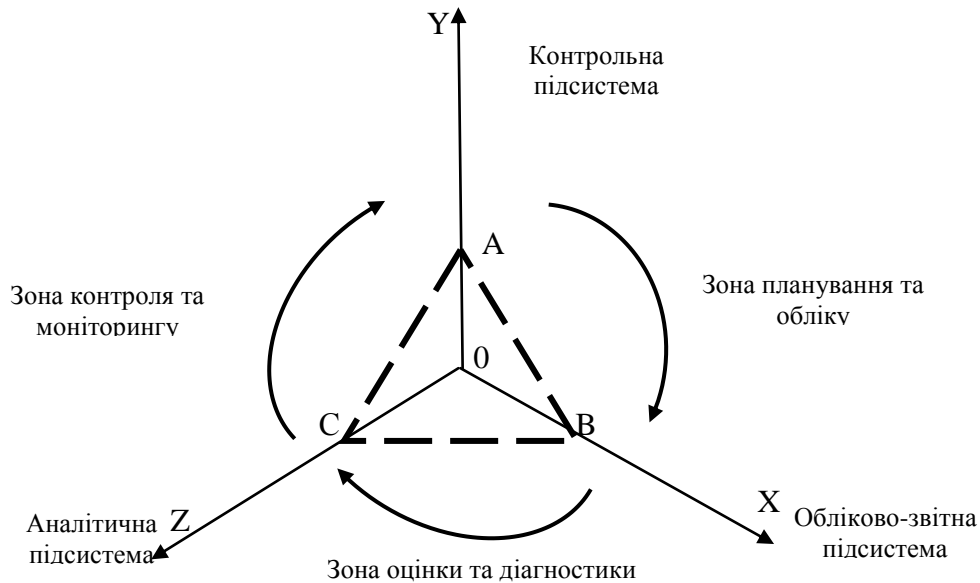

Рис. 1. Модель системи обліково-аналітичного забезпечення амортизаційної політики [3, с. 5]

Важливим аспектом амортизаційної політики є визначення амортизаційного ресурсу підприємства та його динаміки. Амортизаційний ресурс – це потенційно можливий максимальний розмір грошових коштів, які отримуються при компенсації первинної вартості амортизуємих об'єктів основних засобів у відповідності з прийнятими в обліковій політиці підприємства формулами обчислення амортизації за видами і амортизаційних групах за звітний рік [8, с. 41].

Інформація про його плануванні, накопиченні, використанні і розподілі повинна міститися у внутрішній оперативній і статистичній звітності, що формується планово-економічним відділом підприємства. Прикладний сенс цього поняття полягає в необхідності прогнозування, планування і контролю накопичення, використання і розподілу амортизаційних відрахувань [3, с. 9].

Для оцінки ефективності формування та використання амортизаційного ресурсу можливо використовувати нові показники.

Коефіцієнт ефективності формування амортизаційного ресурсу показує ступінь виконання плану в частині формування амортизаційного фонду – це фактично сформований амортизаційний ресурс в звітному періоді поділений на плановий амортизаційний ресурс в звітному періоді.

Коефіцієнт ефективності використання амортизаційного ресурсу показує ступінь виконання плану відповідних інвестиційних програм по відтворенню ресурсу амортизації і розраховується діленням фактично використаного амортизаційного ресурсу в звітному періоді на планове використання амортизаційного ресурсу в звітному періоді.

Амортизаційний ресурс динамічний, він змінюється в часі під впливом різних факторів, в зв'язку з чим необхідно регулярно здійснювати аналіз його руху, швидкості накоплення і якості реалізації [1, с. 152].

Аналіз руху амортизаційного ресурсу необхідно розширити за рахунок ряду показників. Коефіцієнт накопичення амортизаційного ресурсу відображає частку нових амортизаційних відрахувань у складі амортизаційного ресурсу на кінець звітної періоду і розраховується шляхом ділення суми введених амортизаційних засобів на суму амортизаційного ресурсу на кінець звітної періоду.

Темпи поступлення характеризує темп поповнення амортизаційного ресурсу і розраховується діленням суми амортизаційних коштів, що використані в звітному періоді на величину амортизаційного ресурсу на початок звітної періоду.

З урахуванням вищевикладеного стає можливим сформулювати головну мету інноваційного підходу до управління амортизаційним процесом – досягнення відтворювальної збалансованості підприємства, під якою розуміється така динаміка амортизаційного ресурсу, яка забезпечує баланс (рівність) нарахованих амортизаційних відрахувань і вартості зносу основних коштів (визначається експертом-оцінювачем). Кількісна оцінка даного співвідношення відображає ефективність амортизаційної політики і формує основу для її обґрунтованого коригування в залежності від відтворювального дисбалансу і вектору його спрямованості (позитивного або негативного) [6, с. 157].

Таким чином, підсумовуючи результати, проведеного дослідження можемо зазначити, що ефективна амортизаційна політика є основою відтворювальних процесів на підприємстві. В свою чергу розробка ефективної амортизаційна політика вимагає від підприємства розробки ряду процедур із її планування, організації, мотивації та контролю, які, в першу чергу, спрямовані на забезпечення процесів її розробки, реалізації та моніторингу.

Для аналізу та оцінки ефективності амортизаційної політики необхідно використовувати інтегральні розрахунки, які враховують не тільки внутрішню інформацію підприємства, але і зовнішні конкурентні параметри, що надає змогу за рахунок амортизації залучити додаткові фінансові ресурси та конкурентні переваги за рахунок прискореного відтворення капіталу підприємства.

Список використаних джерел:

1. Економічний аналіз : навч. посібник / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбаток та ін. ; за ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. ; 2-ге вид., перероб., і доп. – К. : КНЕУ, 2010. – 556 с.
2. Городянська Л. В. Відтворення основних засобів на підприємствах України: теорія і практика обліку і аналізу : монографія / Л. В. Городянська. – К. : КНЕУ, 2008. – 224 с.
3. Крупина Н.Н. Основы методологии анализа эффективности амортизационной политики предприятия / Н.Н. Крупина, Н.Н. Барткова // Экономический анализ: теория и практика. – 2010. – №26. – С. 2-12.
4. Кубатко О. В. Аналіз амортизаційної політики підприємства в світлі нового податкового законодавства / [О. В. Кубатко, І. В. Терещенко, Т. В. Руденко] // Механізм регулювання економіки. – 2012. – №1. – С. 201-217.
5. Кудь С.В. Методичні підходи щодо визначення функцій амортизації / С.В. Кудь // Механізм регулювання економіки, 2005. – №3. – С. 221-225.
6. Помилуко Є. Амортизаційна політика в Україні: проблеми і перспективи / Є. Помилуко // Економічний аналіз. – 2014. – Випуск 8. Частина 1. – С. 157-159.
7. Приймак Н.С. Методологія оцінки ефективності амортизаційної політики підприємства / Н. Приймак // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ, №2(25). –Кривий Ріг, 2011. – С. 50-59.

8. Приймак Н.С. Ефективна амортизаційна політика підприємства як об'єкт управління / Н.С. Приймак // Інвестиції: практика і досвід. – 2011. – №14. – С. 40-42.

9. Пуйда Г.В. Амортизаційна політика як ключовий елемент управління технічними ресурсами підприємства / Г.В. Пуйда // Бізнес Інформ. – 2014. – №1. – С. 226–231.

10. Руденко О. Визначення необхідного обсягу інвестицій на відтворення основних засобів підприємств в Україні / О. Руденко // Вісник Львівського університету. Серія економічна. – 2008. – Вип. 39. – С. 476–480.

*Костянтин Мамонов, д.е.н., професор
Володимир Величко, здобувач*

*Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова,
м. Харків*

ВИЗНАЧЕННЯ КОНФЛІКТУ ІНТЕРЕСІВ У СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ РЕЙДЕРСТВУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ

На сучасні механізми фінансового менеджменту здійснюють вплив процеси, що характеризуються виникненням конфлікту інтересів як важливого фактору, що впливає на напрями й особливості здійснення рейдерства на підприємствах паливно-енергетичного комплексу (ПЕК).

Слід зазначити, що в існуючих наукових розробках відсутні єдині підходи до визначення конфлікту інтересів у системі протидії рейдерству на підприємствах ПЕК. Зокрема, у Законі України “Про засади запобігання та протидії корупції” [1] визначено конфлікт інтересів як протиріччя між приватними інтересами особи та її службовими повноваженнями, наявність яких може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень.

у Законі основна увага фокусується на функціональних особливостях виникнення та розвитку конфліктів інтересів. Поряд з цим, залишаються поза увагою інші характеристики, зокрема, економічні, психологічні, соціальні.

Проблема виникнення та впливу конфлікту інтересів на законодавчому рівні має важливе значення для інших країн. Так, розроблені й інплементовані наступні законодавчі акти:

- Закон про конфлікт інтересів (Сербія та Чехія);
- Закон про запобігання конфлікту інтересів під час здійснення публічно-владних повноважень (Хорватія);
- Закон про запобігання конфлікту інтересів у діяльності посадових осіб (Латвія);
- Закон про публічні та приватні інтереси у публічній службі (Литва);
- Закон про обмеження участі у підприємницькій діяльності осіб, що виконують публічні функції та Закон про публічну службу (Польща);
- Кодекс публічної служби (Австрія та Греція);
- Закон про публічну адміністрацію (Ісландія).

У Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції наголошується на необхідності формування у правових та інституційних системах нормативних документів, які враховують принципи правильного, добросовісного і належного виконання державних функцій [2].

Організація економічного співробітництва та розвитку розробила рекомендації

щодо врегулювання конфлікту інтересів на державній службі, де особлива увага фокусується на врахуванні та визначенні приватних інтересів державних службовців [3]. Таким чином, у представлених нормативних документів основна увага фокусується на чіткому, добросовісному та належному виконанні своїх функцій державними службовцями. Проте, паливно-енергетичний комплекс має складну структуру і взаємозв'язки, тому необхідно враховувати особливості взаємовідносин між іншими групами зацікавлених осіб.

Аналогічний підхід представлено у розробках П. Кудюкіна, який визначає конфлікт інтересів як “ситуацію, коли протиріччя між інтересами державного службовця як приватної особи, а також пов'язаних з ним осіб (групи осіб), інтересами держави, вираженими в системі законодавчих та інших нормативних правових актів, і інтересами третіх осіб створює об'єктивну можливість для настання негативних наслідків у вигляді нанесення збитків державі та (або) третім особам, що з'явилася в результаті усвідомлених дій (бездіяльності) державного службовця в порушення ним своїх посадових обов'язків” [4, с. 123 - 129].

Розділяючи положення вище розглянутого підходу, Д. Дедов визначає конфлікт інтересів під призою протиріччя інтересів, які виникають між різними групами зацікавлених осіб [5, с. 1].

Як складне соціальне явище, в основі яких знаходиться значна кількість об'єктивних і суб'єктивних факторів, інституційних і організаційних диспропорцій, визначає конфлікт інтересів С. Щеколдин [6, с. 13]. У роботі автора це поняття розглядається як системне соціальне явище, що сприяє виникненню негативних явищ, які поглиблюються інституційними і організаційними диспропорціями.

О. Костюк пов'язує конфлікт інтересів з корупцією і визначає його як фактор, що виробляє до розвитку цього негативного явища та, тим самим, може забезпечити зростання “рейдерської привабливості” [7].

Отже, узагальнюючи існуючі теоретичні підходи, запропоновано визначення конфлікту інтересів у системі протидії рейдерству як соціально-економічного явища, що призводить до протиріччя та дисбалансів у організаційній, управлінській, виробничо-господарській сферах функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу, які виникають між різними групами зацікавлених осіб (інші підприємства ПЕК, державні інституції, фінансові та кредитні установи, зовнішні «силові» й контролюючі органи, соціалізація, організації, що забезпечують інформаційний вплив засобами масової інформації, менеджмент підприємств, робітники, що виконують виробничо-господарські функції, фінансово-економічні підрозділи, внутрішні контролюючі підрозділи, що забезпечують контроль і моніторинг за формуванням й використанням всіх видів ресурсів на підприємствах ПЕК, внутрішні «силові» підрозділи), із врахуванням особистосної зацікавленості та застосуванням прямих і відносних інструментів й механізмів, що впливає на об'єктивність і неупередженість прийнятих управлінських рішень.

Список використаних джерел:

1. Про засади запобігання та протидії корупції. – Закон України від 11 червня 2009 р. № 1506-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1506-17>
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_c16
3. Recommendation of the Council on Guidelines for managing of interest in the public service. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/governance/ethics/2957360.pdf>
4. Кудюкин П.М. Конфликт интересов в системе государственной службы: сущность, пути

выявления, предупреждения и разрешения // Противодействие коррупции: разрешение конфликта интересов / Под ред. М.Б. Горного и А.И. Волкова. – СПб.: Норма, 2005, с.123 – 129.

5. Дедов Д.И. Конфликт интересов М.: «Волтерс Клувер», 2004, с. 1.

6. Щеколдин С.Ю. Сложные аспекты нормативно-правового понимания категории «конфликт интересов» // Вестник ВГУ. Серия Право, 2009, с. 13.

7. Костюк О.Н. О соотношении понятий «конфликт интересов» и «коррупция» на государственной службе Российской Федерации / О.Н. Костюк. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://jurnal.org/articles/2012/uri12.html>

Вікторія Масюк, аспірант

НУ «Львівська політехніка», м. Львів

Науковий керівник: Козик В.В., к.е.н., професор

ВИЯВЛЕННЯ ВПЛИВУ НЕГАТИВНИХ ЧИННИКІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ДІЯЛЬНІСТЬ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Важливим етапом процесу управління суб'єктом господарювання є діагностика внутрішнього та зовнішнього середовища його діяльності. Моніторинг внутрішніх та зовнішніх параметрів слід проводити постійно, навіть у випадку прийнятних значень основних фінансово-економічних показників діяльності підприємства, оскільки в умовах значного рівня невизначеності завжди існують ризики і загрози, які можуть призвести до появи кризи.

Одним з поширених інструментів виявлення чинників негативного впливу зовнішнього середовища є STEP-аналіз. Зазначений аналіз дає можливість виявити соціальні (*Social*), технологічні (*Technological*), економічні (*Economic*) та політичні (*Political*) аспекти зовнішнього середовища, які впливають на діяльність підприємства чи галузі [1].

На рис.1 наведено матрицю STEP-аналізу, яку побудовано для підприємств вітчизняного машинобудування. Сформована матриця складається з чотирьох квадрантів і описує зовнішні фактори, на які підприємства не можуть безпосередньо впливати, однак змушені їх враховувати. До блоку соціальних факторів віднесено чинники, які виникають під дією громадськості (соціальної спільноти). Так, під впливом соціальної думки вітчизняні машинобудівні підприємства втратили значну кількість партнерів з країни, що виступає агресором стосовно України. В окремих категорій споживачів з'явилося психологічне несприйняття продукції тих підприємств, які продовжують партнерські відносини з контрагентами з Росії. Проте, у зв'язку з тим, що галузь машинобудування історично пов'язана з традиційними ринками, виникло нове соціальне явище – поява викривленої інформації про підприємства, які намагаються переконати суспільство в тому, що виробляють виключно вітчизняний продукт.

Блок технологічних факторів включає ті аспекти, що виникли у зв'язку з невідповідністю товарів та послуг міжнародним стандартам якості та в умовах дефіциту вітчизняних конкурентоспроможних ідей. Стан економічної кризи зумовив обмеження витрат на інноваційну діяльність промислових підприємств, що спричинило заморожування більшості проектів та відтік з цієї галузі висококваліфікованих кадрів.

До економічних факторів віднесено ризики і загрози, які пов'язані з олігополізацією світових ринків збуту продукції машинобудування, що ускладнює вихід на них українських виробників. Крім того, на цей процес впливає використання неекономічних регуляторів у промисловості та значний дефіцит інвестиційних ресурсів, які необхідно спрямувати на підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів.

Політичні фактори	Економічні фактори
<ul style="list-style-type: none"> - стан політичної кризи; - фрагментарність законодавчої бази, що регулює машинобудівну галузь; - втручання держави та правових органів у діяльність підприємств; - високий рівень корумпованості влади; - популяризація поглядів іноземних політичних діячів на проблеми України. 	<ul style="list-style-type: none"> - олігополізація світових машинобудівних ринків збуту; - дефіцит вітчизняних конкурентоспроможних товарів; - використання неекономічних регуляторів промисловості; - дефіцит інвестиційних ресурсів.
Соціальні фактори	Технологічні фактори
<ul style="list-style-type: none"> - втрата партнерів під впливом соціальної думки; - виникнення неправдивої інформації про підприємства; - наявність психологічних бар'єрів у споживачів. 	<ul style="list-style-type: none"> - обмеженість впроваджень інноваційних технологій у виробництво у зв'язку з обмеженим фінансуванням; - дефіцит вітчизняних конкурентоспроможних ідей; - проблеми невідповідності товарів та послуг міжнародним стандартам якості.

Рис. 1. Матриця STEP-аналізу для підприємств вітчизняного машинобудування*

* Сформовано автором

Блок політичних факторів включає негативні чинники, які виникають під час політичної кризи як в окремій країні, так і в світі загалом. До цієї групи факторів віднесено фрагментарність вітчизняної законодавчої бази, що регулює машинобудівну галузь, непоодинокі випадки втручання держави та правових органів у діяльність підприємств, значний рівень корумпованості влади, а також популяризацію політичних поглядів глав різних держав на проблеми в Україні.

Фактори зовнішнього середовища створюють вагомі труднощі для функціонування машинобудівної галузі. Підтвердженням цього є динаміка основних показників машинобудування за останні 6 років, відображена на рис.2.

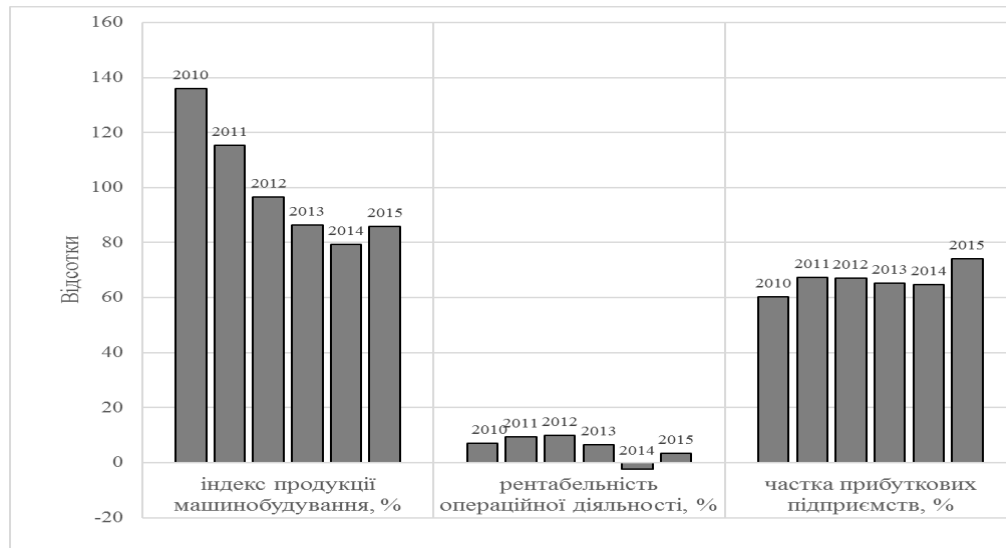

Рис. 2. Динаміка основних показників діяльності машинобудівних підприємств України [2]

У 2014 р. спостерігається погіршення основних показників у зв'язку з ускладненням економічної та політичної ситуації в країні. Першочерговими причинами зниження обсягів реалізованої продукції є розміщення значної кількості машинобудівних підприємств на території ведення військових дій, а також залежність галузі від російського ринку. У цей період кількість збиткових підприємств зростає до 35,3 %, обсяг реалізованої продукції знизився на 10,53% порівняно з 2013 р., а показник рентабельності сягнув від'ємного значення (-2,4 %). Однак під впливом санкцій та інформаційної війни окремі категорії вітчизняних та іноземних споживачів змінили своє ставлення на користь української продукції та почали нею замінювати російські аналоги, що дало можливість підприємствам машинобудування в 2014 р. пройти кризове дно та у 2015 р. показати вагоме покращення результатів.

Список використаних джерел:

1. Милинис М. STEP - анализ [Електронний ресурс] / Михаил Милинис. – Режим доступу: <http://www.bitobe.ru/blogs/tools/82.php>
2. Сайт державної служби статистика України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

*Олександр Молнар, к.е.н., доцент
Яночко Андрій, магістрант*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

**ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
(НА ПРИКЛАДІ ОП «УЖГОРОДСЬКИЙ КОНЬЯЧНИЙ ЗАВОД»)**

За сучасних умов розвитку економіки України, суттєвого розширення прав підприємств у галузі фінансово-економічної діяльності значно зростає роль ефективної діяльності підприємства, своєчасного та якісного аналізу фінансового стану підприємств, оцінки їхньої ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості та пошуку шляхів підвищення і зміцнення фінансової стабільності. Особливого значення набуває своєчасна та об'єктивна оцінка фінансового стану

підприємств та результатів його діяльності в умовах плюралізму форм власності, оскільки жодний власник не повинен нехтувати потенційними можливостями збільшення прибутку (доходу) фірми, які можна виявити тільки на підставі своєчасного й об'єктивного аналізу фінансового стану підприємств. Систематичний аналіз фінансових результатів діяльності підприємства, його платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості необхідний ще й тому, що дохідність будь-якого підприємства, розмір його прибутку багато в чому залежать від його платоспроможності. Ураховують фінансовий стан підприємства і банки, розглядаючи режим його кредитування та диференціацію відсоткових ставок.

З допомогою аналізу фінансових результатів діяльності підприємства виробляється та вдосконалюється стратегія й тактика розвитку підприємства, улаштовуються плани й управлінські рішення, здійснюється контроль за їхнім виконанням, оцінюються результати діяльності підприємства, його підрозділів і працівників. Велика роль приділяється аналізу в справі визначення й використання резервів підвищення ефективності виробництва. Він сприяє ощадливому використанню ресурсів, виявленню і впровадженню передового досвіду, наукової організації праці, нової техніки й технології виробництва, попередженню зайвих витрат, різних недоліків у роботі. У результаті цього зміцнюється економіка підприємства, підвищується ефективність виробництва.

Дослідженням питань ефективності діяльності та аналізу фінансових результатів діяльності підприємства займалися ряд науковців, зокрема, Гетьман О.О., Шаповал В.М. [13], Бандурка А. [8], Бланк І.А. [9], Савицька Г.В. [44], Коробов М.Я. [28] та інші.

Основними завданнями аналізу фінансових результатів діяльності підприємства є визначення якості фінансового стану, вивчення причин його поліпшення або погіршення за певний період, підготовка рекомендацій для підвищення фінансової стійкості і платоспроможності підприємства. Ці завдання вирішуються на основі дослідження динаміки абсолютних та відносних фінансових показників і розподіляються на такі аналітичні блоки, як:

- оцінка становища суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісна оцінка його конкурентоспроможності;
- дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства;
- об'єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами;
- визначення ефективності використання фінансових ресурсів.

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства є необхідним етапом для розробки планів і прогнозів фінансового оздоровлення підприємств.

Основними джерелами аналізу фінансового стану підприємства є :

- баланс (форма №1);
- звіт про фінансові результати (форма №2);
- звіт про рух грошових коштів (форма №3);
- звіт про власний капітал (форма №4);
- примітки до річної фінансової звітності (форма №5);
- інша внутрішня звітність підприємства.

Дані фінансової звітності є підставою не тільки для оцінки результатів звітного періоду, а й для їх прогнозування. Так, інформація щодо фінансового стану та результатів діяльності часто використовується як підстава для прогнозування майбутнього фінансового стану.

ОП «Ужгородський коньячний завод» має довгу та багату досвідом історію функціонування. Розвиток коньячного виробництва в Закарпатській області бере свій початок з 1959р, коли в цеху спиртокурки Ужгородського вин радгоспу було викурено і закладено на витримку в дубові бочки першу партію коньячного спирту власного виробництва.

Слід відмітити, що на ОП «Ужгородський коньячний завод» значну увагу приділяють вивченню конкурентного середовища. Під яким розуміють вивчення сильних і слабких сторін сьогоденних або потенційних конкурентів. Конкурентами ОП «Ужгородський коньячний завод» є ті, чия діяльність направлена на задоволення схожих потреб, тобто заводи, які виготовляють коньячні вироби, а саме:

- Одеський коньячний завод
- с/з «Таврія» (Херсонська обл.)

Ці конкуренти виробляють приблизно аналогічний асортимент коньяків по схожій ціні. Але найвищим попитом користується продукція ОП «Ужгородський коньячний завод» за рахунок вищої якості коньячних виробів.

Переваги ОП «Ужгородський коньячний завод» серед конкурентів:

- висока якість;
- помірні ціни;
- прогресивний маркетинг та система збуту;
- посилення стимулювання збуту через рекламу;
- позитивний імідж та репутація;

Щоб перемогти в конкурентній боротьбі завод працює над зменшенням виробничих витрат та збільшенням ефективності виробництва. Завдяки прогресивному менеджменту та маркетингу збільшуються продуктивність та рівні виробництва і збуту, що і є основною перевагою підприємства серед конкурентів.

За допомогою активу та його структури в розрізі оборотних і необоротних коштів (рис.1) можна оцінити спроможність підприємства здійснювати поточну діяльність.

Як показує аналіз майна активу балансу, спостерігається зменшення частки у структурі майна підприємства необоротних активів. У 2011 р. цей показник склав 50,4 %, у 2012 р. до 42,2%, у 2013р. – 37,3%, у 2014 р. збільшилась в порівнянні з попереднім роком на 5 %, а у 2015 році слала – 40,6%. В загальному за проаналізований період необоротні активи зменшились майже на 10%.

Відповідно частка оборотних активів склала у 2011р. 49,6 % до всього майна товариства, а у 2015 р. – 59,4 % і за весь проаналізований період зросла на 10%.

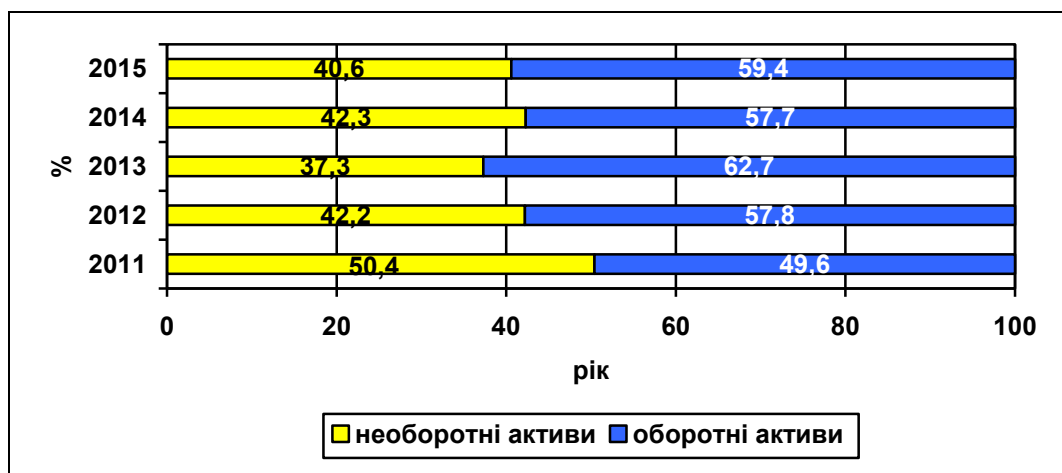

Рис. 1. Структура майна ОП «УКЗ», 2011–2015 роки

Також проведено аналіз пасиву балансу (рис.2). Такий аналіз дає можливість встановити першу з можливих причин фінансової нестійкості - неправильно сформовану структуру підприємства. Крім того, необхідно звернути увагу на наявність нерозподіленого прибутку, який може розглядатися, як джерело поповнення оборотних коштів і зниження рівня короткострокової кредиторської заборгованості.

Виходячи з проведеного аналізу та рис. 2, найбільшу питому вагу у структурі джерел коштів займають власні кошти: у 2011р. – 52,1%, у 2012р. – 59,4%, у 2013р. – 64,7%, у 2014 і 2015 рр. в порівнянні з 2013 р. спостерігається зменшення на 5,7%, але в цілому за весь проаналізований період відбулось зростання власних коштів підприємства на 7%. Не дивлячись на деякі зміни у обсягах власних коштів можна зробити висновок, що ОП «УКЗ» має досить високу фінансову незалежність від зовнішніх джерел фінансування.

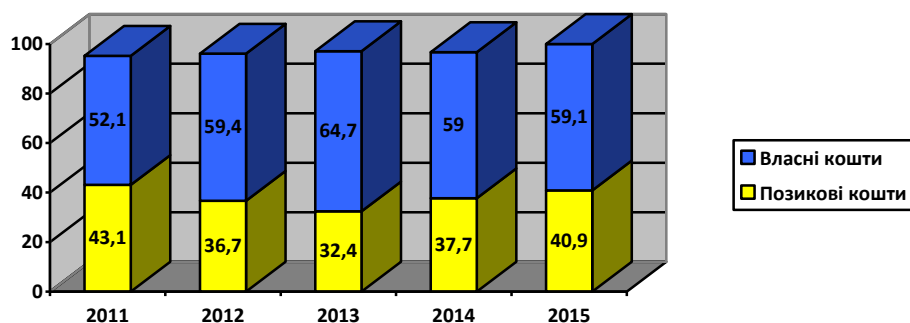

Рис. 2. Структура джерел коштів ОП «УКЗ» за 2011-2015 роки

Щодо позикових коштів, то перш за все слід відмітити, що підприємство використовує кредити, тобто ОП «УКЗ» менше половини всіх фінансово-господарських операцій здійснює, за рахунок позикових коштів. Спостерігається тенденція до зменшення частки позикових коштів у структурі джерел коштів. Так у 2011 році позикові кошти склали 43,1%, у 2012 році їх частка зменшилась на 6,4%, а в 2013 році в порівнянні з 2011 роком – зменшилась на 10,7%. У 2014 році відбулось збільшення в порівнянні з попереднім роком на 5,3%, а у 2015 р. зросли більше ніж на 2% в порівнянні з 2014р. і склали майже 41 %.

Так, проаналізувавши майновий стан підприємства, можна зробити висновок, що ситуація на підприємстві є стабільною, оскільки майно підприємства примножується, підприємство використовує не лише власні кошти для виробництва і не обмежує себе від позитивів застосування зовнішніх фінансових ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Бандурка А. М. Черв'яков І.М., Посилкіна О.В. Фінансово-економічний аналіз.-Харків, 1999.-394 с.
2. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. Т.2. - К.: Ника-Центр, Эльга, 1999.-512 с.
3. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економічна діагностика: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Центр навч. Літератури, 2008. - 307 с
4. Коробов М.Я Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: Навчальний посібник. – 3-тє вид., перероб. і доп. ~ К.: Знання, КОО, 2002. - 294 с
5. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: Навчальний посібник. - К.: Знання, 2005. - 654 с.

*Микола Одрехівський, д.е.н., професор
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів*

**ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ
ІННОВАЦІЙНИХ СИСТЕМ**

Фінансові методи регулювання зовнішньоекономічної діяльності представляють собою множину елементів фінансового регулювання. До основних фінансових методів впливу на зовнішньоекономічну діяльність відносять методи оподаткування та квотування, ціноутворення та інвестування. Інструментарієм фінансових методів впливу є експортні субсидії, інвестиції, премії, податкові пільги, акцизи та інші дотації, ціни та збори. Не менш важливим складником фінансового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності, до якої входять такі основні елементи, як державне фінансування, кредитування та самофінансування. Фінансові інструменти приводяться у дію з допомогою відповідних важелів. Важелями фінансового механізму називають норми та нормативи, стимули та санкції, умови та правила формування доходів, нагромаджень та фондів, умови та принципи кредитування тощо [1-3].

Між методами, важелями та інструментами, які використовуються в рамках єдиного валютно-фінансового механізму, існує тісний взаємозв'язок, що виявляється у їхньому взаємопереході. Так, валютні обмеження можуть одночасно виступати і як методи, і як інструменти валютно-фінансового механізму, субсидії водночас є інструментом і валютного регулювання, і фінансового забезпечення.

Використання тих чи інших методів, інструментів та важелів валютно-фінансового механізму насамперед залежить від конкретної економічної ситуації, напрямів та мети зовнішньоекономічної діяльності. Однак досягти бажаного результату можна тільки тоді, коли був використаний необхідний інструментарій, тобто підхід до визначення методів, важелів та інструментів валютно-фінансового механізму зовнішньоекономічної діяльності набуває надзвичайно важливого значення, оскільки дає змогу найефективніше регулювати зовнішньоекономічними операціями [1,2,4].

Особливу увагу необхідно зосередити на засоби, які регулюють експорт та імпорт інновацій, шляхом запровадження обліку зовнішньоекономічних операцій та різного роду обмежень, і забезпечують інноваційним системам (ІС) замовлення щодо

експорту та імпорту інновацій. Тобто фінансовий механізм управління експортно-імпортною діяльністю ІС має передбачати організацію та управління фінансовими відносинами, що виникають між (рис. 1):

- ІС країн (національними, галузевими, регіональними);
- ІС та інноваційними підприємствами (у тому числі зарубіжними) при реалізації НДДКР, виробничих та сервісних технологій, оплаті експорту, імпорту, франчайзингу та поставок інновацій, технологічного обладнання та матеріалів, застосуванні фінансових санкцій;
- ІС та їхніми структурними одиницями при застосуванні санкцій, виділенні фондів, внутрішньому перерозподілі фінансових ресурсів: власних обігових коштів, амортизаційних відрахувань, прибутку тощо;
- ІС та загальнодержавними чи регіональними організаціями щодо відрахувань від прибутку та амортизаційних відрахувань до централізованих фондів та резервів, а також при отриманні фінансових ресурсів із цих фондів у вигляді інвестицій на фінансування капіталовкладень, приросту нормативу власних обігових коштів, встановленні директивних показників, нормативів відрахувань від прибутку до бюджету, до фондів економічного стимулювання;
- ІС та фінансовою системою держави при оплаті податку з експорту, обороту, відрахувань від прибутку, плати за фонди, плати за трудові ресурси, а також при отриманні інвестицій;
- ІС та зайнятими у них працівниками при нарахуванні та видачі заробітної плати, використанні фондів економічного стимулювання;
- ІС та інвесторами і кредиторами при отриманні інвестицій та позик і погашенні останніх під сукупність матеріальних цінностей та затрат, позик на капіталовкладення, оплати процентів за них, тощо.

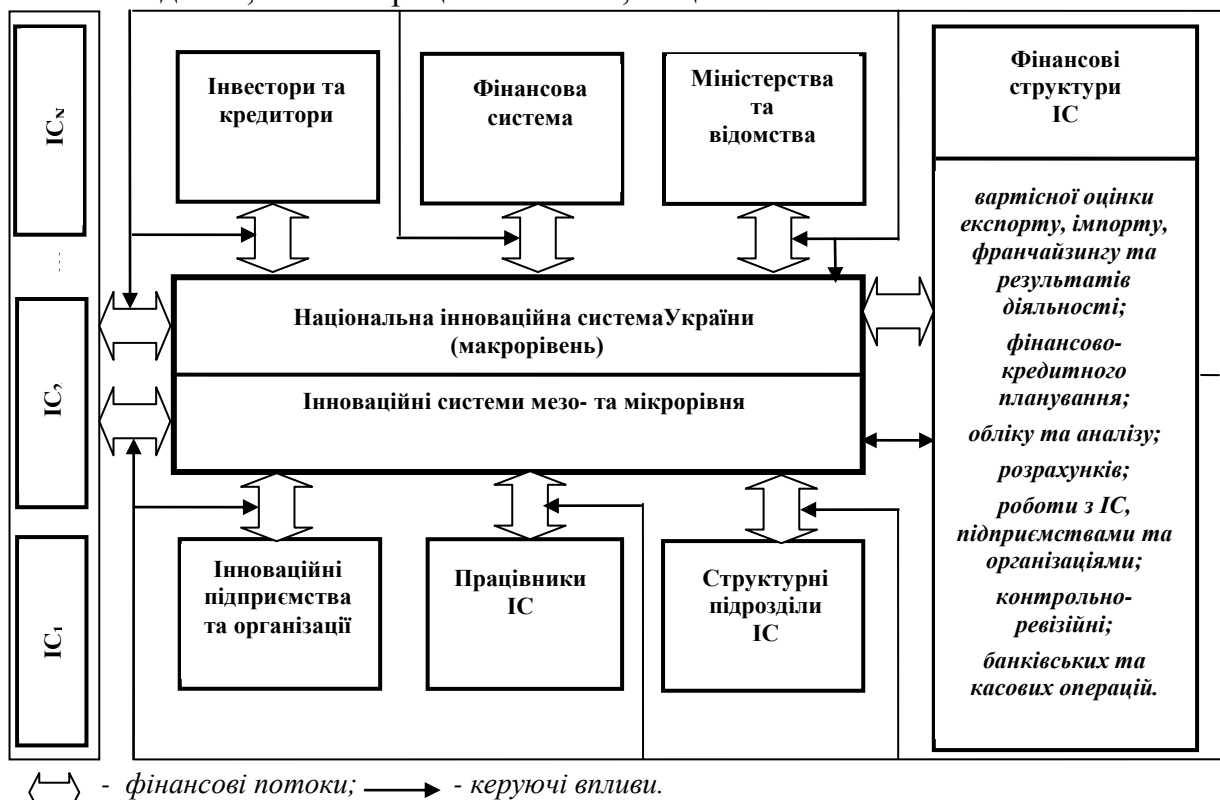

Рис. 1. Організаційна структура фінансового механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю ІС

Таким чином, фінансовий механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю ІС доцільно розглядати як сукупність валютних, фінансових та кредитних методів, інструментів та важелів впливу на зовнішньоекономічну діяльність ІС. Ефективний фінансовий механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю дуже важливий для НІС, оскільки надає їм можливість максимально ефективно використовувати наявний інноваційний потенціал. Тому відрегульований та чітко функціонуючий фінансовий механізм є важливою частиною системи зовнішньоекономічних відносин ІС і його слід розглядати як систему фінансових відносин, яка, спираючись на світовий досвід, забезпечить реалізацію інтересів ІС у зовнішньоекономічних стосунках.

Список використаних джерел:

1. Борисенко Б. М. Валютно–фінансовий механізм зовнішньоеко-номічної діяльності підприємств України / Б. М. Борисенко, Л. І. Рябенко // Економіка. Менеджмент. Підприємництво: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Вип. 13. — Луганськ : СНУ ім. В. Даля, 2005. — С. 100–105.
2. Воронкова А. Е. Оцінка дії механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства / А. Е. Воронкова, Б. Б. Любич // Прометей. Регіональний зб. наук. праць з економіки. Вип. 1(28). — Донецьк: ДЕГІ, 2009. — С. 199–202.
3. Ершов М. В. Валютно–финансовые механизмы в современном мире (кризисный опыт конца 90–х) / М. В. Ершов. — М. : ОАО "НПО "Издательство "Экономика", 2000. — 319 с.
4. Філатова О.В. Фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності // Фінанси України. – 2003. - № 5. – С.73 – 77.

*Ілона Пашикян, Дар'я Шутова, студентки 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Власюк В.Є., д.е.н., професор*

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний етап розвитку національної економіки характеризується наявністю значної кількості чинників, які негативно впливають на функціонування держави та підприємства. Посилення конкуренції на товарних ринках, скорочення тривалості життєвого циклу продукції, інфляційні процеси, нестабільність податкового законодавства, відсутність доступного банківського кредитування, зниження ділової активності фондового ринку, сприяють зростанню рівня динамічності і невизначеності зовнішнього середовища, що призводить до зниження фінансової безпеки підприємств. З огляду на це актуальним напрямком стало функціонування українських підприємств є формування системи управління фінансовою безпекою підприємства [1].

Під фінансовою безпекою розуміють такий стан підприємства, який забезпечує: фінансову рівновагу, стійкість, платоспроможність і ліквідність підприємства в довгостроковому періоді; потреби підприємства у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення підприємства; достатню фінансову незалежність підприємства; достатню гнучкість при ухваленні фінансових рішень; захищеність фінансових інтересів власників підприємства [3].

Рівень фінансової безпеки залежить від спроможності управлінського персоналу уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки негативних факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. Спроможність протистояти небезпекам та

загрозам, які здатні заподіяти фінансову шкоду підприємству є головною умовою фінансової безпеки підприємства.

Головна мета фінансової безпеки полягає у гарантії стабільного та максимально ефективного функціонування підприємства, а також високий потенціал розвитку у майбутньому [3].

Управління фінансово-економічною безпекою підприємства спрямоване на виконання таких завдань: встановлення системи фінансових інтересів підприємства, які потребують захисту в процесі функціонування підприємства, зокрема пошук ефективних методів максимізації ринкової вартості підприємства; ідентифікація та прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз реалізації фінансових інтересів підприємства; забезпечення ефективної нейтралізації загроз фінансовій безпеці підприємства.

До складу механізму управління фінансовою безпекою підприємства можна віднести такі основні складові, як: функції, принципи і методи управління, сукупність фінансових інтересів підприємства, організаційну структуру, нормативно-правове забезпечення тощо.

Суб'єкти управління фінансово-економічною діяльністю впливають на об'єкти безпеки за допомогою певних методів управління, які розкривають шляхи протидії виявленим та прогнозованим загрозам, небезпекам та ризикам у конкретних умовах, а також відображають безпосередній стан захищеності підприємства.

Деякі науковці вважають, що механізм управління фінансовою безпекою підприємства повинен включати такі методи, як: інституційно-правові, адміністративні (організаційно-розпорядчі), економічні, організаційно-технологічні, інформаційні, соціально-психологічні.

Інструментами інституційно-правових методів виступають: створення відділу економічної безпеки та його імплементація в організаційну структуру управління підприємством; виділення сектора економічної безпеки в межах юридичного відділу. За допомогою адміністративних методів управління відбувається: формування організаційної структури управління фінансово-економічною безпекою; визначення повноважень та відповідальності посадових осіб, розпорядку роботи, порядку дій у тій чи іншій ситуації; регламентування інших дій суб'єктів управління фінансово-економічною безпекою; введення режимів входу/виходу персоналу та відвідувачів.

Через використання економічних методів відбувається вплив суб'єктів управління на параметри фінансово-економічної діяльності підприємства. Обов'язковим елементом у структурі механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства є фінансові методи (інвестування, кредитування, оподаткування, планування, прогнозування, самофінансування, система розрахунків, страхування, фінансування та інші), як способи впливу фінансових відносин на господарський процес.

Організаційно-технологічні методи спрямовані на підвищення ефективності управління безпекою шляхом впровадження на підприємстві міжнародних систем управління якістю. Інформаційні методи передбачають створення механізму оперативного реагування на загрози інформаційній безпеці та поширення негативної інформації про підприємство. Використання соціально-психологічних методів спрямоване на підвищення рівня мотивації персоналу в системі безпеки підприємства [2].

В сучасних умовах для підприємств України пріоритетне значення має проблема забезпечення їх фінансово-економічної безпеки шляхом запровадження відповідного

механізму управління і ефективного використання його складових. Механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки є невід'ємним елементом системи безпеки підприємства і передбачає використання сукупності методів, інструментів та заходів їх реалізації, які необхідно використовувати не розрізнено, а у поєднанні задля досягнення максимального ефекту.

Список використаних джерел:

1. Кириченко О. А. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах фінансової кризи / О. А. Кириченко, І. В. Кудря // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 10. – С. 22-26.
2. Синюгіна Н.В. Фінансова безпека підприємства в сучасних умовах як індикатор дієвості фінансового контролю / Синюгіна Н. В. // Економіка. Науковий журнал. – 2012. – №4/2(6). – С. 25-26.
3. Орлик О. В. Методи управління фінансово-економічною безпекою / О.В. Орлик// Economics and management: theory and practice. – 2014. – Vol. 2. – P. 286–291.

*Ніна Пойда-Носик, к.е.н., доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород*

**ПОКАЗНИК ЕКОНОМІЧНОЇ ДОДАНОЇ ВАРТОСТІ ЯК ДІЄВИЙ
ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ВАРТІСТЮ КОМПАНІЇ**

Для багатьох підприємств ситуація, коли повсякденні рішення приймаються без оглядки на вартість бізнесу, норма. Такий підхід часто виправдовується тим, що цей показник залежить від безлічі факторів. Врахувати їх усі не можна, а значить, вартість компанії не можна контролювати. Насправді, щоб управляти вартістю бізнесу, треба розуміти, як відображається на ній поточна діяльність, який вклад вносить кожний керівник, впливаючи так чи інакше на грошові потоки.

Концепція економічної доданої вартості (Economic Value Added, EVA) розроблена наприкінці 80-х років ХХ ст. Джоелом Штерном і Беннетом Стюартом. І на сьогодні EVA™ є зареєстрованою торговою маркою, яка належить компанії Stern Stewart & Co. Природа EVA лежить у площині капіталізації витрат (інвестицій) та формуванні при цьому економічної доданої вартості.

Дослідження проблеми використання показника EVA для оцінки ефективності фінансового управління компанією та впровадження вартісно-орієнтованого управління здійснювалося неодноразово і в працях вітчизняних науковців, зокрема В.М.Зарубінського, Т.А.Говорушко, Н.І.Климаш, О.Б.Мних, Т.В.Момот та ін.

По суті, EVA – це різниця між прибутком компанії і вартістю використаного нею капіталу. Звучить просто. Але якщо слідувати позиції авторів, то для розрахунку EVA потрібно близько 160 коригувань значення прибутку. Величина EVA базується на понятті «економічного прибутку», який розраховується шляхом коригування облікових даних бухгалтерського прибутку та вартості активів.

Класична формула, запропонована Стюартом і Штерном для розрахунку EVA і яка представлена також в працях [1-3], виглядає так:

$$EVA = \text{NOPAT} - \text{WACC} \times \text{CE}.$$

Розшифруємо більш детально основні складові.

NOPAT (Net Operating Profit After Tax) – операційний прибуток після оподаткування, без урахування нарахованих відсотків за отриманими кредитами і позиками, тис.грн. При його розрахунку враховуються всі доходи та витрати підприємства, відображені у звіті про прибутки та збитки, в тому числі податок на

прибуток. Для визначення NOPAT до чистого прибутку звітного періоду необхідно додати суму фінансових витрат (сплачених відсотків за кредитами).

CE (Capital Employed) – інвестований (вкладений) капітал, в якості якого приймається величина чистих активів компанії, тис.грн. Чисті активи, які використовуються в якості бази для нарахування умовного відсотку на капітал, як правило, оцінюються по вартості їх заміщення і збільшуються на величину здійснених будь-яких витрат, які виступають інвестиційним потенціалом для майбутнього розвитку (наприклад, витрати на наукові дослідження, на рекламу, ділова репутація тощо);

WACC (Weighted Average Cost of Capital) – середньозважена вартість капіталу, %. Методика розрахунку цього показника розглядається у будь-якому підручнику з фінансового менеджменту.

Виходячи з того, що ринкова вартість підприємства – це сума інвестованого капіталу та доданої вартості майбутніх періодів, приведена до теперішнього моменту часу, можна стверджувати, що саме EVA є узагальнюючим показником прирощення вартості акціонерного капіталу.

Використання показника економічної доданої вартості (EVA) в якості інструменту управління компанією має як переваги, так і недоліки. До переваг можна віднести:

- 1) максимізація EVA буде приносити реальну вигоду акціонерам;
- 2) EVA є абсолютною величиною, оскільки вимірюється в грошових одиницях, тому його легше зрозуміти нефінансовим фахівцям;
- 3) внесення коригувань в розрахунок самого показника означає, що оцінка базується скоріше на показниках грошових потоків, ніж на величині облікового прибутку, а отже він менш залежний від обраної облікової політики компанії;
- 4) в традиційній обліковій політиці затрати на рекламу та розвиток відображаються на зменшенні прибутку звітного періоду. Показник EVA розпізнає такі витрати як інвестиції, тому відображає більш реальну ситуацію.

До недоліків використання показника EVA відносять короткостроковий характер, оскільки він є відносно короткостроковою оцінкою. Крім того, проведення необхідних коригувань може бути проблематичним, так як іноді вимагається їх велика кількість. До того ж, на практиці коригування в моделі EVA не повністю усувають вплив облікової політики.

Проте, розрахунок показника EVA в більшості випадках дає результати, які виключають виникнення проблем, пов'язаних з нераціональною поведінкою керівників структурних підрозділів щодо прийняття чи відхилення інвестиційних рішень. Використання показника економічної доданої вартості (EVA) як інструмента управління суттєво змінює корпоративну культуру в напрямку орієнтації менеджерів на збільшення вартості шляхом застосування найкращих підприємницьких рішень і децентралізації процесів управління.

Список використаних джерел:

1. Говорушко Т.А. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу: монографія / Т.А. Говорушко, Н.І. Климаш. – К. : Логос, 2013. – 204 с.
2. Зарубінський В.М. Фінансове управління підприємством: принципи, методи та інструменти [Текст] / В.М. Зарубінський, М.І. Дем'янов, Є.Я. Кушлик, І.В. Семеренко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №1(91). – С. 171-175.
3. Момот Т.В. Вартісно-орієнтоване корпоративне управління: від теорії до практичного впровадження: Монографія. – Харків: ХНАМГ, 2006. – 380 с.

Оксана Полінкевич, д.е.н., доцент

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

МЕХАНІЗМ НАРОЩУВАННЯ ВАРТОСТІ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах інтеграції України в європейський світовий простір все більше підприємств звертають увагу на вартість капіталу у власному бізнесі. Це зумовлено тим, що капітал виконує такі функції, як репрезентативність, стабільність, довіри до компанії не лише з боку клієнтів, але й інвесторів. Відповідно до цього підприємства намагаються максимізувати вартість капіталу у два способи, а саме: з використанням інноваційних підходів та традиційно шляхом внесків засновників. В сучасному суспільстві все більшого значення набуває перший підхід, який зорієнтований на нарощення вартості капіталу не лише в короткостроковій перспективі, але й забезпечує стійке його зростання в довгостроковій. Це можливо за рахунок зростання ринкової вартості цінних паперів підприємства, наявності позитивного гудвілу, формування ефективної структури капіталу.

Проблемами нарощування вартості капіталу займалися не лише вітчизняні вчені, але й зарубіжні. Так, заслуговують на увагу праці Р. Брейлі, Ю. Бріггема, С. Росса, М. Скотта, Д. Ханна, Х. Хунгенберга, Р.С. Каплана, Д.П. Нортон, І.А. Бланка, В.В. Ковальова, Р.О. Костирко [2], О.Г. Мельник [4], О.С. Стоянової, М.Г. Чумаченко, В.А. Панкова тощо. Проте в їхніх дослідженнях не розглядалися процеси нарощення вартості капіталу крізь призму використання інновацій. Боронос В.Г. зазначила, що нестача фінансових ресурсів негативно впливає на виробничо-господарську діяльність підприємств, спричиняє виникнення та зростання заборгованостей перед суб'єктами господарювання та сплату податків [1]. При цьому зменшуються можливості фінансування подальшого розвитку підприємств, скорочуються надходження до бюджету. За цих обставин важливого значення для здійснення фінансово-господарської діяльності набуває формування в достатньому обсязі фінансових ресурсів підприємств.

Метою роботи є розробка механізмів нарощування вартості капіталу підприємства з використанням інновацій.

Варто погодитися з думкою Корж В.В. та Шевчук Н.В. [3], які визначили, що концепція вартісно-орієнтованого менеджменту (VBM) є визначальною у формуванні вартості підприємства. Вони запропонували логічну трансформацію ресурсів у вартості підприємства, яка визначає джерела нарощування вартості підприємства. Серед них виділено фінансовий, інтелектуальний і продуктивний капітал. Вони зазначили, що фінансова модель вимірювання вартості підприємства повинна включати такі підсистеми: перша – моделі оцінювання новоствореної вартості; друга – група показників результативності, що формують величину фундаментальної вартості. Так, модель дисконтованих дивідендів призначається для оцінки за умов, що підприємство перманентно створює цінність у стратегічній перспективі; для короткострокового періоду діяльності підприємства вона не дає достовірних результатів. Модель дисконтування вільних грошових потоків, на їхню думку, доцільно застосовувати коли інвестиції підприємства постійно генерують позитивні операційні грошові потоки; вона також як і модель дисконтування дивідендів призначена для прогнозування вартості у довгостроковій перспективі.

Щодо моделі остаточного прибутку, то вона з огляду на побудову на основі доданої вартості краще характеризує створену цінність у короткостроковому періоді. Автори є прихильниками моделі остаточного прибутку. На їхній погляд, до другої підсистеми слід включати такі основні показники результативності: остаточний операційний прибуток, остаточний чистий прибуток, додана економічна вартість, додана ринкова вартість. Категорично заперечують доцільність використання результуючих показників, що базуються на очікуваннях. На основі розробленого інструментарію побудуємо механізм нарощування вартості капіталу.

Механізм нарощування вартості капіталу підприємства повинен базуватися на передумовах нарощення вартості капіталу, до яких відносять соціально-психологічні, економічно-юридичні, історично регіональні тощо.

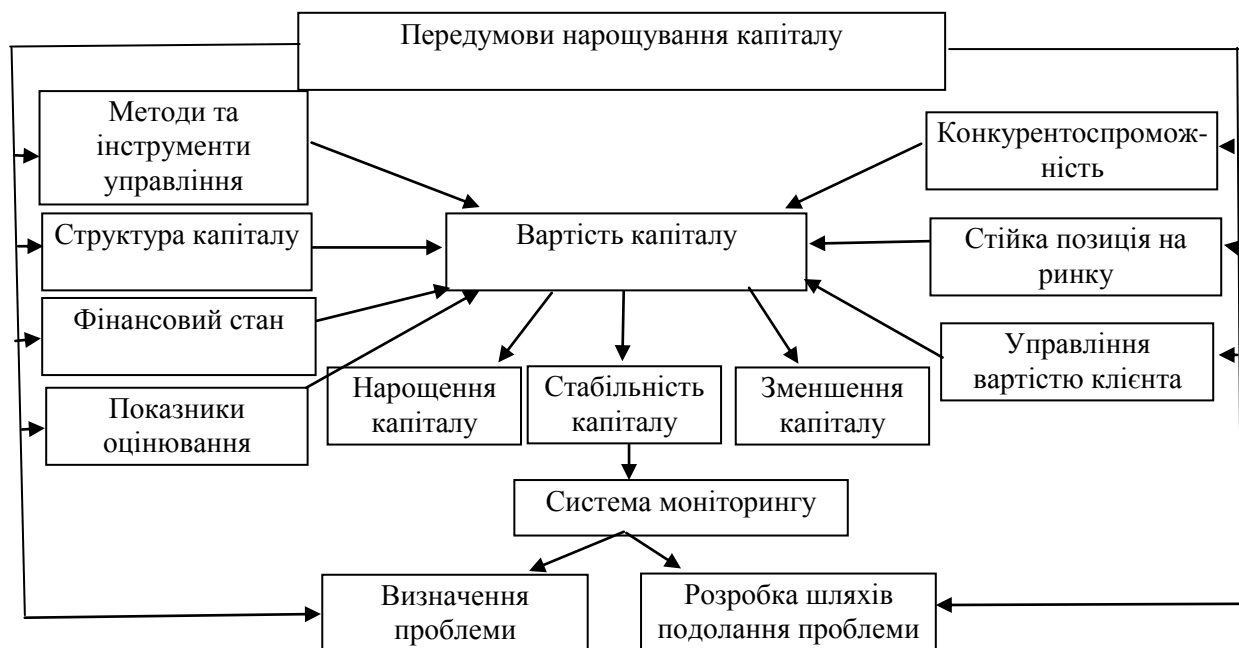

Рис. 1. Механізм нарощування вартості капіталу підприємства*

* Розроблено автором

Основними елементами є внутрішній блок (методи та інструменти, структура капіталу, фінансовий стан, показники оцінювання) та зовнішній блок (конкурентоспроможність, стійка позиція підприємства на ринку, управління вартістю клієнта). Це елементи, якими можна управляти, вони підлягають зміні, в результаті якої може змінитися величина капіталу підприємства. Окремий блок є система моніторингу, яка дозволяє ідентифікувати проблеми та розробити шляхи їхньої нейтралізації. Таким чином, запропонований механізм нарощення капіталу підприємства дозволить забезпечити його зростання на основі внутрішнього і зовнішнього управління, в т.ч. управління вартістю клієнта.

Список використаних джерел:

1. Борнос В.Г. Формування механізму оптимізації структури капіталу та його вплив на фінансовий потенціал підприємства / В.Г. Борнос // Механізм регулювання економіки. – 2010. – № 3. – Т. 1. – С. 154–166.
2. Комплексна оцінка вартості підприємства : [монографія] / Р.О. Костирко, Н.В. Тертична, В.О. Шевчук; за заг. ред. докт. екон. наук, академіка НАН України М.Г. Чумаченка. – [2-е вид., перероб. і доп.]. – Х. : Фактор, 2008. – 278 с.

3. Корж Р.В. Фінансові аспекти формування вартості капіталу [Електронний ресурс] / Р.В. Корж, Н.В. Шевчук // Ефективна економіка. – 2012. – № 6. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1197>.

4. Мельник О.Г. Системи діагностики діяльності машинобудівних підприємств: полікритеріальна концепція та інструментарій : [монографія] / О.Г. Мельник. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2010. – 344 с.

*Олександра Русіна, студентка 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Панасейко С.М., к.е.н., доцент*

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Економічний розвиток України сьогодні характеризується тим, що нові підприємства не можуть тривалий час стабільно функціонувати, уповільнюється розвиток середнього та малого бізнесу, а великий бізнес скорочує обсяги своєї діяльності. Все це спричиняється низкою кризових явищ, що породжують сукупність ризиків для підприємств, які в свою чергу призводять до банкрутства або їхньої тимчасової неплатоспроможності. Ризики спричиняють невизначеність та нестабільність економічного середовища та вимагають від підприємства швидкої адаптації, знання законів розвитку та виживання у ринкових умовах, з урахуванням впливу зовнішніх та внутрішніх факторів. Все це по-новому ставить питання про управління підприємством як суб'єктом ринкових відносин, про його спроможність пристосовуватися до динамічних умов ринку. Тому, доцільно розглядати проблеми управління фінансовими ризиками на підприємстві, що дозволить своєчасно виявляти проблеми в управлінні фінансами та вирішувати їх без загрози втрати фінансової стійкості та платоспроможності [3].

Проаналізувавши різні визначення терміну «фінансовий ризик», можна узагальнити – фінансовий ризик описують як імовірність настання умов, за яких підприємство буде неспроможне виконувати свої фінансові зобов'язання та забезпечувати стабільний розвиток. Фінансові ризики виникають внаслідок різних зовнішніх та внутрішніх причин в процесі взаємодії підприємства з фінансовими інститутами. Ефективне управління такими ризиками дає можливість раціонально використовувати ресурси та покращувати свою діяльність [4].

Управління фінансовими ризиками та нейтралізація їх негативного впливу може здійснюватися двома шляхами: уникнення ризику та усунення ризику. Уникнення ризику полягає в тому, що підприємство абстрагується від здійснення будь-яких заходів, спрямованих на запобігання негативним наслідкам для його фінансово-господарської діяльності. Усунення ризику – запобігання настанню ймовірних негативних наслідків для операційної, фінансової та інших видів діяльності підприємства [4]. В процесі управління ризиками на підприємстві також доцільно мати антикризову стратегію, яка передбачає оцінку, аналіз та контроль в різних ситуаціях життєдіяльності підприємства. Для створення власної антикризової стратегії кожне підприємство повинно пройти ряд етапів по її формуванню:

1-етап: проведення аналізу зовнішнього середовища функціонування підприємства та його виробничо-технічних можливостей;

2-етап: визначення цілей та ключових проблем розвитку підприємства, тобто формування узагальнених якісних цілей діяльності підприємства, які мають загальний

характер і кількісно не виражені;

3-етап: розроблення альтернативних варіантів розвитку підприємства, тобто перевірка відношення між поставленими цілями та наявними можливостями підприємства, його ресурсним потенціалом [2].

Практично всі операції відбуваються в умовах ризику. Безризиковими можна вважати тільки ті операції, за результат яких дає поруку держава (наприклад, короткострокові державні облігації). А це означає, що велика увага повинна приділятися управлінню фінансовою безпекою на підприємстві. Ефективний механізм фінансової безпеки повинен виступати як сукупність основних елементів впливу (складових) на процес розробки та реалізації управлінських рішень щодо забезпечення захисту його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів підприємства від реальних та потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру, параметри якого створюють передумови генерування, збереження та зростання ринкової вартості підприємства [1].

При цьому, в процесі управління фінансовими ризиками не слід застосовувати тільки аналіз фінансової стійкості підприємства, адже це досить вузька специфіка дослідження. Науковці радять застосовувати індикаторний метод, що дасть можливість ґрунтовно підійти до розробки ефективної системи заходів щодо нейтралізації впливів окремих факторів на фінансову безпеку та дозволить забезпечити підвищення її рівня. У якості значень індикаторів, на їх думку, варто приймати нормалізовані значення вихідних показників оцінки рівня безпеки, до складу яких вони відносять тринадцять основних фінансових коефіцієнтів.

Отже, ефективне та результативне управління фінансовими ризиками в коротко- та довгостроковій перспективі сприятиме недопущенню збитків підприємства, його банкрутству і наступної ліквідації. Перш за все необхідно встановити, які саме фактори обумовлюють значення кількісних показників ризиків. Далі необхідно проаналізувати ці ризики та їх вплив на діяльність підприємства та створити відповідну програму зменшення або знешкодження дії ризиків на підприємство. Своєчасно розроблена і реалізована стратегія дає змогу суб'єктам господарювання та їх власникам уникнути втрат капіталу та суттєво знизити ризик фінансового краху.

Список використаних джерел:

1. Антонова О. В. Методичні засади механізму управління фінансовою безпекою підприємства / О. В. Антонова // Науковий вісник Херсонського державного університету. - 2015. - № 15. - С. 43-46.
2. Кирилович А. В. Антикризова стратегія як елемент ефективного управління підприємством / А. В. Кирилович // Наукова економічна організація «Перспектива». - 2015. - № 3. - С. 49-51.
3. Матвійчук Л. О. Методи визначення рівня фінансової безпеки підприємства / Л. О. Матвійчук // Вісник ЖДТУ. - 2010. - Вип. 4. - С. 330-332.
4. Сіренко Н. М. Механізм управління фінансовими ризиками сільськогосподарських підприємств / Н. М. Сіренко // Економічний форум. - 2015.

*Владимир Саенко, к.н.физ.восп., доцент
Харьковская государственная академия физической культуры, г. Харьков*

ЭВРИСТИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ ВХОЖДЕНИЯ СЕРВИСНОГО БИЗНЕСА В РЫНОК УКРАИНЫ

Механизм финансового менеджмента бизнеса, когда в событии предполагается вероятность или неопределенность исхода, нередко строится на догадках,

допущениях, предположениях и прогнозах. Но только его сферой распространения этот способ налаживания отношений не ограничивается. В среде сервисной деятельности он проявляет себя повсеместно и исследователям все чаще приходится обращаться к процессу логического умозаключения на основе перехода от известного, но неточно отражаемого и слабо различимого частного к некоторому желаемому общему. Такое умозаключение связывает слабо выраженные предпосылки с четко обозначенным заключением, минуя законы логики и основываясь на отрывочных сведениях личностного восприятия, психологического ощущения или математического представления реальности. Объективным основанием признания такого умозаключения выступает всеобщая связь явлений в природе, выстраиваемая по методу индукции.

В тезисах выставляется на обсуждение три группы систем, методов и способов к выбору инструмента управления, что приводят к достижению менеджментом желаемого. Основанием для формулировки такого предложения послужил ряд положений, которые фиксируются в сервисной деятельности спортивного бизнеса [5, 9] и процессах его управления.

Первоначально, для знакомства с проблемой, скажем, что управление спортивными мероприятиями рассматривается наукой как состояние движения, развития и функционирования физической культуры и спорта. Этим процессом объединяется воедино несколько многомерных положений, создающих организационное равновесное взаимодействие на условия системности и научности, а именно: 1) воплощаются идеи бизнеса, 2) оцениваются организационные модельные новации и 3) согласовываются условия расширения инновационного управления. Поскольку взаимодействие осуществляется на условиях сервисной деятельности, то создаются собственные организационная среда, методические подходы и управленческие решения к налаживанию движения и действия. Такую среду, что по своему содержанию названа была бы «организационной», в разное время исследовал ряд авторов [1, 2, 7, 8]. В их разработках искусственно сконструированное мероприятие, в частности таким может рассматриваться любое взятое спортивное соревнование, представляет собой «событийное» действие, имеющее несколько граней отображения. Каждая из этих граней обладает свойством самоорганизации и извлекает из среды собственные элементы. Так, если исследованию подвергается процесс взаимодействия участников в соревновательном процессе, то тогда речь идет о следующей модельной многомерности, в которой:

- 1) в организационном процессе U 2) соперничества U 3) двух или нескольких U 4) специально обученных и физически подготовленных спортсменов U 5) на специально обустроенной спортивной арене или специально оборудованной спортивной площадке (например, это
 - а) авто-, вело- или мототрек б) или ипподром, в) или бассейн, г) или борцовский, или гимнастический ковер, или помост, д) или баскетбольное или волейбольное поле, ж) или ледяная или спортивная арена, з) или легкоатлетический, или футбольный стадион, е) или ринг, татами и т.д.) U 6) для выяснения а) физических, б) умственных или в) моральных преимуществ одной стороны над другой в присутствии U 7) судейского обеспечения, U 8) медицинского контроля, U 9) болельщиков и U 10) зрителей.

Если рассмотреть явление повнимательнее, то выявляется следующее: даже без подключения в совокупность подготовительных процессов и процессов обеспечения хода соревнования, среди которых свое место занимают разработка плана вовлечения спортсменов и болельщиков, оборудование места мероприятия и т.п., то в модельной совокупности насчитывается, как минимум, десять позиций модельных взаимодействий, что обладают собственным качеством и собственной степенью неопределенности. Это – главные процессы взаимодействия участников, и в случае потери одного из них, система «управление спортивным мероприятием» пробуксовывает, не действует.

Поиск инструмента управления позволяет принять к рассмотрению нескольких вариантов. В совокупность анализа включены три методических момента организационного моделирования новации. Это – системы менеджмента для нестойких явлений (среда А); методы соединения в технологический процесс организационно-мотивационных стимулов (среда Б) и способы отражения фрактальных свойств социально-экономического объекта (среда В). Интерес к ним проявляется с позиции установления научных положений. Дадим о них представление в установленном порядке.

Среда А. Системы менеджмента для нестойких явлений. К примеру, в ней система event-менеджмента оценивается рядом специалистов как такая, что дает менеджеру наиболее эффективную методическую основу для организации спортивного мероприятия ибо воспринимается и как среда «событийного менеджмента» или еще иначе как «управление событиями», и как система организации спортивного соревнования, направленная на повышение зрелищности спортивных мероприятий, и как способ увеличения дохода от их проведения. Эта многоуровневая методическая основа придает практическое значение менеджменту, если нею пользуются для организации зрелищных, культурных и оздоровительных мероприятий на основе разработки научных идей, проектирования процессов и проведения комплекса процедурных профилактических событий. Следует добиться двух целей, а именно: 1) повышения зрелищности мероприятия и 2) получения материальной выгоды от действия. И та и другая цель достигается в случае возникновения к событию интереса зрителей и спонсоров. То есть, функции управления достигаются в случае наполнения события и должны обеспечивать эффект от взаимодействия условий зрелища и бизнеса. В среде спортивного бизнеса наиболее применимым является событийный менеджмент, или event-менеджмент. Его распространение приобретает смысл для большинства сегментов сервисных услуг. Он включает исследование сложности брэнда события, идентификацию его потенциальных участников, концепции, логистики и координирование его технических элементов. Конечная цель – повышение зрелищности и материальной выгоды. Основные инструменты описаны в источнике [3]. Персонификаторами отношений выступают менеджеры, преподаватели физической культуры и спорта, спортивные судьи, медицинский персонал и тренеры, располагающие особыми знаниями и умениями.

Среда Б. Методы соединения в технологический процесс организационно-мотивационных стимулов. Активны по той причине, что основу большинства вариантов бизнеса, например в коммерческом спорте, составляет ряд потребностей человека, которые он готов удовлетворять на основе оплаты услуги или продукта, зная, вникая и контролируя, при этом, существо происходящего. То есть расчет взаимодействия направлен, опять же, на извлечение и продажу зрелищности. В связи

с этим, менеджерам приходится превращать спортивное мероприятие в шоу-представление, чтобы интерес зрителей и спонсоров не понижался [6]. Метод включает в себя планирование, организацию, мотивацию, контроль, координацию и маркетинг. Эта схема взаимодействия сочетает в себе принципы организации спортивных мероприятий, ибо располагает элементами технологической последовательности и стройности движения, и критерия эффективности EVA и его модификаций [4], что позволяет концентрировать внимание менеджера на широком спектре решений.

Среда В. Способы отражения фрактальных свойств социально-экономического объекта. Этот вариант приближает исследование к описанию 1) вмещающей среды, 2) социально-экономического объекта и 3) отдельно взятого из окружения человека. Учитываются фрактальные особенности участника взаимодействия. Например, размытость очертаний объекта в отдалении, турбулентность процесса, эзотеричность личности и т.п.

Список использованной литературы:

1. Бритченко І. Г. Стратегічне управління розвитком регіону та його фінансово-інфраструктурне навантаження / І. Г. Бритченко // Культура народів Причорномор'я. – 2011. – С. 106 – 109.
2. Гринин В. Г. Основы менеджмента и маркетинга / В. Г. Гринин, В. Г. Саенко, А. В. Толчева. – Луганск : Изд-во ЛНПУ имени Тараса Шевченко, 2004. – 304 с.
3. Золотов М. И. Менеджмент и экономика физической культуры и спорта / М. И. Золотов, В. В. Кузин, М. Е. Кутепов, С. Г. Сейранов. – М. : Академия, 2001. – 426 с.
4. Рогожин С. В. Теория организации / С. В. Рогожин, Т. В. Рогожина. – М. : Изд-во «Экзамен», 2002. – 320 с.
5. Саенко В. Г. Услуга по развитию физической способности человека в среде спортивного бизнеса [Электронный ресурс] / В. Г. Саенко // Эффективная экономика. – 2016. – № 7. – Режим доступа : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5079>
6. Степанова О. Н. Маркетинг и маркетинговые коммуникации в деятельности физкультурно-спортивных организаций / О. Н. Степанова. – М. : Прометей, Московский педагогический государственный университет, 2013. – Ч. 2. – 268 с.
7. Толчева А. В. Переходной экономикой формируется новый тип экономического мышления / А. В. Толчева, Т. А. Горягина // Соц.-эконом. проблемы перетворення громадянського суспільства : сучасне і майбутнє. – Луганськ : Вид-во ЛНДІ соціально-трудових відносин, 2004. – С. 82-86.
8. Olshantseva T. Business education in a global educational market / T. Olshantseva, I. Britchenko // Materials Scien.-Pract. Conf. Dedicated to the 60-th Birth Anniversary of Prof. George Tsereteli «National economies and globalization». – Tbilisi : Ivan Javakishvili Tbilisi State University, 2012. – Т. 1. – С. 99-104.
9. Saienko V. G. Marketing and management in the field of sports business / V. G. Saienko // Proceedings of academic science – 2016 : XI Internat. scien.-pract. conf. – United Kingdom : Science and Education Ltd, 2016. – Vol. 1. – pp. 29 – 35.

Віктор Свадеба, магістрант

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Пойда-Носик Н.Н., к.е.н., доцент*

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТА УМОВИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Кризовий стан економіки України ускладнює і без того непросте існування вітчизняних суб'єктів господарювання. Все більше підприємств банкрутують та вибувають із бізнесу, не в змозі далі функціонувати. Як наслідок це змушує їх вище керівництво переосмислити подальші кроки та надати першочергове значення

забезпеченню платоспроможності підприємства, як умові для подальшого функціонування.

Існують різноманітні підходи щодо визначення сутності платоспроможності, нами було виокремлено найсуттєвіші з них. Так, Шевченко Л.С. визначає платоспроможність як здатність підприємства своєчасно та в повному обсязі виконувати свої платіжні зобов'язання [4, с. 160].

Іонін Є.Є. трактує платоспроможність більш ширше, як доволі містке поняття, яке включає: кредитоспроможність, тобто здатність до отримання і відповідно до погашення кредиту і процентів за банківський кредит; податкоспроможність – здатність до виконання податкових зобов'язань та інше [2, с. 34].

Найбільш точно визначає сутність платоспроможності Косова Т.Д., згідно твердження якої, платоспроможність характеризується можливостями підприємства здійснювати чергові платежі і виконувати грошові зобов'язання за рахунок готівкових коштів і активів, достатніх для розрахунків. [3, с. 110].

Платоспроможність підприємства характеризується як одна з основних складових ефективного ведення господарювання, оскільки вона формує позитивний імідж в партнерів та контрагентів; забезпечує стабільний розвиток та функціонування підприємства; сприяє заключати кредитні договори на більш вигідних умовах; є одним із факторів, які сприяють залученню інвестицій.

Наявність платоспроможності визначається певними критеріями. Згідно трактування Горбатенко А.А., вони включають наявність достатніх коштів на розрахунковому рахунку підприємства та відсутність простроченої кредиторської заборгованості [1, с. 32].

Досягнення вищезазначених критеріїв можливе лише за рахунок прийняття й впровадження низки заходів необхідних для формування платоспроможного стану підприємства. На нашу думку, основними шляхами забезпечення платоспроможності підприємства та подальшого ефективного функціонування, можуть виступати:

1. Усунення зайвих фінансових витрат. Часто причиною погіршення фінансового стану та втрати підприємством платоспроможності є наявність значних, необґрунтованих фінансових витрат. Висока собівартість продукції, перевищення необхідної чисельності персоналу, нераціональні витрати на обслуговування вищого керівництва стають тягарем, що стримує розвиток підприємства. Детальний аналіз подібних витрат та їх усунення може послужити джерелом формування фінансових резервів підприємства.

2. Вдосконалення фінансової політики підприємства. В розрізі платоспроможності має передбачати формування стратегії і тактики забезпечення платоспроможного стану, акцентуватися на ефективнішому використанні фінансових ресурсів.

3. Реструктуризація боргових зобов'язань. Укладання підприємством-боржником разом його кредиторами угоди про реструктуризацію боргу є одним із найприйнятніших способів вирішення дилеми втрати платоспроможності. Зазвичай вона може передбачати як просте відстрочення оплати загальної суми боргу, так і її часткове списання. Внаслідок цього підприємство отримує шанс на поступове відновлення платоспроможного стану.

4. Досягнення стабільної прибутковості підприємства. В даному випадку це пов'язано з втіленням нової маркетингової політики, спрямованої на стимулювання попиту на його продукцію та укладання нових вигідних контрактів про подальшу

співпрацю з державою та приватними клієнтами, а також зростання прибутків від інвестиційної та фінансової діяльності.

5. Освоєння нових ринків збуту продукції. Зокрема має включати як вихід на міжнародний ринок за рахунок зростання масштабів діяльності, так і можливе освоєння нових сфер діяльності.

6. Впровадження передових інноваційних технологій. Застаріле фізично й морально обладнання, відсутність прогресивних методів виробництва та організації праці негативно відображаються на розвитку підприємства та в певній мірі сприяють втраті платоспроможності. Інноваційний розвиток підприємства, на основі сучасних досягнень науки та новітнього досвіду управління, може стати ключем вирішення багатьох проблем та забезпечити прибутковість та платоспроможність в перспективі.

7. Формування оптимальної структури капіталу. Стабільний розвиток і функціонування суб'єкта господарювання на пряму залежить від особливостей формування й управління його капіталом. Залучити додаткові внески від потенційних інвесторів в статутний капітал чи отримати кошти в борг під низьку % ставку?! В залежності від того, який варіант є оптимальнішим на той момент, підприємство формує співвідношення власного та позикового капіталу.

8. Підвищення ліквідності активів. Платоспроможність підприємства близько взаємопов'язана з його ліквідністю. Проте це часто забувають, що призводить до появи тимчасової чи навіть постійної втрати платоспроможності. Забезпечення підприємства оптимальною часткою високоліквідних активів запорука успішної підтримки платоспроможного стану.

На сьогоднішній день, перед підприємствами України стоїть значна кількість викликів, зокрема часто зустрічається втрата ними платоспроможності та порушення справи про банкрутство з потенційно можливою реалізацією ліквідаційної процедури. Відповідно до цього, лише ті суб'єкти господарювання, які свідомо проводять послідовну фінансову політику щодо підтримки платоспроможності підприємства, здатні вистояти в цих складних умовах та продовжувати подальший розвиток.

Список використаних джерел:

1. Горбатенко А.А. Оцінка платоспроможності підприємства в кризових умовах / А.А. Горбатенко // Вісник Української академії Банківської Справи. — 2009. — № 1 (26). — С. 31—40.
2. Іонін Є. Є. Розв'язання питань методологічного обґрунтування понять "платоспроможність" і "ліквідність" / Є. Є. Іонін // Актуальні проб- леми економіки. — 2009. — № 6. — С. 30—42.
3. Косова Т.Д. Фінансовий аналіз : навч. посібник. / Т.Д. Косова, І.В. Сіменко та ін. — К., Центр учбової літератури, 2013 — 440 с.
4. Шевченко Л. С. Економіка підприємства [Текст] : навч. посіб. / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, О. С. Марченко та ін.; за заг. ред. Л. С. Шевченко. — Х. : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2011. — 208 с.

*Юлія Селезньова, Тетяна Грушко, студентки 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Панасейко С.М., к.е.н., доцент*

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ТА КОМПЛЕКС ЗАХОДІВ ЩОДО ЇЇ МІНІМІЗАЦІЇ

Стан управління фінансами, зокрема оборотними активами, є найважливішою компонентою успішної діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, а його

невід'ємною складовою виступає дебіторська заборгованість. Фінансовий стан підприємств характеризується зростанням дебіторської заборгованості в структурі їх активів, що призводить до уповільнення платіжного обороту. Тому дана тема є актуальною, так як у процесі діяльності підприємства постійно виникає потреба в оптимізації дебіторської заборгованості, проведенні розрахунків зі своїми контрагентами, бюджетом, податковими органами.

Велика частка дебіторської заборгованості у загальній структурі активів знижує ліквідність, фінансову стійкість та підвищує ризик фінансових збитків. Передусім необхідно визначити, що розуміється під терміном "дебіторська заборгованість". Так, згідно з П(С)БО 10, дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [2].

Управління дебіторською заборгованістю підприємства являє собою процес цілеспрямованого, комплексного, систематичного проведення заходів щодо оптимізації обсягів дебіторської заборгованості та забезпечення своєчасної інкасації боргу, що досягається шляхом розробки ефективної кредитної політики, використання сучасних форм рефінансування та реінвестування, здійснення моніторингу за дебіторською і кредиторською заборгованостями, врахування впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища [1, с. 56].

Для забезпечення формування й впровадження організаційно-економічного механізму управління дебіторською заборгованістю необхідно зобов'язати фінансовий відділ суб'єкта господарювання здійснювати моніторинг, за формуванням, рухом та стягненням дебіторської заборгованості.

Для вдосконалення системи обліку дебіторської заборгованості можна порекомендувати [3, с.130]:

- 1) розробити комплекс заходів щодо: пошуку можливостей збільшення кількості покупців і замовників підприємства з тим, щоб зменшити масштаб ризику несплати боргів; постійного моніторингу потенційних дебіторів;
- 2) створити резерв сумнівних боргів та виробити порядок його визначення в обліковій політиці підприємства;
- 3) своєчасно здійснювати контроль співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості. Бажаним є співвідношення, коли кредиторська заборгованість переважає дебіторську на 10–20%;
- 4) удосконалити управління з лімітування дебіторської заборгованості як у загальних обсягах, так і в розрахунку на одного дебітора;
- 5) систематично проводити інвентаризацію заборгованості.

Якщо виникає загроза перетворення дебіторської заборгованості в сумнівну, то означає, що підприємство не просто втратить свій прибуток, а може отримати збиток, для покриття якого необхідно буде використовувати власні фінансові кошти. Тому, для того щоб підприємство могло вийти з цієї ситуації з мінімальними втратами, є можливість проводити рефінансування дебіторської заборгованості. Рефінансування дебіторської заборгованості – це прискорене переведення в інші форми оборотних активів підприємства: грошові кошти та високоліквідні короткотермінові цінні папери [1, с. 57].

В зарубіжній практиці використовують такі форми рефінансування:

- 1) факторинг у зарубіжній теорії фінансового менеджменту розглядається як фінансова операція, що полягає в поступці підприємством-продавцем права одержання коштів по платіжних документах за поставлену продукцію на користь

банку або спеціалізованої компанії, що приймають на себе всі кредитні ризики по інкасації боргу. Факторингова операція сприяє скороченню періоду фінансового й операційного циклу [3, с. 129]. Головним недоліком факторингу є його вища вартість, порівняно з кредитами;

2) форфейтинг – це спосіб фінансування зовнішньоекономічних операцій, який полягає в купівлі в експортера експортних вимог форфейтером з виключенням права регресу. Експортеру виплачується залишкова сума експортної вимоги за мінусом суми дисконту. Форфейтинг має багато спільного з "експортним факторингом". При цьому факторинг потрібно трактувати як короткостроковий інструмент фінансування, а форфейтинг – як середньо- та довготерміновий спосіб кредитування зовнішньоекономічних операцій;

3) урахування векселів, виданих покупцями – це форма кредитування банком юридичної або фізичної особи шляхом придбання векселя до настання терміну платежу за ним зі знижкою за кошти з метою одержання прибутку від погашення векселя у повній сумі. Внаслідок операції врахування вексель повністю переходить у власність банку [3, с. 130].

Удосконалення процесу управління дебіторською заборгованістю надасть можливість вибору її оптимального розміру для кожного окремого підприємства, максимально уникати прострочення термінів її погашення, оптимізації контингенту покупців та замовників, ураховуючи їх платоспроможність, що вплине на зменшення обсягів сумнівних боргів, безнадійної заборгованості, а також удосконалення управлінського аспекту стосовно витрат та доходів кожного окремого підприємства.

Список використаних джерел:

1. Белозерцев В. С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств оптової торгівлі / В. С. Белозерцев // Вісник Дніпропетровського національного університету ім. О. Гончара, 2010. – с. 56–58.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість" затверджено наказом МФУ від 8.10.1999 р., № 237 із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів від 27.06.2013.

3. Соловей Н. В. Проблеми обліку дебіторської заборгованості / Н.В. Соловей, К.І. Маліношевська. – Л. : Растр-7, 2010. – с. 125–130.

*Марія Скирда, студентка 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Заволока Л.О., ст. викладач*

ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА УПРАВЛІННЯ

Сучасний стан розвитку економіки України характеризується спадом виробництва, погіршенням платіжної дисципліни, підвищенням відсоткових ставок на позиковий капітал та зростанням темпів інфляції. В таких умовах особливо актуальними стають питання щодо забезпечення підприємств оборотними коштами та їх ефективне використання, адже оборотний капітал підприємств має вплив на різні аспекти їх виробничо-господарської діяльності: на показники виробництва і реалізації продукції, використання матеріальних ресурсів у виробництві, структуру собівартості продукції, збалансованість грошових потоків по операційній, інвестиційній та фінансовій діяльності, фінансовий стан підприємств.

Досліджуючи сутність обігового капіталу, науковці дають різні тлумачення цього

поняття. На думку Гриньової В. М., Коюди В. О. та Лепейко Т. І.: “оборотний капітал – це кошти, що обслуговують процес господарської діяльності, які приймають участь одночасно і в процесі виробництва, і в процесі реалізації продукції”. О.П. Пархоменко пропонує таке визначення: “оборотний капітал – це авансована вартість в елементи оборотних виробничих фондів і фондів обігу на рік чи операційний цикл для забезпечення безперервного процесу виробництва та реалізації продукції з метою досягнення достатнього рівня прибутковості підприємства” [3, с. 83].

Особливості оборотного капіталу: 1) оборотний капітал являє собою інвестиційний ресурс, який спрямовується на фінансування утворення оборотних активів підприємства у конкретних їх видах; 2) на відміну від оборотних активів, переважна частка яких споживається в процесі операційної діяльності підприємства впродовж кожного циклу, оборотний капітал знаходиться у постійному обертанні; 3) постійне обертання оборотного капіталу в ході операційної діяльності підприємства характеризує процес його кругообороту. Цей кругооборот оборотного капіталу здійснюється впродовж всього життєвого циклу підприємства [1, с. 31].

Серед джерел формування оборотних коштів виділені власні та залучені джерела. Власні кошти покривають мінімальну потребу в оборотних коштах, а залучені – використовуються для покриття потреб підприємства у оборотних коштах.

Розмір оборотного капіталу залежить від обсягу виробництва, умов постачання і збуту, асортименту виробленої продукції, сезонності роботи, тривалості виробничого циклу, порядку розрахунків та інших факторів.

Управління оборотними активами в першу чергу має передбачати визначення оптимальної величини, розробку варіантів фінансування та забезпечення ефективності їх використання. Оптимальна величина оборотних активів повинна, з однієї сторони, забезпечувати безперебійне ефективне функціонування підприємства, з іншої – мінімізувати наявність недіючих поточних активів.

Управління елементами оборотного капіталу включає: управління грошовими коштами, управління запасами, управління дебіторською заборгованістю. Для ефективного управління оборотним капіталом підприємства необхідно детально дослідити всі елементи управління та сферу їх обігу. Це дасть можливість визначити елементи управління у функціональній складовій, а саме методи мотивації, способи контролю та організації [2, с. 47].

Отже, оборотний капітал є комплексним поняттям, яке характеризує процес ресурсного обороту на підприємстві. Для стабільного, добре налагодженого виробництва і реалізації продукції необхідна стабільна структура оборотного капіталу, яка характеризується достатнім рівнем ліквідності оборотного капіталу, мінімальними втратами оборотного капіталу у процесі використання їх в умовах інфляції та раціональним розміщення оборотного капіталу між сферами функціонування.

Управління оборотним капіталом є важливою частиною забезпечення ефективної діяльності підприємства, оскільки від правильності визначення потреби в оборотному капіталі, ефективності його використання залежить фінансова стійкість підприємства, їх кредитоспроможність та інвестиційна привабливість.

Ефективне управління оборотним капіталом дозволить раціонально використовувати матеріальні і фінансові ресурси, спрямовувати їх певну частину на вдосконалення та розвиток виробництва. Для підвищення ефективності управління оборотним капіталом підприємству необхідно розробити гнучку модель розрахунку

необхідного обсягу оборотного капіталу, ефективну саме для даного підприємства в рамках адаптивовану до змін макро- і мікросередовища. Покращення управління оборотним капіталом на вітчизняних підприємствах дозволить забезпечити досягнення поставлених управлінських цілей, а саме, підвищення прибутковості діяльності, оперативність реагування на проблеми що виникають, визначити конкретний процес на якому вони відбулись і, як наслідок, підвищити ефективність використання всіх елементів оборотного капіталу.

Список використаних джерел:

1. Кравченко О.С., Іванова Г.М. Оборотні активи: сутність, особливості формування та місце в фінансово-економічному механізмі управління підприємством / О.С. кравченко, Г.М. Іванов // Вісник ХНУ. – 2011. – № 5. – С. 29-32.
2. Пельтек Л.В., Писаренко С.М. Методологічні аспекти формування системи управління оборотними активами підприємства / Л.В. Пельтек, С.М. Писаренко // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 1(5). – С. 43-49.
3. Подольчак Н.Ю., Хотюн Н.В. Обіговий капітал як основа забезпечення безперервності ефективного функціонування підприємства / Н.Ю. Подольчак, Н.В. Хотюн // Економічні науки. – 2014. – № 2. – С. 83-85.

Олена Сова, к.е.н.

Університет економіки та права «КРОК», м. Київ

АНТИКРИЗОВІ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Одним із напрямів успіху діяльності підприємства та покращення його фінансового стану є вибір оптимальної антикризової стратегії управління.

Антикризове управління – це постійно організоване спеціальне управління, в основу якого покладена система методів і принципів розробки та реалізації специфічних управлінських рішень, що приймаються відокремленим суб'єктом в умовах суттєвих ресурсних й часових обмежень, підвищеного ризику, фінансових та інтелектуальних витрат для відновлення стійкого економічного розвитку підприємства і недопущення його ліквідації як суб'єкта господарювання [3, с. 22].

Основною метою антикризового управління є досягнення стабільних високих фінансових результатів, розширення сегменту ринку, забезпечення стійкого положення на ньому. Використання антикризових заходів унеможливило виникнення фінансових проблем, знижує ризику банкрутства підприємства, координує управлінські рішення з практичними діями, полегшує пристосування до ринкового середовища та вихід на нові ринки.

Обрана стратегія удосконалення системи управління підприємством повинна враховувати:

- цілі та принципи розвитку підприємства;
- рівень прийняття ефективних рішень і узгодження інформаційних потоків з процесами їх практичної реалізації;
- систему інтегрованого керування автоматизованим процесом виробництва.

В антикризовому управлінні сучасним підприємством може використовуватися значна кількість стратегій, наприклад [4, с. 170]:

1. Інвестиційна.
2. Інноваційна.
3. Виробнича.

4. Ресурсно-ринкова.
5. Товарно-ринкова.
6. Операційна.
7. Фінансова.
8. Маркетингова.
9. Стратегія диверсифікації.
10. Стратегія ціноутворення.
11. Корпоративна стратегія розвитку.
12. Конкурентна стратегія розвитку.

Доленосною проблемою в антикризовому управлінні є підвищення ступеня відповідальності менеджменту та обов'язків за рішення, що приймаються та делегуються. Успішні антикризові заходи нерозривно пов'язані зі скороченням поточних витрат, покращанням координування дій, підсиленням контролю та використанням наявних ситуаційних переваг [1, с. 66].

Особлива увага при здійсненні антикризового управління приділяється поєднанню стратегії і тактики; прийняття стратегічних рішень здійснюється на ранніх стадіях управління, коли сигнали про несприятливі тенденції можуть бути не зовсім достовірними; тактичні рішення приймаються на базі повної інформації, але в умовах обмеженості часу для здійснення докорінної перебудови діяльності підприємства [2].

Причинами виникнення кризи можуть бути як зовнішні (розвиток світової економіки, конкуренція, політична ситуація, недосконале законодавство тощо), так і внутрішні фактори (недостатній рівень кваліфікації персоналу, прорахунки в інвестиційній політиці, високий ступінь зношення виробничих засобів тощо), хоча зазначені причини впливають на виникнення кризового стану підприємства в комплексі, однак практично завжди є індивідуальними для кожної господарюючої установи. Для успішного функціонування кожне підприємство повинно мати гнучку та адаптивну стратегію антикризового менеджменту.

Список використаних джерел:

1. Алмашій Я. І. Антикризове фінансове управління підприємством: сутність та механізми реалізації / Я. І. Алмашій // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2015. – № 12. – С. 66-69.
2. Науменко А. П. Антикризове управління підприємством / А. П. Науменко, Т. О. Гаврилко. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/viewfile/518/502>
3. Чернишов В. В. Сучасне розуміння поняття антикризового управління / В.В. Чернишов // Механізм регулювання економіки. – 2011. – № 6. – С. 21-24.
4. Шконда В. В. Стратегії антикризового управління сучасним підприємством / В. В. Шконда, А.В. Кальянов // Наукові праці МАУП. – 2014. – Вип. 42. – С. 167-175.

*Катерина Сочка, ст. викладач
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород*

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ СФЕРИ

Одним з базових елементів ринкової системи вважається підприємництво, зокрема мале, що забезпечує насичення ринку відповідними товарами та послугами, сприяє інноваційному розвитку регіонів, заповнює вільні ринкові ніші у привабливих видах економічної діяльності, сприяє розвитку конкуренції.

В сучасних умовах нестабільності соціальної, економічної та політичної ситуації, динамічних технологічних змін, саме суб'єкти підприємництва найбільш швидко адаптуються до коливань зовнішнього середовища.

В Україні законодавчо закріплено два кількісних критерії виділення малого підприємництва – обсяг річного доходу та середньооблікова кількість працівників. Слід зазначити, що Прикінцевими положеннями Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» [4] з подальшим внесенням змін до Господарського Кодексу України [3, ст. 55] запроваджено поняття мікропідприємництва, що наблизило групування вітчизняних суб'єктів господарювання до загальноєвропейських та світових класифікаційних критеріїв.

Зокрема, суб'єктами мікропідприємництва визначено [3, ст. 55]:

- фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

- юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб, а річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Суб'єктами малого підприємництва є [3, ст. 55]:

- фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи - підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України;

- юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб, а річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.

Погоджуємося з думкою вітчизняних дослідників [1; 2; 7] про те, що управління фінансами малого підприємства суттєво відрізняється від великомасштабного підприємства, при цьому найбільш важливим завданням фінансового менеджменту в малому бізнесі є акцент на забезпеченні ефективного управління оборотним капіталом (виробничими запасами, дебіторською та кредиторською заборгованістю, готівковими коштами).

Активізація та розвиток малого підприємництва є важливим чинником подальшого розвитку ринкових відносин та стабілізації економічної ситуації в державі. Мале підприємство розвивається практично в усіх секторах економіки, але вважається найбільш важливим для тих видів економічної діяльності, де легко дотримуватися технологічних стандартів, невисокими є вимоги до управлінського досвіду, потрібні незначні фінансові ресурси для початку діяльності, виробляються товари та послуги сталого попиту, забезпечується швидкий оборот капіталу, орієнтовані головним чином на місцевий ринок, що є характерним для туристично-рекреаційної сфери.

В сучасних реаліях туризм та рекреація є сферами економічної діяльності, що певною мірою інтегровані у більшість сегментів сфери послуг, а їх розвиток суттєво впливає на такі сектори, як транспортне забезпечення, будівництво, роздрібна торгівля, зв'язок, сільське господарство, виробництво товарів широкого споживання.

Важливими чинниками, які вже вплинули та впливатимуть у подальшому на розбудову національного та світового туристично-рекреаційних ринків є демографічні зміни (зростання кількості населення, продовження середньої тривалості життя), збільшення тривалості вільного часу, підвищення рівня освіченості та розвиток культури відпочинку, зміни у світогляді, загальні тенденції щодо покращення матеріального та соціального стану населення, розвиток інформаційної, комунікаційної та транспортної інфраструктури, підвищення мобільності населення.

На наш погляд, особливості підприємницької діяльності в туристично-рекреаційній сфері, що суттєво впливають на ритмічність формування фінансових результатів діяльності, визначаються вираженою сезонністю діяльності та специфікою одномоментного виробництва та споживання туристично-рекреаційного продукту.

Закарпаття характеризується переважанням малого підприємництва у найбільш важливих видах економічної діяльності, що повністю корелюється з ситуацією в туристично-рекреаційній сфері, окремі показники діяльності якої (включаючи показники діяльності готелів та аналогічних (мотелі, хостели, кемпінги, туристичні бази тощо) засобів розміщування та спеціалізованих (санаторії, пансіонати з лікуванням, будинки та бази відпочинку тощо) засобів розміщування) в національному та регіональному вимірі наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Вибрані показники діяльності колективних засобів розміщування у 2011 та 2015 роках*

	2011				2015			
	Україна		Закарпатська область		Україна		Закарпатська область	
	Юр. особи	Фіз. особи	Юр. особи	Фіз. особи	Юр. особи	Фіз. особи	Юр. особи	Фіз. особи
Кількість засобів розміщування, од.	3629	2253	80	136	2375	1966	90	178
структура засобів розміщування, %	61,7	38,3	37,0	62,9	54,7	45,3	33,6	66,4
Кількість розміщених, тис. осіб	6549,3	877,6	156,6	46,9	4497,4	1282,4	137,5	92,5

* Складено за [5, с. 9-10, 48-49; 6, с. 12-13, 52-53]

Аналіз поданої у таблиці 1 інформації дає підстави стверджувати, що з 2011 по 2015 роки в національному вимірі мало місце зменшення кількості засобів розміщення (як фізичних, так і юридичних осіб), головним чином за рахунок вилученням з обліку об'єктів, розташованих в АР Крим та окупованих територіях Донецької та Луганської областей.

У Закарпатській області з 2011 року по 2015 рік кількість досліджуваних закладів у цілому зросла на 24% (в т.ч. юридичних осіб – на 12,5%, а фізичних осіб – на 30,9%), а показник кількості розміщених осіб у цей період у цілому збільшився на 13%, (при цьому зафіксовано скорочення на 12,2% туристів, розміщених в юридичних осіб, при одночасному збільшенні на 97,2% розміщених у фізичних осіб), що додатково

підтверджує пріоритетність та ефективність саме малого підприємництва у задоволенні туристично-рекреаційних послуг у регіоні.

Саме тому для забезпечення стабільного та прибуткового функціонування туристично-рекреаційного комплексу (представленого переважно малим бізнесом) з врахуванням нерівномірності формування туристичних потоків та фінансових ресурсів, сезонності попиту та пропозиції важливим є забезпечення ефективного управління саме оборотним капіталом (готівкові ресурси, кредиторська та дебіторська заборгованість).

Список використаних джерел:

1. Буряк Л. Д. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі: [Навч.-метод. посібник] / Буряк Л.Д. – К.: КНЕУ, 2002. – 84 с.
2. В. Виговська Особливості фінансового менеджменту малих підприємств [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/24907/27-Vyhovska.pdf?sequence=1>
3. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] // [за станом на 20.11.2016: №436-15]. Верховна Рада України – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page>
4. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні України [Електронний ресурс] // [Закон України: за станом на 22.03.2012: №4618-17]. Верховна Рада України – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
5. Колективні засоби розміщування в Україні у 2011 році. Статистичний бюлетень. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державної служби статистики України [за станом на 20.11.2016] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Колективні засоби розміщування в Україні у 2015 році. Статистичний бюлетень. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Державної служби статистики України [за станом на 20.11.2016] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Куликова О.Ф. Сучасні підходи до управління фінансами малих підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.zinet.info/index.php>

Галина Стеблій, к.е.н., професор

Наталія Тувакова, к.е.н., доцент

Львівський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Львів

РИНКОВІ ІНСТРУМЕНТИ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ В КОНТЕКСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Систему екологічного менеджменту й аудиту (СЕМА) трактують як ринково орієнтований механізм, а не важіль державного управління. Тому її варто реалізовувати у процесі ринкової трансформації захисту довкілля в Україні. Головним інструментом екологічного менеджменту є:

- податкові інструменти (пільгові чи дискримінаційні): податки на продукцію, види діяльності, джерела забруднення, вміст шкідливого компонента, користування ресурсами;

- інструменти системи кредитування (пільгові чи дискримінаційні): за напрямками діяльності, кредитними ставками, об'єктами і термінами кредитування;

- субсидії (прямі та непрямі) на державні екологічні проекти;

- екологічні платежі за викид та захоронення шкідливих речовин, за фізичні та біологічні види забруднення;

- ціннові інструменти;

- виплати за досягнення певних екологічних результатів і збереження стану середовища;
- продаж екологічних прав на викиди, екологічні квоти тощо;
- екологічне страхування;
- економіко-екологічне нормування;
- екологічний аудит;
- екологічне ліцензування [1, с. 109], [3, с. 490].

Екологічний менеджмент, як частина загальної системи менеджменту, включає в себе організаційну структуру, планування, розподіл відповідальності, практичну діяльність, процедури, процеси і ресурси, які необхідні для перегляду та коригування [4, с. 101], [5, с. 54].

На національному рівні екологічний менеджмент регулюється державними стандартами і технічними умовами. В Україні міжнародні стандарти серії ISO 14000 були прийняті як національні у 1997 році, отже підприємства повинні їх чітко дотримуватися.

Одночасно, для запровадження ринкових інструментів охорони довкілля в Україні необхідно, по-перше, трансформувати чинну методологічну базу, по-друге, запровадити нові ефективні ринкові регулятори природокористування. До ринкових регуляторів природокористування ми відносимо:

1. Екологічний податок, який діє в Україні з 2010 року [2, с. 75]. У той же час варто нараховувати суму податку не з собівартості продукції, а з прибутку виробника і в такий спосіб стимулювати його до змін технології, а відтак – до зменшення забруднення довкілля;

закласти в основу розрахунку екологічного податку принцип залежності від середніх граничних витрат виробника на зменшення забруднення;

запровадити коефіцієнти коригування суми екологічного податку залежно від зростання або зниження концентрації шкідливих речовин у продукції, тобто ввести прогресивне або регресивне екологічне оподаткування.

2. Податкові пільги і субсидії. Головне їх завдання - стимулювати активність щодо застосування сучасних науково – технічних досягнень. Втрати бюджетних коштів унаслідок впровадження податкових пільг можна компенсувати надходженнями від оподаткування підприємств, що використовують екологічно шкідливу продукцію.

3. Пільгові позики. Це важлива умова підтримання природоохоронних інвестицій у придбання капітальних благ виробниками. У переліку пільгових позик заслуговують на увагу такі методи, як безпроцентні чи з субсидованими процентами позики. До них зачисляють різні види цільового кредиту для фінансової підтримки суб'єктів господарювання, які запроваджують ресурсощадні та природоохоронні технології.

4. Платежі за забруднення довкілля. Доцільно зменшити перелік шкідливих речовин, викиди яких підлягають оплаті, з метою створення прийнятніших практичних умов для їхнього виконання. Водночас варто підвищити розміри нормативів плати за меншу кількість забруднювачів, однак лише тих, що є особливо шкідливими або для зниження викидів яких є необхідні технологічні передумови. В окремих випадках для дуже шкідливих речовин треба застосовувати адміністративні методи – накладати заборону на викиди. Нормативи плати за забруднення довкілля розроблені емпірично на підставі аналізу економічної шкоди та введені в дію ще з 1992 року. Еколого – економічні умови, що склалися сьогодні в Україні, потребують зміни розмірів плати за забруднення. Українські вчені розробили та

експериментально перевірили систему інформаційного забезпечення показників економічних збитків та гнучку систему коригування оцінок економічних збитків.

5. Реформа ціноутворення. Як засвідчує світовий досвід, завдяки диференціації цін на екологічно забруднену та екологічно чисту продукцію можна досягти позитивних результатів у зменшенні забруднення довкілля. За допомогою запровадження надбавок, доплат або знижок до цін, через цінове регулювання стимулюють виробництво і споживання екологічно чистої продукції, а також забезпечують пільгові умови для неї на ринку.

6. Технологічні премії. Цей економічний інструмент екополітики варто запроваджувати в Україні лише тоді, коли його ефективність буде підтверджена серйозними емпіричними дослідженнями у країнах з різними рівнями економічного розвитку.

До ефективних перспективних стимулів природоохоронної діяльності можна зачислити і ринкову реалізацію права на забруднення. Ця ідея існує як частина плану заохочення фірм до безвідходних технологій та використання вискоелективних очисних систем. Вона ґрунтується на різниці між фактичним та екологічно допустимим рівнем забруднення. Коли цей рівень нижчий від визначеної межі, фірма отримує право на забруднення довкілля у вигляді сертифіката, який можна продати іншій фірмі. Оскільки ж штрафи за забруднення у багато разів перевищують вартість сертифіката, то цю практику треба визнати доцільною для запровадження і у наших умовах.

Важливим економічним інструментом екополітики є екомаркування продукції та екосертифікація виробників. Екомаркування – це перш за все рекламний засіб, що забезпечує високу конкурентоспроможність товарів. Наприклад, у Нідерландах ціна квітів, що вирощені в органічному середовищі і мають спеціальний сертифікат, на 30% вища. У Великобританії товари, виготовлені з деревини лісів, експлуатованих на сталій основі, у середньому на 13% дорожчі, ніж стандартні вироби. Крім того, екомаркування у більшості розвинутих країн впливає на розмір мита.

Сьогодення потребує змін макроекономічної політики у напрямі фрмування еколого-економічних цінностей, реалізувати які слід відповідно до чинного законодавства України, передусім, на підставі Конституції України, Закону України «Про охорону навколишнього середовища», міжнародних угод і конвенцій, парафорованих Україною. Основою еколого-економічних цінностей макроекономічної політики повинна бути система заходів економічного, науково-технічного, організаційного та державно-правового забезпечення охорони життя і здоров'я громадян від небезпечного впливу довкілля, створеного внаслідок антропогенної діяльності та аномальних природних явищ. Суть державної екологічної політики полягає в розробленні пріоритетів розвитку країни на перспективу з урахуванням необхідності збереження здоров'я населення, збільшення тривалості життя, відродження ландшафтів, збереження екологічної, генетичної і матеріальної основи, природної спадщини і екологічної культури. Нині як ніколи людство усвідомлює, що економічне процвітання і підвищення рівня добробуту можливе лише на підставі екологічно збалансованого розвитку та дбайливого ставлення до природних багатств.

Список використаних джерел:

1. Білявська Ю. В. Екологічний менеджмент підприємства // Економіка України. – 2016. - №4, с. 104 – 111.
2. Міщенко В. С. Зміцнення бази екологічного оподаткування в Україні // Економіка України. – 2016. - №3, с. 75 – 87.

3. Стеблій Г., Шегинський І. Перспекиви формування нових еколого – економічних цінностей в Україні // Економіка України: десять років реформ. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2001, с. 471 – 490.
4. Siebert H. Economics of invironmental theory and policy – Berlin: Springer, 1998. – 187р.
5. Soderbaum P. Ecological Economics: A Political Economics Approach to Environment and Development/ - London: Earthscan, 2000. – 287р.

Віктор Стегура, викладач
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

ПЕРЕРОБКА ТА СПОСОБИ УТИЛІЗАЦІЇ СМІТТЯ ЯК ПРИБУТКОВИЙ БІЗНЕС В УКРАЇНІ

Сміття - неминучий «продукт» життєдіяльності людини. Середній мешканець великого міста щодня «постачає» від одного до двох кілограмів побутового сміття. Спробуйте підрахувати, скільки цього добра накопичується впродовж дня із усього міста? А за місяць? Або за рік. А в масштабах усієї країни. Та додайте до цього величезні обсяги відходів промислових...

Щорічно жителі України виробляють 11 млн. кубометрів побутових відходів. На сьогодні у нас нагромадилося 27 млрд. кубометрів твердих відходів. Два діючих вітчизняних заводи переробляють тільки десятку їхню частину. Все інше десятиліттями гниє на так званих полігонах, що, як затверджують екологи, просто небезпечні.[2]

Існує п'ять основних способів переробки відходів. Це спалювання, компостування, термоліз (спалювання без доступу повітря), складування і сортування з повторною переробкою. Недоліки простого складування сміття очевидні: площі для смітників завжди обмежені, та й ризик проникнення токсичних відходів у ґрунтові води чи самозаймання великий. (Для довідки: в Україні нараховується до 11 мільйонів смітників, вони займають 260 тис. га - приблизно таку ж площу, як держава Люксембург). Пресування і компостування відходів також мало підходить для України. Якщо в іспанському кліматі «переродження» відходів триває років сімдесят, то в нашому вдвічі довше. Тому ми найчастіше своє сміття спалюємо. Тобто витрачаємо кисень, а в атмосферу викидаємо тонни отрути. І великі гроші![1]

Згідно з оцінками спеціалістів, наприклад, середньостатистичний киянин за рік виробляє 330-380 тонн твердих відходів. Усі вони скидаються на сміттєзвалища (приблизно 90% сміття «осідає» на полігонах), де лежать десятками років. Така кількість відходів є нищівною для навколишнього середовища, адже, наприклад, пластик може зберігати форму понад 200 років. Зате після його переробки можна отримати цінну речовину – флекс. Це вторсировина для виготовлення хімічного волокна, з якого робляться ті ж самі пластикові пляшки (так можна вийти на майже безвідходне виробництво).

Голова Всеукраїнської екологічної ліги Тетяна Тимочко каже, що таке поведіння зі сміттям найперше впливає на стан атмосферного повітря, а також призводить до природних катаклізмів. «Мільярди тонн несортованого побутового сміття захоронені на полігонах, більшість з яких не відповідає нормам екологічної безпеки. [2]

Поки українці думають – куди подіти сміття, у країнах ЄС інша халепа – де його взяти. Адже на переробці сміття можна мати дуже непоганий бізнес. У розвинутих країнах перероблені відходи давно стали повноцінним продуктом міжнародної торгівлі. З вторинної сировини отримують теплову та електроенергію.

Проте, ситуація яка склалася в Україні із сміттям в подальшому буде кардинально змінена. Так, народні депутати України взяли за вирішення проблеми накопиченого в Україні сміття та небезпечних речовин. На їх переконання, необхідно кардинально змінювати підходи в організації переробки та утилізації відходів. На сьогоднішній день найдешевшим способом позбутися відходів є їх захоронення. Саме тому 80% всіх відходів просто закопуються у землю, в той час як у Європі лише 10% відходів захоронюються, а 90% направляються на переробку. Адаптувати українське законодавство до європейських стандартів та навести лад у сфері відходів покликаний законопроект № 4838.

Основна суть законопроекту така, що вона зробить проблематичним захоронення неперероблених відходів.

Відповідно, законопроект пропонує значно здорожчати захоронення неперероблених відходів, тобто, щоб це було економічно не вигідно. Бо сьогодні у нас захоронення коштує копійки, відповідно, вигідно економічно його просто закопувати у землю, а не переробляти. Так от це потрібно зробити економічно не вигідним підвищенням, як в усьому світі, тарифу на захоронення.

Цим законопроектом пропонується наступне – оплачувати переробку сміття буде виробник тари упаковки. Сміття на 80% складається із пластику, скла, паперу. Це те, що не перероблюється. Відповідно виробники тари, пляшок, пакетів і так далі будуть сплачувати утилізаційний збір, який буде збиратись у певний цільовий фонд.[3]

Сміттєпереробна галузь в Україні знаходиться на етапі становлення, і на сьогоднішній день вважається перспективною з точки зору інвестування. До того ж, сьогодні на ринку переробки вторсировини майже немає конкуренції, а тому цей вид діяльності є надзвичайно рентабельним. Звичайно, що в наших умовах, де сьогодні практично відсутня конкуренція, такий бізнес є надзвичайно рентабельним. За деякими підрахунками, одне таке міні-підприємство може повністю окупитися вже за півтора роки. Переробка сміття - це дуже прибутковий бізнес, наприклад, із целюлози виробляють паперові рушники, а зі скла та алюмінію - тротуарну плитку.

Двоє українських дослідників Марина Абрамова та Ісмаїл Османов розрахували структуру доходів від утилізації твердих побутових відходів різними методами: вивезення сміття на полігони, спалення ТПВ і переробка.

Результати їхнього аналізу продемонстрували, що сміттєзвалища – економічно збиткові, альтернатива спалення ТПВ ледве покриває витрати на обслуговування, а от сміттєпереробний комплекс дає можливість отримати значний прибуток від виробництва вторинної продукції і дозволяє швидко компенсувати витрати на побудову заводу.

За підрахунками експертів тверді побутові відходи в середньому містять:

- 20–40 % макулатури;
- 3–3-5 % чорних і кольорових металів;
- 4–6 % текстилю;
- 1–2 % пластмаси;
- 1–2 % склобою;
- 25–40 % харчових залишків.

Тому сміття без сумніву є економічно вигідною сировиною для отримання нових матеріалів.

Ще одна ідея з переробки сміття, що є дуже перспективною, як для інвесторів, які мають на меті отримати прибуток від сміття, так і для покращення екологічного

середовища міст, регіонів та країни взагалі, полягає в виробництві альтернативної енергії – біогаз, який утворюється у надрах сміттєзвалищ.[2]

Величезні накопичення міських відходів на полігонах разом з вологим папером та органічними рештками утворюють сприятливі умови (відсутність кисню, світла) для розмноження бактерій, які продукують метан. Тому розклад відходів органічного походження є природним джерелом отримання метану.

Збір та використання такого біогазу – не лише чудова енергетична альтернатива традиційному паливу, але й часткове вирішення екологічної проблеми, оскільки метан, який виробляється на смітниках, у 20 разів шкідливіший для навколишнього середовища, ніж CO₂. [3]

Зважаючи на загальну складну економічну ситуацію в країні, експерти вбачають вирішення цього питання у залученні іноземних інвестицій у будівництво таких підприємств. Бізнес з переробки сміття при правильній організації справи може приносити просто грандіозні доходи. Адже сировини для переробного сміття заводу, тобто звичайного сміття потрібна просто неймовірна кількість. І дійсно загальна кількість сміття, як незмінне наслідок нашої цивілізації, не просто дуже велике – а правильніше буде сказати просто гігантську кількість, причому загальний обсяг сміття постійно і незмінно збільшується. Сьогодні існує дуже відоме і цікаве філософське твердження, таке як «гроші – це сміття», однак проаналізувавши ситуацію в даному сегменті на ринку України можна прийти до такого незвичайного твердження як «сміття – це гроші»!

Звичайно, це лише невеликі проекти, які в перспективі можуть реально вплинути на енергетичну, соціальну, екологічну ситуацію України.

Проте, об'єднавши зусилля місцевих рад, бізнесу та громадськості, проекти з переробки сміття можуть стати потужними економічно прибутковими підприємствами з виробництва чистої енергії.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про відходи" [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/187/98-80>
2. Переробка сміття — можливість заробити мільйон [Електронний ресурс] // Все про гроші та бізнес в Україні. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://uacredity.com/pererobka-smitty-a-mozhlyvist-zarobiti-miljon/>
3. Тематичні статті про вивезення сміття, Переробка сміття [Електронний ресурс] // pererobka. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://pererobka.com/tematiczni-statti-pro-vivezennya-smitty-a-pererobka-smitty-a/>

Світлана Стегура, магістрант

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

Науковий керівник: Кампо Г.М., к.е.н., доцент

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА ЙОГО РОЛЬ У ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

За умов переходу економіки України до ринкових відносин, суттєвого розширення прав підприємств у галузі фінансово-економічної діяльності значно зростає роль своєчасного та якісного аналізу фінансового стану підприємств, оцінки їхньої ліквідності, платоспроможності і фінансової стійкості та пошуку шляхів підвищення і зміцнення фінансової стабільності.

Особливого значення набуває своєчасна та об'єктивна оцінка фінансового стану підприємств за виникнення різноманітних форм власності, оскільки жодний власник не повинен нехтувати потенційними можливостями збільшення прибутку (доходу) фірми, які можна виявити тільки на підставі своєчасного й об'єктивного аналізу фінансового стану підприємств.

Фінансовий стан підприємства - це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [2].

Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Тому на нього впливають усі ці види діяльності підприємства. Передовсім на фінансовому стані підприємства позитивно позначаються безперервний випуск і реалізація високоякісної продукції.

Як правило, що вищі показники обсягу виробництва і реалізації продукції, робіт, послуг і нижча їх собівартість, то вища прибутковість підприємства, що позитивно впливає на його фінансовий стан

Неритмічність виробничих процесів, погіршення якості продукції, труднощі з її реалізацією призводять до зменшення надходження коштів на рахунки підприємства, в результаті чого погіршується його платоспроможність. Існує і зворотний зв'язок, оскільки брак коштів може призвести до перебоїв у забезпеченні матеріальними ресурсами, а отже у виробничому процесі.

Фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів, фінансової стійкості з метою ефективного функціонування підприємства [1].

Метою оцінки фінансового стану підприємства є пошук резервів підвищення рентабельності виробництва і зміцнення комерційного розрахунку як основи стабільної роботи підприємства і виконання ним зобов'язань перед бюджетом, банком та іншими установами. [4].

Основними завданнями аналізу фінансового стану є:

- дослідження рентабельності та фінансової стійкості підприємства;
- дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами;
- об'єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- оцінка становища суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісна оцінка його конкурентоспроможності;
- аналіз ділової активності підприємства та його становища на ринку цінних паперів;
- визначення ефективності використання фінансових ресурсів [2].

Аналіз фінансового стану підприємства є необхідним етапом для розробки планів і прогнозів фінансового оздоровлення підприємств, так, як він є частиною загального аналізу господарської діяльності підприємства, який складається з двох взаємозв'язаних розділів: фінансового та управлінського аналізу.

Розподіл аналізу на фінансовий та управлінський зумовлений розподілом системи бухгалтерського обліку, яка склалася на практиці, на фінансовий та управлінський облік. Обидва види аналізу взаємозв'язані, мають спільну інформаційну базу (рис.1).

Рис. 1. Місце фінансового аналізу у загальній системі аналізу господарської діяльності підприємства [3]

Особливостями зовнішнього фінансового аналізу є:

- орієнтація аналізу на публічну, зовнішню звітність підприємства;
- множинність об'єктів-користувачів;
- різноманітність цілей і інтересів суб'єктів аналізу;
- максимальна відкритість результатів аналізу для користувачів.

Основним змістом зовнішнього фінансового аналізу, який здійснюється партнерами підприємства, контролюючими органами на основі даних публічної фінансової звітності, є:

- аналіз абсолютних показників прибутку;
- аналіз показників рентабельності;
- аналіз фінансового стану, фінансової стійкості, стабільності підприємства, його платоспроможності та ліквідності балансу;
- аналіз ефективності використання залученого капіталу;
- економічна діагностика фінансового стану підприємства. [1].

На відміну від внутрішнього, відповідні складові зовнішнього аналізу більш формалізовані та менш деталізовані. Різниця у змісті зовнішнього і внутрішнього аналізу пов'язана з різницею інформаційного забезпечення і завдань, що їх вирішують обидва ці види аналізу.

Основним змістом внутрішнього (традиційного) аналізу фінансового стану підприємства є:

- аналіз майна (капіталу) підприємства;
- аналіз фінансової стійкості та стабільності підприємства;
- оцінка ділової активності підприємства;
- аналіз динаміки прибутку та рентабельності підприємства і факторів, що на них впливають;
- аналіз кредитоспроможності підприємства;
- оцінка використання майна та вкладеного капіталу;

- аналіз власних фінансових ресурсів;
- аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства;
- аналіз самоокупності підприємства.

Цей аналіз здійснюється аналітиками підприємства і ґрунтується на широкій інформаційній базі, включаючи й оперативні дані [4].

Традиційна практика аналізу фінансового стану підприємства опрацювала певні прийоми й методи його здійснення.

Можна назвати шість основних прийомів аналізу:

1. горизонтальний (часовий) аналіз - порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом;

2. вертикальний (структурний) аналіз - визначення структури фінансових показників з оцінкою впливу різних факторів на кінцевий результат;

3. трендовий аналіз - порівняння кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів та визначення тренду, тобто основної тенденції динаміки показників, очищеної від впливу індивідуальних особливостей окремих періодів (за допомогою тренду здійснюється екстраполяція найважливіших фінансових показників на перспективний період, тобто перспективний прогнозний аналіз фінансового стану);

4. аналіз відносних показників (коефіцієнтів) - розрахунок відношень між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозв'язків показників;

5. порівняльний аналіз - внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками самого підприємства та його дочірніх підприємств (філій), а також міжгосподарський аналіз показників даної фірми порівняно з показниками конкурентів або із середньогалузевими та середніми показниками.

6. факторний аналіз - визначення впливу окремих факторів (причин) на результативний показник детермінованих (розділених у часі) або стохастичних (що не мають певного порядку) прийомів дослідження. При цьому факторний аналіз може бути як прямим (власне аналіз), коли результативний показник розділяють на окремі складові, так і зворотним (синтез), коли його окремі елементи з'єднують у загальний результативний показник. [3].

Підбиваючи підсумок розгляду сутності оцінки фінансового стану підприємства, слід іще раз підкреслити, що необхідність та значення такої оцінки зумовлені потребою систематичного аналізу та вдосконалення роботи за ринкових відносин, переходу до самоокупності, самофінансування, потребою в поліпшенні використання фінансових ресурсів, а також пошуком у цій царині резервів зміцнення фінансової стабільності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента. - К.: Ника-Центр, Эльга, 1999.
2. Економічний аналіз: Навч. посібник / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбаток; За ред. М.Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2005. – 540 с.
3. Островська О.А. Фінансовий стан підприємства та його оцінка // Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції “Теорія і практика перебудови економіки”: Черкаси, 25-27 листопада 2012 р./ Відповід. ред. В.І.Хомяков.- Черкаси: ЧДТУ.- 2012.
4. Турило А.М. Методологічні підходи до оцінки фінансової діяльності підприємства // Фінанси України. – 2007. – № 3.

*Оксана Стефанишин, ст. викладач
Львівський інститут МАУП, м. Львів*

ОБГРУНТУВАННЯ ЛОГІКИ МЕТОДИЧНОГО ПІДХОДУ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ РОЗДРІБНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Теоретичні та практичні дослідження діяльності роздрібних торговельних підприємств відображають ключову, переважаючу роль фінансового забезпечення для їх подальшого розвитку. Відтак, постає необхідність дослідження фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств, при цьому визначення самого стану фінансового забезпечення та його впливу на якісні та кількісні зміни в діяльності підприємств торгівлі.

Вивчення та критичний розгляд існуючих наукових праць як зарубіжних, так і вітчизняних вчених, присвячених формуванню теоретико-методичних підходів до діагностики фінансового забезпечення підприємств дозволяють стверджувати, що питання є малодослідженим стосовно розвитку торговельних підприємств загалом та роздрібних зокрема. Достатньо добре дослідженими є питання оцінки, аналізу чи діагностики розвитку малого підприємництва, промислових підприємств.

Першою проблемою при формуванні методичного підходу до дослідження фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств є встановлення виду такого дослідження. Аналітичні дослідження діяльності підприємств можуть здійснення у формі оцінки, аналізу та діагностики. Вибір форми дослідження повинен бути зумовлений такими основними параметрами:

- дослідження стосується фінансового забезпечення роздрібних торговельних підприємств;
- дослідження ґрунтуватиметься переважно на фінансовій звітності торговельних підприємств;
- результатом дослідження повинна бути чітка, повна та достовірна характеристика фінансового забезпечення роздрібною торговельною підприємства;
- розроблена методика повинна бути науково обґрунтованою, проте зрозумілою і доступною в щоденній роботі роздрібних торговельних підприємств.

В найбільшій мірі таким вимогам відповідає, на нашу думку, економічна діагностика, яка є «різновидом економічного аналізу, проте їй притаманні специфічні методи» [4, с.3]. Діагностика, як специфічний вид аналітичного дослідження, має виражену ситуаційну особливість; ґрунтується здебільшого на фінансовій звітності підприємства; результатом є діагноз – встановлення стану об'єкта дослідження (фінансового забезпечення), його відхилення від нормального стану. Водночас, діагностика - це складова управлінської діяльності щодо дослідження та аналізу фінансово-господарського стану підприємства з метою виявлення відхилень, мінімізації негативного впливу зовнішнього та внутрішнього середовища, а також формування рекомендацій для прийняття ефективних управлінських рішень [1, с. 134-135].

Також знаходимо підтвердження раціональності наших міркувань стосовно вибору форми аналізу фінансового забезпечення, а саме - діагностики, у Н.Чопко: «діагностика забезпеченості фінансовими ресурсами – це процес розпізнавання стану досліджуваного об'єкта пов'язаного з формуванням структури фінансування,

виявлення проблем пов'язаних із залученням фінансових ресурсів та розробка шляхів і напрямків їх можливого розв'язання [3, с.503].

Щодо зрозумілості і доступності методики діагностики в щоденній роботі роздрібних торговельних підприємств, то, доцільно, на нашу думку, зосередити свою увагу на розробці методики експрес-діагностики фінансового забезпечення розвитку роздрібних торговельних підприємств, яка є «сукупністю послідовно здійснюваних операцій, що дозволяють розпізнавати зміни в стані підприємства торгівлі і вірогідно встановлювати рівень відповідності режиму його функціонування заданим параметрам, виділяти контури виникаючих взаємозв'язків і об'єктивно визначати симптоми та причини наявних відхилень, підготовлювати висновки про дійсний стан справ на підприємстві, вчасно враховувати результати економічної діагностики в системі управління підприємством торгівлі» [2].

Нашою метою є формування комплексної методики експрес-діагностики фінансового забезпечення розвитку роздрібних торговельних підприємств шляхом використання наявних та найбільш прийнятних методик з врахуванням особливостей об'єкта дослідження.

Сутність експрес-діагностики фінансового забезпечення роздрібних торговельних підприємств полягає в здійсненні послідовних, взаємопов'язаних етапів, в яких чітко відображаються конкретні прийоми та методи, застосування яких дозволить в кінцевому підсумку створити уявлення – «діагноз» про об'єкт дослідження.

Експрес-діагностика фінансового забезпечення торговельних підприємств повинна, на нашу думку, складатись із чотирьох послідовно здійснюваних та взаємопов'язаних етапів: методичного забезпечення, діагностичного обстеження, постановки діагнозу та рекомендаційного.

На першому етапі експрес-діагностики фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств здійснюється вибір та обґрунтування методів діагностики та показників, за якими вона буде здійснюватись.

Досліджуючи основні аспекти проведення діагностики стану забезпечення фінансовими ресурсами розвитку підприємства, знаходимо підтвердження нашої позиції про доцільність проведення саме експрес-діагностики, як однієї з форм діагностики фінансового забезпечення підприємства «експрес-діагностика стану фінансового забезпечення діяльності підприємства передбачає побудову та аналіз взаємопов'язаних показників, що характеризують загальний фінансовий стан та структуру забезпеченості фінансовими ресурсами діяльності підприємства» [3, с.504]. Варто зазначити, що в наукових публікаціях присутній значний плюралізм стосовно переліку показників, здатних відображати фінансове забезпечення підприємства.

Використовуючи розробки учених Гуцул М.О., Чопко Н., Савчук Л.М., Сокиринської І.Г та, виходячи із вимог до результатів дослідження, вважаємо за доцільне для проведення діагностики фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств використовувати групи показників в розрізі наступних напрямків: показники поточного фінансування; показники структури капіталу; показники ефективності фінансової діяльності. Логіка вибору таких груп показників полягає в тому, щоб надати максимально повну характеристику фінансового забезпечення, яке забезпечує розвиток роздрібного торговельного підприємства з врахуванням достатності власних коштів для здійснення господарської діяльності, оптимальної структури фінансових ресурсів, ефективності використання фінансових ресурсів підприємства.

Слід зазначити, що визначення кожного показника окремо не дозволить однозначно охарактеризувати стан фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств, оскільки одна частина показників може мати достатньо високе значення, а інша – навпаки низьке. Це ускладнює процес обробки даних для постановки діагнозу щодо об'єкта дослідження. Тому, наступним кроком після обґрунтування вибору показників експрес-діагностики фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств є визначення інтегрального показника, як узагальнюючого показника комплексної економічної оцінки, здійсненої в ході дослідження. Інтегральна оцінка дає змогу поєднати в одному показнику багато різних за назвою, одиницями виміру, вагомістю та іншими характеристиками чинників. Це спрощує процедуру експрес-діагностики фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств, є надійним варіантом її проведення і надання об'єктивних остаточних висновків, постановки діагнозу.

Сформовані методичні рекомендації щодо проведення експрес-діагностики фінансового забезпечення розвитку торговельних підприємств передбачають визначення стану фінансового забезпечення досліджуваних підприємств з одночасним встановленням оптимального значення інтегрального показника, що дозволить проводити порівняння отриманих фактичних значень і встановлювати висновки, «діагноз» щодо стану досліджуваних об'єктів.

Заключним етапом дослідження фінансового забезпечення роздрібного торговельного підприємства є рекомендаційний, який передбачає пропозиції щодо удосконалення фінансового забезпечення, зокрема які стосуються формування фінансової стратегії та тактики розвитку роздрібного торговельного підприємства.

Тому, долучаємось до думки, що своєчасна діагностика дозволяє виявити не тільки стан, але й причини, що перешкоджають успішному розвитку підприємства, а самі результати діагностики є основою прогнозування альтернатив розвитку об'єкта дослідження [3].

Список використаних джерел:

1. Дарміць Р. З. Діагностика в системі реалізації інвестиційних проектів / Р.З Дарміць, Г.В. Лещук // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. - № 4. – Т. 3. – С.133-139.
2. Сагалакова Н.О. Експрес-діагностика діяльності підприємств торгівлі / Н.О. Сагалакова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/prvse/2010_3/24.pdf
3. Чопко Н. Діагностика стану фінансового забезпечення розвитку підприємства / Н.Чопко // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – Вип. 19. – С. 503–506.
4. Шпанковська Н.Г. Економічна діагностика. Розділ 1. Основні категорії економічної діагностики. / Н.Г. Шпанковська, І.М. Ізвекова, Т.В. Кравченко, Н.О. Котенко. – Дніпропетровськ: НМетАУ. – 2005. – С.52.

*Анастасія Третяк, Микола Шаршунович, студенти 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Панасейко С.М., к.е.н., доцент*

ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНИЙ КОНТРОЛІНГ: ЕТАПИ ВПРОВАДЖЕННЯ, ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

В умовах сьогодення актуальною є тенденція переходу до концепції управління вартістю компанії, тобто капіталізації грошових потоків, що генеруються бізнесом. Основною метою власників підприємств є підвищення їх вартості. Для інформування

власників щодо результатів, служба контролінгу повинна розробити набір показників, оцінка яких дозволяє відповісти на це питання.

Роль контролінгу не лише в тому, щоб фіксувати фінансові результати і забезпечувати керівництво необхідною інформацією для обґрунтування управлінських рішень, а й в зосередженні на довгострокових грошових потоках, виходячи з вартісних показників, оцінюванні результатів діяльності компанії з точки зору інвестування грошових коштів. Управління вартістю у сучасних умовах ведення бізнесу та пошуку інвестицій і капіталовкладень є дуже важливим завданням – воно дозволяє оцінити ефективність діяльності компанії як у короткостроковому, так і в довгостроковому періоді [1].

Звертаючись до дефініції поняття, то «контролінг» - це напрям практичної діяльності на підприємстві, який полягає в забезпеченні максимально ефективної реалізації всіх функцій управління. Значимість його полягає в тому, що поставлена на достатньому рівні система контролінгу допомагає своєчасно та правильно оцінювати становище, що склалося на підприємстві, швидко реагувати на сформовані фактори зовнішнього середовища. Це дає можливість здійснювати планування дій і прогнозування основних показників діяльності підприємства, що підвищує ефективність його роботи [3].

Визначаючи етапи впровадження вартісно-орієнтованого контролінгу в діяльність підприємства, слід звернути увагу на те, що їх виділяють два: «шоковий», тобто вартісно-орієнтоване управління впроваджується одразу для всього підприємства і «поступовий», тобто вартісно-орієнтований контролінг впроваджується в одному з підрозділів в якості пробного проекту.

Важливим етапом запровадження вартісно-орієнтованого контролінгу на підприємстві є побудова дерева ключових фінансових показників. Можна виокремити три підходи до побудови системи показників:

1. Затвердження найважливіших абсолютних та відносних показників, які характеризують створення вартості, є результатом проведеної роботи з їх ідентифікації за ієрархічним методом («знизу вверху» чи навпаки).

2. Вартісні параметри задаються «зверху» як для підрозділів так і для всього підприємства в цілому.

3. Встановлюються нормативні величини показників для всієї компанії та для її структурних підрозділів.

Для побудови дерева ключових показників або факторів зростання вартості спочатку проводяться дослідження умов ведення бізнесу та результатів фінансово-господарської діяльності компанії. На основі отриманої інформації визначається пріоритетність та супідрядність показників (факторів), здійснюється їх класифікація за певними критеріями. Переваги зазначеного підходу порівняно із іншими полягають у можливості наглядно представити ланцюжок створення вартості, визначити джерела створення вартості, зрозуміти характер їх взаємозв'язків [2].

Варто зазначити, що використання розглянутих факторів, або фундаментальних вартісних показників (EVA, MVA, CVA, CFROI та ін.) в управлінні вартістю залежить від бачення менеджменту компанії, власників чи акціонерів переваг та недоліків як окремих показників, так і системи VBM в цілому. Так, перевагами системи вартісно-орієнтованого контролінгу є:

– узгодження інтересів власників та менеджерів підприємства;

- можливість здійснювати спостереження та прогноз зміни вартості у довгостроковій перспективі;
 - забезпечення зв'язку між вартістю та стратегією підприємства;
 - визначення ключових факторів, які мають вплив на зміну вартості та можуть бути інструментами стратегічного та оперативного управління;
 - сприяння розробленню мотиваційних схем [2].
- Разом з тим, розглянута концепція, як і будь-яка інша, має низку недоліків:
- вартість підприємства не може бути оцінена достовірно через використання прогнозних даних про доходи;
 - в умовах недосконалого фондового ринку ринкова вартість акцій не є об'єктивним показником, оскільки не дає точну оцінку вартості акціонерного капіталу;
 - спроба узгодження інтересів власників та менеджерів шляхом співвідношення матеріальної винагороди останніх зі зростанням вартості підприємства може призвести до маніпулювання інформацією зі сторони менеджерів;
 - власники не завжди зацікавлені у зростанні вартості підприємства у довгостроковому періоді, оскільки мають свої власні вигоди пов'язані зі споживанням у поточному періоді;
 - жоден з показників не здатен відображати усі аспекти діяльності підприємства та сприяти підвищенню вартості у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Білай О. В. Контролінг в системі управління вартістю підприємства / О. В. Білай. – 2014.
2. Етапи впровадження вартісно-орієнтованого контролінгу та його практична значимість [Електронний ресурс] // 2015 – Режим доступу до ресурсу: <http://um.co.ua/13/13-4/13-45122.html>
3. Тарасенко С. І. Концепції вартісно-орієнтованого управління підприємством в системі контролінгу / С. І. Тарасенко, О. В. Боюн. // Економічні науки.

Любов Щур, магістрант

*Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка,
м. Полтава*

Науковий керівник: Завора Т.М., к.е.н., доцент

ПЛАНУВАННЯ ПРИБУТКУ ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зростання прибутку підприємства значною мірою визначає темпи економічного розвитку країни, окремих регіонів, збільшення суспільного багатства і підвищення життєвого рівня населення. Прибуток підприємства забезпечує зростання обсягів власних фінансових ресурсів, потрібних для здійснення фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання. У свою чергу, їх нестача спричиняє ризик виникнення боргів, що у підсумку може призвести до банкрутства підприємства. У цьому контексті формування механізму управління прибутком підприємств і його адаптація до ринкових умов має важливе значення.

Економічній категорії прибутку приділяється достатньо уваги в науковій та практичній літературі, оскільки саме прибуток визначає ефективність функціонування підприємства. Усе це зумовлює потребу дослідження теоретичних засад функціонування прибутку і його впливу на темпи і пропорції суспільного відтворення [1]. Одночасно, в сучасних умовах господарювання прибуток – є і основним джерелом соціально-економічного розвитку підприємств, оскільки це

підсумковий показник, результат фінансово-господарської діяльності підприємств. На формування прибутку як фінансового показника роботи підприємства, що відбивається в бухгалтерському обліку, в офіційній звітності суб'єктів господарювання, впливає встановлений порядок визначення фінансових результатів діяльності; обчислення собівартості продукції (робіт, послуг); загальногосподарських витрат; визначення прибутків (збитків) від фінансових операцій, іншої діяльності.

Розмір прибутку залежить від об'єму випуску продукції, її признання, якості і витрат праці, предметів і засобів праці на виробництво, від результатів господарювання. Прибуток характеризує кінцеві результати діяльності підприємства і зв'язок між виробництвом та обертанням, стимулює розвиток суспільства. Прагнення отримувати прибуток змушує підприємства використовувати інноваційні підходи у розвитку виробництва.

Прибуток підприємства формується за рахунок таких джерел:

- прибуток від реалізації продукції, робіт, послуг;
- прибуток від продажу майна;
- прибуток від позареалізаційних операцій.

Із загального прибутку сплачується податок згідно з умовами, передбаченими законодавством про оподаткування прибутку підприємств. Прибуток, що залишився після оподаткування, поступає в повне розпорядження підприємства та використовується згідно з його статутом і рішенням власників для матеріального заохочення і соціального розвитку, формування резервного фонду, фондів комерційного ризику, виробничого розвитку, виплати дивідендів, поповнення інших фондів, що формуються за рішенням підприємства. Розмір фондів фінансових коштів, що утворюються підприємством за рахунок чистого прибутку, не регламентуються, за винятком резервного фонду (для акціонерних товариств) [2].

Операційна діяльність – це основна діяльність підприємства, що є головною метою створення підприємства, забезпечує основну частину його доходу і пов'язана з виробництвом та реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг). Прибуток від операційної діяльності являє собою сукупний обсяг прибутку від реалізації продукції й прибутку від інших операцій, що не відносяться до інвестиційної або фінансової діяльності.

Розглядаючи головну мету планування прибутком слід зазначити, що вона нерозривно пов'язана з головною метою господарської діяльності підприємства в цілому і реалізується з нею в єдиному комплексі [3]. З розвитком теорії прибутку змінювалися і підходи економістів до визначення головної мети управління нею. У генезисі цієї проблеми можна виділити три основних підходи.

1. Класична економічна теорія стверджувала, що головною метою господарської діяльності підприємства є максимізація прибутку.

2. Теорія стійкого економічного росту, що розвивається багатьма наступними економістами, головною метою господарської діяльності висуває забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку.

3. Сучасна економічна теорія як головну мету господарської діяльності підприємства висуває забезпечення максимізації добробуту власників підприємства, що одержує конкретне вираження в максимізації ринкової вартості підприємства [4].

Планування операційного прибутку підприємства включає такі складові:

- визначення обсягу продажу, який забезпечує беззбиткову операційну діяльність;
- використання операційного левериджу в обґрунтуванні збільшення прибутку;

– проведення операційного аналізу для оцінки впливу факторів на обсяг прибутку.

Під час планування прибутку від операційної діяльності необхідно визначити точку беззбитковості, яка відповідає такому обсягу продажу, за якого надходження від реалізації продукції дорівнюють витратам на виробництво і реалізацію цієї продукції.

Отже, система планування прибутком реалізує свою головну мету шляхом здійснення певних функцій, які підрозділяються на дві основні групи, обумовлені комплексним змістом розглянутої системи управління прибутком [4]. Перша група – це функції управління прибутком як управлінської системи, вони є складовими частинами будь-якого процесу планування поза залежністю від виду діяльності підприємства, його організаційно-правової форми, розміру. Наступна, функції управління прибутком як спеціальної області управління підприємством. Склад цих функцій визначається конкретним об'єктом відповідної управлінської системи. Теорія управління розглядає ці функції як специфічні.

Таким чином, планування операційним прибутком базується на використанні елементів операційного левериджу та врахуванні впливу їх змін на результати фінансової діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Кобець А. О. Принципи управління прибутком підприємства / А.О. Кобець // Управління розвитком : Міжнар. наук.-метод. конф. ХНЕУ. – Х., 2007. – С. 112–113.
2. Ковальчук І. В. Прибуток як кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства. Сутність рента-бельності. Економіка підприємства : навч. посіб. / І. В. Ковальчук. – К., 2008. – 638 с.
3. Завора Т.М. Особливості прогнозування статей фінансової звітності в контексті Шеремета // Фінансова безпека в системі забезпечення національних економічних інтересів: проблеми і перспективи: Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції, 21 – 22 травня 2015 р. – Полтава: ПолтНТУ, 2015. – с. 209 – 213
4. Шпрягіна О. Прибуток підприємства: історичний аспект / О. Шпрягіна // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 12. – С. 156–159.

Ірина Юр'єва, к.е.н., доцент

НТУ «Харківський політехнічний університет», м. Харків

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ЯК СКЛADOVA ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

В системі управління фінансами підприємств необхідно застосовувати сучасні елементи фінансового механізму. Фінансовий механізм підприємств – це система управління фінансами підприємств, яка передбачає організацію взаємодії фінансових відносин і фондів грошових засобів, з метою ефективною їх взаємодії на кінцевий результат виробництва, яка встановлюється державою відповідно з вимогами економічних законів. Розв'язанням проблем із втілення фінансового механізму управління підприємством як складової забезпечення фінансової та економічної безпеки на підприємствах висвітлено в роботах багатьох провідних вітчизняних та зарубіжних вчених. Теоретичні та практичні питання моделювання фінансового механізму економічної безпеки підприємства знайшли відображення в роботах А. Одінцева, В. Волошина, О. Ареф'єва, Д. Ковальова, С. Покропивного, Т. Васильцева та ін.. Вклад у дослідження економічної безпеки підприємства внесли відомі вчені-економісти: Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М., В. Тамбовцев, Р. Дацків, Плетникова І. Л., В. Шликов, Кірієнко А. В. Сучасний

фінансовий механізм підприємств пов'язан з управлінням фінансовими відносинами, які виникають на підприємстві та їх грошовими фондами задля фінансової та економічної безпеки підприємства. В одночас із застосуванням фінансового механізму, фінансова та економічна безпека підприємства повинна передбачити найбільш ефективне використання корпоративних фінансових ресурсів для запобігання погроз і для забезпечення стабільного функціонування підприємства в сьогоденні і в майбутньому.

Застосування фінансового механізму як механізму забезпечення економічної безпеки підприємства розглядається як необхідний стан якого-небудь господарюючого суб'єкта, який характеризується наявністю стабільного доходу та інших ресурсів, які дозволяють підтримати рівень життєздатності підприємства. Вона містить у собі: збереження платоспроможності; планування майбутніх грошових потоків економічного суб'єкта; безпека зайнятості.

Фінансовий механізм повинен сприяти найбільш повній та ефективній реалізації фінансами своїх функцій та їх взаємодії. Перед усім за допомогою механізму управління фінансами підприємств досягається забезпеченість їх необхідними грошовими засобами, а також корпоративними ресурсами. Корпоративні ресурси – це фактори бізнесу, які використовуються власниками і менеджерами підприємства для виконання цілей бізнесу, серед них виділяється: ресурс капіталу, де акціонерний капітал підприємства в комбінації з позиковими фінансовими ресурсами є кровоносною системою підприємства і дозволяє здобувати та підтримувати інші корпоративні ресурси, споконвічно відсутні у засновників даного підприємства.

Фінансовий механізм забезпечує фінансову безпеку підприємства, яка у свою чергу, містить такі складові:

- бюджетну безпеку — це стан забезпечення платоспроможності держави з урахуванням балансу доходів і видатків державного і місцевих бюджетів та ефективності використання бюджетних коштів;

- валютну безпеку — стан курсоутворення, який створює оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняного експорту, безперешкодного припливу в країну іноземних інвестицій, інтеграції України до світової економічної системи, а також максимально захищає від потрясінь на міжнародних валютних ринках;

- грошово-кредитну безпеку — стан грошово-кредитної системи, який характеризується стабільністю грошової одиниці, доступністю кредитних ресурсів та таким рівнем інфляції, що забезпечує економічне зростання та підвищення реальних доходів населення;

- боргову безпеку — це такий рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування та ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, що не загрожує втратою суверенітету і руйнуванням вітчизняної фінансової системи;

- безпеку страхового ринку — це такий рівень забезпеченості страхових компаній фінансовими ресурсами, який дав би їм змогу в разі потреби відшкодувати обумовлені в договорах страхування збитки їх клієнтів і забезпечити ефективне функціонування;

- безпеку фондового ринку — це оптимальний обсяг капіталізації ринку (з огляду на представлені на ньому цінні папери, їх структуру та рівень ліквідності), здатний забезпечити стійкий фінансовий стан емітентів, власників, покупців, організаторів

торгівлі, торгівців, інститутів спільного інвестування, посередників (брокерів), консультантів, реєстраторів, депозитаріїв, зберігачів та держави в цілому.

Використання функціонального підходу забезпечує такі складові як: організаційна, розподільна, контрольна. Функція забезпечення підприємства грошовими засобами пов'язана з розподільною функцією фінансів підприємства, яка здійснюється за допомогою фінансового механізму. Розподільні відношення на підприємстві впливають на кінцеві результати. На підприємстві розподіляється доходи від реалізації продукції, частина яких іде на покриття витрат підприємства, собівартості продукції (споживання засобів виробництва та заробітна плата), а інша – представляє собою прибуток. Прибуток, в свою чергу, розподіляється між підприємством та державним бюджетом.

Фінансовий механізм цих відносин перед усім включає в себе: залежність заробітної плати від збуту виробляємої продукції та отримання за це платежів, економія від зниження собівартості продукції, ефективне ведення господарчої діяльності. Фінансовий механізм, пов'язаний з реалізацією контрольної функції фінансів на основі стимулів та санкцій. Основні шляхи укріплення фінансів підприємств пов'язані з оптимізацією використаних ними грошових засобів та підвищення їх ліквідності.

Список використаних джерел:

1. Кириченко О. С. Сутність управління системою економічної безпеки суб'єктів господарювання / О. С. Кириченко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності : збірник наукових праць : у 2-х вип. / ПДТУ. - Мариуполь, 2012. - Вип. 1, Т. 1. - С. 265-270.
2. Донець Л.І. Економічна безпека підприємства: навчальний посібник / Л.І. Донець, Н.В. Ващенко. - К.: Центр учбової літератури, 2008. - 240с., С.134-135
3. Іващенко О.В., Гельман В.М. Фінансово-економічна безпека держави / О. В. Іващенко, В.М. Гельман // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) . - 2013. - № 2(1). - С. 121-131. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znptdau_2013_2\(1\)_16.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znptdau_2013_2(1)_16.pdf)
4. Васильців Т. Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В., [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів: Видавництво, 2012. –386 с.
5. Подольчак Н.Ю. Організація та управління системою фінансово-економічної безпеки: навч. посібник / Н.Ю.Подольчак, В.Я.Карковська .-Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014.-268с.
6. Столбов В.Ф., Шаповал Г.М. Особливості управління системою фінансово-економічної безпеки будівельних підприємств / В.Ф.Столбов, Г.М.Шаповал // Комунальне господарство міст. Науково-технічний збірник. - 2013. - №111.- с.103-108.
7. Юр'єва І.А., Березіна Т. Проблеми організації обліку операцій із заробітної плати та шляхи їх вирішення / Юр'єва І.А., Березіна Т.// Харків,зб.наук.праць. Тематичний випуск: Технічний прогрес і ефективність виробництва. Вісник НТУ „ХПІ” – Харків НТУ „ХПІ” – 2013–67(1040)-63-65с
8. Юр'єва І.А. Механізм інвестиційного забезпечення економічної безпеки підприємства / Юр'єва І.А.// Тематичний випуск: Технічний прогрес і ефективність виробництва. Вісник НТУ „ХПІ”67 2013 – Харків НТУ „ХПІ” (1040)– 2013-с.186-190.

СЕКЦІЯ 4 ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ

*Олена Боришкевич, к.е.н., доцент
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана», м. Київ*

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ

При реалізації монетарної політики значна увага повинна приділятися як макроекономічним параметрам, так і поведінковим аспектам. Успішна монетарна політика є результатом не стільки ефективного управління процентною ставкою, скільки ринковими очікуваннями [7, с.1]. Тому, центральний банк повинен відчувати відповідальність за інформування не лише професійних учасників фінансових ринків, але й за комунікацію із суспільством у цілому. Якою має бути інформаційно-комунікаційна політика центрального банку сьогодні, доволі гостро обговорюється, оскільки існують різні, без перебільшення полярні погляди щодо оптимальності її здійснення – від максимальної відкритості інформації щодо здійснення монетарної політики, до значної обмеженості розповсюдження інформації - так званої політики конструктивної невизначеності [2, с. 242].

Проведення монетарної політики за встановленими правилами - правилами Тейлора, МакКалама, передбачає вибір інструментів монетарного регулювання, які залежать від макроекономічних індикаторів – економічного росту, зайнятості, інфляції. Такий підхід до здійснення монетарного регулювання передбачає реалізацію монетарної політики у максимально відкритій формі, оскільки економічні агенти набувають знань щодо побудови власних оцінок очікуваних заходів монетарної політики і у центрального банку немає потреби у секретних діях [1]. Монетарне регулювання при реалізації дискреційної монетарної політики, передбачає не оприлюднення інформації щодо дій центрального банку, але така практика себе не виправдала [8]. Звичайно, що вибір того чи іншого підходу до здійснення монетарної політики залежить від значної низки факторів, проте альтернативи проведенню монетарної політики, яка ґрунтується на прозорих, і зрозумілих засадах не має. Ще у 1970-х роках Ф. Кідленд та І. Прескотт доводили, що ефективність монетарної політики вища за умов відкритих моделей її здійснення [6, с.474-480].

Різкі зміни в очікуваннях доволі часто не дозволяють здійснювати ефективне монетарне регулювання. Тому з'явилися різні підходи до оцінки транспарентності центральних банків. Одна із концепцій транспарентності спирається на гіпотезу Роберта Лукаса, яка отримала назву «раціональних очікувань» і передбачала, що очікування економічних суб'єктів спираються на дії влади. Водночас частина науковців піддала критиці дану гіпотезу, на основі якої виникла теорія «критики Лукаса». Ця теорія передбачала, що економічні суб'єкти можуть передбачати дії влади і у відповідь проводити такі дії, у результаті яких монетарне регулювання не даватиме запланованого ефекту.

Дійсно, інформування центрального банку про напрямки монетарної політики продовжує залишатися питанням складним і неоднозначним, оскільки важливим є не

лише яку інформацію оприлюднює центральний банк, але й, що ще більш важливо – як, де і коли оприлюднюється ця інформація. Як надмірна прямолінійність, так і невизначеність або нечіткість формулювань може призвести до невірної сприйняття інформації ринком і призвести до негативних наслідків. Крім того, як зазначає Дуввурі Суббарао экс-голова Резервного банку Індії, інформація центрального банку відносно ймовірних дій у майбутньому обумовлена динамікою економічних показників, однак ринки мають схильність ігнорувати усі застереження та інтерпретувати заяви як безумовні зобов'язання, тому центральний банк повинен надавати не лише вказівки, але й і «вказівки до вказівок» [3, с.41].

Національний банк України також намагається змінювати підходи до формування своєї інформаційно-комунікаційної політики про що свідчить затвердження «Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року», у якій передбачено необхідність налагодження комунікації регулятора зі споживачами та учасниками фінансового сектору та налагодження внутрішніх процесів обміну інформацією, які б забезпечили можливість формування прозорої ефективної комунікації. Крім того, передбачено розробку інструментів та каналів комунікації і створення процесу регулярної системної комунікації з метою підвищення прозорості дії регулятора, а також забезпечення прозорості ухвалення рішень з монетарної політики НБУ через розкриття мотивів та підстав прийнятих рішень [4]. Запровадження таких заходів сприятиме поверненню центрального банку під контроль суспільства та підвищить ефективність його роботи. Період секретності здійснення монетарної політики, очевидно назавжди минув. Про важливість здійснення переходу центральних банків до практики відкритості, наголошує і Алан Бліндер, віце-голова Ради управляючих ФРС США, назвавши таку політику «тихою революцією» [5, с.5-33].

В наш час, центральні банки мають доволі широке коло повноважень, тому і коло інформаційних напрямів повинно бути також широким і охоплювати не лише питання монетарної політики але і питання зовнішньоекономічного сектору, стану фінансових ринків та економічного розвитку країни. Суспільство повинно бути впевненим що центральні банки здійснюють політику, яка забезпечує інтереси не лише професійних учасників ринку, а усіх верств населення. Одним із головних результатів зваженої інформаційно-комунікаційної політики має стати підвищення відповідальності центрального банку за свої дії і як наслідок, зміцнення його репутації та підвищення до нього довіри.

Список використаних джерел:

1. Айдарова А., Деелеталиев Ч. Коммуникационная политика в Национальном банке Кыргызской Республики как элемент денежно-кредитной политики. Национальный банк Кыргызской Республики. [Електронний ресурс]. – режим доступу: www.nbkr.kg
2. Банківська система України: інституційні зміни та інновації. Кол. моногр. / [Л.О. Примостка, М.І. Диба, І.В. Краснова та ін.]; за заг.ред. Л.О. Примостки. - К.: КНЕУ, 2015. – 434 с.
3. Дуввурі Суббарао. Сигнал і шум. // Финансы и развитие. - 2016. - Выпуск 53, -№ 1. - с. 40-42.
4. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року. Постанова Правління Національного банку України 18.06.2015, № 391. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>
5. Blinder, Alan S., The Quiet Revolution: Central Banking Goes Modern. // Yale University Press. - 2004. - 144 p.
6. Kydland F., Prescott E. Rules Rather than Discretion: the Inconsistency of Optimal Plans. // The Journal of Political Economy. Volume 85, Issue 3 (June 1977). - p. 473-492.

7. Michael Woodford. Monetary Policy in the Information Economy. // NBER Working Paper № 8674. – December. - 2001. – 69 p.

8. Vinogradov D. Destructive Effects of Constructive Ambiguity in Times. Presented at the Conference on "Monetary policy and financial stability - what role for central bank communication?" Amsterdam, 15-16 November 2010. [Електронний ресурс]. – режим доступу: www.ecb.europa.eu/.

Ігор Брітченко, д.е.н., професор
Ужгородський торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Ужгород
Вікторія Стойка, к.е.н., доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

РОЛЬ ДОВІРИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНУВАННІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Банківська система будь-якої країни формується під впливом багатьох факторів історичних, економічних, культурних, політичних, юридичних та ряду інших. Разом з тим, виняткову роль для організації та функціонування як конкретної банківської установи, так і банківського сектору загалом відіграє довіра до них з боку економічних суб'єктів.

Проблема довіри до банківських установ ставала предметом дослідження низки іноземних та вітчизняних дослідників. Зокрема, В. Беджет у своїй науковій праці «Грошовий ринок Англії» [1] розглядає довіру як двосторонню рівність: з одного боку, банкіри повинні довіряти позичальникам, але з іншого - вкладники повинні повністю довіряти банкам. Таким чином, особливістю довіри до банківської системи є безпрецедентна довіра між суб'єктами фінансових відносин. Вона означає, що банкірам необхідно вживати всіх можливих заходів для збереження спокою та впевненості населення в банківських установах, оскільки панічні настрої економічних суб'єктів є однією з основних причин непередбачуваної втрати довіри до банківської системи.

Н. Зігімель у дослідженні «Необхідні правила для купців, банкірів, комісіонерів і взагалі для кожної людини, що займається якою-небудь справою» звертає увагу на те, що будь-яка справа, заснована на довірі, тому він радить банкірам завжди намагатись здобути довіру тих, із ким їм доводиться мати справу. Цього можна досягнути різними шляхами, передусім, завдяки чесності й сумлінності [2, с.22].

Дж. Пікслі у монографії «Роль емоцій у теорії фінансів» [3] основну увагу приділяє таким емоціям, як довіра і недовіра. Вона вважає, що інститути грошової й банківської системи допомагають справитись із невизначеністю, але, незважаючи на це, вони засновані на довірі. Дослідниця також зазначає, що основною проблемою сучасної фінансової системи (зокрема, і банківських установ) є спрямованість на отримання швидких прибутків. А довіра, яка формується за таких обставин, сама по собі непостійна та хитка.

Вітчизняні вчені-економісти також звертають увагу на питання довіри до банківських інститутів. Так, Савлук М.І. [4, с.8] характеризує довіру населення як психологічний чинник до банківської системи.

Гриценко А.А. [5] вважає, що довіра – це певна норма суспільного буття, система правил поведінки суб'єкта у грошово-фінансовому світі й у цій якості виступає як інститут, а сучасна грошово-кредитна система є не що інше, як розгалужена мережа

форм довіри (гроші – довіра, депозит – довіра грошей, кредит – довіра довірених грошей, фінанси – рух і накопичення довіри).

Турчин Л.Є. [6, с.92] наголошує, що довіра до банківської системи виникає на всіх її рівнях і являє собою цілу систему взаємозв'язків (ззовні і всередині банківської системи). Під довірою до банківської системи слід розуміти суб'єктно-об'єктні відносини на основі впевненості учасників та потенційних учасників фінансового ринку в тому, що банківські установи виконають всі свої зобов'язання, будуть діяти згідно з певними установленими нормами; центральний банк досягне усіх своїх цілей, а банківська система загалом функціонуватиме надійно, ефективно і стабільно, що забезпечить досягнення економічного і соціального ефекту. Дослідник пропонує виділяти чотири рівні довіри до банківської установи, які водночас відображають її соціально-економічну значущість для країни. Довіра до банківської установи на мікрорівні є базовою і потребує особливої уваги, оскільки втрата довіри до банку окремого клієнта може спричинити ланцюгову реакцію. Довіра на мезорівні характеризує значимість конкретної банківської установи для регіону, в якому вона функціонує. Довіра на макрорівні відображає соціально-економічну значимість банківської установи для всієї країни. Довіра на мегарівні свідчить про міжнародну значимість до банківської установи, фінансові потоки якої формуються і перерозподіляються між суб'єктами господарювання різних країн.

Відомий вітчизняний аналітик банківської сфери А. Хілько [7] зазначає, що «...довіра – це основа капіталу, насамперед банківського. Передусім, довіра з боку клієнта банку пересічного громадянина. Довіру неможливо виміряти чи спрогнозувати, як плановий показник. Довіра не виникає від яскравої реклами, від промоакцій чи великих відсотків по депозитах. Довіру неможливо штучно стимулювати або викликати зовнішніми подразниками. Довіра до банку – це результат щоденної кропіткої праці, результат, який напрацьовується роками, десятиліттями. Це те, що ми маємо усвідомити та будувати навколо цього нашу банківську систему».

Належне обслуговування клієнтів банку дозволяє збільшити ступінь їхньої лояльності та підвищення довіри, що обґрунтовано результатами фундаментальних досліджень [8, с.219]:

- збільшення частини постійних покупців на 5% збільшує обсяги продажу на 25%;
- витрати на залучення нового клієнта на обслуговування до банку є більшими приблизно в 5 – 10 разів, аніж на утримання наявного;
- зменшення відпливу клієнтів на 5 – 10% забезпечує банку до 75% додаткового прибутку;
- збільшення утримання клієнтів на 5% сприяє підвищенню прибутку банку на 85%;
- задоволений клієнт повідомить про вдалу купівлю в середньому п'яти своїм знайомим, незадоволений – мінімум десяти;
- система управління відносинами з клієнтами підвищує якість обслуговування до 40%;
- витрати на залучення кожного нового клієнта до банку з підвищенням насичення ринку зростають, а витрати на збереження клієнтів залишаються невисокими;
- стійка клієнтська база забезпечує стабільність діяльності банку та сприяє зміцненню його конкурентоспроможності.

Довіра до банківської системи України за даними Інституту Геллапа [9] становить всього 28% і є однією з найнижчих у світі. Головна проблема полягає в тому, що пересічні громадяни не розуміють всіх процесів та перетворень, які відбуваються всередині банківського сектору. Дана ситуація підсилюється ще й зовнішніми чинниками – падінням рівня життя, наявністю інфляційних процесів, коливання курсів іноземних валют, підвищенням рівня безробіття, скороченням доходів населення тощо. Сьогодні одними з найважливіших завдань для відновлення довіри до вітчизняної банківської системи є підвищення фінансової грамотності населення, забезпечення відкритості банківської діяльності, розширення спектру банківських послуг та забезпечення їх доступності, активне застосування маркетингових технологій та комунікацій, підвищення іміджу банківських установ. Вагому роль у підвищенні довіри до банківських установ повинен відіграти Національний банк України, в першу чергу, з позицій посилення нагляду за діяльністю банківських установ для забезпечення їх стабільності та надійності.

Список використаної літератури:

1. Bagelot Walter. Lombard Street: A Description of the Money Market [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oll.libertyfund.org/simple.php?id=128>
2. Лукін Д. Етичні аспекти бізнесу українських банків / Д.Лукін, Т. Мазило // Вісник НБУ. – 2004. - № 2. – с. 22 – 24.
3. Pixley Joycelyn. Emotions in Finance: Distrust and Uncertainty in Global Markets. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
4. Савлук М. Довіра населення як чинник ефективної банківської діяльності / М. Савлук // Вісник НБУ. – 2003. - № 8. – с. 8 – 10.
5. Гриценко А.А. Внутрішня структура довіри / А.А. Гриценко // Економічна теорія. – 2010. - № 3. – с. 20 – 26.
6. Турчин Л.Є. Теоретичні аспекти формування довіри до банківської системи / Л.Є. Турчин // Економіка та держава. – 2012. - № 12. – с. 90 – 92.
7. Хілько А. Відродити Україну через довіру до банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://n-v.com.ua/vidroditi-ukra%D1%97nu-cherez-doviru-do-bankiv/>
8. Торяник Ж.І. Нові тенденції банківського маркетингу: вітчизняний і зарубіжний досвід / Ж.І. Торяник, К.В. Антимоник // Вісник Університету банківської справи НБУ. – 2013.- № 1. – с. 219 - 224.
9. Чому рівень довіри до банків в Україні – один із найнижчих у світі? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24993268.htm>

Ірина Бровдій, магістрант

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Заславска О.І., к.е.н.*

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ, ПРИЧИНИ ТА ФОРМИ ПРОЯВУ БАНКІВСЬКИХ КРИЗ

Криза – неминучий супутник, фаза життєвого циклу будь-якої системи, у тому числі і банку, який здійснює залучення і розміщення тимчасово вільних коштів. Загальновідомо, що банківські установи відіграють стратегічну роль у розвитку національної економіки, тому виникнення кризової ситуації у будь-якому банку має негативні наслідки для широкого кола суб'єктів господарювання, або може призвести до депресивних процесів у всій економіці. Криза у банку – це результат негативних процесів, які відбуваються в ньому протягом тривалого часу. Тому, виявлення кризових явищ якомога раніше, з одного боку, може дозволити керівництву банку

виправити ситуацію шляхом ухвалення відповідних рішень, а з іншого – знизити ризики для інших суб'єктів господарювання, уникнути ланцюгової реакції [3].

Каталізатором кризових процесів є коливання і негативні явища, що відбуваються в соціально-економічному житті суспільства. Природа кризи дотепер є однією з найсуперечливіших теоретичних проблем. З одного боку, це пов'язано з її руйнівним характером, з іншого – з процесом оздоровлення економіки. Виділяють такі основні ознаки кризи:

- криза є переломним моментом у зміні подій і дій, що розвивається; криза створює ситуацію, за якої величезне значення відіграє своєчасність і невідкладність уживання відповідних заходів;

- наслідки мають важкий характер для майбутнього задіяних у ньому учасників;

- криза вносить невизначеність в оцінку ситуації і вимагає розроблення необхідних альтернатив з їх подолання; знижується контроль над подіями і їх впливом на господарський процес;

- до мінімуму скорочується час для ухвалення рішення, що викликає стрес і часто розгубленість у керівників підприємства;

- змінюються внутрішні і зовнішні економічні відносини, підвищується соціальна напруга серед персоналу [4].

Щодо банківської системи учені-економісти визначають банківську кризу як руйнування зв'язків між елементами системи, інші – як закономірну форму оновлення системи управління грошовими потоками та національними фінансами.

До характерних ознак системної банківської кризи можна віднести такі:

- об'єктивний економічний процес, пов'язаний із розвитком банківської системи;

- має стихійний характер або є передбачуваною на підставі розрахунків;

- проявляється в стрімкому і масштабному погіршенні якості банківських активів;

- являє собою неспроможність значної кількості банківських установ і банківської системи в цілому здійснювати базові операції [1].

Вважається, що банківська криза може виникнути з двох причин: через різке зниження вартості активів або через накопичену проблемну заборгованість. Обидві причини мають під собою макроекономічне підґрунтя. Причину виникнення кризових ситуацій на макрорівні визначає результат негативного впливу асиметрії інформації на банківську систему. Учені стверджують, що асиметрія інформації охоплює відносини між банком і позичальником, між банком і вкладником. Асиметрія призводить до витіснення низькоризикових проектів високоризиковими і до погіршення якості кредитних портфелів фінансових посередників.

Ряд науковців пов'язує причини появи криз банківської системи з інформаційними факторами, що впливають на поведінку вкладників банків. У разі виникнення будь-яких негативних явищ починається так звана банківська паніка через недовіру до банківської системи. Найбільшою проблемою є те, що паніка в неплатоспроможних банках здатна охопити і платоспроможні банки, які не мають проблем із ліквідністю [2].

На підставі дослідження банківських криз у різних країнах вчені дійшли висновку, що кризові явища в банківській сфері обумовлені значним уповільненням темпів економічного зростання, девальвацією національної валюти і зростанням реальних відсоткових ставок. Як показує практика, така тенденція є результатом неузгоджених дій держави, насамперед дефолту або девальвації валюти; погіршення платоспроможності підприємств-позичальників, наприклад, у результаті зменшення

обсягів виробництва; різке коливання товарних цін, цін на фінансові активи процентних ставок, у результаті чого значно підвищується ризик і невизначеність у відносинах між вкладниками, позичальниками, регулюючими органами та банком; недосконалість державного регулювання банківської системи, а саме непродумана політика ліцензування банків при слабкому нагляді, невисокій кваліфікації менеджменту; зовнішньоекономічні причини (наприклад, падіння цін на нафту та інші експортні товари, швидке зростання зовнішнього боргу, девальвація національних валют, погіршення умов зовнішньої торгівлі); інформаційні причини, оскільки відомості про тяжкий фінансовий стан одного банку можуть бути сигналом для вилучення вкладниками депозитів з інших банків [3].

Список використаних джерел:

1. Буряк В. О., Гаврилова Н. В. Кредитування економіки в умовах виходу з банківської кризи / В. Буряк, Н. Гаврилова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kntu.kr.ua/
2. Дмитрик Ю. В. Сутність і причини виникнення банківської кризи / Ю. Дмитрик // Вісник Національного банку України. – 2011. – №2 (11). – с. 137-140.
3. Манжос С. Б. Дослідження основних елементів розвитку кризи у банку / С. Манжос // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2013. – Вип. 10. – С. 393-398.
4. Розвиток банківської системи в умовах формування нової архітектури фінансового ринку / За ред. В.В. Коваленко. – Одеса: Видавництво «Атлант», 2012. – 765 с.

Віра Варцаба, д.е.н., доцент

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

Леся Орбан,

керівник Закарпатського РУ ПАТ КБ «Приватбанк», м. Ужгород

РОЗВИТОК РИНКУ ВЗАЄМНОГО КРЕДИТУВАННЯ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Актуальність обраної тематики зумовлена тим, що питання доступу до кредитного капіталу та інших форм фінансування – традиційно найбільша проблема, з якою стикаються підприємці, від розвитку бізнесу яких залежить економічне зростання держави, зниження рівня безробіття та підвищення рівня життя населення. Традиційними залишаються і причини доступності до кредитних ресурсів, однак, погляди представників бізнесу та банків на цю проблему є відмінними.

В українських реаліях до банків у бізнесу завжди було насторожене ставлення. Чергова ж фінансова криза звела нанівець відновлені після попередньої кризи 2008 року напрацювання та певний рівень довіри як населення так і представників бізнесу до банків.

До факторів, які знижують доступ до банківських кредитів та найчастіше звучать від підприємців можна віднести: високі кредитні ставки, зростання власних боргів, складні умови доступу. В останні роки бізнес відчуває значного впливу макрочинників, серед яких: кризові явища в економіці, тиск контролюючих та правоохоронних органів, зменшення купівельної спроможності населення.

У той же час, незважаючи на те, що за оцінками НБУ, банківська система України має надмірний рівень ліквідності, в тому числі станом на 1 січня 2016 року обсяг вкладень банків у депозитні сертифікати НБУ становив 89,265 млрд грн., банки не поспішають відновлювати кредитування через низький захист прав кредиторів, вантаж накопичених проблемних боргів і низьку кредитоспроможність

позичальників [2]. Експерти відзначають і такі фактори як невміння представників малого та середнього бізнесу адаптуватися до сучасних реалій та ігнорування можливостей інтернет-технологій.

В умовах сучасних проблем банківської системи України, в тому числі обмеження класичного кредитування бізнесу, а практично його призупинення, українцям приходится адаптуватись до сучасних реалій та шукати нових шляхів і способів як вкладення (заощадження) грошей, так і кредитування.

У підприємницьких колах сьогодні все частіше почали звучати терміни «краудфандинг» та «краудлендинг». По суті, це нові формати кредитування, де в ролі кредиторів виступають фізичні особи та підприємці. Їх механізми споріднені та повністю підтверджують свої назви. Краудфандинг (англ. Crowdfunding, crowd – «громада, гурт, юрба», funding – «фінансування»), тобто «Громадське фінансування», «Фінансування громадою», а краудлендинг – (англ. Crowdlending, crowd – «громада, гурт, юрба», lending – «кредитування») – «народне кредитування».

В основі такої форми кредитування лежить співпраця людей, які добровільно об'єднують свої гроші або інші ресурси разом, як правило через Інтернет, щоб підтримати зусилля інших людей або організацій. При цьому розрізняють дві схеми фінансування: P2B (Peer-to-Business) – громадяни кредитують малий і середній бізнес і P2P (Peer-to-Peer) – громадяни кредитують один одного.

Такі форми кредитування привертають увагу позичальників зменшенням процентних ставок за позицію, а кредиторів – великим доходом, що досягається меншими витратами оператора майданчика, аніж, до прикладу, видача аналогічних сум банками з їх традиційною інфраструктурою.

Онлайн-сервіси взаємного кредитування фізичних осіб, а також платформи збору фінансування для підприємств отримали широкий розвиток у світовій практиці. У багатьох країнах P2P- і P2B-екосистема вже сформована, стандартизована й активно використовується для стимулювання розвитку економіки. Основними трендами цих платформ стали:

1. Позики між фізичними особами з прогнозуванням поведінки позичальника та сумами до 50 тис. дол. Майданчики виступають як процесингові центри та надають додаткові послуги. Приклад: найбільші світові майданчики Zora (Великобританія), Prosper (США) і Lending Club (США).

2. Мікропозики. Аналогічні попередньому тренду, але на рівні невеликих сум (до 1500 дол.) і на строк до 30 днів. Приклад: Wonga (Англія).

3. Кредитування малого та середнього бізнесу. Кредитором може виступити як фізична, так і юридична особа. Ці майданчики активно використовуються банками для розміщення позик і кредитних портфельів. Приклад: Fundingcircle (США).

4. Транснаціональне кредитування. Невеликі позики P2B і P2P у валюті, що тільки набирають обертів. Приклад: Lendico [1].

Про розвиток взаємного кредитування у світі красномовно говорять цифри: світовий обсяг ринку Peer-to-Peer (P2P) виріс з 1,2 млрд дол. у 2012 році до 64 млрд дол. у 2016 році та є одним з найбільш швидкозростаючих сегментів роздрібного кредитування у світі, а до 2020 року, за оцінками аналітиків Morgan Stanley, може досягти \$300 млрд. Серед лідерів світового ринку американська LendingClub, яка за останній рік допомогла видати кредитів на \$4 млрд., британська Zora – першопроходець ринку – на \$780 млн. У світовий топ-10 також входять компанії з Китаю, Швеції, Німеччини, Франції, Голландії, Австралії, Польщі та

Естонії. У свій час схеми мікрофінансування стали справжнім рятувальним колом у східноєвропейських країнах. Наприклад, у Румунії в 2013-му було виділено 47 тисяч мікрокредитів, з них 9 тисяч отримали підприємці-одинаки, які починали бізнес [5].

В Україні P2P-кредитування з'явилося порівняно недавно й поки що не отримало належного розвитку. Серед платформ кредитування, ніяк не пов'язаних із фінансовими інститутами, можна назвати сервіс взаємного кредитування uCredit. Незважаючи на те, що взаємне кредитування припускає угоду між самими вкладниками і позичальниками в обхід банку, а нові сервіси частково займають нішу банківських послуг, в Україні першопрохідцями ринку мікрофінансів стали найбільші банки. Одним із перших до впровадження сервісних платформ народного кредитування світових трендів приєднався ПАТ КБ ПриватБанк.

Вивчивши світовий досвід нових інструментів підтримки бізнесу банк запустив на своєму сайті P2B-майданчик «Кредити українському бізнесу» (КУБ) для фінансування бізнес-планів через «краудлендінг» в рамках першої загальнонаціональної програми розвитку малого бізнесу «Країна підприємців».

Основне завдання, що ставила перед собою команда проекту – дати малому бізнесу та населенню можливість отримувати кредити швидко, прозоро та під невисокі процентні ставки. Банку удалося сформуванати унікальний сервіс, що об'єднав у собі технології P2P-кредитування та компетенції ПриватБанку в роздрібному кредитуванні. Банк виступив не лише організатором та оператором сервісу P2P-кредитування, а також надав кредиторам свої компетенції в пошуку позичальників, оцінюванні ризиків, наданні консультаційних та навчальних послуг та стягненні боргів в разі виникнення неплатежів.

Запуск першої в Україні платформи «народного» кредитування малого бізнесу дозволив:

- кредиторам – кредитувати позичальників без посередників, отримуючи прогнозовану та більшу дохідність порівняно з депозитними ставками;
- позичальникам – отримувати доступ до недорогих кредитів;
- банкам – підключитися до майданчика та кредитувати позичальників без витрат на пошук клієнтів, оцінку ризиків і колекшн;
- ПриватБанку – надавати додаткову цінність своїм клієнтам і можливість продавати свої компетенції в оцінці ризиків, опрацюванні платежів і стягненні боргових зобов'язань;
- державі – прискорити темпи зростання економіки за рахунок збільшення кількості підприємців і податкових надходжень [1].

Основні аспекти проекту:

1. Зацікавлені в залученні інвестицій підприємці та підприємства виставляють на майданчику заявки на отримання фінансування до 300 тис. грн, причому в заявці можна не тільки представити бізнес і плани його розвитку, але й запропонувати додаткові бонуси та знижки для майбутніх інвесторів.

2. З метою максимального захисту вкладень провідні спеціалісти проводять ретельний відбір проектів для фінансування, ґрунтуючись в першу чергу на поточних характеристиках бізнесу та перспективах його розвитку, а не на заставах. Крім того, для гарантованого захисту усі позики в системі «КУБ», а відповідно, й інвестиції в повному обсязі застраховані страховою компанією «Інгосстрах».

3. Заявка на сайті «КУБ» активна протягом двох тижнів – якщо проект збере потрібну суму, вона перераховується власнику підприємства як платна позика. При

цьому всі учасники програми можуть бачити хід розвитку проекту, у який інвестували.

4. Інвестиції можна перерахувати з будь-якої банківської картки, а дохід у розмірі 25% річних виплачується щомісяця на картку. При цьому ПриватБанк, як організатор майданчика, бере на себе зобов'язання перекредитувати позичальника в разі, якщо він зіткнеться з труднощами під час погашення кредиту інвестору [4].

На даний момент фінансову підтримку знайшли вже 1939 проектів – за допомоги першої в Україні платформи народного кредитування малого бізнесу вони були профінансовані на загальну суму 196 142 160 грн. [3].

Найбільш успішно інвестують в проекти Київський, Дніпропетровський та Харківський регіони, а найнижчі показники – в Херсонській, Тернопільській та Чернівецькій областях (рис.1).

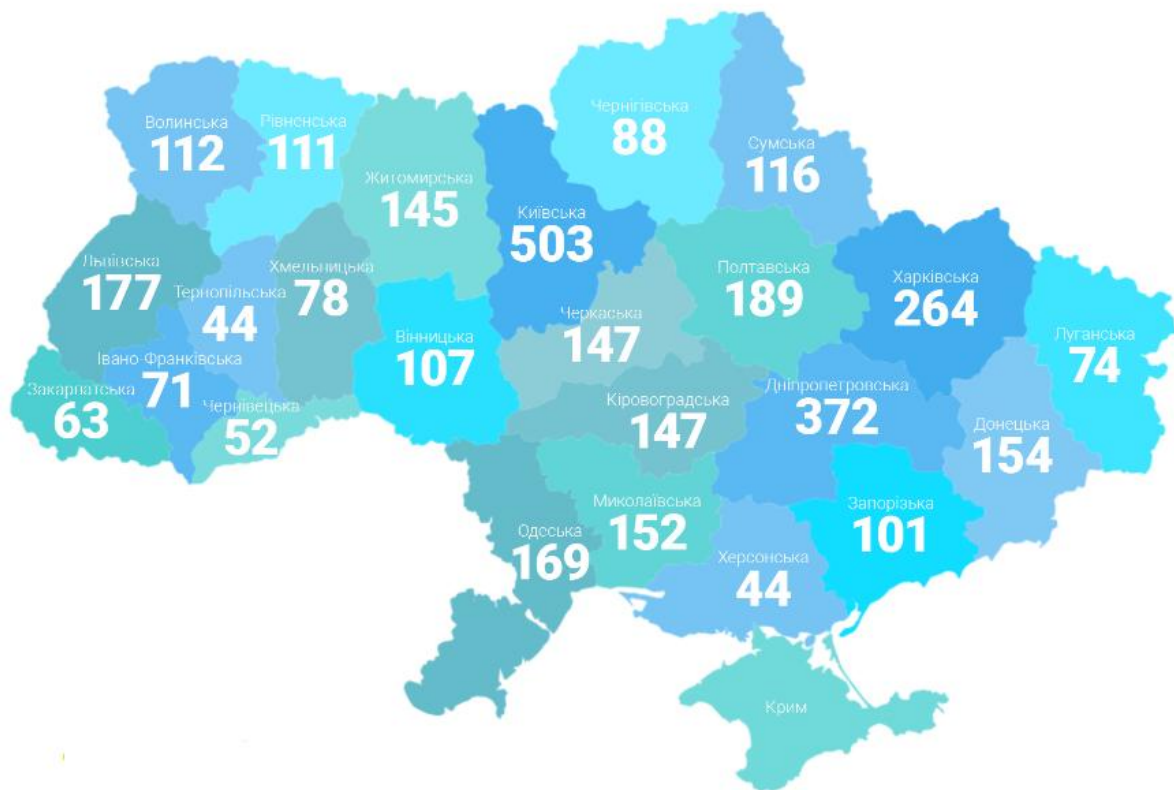

Рис. 1. Кількість профінансованих проектів сервісом взаємного кредитування «КУБ» в регіональному розрізі [3]

Отже, новий унікальний сервіс «КУБ» впроваджений ПАТ КБ ПриватБанк пропонує українцям інвестувати кошти у вітчизняний бізнес та надає можливість малим підприємствам і дрібним підприємцям отримати надійне та стабільне джерело фінансування для створення власного бізнесу і забезпечення гідного рівня життя.

Як показує західний досвід, подібна модель кредитного ринку може бути цілком успішною. Більш того, розвиток взаємного (прямого) кредитування в сегменті малого бізнесу може стати мейнстрімом для таких країн, як Україна, де вартість кредитів дуже висока, а довіра до банків дуже низька.

Список використаних джерел:

1. P2P- і P2B-кредитування активно заміщає класичні банківські кредити та депозити. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua/news>

2. Нацбанк назвав причини повільного відновлення кредитування бізнесу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.ua/finance/>
3. Презентація програми з компенсації відсотків за бізнес-кредитами для місцевих органів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docs.google.com/presentation/>
4. ПриватБанк запусив сервіс народного кредитування українського бізнесу. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua/news/>
5. Український ринок взаємного кредитування: кредити йдуть в інтернет. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economics.unian.ua/finance/>

Василь Величко, магістр
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Варцаба В.І., д.е.н., доцент

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ (НА ПРИКЛАДІ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»)

Забезпечення стабільного та стійкого функціонування банку у довгостроковій перспективі неможливе без створення ефективної системи управління кредитним портфелем, яка дозволяє чітко визначити стратегію розвитку банку, його можливості щодо кредитування клієнтів і розвитку ділової активності на фінансовому ринку. Втім, варто зазначити, що кредитний портфель є не тільки основним джерелом доходів банку, а і головним джерелом ризиків розміщення активів.

Якість кредитів банківських установ є своєрідним індикатором стану банківського сектору економіки. Особливої актуальності питання аналізу стану проблемних кредитів та формування дієвої системи заходів по їх мінімізації набуває в сучасних кризових умовах функціонування банківської системи України.

Кожен банк має у своєму активі проблемні кредити. У цьому аспекті, важливо визначити їхній допустимий рівень, який не впливатиме на стабільність та фінансову стійкість банківської установи. Для зарубіжних банків прийнятним вважається обсяг проблемних кредитів, що не перевищує значення 3 % від загальної кількості виданих кредитів, а частка списаних позик у загальному обсязі виданих складає 0,25–0,75 %. Якщо частка проблемних кредитів перевищує 7 %-ий бар'єр, то становище банку визначається як кризове [3].

Аналіз кредитної діяльності українських банків за останнє десятиріччя, яке характеризується двома значними фінансовими кризами, показав, що кредитний портфель українських банків за 2007–2015 роки зріс із 430,05 до 965,09 млрд. грн., тобто на 124,4 %. При цьому активи банківської системи за цей період зросли з 599,39 до 1 254, 39 млрд. грн., тобто на 120,9 %. В той же час, обсяг простроченої заборгованості станом на 01.01.2016 р. сягав 213,29 млрд. грн., що відповідає 22,1 % клієнтського кредитного портфеля [1].

Погіршення якості кредитних портфелів і виникнення втрат від списання безнадійної кредитної заборгованості позначилося на ліквідності та на фінансових результатах вітчизняних банків, яким протягом 2007–2015 років довелося терміново здійснювати прискорене нарощування власних капіталів, здебільшого за рахунок збільшення статутних капіталів банків.

Характеризуючи кредитну діяльність вітчизняних банків, конкретизуємо проблемні аспекти на прикладі ПАТ КБ «Приватбанк», який мав найбільший обсяг кредитного портфеля станом на 01.01.2016 р., що складав 189,31 млрд. грн. Динаміку обсягу

кредитного портфеля ПАТ КБ «Приватбанк» за період 2011–2015 рр. наведено на рис. 1.

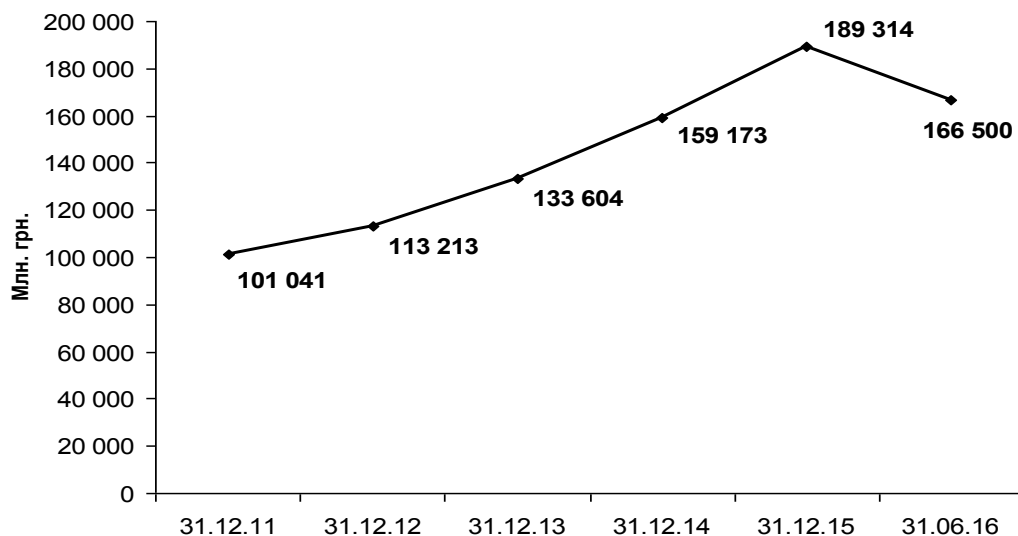

Рис. 1. Динаміка обсягу кредитного портфеля банку ПАТ КБ «Приватбанк» за період 2011–2016 рр. [2]

Однак, звернемо увагу на той факт, що I півріччя 2016 року характеризується значним зменшенням кредитних вкладень банку, що зумовлено, насамперед, макроекономічними причинами.

Показовими щодо якості кредитного портфеля ПАТ КБ «Приватбанку» є дані за 2014–2015 роки. Загальна сума кредитів найбільшим 10-ти клієнтам банку на кінець 2014 року складала 32 548 млн. грн. (на 31.12.2013 р. — 16 427 млн. грн.) або 18 % від загальної вартості кредитного портфеля (на 31.12.2013 р. — 11%). Резерв лише за цими кредитами становить 4 455 млн. грн. (на 31.12.2013 р. — 2 524 млн. грн.). Станом на 31.12.2014 р. у банку було 6 позичальників (на 31.12.2013 р. — 1 позичальник) із загальною сумою виданих їм кредитів, яка перевищує 10 % чистих активів банку або 2 450 млн. грн. (на 31.12.2013 р. — 2 254 млн. грн.). Загальна сума цих кредитів становила 25 414 млн. грн. (на 31.12.2013 р. — 4 077 млн. грн.), а сума сформованого резерву щодо цих компаній — 3 125 млн. грн. (у 2013 році — 929 млн. грн.) [2].

Загальна сума кредитів найбільшим 10-ти клієнтам банку на кінець 2015 року складала 50 187 млн. грн. (на 31.12.2014 р. — 32 548 млн. грн.) або 23 % від загальної вартості кредитного портфеля (на 31.12.2014 р. — 18 %). Резерв на знецінення кредитів, виданих цим позичальникам, становить 4 849 млн. грн. (на 31.12.2014 р. — 4 455 млн. грн.). Станом на 31.12.2015 р. у банку було 8 позичальників (на 31.12.2014р. — 6 позичальників) із загальною сумою виданих їм кредитів, яка перевищує 10 % чистих активів банку або 2 751 млн. грн. (на 31.12.2014 р. — 2 450 млн. грн.). Загальна сума цих кредитів становила 45 928 млн. грн. (на 31.12.2014 р. — 25 414 млн. грн.), а сума сформованого резерву на знецінення кредитів, виданих цим позичальникам, становила 2 572 млн. грн. (у 2014 році — 3 125 млн. грн.) [2].

Аналізуючи портфель ПАТ КБ «Приватбанк», слід зазначити, що у 2014 році сума відшкодування за безнадійними кредитами складала 1 144 млн. грн., у тому числі:

800 млн. грн., 84 млн. грн. та 72 млн. грн. за кредитними картками, кредитами юридичним особам та кредитами підприємствам малого та середнього бізнесу, відповідно. Протягом 2015 року банк здійснив відшкодування за кредитами, попередньо списаними як безнадійні, у сумі 1 295 млн. грн., включаючи відшкодування 778 млн. грн., 177 млн. грн. та 122 млн. грн. за кредитами юридичним особам, іпотечними кредитами та кредитами підприємствам малого та середнього бізнесу, відповідно [2]. Такі значні суми відшкодування списаної заборгованості впливають на показники діяльності банку та не можуть задовільняти менеджмент банку.

Одним із напрямів мінімізації кредитних ризиків, а, отже, зменшення проблемної заборгованості є дієва система моніторингу як кредитного портфеля, так і кожної кредитної операції зокрема.

В ПАТ КБ «Приватбанк» така система включає:

– регулярний аналіз кредитного портфеля для визначення знецінення та прийняття відповідних заходів. Проблемні кредити визначаються щодня на підставі даних про погіршення якості обслуговування заборгованості. У межах аналізу проблемних кредитів банк збирає інформацію про такі кредити, досліджує причини проблем, що виникли, та вживає відповідні заходи для дострокового погашення. Інформаційні системи банку дозволяють керівництву здійснювати моніторинг кредитів в інтерактивному режимі. Банк регулярно оцінює кредитний ризик за кожним кредитом. Для цього він здійснює моніторинг фінансового стану позичальника, його положення на ринку та оцінку адекватності забезпечення кредиту. Фінансовий стан позичальника та його положення на ринку регулярно аналізуються, і за результатами такого аналізу внутрішній кредитний рейтинг позичальника може бути переглянутий. Керівництво банку веде облік кредитних історій значної кількості українських клієнтів-фізичних осіб, які накопичуються найбільшим в Україні бюро кредитних історій. Це дозволяє банку контролювати рівень кредитного ризику шляхом роботи з позичальниками, що мають позитивну кредитну історію;

– регулярний моніторинг поточної ринкової вартості застави з метою оцінки її достатності для забезпечення конкретного кредиту. Оцінку застави проводять незалежні оцінювачі;

– постійну поінформованість усього менеджменту банку щодо ситуації з проблемною заборгованістю з метою ефективної взаємодії всіх структурних підрозділів по її зменшенню.

Основна інформація про рівень кредитного ризику, включаючи звіти про кредитний портфель та обсяг проблемних кредитів з розбивкою за кредитними програмами та менеджерами, розміщується на внутрішньому сайті банку (Інтранет). Ця інформація оновлюється щотижня і може використовуватися як станом на будь-яку дату, так і конкретний за період. Кредитний комітет щомісяця контролює ефективність кредитної політики кожного підрозділу банку та аналізує інформацію про кількість проблемних кредитів.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bank.gov.ua>.
2. Офіційний сайт ПАТ КБ «ПриватБанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://privatbank.ua>.
3. Примостка Л. О. Моделювання ризику та прибутковості кредитного портфеля банку / Л. Примостка, В. Козлов // Вісник КЕФ КНЕУ ім. В.Гетьмана. – 2011. – №1. — С. 98-103.

*Марина Вербинська, аспірант
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м.Київ
Науковий керівник: Грушко В.І., д.е.н., професор*

РИЗИКИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

Розуміння та структура процесу регулювання фінансової стійкості комерційних банків перебуває в центрі уваги науковців. Широкий спектр ризиків банківської діяльності обумовлює необхідність в їхньому всебічному аналізі, систематизації та розробці ефективного механізму їхнього регулювання. Виходячи з того, що найбільшу частину в банківських зобов'язаннях складають кредитні зобов'язання, значної актуальності набуває питання державне регулювання проблемних кредитів.

Економічні процеси, що відбуваються в останні роки в нашій державі, вимагають не тільки посилення уваги до банків та Національного банку України, як основного регулятора діяльності банків, але до їх взаємозв'язку, залежності їх - держави та банків - один від одного, взаємоузгодження їх дій для найбільш ефективної діяльності для подолання фінансової та економічної кризи. На протязі останніх років динамічно зростають фінансові проблеми банків, пов'язані з процесами, які не піддаються регулюванню існуючими та звичайними методами, які регулювали діяльність банків в умовах відносно стабільного економічного стану держави [4].

На теперішній час для банківської системи України існує три основні види загрози фінансовій безпеці банків: це кредитні ризики, пов'язані з масовим неповерненням кредитів ; депозитні ризики, пов'язані з витребуванням депозитної грошової маси з банків; валютні ризики та їх наслідки для вкладників, позичальників та окремого комерційного банку [5].

Основні принципи банківського нагляду в усьому світі встановлює Базельський комітет з банківського нагляду. Вимоги банківського нагляду і регулювання були систематизовані і викладені у 1988 році у Першій Базельській угоді (Базель – I, відомий як Угода про капітал). На даний час поширення набуває вже Базель – III, затверджений у 2011 році. Головною ціллю угоди є підвищення якості управління ризиками в банківській справі, що в свою чергу повинно укріпити стабільність фінансової системи в цілому. Встановлюються також вимоги щодо ліцензування банків регулятором, обов'язкові резервні вимоги, вимоги щодо корпоративного управління і фінансової звітності та розкриття інформації, щодо відповідальності керівництва за встановлення і підтримання належного внутрішнього контролю в банку, обмеження великих ризиків та інше [2].

На виконання цих вимог, за рекомендаціями Європейського союзу та Міжнародного валютного фонду, з 2013 року продовжується робота Національного банку України, як державного регулятора, по видаленню з банківського ринку ненадійних та неплатоспроможних банків : за статистикою НБУ на початок 2016 року в Україні діяло 116 банків, на 1 серпня 2016 року це вже 101 банк [9]. За офіційними даними ФГВФО - Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (це державний орган, який здійснює процес ліквідації банків), в стадії ліквідації знаходяться 78 банків, введено тимчасову адміністрацію в 4 банках. [10]

Згідно аналітичних та статистичних даних Національного банку України, в останній рік НБУ вдалося відносно врегулювати курс валют, депозитні ставки, приріст депозитів, то питання з кредитами на цей момент не вирішене [9].

Але питання повернення кредитів на теперішній час не вирішено. За січень 2016 року прострочена кредитна заборгованість по банківській системі України складала 22,8 %, на 01.08.2016 року частка простроченої заборгованості року – це вже 26,1 % від загальної суми наданих кредитів, що в грошовому вимірі складає 751 000 млн.грн. [9].

Для вирішення цього питання на теперішній час не існує державних механізмів, які би сприяли би банкам здійснювати повернення кредитів примусовими методами, відсутній гнучкий законодавчий механізм, який би дозволяв робити це швидко, ефективно, та без значних матеріальних затрат зі сторони стягувача – а іменно банку (це витрати на реєстрацію нерухомості, нотаріальні послуги, проведення оцінки нерухомості та інше). Не сприяє цьому і мораторій, встановлений згідно Закону України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті», прийнятий в 2014 році.

Відповідно до правил проведення кредитних операцій банками України їм надано право самостійно визначати ознаки фінансового стану боржника та робити висновки про його здатність виконувати свої зобов'язання. Розроблені банками внутрішні методики після узгодження з Національним банком фіксуються в їх локальних нормативних правових актах, що регламентують порядок формування спеціального резерву. Відсутність єдиних методичних підходів призводить у результаті до різного рівня толерантності банків до кредитного ризику. Банки, що вибрали більш жорсткі вимоги до показників фінансового стану позичальників, знаходяться в менш вигідному положенні в порівнянні з більш лояльними.

Враховуючи, що більш жорсткі вимоги призводять до збільшення витрат банку по створенню спеціального резерву, можна зробити висновок: фінансові результати та ряд звітності банків, що застосовують різні підходи при встановленні ознак фінансової нестійкості боржника, в певній мірі непорівнянні.

Поряд з розрахунком фінансового стану позичальника більшого значення набуває якість застави. Вдала реалізація застави, наданої неплатоспроможним позичальником, може при 100-відсоткових сформованих резервах за проблемним (безнадійним) кредитом суттєво впливати на фінансовий результат банку [10].

У світовій практиці найбільш надійним і поширеним видом забезпечення банківських позик є іпотека, вона є окремим випадком більш широкого поняття - застава. Іпотекою визнається застава землі, нерухомого майна, при якому земля і (або) майно, що складають предмет застави, залишаються у заставодавця або третьої особи. Предметом іпотеки може бути пов'язане із землею майно - будівля, споруда, квартира, підприємство і його структурні підрозділи як цілісний майновий комплекс, а також належні заставодавцю на правах приватної власності земельні ділянки та багаторічні насадження.

Але, як вказано вище, наявні на теперішній час нормативні документи та деякі закони не сприяють реалізації предмету застави або іпотеки, що значно ускладнює для банків погашення проблемних кредитів. У нас поки що відсутня юридично-правова основа реалізації іпотеки у повному розумінні цього терміну. Нормативно-законодавчі акти, які регулюють іпотечні та земельні правовідносини, не дають

банкам змоги реалізувати своє право на погашення кредитів за рахунок предмету іпотеки. До цього слід ще додати, що проблема законодавчого регулювання питань власності на землю в Україні, як, втім, і в інших країнах, знаходиться переважно в політичній площині, що значно ускладнює її вирішення [7].

На сучасному етапі першочергову увагу банки мають приділяти роботі з проблемною заборгованістю, відпрацьовуючи різноманітні схеми реалізації збереженого заставного майна, з метою компенсування збитків минулих років від проблемних кредитів. [8].

Управління банківськими ризиками необхідне не тільки на рівні кожного окремого банку, а в першу чергу на державному рівні за умови розробки необхідної стратегії управління, яка дозволяла би банкам в повній мірі реалізувати свої права.

Список використаних джерел:

1. Банківські ризики ; Примостка Л. О. // Офіційний сайт <http://www.nbuv.gov.ua> [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nie/2012_2/032-037.pdf
2. Белова І.В., Криклій О.А. Інструментарій банківського нагляду: теорія, методологія та практика: Монографія/ Уклад. І.В.Белова, О.А. Криклій. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ». – 2014. – 177 с.
3. Белова І.В., Криклій О.А. Ризик-менеджмент у банку: теорія та організація: Монографія / Укладачі О. А. Криклій, І.В.Белова, О.М.Пожар, Н.П.Верхуша, – 147 с.
4. Грушко В.І., Пилипченко О.І., Пікус Р.В. Управління фінансовими ризиками / Грушко В.І., Пилипченко О.І., Пікус Р.В. // Навч.посібник. – К : Інститут економіки та права «КРОК», 2000. – 121 с.
5. Єпіфанов А.О. Операції комерційних банків /А. О. Єпіфанов, Н. Г. Маслак, І. В. Сало. – Суми : Університетська книга, 2007. – 523 с.
6. Закон України «Про банки і банківську діяльність» № 2121-III від 07.12.2000, ВР // Сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
7. Криклій О. А. Формування кредитної політики банку [Текст] / О. А. Криклій, О. В. Мірошниченко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2013. – №3. – С. 165-171
8. Методичні рекомендації щодо розрахунку ефективної ставки відсотка за фінансовими інструментами в банках України, Постанова Правління НБУ від 01.06.2011 № 171. – Режим доступу: <http://www.kbs.org.ua/index.php?get=82&id=4916>.
9. Статистика Національного банку України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65162&cat_id=36674
10. Статистика Фонду гарантування вкладів фізичних осіб // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fg.gov.ua/statystyka>

*Володимир Височанський, к.е.н., доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород*

ДЕРЖАВНА КРИПТОВАЛЮТА: ПЕРСПЕКТИВА ТРАНСФОРМАЦІЇ ЧИ ЕВОЛЮЦІЙНИЙ ТУПИК СУЧАСНОЇ ГРОШОВОЇ СИСТЕМИ?

Інновації в сфері платіжних послуг ознаменувалися виникненням альтернативних однорангових платіжних схем, що проводять розрахунки номіновані у власній валюті. Серед децентралізованих систем розрахунків найбільш відомою є система Біткойн (Bitcoin) з однойменною криптовалютою та заснованою на технології розподіленого гаманця блокчейн (blockchain). Спостерігаючи за становленням біткойн в якості повністю віртуального засобу розрахунку, державні банки багатьох країн світу почали розглядати можливість запровадження власних криптовалют.

Попри відносно молодий феномен криптовалюти біткойн, її дослідженню присвячено багато наукових праць вчених і фахівців фінансового ринку. Проблематика криптовалют висвітлюється в роботах Кубат, МакКалум, Велде, Ло, Уркугарт, Саїто, Йяворщі, Мафтеї та ін. Оскільки спостерігається брак уваги наукового співтовариства щодо аналізу перспектив запровадження державної криптовалюти, то необхідність проведення подальшої роботи в цьому напрямку є очевидною.

Мета дослідження полягає у висвітленні перспектив запровадження державної криптовалюти, визначенні переваг та обмеженості потенціалу цієї інновації щодо здатності якісно покращити сучасну грошову систему.

Протягом останніх років криптовалюта біткойн пройшла фазу заплутаного експерименту та перетворилася на засіб розрахунку з капіталізацією близько 10 млрд. дол. [1] Враховуючи поступ інновацій у сфері платежів, багато країн, включно з Великобританією, Росією, Канадою, Австралією та Китаєм, вивчають можливості запровадження власних криптовалют на основі технології блокчейн. Вивчаючи ризик та переваги, центральні банки аналізують думки з цього приводу партнерів з інших країн, вчених, представників комерційних банків задля вироблення практичного рішення. Їх турбує як криптовалюта вплине на економіку та фінансову стабільність та чи технологія буде достатньо стійка до зазіхань кіберзлочинців.

У біткойні вбачають ефективну модель криптографічного захисту, яка не спирається на жоден вищестоячий орган і є повністю децентралізованою. Усі транзакції в системі є видимі для її учасників та з'єднані у формі ланцюжку блоків, що й дало назву технології блокчейн (англ. blockchain) [2, 3]. Функціонерів центральних банків приваблює ідея швидких та ефективних криптогрошей, що не тягнуть за собою витрати, пов'язані з готівковими операціями, і можуть бути відстежені у фінансовій системі. Як наслідок можливо досягнути скорочення тіньового сектора та унеможливити фінансування різного роду «шкідливих» угод (корупційна, терористична діяльність, торгівля наркотиками та ін.). Ці переваги обіцяють позитивні наслідки від зниження ризику, зменшення випадків шахрайства та підвищення ефективності монетарної політики. Інтерес центральних банків у запровадженні блокчейн відповідає намірам комерційних банків та інших фінансових інститутів використовувати цю технологію для полегшення транскордонних переказів та перебудови застарілої бек-офісної інфраструктури. Комерційні банки стурбовані тим, що вони не зможуть контролювати криптовалюту, яка може бути використана анонімно. Враховуючи це, і той факт, що модель біткойн є децентралізованою та з рівними правами її учасників, центральний банк вимушений її відповідним чином змінити з метою, передусім, контролю баз даних і транзакційних процедур.

Попри зазначені вище переваги державної криптовалюти, вона не усуває принципову ваду сучасних неповноцінних грошей, а саме їх незабезпеченість реальною цінністю [4]. В зв'язку з цим кількість грошей в системі й надалі не відповідатиме потребам ринку, а визначатиметься згідно з абстрактними уявленнями функціонерів центрального банку. Крім того, можливим сценарієм використання блокчейн є пряме обслуговування індивідів, при якому клієнти відкривають рахунки безпосередньо в центральному банку, усуваючи роль комерційних банків як посередників у циркуляції грошей. Такий радикальний розвиток подій йде в розріз з інтересами комерційних банків, спонукаючи їх негласно чинити опір подібним інноваційним зрушенням. Іншою суттєвою проблемою, що назріває і потребує

кооперації для її вирішення, є регулювання криптовалют. Центральним банками необхідно вибудувувати спільні для всіх правила, за якими використовуватимуться криптовалюти на міжнародному рівні.

Висновки:

1. Ідея запровадження державної криптовалюти спирається на досвід становлення децентралізованих платіжних систем, що використовують технологію розподіленого гаманця. Центральні банки потребують внесення концептуальних змін у технологію блокчейн задля отримання контролю над емісією криптовалюти та номінованими у ній транзакціями.

2. Запровадження державної криптовалюти не лише сприятиме підвищенню ефективності монетарної політики, але й вигідне для суспільства в цілому через суттєве зниження частки тіньової економіки, зменшення кількості «шкідливих» угод.

3. Окрім необхідності пошуку в банківському співтоваристві та вироблення спільних правил використання на міжнародному рівні державна криптовалюта не усуває основну ваду сучасних грошей, а саме їх незабезпеченість реальною цінністю. В зв'язку з цим, навряд чи можна вважати таку інновацію здатною якісно покращити існуючу грошову систему, навпроти, вона в стратегічній перспективі заведе грошову систему в еволюційний тупик.

Список використаних джерел:

1. Jane Wild. Central banks explore blockchain to create digital currencies // Financial Times, November 2, 2016
2. Jane Wild. Ones to watch: The rise of online-only money // Financial Times, November 2, 2016
3. Angela Walch. The Bitcoin Blockchain as Financial Market Infrastructure: a Consideration of Operational Risk / Legislation and Public Policy, Vol. 18:837, 2015
4. Izabella Kaminska. The new boss looks awfully like the old boss, bitcoin edition // Financial Times, October 28, 2016

Вікторія Годя, магістрант

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

Науковий керівник: Заславська О.І., к.е.н.

УПРАВЛІННЯ ПОРТФЕЛЕМ СПОЖИВЧИХ КРЕДИТІВ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ (НА ПРИКЛАДІ ПАТ КБ «ПРИВАТБАНК»)

Більшість населення України не спроможна купувати товари тривалого користування за рахунок поточних доходів, тому в сучасних умовах актуальним є вироблення концепції розвитку ефективного споживчого кредитування. Перебіг кредитного процесу в Україні супроводжується численними проблемами. Тому необхідно створювати нові методи щодо розвитку споживчого кредитування. Йдеться не тільки про вдосконалення техніки кредитування і розширення видів кредитних послуг, а також про вироблення комплексу нових принципів щодо управління споживчим кредитуванням, що дадуть змогу спростити і поліпшити якість відносин банківських установ із фізичними особами. Особливо важливим для покращення ефективності споживчого кредитування є політика кредитної установи, що повинна забезпечувати ефективне управління портфелем кредитів банку, ретельний контроль за ними і мінімізацію втрат від кредитних ризиків.

Для того щоб краще дослідити проблему споживчого кредитування проаналізуємо динаміку основних показників кредитної діяльності ПАТ КБ «Приватбанк» за 2013-2015 роки (таблиця 1).

Таблиця 1

**Динаміка основних показників кредитної діяльності
ПАТ КБ «Приватбанк» за 2013-2015 рр. [4,5,6]**

Показник	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016	Відхилення (+, -)
Активи банку (млн.грн)	214 491	204 585	264 886	+50 395
Кредитний портфель (млн.грн)	142 548	161 339	177 810	+35 262
Частка кредитного портфеля в активах банку (%)	0,66	0,79	0,67	+0,01
Споживчі кредити (млн. грн)	864	131	26	-838
Частка споживчого кредитування в кредитному портфелі банку (%)	0,006	0,001	0,0001	-0,0059
Частка споживчого кредитування в активах банку (%)	0,004	0,0006	0,0001	-0,0039

Аналізуючи дану таблицю можна підсумувати, що за період дослідження частка кредитного портфеля в активах банку зростає, а частка споживчих кредитів в кредитному портфелі банку стрімко іде на спад.

Для того щоб у подальшому банківська установа продовжувала нарощувати портфель споживчих кредитів й збільшувати прибутки від здійснення кредитних операцій, доцільно впровадити нову методикку оцінки ефективності управління портфелем споживчих кредитів банку, яка б дозволяла банківській установі більш гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища та уникати збитків при здійсненні кредитування.

На сьогоднішній день багато банків відчувають потребу в розробці ефективних методів оцінки фінансових можливостей позичальників – фізичних осіб. Погіршення кредитного портфеля банку є наслідком недостатньо точної оцінки кредитоспроможності позичальників, і таким чином банк буде змушений збільшувати витрати на резервування.

Для того, щоб краще оцінити фінансовий стан позичальника – фізичної особи необхідно використовувати систему кредитного скорингу, яка ґрунтується на бальній оцінці. Завданнями цього методу є відсіювання небажаних для банку позичальників [3].

До недоліків даної системи оцінки кредитоспроможності можна віднести те, що здійснюється значне ранжування позичальників по класах. Крім того, позичальників класів «Г» і «Д» недоцільно взагалі розглядати на предмет видачі кредиту. Їх варто об'єднати в один клас, і таким чином достатньо буде чотирьох класів кредитоспроможності позичальників. Також, можна стверджувати, що відсутність аналізу сценарію розвитку подій у клієнта не дозволяє правильно розрахувати наслідки при кредитуванні клієнтів та знижує його ефективність. Для удосконалення системи оцінки кредитоспроможності позичальників необхідно удосконалити оцінку

таких параметрів експертом: кредитна історія; оцінка іміджу клієнта; стаж роботи; наявність достатніх доходів та власної нерухомості.

Враховуючи досвід зарубіжних банків, на нашу думку, доцільним було б поєднати бальні системи оцінки та метод заснований на експертних оцінках, що дало б змогу експертам оцінити крім фактичного ризику, також і очікуваний ризик. Головною перевагою запропонованого вище методу оцінки кредитоспроможності позичальників є те, що окрім фактичного кредитного ризику, за допомогою даного методу експерт має можливість визначити і очікуваний ризик, що допоможе йому прийняти правильне рішення.

Одним із напрямів підвищення ефективності управління портфелем споживчих кредитів є удосконалення методики моніторингу споживчого кредитування. Моніторинг, як форма спостереження, передбачає систематичне спостереження кредитних менеджерів банку за процесом кредитування, зокрема споживчого [2].

Процедура проведення моніторингу показників кредитного ризику базується на виділенні етапів його проведення.

Оцінку на етапі відбору кредиту слід здійснювати на рівні усіх позичальників. Тут мається на увазі максимальна точність в оцінці фінансового стану позичальника, а саме суворі перевірки усіх наданих позичальником документів та наявних засобів для виплати кредиту вчасно.

У процесі формування інформаційної бази моніторингу слід чітко розуміти напрямки та взаємозв'язки потоків інформації, що детально описують стан об'єкта дослідження, що, в свою чергу, дозволить розробити систему, яка забезпечить суб'єктів моніторингу точною і результативною первинною інформацією щодо стану об'єкта моніторингу.

Періодичність моніторингу зовнішнього середовища банку відзначається динамічністю зміни факторів такого середовища, а також інтенсивністю конкурентної боротьби на ринку банківських послуг. Більшість науковців розподіляють фактори, які впливають на індивідуальний кредитний ризик, на зовнішні та внутрішні [1].

Узагальнюючи розробки науковців, визначено, що реалізація певного зовнішнього фактора ризику може поставити під загрозу безперервність діяльності банку. Саме тому в процесі аналізу ризиків банк обов'язково має урахувувати можливість виникнення екстремальних обставин. Таким чином, наступним етапом пропонуємо здійснювати моніторинг макроекономічних показників — інфляції, індексу споживчих цін, попиту та пропозиції на гроші, а також податку з доходів фізичних осіб. Аналіз даних факторів допоможе мати більше інформації щодо спроможності позичальників вчасно повернути отриманий кредит. Для підняття обґрунтованості управлінських рішень результат моніторингу зовнішнього середовища зіставляється з внутрішніми факторами діяльності банку.

Для ефективного управління споживчими кредитами банк повинен мати власну службу по роботі з заборгованістю. Інформаційною базою управління проблемними кредитами є внутрішня і зовнішня інформація, необхідна для прийняття фінансових рішень у банку. Організація кредитних відносин банку та фізичних осіб залежить від низки факторів, таких як: кредитна політика банку, рівень кваліфікації співробітників, розмір ресурсної бази банку, внутрішні та зовнішні ризики.

Таким чином, при організації кредитної діяльності на перше місце ставиться клієнт, тобто надається перевага персональному підходу до позичальника. Процес споживчого банківського кредитування необхідно розділити на декілька етапів,

основним з яких є: підготовка кредиту, структурування, обслуговування кредиту. Дана схема роботи дає можливість на рівні з організацією кредитної діяльності розглядати управління кредитними ризиками на кожному етапі, що дозволяє здійснювати управління банківським споживчим кредитуванням більш ефективно.

Список використаних джерел:

1. Бугель, Ю. Напрями удосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем / Ю.Бугель // Галицький економічний вісник. – 2012. – №2 (27). – С.157–163.
2. Кириченко О. Управління ризиками у сфері банківського споживчого кредитування [Текст] / О. Кириченко, Л. Патерікіна // Банківська справа. – 2009. - №6. – С. 15-27.
3. Марич М. Г. Споживче кредитування в Україні: сучасний стан та напрямки розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com>
4. Річний фінансовий звіт Публічного Акціонерного Товариства «Приватбанк» за 2013 рік [Електронний ресурс]: Режим доступу: privatbank.ua.
5. Річний фінансовий звіт Публічного Акціонерного Товариства «Приватбанк» за 2014 рік [Електронний ресурс]: Режим доступу: privatbank.ua.
6. Річний фінансовий звіт Публічного Акціонерного Товариства «Приватбанк» за 2015 рік [Електронний ресурс]: Режим доступу: privatbank.ua

*Олександр Гончак, студент 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Панасейко С.М., к.е.н., доцент*

КРИЗОВІ ПРОЦЕСИ У СВІТОВІЙ ВАЛЮТНІЙ СИСТЕМІ

В умовах поглиблення інтеграції економіки різних країн валютна система відіграє все більш важливу та самостійну роль у світогосподарських зв'язках. Ефективність валютного механізму, рівень втручання державних та міжнародних валютно-фінансових організацій в діяльність валютних, грошових та золотих ринків напряму визначає економічний розвиток, зовнішньоекономічну стратегію промислово розвинутих країн. Із загальнофілософської точки зору криза - це загострення протиріч у системі, які сягають рівня, коли вона не в змозі продовжувати функціонування у наявному режимі. Дані протиріччя породжуються як невідповідностями внутрішньої структури системи, так і динамікою зовнішнього середовища.

Причинами виникнення економічної кризи є протиріччя в середині самої економічної системи та інертність трансформаційних процесів в її середині відносно змін зовнішнього середовища [2].

Ключовою глибинною причиною глобальних фінансових криз стала відмова від золотовалютного стандарту в регулюванні міжнародних торгових і валютних відносин, котра спричинила вибух кредитування, яке, у свою чергу, дестабілізувало світову економіку. Разом із падінням американської економіки почали стагнувати й економіки країн, залежні від американського експорту і доларових кредитів [5]. Україна, на жаль, не залишилася осторонь цього процесу.

Іншою причиною стала монополізація США контролю за світовою валютою - долларом, управління яким мала б здійснювати уся світова спільнота за правилами й приписами, що висуваються до світової валютної системи [3].

Це, у свою чергу, призвело до утворення некерованої грошової маси, по суті, перевиробництва долара. Як видно, основна відповідальність за назване лежить на Федеральній резервній системі США, яка, з одного боку, виконує функції державного банку, а з іншого - є комерційною структурою і діє за законами вільного ринку,

маючи на меті одержання прибутку від власної діяльності [4].

З метою контролю над знеціненням незабезпеченого долара федеральна резервна система США вдалася до механізмів зв'язування значної маси «квазівалюти» у віртуальному товарі. У зв'язку з цим валютний ринок був перетворений на віртуальний, при цьому головний дохід інвесторів змістився з прибутковості підприємства на прибутковість пакета акцій, яким вони володіють. У комплексі зазначене призвело до порушення рівноваги у світовій економіці, гігантського дефіциту торгового балансу США, утворення економічної "бульбашки" і, як наслідок, сучасної глобальної фінансово-економічної кризи [1].

Отже, для подолання наслідків фінансово-економічної кризи необхідно розробити комплекс взаємопов'язаних заходів щодо взаємодії фінансового та нефінансового секторів економіки і узгодити дії всіх органів державної влади та суб'єктів господарювання з метою їх виконання. До того ж слід запровадити й інституційно оформити ефективну і постійно діючу систему моніторингу фінансової системи для забезпечення фінансової стабільності.

Доцільно також розглянути українську позицію, щодо валютної системи. Системна перебудова валютної системи країни - досить тривалий та трудомісткий процес, який відбуватиметься поетапно. Крім того, реформа світової валютної системи обов'язково повинна торкнутися не лише її глобальних механізмів, адже валютна система має трирівневу архітектуру. Вона охоплює інституційні механізми національних валютних структур, інститути валютних відносин глобального (міждержавного) рівня, а також регіональні валютні структури. Нинішня криза виявила принципові протиріччя на кожному з цих рівнів. Тому, визначаючи логіку системних перетворень, надзвичайно важливим є забезпечення комплексності змін [3].

Для успішного протистояння світовим кризовим тенденціям та подолання їхніх негативних наслідків для України пропонується здійснювати комплекс таких заходів:

1) організувати розроблення цільової системної політики із формування та управління грошовими ресурсами в економіці;

2) запровадити ретельний моніторинг руху коштів до України, приділяючи увагу якості капіталу, термінам, характеру і напрямам його використання;

3) забезпечити формування антикризових механізмів, здатних нейтралізувати дію зовнішніх впливів, спекулятивний тиск на ринок, а також створення спеціальних інститутів і фондів, кошти яких можуть використовуватися при раптовому настанні кризових подій в майбутньому;

4) забезпечити посилення державного контролю над банківським сектором з метою обмеження можливих спекуляцій на валютно-фінансовому ринку, які матимуть негативні соціальні наслідки.

Список використаних джерел:

1. Сивульський М.І. Національні особливості фінансової кризи / М. І. Сивульський // Фінанси України.- 2009. - № 7. - С. 13-19.

2. Вірний В. За лаштунками світової кризи / В. Вірний // Персонал плюс - 2009 - № 43 (295). - С. 5.

3. Гальчинський А. Нас ждет поэтапное преобразование действующей валютной системы, и сейчас речь может идти лишь о промежуточных решениях/А. Гальчинський //Дзеркало тижня.- 2009.- № 11(739)-С. 6-7.

4. Швайка М. Американський долар - головний винуватець (провокатор) світової фінансової кризи / М. Швайка // Персонал. - 2009. - № 16 (318) - С. 9-11.

5. Швайка М. Світова фінансова криза: причини виникнення та шляхи подолання / М. Швайка// Економічний Часопис- XXI. - 2009. — № 11-12.

*Гурський Віталій, магістрант
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Височанський В.Ю., к.е.н., доцент*

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ ТА ЙОГО ФУНКЦІЇ

Перспективи розвитку будь-якого комерційного банку визначаються рівнем його капіталізації, адже достатність банківського капіталу характеризує ступінь фінансової стійкості банку та є джерелом для покриття втрат від фінансових ризиків. Саме тому дослідження сутності банківського капіталу та його функцій є важливим та актуальним.

Серед вчених досі тривають дискусії стосовно розуміння категорії «банківський капітал». Алексеєнко М.Д. [1, с. 31] вважає, що капітал банку – це грошові кошти та виражена у грошовій формі частина майна банку, які належать його власникам, забезпечують економічну самостійність і фінансову стійкість та використовуються з метою отримання прибутку.

Довгань Ж.М. [2, с.225] під капіталом банку розуміє сукупність внесених власниками та учасниками власних коштів, які зростають у результаті ефективної діяльності у процесі капіталізації прибутку, а також за рахунок додаткових внесків учасників.

Єпіфанов А.О. [3, с. 82] дає наступне визначення: капітал банку – це кошти, внесені власниками банку, які складаються зі статутного, резервного, інших фондів, а також нерозподіленого прибутку.

Савлук С.М. [4, с.21] під капіталом банку розуміє масу банківських ресурсів, яка надана банку його власниками та сформована самим банком у процесі діяльності, постійно або тривалий час знаходиться в обороті та слугує економічною основою підтримання його діяльності, забезпечення зобов'язань перед клієнтами за залученими коштами (деPOSITними і запозиченими).

Досить поширеним серед вчених є ототожнення понять «банківський капітал» та «банківські ресурси». Мороз А.М. [5, с.56] пише, що банківські ресурси це сукупність грошових коштів, які банки, акумулюючи, перетворюють на грошовий капітал, тому банківські ресурси називають банківським капіталом.

Завгородній А.Г. [6, с.312] вважає, що банківський капітал – сукупність грошових коштів (власних і залучених), якими оперує банк і які приносять доход.

Тиркало Р.І. та Ткачук Н.М. [7] зазначають, що капітал банку – це всі грошові ресурси у розпорядженні банку та спрямовані в оборот незалежно від джерел його утворення.

Згідно Закону України «Про банки і банківську діяльність» [8] капітал банку – це власні кошти, залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань. Таким чином, під капіталом банку слід вважати власний капітал.

Власний капітал складається зі статутного капіталу (внесків акціонерів, паїв), резервного капіталу та нерозподіленого прибутку. Він є власністю банку та нагромаджується для уникнення негативних наслідків тимчасового падіння вартості активів, а також для підтримання довіри до банку. Власний капітал виконує такі найважливіші функції [9, с. 258]:

- захисну – страхування вкладів та депозитів у разі банкрутства або ліквідації комерційного банку;

- оперативну – за рахунок власного капіталу банк має можливість розпочати фінансову діяльність;
- регулятивну – виконання встановлених нормативів є необхідною умовою функціонування будь-якого банку;
- індикативну – виступає як індикатор довіри до банку з боку вкладників та кредиторів.

Охарактеризуємо детальніше ці основні функції. Під захисною функцією розуміють можливість виплати компенсації вкладникам у разі ліквідації банку, а також збереження платоспроможності шляхом створення резерву на ті активи, які дають змогу банку функціонувати, незважаючи на загрозу збитків. При цьому однаково пропонується, що більша частина збитків покривається не за рахунок капіталу, а за рахунок поточних доходів банку. На відміну від більшості підприємств іншого профілю, збереження платоспроможності комерційного банку забезпечується лише частиною власного капіталу.

Капітал виконує роль буфера і дає змогу банку продовжувати фінансові операції, навіть у разі виникнення великих непередбачених витрат. Для фінансування таких витрат існують певні резервні фонди, включаються у власний капітал, а в разі виникнення неплатежів клієнтів для покриття збитків використовується частина акціонерного капіталу. Захисна функція полягає в тому, що власним капіталом банку покриваються збитки і оплачуються зобов'язання перед вкладниками.

Оперативна функція банківського капіталу передбачає асигнування власних засобів на купівлю землі, приміщення, обладнання, а також створення фінансового резерву на випадок непередбачених збитків. Важливо зазначити, що банки надають перевагу розміщувати невеликий обсяг власних засобів в активи такого роду. З іншого боку, власний капітал, розміщений в матеріальні активи, можна віднести до захищеного, оскільки в ситуації фінансової кризи його активи можна реалізувати і хоча б частинами розрахуватися за своїми зобов'язаннями.

Виконання регулятивної функції власного капіталу банку базується на зацікавленні суспільства в успішному функціонуванні банківської системи. За допомогою показника власного капіталу органи контролю здійснюють нагляд за діяльністю банків. При цьому вимоги до власного капіталу банку стосуються і його мінімальної величини, а також охоплюють обмеження за активами та умовами купівлі активів іншого банку. Економічні нормативи, встановлені Національним банком України, також базуються на величині власного капіталу банку.

Отже, банківський капітал є ключовою категорією як в теорії, так і практиці банківської діяльності. Він складається зі статутного, резервного капіталів, а також нерозподіленого прибутку. Головними функціями власного капіталу банку є захисна, оперативна, регулятивна та індикативна функції.

Список використаних джерел:

1. Алексеєнко М.Д. Капітал банку: питання теорії і практики: монографія / М.Д. Алексеєнко. – К.: КНЕУ, 2002. – 276 с.
2. Довгань Ж.М. Базель III у забезпеченні фінансової стійкості банківської системи / Ж.М. Довгань // Вісник Університету банківської справи. – 2011. - № 1. – с. 224 – 229.
3. Єпіфанов А.О. Операції комерційних банків: підручник / А.О. Єпіфанов. – Суми: Університетська книга, 2007. – 523 с.
4. Савлук С.М. Власний капітал банку: монографія / С.М. Савлук. – К.: КНЕУ, 2012. – 459 с.
5. Банківські операції: підручник / за ред. А.М. Мороза. – К.: КНЕУ, 2000. – 384 с.

6. Завгородній А.Г. Фінансовий словник / А.Г. Завгородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. – 3-тє вид., випр. та доп. – К.: Знання, 2000. – 587 с.
7. Тиркало Р.І. Капіталізація банківської системи України: монографія / Р.І. Тиркало, Н.М. Ткачук. – Тернопіль: Економічна думка ТНЕУ, 2010. – 328 с.
8. Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 07.12.2000 р. №2121 - III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
9. Фостяк В.В. Функції банківського капіталу в забезпеченні розвитку банківської системи України / В.В. Фостяк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип.20. – с. 257 – 263.

Володимир Добра, магістрант
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Сембер С.В., к.е.н., доцент

УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ В УМОВАХ ЦИКЛІЧНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Роль ресурсної бази комерційних банків є визначальною, це проявляється в тому, що від її обсягів та структури залежать масштаби і види активних операцій, а отже, і розміри отриманих прибутків. Ефективне управління ресурсною базою підтримує фінансову стійкість окремих банків та забезпечує стабільне функціонування банківської системи в цілому.

Комерційним банкам необхідно мати сукупність ресурсів, достатніх як для кредитування клієнтів, так і для розвитку інвестиційної діяльності, формування певних резервів та підтримки власної ліквідності.

Тому до ефективного управління ресурсною базою банку слід ставитись як до фундаментальної основи фінансового менеджменту. Дослідженню даного питання приділяється багато уваги, провідні економісти та банкіри розглядали дану тему та пропонували свої конкретні заходи щодо удосконалення управління, але в ній містяться ще й недосліджені моменти. Все це зумовлює актуальність даної теми.

Вирішення вказаних питань вимагає вдосконалення організації формування банківських ресурсів, а отже, обумовлює необхідність їх дослідження. Теоретичні та практичні аспекти формування ресурсної бази комерційних банків вивчалися вітчизняними та зарубіжними науковцями. Значний внесок у дослідження цієї проблеми зробили українські вчені М.Д. Алексеєнко, А.М. Мороз, М.І. Савлук, Л.О. Примостка, А.П. Вожжов, О.В. Дзюблюк, О.В. Васюренко, О.Д. Заруба, П.В. Матвієнко, Ж.М. Довгань, Д. Гладких. Варто відмітити дослідження російських авторів: Е.Ф. Жукова, І.Т. Балабанова, Ю.А. Бабичевої, В.І. Колесникова, Л.П. Кро- ливецької, О.І. Лаврушина, Г.С. Панової, В.М. Усоскіна. Вивченню банківських ресурсів багато ува- ги приділено зарубіжними економістами: Діаною Мак Нотон, Дональдом Дж.Карлсоном, К.Т. Дит- цем, Г. Асхауэром, Д.Ф. Синки, Т. Кохом.

Одною з головних властивостей сучасного економічного розвитку є його циклічність. Вона обумовлюється тим, що розвиток економік країн проходить періодично, повторюючи періоди росту та скорочення обсягів національного виробництва. збільшення темпів зростання економіки за рахунок введення нових технологій та збільшення виробничих потужностей, підвищення рівня добробуту людей є стратегічними напрямами розвитку економіки кожної країни. Однак, довгострокове економічне зростання не завжди відбувається рівномірно.

Воно супроводжується періодами економічної нестабільності, коливаннями у темпах економічного зростання, ефективності та структурі відтворення. періоди економічного зростання перериваються спадом виробництва, скороченням рівня зайнятості та зростанням цін. Все це призводить до появи та збільшення кількості економічних криз, а з ними й фінансово-кредитних, торгових та промислових.

Спершу кризові явища охопили найрозвинутіші країни, а згодом переросли до масштабів світового рівня. Це також підкреслило нестабільність ринкової економіки, та те, що її розвиток носить хвилеподібний характер. такі піднесення та спади економіки мають не випадковий характер, а являють собою відповідні економічні цикли. економічний цикл – це сукупність певних етапів розвитку національної економіки, що періодично повторюються, тобто здійснюється постійна зміна підйомів та спадів ділової активності, розширення та скорочення обсягів національного виробництва [8, с. 196]. перехід від однієї фази циклу до іншої здійснюється на базі ринкових регуляторів.

Циклічність вважається закономірним явищем фінансово-господарського життя спільноти в умовах ринку і виробництва, що розвивається. при цьому амплітуда коливань фаз економічного циклу супроводжуються істотними змінами в структурі обсягів виробництва, нагромадженні і споживанні, попиту та пропозиції [9, с. 136].

Це призводить до порушень в економічній динаміці та зрушень у макроекономічній рівновазі, одною з складових якої є саме циклічність. Циклічність являє собою рух від однієї макроекономічної рівноваги національної економіки до іншої та є одним із методів саморегулювання ринкової економіки.

Якщо в основу критерію класифікації циклів покласти їх тривалість, то можна виділити їх наступні види:

1) короткострокові цикли, тривалість яких складає декілька років на певному етапі історичного прогресу;

2) середньострокові цикли, тривалість яких складає від 10 до 20 років, та залежить від зміни періодів активності поколінь людей, оновленням технологічної бази, формуванням і розвитком міжнародних економічних об'єднань та союзів.

3) довгострокові цикли, тривалість яких 40-60 років. Іншою назвою їх є «довгі хвилі м. Кондратьєва», які пов'язані зі значними змінами у економічному та технологічному устрої, якісними перетвореннями в житті суспільства, початком нового етапу розвитку.

4) багатовікові цикли, тривалість яких 150-350 років, які характеризують собою зміни світових цивілізацій та відзначаються кардинальними перетвореннями в суспільстві [10].

Обсяг ресурсних резервів за 2009 по активним операціям банків збільшився майже у 1,5 рази, так як рівень кредитного ризику у цей період досяг свого максимального значення. поступово темпи падіння економіки почали зменшуватися, у кінці 2010 р. її реальний та банківський сектори увійшли у стадію депресії. при цьому частка проблемних позичок зросла до 11,2%, а рентабельність активів банку склала -1,5% у порівнянні с показником 2009 р. на рівні -4,4% [13]. почалося поступове зростання рівня ВВП та відродження кредитування.

У 2011 р. економіка та банківська система розпочали поступовий вихід із стадії депресії. У цей період відбулася стабілізація та укріплення банківського сектору, що призвело до позитивних результатів у наступному році та переходу до стадії підйому.

Вже у 2012 р. результат банківської діяльності склав 4899 млн. грн., а рентабельність активів зросла до 0,5%. зменшилась й частка проблемних позичок до показника на рівні 8,9% [13]. також відбулося зростання обсягу ВВП на 7,0%.

Однак ця позитивна тенденція тривала до середини 2014 р. політична криза, яка відбулася в цей рік значно вплинула на економічну ситуацію в країні, та призвела до нової кризи в реальному та банківському секторі економіки. темпи кредитування скоротились на 28,1% у порівнянні з показником 2013 р. частка проблемних позичок зросла до 13,5%, а показник рентабельності активів зменшився на 4% та склав -4,1%.

Велика кількість банків мусила призупинити свою діяльність, адже зазнала великих збитків на суму 52967 млн. грн. [13]. така ситуація в першу чергу склалася через недостатність чіткої, послідовної, а в кінцевому результаті неефективної політики державного грошово-кредитного регулювання. висновки і пропозиції.

У цілому ж, проведений аналіз доводить існування відповідного зв'язку між економічним (промисловим) циклом, та кредитним циклом, адже фактори, які призводять до зміни амплітуди коливань кредитного циклу, приводять до прямо-пропорційних змін у діловому циклі і навпаки. так, криза 2008-2009 рр. як в світі так і в Україні, була перш за все обумовлена неефективним ресурсним регулюванням, яке не враховувало циклічність розвитку економіки в цілому.

Одною з причин кризи в Україні був неефективний перерозподіл довгострокових кредитних ресурсів банків у період економічного підйому на користь споживання, при якому кількість грошових ресурсів направлених на модернізацію та інвестиції у реальний сектор економіки були незначними [2, с. 6].

Спираючись на міжнародний та вітчизняний досвід українській банківській системі необхідно враховувати явище циклічності, що дасть змогу більш ефективно реагувати на зміни у системі та запобігати кризовим явищам. для цього вкрай важливо розробити сучасну та ефективну політику макро- пруденційного регулювання, основу якої склали б контрциклічні важелі, котрі були б направлені на зменшення та протидію коливанням у банківському та реальному секторі економіки нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Дем'янчук д. О. гроші та заощадження у кейнсіанській моделі антикризового управління (сутність та необхідність використання в умовах сучасної світової фінансово-економічної кризи) // дВНз «Київський національний економічний університет імені Вадима гетьмана» – 2011. – С. 27.
2. Прасолова С. п. Особливості циклічності виникнення банківських криз в Україні на сучасному етапі // полтавський університет економіки і торгівлі, Україна – економіка. Софія (Болгарія). «Бял. грАд-Бг» ООд – 2012. – С. 1-8.
3. Шкодін І. В., Юрків Н. Я. Циклічний розвиток світової економіки в умовах фінансової невизначеності //збірник наукових праць Харківського інституту банківської справи «Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики». – 2011. – № 1 (10) [електронний ресурс]. – режим доступу: [http://fkd.org.ua/archive_1\(10\)2011_eng.html](http://fkd.org.ua/archive_1(10)2011_eng.html)
4. Близнюк т. п. Вплив циклічності розвитку економіки на інноваційну діяльність підприємства: монографія. – Х.: ФOp Александра К. м., 2008. – 352 с.
5. Juglar С. Des crises commerciales et de leur retour periodique en France < en Angleterre et aux Etats-Unis / Clement Juglar. – Paris, 1862.
6. Кондратьев Н. д. Большие циклы конъюнктуры. / Н. д. Кондратьев // Вопросы конъюнктуры. – 1925. – Выпуск 1. – т. I. – С. 28-79.
7. Шумпетер Й. А. теория экономического развития / Й. А. Шумпетер. – м.: мысль, 1982. – 455 с.
8. Національна економіка: підручник / за ред. п. В. Круша. – К.: Каравела; піча Ю. В., 2008.– 416 с.
9. Сацик В. Антициклічне регулювання економіки України в сучасних умовах волатильності і міжнародних ринків / В. Сацик // міжнародна економічна політика. – 2009. – № 1-2. – С. 129-156.

10. губский Б. «Як подолати економічну кризу, або пошук економічних моделей відродження України» // Урядовий кур'єр – 199. – С. 208-219. 11. Хоминич И. п. Финансовая глобализация / И.П. Хоминич // Банковские услуги. – 2002. – № 8. – С. 2-13.

12. Луняков О. ендогенна природа циклічності кредитного ринку // Вісник Національного банку України – 2012. – № 11 – С. 43-47.

13. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України. – [електронний ресурс]. – режим доступу: www.bank.gov.ua

14. Офіційний сайт державної статистики служби статистики України – [електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

*Наталья Добрянская, д.э.н., профессор
Одесский национальный политехнический университет, г. Одесса*

СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ УПРАВЛЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ КОММЕРЧЕСКОГО БАНКА

Расширение спектра банковских услуг обусловлено необходимостью стремительно изменяющимися условиями экономических отношений, что в свою очередь влечёт процесс создание новых услуг, требующих грамотного управления, своевременного реагирования на изменения рынка.

Вопросы принятия эффективных решений ложатся на плечи банковского менеджмента. Деятельность банковского менеджмента на современном этапе развития общества охарактеризуется как практическая, направленная на управление процессов при реализации коммерческим банком своих функций.

Следовательно, актуальными вопросами выступают вопросы систематизации, оптимизации и управления банковскими продуктами. Являясь одной из составляющей управляющей системы, банковский менеджмент воздействует на объекты управления: активные и пассивные операции, расчетно-кассовые операции, внутрибанковский аудит, внутрибанковский контроль. Систематическая разработка новых направлений по созданию и реализации банковских продуктов и услуг, влечет определенные трудности и риски, что требует постоянного взаимодействия функциональных подразделений банка, создания оперативной системы обмена информацией между ними.

Соответственно, основной задачей банковского менеджмента является создание системы отношений, направленных на оптимальную организацию взаимодействия элементов системы, которой характеризуется современный банк. Кроме того, в задачи банковского менеджмента входит разработка оптимальных режимов функционирования кредитной организации. Выявляя злободневные вопросы эффективного функционирования, банковский менеджмент разрабатывает свои инструменты и механизмы управления, чтобы обеспечить доступ к новым возможностям, способствующих привлечению из различных источников средств. Раскрывая сложность процесса управления деятельностью банка, нельзя не обратить внимание на методы управления активами и особенность поставленных задач банком в конкретном периоде.

Эффективное управление активами банка способствует росту его прибыли, но и управление пассивами также является необходимым элементом банковского менеджмента. При этом важно оперативно определять и не допускать наличие в банке

средств, не приносящих дохода, а также изыскивать требуемые кредитные ресурсы для выполнения банком соответствующих обязательств перед клиентами.

Основным вопросом эффективного управления активами и пассивами банка является максимизация прибыли. Не стоит оставлять без внимания и собственные средства банка, необходимые для обеспечения ликвидности, платежеспособности и финансовой устойчивости. Достаточность собственных средств отвечает за надёжность банка и указывает на его финансовое состояние и эффективность деятельности. Эффективность деятельности характеризует и показатель рентабельности, который предусматривает контроль за его доходами и расходами, обеспечение стабильности финансовых результатов. Не стоит забывать про оценку сомнительных и убыточных операций, оказывающих влияние на получаемую банком прибыль.

Влияние внешних и внутренних факторов на деятельность банковской сферы обуславливает необходимость в анализе, оценке и по возможности управления рисками. Воздействие различных видов риска бесспорно, ему подвергаются все банковские операции, в частности: расчётно-кассовые, кредитные, депозитные, валютные, инвестиционные и др. При этом могут возникать риски не возврата кредита и процентов по нему, риск потери ликвидности и др. Выявление возможных банковских рисков оказывает положительное влияние при управлении рисками, используя необходимые методы их минимизации или недопущения, коммерческий банк увеличивает свою экономическую выгоду. В отечественной банковской практике достаточно трудно ориентироваться на применение зарубежного опыта изучения банковских рисков, так как теория управления рисками находится на стадии формирования, что подтверждает остроту проблемы и требует дополнительных исследований в этой области.

В экономической литературе под риском в банковской практике понимают опасность (возможность) потери банком части своих ресурсов, недополучением доходов или произведения дополнительных расходов в результате осуществления определенных [2].

В настоящее время не существует общей классификации рисков. Однако, следует понимать, что принятие решения, несущего минимальный риск может способствовать и получению меньшего дополнительного дохода, а желание достигнуть большего дохода при высоком риске может привести к гораздо большим потерям при его реализации. Банкам в процессе деятельности необходимо своевременно выявлять риски и управлять ими, а также разрабатывать собственные инновационные методики по минимизации рисков, безусловно, основываясь на нормативно-законодательном регулировании банковской деятельности. Кредитные организации в процессе своей деятельности, сталкиваются с множеством видов риска, а с их совокупностью, которые во многом отличаются друг от друга: по степени влияния, месту и времени возникновения, необходимы инструменты управления ими [3-5].

На наш взгляд риски необходимо рассматривать в совокупности, так как изменение одного вида риска может повлечь за собой и изменение других. Выбор метода анализа отдельного вида риска достаточно труден, и разработка путей его оптимизации потребует комплексный анализ множества других факторов, что характеризует актуальность формирования индивидуальной системы управления банковской деятельностью для каждого коммерческого банка. Стоит заметить, что при осуществлении коммерческой деятельности банк может рисковать только

собственной прибылью, но не капиталом своих клиентов. При этом, он должен обеспечивать стабильную прибыль, так как несет полную ответственность за их капитал. Помимо рисков в банковском менеджменте уделяется внимание вопросам управления персоналом, направленного на эффективное использование знаний и опыта банковских работников. Анализируется и диагностируется организация труда сотрудников банка, раскрываются вопросы мотивации труда, подготовки и переподготовки банковских кадров, оптимизируется механизм оплаты труда, разрабатывается и внедряется система внутреннего контроля и др.

Основой управления персоналом являются выбор подходов к каждому сотруднику, планирование служебной карьеры и материального стимулирования. Наряду с вышеобозначенными факторами оказывающими влияние на деятельность банка необходимо отметить значимость информационного обеспечения. Информационное обеспечение банковского менеджмента включает требуемую для процесса управления информацию и эффективную работу внутрибанковской информационной системы.

Основные цели и задачи внутрибанковский информации устанавливают требования к формированию информации, системы сбора, обработки, использования, хранения, а также потребности в технических средствах, в программном обеспечении и т.д. В заключении статьи необходимо отметить, что современные условия рынка постоянно вносят новые требования, возникает потребность в формировании единого информационного поля, растет конкуренция. Данные обстоятельства требуют развития и внедрения новых банковских технологий, технического оснащения, создания новых банковских продуктов, пользующихся спросом, а также разработки и внедрения новых подходов к управлению, способствующих не только удерживать занимаемую позицию в банковской среде, но и развиваться в будущем.

Список использованных источников:

1. Деньги, кредит, банки: учебник / кол. авторов ; под ред. засл. деят. науки РФ д-ра экон. наук, проф. О.И. Лаврушина. – 8-е изд., перераб. и доп. – М. : КНОРУС, 2009. – 560 с.
2. Иода Е. В. Классификация банковских рисков и их оптимизация / Под общ. ред. проф. Е. В. Иода. 2-е изд., испр., перераб. - Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2002.- 120 с.
3. Коваленко О.Г., Медведева О.Е. Банковские риски: сущность, классификация // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. 2013. № 3 (25). С. 340-344.
4. Ахмадеев М.Г., Шакиров Д.Т. Экономическая безопасность в банковском секторе // Актуальные проблемы экономики и права. 2011. № 2. С. 39-45.
5. Власова Е.В., Викторова О.А. Порядок управления налоговыми рисками в кредитной организации // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Экономика и управление. 2013. № 2 (13). С. 20-22.

*Деніза Долбнєва, к.е.н., доцент
Львівський національний університет ім. Івана Франка, м. Львів*

АУДИТ БАНКІВ В УКРАЇНІ ЯК НЕОБХІДНА ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

В Україні становлення та ефективно здійснення аудиту в банківських установах на сьогодні перебуває на стадії розвитку та порівняно з провідними країнами світу характеризується суттєвими прорахунками та протиріччями.

Багато українських науковців та практиків досліджують проблеми аудиту банківських установах, зокрема: Грудзевич У., Дзюблюк О., Донченко Л., Дубілет О., Заїка А., Колодізев О., Смовженко Т., Шелудько Н. та інші.

Однак, об'єктивна необхідність подальшого поглиблення теоретичних досліджень і практичних розробок з проблем удосконалення зовнішнього аудиту банків для забезпечення стабільності функціонування як банківської системи, так й усієї економіки України обумовила вибір теми дослідження та її актуальність.

Попередні роки, що знаменувалися фінансовою кризою, дали змогу учасникам фінансового ринку та політикам чітко зрозуміти недосконалість наявної у державі нормативно-правової, інституційної та методологічної бази аудиту банків та усвідомити гостру потребу у розробці нових методик оцінювання кредитоспроможності та ймовірності занепаду фінансового сектору національної економіки.

Банківська система є „кровоносною системою” економіки, ключовим елементом фінансової системи держави. Ефективність її роботи свідчить про рівень розвитку інститутів управління ризиками та фінансового контролю, довіри населення до провідних учасників фінансового ринку – банків.

Виходячи з цього, нами було проаналізовано стан системи аудиту як форми контролю в банках України з метою визначення основних напрямів її удосконалення для своєчасного виявлення та попередження кризових явищ в банківській системі держави, ефективній протидії псевдолегальним фінансово-господарським операціям як самих банків, так й інших суб'єктів господарювання.

Вимога про потребу у здійсненні аудиторських перевірок діяльності комерційних банків вперше з'явилася в Законі України «Про банки і банківську діяльність» від 20 березня 1991 року № 2740-III [2]. В цьому Законі у ст. 35 закріплено необхідність проведення аудиторських перевірок у банках, а ст. 36 встановлено обов'язок банків публікувати річний баланс і рахунки прибутків та збитків за формою і в строки, встановлені Національним банком України, у спеціальному виданні після підтвердження достовірності поданих у них відомостей аудитором (аудиторською фірмою).

Разом з цим, діяльність комерційних банків підлягає суворому контролю з боку Національного банку України. Так, відповідно до Наказу Національного банку від 28.02.2011 р. № 37 [3], було створено спеціальний комітет з питань аудиту банків, права та обов'язки якого сформовані у Постанові Правління НБУ № 387 [5]. Основною метою банківського нагляду є забезпечення стабільності банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку.

Саме тому, для банків України сьогодні залишаються обов'язковими як зовнішній, так і внутрішній аудити. Законодавчо визначене трактування «аудит банку» подане у Положенні про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України (ст. 2), затвердженого Постановою правління НБУ від 20.03.1998 року № 114 [4].

Проаналізувавши дане визначення, а також узагальнюючи думки провідних експертів у даній галузі, вважаємо, що під аудитом банків слід розуміти перевірку правильності ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності банку з метою висловлення незалежної думки аудитора щодо достовірності фінансової звітності банку, обліку, його повноти і відповідності чинному законодавству, міжнародним та національним стандартам, а також з метою розробки рекомендацій з підвищення фінансової стійкості і ліквідності банку.

Саме таке визначення, на нашу думку, повною мірою розкриває основні аспекти, важливість та необхідність проведення аудиту банків.

На сьогоднішньому етапі функціонування фінансово-кредитної системи України банки як ніколи зобов'язані забезпечити проведення щорічної перевірки фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності та іншої інформації щодо своєї фінансово-господарської діяльності, залучаючи незалежних експертів – аудиторів та аудиторські фірми.

Не зважаючи на те, що в Україні продовжують здійснюватись ряд заходів спрямованих на врегулювання та стабілізацію сучасного стану аудиторських перевірок в банках, все одно виникають значні непорозуміння у вигляді шахрайств, тіншових та спекулятивних операцій, порушення законодавчих та нормативно-правових актів, а також ряд інших не менш важливих проблем. В кінцевому результаті це призводить до загального зниження рівня довіри кредиторів та позичальників як до банків, так і банківської системи загалом.

Таким чином, з проведеного дослідження обраної нами теми, ми бачимо, що стан розвитку та ефективності проведення аудиту банків в Україні ще перебуває на низькому рівні. Ті кроки, які роблять Національний банк та Аудиторська Палата України, органи законодавчої та виконавчої влади є ще недостатніми для швидкого та якісного удосконалення системи аудиту.

Тому перспективними, на нашу думку, будуть такі напрями удосконалення аудиту банків в Україні:

1) забезпечення суб'єктів аудиту достатньою кількістю методичних розробок з аудиторського контролю банків;

2) залучення аудиторів з провідних країн світу з метою перейняття у них досвіду щодо проведення аудиторських перевірок у банках;

3) впровадження та постійне застосування сучасних методик аудиторських перевірок;

4) введення обов'язкових піврічних і кварталних аудиторських перевірок;

5) вдосконалення організаційно-методологічного забезпечення зовнішнього аудиту фінансової звітності банку, а саме:

- розробка чіткого алгоритму його проведення з використанням тестів;

- проведення вибіркового дослідження документів за прогресивною схемою;

- запровадження в аудиторську практику сучасних професійних комп'ютерних програм фінансового аналізу;

- удосконалення інформаційного забезпечення зовнішнього аудиту фінансової звітності.

6) вивчення світової практики банківського контролю і регулювання з питань розроблення ефективних заходів впливу, спрямованих на підтримку безпеки і стабільності банківської системи держави;

7) підвищення рівня кваліфікації аудиторів шляхом посилення вимог до процедури одержання сертифікату аудитора.

Отже, тільки побудова результативної, ефективної та незалежної системи аудиту банків дасть їм змогу підвищити рівень власної безпеки, попередити різноманітні фінансово-економічні ризики та злочини, що якісно вплине на загальноекономічні показники розвитку держави, суб'єктів підприємницької діяльності та населення.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993 р. № 3125-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3125-12>
2. Закон України «Про банки й банківську діяльність» від 20.09.2001 р. № 2740-ІІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kodeksy.com.ua/pro_banki_i_bankivs_ku_diyal_nist/statja-70.htm
3. Наказ Національного банку «Про затвердження складу Комітету з питань аудиту банків» від 28.02.2011 р. № 37 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua>
4. Постанова правління НБУ «Положення про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України» від 20.03.1998 р. № 114 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0548500-98>
5. Постанова Правління НБУ «Про затвердження Змін до Положення про порядок обліку та проведення Національним банком України та банками України операцій з депозитними сертифікатами Національного банку України» від 15.09.2016 р. № 387 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0387500-16>.

Єлизавета Дюлай, аспірант

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Варцаба В.І., д.е.н., доцент*

ВІДНОВИТИ ДОВІРУ – СТРАТЕГІЯ ПОБУДОВИ ВЗАЄМВІДНОСИН БАНКУ З КЛІЄНТАМИ

Протягом останніх років банківська система України зазнала серйозних втрат: 68 банків визнані неплатоспроможними. Будь-яка фінансова система тримається на довірі людей, а банки можуть існувати лише за умови довіри вкладників. На сьогодні Україна належить до країн з найнижчим рівнем довіри до банків. За усі роки незалежості населення скептично ставилось до вітчизняних банківських установ, але сьогодні спостерігається абсолютна недовіра до банківської системи. За останні два роки обсяг валютних депозитів фізичних осіб на рахунках українських банків впав вдвічі, у порівнянні з показниками докризового 2013 року знизився і обсяг гривневих вкладів. Загалом упродовж 2014-2015 років українці, рятуючи свої заощадження від знецінення або заморожування в проблемних банках, зняли з рахунків близько 70 млрд. грн. і 16 млрд. доларів США. Сьогодні, за різними оцінками, на руках у населення зосереджено близько \$ 100 млрд., що дорівнює річному показнику ВВП країни. При цьому держава сильно втратила в іміджі на міжнародній арені. Зарубіжні інвестори бояться України як країни, де ризики невиправдано високі.

Комітет Верховної Ради з питань фінансової політики та банківської діяльності презентував Стратегію розвитку банківської системи України на 2016-2020 роки.[3] Ця стратегія передбачає подолання існуючої кризи, стабільність гривні та банківської системи, підвищення довіри до регулятора, а також економічне зростання.

Серед пріоритетів стратегії розвитку банківської системи на найближчі 4 роки - зміна монетарної політики в бік сприяння економічному зростанню, перетворення державних банків на інструменти економічного розвитку, зміна структури економіки і стимулювання експорту технологічних товарів і просунутих послуг, залучення іноземного капіталу в рамках національної економічної політики, підвищення ефективності використання міжнародної допомоги.

Політична ситуація в Україні має великий вплив на економіку країни, що пояснює нерівномірність та нестабільність її розвитку і, відповідно, на поведінку клієнта, його відношення до банків в цілому та рівень довіри до кожного з них. Результат

діяльності банку значною мірою залежить від його клієнтів, тому є нагальна необхідність у покращенні їх обслуговування, в оптимізації системи нарощення клієнтської бази, у диференціації клієнтів, у поглибленні та систематизації основ побудови взаємовідносин банку з клієнтами.

Вагомий внесок у дослідження даного напрямку здійснили такі вітчизняні та зарубіжні вчені як А.Агаджанов, Г.Багієв, Я.Гордон, Л. Романенко, М.Гузь, П.Діксон, Ф.Котлера, П.Роуз, В.Федірко, Н.Чижов, Хлебович Д.І. та інші.

Банківські установи постійно інвестують кошти у програми, спрямовані на клієнта, здійснюючи оцінку рівня його задоволення та вдосконалюючи управління відносинами. Комерційні банки постійно вдосконалюють маркетингову стратегію з метою оновлювати конкурентноспроможні банківські продукти. Банки намагаються залучити клієнта до обслуговування на довгостроковий термін. Адже клієнт є тим нематеріальним активом, який впливає на прибуток кожної фінансової установи. Отримавши його ресурси, банк повинен створити всі умови для втримання клієнта. Постійна клієнтська база дає можливість працювати та розвиватись фінансовій установі.

Для успішної стратегії розвитку, банк повинен дотримуватись тих критеріїв, на які спирається клієнт при виборі установи: зручність, комфорт, швидкість прийняття рішень, прозорість та доступність. З розумінням того, що клієнт – це та основа, що дає можливість розвивати бізнес та отримувати від нього прибуток, потрібно залучити його на максимальний термін, щоб окупились затрачені на нього ресурси та отримати прогнозований прибуток. Довгострокові відносини між клієнтом і банком є запорукою стабільності та конкурентоспроможності останнього.[2]

Для вирішення вищевикладених проблем, доцільно застосувати підхід customer-centric, який полягає у побудові взаємодії банку з клієнтом таким чином, щоб він відчував участь установи у вирішенні своїх фінансових питань. Термін customer-centric (клієнтоцентричність) був введений Ф.Котлером. При стратегії customer-centric всі процеси будуються навколо клієнта, у відповідності до його потреб. Даний напрямок досліджує у своїх роботах Ян Х.Гордон. Найважливіша теза концепції партнерських відносин полягає в тому, що найголовнішим активом компанії є не основні фонди (будівлі, споруди, верстати, машини, механізми та ін.), не товари і товарні марки, патенти, ноу-хау, не людські ресурси з їх інтелектуальним потенціалом при безумовній важливості кожного з них, а партнерські відносини, бо на відміну від перерахованих вище елементів добрі партнерські відносини гарантують компанії і довгий термін життя, і низький рівень ризику, і можливість збільшення прибутку в довгостроковій перспективі. Виходячи з цього під маркетингом партнерських відносин розуміється безперервний процес вдосконалення разом зі споживачами властивостей товарів, створення нових цінностей, а потім спільного отримання і справедливого розподілу вигоди від такого роду взаємодії між всіма учасниками процесу.

У банківській сфері доцільно використовувати термін клієнтоцентричність, що являє собою особливу концепцію ведення бізнесу, при якій інтереси клієнтів ставлять на рівні інтересів компанії, коли клієнтам пропонують послуги та банківські продукти з індивідуально підібраними характеристиками.

Критеріями клієнтоорієнтованості банку є: наявність клієнтської політики на конкретний період, діяльність по постійному залученню нових клієнтів, сегментація клієнтської бази, відпрацювання успішних технологій роботи з кожним із сегментів

клієнтської бази, постійний моніторинг конкурентоздатності, оцінки якості обслуговування клієнтів, аналіз всіх їх зауважень та пропозицій, запровадження на постійній основі системи опитування клієнтів, наявність в банку корпоративної культури по відношенню до клієнтів. Необхідно розширити повноваження персоналу для спрощення надання персоналізованих послуг клієнтам, з метою скорочення бюрократичних операцій через необхідність узгодження дій менеджерів низової ланки з вищим керівництвом.[4]

Банк має бачити і розуміти весь життєвий цикл клієнта – мотиви придбання продукту чи потреби у певних послугах.

Перехід до клієнтоцентричності буде вимагати від банку не тільки організаційних та технологічних змін, але й змін у банківській філософії – від продажу продуктів з орієнтацією в широкому спектрі послуг до вирішення проблем клієнтів.

Висновки. Таким чином, ми можемо зробити наступні висновки. Сучасний стан конкуренції як в банківській сфері, та і загалом, потребує знаходження нових шляхів пошуку, залучення та утримання клієнта. Якщо для пошуку клієнтів банки докладають чималих зусиль та фінансових ресурсів, то у напрямку клієнтоцентричності інструменти менш розвинуті. Тому реалізація стратегії клієнтоцентричності є на сьогодні першочерговим завданням для трансформації банку. В разі ігнорування банківськими установами впровадження підходів customer-centric, вони будуть приречені на відставання від конкурентів на фінансовому ринку. Для покращення своїх позицій перед клієнтами та на фінансовому ринку, необхідно працювати над підтримкою репутації та вмінням справлятися з кризовими ситуаціями. Для цього потрібно оперативно реагувати на звернення клієнтів. Бути послідовними, відповідати очікуванням клієнтів. Адже клієнти зацікавлені в тому, щоб обраний ними банк вирізнявся вдалим управлінням, стабільним фінансовим станом та якісними послугами.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 р. № 2121 – XIV // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. – 2001. – № 1. – С. 3–47.
2. Корпоративні відносини в банківському секторі : фінансові механізми та маркетингові стратегії : моногр. / П. П. Гаврилко, М. О. Кужелев, І. Г. Брітченко. – Рівне-Новий Сонч : Волин. обереги, 2016. – 228 с.
3. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Доступ до ресурсу: <http://www.bank.gov.ua>
4. Яценко О. В. Проблеми та шляхи реалізації стратегії клієнтоцентричності банків в умовах глобалізації фінансових ринків / О. В. Яценко // Науковий вісник. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. – Науки: економіка, політологія, історія. – 2013. – №7 (186). – С. 103-112

Ольга Заславська, к.е.н.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ДЕПОЗИТІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ КОМЕРЦІЙНИМИ БАНКАМИ У ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Економіка України наразі проходить шлях трансформації, що супроводжується процесами фінансової автономії регіонів. Тому проблема пошуку джерел фінансування інвестицій, у тому числі за посередництвом банків, дедалі частіше вирішується саме на регіональному рівні. У цьому аспекті важливим джерелом

банківських ресурсів, яких сьогодні потребує регіональна економіка, є грошові заощадження домашніх господарств. Досліджуючи питання заощадження домогосподарств варто враховувати, що на характер життя та діяльність населення Закарпаття значний вплив має його багатонаціональність, менталітет, структура, а також унікальне економіко-географічне розташування області.

Специфічні риси Закарпатської області проявляються також і в структурі доходів та витрат населення. До прикладу, доходи у розрахунку на одне домогосподарство регіону протягом 2015 року у середньому склали 7 279,48 грн. за місяць, а значення аналогічного показника по Україні становило — 5 231,71 грн. Втім, витрати населення краю також значно переважають загальнодержавні середньостатистичні значення. Якщо за один місяць у Закарпатській області одне домогосподарство витратило 6 325,95 грн., то середній обсяг витрат по Україні склав 4 448,66 грн. [1]. У цьому аспекті варто зазначити, що 87,51 % витрат середньостатистичного домогосподарства області йде на споживання: харчування, купівлю предметів домашнього вжитку, культуру, освіту, медицину, обслуговування транспортних засобів, зв'язок тощо. Решта витрат визначаються як неспоживчі. З-поміж останніх варто виділити організовані заощадження, які в основному представлені банківськими депозитами.

Дані статистичних досліджень свідчать, що 35,76% обсягу неспоживчих витрат домогосподарств регіону у 2015 році щомісяця залучалося банками на депозитні рахунки. Саме ця стаття витрат, на наш погляд, і є організованими заощадженнями населення, які за посередництвом фінансово-кредитних установ, трансформуються в інвестиційні ресурси. Для порівняння, частка цієї статті у неспоживчих витратах населення по Україні за аналогічний період склала 28,15 %. Втім, у структурі неспоживчих витрат домогосподарств Закарпаття найбільшу частку займають витрати на особисте господарство — 36,76 % від загального обсягу (по Україні — 26,27 %) [1]. З огляду на те, що більшість населення регіону мешкає у сільській місцевості та змушене витрачати значну частину доходів на утримання власного господарства, то такий обсяг витрат є виправданим. Незважаючи на достатньо високі значення обсягів грошових ресурсів та витрат домогосподарств Закарпатської області, населення краю досить критично оцінює рівень своїх доходів, а також можливості до заощадження. Результати статистичного спостереження щодо самооцінки населенням Закарпатського регіону рівня своїх доходів у 2015 році показали наступне:

- 9,9 % населення вважають рівень власних доходів достатнім для споживання та заощадження (показник по Україні — 6,2 %);
- 1,1 % — вважають рівень доходів достатнім, проте не заощаджують (по Україні — 45,7 %);
- 89 % — не вважають рівень своїх доходів достатнім навіть для поточного споживання (по Україні — 48,1 %) [3].

Як бачимо, населення Закарпатської області характеризується вкрай пасивною поведінкою у сфері заощаджень. Разом із тим, їхня важливість для економіки регіону недооцінена, адже заощадження фізичних осіб у організованій формі є потужним джерелом банківського кредитно-інвестиційного потенціалу. Наразі найбільш поширеною та доступною формою мобілізації заощаджень населення є банківські депозити. У таблиці 1 наведено дані щодо обсягів депозитів домашніх господарств та рівнів середньозважених депозитних відсоткових ставок в Україні та Закарпатській області у першому півріччі 2016 року.

Таблиця 1

Обсяги депозитів населення та рівень середньозважених відсоткових ставок в Україні та Закарпатській області у I півріччі 2016 року [2]

Показники	Обсяг депозитів, млн.грн.		
	Україна	Закарпатська область	% від загального обсягу по Україні
Депозити домашніх господарств	422 449	4 636	1,11
У розрізі валют			
у національній валюті	203 726	2 052	1,01
в іноземній валюті	218 723	2 583	1,18
За строками			
на вимогу	117 666	1 256	1,06
строком до 1 року	178 452	2 150	1,21
строком понад 1 рік	126 331	1 229	0,97

Дані, приведені у таблиці 1, демонструють, що частка залишків коштів на депозитних рахунках закарпатців станом на 01.07.2016 р. складала лише 1,11 % від загального обсягу депозитних ресурсів вітчизняних банків. За цим показником Закарпаття займає 23 місце серед 24 областей України, випереджаючи при цьому тільки Луганську область. У депозитному портфелі фізичних осіб переважають вклади строком до 1 року — 46,37 %. Депозити на вимогу становлять 27,09 % банківських заощаджень закарпатців, а частка довгострокових вкладів — 26,54 %.

Що стосується рівня відсоткових ставок, то, до прикладу, середньозважена відсоткова ставка за депозитами на вимогу у банківських установах Закарпатської області складає 4,4 %, а по Україні — 5,5 %; ставки за депозитами на строк до 1 року — 9,1 %, середнє загальнодержавне значення — 10,3 %; відсоткові ставки за строковими депозитами понад 1 рік у середньому складають 9,1 %, по Україні — 13,0 %. Варто зауважити, що протягом одного року — з липня 2015 р. по липень 2016 р. — загальна середньозважена ставка за депозитами фізичних осіб у банках Закарпатської області зменшилася із 11,9 % до 8,5% [2].

Враховуючи специфічні характеристики Закарпатської області та її населення, основним мотивом заощаджень закарпатців є не отримання прибутку від банківських вкладень, а інвестиції у власне господарство. За таких умов варто замислитися над удосконаленням мотиваційних факторів, які б заохочували населення до організованої форми заощаджень. Для клієнтів-фізичних осіб суттєвим стимулом щодо активізації вкладів є отримання прибутків від депозитних коштів. На нашу думку, відсоткові ставки за депозитами фізичних осіб у банках Закарпатської області повинні бути як мінімум на рівні середньоукраїнських або й вищими з метою стимулювання залучення клієнтів.

Звичайно розробка нової цінової політики у банківських установах вимагає чимало часу та ретельних маркетингових досліджень ринку. Тому при нинішньому рівні відсоткових ставок за депозитами фізичних осіб у Закарпатській області банкам варто стимулювати приріст залучених коштів шляхом надання додаткових послуг. Такими послугами, до прикладу, можуть бути пільги при отриманні кредиту, розрахунково-

касовому обслуговуванні, автоматичне підключення вкладників до системи Інтернет-банкінгу, SMS-банкінгу тощо.

Ще одним методом залучення приватних клієнтів до банків є створення різноманітних сезонних депозитних програм, які є досить популярними у зарубіжних країнах і поступово впроваджуються в українську банківську практику. Це переважно депозитні програми, приурочені до різдвяних, новорічних, великодніх свят, депозити до відпустки тощо. Такі акції є короткостроковими, від 3 місяців до року, вони мотивують населення вкладати свої заощадження до банків з метою отримання прибутку та збереження коштів для оплати майбутніх видатків. Враховуючи специфіку Закарпаття, банкам, що працюють у регіоні, варто також впровадити особливі депозитні програми. Дослідження показало, що основною статтею витрат населення краю є видатки на обслуговування власного господарства. В області переважає сільське населення, тому, насамперед, варто враховувати їхні потреби. Так, для більшості населення регіону завжди актуальним є питання сезонності сільськогосподарських робіт та витрати на кожний етап цих робіт. Тому доцільним видається створення спеціальних календарних депозитних програм для населення, пов'язаних саме із формування вкладів для майбутнього покриття сільськогосподарських витрат. На наш погляд, використання такого клієнтоорієнтованого підходу, націленого на конкретні потреби домогосподарств регіону, може спонукати їх заощаджувати кошти саме в організованій формі у банках.

Важливою умовою стимулювання депозитів є підвищення надійності банків та банківської системи. Із цього приводу варто зауважити, що кризовий період для банківської системи фактично минув. Установи, які не витримали стрес-тестування у вигляді внутрішньої системної кризи, визнали себе неплатоспроможними, тому масового банкрутства банківських установ не передбачається. Сприятлива економічна ситуація в країні є каталізатором створення заощаджень домогосподарствами, адже населення, яке має середній рівень доходу прагне у першу чергу зберегти його та примножити, що, у свою чергу, стимулює зростання економіки.

Список використаних джерел:

1. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2015 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
3. Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів у 2015 році / Статистичний збірник // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

*Анна Ісаєнко, студентка 3 курсу
Університет економіки та права «КРОК», м. Київ
Науковий керівник: Сова О.Ю., к.е.н.*

ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ-ФІЗИЧНИХ ОСІБ

З необхідністю оцінки кредитоспроможності позичальників стикається будь-який банк, який надає кредити. Кожний потенційний позичальник, який прагне одержати кредит, повинен пройти цю процедуру. Від результату її проведення залежить чи одержить він кредит, і якщо одержить, то в якому обсязі.

Головна мета оцінки кредитоспроможності позичальника - оцінка кредитного ризику та виявлення джерел погашення позичальником відсотків і заборгованості за кредитом [1]. Для оцінки кредитоспроможності позичальника - фізичної особи банки визначають перелік показників і встановлюють їх критеріальні значення залежно від виду кредиту (на придбання або будівництво житла, придбання транспортних засобів, товарів тривалого використання, на інші потреби), його обсягу й строку, виду забезпечення (застави) за кредитом.

Оцінка кредитоспроможності позичальника - фізичної особи проводиться з урахуванням кількісних показників (економічна кредитоспроможність) та якісних характеристик (особиста кредитоспроможність) позичальника, що підтверджуються відповідними документами і розрахунками [1].

Оцінювання фінансового стану позичальника-фізичної особи здійснюється з метою визначення класу його надійності та фінансової можливості своєчасно та в повному обсязі здійснювати погашення кредиту в строки і на умовах, встановлених кредитним договором. Якщо обслуговування кредитної заборгованості відбувається із простроченням або пролонгацією, то оцінювання фінансового стану позичальника - фізичної особи має відбуватися постійно (щомісяця або щокварталу) протягом періоду несвоечасного погашення боргу, крім випадків, пов'язаних з поважними причинами (документально підтверджені факти відрядження, хвороби тощо).

В банківській практиці при здійсненні оцінювання кредитоспроможності позичальника-фізичної особи поширеним є використання методу кредитного скорингу. Кредитний скоринг - це статистичний метод дослідження, який використовується кредиторами для швидкого та об'єктивного оцінювання кредитного ризику особи, що подає заявку на одержання кредиту. Розрахований результат визначається в балах, які характеризують ступінь ймовірності погашення кредиту. Кількість балів варіює залежно від обраної банківською установою методики оцінювання позичальників - фізичних осіб. Чим більша кількість балів, тим більша ймовірність для позичальника отримати кредит у банку [3].

Важливою особливістю системи кредитного скорингу є те, що вона не може застосовуватися за шаблоном, а має розроблятися, виходячи з особливостей, притаманних банківській установі, клієнтурі банку, враховувати банківське законодавство і традиції країни, тобто підлягає постійному контролю та видозміненню. У банківській практиці існують різні моделі кредитного скорингу, а зокрема, лінійна регресія, логістична регресія, лінійне програмування, дерево класифікації, нейронні сітки, генетичний алгоритм, метод найближчих сусідів тощо. У найбільш спрощеному вигляді скорингова модель є зваженою сумою визначених характеристик, у результаті чого розраховується інтегральний показник, за яким визначається можливість позичальника повернути одержаний кредит.

Банківські установи різних країн самостійно обирають для себе найбільш оптимальні критерії при здійсненні оцінювання кредитоспроможності позичальника з використанням методики кредитного скорингу.

У зарубіжних країнах діють різноманітні кредитні скорингові компанії, які розробляють моделі оцінювання кредитоспроможності позичальників та пропонують послуги щодо проведення аналізу позичальників за розробленими методиками [3].

Оцінюючи кредитоспроможність позичальника, банк фактично визначає рівень кредитного ризику, який він візьме, надавши кредит. Крім того, необхідно враховувати, що рівень ризику позичальника може трансформуватися у ризик самого

банку за умови встановлення кредитних відносин. У цьому випадку розробка власної рейтингової системи оцінки кредитоспроможності позичальника дає банкам можливість встановлювати критерії та вимоги до клієнта відповідно до положень кредитної політики з урахуванням власних кредитних можливостей [1].

Результати оцінки кредитоспроможності позичальника мають зберігатися в кредитній справі клієнта протягом визначеного законодавством строку. Під час оцінки кредитоспроможності позичальника пріоритетне значення має його здатність до генерування сталих грошових потоків. У зарубіжній практиці зафіксовано випадки, коли банки охоче кредитують компанії, які за фіксованими звітами збиткові, але здатні генерувати потужний грошовий потік.

Узагальнюючи, можна зробити наступні висновки стосовно існуючої методології оцінки кредитоспроможності позичальників:

1. Відсутній єдиний концептуальний підхід до побудови методик оцінки кредитоспроможності позичальників. Образно кажучи, методологія оцінки кредитоспроможності не має концептуального «стержня».

2. Відсутнє системне бачення чинників, що визначають кредитоспроможність позичальників.

3. Існуючі методики оцінки кредитоспроможності позичальників недостатньо обґрунтовані і зайво орієнтовані на сформовані традиції, що робить їхнє використання в сучасних умовах у більшості випадків неефективним і навіть може призводити до неадекватних оцінок кредитоспроможності позичальників.

Отже, при здійсненні кредитної діяльності банківська установа, з метою мінімізації кредитного ризику та прийняття ефективного рішення про надання чи ненадання кредитних коштів позичальнику, має проводити аналіз його кредитоспроможності. Оцінювання кредитоспроможності позичальника, окрім аналізу фінансового стану, включає також показники та параметри, які визначають репутацію, ділові якості, рівень менеджменту, професіоналізм керівництва підприємства тощо. Такий всебічний аналіз фінансово-господарської діяльності клієнта сприятиме ефективному здійсненню кредитної операції та зменшенню рівня кредитного ризику для банку.

Список використаних джерел:

1. Вовк В.Я. Кредитування і контроль: навч. посіб. / Вовк В., Хмеленко О. - К.:Знання,2008.- 463 с.
2. Галасюк В.В. Оцінка кредитоспроможності позичальників: що оцінюємо? / Галасюк В.В. // Вісник НБУ. - 2010. - №5. - С. 54-56.
3. Владичин У.В. Банківське кредитування [Текст]: навчальний посібник / Владичин У.В. - К.: Атіка, 2008. - 648 с.

*Марина Коніна, асистент
Камілла Реха, студентка 4 курсу
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг*

ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

З кожним роком в Україні все більша кількість комерційних банків банкрутує та ліквідується, що пов'язано, у першу чергу, з кризовим станом економіки та недосконалістю банківської системи України. В умовах розвитку ринкової економіки

таке явище як банкрутство банку характерно не тільки для нашої держави, багато комерційних банків у більшості країн світу перебувають або перебували на межі банкрутства.

Проблема пошуку шляхів запобігання банкрутства комерційних банків України відображена у працях багатьох науковців, серед яких: Турбанов А.В., Тютюнник А.В., Нідзельська І.А., Кашка І.С., Платковська О.В., Материнська О.А та інші. Однак, незважаючи на значну кількість досліджень щодо банкрутства комерційних банків, багато питань, зокрема вивчення причин цього явища в сучасних кризових умовах розвитку економіки України, залишаються недостатньо вивченими, що потребує нових досліджень і підходів у цій сфері фінансової науки, тому обрана проблема є актуальною.

На думку Турбанова А.В. та Тютюнника А.В.: «...банки як фінансові посередники залучають чужі грошові кошти і розміщують їх з метою отримання прибутку від інших осіб. За великої кількості кредиторів і боржників банку вкрай важко терміново консолідувати ліквідні активи для погашення заборгованості, яка виникла перед кредиторами. Внаслідок цього погіршується процес фінансового стану кредитної установи, якщо він розпочався, то протікає значно швидше, ніж у промислових або торгових підприємств, і практично невідворотний» [1]. Отже, власники комерційного банку мають вчасно проводити комплексні заходи щодо запобігання банкрутства та ліквідації банківської установи, які спрямовані на фінансове оздоровлення кредитної організації шляхом її можливої реорганізації чи реструктуризації або проведення інших заходів згідно законодавства. Зважаючи на це, комерційні банки мають забезпечити свою організаційну структуру ефективною службою контролінгу, яка гарантуватиме доступ до об'єктивної інформації про реальний фінансовий стан банку та дозволить вчасно уникнути банкрутства.

Варто зазначити, що численні скорочення кількості банків в Україні мають негативний вплив на фінансово-кредитний ринок, а також знижують довіру населення до української банківської системи. Тому необхідно приділити особливу увагу проблемним активам, які сприяють неефективному функціонуванню комерційних банків.

Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є створення спеціальних банків. Такі установи замість того, щоб ліквідувати проблемні активи, могли б, наприклад, дочекатися того часу, поки клієнт поверне свій борг [2].

Причини, які призводять до банкрутства банків, бувають зовнішні (не залежать від керівництва установи та її акціонерів) та внутрішні (спричинені чинниками, що існують у середині установи).

На сучасному етапі зовнішніми причинами банкрутства банків в Україні є [3]: призупинення темпів зростання та несприятливість загальносвітової і внутрішньої економік; політична нестабільність; масове вилучення вкладів (масові паніки серед вкладників); втрата довіри до банку, наприклад, від неправильного керівництва; ризикована кредитно-валютна політика нав'язування банку фіскальних функцій, що відлякує клієнтів; рейдерські атаки, спрямовані на знецінення активів банку, та в подальшому призводять до їх можливого продажу, або ліквідації.

До внутрішніх причин банкрутства відносять [3]: недотримання законодавства, приховування інформації шляхом викривлення звітності; неякісні активи; відсутність правильних аудиту та контролю; некомпетентне керівництво, недосконалість політики управління установи; спекуляція.

На рис. 1 проаналізовано динаміку кількості комерційних банків України за 2012-01.09.2016 роки.

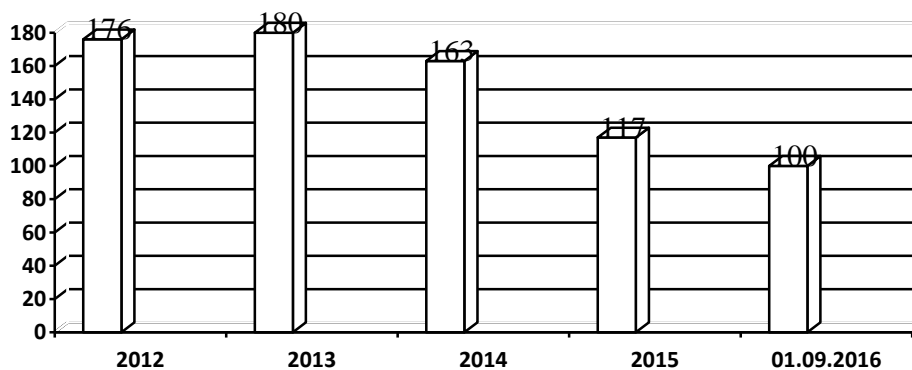

Рис. 1. Кількість вітчизняних комерційних банків, які мають банківську ліцензію [4]

Отже, з рис. 1 видно, що у 2014 році кількість банків почала різко зменшуватись, що можна пояснити нестабільною економічною та політичною ситуацією в Україні. Станом на 1 вересня 2016 року в Україні функціонують 100 банків, з них 25 - банки з іноземним капіталом. Упродовж 2014-2016 років 82 банки були виведені з ринку, 17 банків були виведені з ринку в 2016 році, зокрема чотири банки за непрозору структуру власності, три - за порушення банківського законодавства в сфері фінансового моніторингу (ліквідація). Два банки обрали шлях самоліквідації [4].

Виходячи з вищесказаного, комерційні банки та НБУ мають провести ряд заходів задля запобігання банкрутству або втрати платоспроможності банку, зокрема [1,2,3,5]:

1. Передача активів неплатоспроможного банку в платоспроможний. Така практика є досить поширеною у таких країнах як США, Канада, Іспанія, Румунія, Туреччина та інші;

2. Комерційний банк має належним чином організувати внутрішній аудит і удосконалити систему контролю;

3. Введення тимчасової адміністрації в банк, який зазнає ліквідації. Цей метод є досить дієвим для України протягом останніх років. Так, за допомогою введення тимчасової адміністрації вдалося втримати значну кількість комерційних банків на поверхні та не допустити їх ліквідації;

4. Розвивати співробітництво з іншими державними наглядовими органами (укладання двосторонніх угод щодо співробітництва з органами банківського нагляду тих держав, які мають найбільший вплив на розвиток вітчизняного банківського сектору);

5. Підвищення кваліфікації працівників банківських установ;

6. Розроблення стандартів обслуговування клієнтів;

7. Забезпечення умов управління активами і пасивами банку;

8. Забезпечення прозорості банківської системи та зменшення можливості здійснення фінансових махінацій;

9. Удосконалення процесу ліцензування банків шляхом посилення ліцензійних вимог;

10. Поліпшення процедур відновлення належного фінансового стану банківської установи.

Таким чином, проведені дослідження показали, що протягом 2014-2015 років значна кількість комерційних банків в Україні була ліквідована. Банкрутство дрібного чи новоствореного банку може пройти відносно безболісно для економіки України, однак нездатність великого комерційного банку, який залучав грошові кошти протягом багатьох років, погасити свої зобов'язання призводить до збитковості клієнтів, вкладників, акціонерів, а отже, і держави взагалі. Тому введення в дію банківськими установами запропонованих заходів допоможе якнайшвидше уникнути банкрутства комерційних банків і кризи банківської системи України.

Список використаних джерел:

1. Турбанов А.В., Тютюнник А.В. / Банковское дело: операции, технологии, управление. – М.: АльпинаПаблицер. – 2010. – 682 с.
2. Нідзельська І.А. Кредитні ризики та їх наслідки для банківської системи України в умовах поглибленої кризи / І.А. Нідзельська // Фінанси України. – 2009. – № 8. – С. 101–103.
3. Материнська О.А. Аналітична оцінка банкрутства комерційних банків України. [Електронний ресурс] / О.А. Материнська, О.В. Платковська // Молодий вчений. - 2016. - №4. - С. 134-137. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_4_35.
4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807.
5. Кашка І.С. Банкрутство та фінансове оздоровлення банків. [Електронний ресурс] / І.С. Кашка. // Ефективна економіка. - 2012. - №7. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2012_7_40.

Марина Коніна, асистент

Крістіна Тузова, студентка 4 курсу

*Донецький національний університет економіки та торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг*

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА КИТАЮ

Сьогодні важливим елементом ринкової економіки, який визначає розвиток будь-якої країни є банківська система. Саме завдяки банківській системі здійснюється акумулювання та ефективний розподіл та перерозподіл вільних фінансових ресурсів в різні сфери національного господарства, забезпечення стабільності національної грошової одиниці, регулювання грошової маси в країні, тому дослідження в даній сфері залишається актуальним.

У роботі було проведено порівняльний аналіз банківської системи України та Китаю. Банківська система Китаю побудована на засадах адміністративно-командної та ринкової економіки, тому спочатку була однорівневою на чолі з Народним Банком Китаю (НБК) та спеціалізованими банками, але потім трансформувалась у дворівневу. Народний банк Китаю (НБК) відповідає за грошово-кредитну політику і виконує наглядові функції. Для забезпечення економічного зростання країни і підтримки стабільного курсу національної валюти, як емісійний інститут Народний банк Китаю несе повну відповідальність за друкування і випуск в обіг національної грошової одиниці - юанів. Проте на відміну від ринкових банківських систем, НБК жорстко підлеглий Держраді Китаю і всі найважливіші рішення у області грошово-кредитної політики ухвалюються лише з його схвалення.

НБК формує грошову політику і представляє на схвалення Держради пропозиції у області регулювання грошової маси, валютного курсу і процентних ставок, які, як правило, приймаються. За заявою голови Народного банку Китаю, рішення по встановленню процентних ставок ухвалюються їм одноосібно.

Відповідно до визначення Державного комітету КНР з контролю та управління банківськими справами, до банківсько-фінансових організацій Китаю відносяться: політичні банки, державні комерційні банки, акціонерні комерційні, міські банки, аграрні кредитні кооперативи, інші фінансові установи. З вищезазначеного можна зробити висновок, що незважаючи на ринкову структури банківської системи Китаю її притаманні характерні риси адміністративно-командної економіки, а саме висока централізація банківського сектора, монопольно високий рівень участі держави в капіталах і управлінні банками, надмірна ступінь концентрації галузі. Залишається також збереження обмежень ведення банківської діяльності, що включають адміністративне регулювання банківських ставок, обмеження на транскордонний рух капіталів та валютно-обмінні операції, квотування обсягів кредитування, заборона на ряд інвестиційних операцій. Більш детальний порівняльний аналіз банківської системи Китаю та України наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика банківська система України та Китаю

Характеристика	Україна	Китай
Головний державний орган, що регулює БС	НБУ (1991)	НБК (1948)
Історичні шляхи виникнення ЦБ	Директивний	Еволюційний
За рівнем спеціалізації	Універсальна модель	Універсальна модель
Тип власності	Наявність незалежного ЦБ, державних та комерційних банків	Наявність незалежного ЦБ, державних та комерційних банків
Кількість рівнів системи	дворівнева	дворівнева
Залежність банківської системи	НБУ незалежний та проводить незалежну від уряду політику	НБК залежний та прямо підпорядкований уряду, проте має певну самостійність
Приналежність фінансових ресурсів	Ресурси державних спеціалізованих банків належать державі, ресурси комерційних банків мають комерційну основу	Ресурси державних спеціалізованих банків належать державі, ресурси комерційних банків мають комерційну основу

Отже, на побудову банківської системи значно впливає тип економічної системи, що панує в країні, при цьому у кожного типу є свої переваги та недоліки. Банківська система України та Китаю значно відрізняються, що проявляється у залежності банківської системи від уряду, де НБУ є повністю незалежним державним органом, який самостійно вибудовує грошово-кредитну політику та її втілення, на відміну від Китаю, де відбувається повний контроль зі сторони уряду, але при цьому є і схожості банківської системи країн - це наявність державних спеціалізованих банків, проте розвиток та кількість українських значно поступається китайським, також кількість рівнів системи співпадає, де провідну роль займає НБУ і НБК відповідно. Також банківська система України значно відстає за рівнем капіталізації від Китаю, так 1.04.2015 обсяг власного капіталу банків складає 86 102 млн. грн.. Адекватність

регулятивного капіталу станом на 1.04.2015 є нижчою за встановлений мінімум та складає 8,35% [1], в Китаї обсяг капіталу одного банку Industrial and Commercial Bank of China складає 196,21 млрд. дол. станом на 2014 рік.

Для банківської системи України спостерігається суттєва залежність від зовнішніх джерел, тому вона є вразливою при світових економічних кризах на ринку капіталу. Світова криза 2007-2008 років, викликана дефолтами за іпотекою у США, призвела до дефіциту в Україні саме довгострокових ресурсів для довгострокового кредитування як населення (іпотека), так і компаній (проектне фінансування). Банківська система Китаю до такого сильного впливу не схильна, що також зумовлено стабільністю юань та використанням фіксованого курсу валюти, значним економічним зростанням, підтвердженням чого є включення китайського юань з 1.10.2016 в кошик резервних валют Міжнародного валютного фонду, тобто це означає, визнання МВФ зростаюче значення китайської валюти і економіки країни, хоча юань ще не став валютою, яку використовують для проведення світових розрахунків, проте деякі світові центробанки почали зберігати частину резервів в юанях.

При цьому незважаючи на всі відмінності банківської системи України та Китаю, обидві країни потребують кардинального реформування. Так, НБУ у 2014 році розробив проект «Концепції реформи банківської системи України до 2020 року», який передбачає повне регулювання фінансових ринків, посилення регулювання та моніторингу комерційних банків, розкриття інформації про кінцевих власників банків та посилення відповідальності ТОП-менеджерів і власників за порушення вимог законодавства щодо ведення банківської справи, визначення пріоритетних напрямків кредитування та зниження кредитних ставок, підвищення довіри населення до банківської системи [2]. Напрямки реформування є доцільними, але потребують правильного втілення, створення прозорої системи моніторингу роботи комерційних банків, суровий контроль за дотриманням основних нормативів, які б ґрунтувались на вимогах Базелю III.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт національного рейтингового агентства «Рюрік» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://rurik.com.ua/>
2. Офіційний сайт Національного Банку України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://bank.gov.ua>

*Марина Коніна, асистент
Валерій Янковський, студент 4 курсу
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського, м. Кривий Ріг*

СУЧАСНИЙ СТАН РЕФІНАНСУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Банківські установи збільшують свою ресурсну базу шляхом отримання міжбанківських кредитів, через дію механізму рефінансування зі сторони НБУ. На даний момент економіка України потребує фінансової стійкості та пожвавлення ринкових механізмів, збільшення масштабів діяльності банківської системи. Тому питання ефективної системи рефінансування з боку НБУ, яка б забезпечувала

ліквідність та грошово-кредитний сектор економіки країни, є дуже важливим для комерційних банків, які виступають одними із головних суб'єктів сучасної економіки.

Вагомий внесок у вивчення та розкриття сутності механізму рефінансування комерційних банків з боку НБУ, його алгоритму дії та застосуванні у ньому різних видів кредитних операцій, сучасному стану та виробленню шляхів удосконалення здійснили відомі вчені, серед яких С. Міщенко, М. Савлук, Г. Башнянін, О. Лаврушин, М. Пуховкіна та інші автори.

Визначимо декілька теоретичних підходів щодо дефініції механізму рефінансування.

Є. В. Шепель вважає що рефінансування є комплексною системою реалізації грошово-кредитної політики, яка спрямована на кредитування НБУ банків другого рівня під заставу певних активів з метою підтримки ліквідності останніх і регулювання грошової пропозиції в економіці. [3, с. 773].

На думку М. Пуховкіної, для комерційних банків рефінансування у центральному банку – це процес відновлення банківських ресурсів, які були вкладені в позички, цінні папери та інші активи, це останній спосіб (надія) регулювання їхньої ліквідності. Для центральних банків – це спосіб випуску в обіг платіжних засобів, тобто канал безготівкової емісії, спосіб регулювання банківської ліквідності та спосіб запобігання банківській паніці [4, с. 147].

Отже, узагальнюючи вище сказане, механізм рефінансування – це діюча система для реалізації грошово-кредитної політики з боку НБУ, шляхом надання комерційним банківським установам кредитів під певні умови для покращення їх ліквідності та фінансової стабільності.

Згідно положення НБУ «Про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи» № 615 від 17.09.2015 року, до операцій механізму рефінансування відносять [1]:

1) Операції з рефінансування (кредити овернайт, кредити рефінансування). Кредит овернайт надається зі сторони НБУ банком за оголошеною процентною ставкою на термін до наступного робочого дня і є інструментом постійного доступу, спрямованим на підтримання ліквідності банку. Кредит рефінансування надається комерційному банку шляхом проведення кількісного або процентного тендера з підтримання ліквідності банків;

2) Операції прямого репо – це кредитна операція між Національним банком та банком з купівлі Національним банком цінних паперів з портфеля банку з одночасним зобов'язанням банку здійснити зворотну купівлю (викуп) цих цінних паперів за обумовленою ціною на обумовлену дату. Зазвичай дана операція проводиться терміном до 90 днів;

3) Операції з власними борговими зобов'язаннями – це операції НБУ з розміщення, обігу та погашення депозитних сертифікатів;

4) Операції з державними облігаціями України. До даного типу відносять операції довгострокової дії. Що проводяться на біржовому та позабіржовому ринках.

Для оцінки стану дії механізму рефінансування в Україні, проаналізуємо у таблиці 1 інформацію, щодо надання кредитів на строк більше 30 днів з боку НБУ комерційним банкам України за 2015 рік (табл.1).

Таблиця 1

**Інформація про надані кредити строком більше 30 днів з боку НБУ
комерційним банкам України за 2015 рік [2]**

Найменування банку	Фактично на дано, тис. грн.	Дата (місяць)	Вид кредиту	Питома вага банку до загальної суми коштів наданої з боку НБУ банкам за 2015 р., у %
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
ПАТ КБ «ПРИВАТ БАНК»	9 700 000	січень, лютий, березень, квітень	Стабілізаційний кредит	56,42
АБ «УКРГАЗБАНК»	520 000	січень	Операція прямого РЕПО	3,02
ПУАТ «ФІДОБАНК»	441 768, 1	лютий, березень	Кредит рефінансування шляхом провед. тендера	2,57
ПАТ «АЛЬФА-БАНК»	439 670, 3	лютий, березень	Кредит рефінансування шляхом провед. тендера	2,56
ПАТ КБ «ХРЕЩАТИК» (на даний момент знаход. в стадії ліквідації)	643 708, 6	лютий, березень, квітень, травень, червень, серпень, вересень, жовтень	Кредит рефінансування шляхом провед. тендера	3,74
ПАТ КБ «ФІНАНСОВИЙ ПАРТНЕР»	4 355, 9	лютий	Кредит рефінансування шляхом провед. тендера	0,02
АТ «БАНК ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ» (знаход. в стадії ліквідації)	1 450 000	лютий, березень, квітень, червень	Стабілізаційний кредит	8,43
АТ «УКРЕКСІМБАНК»	2 400 000	лютий, квітень	Операції прямого РЕПО Кредит рефінансування шляхом проведення тендера	13,96
ПАТ «ПРОМІНВЕСТБАНК»	309 645, 1	березень, грудень	Кредит рефінансування шляхом провед. тендера	1,8
ПАТ «УКРІНБАНК»	89 000	березень, квітень	Кредит рефінансування шляхом провед. тендера	0,52

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
ПАТ «ДІАМАНТБАНК»	65 893, 7	лютий, березень	Кредит рефінансування шляхом провед. тендера	0,38
ПАТ «ВТБ БАНК»	52 300	березень	Кредит рефінансування шляхом провед. тендера	0,3
ПАТ «КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК»	34 500	березень	Кредит рефінансування шляхом провед. тендера	0,2
ПАТ «БАНК СІЧ»	8 869, 1	березень	Кредит рефінансування шляхом провед. тендера	0,05
ПАТ «ПтБ»	240 000	березень	Стабілізаційний кредит	1,39
ПАТ «БАНК КРЕДИТ ДНПРО»	551 309, 3	лютий, березень	Кредит рефінансування шляхом провед. тендера Стабілізаційний кредит	3,21
ПАТ «БАНК КИЇВСЬКА РУСЬ» (на даний момент знаход. в стадії ліквідації)	59 670, 3	лютий	Кредит рефінансування шляхом провед. тендера	0,35
ПАТ «ОКСІ БАНК»	15 580, 2	лютий, березень, травень	Кредит рефінансування шляхом провед. тендера	0,09
ПАТ «ПУМБ»	144 949, 8	лютий, березень	Кредит рефінансування шляхом провед. тендера	0,84
ПАТ «ІДЕЯ БАНК»	19 989, 6	лютий	Кредит рефінансування шляхом провед. тендера	0,17
ПАТ «АВАНТ-БАНК» (на даний момент знаход. в стадії ліквідації)	1 790, 1	лютий	Кредит рефінансування шляхом провед. тендера	0,01
Всього:	17193000, 1	X	X	100

Отже проаналізувавши дані таблиці 1, можна зробити висновок, що кредити від НБУ через механізм рефінансування у 105 році банки отримали на суму 17193000,1 тис. грн., а найбільшу питому вагу займають наступні банківські установи: ПАТ КБ «ПриватБанк» (56,4 %), АТ «Укрексімбанк» (13,96 %), АТ «Банк Фінанси та кредит» (8,43 %), інші банки отримали менше 8 % від загальної суми

наданих кредитів. Майже всі банки отримали кошти від НБУ через кредит рефінансування шляхом проведення тендера. Також були використані наступні види кредитів: стабілізаційний та пряме РЕПО.

При цьому необхідно зазначити, що стабілізаційні кредити в 2014 році отримало 16 банків. ПАТ КБ «ПРИВАТ БАНК» взяв у НБУ 20 стабілізаційних кредитів на підтримку ліквідності у розмірі 9,8 млрд.грн. Суми рефінансування направлено в основному на виконання зобов'язань перед фізичними особами, так як ПАТ КБ «ПРИВАТ БАНК» - є найбільшим учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, здійснив виплати вкладникам таких банків як «Брокбізнесбанк», «Таврика», «Інтербанк», «Єврогазбанк», «Південкомбанк», «Український фінансовий світ», «Соцкомбанк», «Ерде Банк», «Реал Банк», «Форум», «Автокразбанк», «Старокиївський», «Експобанк», «Демарк», «ВіЕйБі Банк» [2].

Отже, можна зробити висновок, що НБУ виступає головним регулятором при дії механізму рефінансування. Економіка України потребує формування ефективної системи рефінансування, оскільки його вибіркового характеру і недостатнього контролю з боку НБУ за використанням комерційними банками виданих кредитів, не сприяє посиленню їх кредитної активності у взаємодії з реальним сектором економіки. Тому необхідно запроваджувати ефективні механізми, які б надавали можливість банківським установам адаптуватися до змін в економічній кон'юнктурі та забезпечувати стабільність грошово-кредитного ринку, а саме:

-реформувати контрольну функцію з боку НБУ при наданні кредитів (мінімізувати нецільове використання коштів з боку банків та їх виведення за кордон);

-розширити перелік неринкових активів, які можуть виступати в якості застави при рефінансуванні (портфель споживчих кредитів, основні засоби банків та інше);

-створити в НБУ сучасної системи ризик-менеджменту, спрямовану на досягнення оптимального рівня ліквідності комерційних банківських установ нашої країни.

Список використаних джерел:

1. Положення НБУ «Про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи» № 615 від 17.09.2015 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>

2. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=14549388

3. Пуховкіна М.Ф. Еволюція політики рефінансування в Україні / М.Ф. Пуховкіна // Фінанси, облік і аудит. – 2010. – № 10. – С. 146-153

4. Шепель Є.В. Рефінансування як одна із форм підтримки ліквідності банків України / В. Шепель // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 7. – С. 772-775.

5. Окунович І.Л. Аналіз стану та шляхи вдосконалення рефінансування комерційних банків України / І.Л.Окунович, М.Ю.Гревцева // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». - 2015.- Вип.9(1).- с.17-24

*Альона Костогриз, студентка 5 курсу
ДВНЗ «Університет банківської справи»
Черкаський навчально-науковий інститут, м. Черкаси
Науковий керівник: Бартош О.М., ст. викладач*

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ

Ресурсна база банків відіграє провідну роль, як для самих банків, так як від обсягу та структури залежить можливість та масштаби здійснення активних операцій, так і

для держави в цілому, адже вона має ключове значення для стабілізації сучасного соціально-економічного становища. Таким чином, формування ресурсної бази вітчизняних банків є актуальним науковим питанням.

Банківська система сьогодні переживає важкий період свого розвитку. Світова глобальна економічна система знаходиться у стані рецесії, але за декілька останніх років, сім європейських фінансових установ залишили ринок банківських послуг країни. Кризові явища у фінансовій системі України загострили проблему формування ресурсної бази, тому формування і ефективного використання ресурсної бази банків залишаються актуальними і потребують подальшого дослідження.

Сучасні ресурсні проблеми банків обумовлені багатьма факторами як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. Зовнішніми чинниками впливу є: незадовільний стан світової та національної фінансово-економічних систем, недосконалість грошово-кредитної політики центрального банку, недосконалість законодавчої бази, підірвана довіра до кредитних установ, нерозвиненість ринку страхування та фондового ринку.

Найбільш вагомим чинником внутрішнього характеру щодо накопичення ресурсних проблем банків є: недостатній рівень капіталізації банків, а внаслідок цього – ненадійність, нестабільність та неспроможність банків пристосуватися до несприятливих змін кон'юнктури ринку.

Процес поглиблення нестабільності світового та національного фінансового ринку ускладнив всю систему управління в банках України, в тому числі і систему формування їх ресурсної бази [1 ст.55-56].

Але, після падіння її кількісних параметрів у 2008 р., у наступні роки загальна ресурсна база банків України мала зростаючу тенденцію як у частині власних, так і у частині залучених ресурсів (рис.1).

Негативні очікування щодо подальшої стабільності банківської системи країни, яка фактично знаходиться у стані війни, привели з початку 2014 року до зменшення депозитів фізичних осіб на суму більше 110 млрд. грн., що складає близько 30% всього депозитного портфеля фізичних осіб в українських банках. Введення Національним банком України обмеження на видачу банками депозитів фізичним особам у валюті (15 000 гривень в гривневому еквіваленті) та податок на проценти за вкладками (15%) мали додатковий вплив на зменшення депозитного портфелю. [2]

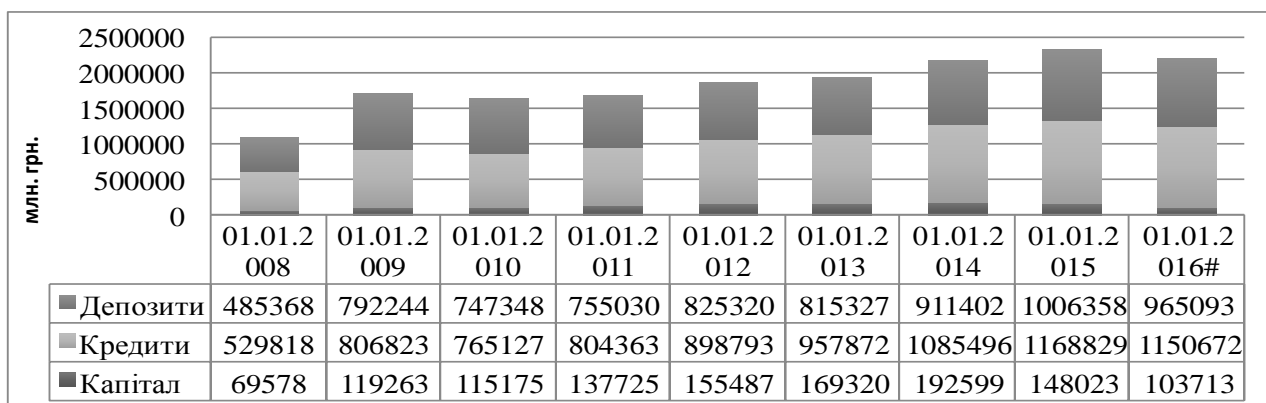

Рис. 1. Динаміка ресурсної бази банків України станом на 01.01.2008 по 01.01.2016 рр. [2]

Незважаючи на те, що кількість банків зменшується, аналізовані показники збільшуються. Збільшення курсу долара призвело до переоцінки валютних пасивів,

таким чином це призвело до збільшення частки депозитів у структурі ресурсної бази банків України. Депозити є однією із найбільш вагомих складових ресурсної бази вітчизняних банків та станом на 01.01.2016 р. 965 093 млн. грн. [2]

Погоджуючись з канд. екон. наук Л. Д. Циганюк основними напрямками збільшення депозитних ресурсів банку є:

- розвиток нових видів вкладів, які б відповідали зростаючим потребам клієнтів;
- удосконалення порядку та методів виплати відсотків;
- підвищення якості обслуговування клієнтів.

Для якісного управління депозитною базою комерційними банками вирішуються такі завдання:

- визначати найбільш вигідних клієнтів, тобто таких, які забезпечать більшу стабільність депозитної бази та більш високий залишок на своєму рахунку;
- визначати кількість клієнтів, яких необхідно залучати для підтримання заданого обсягу депозитної бази;
- проводити гнучку цінову політику індивідуально для окремих клієнтів [1 ст.59-60].

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку мають бути питання розроблення і оптимізації ресурсної політики українських комерційних банків.

Отже, проблеми у формуванні ресурсної бази комерційних банків на ринку України будуть залишатися незмінними, поки не налагодиться стабільна система кредитних відносин у нашій економіці. Оскільки вклади населення є найбільш дешевим залученим ресурсом банків, важливим є втілення та поширення практики безготівкових розрахунків між фізичними особами .

Список використаних джерел:

1. Циганюк, Д. Л. Сучасні тенденції формування ресурсної бази банків України [Текст] / Д. Л. Циганюк // Придніпровський науковий вісник. – 2014. – №4. - С. 53-62.
2. Статистичний бюлетень (електронне видання) // Національний банк України. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>

Олександр Кушнір, аспірант

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені В. Стефаніка»,
м. Івано-Франківськ*

Науковий керівник: Дмитришин Л.І., д.е.н., професор

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ КАПІТАЛОМ БАНКУ

У практичній діяльності банківських установ одним з основних показників їх розвитку та стабільної роботи на ринку фінансових послуг є обсяг і структура капіталу. Капітал створює основу для функціонування і розвитку банку, визначаючи при цьому життєздатність і можливості його зростання, нейтралізує прийняті ризики, є резервом для покриття непередбачуваних збитків, а також підтримує довіру з боку клієнтів і суспільства до цього типу фінансової установи.

Сьогодні в умовах конкурентного середовища на ринках фінансово-банківських послуг посилюються вимоги до системи управління ризиками в банківських установах. У зв'язку з цим постійно зростає кількість банків, які намагаються вдосконалити системи управління ризиками з метою приведення їх у відповідність до міжнародних практик. Проте лише невелика кількість банків використовує методичні,

організаційні, інформаційні та кадрові ресурси, необхідні для розрахунку економічного капіталу.

Національний банк України розглядає економічний капітал (капітал під ризиком) як метод кількісної оцінки ризику, який полягає у визначенні величини (економічного капіталу), яка постійно перебуває під ризиком і відтак може бути втрачена навіть під час звичайної діяльності.

Економічний капітал банку – це фінансова категорія, яка відображає ступінь ризиковості цього типу фінансової установи, характеризує взаємовідносини між банком та його контрагентами стосовно визначення потреби у формуванні грошових ресурсів на покриття непередбачуваних збитків, забезпечує високий рівень надійності і стабільності під час здійснення банківської діяльності, а також свідчить про ефективність реалізації процесу управління банківськими ризиками.

Управління економічним капіталом гарантує банку: створення доданої вартості для акціонерів; можливість управління схильністю до ризику; можливість інтегрування непередбачених втрат з певним рівнем значущості від різних видів ризику; ефективність розподілу коштів за різними бізнес-підрозділами; достовірну оцінку ефективності діяльності підрозділів з урахуванням рівня ризику.

Визначення економічного капіталу є комплексним і перспективним процесом.

Стадії визначення економічного капіталу вимагають:

1. Виявлення ризиків
2. Зосередження на суттєвих ризиках
3. Побудова системи кількісних показників
4. Трансформацію кількісно невимірних ризиків
5. Кореляція ризиків
6. Бенчмаркінг
7. Оцінка ефективності моделі
8. Незалежний аудит процесу

Розподіл економічного капіталу має свої особливості:

- різні методи розподілу капіталу дають на виході різні варіанти розподілу;
- різні методології мають різну характеристику;
- різні методи розподілу капіталу можуть використовуватися для різних процесів.

До найбільш вживаних підходів розподілу економічного капіталу варто віднести:

Підходу на основі аналогій в якому рівень забезпечення економічного капіталу задається за аналогією з представленими на ринку самостійними банками. Простота застосування при використанні реальної ринкової інформації робить його одним з найбільш ефективних і доступних для більшості банків.

Підхід на основі рівної ймовірності банкрутства необхідно використовувати в банку, який має основний напрямок бізнесу (наприклад, роздрібний банк) і ряд інших напрямків бізнесу, при цьому розрахунок економічного капіталу для супутніх підрозділів має сенс ставити на основі ймовірності банкрутства основного напрямку. Даний підхід не враховує кореляційні взаємозв'язки, але якщо у банку є основний напрямок, то облік кореляційних взаємозв'язків має менший ефект у порівнянні з випадком, коли підрозділи мають приблизно рівні масштаби.

Підхід на основі рівномірного масштабування вимог до капіталу. Не враховує особливості та кореляційні взаємозв'язки між напрямками бізнесу і має вузький напрямок використання - приведення розрахункової величини економічного капіталу до фактичної.

Підхід на основі внутрішніх коефіцієнтів бета. Використовуватися, якщо є детальна інформація по підрозділах банку. Він дозволяє добре враховувати кореляційні взаємозв'язки між підрозділами, основний його мінус - статичність, тому проблематично його використовувати в банках.

Попередні підходи в основному спрямовані на оцінку економічного капіталу в «статичі», але будь-який банк постійно змінюється (вкладає кошти в активи, відкриває нові підрозділи тощо), і відповідно йому необхідно оперативного коригувати величину економічного капіталу.

Підхід на основі концепції граничного капіталу слід використовувати для здійснення даного коригування та оцінки ефективності вкладень в нові напрямки / активи щодо рентабельності діючого бізнесу.

Отже, розглянувши сутність економічного капіталу банку, можна зробити висновок, що цей показник відіграє роль індикатора надійної та стабільної роботи банківських установ, дає можливість здійснення кількісного вимірювання ризиків, які визнає банк, відображаючи при цьому ступінь ризиковості здійснюваної ним діяльності.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України, затв. Постановою Правління НБУ від 02.08.2004 р. № 361. – <http://zakon.rada.gov.ua/>.
2. Методичні вказівки з інспектування банків “Система оцінки ризиків”, затв. Постановою Правління НБУ від 15.03.2004р. №104. – <http://zakon.rada.gov.ua/>.
3. Ткачук Н. Специфіка визначення величини власного капіталу комерційного банку // Вісник Танг. –2005. – №4.
4. Деклерк Д., Шибаев В. Расчет экономического капитала как показатель зрелости системы управления рисками. – <http://www.ndc.ru/>

*Олеся Литвиненко, студентка 5 курсу
Черкаський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Черкаси
Науковий керівник: Бартош О.М., ст. викладач*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД В ГАЛУЗІ ОПТИМІЗАЦІЇ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКУ

Кредитування в інших країнах пов'язане із істотним кредитним ризиком, але він вимірюється дещо в інших масштабах, ніж в Україні. У світовій практиці майбутнє банку, частка прострочених (понад 90 днів) кредитів якого наближається до 7% від загального обсягу, є досить проблемним. Для надійних банків цей показник становить близько 3%. Для вітчизняної банківської системи значення аналогічних показників коливаються в широкому діапазоні: від 2 до 30% [1].

Серед найбільш поширених методів управління кредитним ризиком, що використовуються за кордоном, слід відзначити продаж проблемних кредитів, сек'юритизація, використання кредитних бюро, рейтингів та ковенантів.

Дуже поширеним є продаж проблемних кредитів, що мають високий кредитний ризик. Банк, виходячи з проведеної ним оцінки кредитного портфеля, може продати певну частину наданих кредитів іншим інвесторам. За рахунок цієї операції банк має змогу повернути кошти, що були спрямовані у кредитні вкладення (повністю або частково). Ефект від здійснення таких операцій багатобічний. По-перше, за рахунок

продажу активів з низькою прибутковістю вивільнюються ресурси для фінансування більш прибуткових активів; по-друге, продаж активів уповільнює зростання банківських активів, що допомагає керівництву банку досягти кращого балансу між збільшенням банківського капіталу та ризиком, пов'язаним із кредитуванням.

Процедуру викупу в банків проблемних кредитів можуть здійснювати безпосередньо центральний банк (Чилі, Угорщина, Польща) або Агенція з реструктуризації (Чехія, США, Мексика, Південна Корея). Кредити продаються за ціною, нижчою за їх номінальну вартість. Більшість цих кредитів купуються пакетами в мільйони доларів банками та корпораціями, що мають досвід роботи в країні-боржнику. При цьому, якщо економічний стан у такій країні покращується, покупці кредитів отримують значні прибутки, а в негативному випадку збитки за такими кредитами є значно менші, ніж при їх безпосередньому наданні [4, с.205].

У деяких країнах поширеним методом управління кредитним ризиком є сек'юритизація кредитів. При здійсненні сек'юритизації банк пропонує для продажу не самі кредити, а цінні папери (фінансові вимоги), які були випущені під ці кредити. Процедура сек'юритизації дозволяє банку передати ризик іншим учасникам ринку, оскільки разом із власністю на кредити та надходження за ними до інвесторів, котрі придбали цінні папери на ринку, переходить і кредитний ризик. У разі неповернення кредитів збитки зазнають інвестори. Сек'юритизація знижує рівень ризикованості банку, покращує якість активів, дозволяє підвищити за інших рівних умов показники адекватності капіталу.

Часто зустрічається використання інформації з кредитних бюро, які діють при центральних банках держав і створюються приватними структурами. Вивчення світового досвіду показало, що такі бюро створюють для того, щоб кредитор міг отримати інформацію про стан платоспроможності позичальника, порушення з його боку платіжної дисципліни і на її підставі оцінити ступінь ризику майбутньої угоди.

Кредитне бюро надає різного роду звіти про кредитні операції залежно від наявності інформації про потенційного позичальника, виду кредиту, який надають і, що найважливіше, від ступеня деталізування, необхідного кредитором. Найпростіший звіт містить інформацію про минулі неповернуті та протерміновані кредити. Детальні звіти містять увесь комплекс інформації про активи й пасиви позичальника, гарантії, структуру заборгованості за термінами і часом погашення, його зайнятості та історії його сім'ї [3]. Кредитні бюро в тій або іншій організаційній формі діють практично в усьому світі..

У міжнародній банківській практиці управління ризиковістю кредитного портфеля широко використовується такий інструмент, як рейтинг. Він здійснюється на базі даних агрегатних показників і критеріїв та дозволяє класифікувати банки за якістю та ризиковістю їх кредитних портфелів та іншими ознаками. Методи складання рейтингу представлені на рис.1.

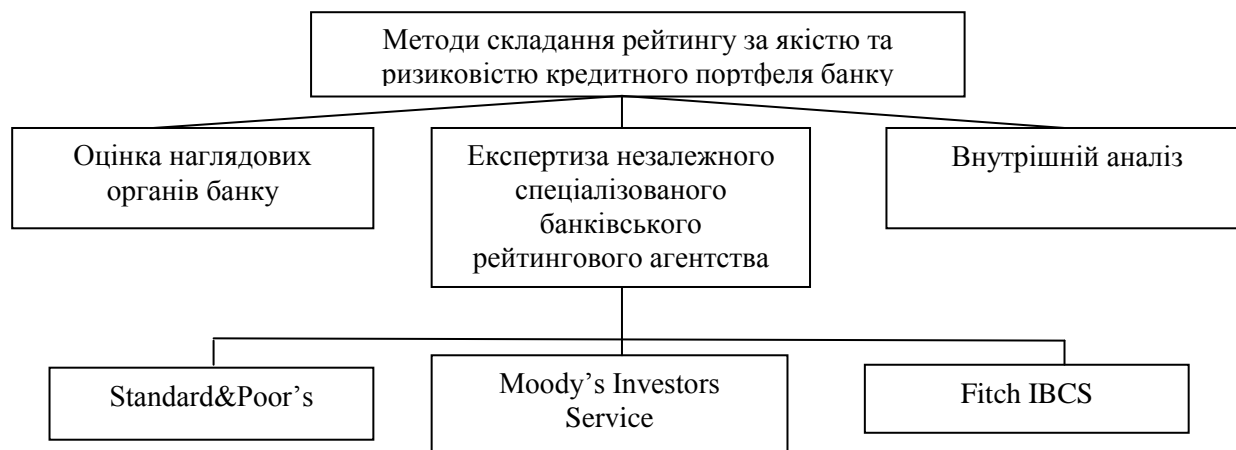

Рис. 1 Методи складання рейтингу за якістю та ризиковістю кредитного портфеля банку, що застосовуються в міжнародній практиці*

* Складено автором на основі [1, с.305-306]

Найбільш інноваційним зарубіжним методом оптимізації кредитного ризику банку є застосування ковенантів як фінансового інструменту.

У зарубіжній фінансовій практиці ковенанти використовуються вже тривалий час і є атрибутом ділового звичаю та мають, переважно, законодавче підкріплення. Включення ковенант в структуру кредитів надає додаткові гарантії банку.

Поняття «ковенанти» вперше було запроваджено в англосаксонській правовій системі. Класичне його визначення полягає в тому, що під ковенантом розуміється угода або зобов'язання вчинити будь-яку дію або втриматись від неї. Подібні зобов'язання покладають на боржника ті чи інші зобов'язання, дотримання яких знижує ризики кредитора зіткнутися з порушеннями, а недотримання дає кредитору формальне право відмовитись від договору і вимагати дострокового погашення кредиту [5,с.45].

Сутність ковенантів полягає в зниженні невизначеності в майбутньому. Це проявляється в підвищенні точності прогнозої оцінки ризику за допомогою попереднього визначення відповідальності учасників кредитних відносин у разі настання несприятливих подій.

Найбільш поширено використання ковенантів в процесі кредитування корпоративних клієнтів. Розрізняють позитивні та негативні ковенанти. Так до найбільш розповсюджених позитивних ковенантів відносять:

- Надання достовірних і точних даних про фінансовий стан позичальника.
- Надання інформації про будь-яке невиконання зобов'язання.
- Надання інформації про продаж, надання в оренду, передачу як заставу майна на визначену суму.
- Надання офіційного підтвердження відсутності події дефолту.

Серед негативних ковенантів доцільно виділити:

- Заборону на заставу своїх активів чи дочірніх компаній, що призводить до появи кредиторів.
- Заборона на реорганізацію, що може мати суттєві наслідки на діяльність позичальника.
- Заборона на зміну основного виду діяльності.

– Встановлення обмежень на погіршення фінансового стану позичальника, про що свідчить виникнення простроченої заборгованості, прохання пролонгації строку повернення кредиту тощо.

За умови чітко сформульованих ковенантів підвищується ступінь захищеності як інтересів позичальника, так і інтересів кредитора.

Таким чином, перевагами ковенантів є:

- а) для позичальника - зниження загальної суми кредитних коштів;
- б) для кредитора - підвищення гарантії повернення кредитних коштів.

Для ефективного контролю за додержанням позичальниками ковенантних вимог, банк повинен мати сучасну інформаційну систему управління кредитним портфелем. Ці системи представляють собою ризик-портали – системи, що складається з централізованої бази даних, системи управління нею та низкою інших програмних продуктів, призначених для управління кредитним ризиком банку [5, с.47].

Питання оптимізації кредитного ризику в розвинених країнах світу є досить актуальним. Світовий досвід в організації діяльності банків особливо важливий для України як держави, яка прагне вийти на світовий рівень успішного функціонування банківської системи та економічного розвитку в цілому. Незважаючи на те, що банки розвинутих країн працюють в інших економічних умовах, їх методи роботи можуть бути адаптовані до застосування і в нашій державі.

Список використаних джерел:

1. Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework – Comprehensive Version [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/bcbs54.htm>
2. Лаврушин, О.И. Банковское дело: учебник для студентов вузов. / под ред. О. И. Лаврушина, И.Д. Мамоновой, Н. И. Валенцевой. – М.: КНОРУС, 2009.– 768 с.
3. Ніколаєнко Ю. В. Світовий досвід та сучасні тенденції у галузі управління кредитним ризиком [Електронний ресурс] / Ю. В. Ніколаєнко // Ефективна економіка. – 2015. – № 11.. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4525>
4. Прийдун Л. Оцінка зарубіжного досвіду мінімізації рівня проблемної заборгованості у кредитних операціях банків / Л. Прийдун // Науковий вісник: Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – 2011. – № 16. – С. 201–209
5. Соболев Д. Ковенанты и события дефолта /Д.Соболев // Chonds Review. – 2008. - №4. – с.44-48

*Олександра Лозинська, магістрант
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Чубарь О.Г., к.е.н., доцент*

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ЯК ОДИН З АСПЕКТІВ АНТИКРИЗОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Необхідною умовою нормального функціонування економіки є розвинута банківська система. Надійний і розвинений банківський сектор відіграє надзвичайно важливу роль у стабілізації економіки країни. Крім того лише через досконалу банківську систему можна здійснити реструктуризацію економіки в цілому.

У 2016 рік банківська система України увійшла з невирішеними проблемами 2014-2015 років. Значна девальвація гривні, спад в економіці, військові дії у східному регіоні та анексія АР Крим, недостатній рівень корпоративного управління зумовили погіршення якості кредитного портфелю банків. Банківська система України виявилась найбільш вразливою до поточної економічної кризи. Скорочення

виробництва, інфляційний тиск на економіку, зниження інвестиційної активності, втрата основного ринку збуту ускладнили функціонування всієї системи.

Варто зазначити, що банківська система сьогодні не виконує своє основне завдання, оскільки не фінансує і не кредитує реальний сектор економіки. Унаслідок зростання рівня негативно класифікованої заборгованості банки змушені були створювати значні резерви за активними операціями, що неминуче негативно вплинуло на рівень капіталізації банківських установ. Зростання валютних ризиків для українських банків внаслідок наявності короткої відкритої валютної позиції та високого рівня доларизації є потенційною загрозою стійкості банківської системи. Як наслідок цього, а також низки інших факторів, протягом 2014-2015 років кількість банків в Україні зменшилась майже на 30%, породивши при цьому сукупність нових проблем, включаючи необхідність здійснення виплат вкладникам, втрати юридичними особами своїх коштів, зниження довіри до банків загалом. Існуюча ситуація зумовлює необхідність реструктуризації банківської діяльності [3, с. 40].

Реструктуризація - один з основних шляхів оздоровлення банківської системи, зокрема формування її нової конфігурації із застосуванням заходів щодо санації, реорганізації та ліквідації банків [2, с. 89].

До числа основних заходів НБУ у сфері реструктуризації належать:

– підвищення вимог до капіталу нових банків до 500 млн. грн. та затвердження плану підвищення власного капіталу банків з мінімального 120 млн. грн. до 500 млн. грн.;

– покращення процедури виведення банків з ринку, за основу яких взято дійсні міжнародні практики, розроблені спільно з МВФ та Світовим банком;

– суттєве покращення процедури моніторингу пов'язаних осіб та введення жорсткої процедури розкриття кінцевих власників банків;

– значне підсилення відповідальності власників та керівництва банків за маніпулювання фінансовою звітністю та доведення банку до банкрутства;

– розроблення не лише законодавчих ініціатив щодо підвищення прав кредиторів, але й технічних механізмів мінімізації ризиків для банків як на етапі видачі кредиту, так і на етапі його обслуговування [1].

На нашу думку, враховуючи вищезазначене реструктуризація банківської системи України повинна бути спрямована на забезпечення стабільності її роботи та поступове підвищення ефективності. Для цього необхідно змінити механізм боротьби з ризиками у банківській системі: замість повального закриття банків необхідно створювати умови та сприяти їх злиттю та викупу інвесторами.

Можна узагальнити, що виставлені вимоги до зростання власного капіталу із забезпеченням гарантій інвесторам, особливо іноземним, дозволять знизити ризики, не руйнуючи довіру та без втрат власних коштів для юридичних та фізичних осіб. Нехай цей шлях довший, але куди більш цивілізований та продуктивний.

Наступним моментом у механізмі реформування є повернення довіри до національної валюти і сприяння дедоларизації вкладів, що при аномальних стрибках курсу долара неможливе. Очевидно, що на даний час вартість гривні щодо долара і євро через ситуацію на Сході країни, політичну напругу, економічну нестабільність суттєво занижена. В той же час, НБУ планує збільшити частку залучених депозитів, хоча механізм реалізації цих положень досі не зрозумілий. Якщо і далі друкувати гроші для виплат Фондом гарантування вкладів, стабільності національної валюти не досягнути, а разом із тим і підвищення частки гривневих заощаджень.

Крім цього, необхідно посилити як зовнішній, так і внутрішній контроль над кредитними операціями. Необхідні вищі вимоги до позичальника, побудова нових, якісно інших підходів до формування взаємовідносин з клієнтами. Банкам також доцільно відмовитися від стимулювання нераціональної економічної поведінки. Адже, якщо банк видає кредити на речі, які клієнту не по кишені, то в результаті постраждає і сам банк. Щоб реалізувати реформи у кредитній і депозитній політиці банків, необхідно на глобальному рівні:

- зниження ризику країни;
- пошук надійного і дешевого джерела формування пасивів;
- підвищення суверенного рейтингу [3, с. 49].

В сучасних умовах необхідно сформувати новий механізм виявлення на ранніх стадіях та попередження кризових явищ у банківському секторі загалом і кожному банку окремо. Це передбачає розробку і впровадження нових підходів до оцінки якості діяльності банків, розвиток відносин довіри і співпраці між банківськими установами і регулюючими органами. Важливим елементом такого механізму повинна стати підготовча робота, що включає в себе якісне планування антикризових процедур, удосконалення змісту банківського нагляду, зміцнення ринкової дисципліни та транспарентності діяльності українських банків [4, с. 84].

Отже, за високоризикових умов та зростання впливу факторів, які сприяють розвитку банківських криз, у вітчизняних комерційних банках все більш необхідним стає впровадження системи антикризового регулювання, що має включати реструктуризацію банківської системи. Кожен з елементів комплексної системи характеризується специфічними цілями, завданнями, інструментами та методами. Визначення та дослідження даних аспектів відіграє значну роль у забезпеченні безкризової діяльності вітчизняних банків.

Список використаних джерел:

1. Банківська система України: виклики і перспективи. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=14741673>
2. Вступ до банківської справи // Під ред. проф. М. І. Савлука. – К.: Лібра. – 2012. – 344 с.
3. Прийма О. В. Реструктуризація банківської системи України: сучасний стан та перспективи / О.В. Прийма, О. О. Другов // Ефективна економіка. – 2015. – № 4(20). – С. 40–50.
4. Леонов С. В. Концептуальні засади побудови багаторівневої системи антикризового управління банківською діяльністю / С. Леонов, О. Афанасьєва // Ефективна економіка. – 2011. – № 5. – С. 78-84.

*Володимир Лозинський, магістрант
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Заславська О.І., к.е.н.*

ЗАХОДИ АНТИІНФЛЯЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НБУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Інфляція — одна з найбільш актуальних проблем сучасності, її називають ворогом суспільства номер один. Вона тісно пов'язана з проблемою зайнятості населення, безробіттям, матеріальним і духовним благополуччям, його добробутом. Головна особливість інфляції полягає в тому, що вона стосується кожного. У світі немає країни, яка б тією чи іншою мірою не зазнала втрат від інфляції [1, с. 88].

В Україні інфляція носила прихований характер. Через хронічний дефіцит, гроші утрачали свою цінність, навіть при стабільних цінах. Під час воєнно-політичної кризи

2014–2015 років інфляція стала явною, її масштаби наростають. Особливо це відчутно в останній період. Сучасна інфляція відбувається під впливом не тільки грошових, але і не грошових факторів.

Проаналізуємо динаміку індексу інфляції в Україні протягом періоду 2011–2015 років по місяцях (таблиця 1).

Таблиця 1

Показники індексу інфляції в Україні, 2011–2015 рр. [2]

Місяць	2011	2012	2013	2014	2015
Січень	101,0	100,2	100,2	100,2	103,1
Лютий	100,9	100,2	99,9	100,6	105,3
Березень	101,4	100,3	100,0	102,2	110,8
Квітень	101,3	100,0	100,0	103,3	114,0
Травень	100,8	99,7	100,1	103,8	102,2
Червень	100,4	99,7	100,0	101,0	100,4
Липень	98,7	99,8	99,9	100,4	99,0
Серпень	99,6	99,7	99,3	100,8	99,2
Вересень	100,1	100,1	100,0	102,9	102,3
Жовтень	100,0	100,0	100,4	102,4	98,7
Листопад	100,1	99,9	100,2	101,9	102,0
Грудень	100,1	100,2	100,5	103,0	100,7
Всього за рік	104,6	99,8	100,5	124,9	143,3

Як показано в таблиці, сумарна інфляція в Україні за підсумками 2015 року (грудень 2015 року до грудня 2013 року) зростає до 43,3% порівняно з інфляцією 24,9% у 2014 році, і досягла максимального значення.

Сьогодні є очевидним, що антиінфляційні заходи мають здійснюватись швидко і мати чітко визначені цілі, особливо в останній період високої інфляції, яка є одним із порушень макроекономічної рівноваги, з яким зараз стикається Україна. В Україні, щоб оволодіти ситуацією в грошовому обігу та кредитуванні, необхідно в найкоротший час вдатися до регулювання обсягу сукупної грошової маси, застосувавши для цього такі спеціальні інструменти та методи: резервні вимоги, тобто норматив депонування частини вкладів комерційних банків на безвідсоткових рахунках Національного банку України; квоти і форми ліквідних коштів комерційних банків та обов'язкових інвестицій у державні папери тощо. Гривня мусить мати однакову купівельну силу в будь-якій формі і в будь-яких операціях. Для цього потрібно зняти всі необґрунтовані обмеження з безготівкових платежів та розрахунків і паралельно ввести граничні межі загального зростання грошової маси в обігу.

Інфляційні процеси та економічні кризи не оминули жодної країни, проте навіть найважчі з них зазвичай завершувалися оновленням економіки та її зростанням. Україні необхідно використовувати той досвід і методи, які допомогли вийти іншим країнам з кризи і подолати інфляцію, але з врахуванням особливостей національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Манзер Т. А. Мікроекономіка: Навчальний посібник / Т. Манзер – К.: Азимут, 2015. – 642 с.
2. Сайт Національного банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

*Іван Лозинський, магістрант
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Чубарь О.Г., к.е.н., доцент*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІ НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Після набуття Україною незалежності надзвичайно зросла актуальність вивчення проблем, пов'язаних з валютою і валютно-фінансовою системою. Адже міцність фінансово-валютної системи країни визначає її економічну незалежність. Крім того, рівень інтеграції валютно-фінансової системи країни з міжнародною валютно-фінансовою системою зумовлює ефективність існування різних форм міжнародної торгівлі, а значить, без сумніву, впливає на рівень економічного розвитку країни.

Багаторічні зусилля НБУ, спрямовані на розбудову і зміцнення валютної системи України, дали можливість забезпечити: створення відповідної моделі валютного ринку, розвиток його інфраструктури та механізмів проведення торгів і режимів курсоутворення; поступовий розвиток валютного ринку – диверсифікацію валютної структури та залучення в обіг усе зростаючих обсягів валютних коштів; накопичення та підтримання на необхідному рівні золотовалютних резервів Національного банку України для проведення дієвої девізної політики; можливість своєчасного отримання (купівлі) іноземної валюти вітчизняними підприємствами-імпортерами та її продажу експортерами тощо [3].

На сьогодні вітчизняній валютній системі притаманний широкий спектр операцій, включаючи й арбітражні. Це наближає валютну систему до стандартів ЄС та допомагає реалізувати основну стратегічну мету, визначену законодавством, – забезпечення стабільності національної валюти.

Після доволі тривалого періоду в минулому, коли обмінний курс гривні з політичних мотивів кілька років штучно підтримувався на майже незмінному рівні, з початку 2014 р. почалося його стрімке падіння. Причини такого бурхливого розвитку цього процесу добре відомі й, насамперед, вони обумовлені широкомасштабною гібридною війною Росії проти України, російською анексією Криму й окупацією частини Донбасу [2].

Цей потужний зовнішній військово-політичний удар активізував інші фактори дестабілізації українського валютного ринку, які до цього перебували в латентному стані. Зокрема, протягом 2014 – початку 2015 р. відбувалося стрімке скорочення офіційних резервних активів (золотовалютних резервів / ЗВР) України, що вкрай негативно позначилося на поведінці учасників українського валютного ринку і стимулювало усталене послаблення обмінного курсу гривні до долара США та ряду інших вільноконвертованих валют [2].

У періоди активізації бойових дій на Донбасі (серпень 2014 р., листопад 2014 р. – лютий 2015 р.) спостерігалось прискорене послаблення курсу української національної валюти. Проте згодом інформаційно-психологічний вплив військово-політичного чинника на функціонування вітчизняного валютного ринку дещо послабився. Свідомість українського бізнесу, та й суспільства в цілому, потроху адаптувалася до регулярного надходження новин про військовий конфлікт на Донбасі. До того ж бойові дії на Донбасі почали носити позиційний характер й відносно невисоку інтенсивність, якщо порівнювати їх з аналогічними подіями під час початку конфлікту. Аналіз поведінки українського соціуму показує, що

українське суспільство в цілому нині більше реагує на фактичний перебіг бойових дій на Донбасі, ніж навіть на заяви високопосадовців про загрозу посилення агресивної політики Росії щодо України. Тому є вельми вагомими підстави вважати, що протягом 2016 року військово-політична ситуація на Донбасі не являє собою чинник, здатний сам по собі стимулювати посилення девальваційних настроїв щодо гривні у більшості учасників українського валютного ринку. Хоча, звичайно, так би мовити, «військовий чинник» впливу на обмінний курс гривні на вітчизняному валютному ринку завжди присутній. Просто нині він перебуває у латентному стані. А нинішня інтенсивність бойових дій на Донбасі активізувати його поки не може [2].

Протягом 3 кварталів 2016 року спостерігається зростання показників офіційного курсу гривні до іноземних валют. Курс гривні до долара США (за 100 од.) становив на останній день січня 2016 року 2515,18 грн, а станом на кінець вересня 2016 року 2591,19 грн. Курс гривні до євро (за 100 од.) становив на останній день січня 2016 року 2742,30 грн, а станом на кінець вересня 2016 року 2907,57 грн. Золотовалютні резерви України станом на кінець січня 2016 року становили 13441,59 млн.дол., а на кінець вересня 2016 року зросли до 15588,74 млн.дол [4].

Щодо вдосконалення функціонування валютного ринку України, необхідно впровадити законодавчі, нормативно-правові заходи з удосконалення валютної політики України, стабілізації грошової одиниці, розвитку та інтеграції у світову економіку. Одним з найбільш пріоритетних напрямків стабілізації валютного ринку є співпраця з МВФ, що дає змогу поповнити валютні резерви та підкріпити валютний курс [5, с. 65].

Також слід зазначити, що не менш важливою ціллю НБУ має бути підвищення привабливості національної валюти, що водночас прибере таку проблему, як доларизація. Це можливо шляхом удосконалення, в першу чергу, нормативної бази НБУ, структури внутрішнього валютного ринку з урахуванням міжнародної практики.

Не малу роль відіграє не лише законодавче регулювання, а й контроль, яким теж має займатися НБУ. Постійний моніторинг валютних ринків і протидія спекуляції мають відбуватися вчасно, а не після проблем, що виникають у цій сфері. Контроль за долею експорту та імпорту, підтримка платіжного балансу входять до обов'язків міністерства фінансів і також мають бути під контролем. На жаль, прогноз, який можна винести після проведеного дослідження, на даний момент далеко не позитивний. Починаючи з рівня інфляції, кредитної заборгованості, девальвації національної валюти та постійного зниження валютних резервів з паралельним підвищенням зовнішнього боргу у будь-який час можуть призвести до дефолту економіки. Залежність економіки України від доларів США призводить до підвищення валютних ризиків, які ми бачимо і сьогодні. Валютна політика Національного банку України повинна бути направлена на розробку комплексу заходів щодо повернення довіри до національної валюти, лібералізації валютного ринку та продовження режиму плаваючого курсоутворення.

Список використаних джерел:

1. Береславська О. Курсоутворення гривні в контексті змін у світовій валютній системі / О. Береславська // Вісник НБУ. – 2014. – № 3. – С. 10–16.
2. Кулицький С. Ситуація на валютному ринку України на початку 2016 року: оцінки, очікування, перспективи [Електронний ресурс] / С. Кулицький – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1977:situatsiya-na-valyutnomu-rinku-ukrajini&catid=8&Itemid=350

3. Мелентьева О. В. Валютна політика Національного банку України [Електронний ресурс] / Мелентьева О. В., Лозова Л. П., Таран В. А. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/12_EN_2008/Economics/31142.doc.htm

4. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс] / НБУ – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=7693080

5. Шарова С. В. Проблеми розвитку валютного ринку України в контексті забезпечення фінансової незалежності / С. В. Шарова, Д. О. Рудьковський // Ефективна економіка. – 2015. – № 12. – С. 65–68.

Олександр Момот, к.е.н., доцент

ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

СТРАТЕГІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКСПАНСІЇ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ У ПОСТКРИЗОВИХ УМОВАХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

Глобалізація світового господарства обумовлює необхідність формування і реалізації банківськими установами стратегій виходу на світові фінансові ринки з метою інтеграції в світове співтовариство. У зв'язку з цим актуалізується проблема вибору менеджментом банку оптимальної стратегії транснаціональної експансії, з урахуванням посткризових умов фінансових ринків.

В економічній літературі викладені класичні підходи до вибору конкурентних стратегій банківськими установами. Так, І. Ансофф [1] пропонує застосовувати матрицю «товари-ринки» для вибору конкурентної стратегії. Якщо застосувати дану матрицю в сфері банківської діяльності, то існують наступні варіанти транснаціональної експансії банку, в залежності від насиченості ринку продуктами та можливостей оновлення продуктового ряду: проникнення на ринок; розвиток банківського ринку; розробка товару / послуги; диверсифікація

Стратегію проникнення на ринок, коли банк проникає на вже сформований ринок і пропонує на ньому той же самий продукт (послугу), що і конкуренти, слід обирати за умов, коли банківський ринок країни, до якої планується експансія, ще розвивається та не є достатньо насичений банківськими продуктами.

Якщо банківський ринок розвинений, то краще надати перевагу стратегії розвитку ринку, за якою транснаціональний банк прагне розширити ринок збуту послуг, але не за рахунок проникнення на вже існуючі ринки, а за рахунок принципово нових або модифікації вже наявних продуктів і реалізації їх на існуючих ринках.

Стратегія диверсифікації банківської діяльності спрямована на створення продукту, відмінного від продуктів конкурентів, з особливими характеристиками, які залучають споживачів. Таку стратегію варто обирати банкам, у розпорядженні яких є додатково вільних фінансових ресурсів для просування нового продукту на ринок.

Стратегічна модель М. Портера [5] передбачає вибір стратегій, залежно від позицій конкурентів, з метою формування стійкої конкурентної переваги суб'єктом господарювання. Так, М. Портер виділяє три види типових стратегій, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності: 1) лідерство за витратами; 2) диференціація; 3) фокусування (концентрація).

Стратегія лідерства за витратами підходить для великих банків, які прагнуть отримати «ефект масштабу» від діяльності. Діючи на розвиненому ринку і масово пропонуючи послуги, банк має можливість зменшити витрати і тим самим залучити клієнтів, що орієнтуються на певний рівень цін і за рахунок цього збільшити свою

рентабельність. Відзначимо, що в сучасних умовах застосування банками стратегії мінімізації витрат має дещо обмежений характер, тому стратегічно більш важливим вважаємо нарощування обсягів банківських операцій та розширення клієнтської бази.

Якщо менеджмент банку прагне до виведення на ринок нових банківських продуктів, що дозволить сформувати попит, який не залежатиме від ціни, а також використовувати такі продукти для обслуговування різних категорій клієнтів, необхідно обрати стратегію диференціації банківського продукту, за якою банк, що націлений на великий ринок, пропонує унікальний або особливий товар, який значно краще, ніж у конкурентів. Стратегія диференціації послуг є ефективною при її застосуванні великими банківськими структурами з розгалуженою мережею філій і відповідним фінансовим потенціалом.

Стратегія фокусування використовується при завданні концентрації діяльності банку на певному сегменті клієнтів, продукції, послуг або регіоні. Така стратегія підходить для спеціалізованих банківських установ.

Загалом, для підтримання власної конкурентоспроможності транснаціональні банки використовують такі види стратегій [4]:

1) глобальну стратегію, коли банк пропонує широкий асортимент продуктів за конкурентними цінами в різних державах;

2) стратегію, орієнтовану на банківський продукт, за якою банк пропонує інноваційні продукти, спрямовані на вирішення проблем кожного окремого клієнта, з високою нормою прибутку;

3) стратегію, орієнтовану на спеціальних клієнтів, які купують або пакети банківських послуг, або спеціальні послуги;

4) стратегію «експансіоністського» характеру, спрямовану на розширення діяльності банку на ринки інших держав з пропонуванням таких банківських продуктів і послуг, які відсутні в країні базування;

5) стратегію географічної орієнтації діяльності на держави, з якими є досить тривалі і стійкі відносини.

У рамках продуктових стратегій можливі такі напрямки банківської діяльності:

1) універсальна банківська діяльність, коли транснаціональний банк в країні присутності розвиває всі основні напрямки фінансового бізнесу;

2) багатопрофільна банківська діяльність, що передбачає розвиток транснаціональним банком на зарубіжному ринку тільки декількох видів бізнесу, наприклад роздрібного і корпоративного, або корпоративного і інвестиційно-банківського;

3) спеціалізований банкінг, коли підрозділи транснаціональних банків в приймаючій країні займаються переважно якимось одним видом бізнесу, найчастіше обслуговуванням корпорацій або інвестиційно-банківськими операціями;

4) представницька діяльність, що не припускає здійснення діяльності ТНБ в країні перебування бізнесу на постійній основі [34].

Слід зазначити, що в результаті фінансової кризи глобальне середовище для здійснення банківського бізнесу погіршилося, з'явилися численні нові бар'єри і обмеження, які змусили транснаціональні банки проводити значно більш стриману і консервативну політику. Унаслідок цього відбулося згортання діяльності транснаціональних банків та відтік капіталів в материнські структури для підтримки їх ліквідності.

Під впливом кризи відбулася зміна пріоритетів в роботі транснаціональних банків у напрямі мінімізації операційних ризиків, підвищення прозорості та керованості бізнесу. Завдання нарощування активів і показників прибутку за рахунок впровадження фінансових інновацій, диверсифікації та глобалізації операцій стали другорядними. Спостерігається зсув географії діяльності транснаціональних банків, відхід від спеціалізованих продуктових стратегій, орієнтованих на фондовий ринок, до менш ризикованих універсальних стратегій, а також більш широке залучення ресурсів в країнах знаходження банків, ніж від материнських структур. Замість прагнення до максимального різноманітності банківських продуктів простежується повернення до моделі побудови роздрібного банківського бізнесу, заснованого на залученні дрібних депозитів і видачі кредитів [2].

На наше переконання, для розробки ефективної стратегії транснаціональної експансії банківської діяльності в посткризових умовах фінансових ринків необхідно перш за все: проаналізувати відповідність асортименту банківських продуктів цілям транснаціонального банку, дослідити фінансові потреби банківських клієнтів і сегменти ринку, вивчити попит на нові банківські послуги та зіставлення можливості їх запровадження з витратами на це. Це дозволить прийняти обґрунтоване рішення про вибір конкурентної стратегії.

Необхідно особливу увагу приділити оцінці політичного ризику в країні, до якої планується експансія, стабільності економічної і фінансової політики, інвестиційного клімату країни, відкритості банківського сектора, ліберальності банківського законодавства, рівня конкуренції на банківському ринку, особливостям оподаткування.

Реалізація ефективних конкурентних стратегій транснаціональними банками, буде сприяти подальшому розвитку банківської діяльності, прискоренню обігу капіталів між країнами, надходженню додаткових фінансових ресурсів в приймаючу банку країну, поширенню передових банківських технологій. Водночас, в умовах фінансово-економічної кризи можливо скорочення обсягів транснаціональних банківських операцій (особливо кредитних), виведення капіталу із зарубіжних дочірніх підрозділів в материнські організації транснаціональних банків з метою підтримання ліквідності, а іноді – згортання діяльності міжнародних підрозділів шляхом їх перетворення в представництва або закриття зарубіжних підрозділів.

Список використаних джерел:

1. Ансофф И. Стратегическое управление / И. Ансофф. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.
2. Арсенова Л.А. Посткризисные стратегии транснациональных банков / Л.А. Арсенова // Российское предпринимательство. – 2011. – № 2, вып. 1. – С. 98-102.
3. Арсенова Л.А. Эволюция стратегий деятельности транснациональных банков в условиях глобализации мировой экономики: монографія / Л.А. Арсенова. – М., 2011. – 89 с.
4. Зеленюк А.Н. Направления стратегии транснациональных банков / А.Н. Зеленюк // Российский внешнеэкономический вестник. – 2013. – № 10. – С. 71–89.
5. Портер М. Конкурентное преимущество: как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость / М. Портер. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2008. – 715 с.

*Світлана Осташ, ст. викладач
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород*

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ БАНКУ

Щоб дослідити економічну сутність поняття «фінансова стійкість» банку зупинимося на деяких її трактуваннях, наведених в окремих наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених.

У науковій економічній літературі не існує єдиного підходу до визначення поняття фінансової стійкості комерційного банку. Досить часто відбувається змішання, а іноді навіть ототожнення понять фінансової стійкості, надійності, платоспроможності, тощо. В Україні, на жаль, це поняття не закріплено законодавчо, а отже належним чином не регламентується, хоч у практичній діяльності термін «фінансова стійкість банку» застосовується нерідко.

Зокрема, глосарієм банківської термінології НБУ фінансова стійкість визначається як стан банку, який характеризується збалансованістю фінансових потоків, достатністю коштів для підтримки своєї платоспроможності та ліквідності, а також рентабельною діяльністю; постійна здатність банку відповідати за своїми зобов'язаннями і забезпечувати прибутковість на рівні, достатньому для нормального функціонування у конкурентному середовищі.[3]

Дослідники Ковальов В. В. і Волкова О. Н. вважають однією з найважливіших характеристик фінансового стану банку стійкість його діяльності. Вона пов'язана із фінансовою структурою, ступенем її залежності від інвесторів та кредиторів [6,2].

З точки зору Гулакової Е. А. [4], фінансовий стан банку є стійким, якщо суб'єкт: має достатній обсяг капіталу з метою забезпечення безперервної діяльності; може в повній мірі та вчасно погашати зобов'язання, пов'язані з виплатою заробітної плати, розрахунками з бюджетом та постачальниками.

Стійке фінансове становище досягається, насамперед, наявністю коштів, відсутністю простроченої заборгованості, так доводить Кравченко Л.І.

Фінансову стійкість Шеремет О. Д. і Сайфулін Р. С. розглядають з позиції платоспроможності. Аналогічну точку зору підтримують Абрютіна М. С. та Грачов А. В., оскільки вважають, що фінансова стійкість – це надійно гарантована платоспроможність.

Банківську фінансову стійкість Г. С. Панова, О. Д. Заруба, С. А. Святко, Р. І. Шиллер досліджують з позиції ключових параметрів, що визначають окремі аспекти його фінансового стану [10].

Фінансова стійкість в працях М. А. Песселя, Н. Г. Антонова, Н. Н. Захарова, В. Г. Андреева розглядається як надійність банку, тобто здатність незалежно від термінів, виконувати зобов'язання [1], а платоспроможність банку – це лише зовнішній прояв його фінансової незалежності.

Українські економісти Ю. С. Масленченков, В. В. Вітлінський, О. В. Пернарівський фінансову стійкість досліджують як «відповідність (невідповідність) діяльності банку основним плановим (нормативним) узагальнюючим показникам, що синтезують характеристики економічних складових фінансової стійкості: обсягу й структури власних засобів, рівня доходів і прибутку,

норми прибутку на власний капітал, достатності ліквідності, мультиплікативної ефективності власного капіталу, створення банком доданої вартості» [7].

Вітчизняні дослідники В. П. Пантелєєв і С. П. Халява характеризують фінансову стійкість банку як перевищення доходів над витратами [8]. Однак дане твердження - дуже суперечливе, оскільки прибуток є важливим узагальнюючим показником, але при визначенні фінансової стійкості потрібно враховувати не лише його кількість, а й джерела отримання та напрями спрямування.

Автор книги «Фінансова стійкість комерційного банку та шляхи її зміцнення» Шіллер Р.І. доводить, що фінансова стійкість залежить від відповідності діяльності банку узагальнюючим нормативним показникам: норма прибутку на власний капітал, рівень доходу і прибутку, структура і обсяг власних коштів, достатність капіталу, ліквідність, мультиплікативна ефективність власного капіталу, створення додаткової вартості банком [10].

Як стверджують Волков В. В., Волкова Н. І, Чорна О. М «фінансова стійкість банку – це складова характеристика фінансової стабільності, його надійності, показниками якої в свою чергу, є капітальна стійкість, ліквідність, прибутковість і ризик комерційного банку» [6].

«Фінансова стійкість банку – це динамічна інтегральна характеристика спроможності банку як системи трансформування ресурсів та ризиків повноцінно (з максимальною ефективністю та мінімальним ризиком) виконувати функції, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища» [8], вважає А.М. Метньова.

Вчений І.М. Парасій-Вергуненко зазначає, що фінансова стійкість банку – це головна умова його існування та активної діяльності. Вона формується під впливом об'єктивних та суб'єктивних факторів та оцінюється за допомогою як окремих показників, так і зведених комплексних показників, які лежать в основі рейтингових оцінок діяльності банку.

Інші дослідники Прокопенко І.Ф., Ганін В.І., Столяр В.В, Маслов С.І. доводять, що фінансова стійкість комерційного банку – це його спроможність з максимальною ефективністю і мінімальним ризиком реалізовувати свої функції на ринку незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх факторів.

Зараз у науковій економічній літературі існує досить велика кількість визначень поняття «фінансова стійкість». В той же час, у наукових дослідженнях поняття фінансової стійкості банку часто ототожнюють з фінансовою стабільністю, надійністю, ліквідністю, платоспроможністю, прибутковістю. Існуючі точки зору з приводу сутності поняття «фінансова стійкість» не завжди тотожні, іноді навіть протилежні, що в свою чергу свідчить про наявність багатьох дискусійних моментів по даній проблематиці.

Ознайомлення з різноманітними підходами щодо визначення категорії «фінансова стійкість комерційного банку» та їх систематизація вказала на відсутність єдиного погляду авторів. Більшість вчених представляють фінансову стійкість комерційного банку більш вузько, виражаючи її одним або двома показниками, які обумовлюють індикатори внутрішнього середовища банку. Інші вважають, що фінансова стійкість комерційного банку визначається через систему кількісних і якісних показників, що описують капіталізацію банку, достатність фінансування активів з різною ліквідністю джерелами різного строку й рівня стабільності.

З нашої точки зору, найбільш комплексне визначення поняття «фінансова стійкість» запропонували Дзюблюк О. В. та Михайлюк Р. В.: «фінансова стійкість – якісна характеристика його фінансового стану, котрий відзначається достатністю, збалансованістю та оптимальним співвідношенням фінансових ресурсів і активів за умов підтримання на достатньому рівні ліквідності й платоспроможності, зростання прибутку та мінімізації ризиків, і котрий здатний витримати непередбачені втрати і зберегти стан ефективного функціонування. Стійкий фінансовий стан забезпечує спроможність комерційного банку ефективно працювати, досягати окреслених цілей, протидіючи різноманітним ризикам у процесі діяльності на ринку фінансових послуг, а також зберігати та поновлювати життєздатність в разі раптового її порушення» [5].

Слід зазначити, що в реальному житті абсолютно фінансово стійких банків не існує, проте кожен окремих банк має прагнути до покращення власного фінансового стану. Це в кінцевому підсумку позитивно відобразиться на рівні фінансової стійкості цілої банківської системи.

Список використаних джерел:

1. Антонов Н. Г. Денежное обращение, кредит и банки [Текст] / Н. Г. Антонов, М. А. Пессель - М.: Финстатинформ, 2005. - 272 с. - ISBN 5-348- 01865-3.
2. Волкова В. В. Управління ліквідністю як складова фінансової стійкості [Електронний ресурс] / офіційний сайт бібліотеки В. І. Вернадського. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/>
3. Глосарій банківської термінології [Електронний ресурс] / офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/> Гулакова Е. А. Категория финансовой устойчивости в контексте современных методологических дискуссий [Текст] / Е. А. Гулакова, Е. Б. Федотова // Научный журнал. – 2009. – № 46 (2). – С. 1–9.
4. Дзюблюк О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи [Текст]: монографія / О. В. Дзюблюк, Р. В. Михайлюк. – Тернопіль, 2009. – 316 с. – ISBN 964-905-3942-28-7.
5. Ковалев В. В. Финансовый анализ [Текст] / В. В. Ковалев, – М.: Финансы и статистика, 2007 - 536 с. - ISBN 5-248-01365-8.
6. Масленченков Ю. С. Финансовый менеджмент в коммерческом банке: Кн.3: Технология финансового менеджмента клиента [Текст] / Ю. С. Масленченков. - М.: Перспектива, 2007. - 158 с. - ISBN 5-353-02565-2.
7. Метньова А. В. Методичні підходи до оцінки фінансової стійкості банку [Електронний ресурс] / офіційний сайт бібліотеки В. І. Вернадського. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/>
8. Пантелеев О. Фінансова стійкість комерційного банку: проблеми регулювання [Текст] / О. Пантелеев, С. Халява // Банківська справа. – 2006. – №1. – С. 32-35.
9. Шіллер Р. І. Фінансова стійкість комерційного банку та шляхи її зміцнення. [Текст] / Р.І. Шіллер – К.: Наук, думка, 2008. – 159 с. – ISBN 966- 625-327-2.

Іван Плиска, магістрант

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Височанський В.Ю., к.е.н., доцент*

ВПЛИВ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ НА ЗРОСТАННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ

Всебічне проникнення малого та середнього підприємництва до економічної системи є необхідною передумовою переходу економіки на ринкові відносини, ефективної реструктуризації виробництва, розв'язання проблем зайнятості, підвищення рівня життя населення. Без розвитку малого та середнього підприємництва неможливе формування середнього класу, який є надійним

фундаментом демократичного суспільства.

Рівень розвитку малого та середнього підприємництва впливає на створення позитивного іміджу України, забезпечення ефективності ринкової економіки з метою її інтеграції в європейську та світову економічні системи. Разом із тим, сьогодні гостро стоїть проблема фінансової та кредитної підтримки малих підприємств, яка належить до першочергових чинників, що гальмують розвиток малого та середнього бізнесу в Україні.

В останні роки банки України при здійсненні активних операцій зіткнулися з проблемою відносно обмеженості обсягів кредитних портфелів: бракує потенційно платоспроможних клієнтів. Це призвело до переорієнтації кредитної діяльності банків у площину кредитування суб'єктів малого та середнього бізнесу. Існуюча практика мікрокредитування показала, що, незважаючи на значний кредитний ризик, який бере на себе банк при кредитуванні даного сектору економіки, малий та середній бізнес може стати одним із основних об'єктів активних операцій банків[1].

Динаміка обсягів кредитних вкладень банків України в розвиток економіки та частка позик, що надані суб'єктам малого та середнього бізнесу, свідчить про зростання, а саме за останній рік обсяг кредитів наданих найбільшими банками країни зріс на 4 635 430 грн[6]. Також суттєві зміни відбуваються і в структурі кредитного портфеля. Зокрема, відчутно зросла частка довгострокових кредитів, наданих суб'єктам малого та середнього бізнесу, в цілому їх відсоток по країні зріс на 7,38%, що свідчить про позитивні зміни на кредитному ринку.

Якщо розглянути обсяги кредитування малого і середнього бізнесу за останні 5 років то можна побачити значний зріст по обсягам наданих кредитів. У 2010 році банки надали 377 479 817 грн., а у 2015 535 178 945 грн., тобто кількість кредитів у порівнянні років зросла на 70,5%[6]. За розглянутий період обсяг кредитів зростав у період з 01.01.2010 р. по 01.01.2014 р., потім у період з 01 січня 2014 року по 01 січня 2015 року сума кредитних зобов'язань зменшилась на 31 450 781 грн., а в наступні два звітні роки спостерігається тільки збільшення наданих кредитів банками[6].

Загальною тенденцією, що простежується на ринку кредитування суб'єктів малого та середнього бізнесу, є збільшення обсягів кредитування, зміна структури кредитних портфелів та нарощування частки кредитів, наданих малому бізнесу за рахунок власних коштів банків. Чітка тенденція до збільшення обсягів кредитування малих підприємств та фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності в Україні - не виключає наявності цілого ряду проблем, вирішення яких дасть змогу забезпечити оптимальні умови надання банківських кредитів та мінімізувати кредитний ризик.

До проблем, які виникають на макроекономічному рівні, необхідно віднести проблеми законодавчого та нормативного забезпечення фінансової діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу в Україні, зокрема, кредитної підтримки малих підприємств. Отже, існують проблеми створення інституційної мотивації залучення банків до кредитування малого та середнього бізнесу та зменшення ризику неповернення позик при кредитуванні даного сектора економіки. Комплекс чинників, закладених на законодавчому рівні, стримує темпи та процедури здійснення банківських операцій у сфері малого та середнього бізнесу. Бракує надійної системи страхування кредитних ризиків, за якою банки отримували б право в беззаперечному порядку списувати суми неповернених кредитів із рахунків страхових компаній[2].

Принциповою проблемою банківського кредитування малого та середнього бізнесу є відсутність гнучкої системи гарантійних фондів із використанням коштів

державного, місцевого і муніципального бюджетів, а також коштів міжнародних фінансових інститутів, що дало б змогу мобілізувати активи й ресурси на центральному і регіональному рівнях з метою забезпечення кредитів для малих підприємств, режиму пільгового оподаткування прибутку банків, що кредитують малий бізнес.

Негативним фактором системи фінансової підтримки сьогодні є недостатній рівень розвитку суміжних ринків, які інфраструктурно обслуговують потенційно ризикові процедури кредитування малого та середнього бізнесу. Насамперед, це стосується лізингового та страхового ринків. Тому, враховуючи світовий та вітчизняний досвід, необхідно запровадити пілотні проекти на основі новітніх технологій надання лізингових послуг та страхування ризиків кредитування малого та середнього бізнесу, залучивши до реалізації лізингових схем фінансові ресурси державних цільових програм та міжнародних фінансових організацій.

Складовою частиною фінансової підтримки малого та середнього бізнесу в Україні є також державні та недержавні гарантії за кредитами суб'єктам малого та середнього бізнесу. Для цього на Український фонд підтримки підприємництва необхідно покласти функції надання державних гарантій та компенсації відсотків за кредитами для малого та середнього бізнесу.

В останні роки частка позик, що спрямовані в малий бізнес, стрімко зростає. Висновок: банки переорієнтовують кредитну діяльність у площину пріоритетного сегмента ринку - малого та середнього бізнесу. Тому слід назвати нову проблему для банків - проблему існування конкуренції в сфері кредитування суб'єктів малого та середнього бізнесу[3].

До проблем мікроекономічного характеру слід віднести наявність певного комплексу негативних чинників, закладених на рівні нормативних документів, які, в свою чергу, потребують комплексного нормативного врегулювання, наприклад, щодо технологій та процедур кредитування суб'єктів малого та середнього бізнесу. На нормативному рівні не вирішено питання спрощення процедур перевірки застави та оцінки фінансового стану одержувача невеликого за обсягом кредиту, що суттєво знижує рівень оперативності банківського кредитування.

Вирішальне значення для успішної кредитної діяльності банку має ресурсна база кредитування. Тому розгляд проблеми кредитування суб'єктів малого та середнього бізнесу, що виникають на рівні банку, доцільно розпочати саме з його ресурсної бази. Щодо кредитування суб'єктів малого та середнього бізнесу, то, як зазначалося вище, воно може здійснюватися за рахунок власних коштів банку або за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій[4].

Серед важливих проблем, що виникають на мікроекономічному рівні щодо кредитування малого та середнього бізнесу, необхідно виокремити проблему існування певної недовіри клієнта до банку - стереотипу, який склався під впливом соціальних умов та попереднього досвіду у сфері відносин "банк-клієнт". У результаті клієнти не завжди відкрито ідуть на контакт із банком, побоюючись втратити, для прикладу, предмет застави. Також дуже часто на практиці зустрічаються випадки нерозуміння клієнтом функцій кредитного спеціаліста. Позичальники виявляють бажання отримати кредит при першому контакті, не розуміючи дій кредитного експерта, який повинен здійснити аналіз поточного стану бізнесу та фінансового стану позичальника, а також супроводжувати позику протягом усього кредитного циклу, здійснюючи поточний моніторинг.

У своїй діяльності банки прагнуть мінімізувати ризики - це природно. Шляхом вирішення даної проблеми може стати функціонування спеціалізованої неприбуткової кредитної установи, яка здійснювала б регулювання та перерозподіл традиційно високих ризиків між усіма ланками кредитного ланцюга, що складається з Національного банку, наведеної установи та інших банків. Даний управлінський ланцюжок може бути реалізований таким чином: держава обирає пріоритетні сфери для сприяння їх розвитку, спеціалізована кредитна установа розробляє відповідні інструменти фінансово - кредитного регулювання і розподіляє бюджетні фінансові ресурси, а банки, як підрядники, виконують держзамовлення й ефективно вкладають кредитні ресурси згідно із стратегічно визначеними пріоритетами[5].

На сьогоднішній день банки намагаються застосовувати різні форми кредитування з метою залучення більшої кількості клієнтів. Так, наприклад, варто згадати новий кредитний продукт - "експрес-кредитування", перевага якого полягає в тому, що кредит видається без застави, а недоліком є короткий термін та незначні суми кредитів при детальному аналізі поточного стану бізнесу.

Отже, підсумовуючи вищевказане, необхідно зазначити, що розв'язання проблем та реалізація перспективних напрямків кредитування малого та середнього бізнесу сприяє розширенню можливостей банків щодо активізації кредитної діяльності на даному сегменті ринку, а відтак - оптимізації ризиковості кредитування суб'єктів малого та середнього бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Варналій З.С. Мале підприємництво України як чинник регіонального розвитку: стан та перспективи / Варналій З.С., Павлюк А.П. // Актуальні проблеми економіки. - 2004. - №4. - С.64 - 73.
2. Буряк П.Ю. Підприємництво: фінансове та правове забезпечення. Навч. Посібник / П.Ю. Буряк. - Львів: ЛДФЕІ, 2003. - 288 с.
3. Недилько А. Крупный банк и малый бизнес / А.Недилько // Банковская практика за рубежом - 2005. - №9(57). - С.36 -39.
4. Іваницький Д.О. Фінансова безпека і малий бізнес / Д.О. Іваницький // Фінанси України. - 2007. - №8. - С.41 - 44.
5. Буряк П.Ю. Інтегровані підприємницькі структури: перспективи розвитку в Україні / П.Ю. Буряк. - Львів: Логос, 2006. - 564 с. УДК 330.46
6. https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=74208 – Статистичний довідник НБУ.

*Катерина Рубець, студентка 5 курсу
Черкаський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Черкаси
Науковий керівник: Гмиря В.П., к.е.н., доцент*

ІНСТРУМЕНТИ ЗНИЖЕННЯ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПРОЕКТНОГО ФІНАНСУВАННЯ БАНКОМ

Враховуючи підвищену ризикованість інвестиційної діяльності, у тому числі і при реалізації схем проектного фінансування, а також різноманітність та специфіку інвестиційних ризиків важливою та обов'язковою складовою ефективного здійснення проектного фінансування є управління інвестиційними ризиками.

Під управлінням інвестиційними ризиками проекту (Project risk management) слід розуміти сукупність процесів, пов'язаних з ідентифікацією й аналізом ризиків, розробкою заходів реагування на ризикові події, які включають максимізацію позитивних і мінімізацію негативних наслідків настання ризикових подій [4].

Більшість з існуючих підходів до управління інвестиційними ризиками є доволі фрагментарними, що істотно ускладнює формування і реалізацію учасниками проектного фінансування рішень, пов'язаних із залученням і використанням інвестиційних ресурсів. Обрання конкретних методів та інструментів управління інвестиційними ризиками (рис.1) у проектному фінансуванні, як правило, обумовлюється двома ключовими чинниками, а саме видом ризику та величиною інвестиційного проекту.

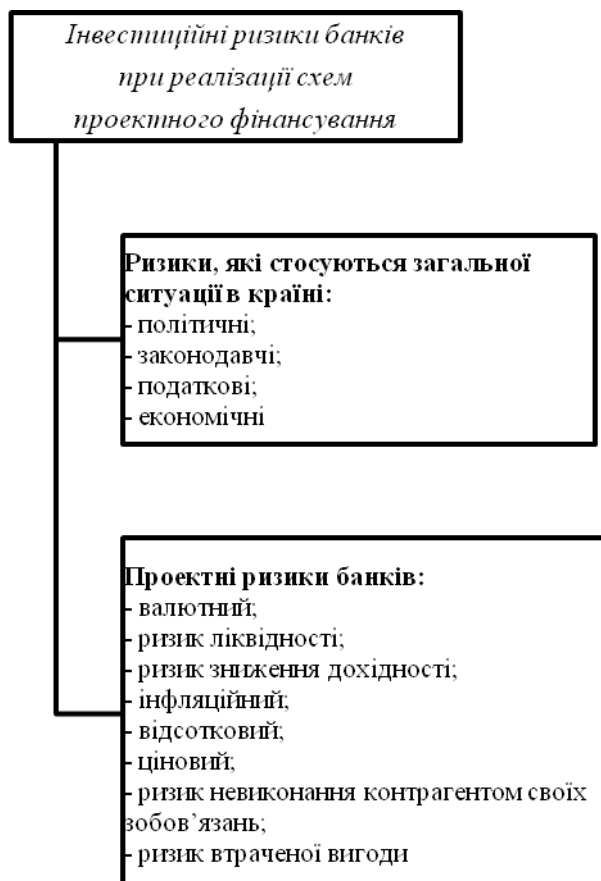

Рис. 1. Система інвестиційних ризиків банків у проектному фінансуванні

* Складено автором на основі даних [1]

Управління інвестиційним ризиком у системі проектного фінансування має розглядатися з точки зору системного підходу. Це обумовлено тим фактом, що появі ризику передують наявність великого кола факторів, які спричинять появу цих ризиків.

Саме системний підхід забезпечує динамічне врахування всієї множини факторів, що впливають на появу інвестиційних ризиків та їх розгляд у взаємозв'язку з внутрішніми та зовнішніми особливостями реалізації інвестиційного проекту.

Реалізація системного підходу до дослідження проблеми управління інвестиційними ризиками у системі проектного фінансування обумовлює необхідність формування певної системи принципів. Аналіз економічної літератури з зазначеної проблеми дозволив виокремити наступні ключові принципи управління інвестиційними ризиками:

- принцип об'єктивності, використання якого передбачає врахування всіх факторів ризику та орієнтацію управлінського впливу не лише на зовнішні прояви ризику, але й на глибинні першопричини його виникнення;

- принцип реалістичності, який передбачає адекватну оцінку ситуації, що склалася, а також успіхів або невдач, які виникли внаслідок настання певного інвестиційного ризику;
- принцип постійності передбачає здійснення безперервного процесу моніторингу ризиків з метою врахування факторів зміни ринкового середовища та передбачення ймовірності настання ризику;
- принцип ефективності, сутність якого полягає у максимально можливому використанні потенціалу учасників проектного фінансування для формування дієвого механізму нейтралізації ризику;
- принцип цілеспрямованості вказує, що побудова ефективної системи управління інвестиційними ризиками неможлива, якщо в її основу не закладена чітко поставлена мета згідно з заданими умовами [2].

Визначені принципи системи управління інвестиційними ризиками, можуть та повинні застосовуватись у взаємозв'язку, доповнюючи та конкретизуючи один одного.

Крім того, ефективність запропонованої системи управління інвестиційними ризиками прямо залежить від адекватності обраних методів та конкретних засобів управління, обрання яких, у свою чергу, обумовлюється настанням конкретного виду інвестиційного ризику на певній стадії реалізації інвестиційного проекту.

У теорії та практиці реалізації схем проектного фінансування виділяють наступні ключові методи управління проектними ризиками, які найчастіше використовують комерційні банки:

- уникнення ризику означає відмову банку від даного виду діяльності або таку суттєву (радикальну) трансформацію діяльності, після якої даний ризик елімінується;
- попередження та контроль ризику – це організація діяльності таким чином, щоб банк міг максимально впливати на фактори ризику та мав можливість знижувати ймовірність появи несприятливої події;
- контролювання ризику включає комплекс заходів, направлених на обмеження втрат, якщо несприятлива подія все-таки настала;
- страхування ризику – це метод, який дає можливість знизити втрати, які виникають у ході діяльності, за рахунок фінансової компенсації із страхових фондів;
- поглинання ризику – це такий спосіб ведення діяльності, при якому втрати у випадку матеріалізації ризику переносяться повністю на банк або інших учасників проекту [3].

Найбільш розповсюдженими інструментами нейтралізації інвестиційних ризиків при застосуванні схем проектного фінансування є: диверсифікація, хеджування, форфейтинг, банківські гарантії, резервні кредити, резервні фонди та банківські рахунки з особливим режимом (рис. 2) [1].

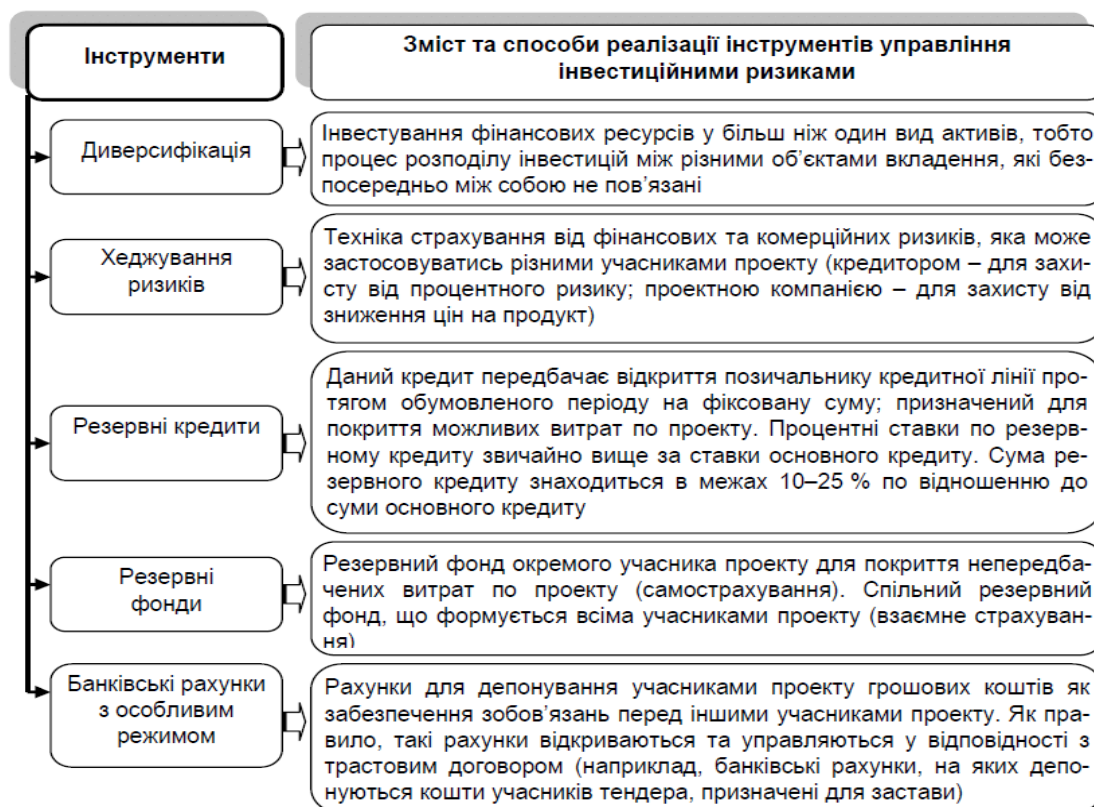

Рис. 2. Інструменти нейтралізації інвестиційних ризиків [1]

Запропоновані теоретичні узагальнення та система управління інвестиційними ризиками можуть бути корисними не лише для банків, а для всіх учасників проектного фінансування. Визначені підходи можуть бути цінними для вирішення широкого кола проблем, пов'язаних з формуванням ефективного, гнучкого, системно орієнтованого та адекватного механізму ідентифікації, оцінювання та регулювання інвестиційних ризиків у системі проектного фінансування.

Список використаних джерел:

1. Заярна Н. М. Інвестиційний ризик та його кількісна оцінка [Електронний ресурс] / Н. М. Заярна, А. А. Гузєєва. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Івченко І. Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій : навч. посіб./ І. Ю. Івченко. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 344 с.
3. Камінський А. Аналіз систем ризик-менеджменту в банках України / А. Камінський // Банківська справа. – 2015. – № 6. – С. 10–20.
4. Хохлов Н. В. Управление риском : учеб. пособ. / Н. Хохлов. – М. : Юнити-Дана, 2001. – 239 с.

*Аліна Синюк, Андрій Підгірний, студенти 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Панасейко С.М., к.е.н., доцент*

АНТИКРИЗОВЕ ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ КОМЕРЦІЙНИМ БАНКОМ В КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Сьогодні економіка нашої держави характеризується невизначеністю та нестабільністю. За таких умов, ризики виникнення фінансової кризи в банківській системі є достатньо високі. Дефіцит ліквідності на міжбанківському ринку,

необхідність розраховуватися за своїми зобов'язаннями, зменшення обсягів депозитів та зниження довіри вкладників значно погіршили платоспроможність вітчизняних банків. Крім того, негативні наслідки для банківського сектору економіки мало й стрімке зростання обсягу проблемних кредитів та падіння курсу гривні. Отже, актуальним є питання забезпечення проведення заходів антикризового управління та протидії банкрутству в банківській системі задля забезпечення економічної та фінансової безпеки нашої країни.

Антикризове регулювання фінансової стійкості банківської діяльності виступає одним з інструментів діагностики, на підставі проведення якої можна розробити заходи, спрямовані як на попередження кризи, так і на її подолання, а також повернути показники банківської діяльності на докризовий рівень [1].

Незважаючи на вживання в теорії та практиці банківництва терміну “антикризове управління”, розуміння його сутності визначається науковцями неоднозначно. Зарубіжні наукові школи найчастіше визначають антикризове управління як діяльність, яка необхідна для подолання стану, що загрожує існуванню суб'єкта господарювання, акцентуючи увагу саме на його виживанні. У той же час акцентується увага на позитивному характері криз, а антикризове управління визначається як створення інструментів діагностики (попередження) кризового стану та необхідності розробки нового курсу розвитку. У вітчизняній науковій літературі антикризове управління розглядається як система управління, що має всебічний характер та направлена на попередження і на усунення несприятливих для бізнесу явищ, з використанням наявних ресурсів та потенціалу виживання, або реалізації спеціальних процедур (таких як санація, реструктуризація, банкрутство, ліквідація) [4].

Таким чином, антикризове управління банком можна визначити як комплекс засобів правового, організаційного та фінансового характеру, котрі спрямовані на виявлення та попередження кризових ситуацій в діяльності банку, відновлення його ліквідності, платоспроможності, конкурентної позиції на ринку, а також забезпечення тривалої фінансової стійкості [2]. Саме тому, антикризове фінансове управління в банках є одним з найважливіших заходів для забезпечення фінансової безпеки банківської системи.

Основна мета забезпечення фінансової безпеки банку полягає в стійкому і ефективному функціонуванні, створенні необхідного потенціалу розвитку і майбутнього зростання. Відповідно, узагальнення різних підходів до сутності поняття “фінансова безпека банку” дозволяє визначити його як стан банківської установи, що характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, його здатністю досягати поставлених цілей і генерувати фінансові ресурси в достатньому обсязі для забезпечення поточної діяльності та стійкого розвитку [3].

Фінансова безпека банку безпосередньо залежить від загроз, що вже існують або можуть виникнути в процесі його діяльності. До зниження рівня фінансової безпеки банків призводить також їх збиткова діяльність. Першими ознаками, що банк, можливо, буде визнаним банкрутом є відсутність протягом тривалого часу прибутків, адже збиткова робота банку призводить до зменшення його власного капіталу, що порушує стійкість та надійність банку.

Згідно даних НБУ, кількість діючих банків в Україні на 01.10.2016 складає 100, в той час, як на початок 2014 року їх обсяг дорівнював 180 банкам. Основні показники ефективності банків України протягом 2012–2016 років наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

**Основні показники ефективності банків України
протягом 2012–2016 рр.**

Назва показника	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014	01.01.2015	01.01.2016
Результат діяльності	-7 708	4 899	1 436	-52 966	-66 600
Рентабельність активів, %	-0,76	0,45	0,12	-4,07	-5,46
Рентабельність капіталу, %	-5,27	3,03	0,81	-30,46	-51,91

Таким чином, як бачимо з таблиці, у 2012 році показники ефективності роботи українських банків є від'ємними, що є відголоском світової фінансово-економічної кризи. У 2013-2014 рр. показники діяльності мають позитивний результат, хоча й спостерігається тенденція до зменшення, діяльність банківського сектору була прибутковою, що сприяло відносно великій рентабельності активів та капіталу. Однак, у 2015-2016 рр. показники ефективності та прибутковості банків почали значно знижуватися, загальна діяльність банківського сектору була збитковою, а рентабельність активів і капіталу – від'ємною, що в результаті може призвести до ймовірності банкрутства банківських установ.

Антикризове управління полягає у використанні усього потенціалу засобів та методів сучасного менеджменту з урахуванням ресурсних та часових обмежень процесу протидії кризовим явищам. Існують такі основні стратегічні напрями антикризового управління банківської діяльності в сучасних умовах: реструктуризація зовнішньої заборгованості; проведення рекапіталізації вітчизняних банків; антикризове управління депозитними банківськими продуктами; реструктуризація проблемних кредитів; антикризове управління кредитною діяльністю в банках; впровадження програм зменшення витрат [5].

Виходячи з ситуації, що склалася в нашій країні, дуже важливо розробити та впровадити в банках систему антикризового управління, що буде спрямована на попередження та навіть недопущення кризових ситуацій, а також мінімізацію негативних наслідків у разі її виникнення.

Отже, підсумовуючи, необхідно зазначити, що для здійснення антикризового управління в системі фінансової безпеки банку доцільно [4]:

- визначити чіткі стратегічні орієнтири у процесі забезпечення стратегічного розвитку банків;
- розробити механізм виникнення кризових ситуацій і створення системи сканування зовнішнього і внутрішнього середовища банку з метою раннього попередження загрози виникнення кризи;
- визначити цілі антикризового управління, які мають бути адекватними тенденціям зміни зовнішнього і внутрішнього середовищ банків, їх внутрішньому потенціалу, а також забезпечувати розв'язання існуючих проблем з найменшими втратами для банків;
- впровадити стратегічний контролінг діяльності банку і розробити стратегії запобігання його фінансовим проблемам, оперативна оцінка і аналіз фінансового стану банку, виявлення можливості настання банкрутства;

- сформулювати принципи антикризового управління банками, які визначають вимоги до розвитку структури, організації соціально-економічних систем, процесу антикризового управління в цілому і процесу ухвалення управлінських рішень зокрема;
- розробити моделі, методи і процедури формування й реалізації антикризового управління, що забезпечило б максимальний ефект у процесі реалізації стратегії антикризового управління й антикризових заходів;
- визначити набір дійових стратегій антикризового управління, спрямованих на подолання саме того виду кризи, яка виникла у банках;
- розробити політику діяльності банку в умовах кризи та виходу з неї;
- постійно вести облік ризику кредитної діяльності і розробляти заходи щодо його зниження;
- розробити методи, моделі і процедури розробки й ухвалення управлінських рішень у процесі вибору та реалізації дійової стратегії антикризового управління в умовах обмежених часових і фінансових ресурсів з найменшими витратами.

Список використаних джерел:

1. Коваленко В. В. Науково-методичні підходи до формування системи антикризового управління стійкістю банків / В. В. Коваленко, О. М. Зверяков // Економіка України. – 2014. – № 6. – С. 57-76. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/EkUk_2014_6_5
2. Кондрат І. Ю. Антикризове управління фінансами банків на прикладі ПАТ "БРОКБІЗНЕСБАНК" / І. Ю. Кондрат, І. І. Топій // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку – 2014. – № 797. – С. 461-469. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2014_797_63
3. Ксьондз С. М. Управління фінансовою безпекою банків України / С. М. Ксьондз // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки – 2015. – № 3(3). – С. 120-124. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2015_3\(3\)_25](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2015_3(3)_25)
4. Олійник А. В. Напрями вдосконалення антикризового управління вітчизняними банками / А. В. Олійник // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки – 2015. – № 3(3). – С. 193-197. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2015_3\(3\)_39](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2015_3(3)_39)
5. Стегней М. І. Особливості антикризового управління капіталом банків / М. І. Стегней, І.Ф. Мороз // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Сер.: Економічні науки. – 2014. – № 4. – С. 199-205. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>

Ганна Чепелюк, к.е.н., доцент

Черкаський інститут ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Черкаси

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ АУДИТУ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ З ЦІННИМИ ПАПЕРАМИ

Банківська система України перебуває в процесі розвитку та реформування. Постійні зміни у нормативних документах, що регулюють діяльність фінансово-кредитної системи, відбуваються на фоні змін у структурі банківських активів, зобов'язань і капіталу, основний обсяг яких зосереджено у великих банках із мережею відокремлених структурних підрозділів (філій, відділень). Одним із вагомих напрямків розвитку фінансово-кредитної системи виступає діяльність банків на ринку цінних паперів.

Діяльність банків на ринку цінних паперів багатогранна. Вони виступають у ролі емітентів, інвесторів, фінансових посередників та інфраструктурних учасників ринку, займаються непрофесійною і професійною діяльністю з цінними паперами. Зазначені

чинники обумовлюють необхідність адекватної нинішнім ризикам організації та методології як незалежного, так і внутрішнього аудиту [2; 3; 4].

Метою зовнішнього та внутрішнього аудиту операцій з цінними паперами формулювання оцінки та розробка рекомендацій за наступними параметрами діяльності:

- дотримання вимог законодавства та нормативно-правових документів під час проведення операцій з цінними паперами,;
- стану обліку цінних паперів;
- ефективності інвестиційних операцій з цінними паперами та їх відповідності до інвестиційної стратегії банку.

З метою чіткого розмежування висновків та пропозицій, аудиторську перевірку операцій банку з цінними паперами доцільно виконувати за такими напрямками:

- емісійні операції;
- інвестиційні операції;
- клієнтські операції.

За кожним напрямком аудитори розробляють детальні програми, в яких зазначаються основні аспекти діяльності, що перевіряється. Питання робочої програми мають бути деталізовані та систематизовані таким чином, щоб охопити максимально можливу кількість операцій і ситуацій, що проводяться з цінними паперами.

Перевірку емісійних операцій необхідно розмежувати за такими аспектами:

1. Операції з акціонування банку:

- перевірка процедури емісії акцій: 1) перевірка проспекту емісії акцій та його погодження в НБУ; 2) наявність публікації в офіційному друкованому виданні Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), реєстру результатів випуску та публікації їх в офіційному друкованому виданні НКЦПФР; 3) оцінка доцільності співвідношення привілейованих та звичайних акцій, дотримання вимог законодавства; 4) перевірка правильності ведення реєстру з обліку проданих акцій; 5) перевірка оформлення додаткових випусків акцій;

- перевірка правильності проведення операцій із виплати дивідендів: 1) терміни виплати; 2) суми виплат; 3) наявність рішення акціонерів про їх відмову від отримання дивідендів; 4) правильність відображення в обліку нарахування та виплати дивідендів;

- оцінка забезпечення збереженості акцій.

2. Випуск банком власних облігацій:

- перевірка процедури випуску облігацій здійснюється аналогічно до емісії акцій;
- перевірка даних фінансової звітності за останні три фінансові роки. Якщо в процесі внутрішнього аудиту виявлені дані бухгалтерського обліку, які призведуть до змін у фінансовій звітності для подання у проспекті емісії, то дані у фінансовій звітності необхідно виправити.

3. Випуск банком ощадних (депозитних) сертифікатів:

- аналіз внутрішньобанківських положень, що регламентують випуск та обіг сертифікатів з точки зору повноти та відповідності законам та нормативно-правовим документам;

- перевірка відповідності практики ведення банком операцій із ощадними (депозитними) сертифікатами положенням банку та законам і нормативно-правовим документам;

- перевірка правильності обліку внесених коштів шляхом звірки даних балансу із даними корінців сертифікатів, які зберігаються в банку.

Оскільки банк здійснює випуск цінних паперів з метою формування і збільшення власного капіталу та залучення ресурсів для використання в активних операціях, то служба внутрішнього аудиту на підставі власних звітів формує висновок не тільки про правильність, а й про ефективність емісійної діяльності банку у розрізі вартості та надійності отриманих ресурсів.

Українські банки основну частину доходів отримують за рахунок кредитних вкладень. Інвестиції в цінні папери займають незначне місце в активних операціях банку. Це обумовлено недостатнім рівнем розвитку фондового ринку в Україні, певною обережністю як банків, так і емітентів цінних паперів. Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» банку забороняється інвестувати кошти в юридичну особу, статутом якої передбачена повна відповідальність її власників [1].

Пряма та/або опосередкована участь банку у статутному капіталі будь-якої юридичної особи не має перевищувати 15 відсотків статутного капіталу банку. Сукупні інвестиції банку не мають перевищувати 60 відсотків розміру статутного капіталу банку.

Одним із головних елементів ефективного управління портфелем цінних паперів є розроблена інвестиційна політика, що має забезпечувати ефективне управління портфелем цінних паперів банку, ретельний контроль за ними і мінімізацію втрат від настання інвестиційних ризиків. Банки мають успіх тоді, коли ризики контрольовані і знаходяться в рамках їх фінансових можливостей.

Цінні папери є однією із форм ліквідних резервів банку, тому при виборі цінних паперів для інвестицій особливу увагу приділяють їх надійності.

Фінансові інвестиції пов'язані з певним ризиком як недоотримання очікуваного доходу, так і втрати інвестиційного капіталу. Кваліфікований аналіз кон'юнктури ринку фінансових активів дає змогу оцінити надійність запропонованих вкладень та вибрати оптимальний варіант.

Аудит інвестиційних операцій з цінними паперами передбачає надання висновків щодо таких їх аспектів:

- законність придбання цінних паперів та документального оформлення;
- правильність та обґрунтування відображення в обліку операцій з цінними паперами;
- адекватність оцінки цінних паперів та визначення фінансових результатів;
- дотримання нормативів Національного банку України;
- ефективність внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту;
- оцінка ризику та прибутковості операцій з цінними паперами;
- дотримання норм податкового законодавства.

Банки також можуть здійснювати купівлю, продаж, перепродаж та зберігання цінних паперів на комісійній основі від свого імені і за дорученням.

Аудит клієнтських операцій банку з цінними паперами передбачає перевірку таких їх основних аспектів:

- порядку оформлення угоди із замовником;
- наявності та правильності реєстрації угод за кожним видом цінних паперів у розрізі клієнтів;
- правильності виконання доручень клієнтів, наявності письмового звіту банку перед замовником, виписок із особових рахунків;

- відповідності нарахованої суми комісії умовам угоди з клієнтом;
- дотримання порядку зберігання цінних паперів клієнтів;
- правильності розрахунків дивідендів та податків, своєчасності їх сплати;
- інші питання, що виникають у ході перевірки.

Отримана в результаті виконання аудиторських процедур інформація дозволить максимально точно оцінити розмір ризику, охарактеризувати ризикові події діяльності банку на ринку цінних паперів, включаючи інформацію про ймовірність виникнення збитків та надати висновки на основі аналізу та накопичення даних.

Список використаних джерел:

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України: від 17.12.2000 р. №2121-III [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=2121-142>
2. Про аудиторську діяльність: Закон України від 22 квітня 1993 р. № 3125-XII [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>
3. Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту (стандарти) : переклад / вго «Інститут внутрішніх аудиторів України». – редакція 2014 року. - [електронний ресурс]. - режим доступу: <http://iia.org.ua/ua/wp-content/uploads/2013/08/ippf-2013-ukrainian.pdf>

*Ярослав Шевчук, студент 4 курсу
Чернівецького Національного університету, м. Чернівці
Науковий керівник: Полагнин Д.Д., асистент*

ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ БАНКІВСЬКОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

Важливість аналізу кризи банківської системи проявляється не лише з особливостей функціонування банківської системи, а й з її значимості як для економіки та фінансової системи держави загалом, так і безпосередньо для кожного її суб'єкта. Неможливо передбачити або спрогнозувати кризу банківської системи, визначити необхідний інструментарій і розробити антикризову програму без якісного детального дослідження природи та сутності кризи, її характеристик, особливостей проявів та параметрів [1, с. 21-23].

У 2014-2016 рр. Україна зіштовхнулася з найтяжчою банківською кризою, яка завдала нищівного удару по довірі до банківської системи та її регулятора. За даної банківської кризи система втратила 56% валютного і 22% гривневого депозитного портфелю, а вплив валютних вкладів і досі триває [2].

Причини негативних явищ криються не тільки в анексії Криму та військових діях на Донбасі, але значно глибші та є результатом прорахунків в управлінні державою загалом та фінансовим сектором зокрема у всі роки після здобуття незалежності:

- Системний дефіцит довгих ресурсів (тобто ресурсів, терміни погашення яких перевищують 5-10 років).
- Невиконання банківською системою функції головного кредитора для стратегічної структурної перебудови економіки, імпортозаміщення, розвитку потужної високотехнологічної промисловості, малого і середнього бізнесу.
- Диспропорції банківських балансів за строками визрівання пасивів і активів.
- Диспропорції банківських балансів за валютами. Трикратна девальвація гривні, що відбулась у 2014-2015 рр., стала тим ударом по банківських балансах, який через канал актуалізації валютних ризиків спровокував системну банківську кризу.

Так відбувалася найбільша в історії України XXI століття банківська паніка, уроки

якої варто засвоїти, щоб не допустити повторення у майбутньому.

Показник, що характеризує негативні наслідки банківської кризи – це кількість банків, що працюють та динаміка їх зміни за останні роки.

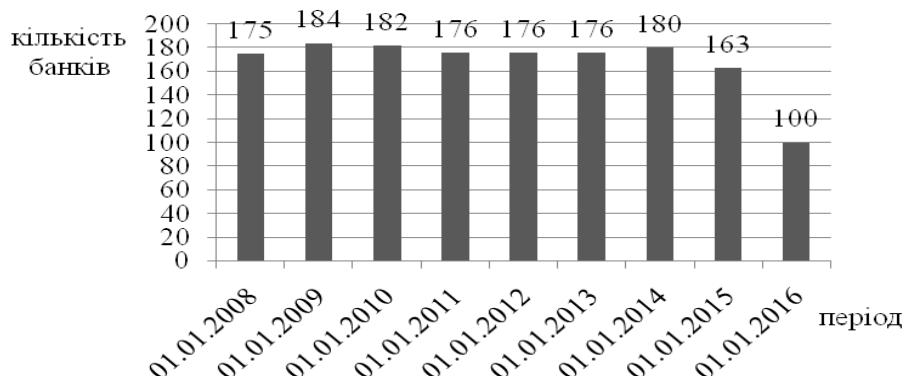

Рис. 1. Кількість банків в Україні за 2008-2016 роки [3]

З рис. 1 видно, що період кризи 2008-2009 років характеризується певною розбалансованістю в кількості комерційних банків, однак дані відхилення не є значними. За 2011-2013 роки в Україні стан банківської системи характеризувався як стабільний. Проте в 2014 році почалася банківська криза, що призвело до зменшення кількості банків на 63 установи, даний факт вказує на складність та прогресивність даної кризи. Банківська криза продовжується, клієнти масово забирають свої вклади, банки банкрутують.

Наступним показником, який характеризує вплив кризи на банківську систему – є динаміка депозитних операцій в банківській системі України.

На рис. 2 показано динаміку депозитних операцій в Україні загалом та в розрізі на окремий суб'єкт(населення) господарювання (рис. 2).

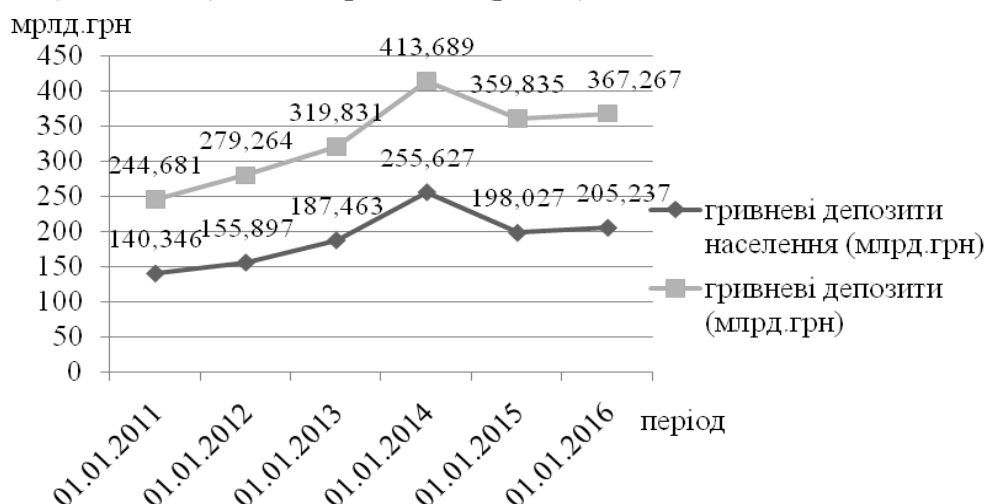

Рис. 2. Динаміка гривневих депозитів за 2011-2016 роки в Україні [4]

Протягом 2011-2014 років гривневі депозитні операції банків зросли на 169 млрд. грн. (69%), відповідно депозити населення зросли на 115 млрд. грн. (82%). Тобто депозити населення зростали швидше ніж загалом депозитні операції. Однак, банківська криза залишила свій відбиток і на даному показникові, в 2015 році

порівняно із 2014 роком обсяг депозитів зменшився на 54 млрд. грн., в тому числі депозити населення також зменшились на 57 млрд. грн. В даному випадку населення забирало свої кошти швидше, а ніж інші суб'єкти. На початок 2015 року в банківській системі відбулася певна стабілізація ситуація, а саме обсяги депозитних операцій почали зростати: на 2,2% гривневі депозити загалом та на 3,5% депозити населення.

Однак великий обсяг відпливу вкладів не завжди є негативним, більше того, зниження депозитного портфеля свідчить про те, що банк навіть у кризові часи може повернути кошти вкладникам.

Що стосується динаміки депозитних операцій в іноземній валюті, то можна стверджувати, що валютні депозити покидали банківську систему значно швидше, ніж гривневі, незважаючи на те, що знецінювалася національна валюта.

Іншими показниками, що характеризують не тільки банківську систему, а й економіку загалом є рівень інфляції та рівень девальвації гривні до долара (рис.3).

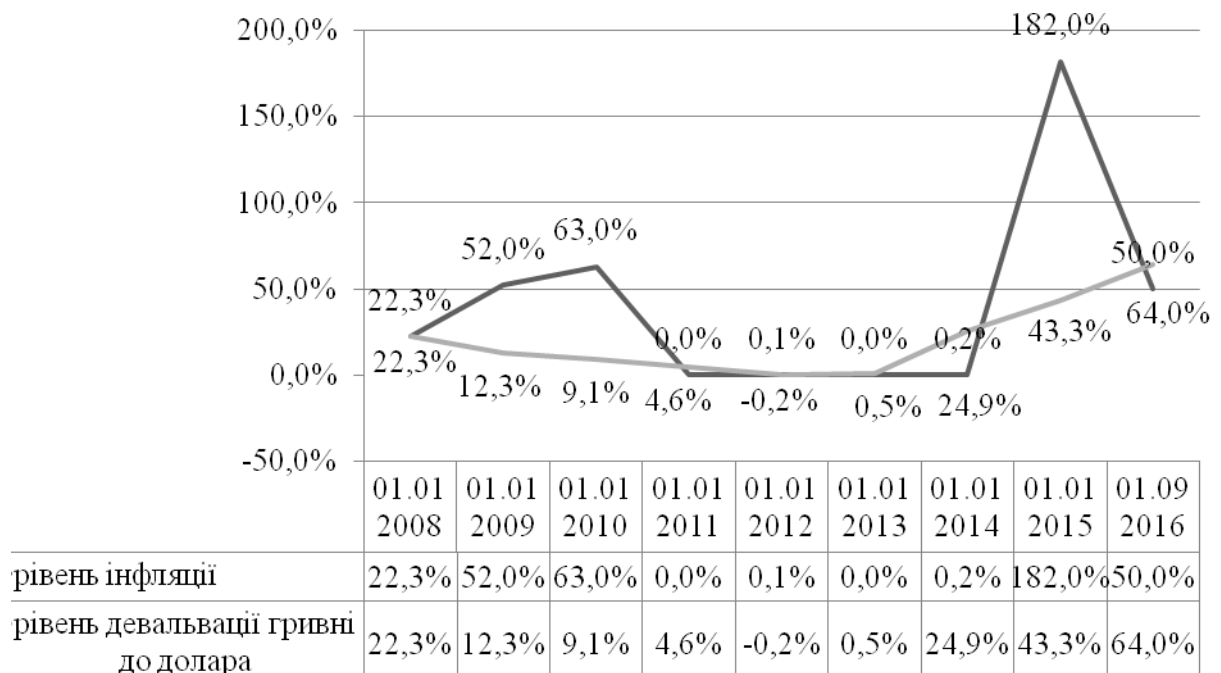

Рис. 3. Річні плинні темпи інфляції та девальвації протягом 2008-2016 років [3]

Починаючи з другого півріччя 2008 р. і до кінця 2013 р. цінова кон'юнктура мала дезінфляційний характер.

У 2010-2011 рр. відновлення виробництва сприяло відносній стабілізації темпів інфляції у межах 10%, однак у 2012-2013 рр. економіка знов увійшла у фазу рецесії, а інфляція досягнула свого «дна»: з травня 2012 до жовтня 2013 річний плинний рівень інфляції коливався у межах від «мінус» 0,2% до 0%, тобто мала місце дефляція.

2014 року економіка України увійшла в стан стагфляційної кризи, яка у 2015 році набула небезпечного загострення: у 2015 році галопуюча інфляція сягнула 182%.

Девальваційний шок у лютому до 30,01 грн./дол. на офіційному та до 40 грн./дол. на тіньовому ринках спровокував системну банківську кризу та розкручування девальваційно-інфляційної спіралі, що призвело до розвитку галопуючої інфляції.

Банківська криза значною мірою вплинула на якість кредитного портфеля банків. Зростає частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитного

портфеля. Якщо станом на 01.01.2014 року цей показник загалом по банківській системі дорівнював 7,7%, то на 01.01.2015 року він зріс до рівня 13,5%, а станом на 01.01.2016 року сягнув межі 20,4% [5]. Погіршення якості кредитного портфеля банків провокує зростання банківських витрат на формування страхових резервів.

Фінансовий результат банківської системи за 2014 р. є від'ємною величиною і складає -53 млрд. грн., а кількість збиткових банків становить 52 (тобто майже кожен другий). Протягом 2015 року негативна тенденція збитковості банківської системи, на жаль, не зупинена. Збиток банківської системи за 2015 рік складає 56,3 млрд. грн., що на 3,3 млрд. грн. (6,2%) перевищує аналогічний показник 2014 року [6].

Для подолання банківської кризи та досягнення макроекономічної стабільності Уряд у координації діяльності з НБУ повинен здійснити ряд завдань:

- Сприяння стабілізації валютного курсу, як якоря для зниження інфляції.
- Введення мораторію на адміністративне підвищення цін і тарифів, яке є потужним інфляційним фактором.
- Підвищення якості управління державними банками, зокрема через підвищення якості кадрових призначень на основі механізмів відкритих конкурсів та розробки їх стратегії, спрямованої на прискорений високотехнологічний розвиток економіки.
- Залучення іноземного капіталу лише в рамках національної економічної політики із побудовою чіткої системи захисту національних інтересів України.
- Підвищення ефективності використання міжнародної допомоги та кредитування, публічне оприлюднення звітів про використання міжнародної допомоги.

Отже, особливості сучасної банківської кризи проаналізовані на основі вище наведених показників показують, що банківська криза в Україні характеризується значною тривалістю, складністю та негативними наслідками не лише в банківській системі, а в економіці країни загалом. Критично важливою для стійкості банку під час кризи стає фінансова допомога з боку власників та Національного банку. Враховуючи характер української економіки, що розвивається, питання особливостей банківських криз будуть ще довго залишатиметься актуальною темою для дослідження.

Список використаних джерел:

1. Д'яконова І. І. Теоретико-методологічні основи функціонування банківської системи України / І. І. Д'яконова. – Суми: Університетська книга, 2014. – 400 с.
2. Глобальна фінансово-економічна криза: сутність, системність проявів та перспективи подолання: зб. наук. праць / наук. ред. В. Новицький. – Науковий журнал. Економічний часопис XXI ст. – 2015. – № 1-2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://soskin.info/ea/2009/1-2/200901.html>.
3. Підсумки діяльності банків України на 01.01.2016 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/MonitorMonthBank/2016_01_bm_ukr_bank.pdf.
4. Українці забирають депозити з банків: <http://ukr.segodnya.ua/economics/finance/ukraincy-zabirayut-depozity-iz-bankov-699103.html>
5. Офіційні дані Національного банку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
6. Білорус О. Сучасна світова фінансово-економічна криза як прояв тотальної кризи системи глобалізму: зб. наук. праць / наук. ред. О. Білорус. – Науковий журнал. Економічний часопис XXI ст. – 2016. – № 11–12. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2008/11-12/200801.html>.

*Марина Шуба, к.е.н., доцент
Яна Мартинова, студентка 4 курсу
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, м. Харків*

ДОСВІД НОРВЕГІЇ У РЕГУЛЮВАННІ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ

В умовах глобалізації фінансових ринків та лібералізації руху капіталів помітно активізувалася міжнародна діяльність банків. Проникнення іноземного капіталу в національні банківські системи набуло широкого масштабу і стало провідною тенденцією розвитку світової економіки. Сучасна епоха позначена переходом від переважної орієнтації на банківський протекціонізм до поетапної лібералізації доступу нерезидентів на національні ринки банківських послуг [3].

Проте все ж уряди зарубіжних країн по різному ставляться до регулювання діяльності іноземного банківського капіталу. В узагальненому вигляді існує два підходи:

1. Політика лібералізації, коли держава прагне залучити в країну банківський капітал, посилити ефективну конкуренцію на ринку банківських послуг і розширити спектр якісних банківських продуктів, отримати доступ до банківського досвіду та фінансових інновацій інших країн та ін.;

2. Політика протекціонізму, коли влада прагне захистити банківську систему від впливу зовнішніх ризиків та появи ненадійних іноземних банків, які допускають відмивання грошей чи інші незаконні операції, від надмірної конкуренції, яка може завдати збитку національним банкам, сприяти захопленню зарубіжним капіталом ключових позицій в провідних галузях промисловості або відтоку ресурсів за межі країни, запобігти доларизації економіки через легкість доступу до зовнішніх джерел фінансових ресурсів тощо.

Яскравим прикладом країн, що зберігають істотні обмеження на діяльність банків за участю іноземного капіталу, є Норвегія.

Центральний банк Норвегії (Norges Bank) відповідає за підтримання фінансової стабільності в країні. До завдань цього інституту, крім випуску національної валюти, входять валютне регулювання, забезпечення низького рівня інфляції (близько 2,5% на рік), страхування депозитів, контроль кредитних ризиків і управління державним пенсійним фондом (Government Pension Fund Global) [5]. Norges Bank функціонує в тісній взаємодії з міністерством фінансів і Службою фінансового контролю країни. Центральний банк Норвегії звільняється від сплати прибуткового податку.

Банки Норвегії займаються кредитуванням юридичних осіб, а також надають повний спектр послуг фізичним особам. Зараз в Норвегії діє 136 банків (у тому числі, 10 філій іноземних банків) [6]. Слід зазначити, що протягом 2005–2016 рр. кількість банків зменшувалася, а філій іноземних банків майже не змінювалась (табл. 1).

Норвегія є активним захисником інтересів своїх національних банків. Ще у 1982 році Міністерство фінансів створило спеціальну комісію, яка повинна була оцінити можливість присутності іноземних банків на норвезькому ринку. Протягом декількох років Міністерство фінансів розробляло перелік вимог щодо компетенцій банків за участю іноземного капіталу. Серед цих вимог можна виділити наступні:

- на внутрішній ринок допускаються тільки іноземні банки високого класу, які зарекомендували себе як партнери норвезьких підприємств і органів влади;

- головою правління повинен бути громадянин Норвегії, який постійно проживає в країні;
- норвезькі фінансові організації отримують право відкривати філії в країнах походження зарубіжних банків, які працюють у Норвегії.

Також у Норвегії для придбання частки у капіталі банку-резидента необхідно отримати попередню згоду відповідних державних структур [4].

Таблиця 1

Кількість банків у Норвегії, 2005-2016 рр. [6, 7]

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Банки (за винятком філій іноземних банків)	139	141	138	138	139	134	132	130	126	125	123	126
Філії іноземних банків	9	8	10	10	11	11	12	12	12	12	12	10

Не зважаючи на те, що керівництво Норвегії завжди було впевнено щодо конкурентоспроможності власних банківських інститутів, присутність іноземних банків на ринку досі контролюється.

В Україні, навпаки, з початку формування національної банківської системи, було обрано шлях залучення іноземних банківських установ, які разом з капіталом мали привнести досвід та інноваційні банківські послуги.

Тенденції розвитку банківської системи України у 2016 році свідчать, що завдяки спрощенню порядку покупки українських банків іноземними компаніями (наприклад, Національний банк спростив порядок покупки проблемних українських банків іноземними компаніями та не перевіряє достатність власних коштів у публічних компаніях), в українських банках зросла частка іноземного капіталу – станом на липень 2016 року в статутному капіталі діючих банків України вона складає 54,7% [1]. Зважаючи на те, що у 2016 році Національний банк України завершує «очищення» банківської системи та розпочинає наступний етап – її перезавантаження, то, з одного боку, будь-які спрощення в процесі входження на ринок міжнародних інвесторів є позитивним кроком, але при цьому слід уникати доступу маловідомих компаній, зареєстрованих, наприклад, в офшорних зонах.

Згідно з інформацією НБУ, станом на 2015 рік кількість діючих банків складала 147 установ та 51 – з іноземним капіталом, у 2016 році – 117 та 39 установ відповідно, у тому числі 16 банків зі 100% іноземним капіталом, що свідчить про виведення з ринку недобросовісних учасників та посилення платоспроможності існуючих банків [2].

Одне з головних завдань Національного банку України на сьогодні – це, перш за все, не тільки ліквідувати слабкі банківські установи, а допомогти великим і середнім банкам вижити на власному ринку і відновити свою платоспроможність. Спираючись на позитивний досвід управління банківською системою в Норвегії, можливо ефективно використання елементів політики протекціонізму та введення істотних обмежень щодо умов присутності іноземних банків на українському ринку задля впевненості щодо конкурентоспроможності власних банківських інститутів та захисті банківської системи від зовнішніх ризиків.

Таким чином, у довгостроковому періоді відкриття внутрішнього кредитного ринку для іноземних банків відповідає інтересам країни, оскільки воно може сприяти притоку в країну іноземного капіталу і її інтеграції в систему міжнародних фінансових відносин, позитивно вплинути на діяльність банківської системи через загострення конкуренції, збільшити інвестиції в реальний сектор української економіки та поліпшити інвестиційний клімат в країні в цілому. Втім зараз важливо використовувати протекціоністський досвід високорозвинутих країн-сусідів, в тому числі Норвегії, при формуванні, реструктуризації та управлінні банківською системою України, а також під час формування критеріїв доступу на внутрішній ринок країни іноземних банківських інститутів.

Список використаних джерел:

1. Інформаційне агентство «Інтерфакс-Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua.interfax.com.ua/>
2. Національний Банк України. Річний звіт. – 2015. – 220 с.
3. Новий етап розвитку банківської системи України: зростання участі іноземних інвесторів: монографія [За наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. С. Смовженко]. – К. : УБС НБУ, 2008. – 231 с.
4. Онищенко В. Регулювання іноземного капіталу в банківській системі: зарубіжний досвід та імплементація його в Україні / В. Онищенко, С. Манжос // Вісник Національного банку України. – 2013. – № 11. – С. 16-21. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnbu_2013_11_18
5. Norges Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://static.norges-bank.no/en/about/>
6. Norges Bank. Financial stability report 2016. Vulnerabilities and risks. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://static.norges-bank.no/>
7. Norges Bank. Financial Stability Reports 2005 – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.norges-bank.no>

СЕКЦІЯ 5

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ

*Дарія Боцкарьова, студентка 3 курсу
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
м. Полтава
Науковий керівник: Завора Т.М., к.е.н., доцент*

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: ДОСВІД В НІМЕЧЧИНІ

Трансформаційні процеси в Україні призвели до кризи в системі охорони здоров'я та погіршення якості медичного обслуговування населення. У складеному Всесвітньою організацією охорони здоров'я рейтингу національних систем охорони здоров'я Україна посіла 79 місце із 191 країни світу, а за показником витрат на охорону здоров'я в розрахунку на одного жителя, Україна займає 111-те місце серед 191 країни світу та восьме – серед країн СНД [1]. На початок 2016 у Верховній Раді України зареєстровано декілька законопроектів щодо запровадження соціального медичного страхування. Планується запровадити традиційну німецьку систему соціального медичного страхування «Бісмарка» задля фінансування охорони здоров'я із сплатою внесків роботодавцями та працівниками із заробітної плати [6]. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне розкрити особливості медичного страхування в Німеччині.

Німеччина першою запровадила національну систему соціального захисту. У наступні десятиліття обов'язкове соціальне страхування, яке отримало назву «система Бісмарка», поширилося на інші сфери. З 1884 р. надають допомогу у випадку виробничого травматизму та пов'язаної з ним інвалідності, з 1889 р. – виплачували допомогу за старістю й інвалідністю, з 1927 р. – допомогу на випадок безробіття, з 1994р. – оплачують довготривалий медичний догляд. Широта та структурна цілісність системи соціального страхування і нині залишаються найважливішими особливостями німецької системи охорони здоров'я [5].

Німецьке обов'язкове соціальне медичне страхування є частиною ширшої системи соціального захисту в країні. Німецька система соціального медичного страхування базується на припущенні, що більшість громадян має доступ до охорони здоров'я завдяки зайнятості. Внески у лікарняну касу сплачуються як відсоток від заробітної плати роботодавцями і працівниками.

Відповідно до федерального законодавства Німеччини відповідальність за планування медичної допомоги закріплена за землями (всього 16 федеральних земель), кожна з яких повинна забезпечувати стабільне фінансування лікарень, гарантувати забезпечення потреб населення в медичній допомозі. Тому землі розробляють своє законодавство у сфері охорони здоров'я з урахуванням специфіки регіону [5].

Фінансування сфери охорони здоров'я здійснюється переважно (57 %) за рахунок населення, інша частина громадян або має приватну страховку, або підпадає під інші спеціальні державні програми, наприклад, військовослужбовці, поліцейські, одержувачі соціальних виплат та ін. Близько 10,5% коштів надходять від інших складників державної страхової системи (кошти пенсійного страхування, страхування

на випадок виробничого травматизму, страхування на випадок необхідності довготривалого медичного догляду); інші кошти надходять від приватних страховиків – Private Krankenversicherung (8,4 %) та від безпосередніх особистих платежів населення (12,2 %) [4].

Таким чином, головним джерелом фінансування охорони здоров'я Німеччини є самоврядні регіональні та федеральні лікарняні каси (gesetzliche Krankenkassen), які збирають внески і забезпечують фінансування медичних послуг на рівні соціальних гарантій держави.

Всі лікарняні каси є некомерційними організаціями, які зобов'язані збирати членські внески й мають право встановлювати ставку внеску, яка необхідна для покриття витрат на медичне обслуговування.

Членство в лікарняній касі є обов'язковим для працівників, у яких сукупний особистий дохід становить менше 3862 євро на місяць. Позитивною особливістю системи обов'язкового медичного страхування Німеччини є те, що внески працівників забезпечують страхування як його самого, так і членів його сім'ї, які не працюють, без будь-яких доплат. Внески стягуються із заробітної плати, пенсій, допомоги на випадок безробіття, при цьому встановлюється максимальний рівень доходу, з якого утримуються внески [4].

Слід зазначити, що для німецького медичного страхування характерно:

- високий якісний рівень надання медичної допомоги;
- оснащеність медичним обладнанням лікувально-профілактичних установ;
- кваліфікація медичних працівників;
- доступність медичного обслуговування.

В Німеччині система медичного страхування забезпечує населення широким спектром безоплатних послуг, яка включає профілактику захворювань, амбулаторне та стаціонарне лікування, рецептурні лікарські засоби, медичні устаткування, оплату проїзду до медичного закладу тощо. Необхідно вказати, що в Німеччині витрати на охорону здоров'я є одними з найвищих у Європі та світі (близько 10,7 % ВВП). В Україні загальна сума, яку в 2016 році планують витратити на систему охорони здоров'я становить майже 56,5 млрд грн. Що значно менше від реальних потреб і навіть від того, що було закладено в бюджеті минулого року [5].

Система медичного страхування Німеччини вирішує свої завдання досить автономно і незалежно від державного бюджету. Фінансування охорони здоров'я забезпечується на 60% внесками у фонди медичного страхування, на 10% – коштами приватного страхування, на 15% – державними коштами за рахунок оподаткування і на 15% – особистими коштами громадян [4].

Важливою проблемою сучасної системи охорони здоров'я Німеччини є зменшення доходів лікарняних кас. Це обумовлено багатьма чинниками, серед яких:

- зменшення частки заробітної плати в загальному об'ємі ВВП країни;
- зменшення тієї частини заробітної плати, з якої сплачується внесок;
- високий рівень безробіття.

До недоліків системи охорони здоров'я Німеччини відносять:

- нераціональну організаційно-штатну структуру органів управління охороною здоров'я в окремих районах;
- фактично зруйновано профілактичний напрям у діяльності системи медичної допомоги;
- обмеження прав лікарів [3].

Проте багато в чому досвід Німеччини може бути корисним для України. На етапі вибору шляху (моделі) законодавчого забезпечення обов'язкового медичного страхування в Україні науковцям і законодавцям варто ретельніше розглянути досвід Німеччини. Серед позитивних аспектів організації охорони здоров'я та системи обов'язкового медичного страхування Німеччини можна назвати такі:

- можливість людини, дохід якої перевищує встановлену суму, вийти із системи державного обов'язкового страхування і перейти в приватний сектор страхування;
- можливість працівника забезпечувати медичне страхування членів його сім'ї, які не працюють;
- обмеження суми заробітної плати, з якої стягується страховий внесок [2].

Отже, система медичного страхування Німеччини тривалий час вважається однією з найкращих в ЄС. Її перевагами є: гарантований державою високий рівень медичного обслуговування громадян; максимальне охоплення обов'язковим медичним страхуванням населення; високі витрати на фінансування галузі охорони здоров'я; державне фінансування наукових досліджень у сфері медицини. Разом з цим зміна економічних та демографічних факторів виявила цілу низку її суттєвих недоліків, на які слід звернути увагу, розробляючи модель медичного страхування для України. Серед головних – постійне збільшення розмірів відрахувань на медичне страхування та зменшення переліку гарантованих медичних послуг.

Список використаних джерел:

1. Всесвітня організація охорони здоров'я [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.who.int/ru/>
2. Завора Т. М. Формування системи загальнообов'язкового медичного страхування в Україні/ Т.М. Завора, Ю. І. Стовба // Збірник наукових праць Маріупольського державного університету. – Маріуполь, 2014. – С. 20 – 29.
3. Криза німецької системи соціального медичного страхування – уроки для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.beratergruppe-ukraine.de/>
4. Медичне страхування в Україні, Великобританії, Канаді, Німеччині, Бельгії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com/>
5. Сасковец А.А. Государственное медицинское страхование в Германии: становление, проблемы, стратегические решения / А.А. Сасковец. – М. : МАКС Пресс, 2005. – 28 с.
6. Проект Закону про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.moz.gov.ua/>

*Олена Волуйчик, студентка 4 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Тимчак М.В., к.е.н., доцент*

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Стрімкий розвиток та інтеграція світових фінансових ринків призвели до збільшення впливу страхових компаній на мобілізацію та перерозподіл фінансових ресурсів, збільшення їх частки в сукупному обсязі фінансових операцій. Важливим елементом фінансового ринку є інвестиційний ринок. В умовах переходу до ринкової економіки фінансові ресурси, що акумулюються страховими компаніями можуть стати важливим джерелом інвестицій в економіку.

Можливості виконання страховими компаніями ролі фінансових посередників у цілому і здійснення ними інвестиційної діяльності зокрема визначаються умовами зовнішнього середовища їх функціонування, а саме:

- наявністю адекватної ринкової інфраструктури (зокрема, функціонуючого фондового ринку);
- розвитком інституційних інструментів;
- стійкістю фінансової системи в цілому і банківської зокрема [2, с.1].

Враховуючи, що українська економіка потребує інвестицій, оцінка інвестиційного потенціалу страхових компаній, можливостей використання цих інвестиційних ресурсів є актуальним питанням сьогодні [4].

Законом України «Про страхування» обмежено інвестиційну діяльність страхових компаній. Так в статті 31 цього закону вказано, що страхові компанії мають право на вкладення коштів у:

- банківські вклади та депозити;
- нерухоме майно;
- цінні папери, що передбачають одержання прибутку;
- цінні папери, що випускаються державою;
- права та вимоги до перестраховиків;
- довгострокові інвестиційні кредити [3].

Розмір страхових резервів і власний капітал страховиків є головними джерелами формування їхнього інвестиційного потенціалу.

Здатність до акумулювання значних грошових потоків і спрямування їх на розвиток економіки перетворює страхові компанії на потужних інституційних інвесторів. Критеріями, що дають підстави відносити страхові компанії до інституційних інвесторів, є: значна частка ринку інвестицій; участь в інвестиційних операціях на регулярній основі; посередницький характер інвестиційної діяльності [2,с. 3].

Всі фактори, які впливають на формування інвестиційного портфеля страхової компанії можна поділити на 2 великі групи: прямі та опосередковані. До прямих факторів відносять: розмір власного капіталу та розмір страхових резервів, обсяг страхових премій, страхових виплат та страхових відшкодувань, структура страхового портфеля, тощо.

Опосередкованими факторами є: кількість укладених договорів страхування, обсяг усіх страхових зобов'язань, рейтинг страхової компанії, рівень податкового навантаження на страхові компанії, ставки доходності на фінансовому ринку, чистий дохід від інвестицій, тощо.

Варто також зазначити, що у розвинених країнах інвестиційна діяльність страховиків розглядається як ключове джерело інвестицій, необхідних для відновлення та зростання національної економіки держави. Основними принципами розміщення страхових резервів в світі є надійність та прибутковість. В Україні ж інвестиційна діяльність для страхових організацій не є основною, це пояснюється певними особливостями розвитку вітчизняного фінансового ринку [5].

Аналіз інвестиційного портфелю страхових компаній є важливим для розуміння їх місця на інвестиційному ринку. В структурі інвестиційного портфелю протягом 2011-2015 років найбільшу питому вагу займають вкладення в цінні папери. Динаміка даного показника не має чіткої тенденції, так обсяг цінних паперів в страховому портфелі протягом оцінюваного періоду мав таку структуру: 2011- 53%, 2012 – 69%, 2013 – 56,3%, 2014 – 56%, 2015 – 42%. Варто також відзначити перше півріччя 2016 року. Так якщо порівнювати дані на 01.06.2016 з даними на 01.06.2015 то обсяг

активів представлених цінними паперами зменшився на 4 900,5 млн. грн. (або на 9,61%) становив 13 746,4 млн. грн. (або 40,7% від загального обсягу активів) [1].

Розглянемо, які саме цінні папери переважають в інвестиційному портфелі на рисунку 1.

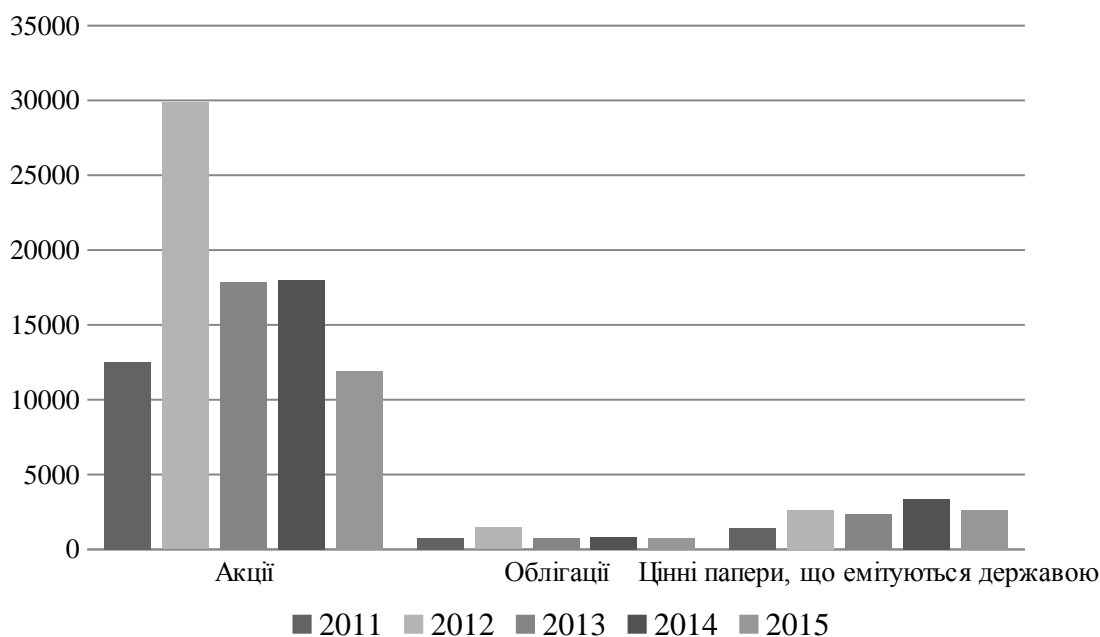

Рис. 1. Структура цінних паперів в інвестиційному портфелі страхових компаній [1]

Як видно з діаграми 2 місце посідають саме цінні папери, які емітуються державою, що дає можливість зробити висновок про надійність вітчизняних страхових компаній.

Друге місце в структурі інвестиційного портфелю страхової компанії займають банківські вклади та депозити. Їх частка протягом оцінюваного періоду склала 27% у 2011 р., 18% - 2012 р., 24,5% - 2013 р. 22,3% - 2014р. та 34,6% у 2015 р. Таке різке збільшення в 2015 році можна пояснити поступовим відновленням довіри до банківської системи з боку страхових компаній [1].

Варто виділити причини, що визначають низький розвиток страхової інвестиційної діяльності в Україні, це є:

- недостатньо розвинутий фондовий ринок та обмеженість ефективних і надійних фондових інструментів;
- суворе державне регулювання процесу розміщення коштів страхових резервів;
- недостатність державного регулювання інвестиційних процесів;
- недостатній обсяг інвестиційних ресурсів в окремо взятого страховика, що обмежує його інвестиційні можливості;
- відсутність відкритої інформації про потенційні об'єкти інвестування;
- обмеження інвестиційної діяльності, що пов'язано з вимогами засновників, угодами з партнерами, наприклад банками;
- наявність високих інвестиційних ризиків і низький рівень корпоративного управління [2, с. 3].

Отже, в результаті проведеного дослідження, можемо зробити наступні висновки щодо ролі страхових компаній на інвестиційному ринку:

- Інвестиційна діяльність страхових компаній позитивно впливає не лише на господарську діяльність страховиків, але й на економіку країни загалом.
- Страхові компанії можуть акумулювати такі фінансові ресурси, які не доступні іншим інвесторам.
- Їх роль не лише на інвестиційному ринку велика, але й на інших адже вони акумулюють значні суми коштів, які потім вкладають у вигляді інвестицій в різні сфери економіки.

Список використаних джерел:

1. Аналітичні матеріали Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nfr.gov.ua>.
2. Нагайчук Н. Г. Інвестиційний потенціал страхового ринку України / Нагайчук Н. Г. – 2013, 4с.
3. Про внесення змін до Закону України «Про страхування»: закон України від 4 жовтня 2001 р. № 2745. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>.
4. Ткаченко Н. В. Інвестиційна діяльність страхових компаній : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.04.01/ Н. В. Ткаченко ; НАН України. Ін-т екон. прогнозування. – К., 2004. – 20 с.
5. Шуригіна Н. Ю. Оптимізація інвестиційної діяльності страхової компанії в умовах фінансової кризи / Н. Ю. Шуригіна. // Державне будівництво. – 2011. – № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeVu_2011_1_16.pdf.

Іван Гайдук, аспірант

*ДННУ «Академія фінансового управління», м. Київ
Науковий керівник: Лондар С.Л., д.е.н., професор*

ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ПЕНСІЙНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

За сучасних умов питання пенсійної реформи є дуже актуальним, тому що, насамперед, це пов'язано з демографічною ситуацією – старінням населення, а, отже, й збільшенням числа тих, хто потребує соціального захисту.

Незважаючи на те, що в Україні менше можливостей забезпечити гідну старість людям похилого віку, ніж в більшості розвинених країн, проте все ж таки доцільно вдумливо переглянути та запозичити позитивний досвід наших західних сусідів.

Аналізуючи пенсійні системи різних країн Європи та світу, помітним стає те, що вони мають певні суттєві відмінності, хоча основні елементи у них залишаються подібними.

Варто відзначити, що встановлений законодавством пенсійний вік в європейських країнах є різним, однак всюди спостерігається тенденція до його збільшення.

Загалом міжнародна практика свідчить про те, що існує дуже мало країн, в яких пенсійний вік для чоловіків та жінок відрізняється, і ще менше країн, які взагалі не планують підвищувати пенсійний вік для чоловіків та жінок, а залишають його на тому рівні, який було встановлено ще 20-25 років тому.

У світовій практиці існує три способи пенсійного забезпечення літніх людей:

- 1) за допомогою податків;
- 2) шляхом заощадження грошей (схема фінансування);
- 3) за солідарною системою, яку називають нефінансовою схемою – страхування, що означає купівлю зобов'язання щодо отримання частки в майбутньому періоді [2].

Кардинальна відмінність систем пенсійного забезпечення країн Євросоюзу від України полягає в тому, що пенсійний вік жінок поступово наближається до чоловічого – 65 років. Виняток складає сільське населення ЄС, окрім Люксембурга, Нідерландів, Великобританії, Швеції, Австрії, де відповідний віковий рівень для фермерів – 55 років. Пенсії в Бельгії, Данії, Іспанії, Італії, Нідерландах, Португалії, Фінляндії, Ірландії, Австрії цілком оподатковуються. Але практикуються доплати: у Швеції – муніципальна на домогосподарство, в Італії – особам, які досягли пенсійного віку без заощаджень, у Фінляндії – за немічність. Розповсюдженими є доплати пенсіонерам, старшим 80 років, безкоштовне користування певними видами громадського транспорту. В Ірландії та Португалії існують доплати на Різдво та додаткові пенсії в липні [4].

Серед європейських країн одним з високих рівнів соціальної захищеності населення характеризується пенсійна система Німеччини. Вона ґрунтується на трьох складових: державному обов'язковому пенсійному страхуванні, добровільному виробничому страхуванні (на рівні фірми-підприємства) і так званому приватному страхуванні. Обов'язкове державне пенсійне страхування включає: пенсійне забезпечення держслужбовців (федеральний рівень) і пенсійне убезпечення робітників (рівень земель) [6].

Пенсійний вік однаковий для чоловіків і жінок – 65 років, деяким категоріям дозволяється вихід на пенсію в 60 років (тим, хто втратив роботу, жінкам, зайнятим неповний робочий день, інвалідам II групи). Особи з виробничим стажем 35 років і ті, які вийшли на пенсію раніше 65 років становлять 20% загальної кількості пенсіонерів. Правда, дострокова пенсія (за винятком тих, хто має 35-річний стаж) виплачується в зменшеному розмірі (за кожний неробочий місяць віднімається 0,3% пенсії) [8].

Японська модель – умовно накопичувальна, яка де-юре – солідарна, а де-факто – накопичувальна, де держава виконує функції НПФ. Сучасна пенсійна система Японії має два основних рівні. Перший рівень – це базові пенсії, на які мають право всі мешканці країни, і які поділяються на пенсію через старість (за умови досягнення 65 років та наявності страхового стажу) або інвалідність і втрату годувальника. Додатково до базових наймані робітники одержують державні та професійні пенсії (другий рівень) [4]. Модель, подібна до японської, характерна і для Великобританії, Австралії та Північної Європи [7].

Сьогодні населення Великобританії майже на 100% охоплене базовими державними пенсіями, майже на 50% – системою професійних пенсій і приблизно 25% – схемою персональних пенсій [4]. В Україні державними пенсіями також охоплено 100% населення, проте схемою персональних пенсій за офіційною статистикою лише 7% [5]. Якщо проводити паралелі з українськими недержавними пенсійними фондами, то професійні пенсії Великобританії подібні до вітчизняних корпоративних недержавних пенсійних фондів, а персональні – до відкритих.

У Франції система пенсійного забезпечення передбачає загальний режим для більшості найманих працівників приватного сектору (15 млн. платників внесків, або дві третини активного населення, а також 9 млн. пенсіонерів). Система пенсійного забезпечення по старості базується на солідарності поколінь і функціонує за рахунок внесків, які виплачуються найманими працівниками й роботодавцями. Ці внески забезпечують виплату пенсій як по основному, так і по додатковому режиму. Накопичувальні пенсійні фонди, що існують для різних категорій трудящих (для

ремісників, комерсантів і працівників деяких підприємств), звичайно є добровільними й істотної ролі не відіграють [1].

Чилійська модель – накопичувальна. У 1980 р. у Чилі розпочалася пенсійна реформа, результатом якої стало створення нової пенсійної системи, що базувалася на обов'язковості здійснення пенсійних внесків на особисті рахунки та приватному управлінні фондами. Сформована у Чилі пенсійна система є цілковито накопичувальною і дворівневою. Перший рівень – накопичувальний, формується за рахунок обов'язкових внесків (10%) до управляючої НПФ компанії, де робітник має іменний пенсійний рахунок. Другий рівень – страхування на випадок інвалідності або смерті годувальника. Пенсійний вік у Чилі наступає в 60 років у жінок і в 65 років – у чоловіків; достроковий вихід на пенсію – лише за умови достатніх накопичень [3].

Угорщина почала реформування своєї системи недержавного пенсійного забезпечення в 1997 році.

Нині в Угорщині діє змішана система пенсійного забезпечення. При настанні пенсійних підстав людина отримує пенсію із солідарної системи та додатково ануїтетні виплати з приватної пенсійної системи. Гроші до цієї системи відраховуються майбутнім пенсіонером, зараховуються на приватний рахунок. Другим рівнем пенсійної системи Угорщини (НПЗ) не передбачається достроковий вихід на пенсію, тож пенсійними підставами для отримання недержавної пенсії є вік 62 роки для чоловіків та жінок. Ставки внесків до першого рівня (державне соціальне страхування) складають 8,5 % зарплати до оподаткування і 18 % з роботодавців.

У системі пенсійного забезпечення Угорщини існує дві групи учасників:

1) громадяни, які перебували в системі станом на 30 червня 1998 р. та громадяни віком до 42 років, які вступили до пенсійної системи пізніше, можуть брати участь як у солідарній, так і у накопичувальній пенсійних системах;

2) всі інші громадяни залишаються в солідарній системі.

Система пенсійного забезпечення Польщі практично аналогічна українській і теж має три рівні:

– обов'язкова солідарна система;

– обов'язкова накопичувальна система, в яку відраховується 7,3 % заробітної плати;

– добровільна участь працюючих у пенсійних фондах для працівників, угоди зі страховою компанією або інвестиційним фондом.

Отже, подальше реформування пенсійної системи в Україні потребує, перш за все, вивчення закордонного досвіду і принципів побудови саме недержавного пенсійного забезпечення. У процесі еволюції більшість економічно розвинених країн створили багаторівневі моделі пенсійних систем, які гармонійно співіснують між собою. Однак механічне запозичення моделей та механізмів соціального захисту населення, що мали позитивні результати в інших країнах, без урахування конкретних соціально-економічних та соціокультурних особливостей, небажане і неможливе.

Список використаних джерел:

1. Козлов С. Пенсійні системи західних країн / С. Козлов // Людина і праця. – 2005. – № 9. – С. 9-15.
2. Мак Таггарт Г. Пенсійні системи країн світу : порівняльний аспект / Грег Мак Таггарт // Людина і праця. – 2004. – № 7 – С. 61–66.
3. Морозова О. Пенсійна реформа : міжнародний досвід / О. Морозова // Вісник Пенсійного фонду України. – 2003. – № 3. – С. 26.
4. Новиков А. Пенсионные системы западных стран – опыт, который можно позаимствовать / А. Новиков // Человек и труд. – 2005. – № 11. – С. 51–57.

5. Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.dfp.gov.ua/732>.
6. Папієв М. Міжнародний досвід реформування пенсійного забезпечення / М. Папієв // Україна : аспекти праці. – 2004. – № 1. – С. 3–11.
7. Суриков Е. А. Доходы населения. Опыт количественных измерений / Е. А. Суриков. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 380 с.
8. Шклярівська Ю. Реформа української системи пенсійного забезпечення на тлі пенсійних реформ інших країн / Ю. Шклярівська // Вісник Пенсійного фонду України. – 2003. – № 8. – С. 10–11.

*Крістіна Генчева, магістрант
Таврійський державний агротехнологічний університет, м. Мелітополь
Науковий керівник: Рубцова Н.М., к.е.н, доцент*

РОЗВИТОК СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах господарювання в Україні попри низку економічних проблем досить гостро постали й питання соціального захисту населення, зокрема у сфері пенсійного забезпечення, медичного обслуговування та захисту при настанні різного роду нещасних випадків. Єдиним дієвим механізмом вирішення таких проблем є побудова ефективної системи державного соціального страхування та створення умов для розвитку добровільного особистого страхування. [2]

Згідно Закону України «Про страхування» особисте страхування можна визначити як страхування майнових інтересів, що не суперечать законодавству України і пов'язані з життям, здоров'ям, працездатністю та додатковою пенсією страхувальника або застрахованої особи [4]. Основною метою його є надання послуг фізичним особам для страхового захисту їхнього життя та здоров'я. До системи особистого страхування відносять такі види страхової діяльності: страхування життя та пенсії, страхування від нещасних випадків та хвороб, медичне страхування. Кожен із цих видів страхової діяльності має свій конкретний об'єкт страхування та перелік страхових ризиків, на випадок настання яких укладаються угоди або договори страхування.

Часто особисте страхування не цілком коректно прирівнюють до соціального страхування, яке насправді його доповнює. Відмінність між особистим та соціальним страхуванням полягає у джерелах формування страхових фондів. У соціальному страхуванні фундаментальною основою реалізації страхових послуг є кошти підприємств, організацій, установ і лише частково – індивідуальні доходи. А в особистому страхуванні індивідуальні доходи є основними джерелами формування страхових фондів, а кошти підприємств, організацій та установ – лише у випадках, коли особисте страхування є обов'язковим. Особисте страхування може проводитись в добровільній та обов'язковій формах, а соціальне – тільки в обов'язковій.

Особисте страхування – важлива складова формування фінансового ринку, що дозволяє, з одного боку, підвищити соціальну захищеність громадян, а з іншого – створювати великі інвестиційні ресурси, фінансувати серйозні державні та комерційні проекти в різних галузях економіки. Сформований страховий фонд є важливим джерелом інвестицій в економіку держави.

Страхування життя є ваговою складовою особистого страхування. Згідно Закону України «Про страхування» страхування життя – це вид особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату згідно з договором

страхування у разі смерті застрахованої особи, а також, якщо це передбачено договором страхування, у разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та (або) досягнення застрахованою особою визначеного договором віку. [4]

Страховання життя є важливим засобом соціального забезпечення людини. Для працездатного населення цей вид страхування дає можливість компенсувати втрату доходу у зв'язку зі смертю годувальника, ушкодженням здоров'я, тимчасовою або повною втратою працездатності, виходом на пенсію тощо. Поряд з цим страхування життя є потужним механізмом забезпечення довгострокових інвестицій в національну економіку, що сприяє підвищенню її конкурентоспроможності. Дослідження ринку страхування життя безумовно свідчить про збільшення загального обсягу страхових виплат та зростання чисельності застрахованих. Про фінансову надійність та стабільність страхової компанії свідчить розмір страхових резервів, активів та власного капіталу, а також зростання інвестиційного доходу.

Щоб оцінити стан та виявити тенденції на ринку особистого страхування, проаналізуємо динаміку страхових виплат за основними видами особистого страхування.

Валові страхові платежі (премії, внески) при страхуванні життя за 2015 рік становили 2 186,6 млн. грн., що на 1,2% більше, ніж за 2014 рік (станом на 31.12.2014 – 2 159,8 млн. грн.). Структура надходжень валових страхових платежів (премій, внесків) станом на 31.12.2015 має такий вигляд: 2 067,1 млн. грн. (або 94,5%), що надійшли від фізичних осіб; 119,5 млн. грн. (або 5,5%), що надійшли від юридичних осіб. За 2015 рік збільшилася кількість застрахованих фізичних осіб на 6,9% або на 320 735 осіб (станом на 31.12.2014 застраховано 4 618 275 фізичних осіб, станом на 31.12.2015 – 4 939 010 фізичних осіб). Протягом 2014 року застраховано 1 549 375 фізичних осіб, що на 20,6% або на 264 132 особи більше проти відповідного періоду 2014 року (за 2014 рік застраховано 1 285 243 фізичні особи).

Обсяг валових страхових виплат із страхування життя за 2015 рік становив 491,5 млн. грн., що на 105,5% більше в порівнянні з 2014 роком (239,2 млн. грн.). Збільшення страхових виплат зі страхування життя, пов'язане із збільшенням виплат за іншими договорами накопичувального страхування на 252,7 млн. грн. або на 132,0% (станом на 31.12.2014 – 191,5 млн. грн., станом на 31.12.2015 – 444,2 млн. грн.).

Станом на 31.12.2015 величина зміни резервів із страхування життя становила 1719,5 млн. грн. (табл. 1), що на 258,1 млн. грн. більше у порівнянні з попереднім роком та на 1 093,3 млн. грн. більше у порівнянні з відповідним періодом 2013 року. Основна частина величини зміни резервів зі страхування життя сформована за іншими договорами накопичувального страхування, а саме – 1 560,8 млн. грн. [3].

Таблиця 1

Зміна резервів зі страхування життя за 2013–2015 рр.

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.	Темпи приросту	
	млн. грн.			2014/2013	2015/2014
<i>1</i>	<i>2</i>			<i>3</i>	<i>4</i>
Величина зміни резервів із страхування життя, у тому числі, яка відповідає:	626,2	1461,4	1719,5	133,4	17,7

<i>1</i>	<i>2</i>			<i>3</i>	<i>4</i>
інвестиційним доходам, що застосовуються для розрахунку страхових тарифів;	106,0	153,7	198,5	45,0	29,1
індексації розмірів страхових сум та (або) страхових виплат за офіційним індексом інфляції;	44,5	-18,3	43,5	-141,1	337,7
частині інвестиційного доходу від розміщення коштів резервів із страхування життя, що залишилась після передбачених статтею 9 Закону України “Про страхування” обов’язкових відрахувань в математичні резерви та вирахувань витрат страховика на ведення справи;	163,5	283,5	266,9	73,4	-5,9
загальному обсягу збільшення розмірів страхових сум та (або) страхових виплат (бонусів), які визначено за іншими фінансовими результатами діяльності згідно з договорами страхування, що передбачають участь страхувальника у інвестиційному доході страховика;	11,8	47,1	54,5	299,2	15,7
величині зміни розмірів страхових сум та (або) страхових виплат за договорами страхування, грошові зобов’язання за якими визначено у вільноконвертованій валюті або розрахункових величинах	0,5	188,6	178,1	37620	-5,6

Отже, страхування життя є універсальним інструментом для вирішення багатьох соціальних завдань. Насамперед, це матеріальне забезпечення особи після досягнення пенсійного віку чи у випадку втрати дієздатності через нещасний випадок. У Європейських країнах виплати за довгостроковими договорами страхування складають основу доходу громадян пенсійного віку. Страхування життя є потужним механізмом забезпечення довгострокових інвестицій в національну економіку, що сприяє підвищенню її конкурентоспроможності.

Список використаних джерел:

1. Орланюк-Малицкая Л.А. Страховые организации при переходе к рынку / Л.А. Орланюк-Малицкая // Экономические науки. – 1999. – № 7. – С. 69-79.
2. Костьов’ят Г.І., Сержанов В.В. Проблеми особистого страхування в Україні [Електронний ресурс] / Г.І. Костьов’ят, В.В. Сержанов. – Режим доступу: <http://yandex.ua/clck/>
3. Підсумки діяльності страхових компаній за 2015 рік [Електронний ресурс]: За даними національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/DepFinMon/zvitni_dani/sk_%202015.pdf
4. Про страхування: Закон України від 07 березня 1996 р. № 85/96-ВР [зізмін. та доп.] [Електронний ресурс] / Верховна рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>
5. Славина О.С. Добровільне особисте страхування: соціально-економічні ризики та шанси: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидат економічних наук / О.С.Славина – Київ. – 2008р. – 20 с.

*Іванна Грицан, студентка 4 курсу
Львівський навчально-науковий інститут ДВНЗ «УжНУ», м. Львів
Науковий керівник: Дяченко Л.А., к.е.н., доцент*

РОЗВИТОК УПРАВЛІНСЬКИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФУНКЦІОНУВАННІ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ІНСТИТУТІВ

Система парабанківська – сукупність небанківських фінансово – кредитних установ (парабанків), яка охоплює спеціалізовані кредитно – фінансові інститути і поштово – ощадні установи [1,с.531]. Змістом діяльності спеціалізованих фінансово – кредитних інститутів є обслуговування певних типів клієнтів, або може бути поширена на ті сфери вкредитування, які є ризиковими для приватних банків. Наприклад, дрібне підприємництво, сільське господарство, будівництво тощо.

До системи парабанківської відносяться: інвестиційні компанії та фонди, лізингові компанії, факторингові компанії, брокерські та дилерські фірми, страхові компанії, пенсійні фонди, фінансові компанії, ломбарди, кредитні товариства(спілки), трастові компанії тощо [1 .,с.532]. Парабанківська система є складовою системи фінансово – кредитної, як сукупності фінансових, інвестиційних та кредитних інститутів держави.

Слід зазначити, що фінансово – кредитна система має в розпорядженні сукупність коштів (державних та суб'єктів господарювання) і є джерелом їх виробничого та соціального розвитку[1.,с.496]. Для більш успішного функціонування та розвитку система парабанківська також має потребу в пошуку нових можливостей досягати вищий рівень прибутковості та економічного розвитку, не порушуючи балансу між ними та суспільством. До однієї із таких можливостей, які дозволять забезпечити нові можливості для більш кращого функціонування та розвитку небанківських фінансово – кредитних інститутів є методологія та технологія управління ними.

Розглянемо, які саме елементи макро - та мікросередовища впливають на функціонування та розвиток небанківських фінансово – кредитних інститутів. До елементів макросередовища відносяться: демографічні, економічні, природні, технологічні, політичні, соціальні, культурні. До елементів мікросередовища відносяться: покупці, конкуренти, постачальники, дистриб'ютори тощо [2].

Сучасні умови господарювання небанківських фінансово – кредитних інститутів, загострення конкуренції на ринку, економічна криза в державі, зниження рівня купівельної спроможності населення, спад виробництва тощо, зумовлюють необхідність у них враховувати не лише наявні ресурси, а й результати науки та змін в управлінських технологіях. Надзвичайно важливим є людський фактор. Сутність людського фактору полягає в тому, що будь-яке підприємство повинно і зобов'язане розкрити людський потенціал в процесі трудової діяльності, мотивувати та стимулювати людину не лише до праці, але і до її саморозвитку. Розкриття людського потенціалу, його мотивація та стимулювання до виконання обов'язків, саморозвиток персоналу зумовить появу нових джерел для кращих можливостей у підприємствах.

Змістом технології управління є поєднання, послідовність, взаємозв'язок організаційних та інших операцій і процедур у процесі здійснення управлінських функцій. На прикладах функціонування та розвитку небанківських фінансово –

кредитних інституцій, в сучасних умовах, розвиток управлінських технологій включає наступне:

- більш краще розуміння поведінки споживачів на ринку фінансових послуг;
- розробка ефективних методів дослідження поведінки споживачів;
- об'єктивна діагностика можливостей підприємств на ринку;
- розробка підприємствами антикризових заходів;
- пошук можливостей максимізувати прибутковість покупців;
- збереження балансу між діяльністю підприємств та суспільством;
- врахування змін у політиці держави чи зарубіжних держав, на ринку яких вони функціонують;
- врахування чинників глобалізації тощо.

Беручи до уваги те, що управлінські технології не є сталою величиною, є необхідним для головних менеджерів підприємств їх переглядати та оновлювати. Оновленню повинні підлягати:

- стратегія підприємства та організаційні зміни;
- місія, цілі та бачення управління підприємством;
- рівень кваліфікації менеджерів та рівень професійних та загальних знань персоналу;
- мотивація та самомотивація персоналу;
- умови праці персоналу та самоорганізація персоналу;
- організаційна культура;
- соціальний баланс між керівництвом підприємства та персоналом.

Підсумовуючи питання щодо розвитку управлінських технологій у діяльності небанківських фінансово – кредитних інститутів слід зазначити наступне: вищий рівень їх економічного розвитку та прибутковості зумовлюють не лише фінансові ресурси, якими вони володіють, а й потреба в постійному аналізі елементів макро- та мікросередовища, які впливають на їх діяльність; розвиток управлінських технологій; визначення чинників, які повинні підлягати перегляду та оновленню. Використання таких підходів забезпечить небанківським фінансово – кредитним інститутам кращі можливості досягати вищого рівня прибутковості та економічного розвитку, не порушуючи балансу між ними та суспільством.

Список використаних джерел:

1. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Фінансово – економічний словник / А.Г.Загородній., Г.Л.Вознюк., - Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2005 – 714с.
2. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: у 3-х томах / С.В.Мочерний. Т. 3.- Київ.: «Академія», 2002.- 952 с.

Беата Гудь, магістрант

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

Науковий керівник: Пітюлич М.М., д.е.н., доцент

НЕДЕРЖАВНЕ ПЕНСІЙНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

На сьогодні надійність НПФ як фінансової системи визначається, з одного боку, наявністю достатніх фінансових ресурсів для забезпечення життєдіяльності фонду, а з іншого боку – забезпеченням гарантій збереження та приросту коштів, що надійшли від вкладників. З метою мінімізації ризиків та захисту накопичень активи

недержавного пенсійного фонду обов'язково диверсифікуються, що дозволяє зменшити ризики негативного впливу кожного з них на дохідність та загальний стан активів у цілому. Результати розрахунку коефіцієнта свідчать, що ВППФ "Соціальний стандарт", на відміну від інших двох аналізованих фондів, відзначився більш ефективною інвестиційною політикою фонду, що супроводжувалася нарощенням чистої вартості активів, кількості фізичних осіб та чистої вартості одиниці пенсійних внесків. Показниками надійності діяльності фонду як фінансової системи можуть бути його платоспроможність, інвестиційна привабливість з погляду вкладників або фінансова стійкість. Держава повинна сприяти подальшому розвитку недержавного пенсійного забезпечення.

Розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні розпочався з 2004 року після набрання чинності Закону «Про недержавне пенсійне забезпечення» [1]. Її основу становлять недержавні пенсійні фонди, кількість яких станом на 30.09.2011 року становила 97. За умови ефективно організації, прибуткового інвестування, забезпечення надійності і належного регулювання недержавне пенсійне страхування сприятиме підвищенню доходів пенсіонерів. Трирівнева пенсійна система сприяє підвищенню фінансової стійкості пенсійної системи, оскільки суттєво зменшується навантаження на солідарну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. В результаті розвитку недержавного пенсійного забезпечення створюється додаткове потужне джерело інвестиційних ресурсів для розвитку економіки в цілому. Недержавне пенсійне забезпечення здійснюється шляхом укладання пенсійних контрактів між адміністраторами пенсійних фондів та вкладниками. Крім пенсійних фондів, недержавне пенсійне забезпечення може здійснюватися страховими організаціями і банківськими установами. Однак через певні недоліки цих суб'єктів їх функціонування в пенсійній системі обмежене. Так, для страхових компаній пенсійне страхування є дуже дорогим видом страхових послуг, а банківські установи мають нормативні обмеження щодо заснування та ведення пенсійних рахунків. Основними принципами діяльності недержавних пенсійних фондів є економіко-соціальна зацікавленість працівників (вкладників) і роботодавців та добровільність участі особи у будь-якому недержавному пенсійному фонді. Яскравим прикладом є розвиток та функціонування недержавних пенсійних фондів, метою діяльності яких є виплата додаткових недержавних пенсій учасникам шляхом ефективної капіталізації заощаджень, здійснених в працездатний період життя. Недержавний пенсійний фонд (НПФ) - юридична особа, яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам зазначеного фонду у визначеному порядку.

До основних причин недостатнього розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні можна віднести:

- низький рівень дохідності пенсійних активів;
- законодавчу неврегульованість окремих питань діяльності ринку недержавного пенсійного забезпечення;
- низький рівень довіри населення до недержавного пенсійного забезпечення, банківської системи та інших фінансових установ;
- недостатню заінтересованість роботодавців у фінансуванні недержавних пенсійних програм для працівників;

- низький фінансовий рівень спроможності громадян для участі у системі недержавного пенсійного забезпечення і т.д.

Список використаних джерел:

1. Гановська Д. І. Перспективи розвитку НПФ в Україні / Д. І. Гановська // Регіональна економіка. – 2006 – № 4. – С. 207 – 210.
2. Демченко М. В. Сучасний стан та проблеми розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні / М. В. Демченко // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.9.
3. Динь І. М. Проблеми функціонування недержавних пенсійних фондів в Україні: монографія / І.М. Динь – Луцьк, 2006. – 332 с.
4. Панченко І.В. Недержавне пенсійне забезпечення в Україні: стан і перспективи розвитку // Управління розвитком. - 2011. - № 5 (102).- С. 43-44.

Євгенія Густей, магістрант

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

Науковий керівник: Чубарь О.Г., к.е.н., доцент

РОЛЬ СТРАХОВОГО РИНКУ В ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ ДЕРЖАВИ

В теперішніх умовах функціонування ринкових засад господарювання досить важливою передумовою забезпечення фінансової стабільності держави, її сталого економічного розвитку та загального добробуту є ефективне функціонування страхового ринку, адже діяльність в умовах ринку супроводжується різного роду ризиками. Тому в наш час принципово змінюються характер і принципи страхування, зростає його значення як ефективного, раціонального, економічного та доступного засобу захисту майнових інтересів суб'єктів господарювання та громадян [2; 3].

Поняття «страховий ринок» поєднує в собі дві категорії, а саме: “ринок” і “страхування”. Під ринком розуміють певні економічні відносини з приводу купівлі-продажу, а також систему інститутів, які організують відношення обміну. Під страхуванням – певний вид економічних відносин з приводу організації страхового захисту за рахунок створення та використання страхового фонду й інших фондів і ресурсів страховика з метою стабілізації економіки, розподілу ризиків, задоволення потреб страховиків і власників, ведення підприємницької діяльності. Використовуючи ці два поняття, страховий ринок можна розглядати як сферу фінансово-економічних відносин між страховиками та страхувальниками з надання страхових послуг і захисту майнових інтересів юридичних осіб і громадян, а також щодо ведення відповідної фінансової діяльності в межах чинного законодавства за участю страхових компаній [3, с. 296].

Об'єктивною основою розвитку страхового ринку є потреба забезпечення безперебійності фінансово-господарської діяльності, що виникає в процесі відтворення і надання грошової допомоги в разі настання непередбачених несприятливих подій. А визначення ролі страхового ринку у фінансовій системі держави обумовлене двома обставинами. З одного боку, існує об'єктивна потреба в страховому захисті, що і призводить до утворення страхового ринку в соціально-економічній системі суспільства. З іншого – грошова форма організації страхового фонду забезпечення страхового захисту пов'язує цей ринок зі спільним фінансовим ринком [2].

Окрім того, місце страхового ринку у фінансовій системі обумовлене як роллю різних фінансових інститутів у фінансуванні страхового захисту, так і їх значенням як

об'єктів розміщення інвестиційних ресурсів страхових організацій і обслуговування страховою, інвестиційною і інших видів діяльності. В той самий час загальність страхування визначає безпосередній зв'язок страхового ринку з фінансами підприємств, фінансами населення, банківською системою, державним бюджетом й іншими фінансовими інститутами, в рамках яких реалізуються страхові відносини. У таких відносинах відповідні фінансові інститути виступають як страхувальники і споживачі страхових продуктів. Специфічні відносини складаються між страховим ринком та державним бюджетом і державними позабюджетними фондами, що пов'язане з організацією обов'язкового страхування. Стійкі фінансові відношення має страховий ринок з ринком цінних паперів, банківською системою, валютним ринком, державними і регіональними фінансами, де страхові організації розміщують страхові резерви і інші інвестиційні ресурси.

Тобто, функціонування страхового ринку відбувається в рамках фінансової системи як на партнерській основі, так і в умовах конкуренції. Це стосується конкурентної боротьби між різними фінансовими інститутами за вільні грошові кошти населення і господарюючих суб'єктів. Якщо страховий ринок, наприклад, пропонує страхові продукти по страхуванню життя, то банки – депозити, а фондовий ринок – цінні папери тощо [2].

Таким чином, безумовно, що сучасні процеси диверсифікації, консолідації та інтеграції в національних та міжнародних фінансах обумовлюють необхідність активізації аналізу страхування з точки зору його ролі у фінансових системах. Вплив страхування на забезпечення стабільності фінансової системи має макроекономічний та мікроекономічні ефекти, національний та трансграничний аспекти [4, с. 38]. При цьому основними сферами реалізації системного ефекту розвитку страхування є:

- сприяння фінансовій стабільності економічних суб'єктів, національних та міжнародних фінансових ринків;
- заміщення фінансових витрат держави на подолання наслідків ризиків та втрат, в першу чергу у виробництві та в результаті природних катастроф;
- підтримання стабільності виробництва та торгівлі, в першу чергу зовнішньої, шляхом страхування ризиків власності, переривання бізнесу та експорту;
- стимулювання заощаджень та їх розміщення у страхуванні життя та інших формах страхування;
- ефективне управління ризиками шляхом визначення фінансових параметрів ризику, трансферу ризику, поєднання ризиків та їх зменшення;
- зменшення фінансових втрат від настання ризиків;
- ефективне розміщення нагромаджень та капіталу на фінансовому ринку та у сфері реальних інвестицій.

Водночас ступінь розвиненості та диверсифікації фінансової системи, фінансових ринків та інфраструктури впливають на можливості ефективного розвитку страхування та реалізації його основних функцій [4, с. 38-39].

Отже, страховий ринок дозволяє забезпечити безперебійність кругообігу суспільного капіталу. Відтворення обумовлене накопиченням евентуальних ризиків і загроз, які призводять до зниження стійкості в економічних відносинах та звуження відтворювального процесу, що проявляється через структурно-функціональні кризи. А відтак, в умовах розширеного відтворення рівень розвитку страхового ринку є одним з головних індикаторів соціально-економічної стабілізації суспільства. Іншими словами, зростання економічного і технічного потенціалу країни, збільшення

суспільного багатства відбуваються за одночасного зростання економічних, техногенних і соціальних ризиків, а отже обумовлюють об'єктивну необхідність створення системи страхових відносин, що гарантує компенсацію фінансових і матеріальних збитків [1, с. 126].

Таким чином, підсумовуючи викладене вище, можемо констатувати, що страховий ринок є важливою складовою сучасної економіки, в якій відіграє низку ключових функцій. Від рівня його розвитку залежить здатність економічної системи до розподілу і трансформації ризиків, оскільки в рамках фінансового середовища регулюється процес вилучення системного ризику з сектора реальної економіки у фінансовий. Відтак, питання дослідження сутності страхового ринку, його ролі у висхідному поступу економіки країни залишаються актуальними та потребують подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Виговська В. В. Теоретичні аспекти визначення сутності страхового ринку / В. В. Виговська // Науковий вісник Полісся. – 2015. – № 4 (4). – С. 124-131.
2. Соболев Р. Г. Місце страхового ринку в соціально-економічній системі держави / Р. Г. Соболев // Теорія та практика державного управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2011-1/doc/2/09.pdf>.
3. Фролов С. М. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів: навч. посібник для студентів ВНЗ економічних і юридичних спеціальностей усіх форм навчання / ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України»; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С.М. Фролова; – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2015. – 332 с.
4. Шевченко В. Страхування у фінансовій системі: міжнародний та національний аспекти розвитку / В. Шевченко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2008. – № 105. – С. 38-41.

Христина Заріцька, магістрант

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

Науковий керівник: Пітюлич М.М., д.е.н, доцент

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В КОНТЕКСТІ РЕФОРМУВАННЯ

Пенсійне забезпечення є однією з основних гарантій матеріального забезпечення непрацездатних громадян. Для непрацездатних пенсіонерів пенсія фактично стає основним джерелом їх існування. Відповідно до ст. 46 Конституції України, пенсія має забезпечувати рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом. На жаль, сьогоденні реалії такі, що ця вимога Конституції України не дотримується державою.

Система пенсійного забезпечення в Україні складається з таких рівнів:

1) Солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Внесок до пенсійного фонду береться з єдиного соціального внеску (ЕСВ), який сплачує підприємство на заробітну плату працівника, а також сплачується працівником із заробітної плати. Ставка ЕСВ на заробітну плату залежить від видів діяльності підприємства й складає від 36,76% до 49,7%. З них до пенсійного фонду відраховується 88,29% (це становить 32,455% - 43,88%). Ставка ЕСВ із заробітної плати працівника фіксована, складає 3,6%, до пенсійного фонду також відраховується 88,29% (це становить 3,1784%).

2) Накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування ґрунтується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді на індивідуальних пенсійних рахунках.

3) Система недержавного пенсійного забезпечення.

Через економічні проблеми, відсутність інфляційних індексацій пенсій та заробітних плат та відсутність довіри до банківської системи, в громадян просто не має коштів для участі в другому та третьому рівнях. Тому, другий рівень поки так і не запрацював, третій - все ще незначний в обсягах, отже, переважна частина пенсій в Україні нараховується і виплачується за рахунок коштів Пенсійного фонду. А солідарна система самостійно не може впоратися з існуючими в країні фінансовими і демографічними негативними факторами.

Стан пенсійної системи та перспективи її розвитку великою мірою визначаються й демографічною ситуацією.

Для України, як і для більшості країн світу, головною демографічною тенденцією поточного століття є процес старіння населення, що виявляється у зростанні частки осіб похилого віку. Вже сьогодні у пенсійній системі України на 10 платників страхових внесків припадає 13 пенсіонерів. При такій ситуації пенсійний фонд буде постійно на дотаціях держави.

Таблиця 1

Основні показники фінансової забезпеченості населення

Рік	Пенсія min	Пенсія max	Прожитковий мінімум	Мінімальна заробітна плата	Максимальна заробітна плата
2011	750	7500	894	941	14115
2012	822	8220	1017	1073	18241
2013	894	8940	1108	1147	19499
2014	949	9490	1176	1218	20706
2015	949	9490	1176	1218	8526

З таблиці ми бачимо, що пенсія, як і заробітна плата поступово зростають. Але, нажаль, міні пенсія значно нижча ніж загальний показник прожиткового мінімуму, та мінімальна заробітна плата. Так, в 2011 році міні пенсія складає всього 79,7% від мінімальної заробітної плати, а в 2015 році цей показник ще й падає до 77,91%. Існує дуже велика розбіжність і в розмірі мінімальної та максимальної пенсії, а саме у 10 разів.

Спостерігалась позитивна динаміка зросту максимальної заробітної плати до 2015 року. Так в 2011 році вона перевищила мінімальну заробітну плату в 15 разів, а вже в 2012 році цей показник збільшився до 17 разів, таким він залишився до 2014 року. Ця динаміка сприятлива для наповнюваності Пенсійного фонду України. Але, як бачимо, в 2015 році показник впав до 7, тобто внески до Пенсійного фонду значно зменшаться, а це дуже похитне і так вкрай нестабільну пенсійну систему України.

В зарубіжних же країнах пенсія майже повністю задовольняє всі потреби пенсіонерів. З чого, ми можемо зробити висновки, що пенсійна система України працює неефективно і вимагає реформ. Тому, в цей неспокійний час уряд був

змушений прийняти надзвичайні заходи для термінової стабілізації пенсійної системи.

Першими нововведеннями в пенсійній системі були вето президента на прийнятий Радою законопроект, який продовжував термін обмеження права жінок, яким виповнилося 55 років, звертатися за достроковим призначенням пенсії; а також обкладення прибутковим податком пенсій, що перевищують три мінімальних прожиткових мінімуми (тобто, з пенсій, що вище 3654,00 грн. стягується 20% прибуткового податку).

Другий етап нововведень – обмеження виплати пенсій працюючим пенсіонерам, на період з “01” квітня 2015 року по “01” січня 2016 року, у розмірі 85%, але не менше прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність.

Ще одним нововведенням стало поетапне підвищення на 5 років пільгового пенсійного віку для жінок, а також підвищення на 5 років страхового, а по окремих професіях і спеціального стажу для осіб, які мають право на пенсії за роботу в шкідливих та особливо шкідливих умовах праці та на пенсії за вислугу років.

Таким чином, хоча такі нововведення можливо і поповнять стан бюджету Пенсійного Фонду України, проте позитивний вплив на фінансовий стан пенсіонерів навряд чи принесуть.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" від 08.07.2010 р., № 2464-VI. – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>

2. Постанова Верховної Ради України Про Рекомендації парламентських слухань на тему: "Стан проведення пенсійної реформи та шляхи її вдосконалення" // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 29. – Ст.273.

3. Закон України “Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування” від 02.03.2015р., № 213-VIII – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>

4. Закону України “Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи” від 28.12.2014р., № 71-VIII – [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/71-19>

5. Офіційний веб-сайт Пенсійного фонду України (2011) “Нормативно-правова база, яка регулює діяльність Пенсійного фонду” – [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://www.pfu.gov.ua/pfu/control/uk/publish/category?cat_id=204943

Надія Ковач, студентка 4 курсу

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

Науковий керівник: Тимчак М.В., к.е.н., доцент

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Основою сучасного етапу існування та розвитку України як європейської держави, є проблема активного залучення та опанування нових механізмів її соціально-економічного розвитку. Так, система охорони здоров'я належить до першочергових напрямів соціальної політики держави, оскільки, її фінансування є вкрай недостатнім для забезпечення здоров'я та життя населення, що не лише є найвищою соціальною цінністю, як це визначено Конституцією України, але водночас й вагомою складовою соціально-економічного потенціалу країни.

Жодна галузь не потребує реформ так гостро, як медицина, адже, крім проблем фінансування у достатньому обсязі з боку держави, та майже повна відсутність іноземних інвестицій, дана галузь страждає від ряду інших проблем, які значно гальмують її розвиток. Зокрема, найбільш очевидними є: відсутність необхідної інфраструктури та потреба більшості медичних закладів у ремонті та реконструкції; застаріле обладнання; відсутня технологічна база, відсутність навичок у персоналу, що відповідали б вимогам сучасних стандартів. Враховуючи усі ці недоліки можна беззаперечно констатувати, що Україна залишається єдиною країною в Європі, в якій сфера охорони здоров'я не відповідає жодним цивілізованими стандартам.

Поки що в Україні передбачено лише добровільну форму медичного страхування, а український ринок медичних страхових послуг, як і страховий ринок загалом, перебуває на стадії формування. Проте, наразі в парламенті знаходяться декілька законопроектів медичних реформ. Одним із основних інструментів в кожному з них пропонується обов'язкове медичне страхування [3].

Наразі Міністерство охорони здоров'я України пропонує для публічного обговорення проект Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування», згідно з яким загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування є складовою частиною системи загальнообов'язкового державного соціального страхування і формою соціального захисту населення у випадку хвороби [5].

Для впровадження і успішного подальшого розвитку організація обов'язкового медичного страхування повинна відповідати міжнародним стандартам, що ґрунтуються на таких принципах як:

1. **Всезагальність.** Він виступає ключовим принципом в системі запровадження обов'язкового медичного страхування, адже, полягає в тому, що всі громадяни країни незалежно від віку, статі, стану здоров'я, національності, місця проживання, рівня доходу, соціального становища і т. ін. мають право на отримання гарантованого державою рівня медичних послуг.

2. **Некомерційний характер.** Основна мета даного принципу є спрямування прибутків під час здійснення обов'язкового медичного на розширення страхових резервів для його здійснення.

3. **Обов'язковість сплати страхових внесків до фонду обов'язкового медичного страхування всіма юридичними особами та працюючими громадянами.** Для непрацюючих осіб джерелом внесків до фонду обов'язкового медичного страхування є загальнодержавні фонди соціального страхування.

4. **Забезпечення державою доступності медичної допомоги всім громадянам на визначеному законодавством рівні.** Даний принцип у майбутньому планується забезпечуватись завдяки здійсненню контролю за збиранням, перерозподілом та використанням коштів фонду обов'язкового медичного страхування.

5. **Встановлення законодавством розміру страхових платежів з ОМС, обсягу і порядку їх сплати.**

6. **Незалежність рівня страхового забезпечення від обсягу індивідуальних внесків застрахованого [1].**

Раніше згадуваний законопроект «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування», що зареєстрований у парламенті, враховуючи усі вищеперераховані принципи, пропонує створення наступної моделі обов'язкового медичного страхування:

1-й рівень — солідарна система загальнообов'язкового медичного страхування, що базується на засадах солідарності й субсидування та здійснення страхових виплат за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового медичного страхування;

2-й рівень — накопичувальна система загальнообов'язкового медичного страхування, що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному страховому фонді та фінансування витрат на оплату укладення договорів довічного медичного страхування і страхових виплат особі після досягнення нею пенсійного віку [2]. Запропонована система, що планується запровадитись 1 січня 2018 році у разі затвердження законопроекту «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування», дала б змогу забезпечити необхідний медичний захист усім верствам населення, включаючи непрацюючих пенсіонерів, інвалідів, студентів і дітей до 16 років і свідчила б про ефективну політику розвитку в сфері медицини [6].

Проте, внесення таких суттєвих змін в галузь медичного страхування населення є громістким, затратним та довготривалим процесом, тому є необхідним визначення, що власне потрібне для його здійснення:

1. Перш за все, для впровадження загальнообов'язкового медичного страхування відповідно до висновків спеціалістів Україні потрібно ще від 2 до 5 років. З цим твердженням погоджуються також Міністерство охорони здоров'я, вважаючи передчасним введення системи загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування, з огляду на економічну ситуацію в країні [4].

2. Наступним викликом для впровадження законопроекту є сума необхідних коштів, яка за підрахунками експертів коливається в межах 70 млрд. грн. [7].

3. Потрібно визначити, які лікарні будуть співпрацювати з фондом, на яких умовах вони будуть виконувати покладені на них обов'язки та визначити на підставі чого вони будуть отримувати гроші від фонду.

4. Необхідність впровадження системи контролю якості медичної допомоги.

Отже, за підсумками проведеного дослідження варто відмітити, що реформування системи медичного обслуговування в Україні з подальшим переходом до обов'язкового страхування громадян – шлях, який дасть поштовх до розв'язання більшості проблем медичної галузі держави. І хоча наразі намагання здійснення цього реформування стикається з великою кількістю перепон та противників, проте, залишається одним з першочергових напрямів соціальної політики держави. Адже, позитивними наслідками, що очікуються від запропонованої системи заходів щодо запровадження і розвитку страхової медицини в Україні сприятимуть її подальшому розвитку і створенню умов для повного задоволення потреб населення в одержанні доступної й якісної медичної допомоги.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В. Д., Базилевич К. С., Пікус Р. В. та ін./ Страхування : підручник; за ред. В.Д. Базилевича. – К. : Знання, 2008. – 1019 с.
2. Ковальчук С.В., Форкун І.В. Фінанси. Навч. посібник. – Львів: «Новий Світ – 2000», 2006.-568 с.
3. Комарчук Х. 5 міфів про обов'язкове медичне страхування/ Комарчук Х. – 2016 р. [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://espresso.tv/>
4. МОЗ: Запровадження в Україні обов'язкового медичного страхування є передчасним – 2016 р. [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://espresso.tv/>
5. Офіційний веб-сайт Міністерства охорони здоров'я України/ Проект Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування" – 2016 р. [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/Pro_20081223_0.html

6. Офіційний веб-сайт 5 телеканалу/ Обов'язкове медичне страхування з 2018 року: до ВР внесли проект закону – 2016 р. [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.5.ua/>

7. Що необхідно для ОМС? – 2016 р. [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://fakty.ictv.ua/>

*Анастасія Колесникова, студентка 5 курсу
Університет ДФС України, м. Ірпінь
Науковий керівник: Мартиненко В.В., к.е.н., доцент*

СТРАХОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В умовах розвитку ринкових відносин, зростання конкуренції великого значення набувають питання забезпечення функціонування господарюючих суб'єктів від наявних та потенційних загроз, створення дієвої системи захисту їх від впливу можливих негативних факторів.

Важливу роль у вирішенні цієї проблеми відіграє формування в Україні досконалого, фінансово стійкого страхового ринку. До того ж, у сучасній економіці саме через страхування реалізується державна політика соціально-економічного захисту населення, а також формуються значні інвестиційні ресурси.

Страховий ринок – особлива сфера грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає специфічна послуга — страховий захист, формується пропозиція і попит на неї [1]. Учасниками страхового ринку є страхувальники, застраховані, вигодонабувачі, страховики, перестраховики, товариства взаємного страхування, страхові та перестрахові брокери, страхові агенти, актуарії, аварійні комісари, а також професійні об'єднання страховиків, страхових посередників та інших учасників страхового ринку [2].

Проблемам формування та розвитку страхування та страхового ринку в Україні присвячено ряд наукових праць, зокрема таких відомих науковців, як: В. Алешіна, В. Базилевича, В. Фурмана, С.Осадця, Р. Пікус, З. Шелудько, О.Філонюка та інших вітчизняних та іноземних економістів.

Страховий ринок є важливою ланкою в системі фінансового посередництва у багатьох промислово розвинутих країнах. Зокрема, співвідношення активів страхового ринку до ВВП у Великобританії складає - 96,5%, у США - 45,2%, Японії - 66,9%, Франції - 63,0%, Німеччині - 45,5%, в Україні ж цей показник становить лише 3,2%. Страховий ринок в Україні все ще перебуває на початковому етапі розвитку, окремі його сегменти стрімко розвиваються, проте рівень страхового покриття залишається на низькому рівні (він складає лише 3-5%, тоді як у країнах Західної Європи - понад 95%). У нашій країні розвиваються лише класичні види страхування - КАСКО, майнове страхування, тоді як, наприклад, медичне страхування знаходиться на етапі зародження. Це обумовлено, в першу чергу, рівнем доходів населення.

Ринок страхування життя в нашій країні поки не освоєно, при цьому для вітчизняних страхових компаній він поки є недоступним. Причинами цього є, по-перше, низька капіталізації українських страхових компаній, по-друге, вітчизняні страхові компанії в основному поки не готові працювати з незначними сумами індивідуального страхувальника, а більш орієнтовані на фінансово-промисловий бізнес. Крім того, основна маса заможних громадян України концентрується у

декількох великих містах, що не дозволяє у повному обсязі реалізувати основні принципи страхування [1].

Основними проблемами страхового ринку є:

- 1) девальвація гривні
- 2) відсутність інвестицій
- 3) падіння рівня життя
- 4) низька страхова культура
- 5) безпорадність наглядових органів у питаннях захисту прав страхувальників
- 6) відсутність контролю ринку з боку держави

Вищезазначені проблеми призвели до того, що показники при зборах страхових платежів і одночасно рівень платоспроможності страховиків України за підсумками 2015 року значно гірші в порівнянні з 2013 і 2014 роками. На сьогодні частка потенційних банкрутів 30% від загальної кількості страхових компаній.

Для удосконалення та подальшого ефективного розвитку страхового ринку України необхідно здійснити ряд першочергових заходів:

1. підвищити захист споживачів страхових послуг;
2. збільшити капіталізацію страховиків та конкурентоспроможність національного страхового ринку;
3. підвищити прозорість діяльності учасників страхового ринку [4];
4. впорядкувати страхове законодавство в цілому та окремих його положень, і привести їх у відповідність до існуючих економічних реалій;
5. відмінити непотрібні бар'єри, перепони та регулювання на ринку, що гальмують його розвиток та залучення іноземних інвестицій;
6. обґрунтування й досягнення оптимальної структури між різними формами страхування;
7. інтеграція страхування до європейських страхових структур;
8. створення об'єднань страховиків із метою зміцнення їх фінансового становища та надійності щодо здійснення страхових операцій;
9. залучення страхового ринку для вирішення питань соціальної політики держави;
10. запровадити реальні заходи, які б знизили можливості для корупції та бюрократичних перепон, принаймні в галузі страхування;
11. розвиток страхового брокерства та залучення до цього бізнесу професійних компаній;
12. розробити ефективні механізми захисту інтересів страхувальників.

Отже, страховий ринок України вже пройшов стадію формування і знаходиться на етапі розвитку. Він набув певного рівня розвитку, але не став реальним чинником стабільності і за своїми характеристиками не відповідає завданням випереджального розвитку української економіки та тенденціям світових страхових ринків. Це зумовлює його суттєве відставання у глобальному процесі формування світової фінансової системи.

Список використаних джерел:

1. Воробйов Ю.Н., Воробйова Є.І., Ворошило В.В. Страхування в Україні: тенденції й особистості розвитку // Економіка и управление. - 2014. - № 2-3. - С. 20-25.
2. Павлюченко Т. Инвесторы грядут // Финансы для всех. - 2012. - №7. –С. 6.
3. Свириденко А.А. Стан та перспективи розвитку страхового ринку в Україні // Фінанси України. - 2015. - №4. - С. 146-147.
4. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України за 2015 рік та 1 квартал 2016 року [Електронний ресурс] // <http://www.dfp.gov.ua/>

Вікторія Куруоглу, магістрант

Таврійський державний агротехнологічний університет, м. Мелітополь

Науковий керівник: Рубцова Н.М., к.е.н., доцент

СТРАХОВИЙ РИНОК ЯК СЕГМЕНТ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Однією з найважливіших сфер національної економіки є фінансовий ринок, де відбувається формування та розподіл фінансових послуг, і в якій свою діяльність здійснюють фінансові установи. Фінансовий ринок забезпечує надання фінансових послуг, взаємодію надавачів і споживачів цих послуг за визначеними правилами та законами. Страховий ринок України є невід’ємною складовою фінансового ринку.

Рівень розвитку фінансового ринку, зокрема його страхового сегменту, характеризує ступінь розвитку економіки в цілому. Розвинена система страхування є основою досягнення соціальної захищеності, а також виступає гарантом високого рівня життя населення. Страховий ринок тісно співпрацює з іншими учасниками фінансового ринку: банками, кредитними спілками, інвестиційними компаніями.

Сучасне страхування є визначальним методом, який дозволяє управляти та керувати ризиком, особливо в сучасних умовах. Ефективний сектор страхування надає значні вигоди: домогосподарствам, підприємствам, комерційним діячам, державі та фінансовому сектору загалом.

Страхові відносини охоплюють:

- страхові платежі;
- виплату страхового відшкодування;
- перестраховування;
- розміщення тимчасово вільних коштів на фінансовому ринку;
- отримання доходів від розміщення коштів на фінансовому ринку.

Ринок страхових послуг залишається найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків України. Загальна кількість страхових компаній станом на 30.06.2016 становила 343, у тому числі страхові компанії, що здійснюють страхування життя – 45 компаній, та страхові компанії, що займаються іншими видами страхування ніж страхування життя – 298 компаній, (станом на 30.06.2015 – 374 компанії, у тому числі СК «life» – 52 компанії, СК «non-life» – 322 компанії). Отже, ми спостерігаємо тенденцію до зменшення кількості страховиків на ринку страхових послуг, зокрема станом на 30.06.2016 порівняно з аналогічною датою 2015 року, кількість компаній зменшилася на 31 од. (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Кількість страхових компаній на страховому ринку України

Кількість страхових компаній	Станом на 31.12.14	Станом на 31.12.15	Станом на 30.06.16
Загальна кількість	382	361	343
В т.ч. СК "non-Life"	325	312	298
В т.ч. СК "Life"	57	49	45

Валові страхові премії, взагалі по країні, за результатами 9 місяців 2016 року склали 24,8 млрд. грн., що перевищує показник аналогічного періоду 2015 року на 14,4%, або 3,1 млрд. грн. Компанії зі страхування життя акумулювали майже 2 млрд. грн. премій, що на 32,2%, або на 0,5 млрд. грн. більше, ніж роком раніше. Премії

компаній загальних видів страхування склали 22,9 млрд. грн., що на 13%, або на 2,6 млрд. грн. більше, ніж у 2015 році.

За три квартали 2016 року страховики здійснили 6,3 млрд. грн. валових страхових виплат. Цей показник на 34,2%, або 1,6 млрд. грн. більше, ніж за такий же період минулого року. Із них компанії загальних видів страхування сплатили клієнтам близько 6 млрд. грн., що на 38,9%, або 1,7 млрд. грн. більше, ніж за звітний період 2015 року. Компанії зі страхування життя виплатили клієнтам 299,1 млн. грн., що менше минулого року на 20,4%. Виплати викупних сум також зменшилися – на 24,7% до 206,5 млн. грн. [1]

Таблиця 2

Рейтинг страхових компаній по чистим преміям за 1 півріччя 2016 року

№	Страхові компанії	Премії, тис. грн.
1	Інгосстрах	819515
2	АХА Страхування	599036
3	Провідна	410103
4	УНІКА	403034
5	Українська страхова група	324308
6	ІНГО Україна	301417
7	Страхова група ТАС	300692
8	Арсенал Страхування	293699
9	PZU Украина	268433
10	Оранта	235351

Загалом по Україні чисті страхові премії за I квартал 2016 року становили 6230,6 млн. грн., що становить 75,3% від валових страхових премій. Чисті страхові премії за I квартал 2015 року становили 4 994,9 млн. грн., або 82,0% від валових страхових премій (табл. 2) [2].

Враховуючи вищенаведені дані, можна виявити основні тенденції розвитку страхового ринку України в 2016 році:

– сегменти страхування життя, транспорту та заставного майна продовжують зменшуватися у зв'язку із загальним зниженням купівельної спроможності як юридичних, так і фізичних осіб;

– премії по обов'язковому страхуванню ОСЦПВ збільшуються за умови прийняття відповідного законодавства;

– велика кількість страховиків виходить з фінансового ринку внаслідок банкрутства. Це особливо ймовірно, якщо Національний банк України, відомий своїми безапеляційними діями, що стосуються очищення ринку від сумнівних гравців, візьме в руки кермо регулятора ринку страхових послуг [3].

В перспективі розвиток ринку страхових послуг в Україні, буде характеризуватися тим, що важливу роль в ньому будуть грати великі корпоративні посередники, а одним з найактуальніших напрямків страхування буде добровільне медичне страхування.

Для економічного зростання страхової системи України також необхідний розвиток нових каналів продажів а також створення інноваційних продуктів.

Головним може бути онлайн-сервісів, які є безпосереднім рушієм наближення української страхової системи до світової. Отже, на сучасному етапі розвитку української економіки, страховий ринок переживає тяжкі часи, бо існує проблема недовіри на етапі розвитку страхового ринку, так як страхування відносно недавно стало стабільно функціонувати в нашій державі. Але розробляються безліч шляхів та стратегій щодо економічного зростання страхової системи нашої держави.

Список використаних джерел:

1. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/news/1566.html>
2. Офіційний сайт Інтернет-журналу «Про страхування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com>
3. Тенденції розвитку страхового ринку України в 2016 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://brit-mark.com/ua>

Дар'я Мальцева, магістрант

Таврійський державний агротехнологічний університет, м. Мелітополь

Науковий керівник: Рубцова Н.М., к.е.н., доцент

СТРАХУВАННЯ РИЗИКІВ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Сільське господарство – найдавніша та традиційно одна з найважливіших й водночас найбільш ризикових галузей економіки. Це пов'язано з тим, що сільське господарство – надто вразлива галузь до виникнення природних катаклізмів чи настання інших негативних надзвичайних подій (стихійних лих, техногенних катастроф, епідемій тощо). Тому необхідно зменшувати матеріальні збитки шляхом запровадження різних попереджувальних заходів.

Сільське господарство в Україні протягом останніх років демонструє стійкий динамічний розвиток. Питома вага сільського господарства у національному ВВП перевищує даний показник в інших провідних країнах – експортерах сільськогосподарської продукції. Близько 9% світових запасів чорноземів розташовані в Україні, при цьому їх частка становить близько 60% від усіх сільськогосподарських земель і 44% всієї території країни. Площа сільськогосподарських угідь України сягає близько 22% від загальної площі угідь 28 країн-членів Європейського Союзу [2].

Основними групами ризиків у сільському господарстві є [3]:

1. Ризики, пов'язані з проявом природних, техногенних, антропогенних та радіаційних небезпек, які супроводжують процес сільськогосподарського виробництва, відображені в табл. 1;
2. Ціновий або ринковий ризик;
3. Інституціональний ризик пов'язаний зі змінами економічної політики держави стосовно аграрного сектора;
4. Фінансовий ризик пов'язаний із способом утворення, нагромадження капіталу та фінансуванням підприємства;
5. Персональний ризик.

Таблиця 1

Основні види ризиків у діяльності підприємств АПК

Види ризику	Форми впливу	Негативні результати впливу
Природні	Природно-ерозійні процеси	Недоотримання сільськогосподарської продукції внаслідок несприятливих погодних умов
Техногенні	Фізичне та хімічне забруднення ґрунтів, нерациональне використання мінеральних добрив та пестицидів, забруднення ґрунту отрутохімікатами, мастилами й пальними, перезволоження та вітрова засоленість земель й перевищення виробничих енерговитрат	Погіршення якості ґрунтів та зниження врожайності екологічно чистої продукції
Антропогенні	Водна та вітрова ерозія, погіршення ґрунтової структури, механічне руйнування та ущільнення ґрунту, постійне збіднення на гумус і поживні речовини	Деградація ґрунтів, втрата ґрунтового покриття, винос поживних речовин з ґрунту й порушення природного балансу
Радіаційні	Іонізуюче випромінювання радіаційних матеріалів у навколишнє середовище	Розповсюдження радіоактивних матеріалів на с/г продукцію
Еколого-економічні	Використання еколого-небезпечних технологій у процесі виробництва с/г продукції	Зниження якості та конкурентоспроможності с/г продукції

Існує багато стратегій управління ризиками, спрямованих не те, аби знизити їх негативний вплив на доходи сільськогосподарського виробництва. Всі відомі стратегії можна поділити на дві основні групи: I – запобігання та зменшення ризиків; II – передача до інших суб'єктів [1]. Страхування відноситься до другої групи стратегій управління ризиками – це передача ризиків до інших суб'єктів господарювання. Отже, агрострахування – це механізм управління усіма сільськогосподарськими ризиками, який забезпечує часткову чи повну компенсацію суб'єкту господарювання втрат через негативний вплив погоди і природних ризиків.

Аналіз моделей страхування у сфері сільського господарства показав, що вітчизняний ринок агрострахування рухається у вірному напрямку, зокрема необхідно розвивати змішану модель агрострахування (табл.2), яка передбачає добровільне страхування агровиробниками сільськогосподарських культур з державною підтримкою в приватних страхових компаніях.

Таблиця 2

Моделі страхування у сфері сільського господарства

Моделі	Характеристика
1	2
Американська (США, Канада)	Активна участь держави у підтримці страхування сільськогосподарських ризиків, ключовим елементом якої є надання субсидій на сплату частини страхової премії. До недоліків моделі відносять високі адміністративні витрати держави та складність контролю за зниженням мотивації страхувальників до уникання та запобігання настанню ризику

<i>1</i>	<i>2</i>
Європейська (ФРН, Велика Британія)	Втручання держави мінімальне, і тому сільгоспвиробники купують поліс за його повною ціною. Відповідно недоліками є незахищеність страхувальників та обмежені можливості розвитку агрострахування
Змішана (Іспанія, Франція, Італія)	Поєднує характеристики попередніх моделей і передбачає, що страхування є добровільним, а покриття ризиків забезпечують приватні страховики на основі солідарної відповідальності. Держава підтримує, контролює та розвиває систему, надає пряму державну підтримку у випадку настання катастрофічних ризиків. Страхувальники через свої об'єднання беруть участь у прийнятті рішень з питань аграрного страхування

Сьогодні агрострахування в Україні переживає не найкращі часи. Наважаючи на прийняття у 2012 році Закону України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою», державна програма часткового повернення страхових платежів агровиробникам так і не запрацювала. Основні проблеми, що стримують розвиток ринку агрострахування в Україні наведено у табл. 3 [4].

Таблиця 3

Основні проблеми розвитку страхування сільськогосподарських культур в Україні

№	Проблеми
1	недосконалість законодавства, що регулює діяльність із страхування сільськогосподарської продукції та обмеженість його дії лише за умови реалізації державної програми здешевлення вартості страхування сільськогосподарської продукції;
2	недостатня кількість стандартних страхових продуктів для страхування різних видів сільськогосподарської продукції, наявність яких дозволяє забезпечити ефективний захист прав сільгоспвиробників;
3	низький обсяг пропозиції страхових послуг, які відповідають потребам сільгоспвиробників та низький обсяг попиту з боку сільськогосподарських товаровиробників на страхові послуги, обумовлений недовірою до страхового ринку;
4	низький рівень поінформованості про страхування сільськогосподарської продукції сільгоспвиробників, які сприймають страхування як вимушений засіб для отримання банківського кредиту та/або державної дотації;
5	наявність взаємної недовіри у страховиків, які не мають достатньої інформації для розрахунку ризиків, та у сільгоспвиробників, які не мають впевненості у отриманні
6	за відсутності ефективно функціонуючої системи страхування сільськогосподарської продукції високий рівень вірогідності надання прямої державної допомоги сільгоспвиробникам у випадку настання для них надзвичайних подій.

Загалом розвиток аграрного страхування повинен бути спрямований на створення безпечних та вигідних умов ведення сільськогосподарського бізнесу, що передбачає розподіл ризиків між усіма учасниками: виробники сільськогосподарської продукції, переробні підприємства, банки, страхові компанії та держава. Це дозволить вітчизняним товаровиробникам інтегруватись в європейський та світовий економічний простір, захищаючи свої інтереси як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках с/г продукції.

Список використаних джерел:

1. Агрострахування як інструмент управління ризиками в сільському господарстві. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uaip.com.ua/agrostrakhuvannya-yak-instrument-uprav/>
2. Зарубіжний досвід державно-приватного партнерства в агрострахуванні / С. Гасанов, С. Петруха Економіст: науково-практичний журнал. - 2014. - № 8. - С. 17-22
3. Страхові послуги : навч. посібник реком. МОНУ для студ. ВНЗ / Д. І. Дема, О. М. Віленчук, І.В. Дем'янюк ; За заг. ред. Деми Д.І. – 2-ге вид., перероб. Та доп. – К. : Алерта, 2013. – 526 с.
4. Про схвалення Концепції розвитку системи страхування сільськогосподарської продукції в Україні [Електронний ресурс]: проект розпорядження / Кабінет міністрів України. – Режим доступу: http://uaip.com.ua/?attachment_id=2144

Марина Назаренко, магістрант

Таврійський державний агротехнологічний університет, м. Мелітополь

Науковий керівник: Рубцова Н.М., к.е.н., доцент

МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Медичне страхування – це страхування на випадок втрати здоров'я з будь-якої причини, у тому числі у зв'язку з хворобою та нещасним випадком [1, с.109]. В умовах виходу з фінансової кризи та щорічного погіршення економічної ситуації в країні страхування є одним з найоптимальніших шляхів покращення життя суспільства в майбутньому. Таке страхування стосується усіх сфер життя громадян, зокрема і охорони здоров'я.

Сучасний стан системи охорони здоров'я України не дозволяє у повній мірі забезпечити право громадян на медичну допомогу на рівні, передбаченому міжнародними стандартами та законодавством України. Отже, існуюча система фінансування закладів охорони здоров'я потребує докорінних змін, зокрема переходу на принципи фінансування вартості конкретної медичної послуги, наданої конкретному громадянину.

Наразі медичне страхування в Україні знаходиться на стадії формування, незважаючи на те що тривалий час існує проблема підвищення рівня медичного обслуговування, внаслідок чого постає питання щодо збільшення фінансування галузі, а це вимагає пошуку додаткових джерел. Одним із них є медичне страхування.

Медичне страхування є формою соціального захисту населення щодо охорони здоров'я, воно пов'язане з компенсацією витрат громадян на медичне обслуговування. Це система організаційних і фінансових заходів щодо забезпечення діяльності страхової медицини. Медичне страхування поділяється за формами на обов'язкове медичне страхування (ОМС) і добровільне медичне страхування (ДМС). Вирішальну роль у реформуванні системи медичної допомоги України відіграє перехід до обов'язкового медичного страхування. Обов'язкове державне медичне страхування регламентується законодавством щодо сфери його поширення, механізму визначення страхової суми та способів використання страхових фондів. У Законі України «Про страхування» та у «Основах законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» воно названо першим у переліку обов'язкових видів страхування. Ґрунтується на принципах державності, обов'язковості, некомерційного характеру та загальності [6].

Україна на сьогодні перебуває на стадії впровадження загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування. Згідно проведених економічних розрахунків ОМС дасть додатково до бюджетної частини фінансування 7,54 млрд. грн. у рік. Незважаючи на помітні переваги, його введення в Україні гальмується немає однорідного підходу до законопроекту про ОМС. Щодо ДМС, то популярність його з року в рік зростає. В даний час на ринку ДМС працюють близько 30 страхових компаній, середній рівень виплат становить більше 60% [4].

Розглянувши велику кількість ідей та проектів різних науковців, можна відзначити, що найкращим варіантом для нашої держави є наступний законопроект від 13.08.2012 № 11077 «Про загальнообов'язкове державне медичне страхування», що вносився народним депутатом України Яценком А. В., в якому запропоновано створення трьохрівневої моделі страхування:

1-й рівень – солідарна система загальнообов'язкового медичного страхування, що базується на засадах солідарності й субсидування та здійснення страхових виплат за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового медичного страхування;

2-й рівень – накопичувальна система загальнообов'язкового медичного страхування, що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному страховому фонді та фінансування витрат на оплату укладення договорів довічного медичного страхування і страхових виплат особі після досягнення нею пенсійного віку;

3-й рівень – система недержавного медичного страхування, що базується на засадах добровільної участі громадян.

Перший та другий рівні системи медичного страхування становлять систему загальнообов'язкового медичного страхування, другий та третій – накопичувального. Громадяни України можуть бути учасниками та отримувати страхові виплати одночасно відповідно до різних рівнів системи медичного страхування [3, с.469].

Законопроектом передбачається скасування законів України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» та «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності». Відповідно до даного законопроекту запропоновано передати кошти фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, загальнообов'язкового державного соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які ліквідуються, Фонду.

Таким чином, функції виконавчих дирекцій зазначених вище фондів та їх територіальних органів виконуватимуть відповідні органи Фонду.

Згідно з основними положеннями впровадження загальнообов'язкового державного медичного страхування призведе до зміни умов фінансування медичних закладів у цій сфері, тобто їх кошти перераховуватимуться за надання медичних послуг певного обсягу. Це має бути передбачено умовами договорів, укладених між Фондом та конкретними закладами охорони здоров'я [4].

Слід зазначити також основні переваги та недоліки запровадження обов'язкового медичного страхування. До основних переваг належать цільовий характер, незалежність коштів від держави; відокремленість від інших державних коштів. Однак існують також і недоліки, зокрема, можливість ухиляння платників від

відрахувань; залежність від темпів економічного розвитку; необхідність створення відповідних контролюючих органів; недостатня економічна база.

Вивчивши основні умови запровадження обов'язкового медичного страхування в Україні, зауважимо, що його введення в Україні доцільно відкласти до тих пір, поки не будуть створені необхідні для цього умови. Це надасть змогу споживачам даного виду страхування ознайомитися з переліком даних послуг, а державі, в свою чергу спрямувати залучені кошти на задоволення потреб саме медичної галузі, сформувати чітке законодавство, яке контролюватиме дану діяльність.

Список використаних джерел:

1. Говорушко Т.А. Страхіві послуги: навч. посіб. / Т.А. Говорушко – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 400 с.
2. Залетов А.Н. Страхування в Україні / А.Н. Залетов –. Київ: BeeZone, Логос. – 2002. – 450 с.
3. Ковальчук С. В., Форкун І.В. Фінанси: навч. посібник / С. В. Ковальчук, І.В. Форкун – Львів: «Новий Світ – 2000». – 2006. – С. 412-417
4. Мних М. В. Медичне страхування та необхідність його запровадження в Україні / М. В. Мних // Економіка та держава. – 2009. – №2. – С.40-41.
5. Про загальнообов'язкове державне медичне страхування: проект закон України 13.08.2012 № 11077 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF8JP00A.html
6. Ткачук В.О., Краківський Ю.С. Перспективи та основні проблеми впровадження медичного страхування в Україні [Електронний ресурс] / В.О. Ткачук, Ю.С. Краківський – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=38894>

*Марія Орловська, студентка 4 курсу
Львівський навчально-науковий інститут ДВНЗ «УжНУ», м. Львів
Науковий керівник: Дяченко Л.А., к.е.н., доцент*

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЗВИТОК СИСТЕМИ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Реформування нормативно-правових документів, які регулюють систему медичного страхування в Україні є надзвичайно важливим питанням. Проект Закону України «Про загальнообов'язкове соціальне медичне страхування» від 02.08.2016 року № 4981-2 визначає основні засади, які планується впровадити у нову систему медичного страхування. До таких основних засад функціонування та розвитку системи медичного страхування в Україні відноситься наступне:

- визначення поняття та мети загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування;
- принципи загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування;
- суб'єкти загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування і учасники загальнообов'язкового соціального медичного страхування;
- визначені права та обов'язки застрахованої особи, а також права та обов'язки страхувальника, страховика, закладів охорони здоров'я тощо.

У даному проекті Закону України «Про загальнообов'язкове соціальне медичне страхування» від 02.08.2016 року № 4981-2 подано програму загальнообов'язкового соціального медичного страхування, визначено також особливості категорії «страховий випадок», особливості укладення договорів на послуги із медичного страхування, умови припинення їх дії та фінансові питання, державний нагляд та контроль в системі загальнообов'язкового соціального медичного страхування.

Визначено, що «загальнообов'язкове соціальне медичне страхування» - це вид обов'язкового страхування, спрямований на забезпечення конституційних прав громадян на охорону здоров'я та реалізацію державних гарантій на одержання безоплатної медичної допомоги та медичне страхування. Загальнообов'язкове соціальне медичне страхування є формою фінансового забезпечення витрат населення України, що можуть бути понесені на лікування, діагностику, профілактику, реабілітацію, забезпечення ліками та засобами медичного призначення тощо у разі хвороби, нещасного випадку, в межах, визначених договором та Програмою загальнообов'язкового соціального медичного страхування, за рахунок грошових фондів (страхових резервів страховика та коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування), що формуються шляхом сплати страхувальниками страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) за договорами загальнообов'язкового соціального медичного страхування, отримання доходів від розміщення коштів цих фондів та з інших, передбачених законом джерел.

Метою загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування є: встановлення гарантій для захисту прав громадян на отримання безоплатної медичної допомоги на засадах соціальної рівності і доступності незалежно від віку, статі, стану здоров'я за рахунок коштів загальнообов'язкового соціального медичного страхування; забезпечення рівних прав громадян на одержання безоплатної медичної допомоги належного обсягу та якості; підвищення якості надання медичної допомоги, сприяння ефективному розвитку системи охорони здоров'я та створення умов для її належного використання; створення умов для розвитку ринкових відносин в системі охорони здоров'я [1].

Слід зазначити, що потреба розробки та прийняття даного закону назріла давно. Низька платоспроможність населення та його страхова культура, недостатність податкових стимулів, невеликий фінансовий потенціал вітчизняних страхових компаній та інші чинники були перешкодою для більш вищого рівня ефективності функціонування та розвитку страхового ринку в Україні [2]. Не сприяла розвитку страхового ринку в Україні також економічна нестабільність системи охорони здоров'я. Це зумовило необхідність розробки проекту Закону України «Про загальнообов'язкове соціальне медичне страхування» від 02.08.2016 року № 4981-2, який повинен забезпечити розв'язання проблем системи охорони здоров'я, впровадження таких правових положень, які реально будуть реалізовані для людей відповідно до гарантій Конституції України.

Нестабільність функціонування системи охорони здоров'я через скорочення витрат на її утримання повинно супроводжуватись також розвитком системи приватного медичного страхування.

Невідповідність доходів значної частини громадян України для забезпечення їх гідного життя та життя їхніх родин, знижує можливості із залучення коштів до недержавних страхових компаній. Такі та інші фактори знижують рівень здоров'я нації, збільшують її смертність та захворюваність, що в перспективі матиме ще більш негативний вплив на економічну ситуацію в Україні та тривалість життя нації.

Серед проблем, які потребуватимуть вирішення із впровадженням страхової медицини, можуть бути наступні: нестабільність розвитку національної економіки у короткостроковій перспективі; нестабільність поступлення коштів для розвитку страхової медицини; несприятливі демографічні зміни; недовіра населення до програм страхової медицини; недовіра населення до якісної медичної допомоги на

першому та другому рівнях, а перевага саме до третього рівня; недостатнє матеріально – технічне оснащення деяких ЛПЗ; низька купівельна спроможність населення, що зумовлює відмову її частини купувати медичні послуги та знижує рівень здоров'я нації; високий рівень цін на ліки та медичні послуги, що зумовлює недоступність їх придбання для певних категорій населення; високий рівень страхових платежів відповідно до доходів населення; бюрократизм; неефективне використання бюджетних коштів тощо.

Наприклад, до особливостей національних систем країн США та Європи відноситься така типологія соціального страхування:

- за механізмом фінансування соціальних видатків - північноєвропейський варіант, коли за рахунок соціального страхування покривається до половини соціальних видатків та континентальний варіант, коли більша частина соціальних видатків покривається за рахунок систем соціального страхування;
- за соціальним спрямуванням це - система соціального страхування США, що передбачає підтримання мінімального життєвого рівня громадян;
- система країн ЄС, які спрямовані на забезпечення основних життєвих потреб та недопущення значного зниження доходів громадян внаслідок впливу різних негативних чинників та інших соціальних ризиків.

У підсумку слід зазначити, що до практичних заходів із впровадження страхової медицини в Україні відноситься наступне: побудова механізму із фінансування системи медичного страхування на засадах співучасті держави, громадян, інвестиційних фондів, недержавних страхових організацій; розширення переліку послуг медичного страхування повинен включати не лише лікування хвороб, а й їх профілактику та санаторно-курортне лікування; підвищення рівня страхової культури населення з питань впровадження страхової медицини; вдосконалення нормативно-правових документів, які регулюватимуть впровадження страхової медицини; оптимізація податкового законодавства щодо впровадження системи медичного страхування; проведення навчання фахівців, які задіяні у сфері медичного страхування з питань взаємодії населення та учасників ринку медичних послуг.

Список використаних джерел:

1. v1c1.rada.gov.ua
2. Базилевич В.Д. Страхування: практикум / В.Д. Базилевич.- 2 вид. перероб. і доповн.- К.:Знання, 2011-607с.

*Марта Панковець, к.е.н., доцент
Львівський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університет банківської справи», м. Львів*

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ УСТАНОВ В УКРАЇНСЬКІЙ ЕКОНОМІЦІ

Процес формування фінансової інфраструктури в Україні відбувається повільно, долаючи труднощі затяжного перехідного періоду, зокрема недостатнє нормативно-правове забезпечення, фінансово-промислової олігархізації, тінізації економіки. Хоч сьогодні окремі її елементи представлені в українській економіці достатньо, однак їх вплив на розвиток ринкових перетворень ще незначний. Це пояснюється як загальною економічною нестабільністю, слабкістю приватного сектора, низьким рівнем

підприємницької активності, монополізмом виробників, нестачею кваліфікованих кадрів тощо, так і тим, що більшість законодавчих актів, які стосуються цієї проблеми, часто обмежуються визначенням можливості створення певних елементів фінансової інфраструктури, однак не розробляють конкретного механізму їх дії.

Питання становлення і розвитку фінансової інфраструктури в Україні нині ще мало вивчені. Якщо про діяльність банківської системи в Україні є велика кількість досліджень, інформація для яких є досить повною і прозорою, то діяльність небанківських фінансово-кредитних інституцій висвітлюється слабо, що пов'язане передусім із засиллям корупційних схем саме в сфері перетворення фінансових потоків із різних джерел в легальний інвестиційний ресурс, або ж, навпаки, виведення цих потоків із суспільних фондів у сферу приватного бізнесу.

Повніше ця проблематика розглядається в польській, чеській, а також російській економічній літературі. Серед вітчизняних вчених-економістів, які досліджують ці проблеми, необхідно відзначити М. Гольберга, В. Колесника, Д. Кошевого, В. Черняка, С. Корабліна, І. Тивончука, М. Савлука, А. Мороза, О. Василика, Н. Заболотну, В. Загорського та інших авторів.

Невідповідність вимогам сучасного глобалізованого світу, а саме: міжнародним стандартам і підходам щодо управління фінансово-інвестиційними потоками, ігнорування стратегічних чинників, що впливають на стан доходів населення, бізнесу та інше, спричиняє структурні зміни в економіці та недієздатність держави як гаранта стабільного суспільно-економічного розвитку.

За таких обставин навіть кредити від таких впливових міжнародних організацій, як МВФ, СБ, ЄБРР, можуть надати відстрочку дефолту країни чи регіону, але системно не допоможуть [4].

Варто зазначити, що український фондовий ринок є не досить розвиненим та майже не впливає на реальні фінансово-інвестиційні потоки. Якщо порівнювати капіталізацію фондового ринку України та обіг цінних паперів за день на вітчизняних фондових біржах, то їх обсяг у десятки разів менший ніж у східноєвропейських країнах, та в сотні разів, ніж у розвинутих державах.

До прикладу, в 2014 році показник ринкової капіталізації лістингових компаній в Україні становив 10 млрд. ам. дол., у той час, коли в США він складав 26 331 млрд. ам. дол., в Китаї – 6 005 млрд. ам. дол., у Японії – 4 400 млрд. ам. дол., у Великобританії – 4 013 млрд. ам. дол., в Канаді і Франції – 2 094 і 2 160 млрд. ам. дол. відповідно, в Туреччині, Польщі і Чехії – 220, 169 і 46 млрд. ам. дол. відповідно [4].

Наймогутнішим, як бачимо, і найбільш розгалуженим є фондовий ринок США. Діяльність фінансових інституцій тут є дуже різноманітною.

В американській практиці твердо закріпилася концепція «чотирьох ринків».

1. Перший ринок – це фондова біржа, на якій здійснюються угоди із зареєстрованими (тими, що котируються) на ній фондовими цінностями.

2. Другий ринок – позабіржовий, де проводяться операції з незареєстрованими на біржі цінними паперами.

3. Третій ринок – позабіржовий, на якому здійснюється купівля-продаж зареєстрованих цінних паперів через посередників.

4. Четвертий ринок – також позабіржовий, що орієнтується виключно на інституційних інвесторів. Його особливість у тому, що учасники угод здійснюють тут операції, обминаючи посередників через комп'ютеризовану систему.

Три останні ринки становлять так званий позабіржовий оборот.

Біржова система США є однією з найбільших у світі. Найважливішими є Нью-Йоркська фондова біржа та Американська фондова біржа.

Важливе місце в американській економіці належить інвестиційним інституціям, зокрема інвестиційним компаніям та інвестиційним фондам. Вони виконують надзвичайно важливі посередницькі функції і характеризуються розвинутою глибокою спеціалізацією. Власне між ними розподіляються найбільші частки активів фінансового ринку США.

Характеризуючи загалом розвиток інфраструктури фінансових ринків у розвинутих країнах, можна виділити кілька домінуючих тенденцій. По-перше, стан і перспективи розвитку фінансової інфраструктури значною мірою визначаються позицією держави. У більшості країн, особливо в США, вона має на меті активізацію державного регулювання операцій на біржовому ринку, що сприятиме створенню єдиного національного ринку цінних паперів. По-друге, спостерігається тенденція до зміни співвідношення сил між банками і біржовою торгівлею на користь банків. По-третє, зберігається тенденція до інтернаціоналізації фінансових ринків.

Щодо України, то сьогодні тут створена достатньо солідна база для розвитку грошових, кредитних, валютних, фондових та інших операцій і в цілому для зміцнення елементів ринкової інфраструктури, властивих розвинутих країнам.

Фінансовий ринок, зокрема ринок цінних паперів, який щойно зароджується в економіці України, має сприяти залученню капіталів у виробництво. Роль регуляторів цього процесу відіграють елементи фінансової інфраструктури. Проте сьогодні виконувані ними функції та їх роль у процесі розміщення капіталів є ще незначними.

В умовах відсутності транснаціональної економічної теорії трансформації слід бути дуже уважним у застосуванні до конкретних країн з реформованими економіками загальноновизнаної у розвинутих країнах економічної теорії. Використання розповсюджених і добре знаних у світі економічних теорій і рецептів до умов трансформаційних економік дають іноді непропорційні результати. Після того, як країна стала на конкретний шлях реформ, у неї розвивається залежність від цього шляху, яка не дозволяє їй повернутися у вихідну позицію і піти іншим шляхом.

Тому на сьогоднішній стадії здійснюваної трансформації вже надто пізно впливати на вибір стратегії. Однак, вирішення проблеми залучення інвестицій для здійснення широкомасштабних економічних реформ без зміцнення і подальшого розвитку фондового ринку і різноманітних фінансово-кредитних установ є неможливим.

Список використаних джерел:

1. Собкевич О. В. Розвиток фондового ринку України як чинник підвищення рівня економічної безпеки держави : автореф. дис. канд. екон. Наук : 21.04.01 / Собкевич Оксана Володимирівна ; Рада нац. безпеки і оборони України, Нац. ін-т проблем міжнар. Безпеки. – К., 2008.– 20 с.
2. Юхименко П. І., Львовчкін С. В., Федосов В. М., Юрій С. І. Фінансова думка України : у 3 т. / за наук. ред. Федосова В. М.. — К. : Кондор ; Т. : Екон. думка, 2010.
3. Львовчкін С., Опарін В., Федосов В. Фінансова інфраструктура ринкової економіки: концептуальні підходи // Економіка України. – 2008. – № 11. – С. 57–71.
4. Редзюк Є. В. Розвиток ринку цінних паперів України в умовах глобалізації: виклики та можливості // Фінанси України. – 2016.- №5.- с.112-126.
5. Тимофієва С., Островський І. До питання про фінансову інфраструктуру та вплив на її розвиток інститутів конкуренції й управління // Науково-технічний збірник. — 2009. — №89. — С. 308—312.

Юлія Паршакова, магістрант

Таврійський державний агротехнологічний університет, м. Мелітополь

Науковий керівник: Рубцова Н.М., к.е.н., доцент

ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВЕ МЕДИЧНЕ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сьогодні в Україні актуальна проблема реалізації та забезпечення основних законних інтересів людини. Це проголошено в ст. 49 Конституції України, що кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Тобто, медичне страхування визначається, як невід'ємне, гарантоване державою право. [1]

Доступність та якість надання медичної допомоги в Україні дуже відстає від стандартів провідних держав. Існуюча система надання медичної допомоги в нашій державі з кожним роком все більше погіршується. Незважаючи на відносно стабільний рівень фінансування галузі охорони здоров'я, використання бюджетних коштів проводиться неефективно і не прозоро, внаслідок чого галузь поступово занепадає.

Незважаючи на гарантії Конституції безплатності медичної допомоги, значна частина медичних послуг стала по суті платною. Пацієнти оплачують необхідні ліки і матеріали, несуть господарські витрати за харчування, постільну білизну й навіть платять за послуги молодшого медичного персоналу. Неофіційна оплата послуг лікаря стала розповсюдженим явищем, її розмір часом надмірно дорогий і тому недоступно для більшості пацієнтів. Як серед пацієнтів, так і серед лікарів росте невдоволення існуючим положенням справ. Фінансування медичної галузі потребує значного покращення, бо здійснюється, як правило, за методом залишкового фінансування цієї галузі. Це призвело до відсталої матеріальної бази, низького рівня медичного обслуговування, дефіциту лікарських препаратів і, як результат – стан здоров'я населення в Україні незадовільний. [1]

Одну із найбільш важливих ролей у системі гарантій права людини на охорону здоров'я відіграє загальнообов'язкове державне медичне страхування, яке є одним із різновидів соціального страхування і спрямоване на забезпечення конституційного права громадян на охорону здоров'я.

Головними перешкодами його введення в Україні є:

1. відсутність збалансованості законодавчих актів із соціального страхування та загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування, що суттєво підвищить стабільність галузі охорони здоров'я в цілому;
2. підвищення відповідальності органів державної влади й місцевого самоврядування по зобов'язанням щодо страхування пільгових груп населення;
3. розмежування функцій і відповідальності на різних рівнях управління системою;
4. створення механізмів реального забезпечення захисту прав пацієнтів;
5. забезпечення дієвого контролю з боку державних органів за цільовим використанням коштів. [4]

Міністерство охорони здоров'я України ініціює введення загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування з 1 січня 2018 року. Про це йдеться в оприлюдненому законопроекті міністерства. Законопроектом пропонується введення загальнообов'язкового медичного страхування як окремого виду соціального

страхування, оскільки медичне страхування має охоплювати все населення, а не тільки працюючих або пенсіонерів. [3]

В результаті запровадження Закону України «Про загальнообов'язкове медичне соціальне страхування» можна буде вирішити основні проблеми галузі медицини, а саме проблеми доступності медичної допомоги для всіх, розв'язання державою проблеми організації соціально справедливої системи охорони здоров'я, створити прозорі механізми фінансових, правових і соціально-економічних взаємовідносин між лікарнями та пацієнтами, підвищити якість медичного обслуговування та оптимізувати використання ресурсів системи охорони здоров'я.

Українці зможуть вільно обирати сімейного лікаря і педіатра для своїх дітей та підписувати з ним прямі угоди з чітко прописаним обсягом послуг, гарантованих і оплачених державою. У випадку, якщо пацієнта не задовольняє сімейний лікар, він зможе його поміняти. Сімейні лікарі видаватимуть довідки в дитячий садок, школу, басейн. Прив'язка до місця проживання скасовується. Також у 2017 році буде запущена підготовка до реформування госпітальної ланки системи охорони здоров'я, розширення автономії медичних закладів, їх переведення на глобальний бюджет та оплату за результат, спрощення доступу до фінансування та інвестицій. [3]

Розвиток системи загальнообов'язкового медичного страхування в Україні вимагає для своєї реалізації істотного вдосконалення нормативно-правової бази. Відсутність єдиного закону про обов'язкове медичне страхування призводить до недоступності користування правом на охорону здоров'я та до падіння рівня якості надання медичної допомоги населенню.

Отже, законом про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування слід передбачити соціальну захищеність у медичній допомозі кожного пацієнта. Упровадження загальнообов'язкового медичного соціального страхування не задовольнить усі потреби медичної галузі, але дасть поштовх до її покращання.

Список використаних джерел:

1. Гончарова Н.М. Стан та перспективи розвитку медичного страхування в Україні / Н.М. Гончарова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>
2. Конституція України: закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Реформа фінансування медицини: що нас чекає в 2017 році?[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre_20161002_a.html
4. Стеценко В. Ю. Адміністративно-правове забезпечення запровадження в Україні обов'язкового медичного страхування: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / В. Ю. Стеценко. – Х., 2010.

*Ілона Пашикян, студентка 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Терещенко Т.Є., к.е.н., доцент*

СУЧАСНИЙ СТАН СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Однією з передумов ефективного функціонування усіх сфер і ланок економіки країни є становлення й розвиток ринку фінансових послуг. В умовах політичної та економічної нестабільності фінансовий сектор України знаходиться у стадії жорсткої конкурентної боротьби як з боку українських, так й іноземних фінансових установ.

На сьогодні в Україні особливо актуальною є проблема розвитку страхового ринку як складової ринку фінансових послуг, так як економіка країни не в змозі ефективно функціонувати без розвинутої системи страхування.

В Україні наразі страхуванням охоплено менш, ніж 10% страхового поля, на відміну від більшості країн Європи, США та Японії, де ним охоплені майже всі підприємства та громадяни.

Страховий ринок України, як й інші сегменти фінансового сектору української економіки, суттєво постраждав у результаті політичної нестабільності, зовнішньополітичного конфлікту, окупації Криму і військових дій на сході країни.

Загострення зовнішньополітичного конфлікту призвело до змін у географічній структурі вихідного перестраховування. Відчутно зменшилася частка російських перестраховиків, натомість зросла питома вага перестраховувальних компаній Німеччини і Великобританії. Це призвело до виникнення деяких хронічних проблем: недостатній рівень капіталізації та низької мотивації до поліпшення якості послуг. У попередній період спостерігалася висока залежність від банківського сектора як каналу продажів і джерела доходів, і тому значне зниження активності банків у секторі кредитування населення негайно позначилося на обсягах премій страхових компаній. Економічні проблеми в країні, природно, призвели до зниження платоспроможності населення.

За весь період функціонування страхового ринку України в його страховому портфелі переважають види страхування з високим рівнем ризику, оскільки вони приносять великі доходи, але такий портфель не здатний забезпечити фінансову стійкість страховій компанії [3].

Також на ринку існують страхові компанії, які практикують демпінг, не забезпечуючи при цьому виконання взятих на себе зобов'язань, прикриваючись недостовірною звітністю, яка не дає змоги оцінити реальний фінансовий стан таких страховиків, що спотворює можливість споживача зробити усвідомлений вибір [4].

Необхідно зауважити, що порівняно зі світовими тенденціями національний страховий ринок має незначні масштаби, на Україну припадає менше 1% страхових премій, отриманих у світі, а частка валових страхових премій у ВВП не досягає 2%. Це свідчить про проблеми, пов'язані із забезпеченням сталого розвитку вітчизняного страхового ринку [1].

Ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових послуг. Загальна кількість страховиків станом на 30.06.2016р. зменшилася на 31 страхову компанію (СК) і становила 343, у т.ч. СК "life" – 45, СК "non-life" – 298, (станом на 30.06.2015 – 374, у т. ч. СК "life" – 52, СК "non-life" – 322) [2].

За даними звіту Нацкомфінпослуг України станом на 30.06.2016 року, у порівнянні з аналогічним періодом 2015 року, можна констатувати, що:

- 1) валові страхові премії підвищились на 21,3%, відповідно зросли й чисті страхові премії – на 19,9%;
- 2) кількість договорів зменшилась на 10,3%;
- 3) валові страхові виплати збільшилися на 29,4%, що призвело до підвищення чистих страхових виплат на 26,3%;
- 4) обсяг сплати на перестраховування зріс на 49,6%, а виплати, компенсовані перестраховиками, навпаки скоротилися – на 4,9%;
- 5) обсяг сформованих страхових резервів підвищився на 17,2%, у т.ч.: технічні резерви – на 16,1%, резерви зі страхування життя – на 18,9%;

- 6) загальні активи страховиків зменшилися на 13,9%;
- 7) активи, для представлення коштів страхових резервів скоротилися на 9,9%;
- 8) обсяг сплачених статутних капіталів знизився на 13,8%.

Незважаючи на значну кількість компаній, фактично на страховому ринку України станом на 30.06.2016 року основну частку валових страхових премій (97,3%) акумулюють 33,6% всіх СК "non-Life" та 99,3% – 44,4% всіх СК "Life". По ринку страхування життя Індекс Герфіндаля-Гіршмана склав 1037,30 (у I півріччі 2015 року – 1002,00), по ринку ризикових видів страхування становив 309,79 (у I півріччі 2015 року – 207,85). В цілому по страховому ринку індекс Герфіндаля-Гіршмана склав 268,63 (у I півріччі 2015 року – 184,73) [2]. Такі дані свідчать, що на ринку ризикових видів страхування має місце значний рівень конкуренції, а на ринку страхування життя існує помірна монополізація

Незважаючи на значні темпи приросту основних показників діяльності страховиків, страховий ринок України залишається недостатньо розвиненим та можна зазначити основні його недоліки:

- 1) недосконала система правового забезпечення та державного регулювання страхової діяльності;
- 2) відсутність бачення стратегічного розвитку вітчизняного ринку страхових послуг та його складових;
- 3) недостатність кваліфікованих фахівців страхової справи;
- 4) погіршення фінансового стану населення;
- 5) відсутність надійних довгострокових інструментів, а також гарантій збереження та повернення вкладених коштів;
- 6) відсутність довіри до страхових компаній;
- 7) відсутність якісної статистичної інформації і недостатність інформаційно-аналітичних матеріалів про стан і проблеми формування страхового ринку;
- 8) низька якість страхових послуг, що не дає змоги конкурувати в умовах глобалізації;
- 9) нижчий рівень конкурентоздатності страхових компаній, у порівнянні з банками у боротьбі за залучення вільних коштів юридичних і фізичних осіб [1].

Саме тому, з метою усунення зазначених недоліків, необхідно:

- 1) удосконалити систему правового забезпечення та державного регулювання страхової діяльності;
- 2) залучити довгострокові надійні інвестиційні інструменти та збільшити гарантії збереження і повернення вкладених коштів страховими компаніями;
- 3) встановити більш жорсткі вимоги до платоспроможності страховиків;
- 4) здійснити перехід страховиків на МСФЗ і забезпечити належне розкриття інформації;
- 5) створити незалежний інститут експертизи договорів і страхових випадків.
- 6) формувати страхову культуру громадян та підвищити фінансову грамотність учасників ринку [5].

Також стабілізації та інтенсивному розвитку ринку страхових послуг сприятимуть підвищення рівня платоспроможності населення, стабілізація економіко-політичної ситуації у країні.

Отже, на сьогодні страховий ринок України знаходиться на етапі розвитку та має певні переваги та значну кількість недоліків: темпи росту страхового ринку відстають

від темпів росту економіки, а його доля в ВВП країни вкрай незначна. Але український страховий ринок має великий потенціал для подальшого розвитку.

Вирішення проблем має зміцнити фінансовий потенціал страхового ринку України. Формування розвинутого ринку страхових послуг в Україні забезпечить сприятливі умови для ринкової трансформації та стабільний розвиток національної економіки, розвиток світової економіки та міжнародних відносин.

Список використаних джерел:

1. Абдін А.В. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України у глобальному світовому просторі / А.В. Абдін, Т.Є. Терещенко // Глобальні проблеми економіки та фінансів: збірник тез наукових робіт IV Міжнародної науково-практичної конференції (Київ–Прага–Відень, 28 грудня 2015 року), II том / Фінансово-економічна наукова рада, 2015. – С. 129-132.
2. Інформація про стан і розвиток страхового ринку [Електронний ресурс] / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stand-i-rozvitok.html>.
3. Попова Ю.М. Вплив європейської інтеграції на розвиток ринку страхових послуг в Україні [Текст] / Ю.М. Попова, А.С. Пістряк // Економіка і регіон. – 2016. – № 2 (57). – С. 81-85.
4. Приступа Л.А. Сучасний стан та напрями покращення діяльності страхового ринку України / Л. Приступа, М. Омелянська // Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : зб. наук. пр. молодих вчених та студентів. – Хмельницький : ХНУ, 2013. – С. 46-48.
5. Слободянюк Н. О. Стан страхового ринку України на сучасному етапі, проблеми та перспективи його розвитку [Текст] / Н.О. Слободянюк, Г.Ю. Прокопчук // Молодий вчений. – 2016. – №5. – С. 66-69.

Маргарита Сердюк, аспірант

Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

Науковий керівник: Мордвінов О.Г., д.н. з держ.упр., професор

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Сучасне становище фінансування охорони здоров'я України за рахунок бюджету є вкрай недостатнім і не створює передумов для надання якісної медичної допомоги в необхідних об'ємах, особливо для соціально незахищених верств населення.

У більшості країн переважає думка про те, що медичні послуги повинні бути безкоштовними. На жаль, в сучасних реаліях українці фактично не можуть безоплатно лікуватися, а отже, їхні права, що прописані в Конституції України, на охорону здоров'я і медичну допомогу не реалізуються. Тому необхідним є проведення реформ щодо всієї системи охорони здоров'я включно з медичним страхуванням.

Якість і доступність медичної допомоги залежить від обсягу фінансування охорони здоров'я. Очікуваними результатами від впровадження й реалізації реформи фінансування галузі охорони здоров'я є зменшення неформальних платежів, зростання фінансової захищеності громадян у випадку хвороби, підвищення якості медичної допомоги, активізація конкуренції на ринку медичних послуг та взаємна відповідальність пацієнтів та лікарів. Реформування системи фінансування охорони здоров'я в Україні дасть змогу стати менш залежними від бюджетної системи фінансування і перейти до змішаної бюджетно-страхової системи. Важлива роль у цьому питанні належить добровільному медичному страхуванню. Добровільне медичне страхування користується популярністю майже у всіх країнах світу і є

додатковим джерелом фінансування, так як бюджетних коштів на розвиток медицини не вистачає.

На жаль, питання ціни добровільного медичного страхування залишається болючим. На даний час, дійсно, поліси добровільного медичного страхування можуть дозволити собі лише достатньо забезпечені громадяни. Важливою проблемою, крім цінового фактора, є те, що на сьогодні ринок добровільного медичного страхування розвивається поки що основним чином за рахунок корпоративного напрямку. Страхування ж фізичних осіб є для страховиків не вигідним, оскільки заплативши за медичну страховку, що є очевидним свідченням наявних або потенційних проблем зі здоров'ям, клієнт прагне до максимуму використовувати поліс. Існує чимало причин, що викликають у роботодавців небажання страхувати своїх співробітників: девальвація національної валюти; зростання цін на комунальні послуги, що змушує скорочувати витрати на соціальні заходи; зниження платоспроможності населення, що призводить до припинення діючих договорів, з одного боку, і небажання страховиків обслуговувати критично збиткових клієнтів, з іншого; зростання цін на медикаменти, відсутність підтримки цього виду страхування з боку держави [2, с.731]. Корпоративні ж клієнти прибутковіші, оскільки компанії страхують відразу 100-500 працівників (часто за найдорожчою програмою з великим набором послуг), багато хто з яких взагалі не ходить до лікарів [1, с.925].

Безперечно, досить цікавими для розгляду залишаються питання з приводу добровільного медичного страхування, страхування на випадок критичного захворювання та оформлення відповідних полісів. На сьогоднішній день поліси страхування на випадок критичного захворювання є чи не єдиними полісами, попит на які не зменшується, незважаючи на низький рівень життя і погіршення економічної ситуації в країні. Критичні захворювання - це інфаркт, інсульт, онкологічні захворювання, термінальна стадія ниркової недостатності, трансплантація життєво важливих органів, відкриті операції на серці, стан коми, хвороба Альцгеймера, хвороба Паркінсона, операція аорти, втрата кінцівок, опіки 3-го ступеня, сліпота, розсіяний склероз. Страхування здоров'я на випадок хвороби в чомусь перекликається зі страхуванням від нещасного випадку. І в тому, і в іншому випадку, на відміну від добровільного медичного страхування, що не передбачається організація та оплата лікування, діагностики, медикаментів для застрахованої особи. Тобто страхування на випадок хвороби відрізняється від добровільного медичного страхування в першу чергу тим, що передбачає пряму виплату страхової суми в руки клієнтові, якщо з ним, наприклад, стався інсульт. Далі він сам витрачає її на оплату стаціонару, ліки та інші потреби, і ніхто його витрат контролювати не буде. Причому ті випадки, в яких застрахований отримає виплату за полісом критичних захворювань, зазвичай не покриваються полісом добровільного медичного страхування. Як приклад, добровільне медичне страхування не покриває гемодіаліз (очищення крові при нирковій недостатності), тоді як для виплати стосовно критичних захворювань, необхідність проведення гемодіалізу - страховий випадок [3, с.1]. Страхування при критичних захворюваннях - це фінансова «подушка безпеки», яка гарантує відсутність серйозних витрат при настанні критичного захворювання.

Для успішного подальшого розвитку медичного страхування і збереження здоров'я населення вважаю цілком доцільними для реалізації наступні пропозиції: зробити обов'язковим повне медичне обстеження 1 раз на півроку для своєчасної профілактики і діагностики різних захворювань, ухиляння або відмова від такого

обстеження з будь-якої причини, крім тяжкості фізичного стану, має передбачати суттєве покарання - матеріальне стягнення у розмірі 10% утримання із заробітної плати протягом календарного року; здійснювати відрахування 5-10% від заробітної плати в залежності від її розмірів у спеціальні медичні фонди для надання медичної допомоги тим, хто її потребує, але не має достатню кількість коштів на необхідне обстеження й лікування. На мою думку, така пропозиція є чудовою альтернативою як обов'язковому, так і добровільному медичному страхуванню власного здоров'я через суперечки в необхідності медичного страхування протягом багатьох років для молоді, яка притримується здорового способу життя, але, звичайно, як і будь-хто з нас, не може застережити себе від онкологічного захворювання або нещасного випадку; людей зрілого віку, які, виходячи з реалій нашого життя, віддають перевагу самолікуванню; людьми похилого віку, які мають різні хронічні захворювання і потребують постійного лікування, контролю за перебігом захворювання та результатами цього лікування, запобігання ускладнень, загальнозміцнюючої терапії.

Список використаних джерел:

1. Бас-Юрчишин М.А. SWOT-аналіз ринку медичного страхування в Україні. / М.А. Бас-Юрчишин // Молодий вчений. - 2015. - №2(17) - С.923-926.
2. Биховченко В.П., Гончар А.О., Федорович І.Я. Українські реалії та світовий досвід розвитку ринку медичного страхування. Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск 10.2016. Електронний ресурс - режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/152.pdf>
3. Як українцям застрахуватися на випадок критичного захворювання. Електронний ресурс - режим доступу: <http://www.insuran ce.lviv.ua/?q= news/ як-українцям-застрахуватися-на-випадок-критичного- захворювання>.

Мар'яна Тимчак, к.е.н., доцент

Неля Лєгеза, старший викладач

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СТРАХОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ В УКРАЇНІ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У сучасних умовах розвитку національної економіки значно погіршилась ситуація на страховому ринку, спостерігається зменшення кількості укладених договорів страхування як з фізичними, так і з юридичними особами, зниження показників надходження страхових премій за основними видами страхових послуг і як наслідок – звуження частки застрахованих ризиків. Досвід функціонування та розвитку європейських страхових ринків доводить, що саме страхові посередники є рушійною силою підвищення ефективності діяльності страхових компаній та забезпечення страхувальників гарантіями максимальної безпеки.

Проте страхове посередництво в Україні не набуло належного розвитку та не відповідає сучасним вимогам, що стримує подальше зростання страхового ринку. Тому для вдосконалення ринку страхового посередництва та переходу на якісно новий рівень функціонування необхідно проаналізувати його сучасний стан, виявити всі наявні недоліки та проблеми, а також розробити першочергові заходи, спрямовані на підвищення ефективності діяльності страхових посередників [1, с 283].

Посередників на страховому ринку традиційно поділяють на три групи:

1) прями страхові посередники: страхові агенти, страхові брокери та перестрахові брокери;

2) непрямі страхові посередники:

- професійні оцінювачі страхових ризиків: андерайтери, сюрвеєри;
- професійні оцінювачі страхових збитків: аварійні комісари, аджастери, диспашери;

3) нестрахові посередники – забезпечують реалізацію механізму страхового захисту та надають консультаційні, інформаційні, рекламні, кредитно-банківські, аудиторські, нотаріальні та інші послуги суб'єктам страхових відносин [3, с 72-76].

Основна діяльність непрямих і нестрахових посередників безпосередньо не пов'язана із залученням клієнтів, тому їх можна віднести до посередників на страховому ринку лише зі значним ступенем умовності. Непрямі страхові посередники, виконуючи свої функції щодо оцінювання ризиків і збитків, суттєво впливають на ставлення клієнтів до страхового захисту та прийняття рішення про страхування. Нестрахові посередники виконують забезпечувальну роль і є невід'ємною складовою процесу реалізації страхових послуг [1, с.289].

Незалежні страхові посередники є рушійною силою подальшого вдосконалення системи страхових відносин, оскільки їх діяльність має значні переваги, реальне використання яких дозволить вийти на інший якісний рівень розвитку страхового захисту.

Перевагами в діяльності страхових брокерів є те, що вони: мають ліцензію та реєстрацію Нацкомфінпослуг; забезпечують страхові компанії клієнтами; діють в інтересах страхувальників; надають консультації з питань страхового захисту; вивчають потреби споживачів страхових послуг, тому що ближче до споживачів послуг; сприяють удосконаленню страхових послуг і підвищенню їх якості за рахунок висування своїх вимог до страховиків; забезпечують підбір оптимального варіанта страхових послуг за співвідношенням «ціна – якість»; зменшують ймовірність використання спірних та неоднозначних трактувань в умовах договорів страхування; надають допомогу у разі настання страхового випадку (виклик аварійного комісара, збір необхідних документів, оформлення виплати, юридична підтримка клієнта тощо); вирішують конфліктні питання зі страховою компанією під час здійснення страхової виплати [4].

Необхідною умовою прояву та використання всіх переваг незалежного страхового брокерства є існування конкурентного страхового ринку, який забезпечує вільний вибір страхувальником страховика, а страховиком виду страхування. Противагу незалежним брокерам складають страхові агенти, які є представниками страховика, що зацікавлені в укладанні максимальної кількості договорів страхування і незацікавлені у справедливому врегулюванні страхових випадків [5, с. 25-26].

Особливістю діяльності страхових агентів на вітчизняному страховому ринку є відсутність чіткого законодавства щодо отримання ліцензій та створення реєстраційної бази, а також відсутність вимог до рівня їх професійної підготовки. Згідно з чинним законодавством страхові агенти є представниками страховика і діють у його інтересах за винагороду на підставі договору доручення зі страховиком. Отже, у формуванні агентської мережі беруть участь особи, які не включаються до штату і залучаються до роботи на договірних засадах та відсутність реєстрації й ліцензування суттєво ускладнює їх облік.

Особливістю вітчизняного страхового посередництва є те, що агентські організації іноді позиціонують себе як брокери та користуються їх перевагами, діючи в інтересах страховиків, а більшість страхових брокерів навпаки створюють як брокерську, так і

агентську структури й укладають агентські та брокерські угоди, а значить виступають агентами-брокерами. Це пов'язано з нестабільністю вітчизняного страхового законодавства щодо оплати послуг, і таким чином страхові посередники пристосовуються до його змін, виступаючи в ролі того, хто отримує комісійну винагороду від страховика.

Загалом можна виокремити певні недоліки, які стримують розвиток діяльності посередників на вітчизняному страховому ринку: по-перше, це низький рівень страхової культури населення і, як наслідок, відсутність довіри до страхових посередників; по-друге, характерною рисою ринку страхових посередників є невідповідність вітчизняного страхового законодавства принципам та стандартам міжнародного законодавчого простору; по-третє, практично не використовується багаторівневий мережевий маркетинг MLM (Multi-Level Marketing) як механізм просування послуг від страховика до клієнтів [4].

Для того, щоб ринок страхових посередників сприяв розвитку вітчизняного страхового ринку та став його рушійною силою, необхідно вирішити наявні суперечності та проблеми, які стримують активність страхового посередництва в Україні. У першу чергу, необхідно виконати такі вимоги, як запровадити чіткі ліцензійні вимоги та критерії діяльності для страхових агентів і брокерів, які стосуються рівня професійної кваліфікації та репутації; сформувати централізовану електронну базу даних страхових посередників; вирішити наявні суперечності в механізмі отримання комісійної винагороди страховими посередниками; запровадити вимоги до страхових посередників щодо надання інформації клієнтам та їх консультивання; встановити обов'язкове страхування професійної відповідальності страхових посередників.

Отже, незважаючи на те, що ринок страхових посередників в Україні знаходиться на стадії становлення, необхідно забезпечити формування посередницько-страхових відносин, які відповідають міжнародним нормам і які викликають довіру в суспільстві. Створення умов, які сприятимуть посередницькій активності на страховому ринку, стане важливим чинником виходу з кризи [2].

Впровадження міжнародних стандартів страхування в Україні є одним із важливих завдань і можливих напрямів входження страхового ринку держави у міжнародне страхове співтовариство. Проте, це можливо лише при врахуванні економічного і політичного становища країни, фінансової стабільності і створенні законодавчої бази страхування. Залежно від економічного стану держави і фінансової стійкості страховиків буде формуватися і концепція страхування, тобто по суті визначатиметься рівень страхових гарантій з боку держави і окремих страховиків. При цьому страхові компанії можуть стати важливим інструментом проведення реформ, оскільки страховики знають сильні і слабкі сторони клієнтів і мають певний досвід ринкових перетворень [3, с.72-76].

Проблеми страхового посередництва в Україні :

- 1) відсутність економічної стабільності, сталого зростання виробництва, неплатоспроможність населення та дефіцит фінансових ресурсів;
- 2) значна взаємна заборгованість, накопичення неплатежів і збитковість більшості підприємств;
- 3) неповна і фрагментарна законодавча база, відсутність державних преференцій на страховому ринку, неефективний контроль з боку держави, прояви монополізм;

- 4) високий рівень інфляції, внаслідок чого здійснення довгострокових (накопичувальних) видів страхування в національній валюті неможливе;
- 5) слабкий розвиток фондового ринку, що не дає змоги використовувати цінні папери як категорію активів для захищеного розміщення страхових резервів;
- 6) відсутність вторинного ринку страхових послуг, механізмів ефективної взаємодії банківського та страхового сектору економіки, низький рівень розвитку допоміжної інфраструктури страхового ринку;
- 7) неналежний рівень інформації про стан і можливості страхового ринку, довіри населення до страхування.

Перспективами розвитку ринку страхового посередництва є:

- 1) створення привабливого і доступного для страхувальників ринку страхових послуг, перетворення страхування в ефективну складову частину соціального захисту населення;
- 2) усунення адміністративних бар'єрів для здійснення окремих видів страхування та створення рівних умов для всіх страховиків;
- 3) забезпечення шляхом страхування реальної компенсації збитків, завданих стихійним лихом, катастрофами та аваріями природного і техногенного характеру, що дасть змогу зменшити навантаження на державний та місцеві бюджети;
- 4) збільшення інвестиційних можливостей страховиків, впровадження системи мотивацій їх інвестиційної діяльності, перетворення накопичувальних страхових резервів у надійне джерело інвестування національної економіки;
- 5) досягнення високої конкурентоспроможності українських страховиків, приведення вітчизняного страхового ринку у відповідність із світовими стандартами.

Список використаних джерел:

1. Гориславець П.А. Тенденції національного страхового ринку / П.А. Гориславець // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку». – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2013. - № 767. – С. 283-290.
2. Ліга страхових організацій України. Офіційний сайт / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // <http://uainsur.com/>
3. Індикатори розвитку страхового ринку України // «Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп'ютерних технологій в Україні». – Львів: Навчально-науковий Інститут підприємництва і перспективних технологій Національного університету «Львівська політехніка», 2014. – С. 72-76.
4. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Офіційний сайт / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // <http://www.dfp.gov.ua/>
5. Нечипоренко В.І. Страховий маркетинг. З практики реалізації теоретичних знань // Вісник Київського Національного університету ім. Т. Шевченка серія « Економіка» - 2012 № 133. с 25-26

*Аліна Трусова, студентка 5 курсу
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
Науковий керівник: Панасейко С.М, к.е.н., доцент*

АНТИКРИЗОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Страховий ринок України пережив масштабну фінансово-економічну кризу, наслідки якої будуть ще тривалий час досліджуватися вченими і практиками страхової справи. Кризові явища в страховому секторі були частково пов'язані з

ситуацією на інших ринках, а частково - з невідповідністю фінансового управління у страхових компаніях.

Нерівномірність і циклічність економічного розвитку зумовлює необхідність формування системи регулювання страхової діяльності, що дозволяє зменшувати можливі негативні тенденції як на макрорівні, так і на рівні суб'єктів страхової справи. В цілому такий підхід реалізується в рамках антикризового регулювання, що представляє собою систему методів, форм та інструментів, спрямованих на запобігання фінансової неспроможності та проведення процедури банкрутства страхової організації.

Проблема антикризового фінансового управління досліджувалася в працях багатьох вчених (В. А. Барінов, Л. С. Бляхман, А. Г. Грязнова, В. П. Кукоба, О. М. Скібіцький, О. О. Терещенко). На низку аспектів виникнення і перебігу кризи в страховому секторі звертали увагу у своїх працях В. Д. Базилевич, О. І. Барановський, О. О. Гаманкова, О. Ф. Філонюк, В. М. Фурман.

Теоретичною і методологічною основою досліджень є діалектичний метод пізнання сутності кризових явищ, причин їх виникнення і особливостей проходження в страховій галузі. Застосовані спеціальні методи статистичного, фінансового і економічного аналізу для визначення спільних для українських страховиків фінансових проблем, що виникли під час кризи.

Практика господарювання впродовж останніх сторіч показує, що з проблемами або критичними періодами у своїй діяльності постійно стикається кожна фірма, а кризи – неминучий компонент у життєвому циклі будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності. При цьому кризи можуть виникати як унаслідок негативних змін в макроекономічних процесах, так і як результат помилок при прийнятті рішень у системі управління господарюючим суб'єктом[3].

Важливою передумовою застосування правильних антикризових заходів є ідентифікація глибини фінансової кризи. Існують три її фази:

- а) фаза кризи, яка безпосередньо не загрожує функціонуванню страхової компанії (за умови переведення її на режим антикризового управління);
- б) фаза, яка загрожує подальшому існуванню страховика і потребує негайного проведення фінансової санації;
- в) кризовий стан, який не сумісний з подальшим існуванням страховика і призводить до його ліквідації [1].

Ідентифікація фази фінансової кризи є необхідною передумовою правильної та своєчасної реакції на неї. Дані статистики вказують на те, що банкрутств серед страхових компаній у докризовому періоді було значно менше, ніж серед підприємств інших галузей економіки. Цьому сприяла наявність державного нагляду за страховою діяльністю в Україні. Але після 2008 року, коли велика кількість страховиків опинилася в скрутному фінансовому становищі (а у окремих випадках наблизилася до банкрутства), стало зрозумілим, що державний нагляд за страховою діяльністю в Україні в особі Держфінпослуг не має достатньо важелів для запобігання появі кризових явищ[2].

Аби ринок розвивався у легітимному та безпечному середовищі, йому слід змінити орієнтованість капіталізації та якість активів і за нинішніх умов це є одним з ключових завдань Нацкомфінпослуг.

За оцінками членів Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, активи страхового ринку України зараз складають

приблизно 17 млрд. грн., з них 2 млрд. грн. – це облігації та інші цінні папери, 4,5 млрд. грн. – державні цінні папери, 3 млрд. грн. – це права та вимоги до перестраховиків (в основному нерезидентів). у банках розміщено реальних активів до 9 млрд. грн. і близько 3 млрд. грн. зосереджено у нерухомості.

На превеликий жаль, аналіз підсумків діяльності страхових компаній у 2015 році показав, що багато страховиків користується послугами банків далеко не вищої категорії, а розміщує активи у банківських установах, які іноді мають обсяг активів навіть менший ніж, власне, у самих страхових компаній. В цілому це призводить до зниження надійності системи страхування та зниження довіри громадян до системи страхових послуг. Тому у Нацкомфінпослуг було прийняте рішення щодо внесення змін до порядку розміщення резервів як по ринку страхування життя, так і по компаніям, які займаються іншими видами страхування.

На сьогоднішній день ринку запропоновані чіткі і прості рішення.

По-перше, розміщення депозитів має відбуватися лише у банках категорії «А» і вище за національною рейтинговою шкалою. За таким критерієм до цього загалу увійдуть до тридцяти банків, питому частину яких складають банки з іноземним капіталом, три державних банки та декілька вітчизняних приватних банків, до яких відсутні претензії з боку НБУ.

По друге. Щодо обов'язковості розміщення коштів страхових резервів у вигляді державних цінних паперів – для «ризикових» компаній пропонується рівень у 15 % від обсягу резервів, для компаній зі спеціалізацією «страхування життя» - 25%. Основна мета таких пропозицій – створити систему захисту прав споживачів та систему гарантування на базі державних цінних паперів, як таких, що дають високу ставку доходності і мають високий рівень надійності.

По-третє. Стосовно обсягів цінних паперів, що сьогодні обертаються на фондовому ринку – стан достатньо складний. Фондовий ринок сьогодні перебуває у стані близькому до кризового. Тому і вимоги до емітентів цінних паперів об'єктивно зростають. Це, зрозуміло, має відбитися на надійності активів страхових компаній. Четверта пропозиція від регулятора пов'язана з перестраховуванням. В останні роки фіксувалося зростання обсягів сумнівних операцій у цій сфері, коли лідерами ринку перестраховування були маловідомі компанії з низькою платоспроможністю та таким же рівнем капіталізації. Пропозиція регулятора у цьому сегменті полягає у встановленні вимоги у наявності досвіду роботи не менш як 10 років та високі рейтинги оцінки за національною шкалою[4].

Крім цього, підвищуються вимоги до перестраховиків-нерезидентів, оскільки світова економічна криза зачепила і загал міжнародних перестраховиків, які у останні роки працювали в Україні. Відтак слід зважати і на загрозу дефолту учасників ринку – нерезидентів. У зв'язку з цим до них пропонується висунути вимоги за рейтингом. Він не повинен бути нижче «А», а також пропонується підвищити розмір інвестування коштів з 25% до 35%.

Нацкомфінпослуг запропонував також збільшити ліміти державних цінних паперів з 80% до 95% по «лайфових» компаніях. Такий крок продиктований важливістю цих компаній як інституційних за інвестуванням у економіку держави. Тож за сучасних умов необхідно створити для споживачів послуг зі страхування життя відповідні державні гарантії.

Усі ці зміни повинні якомога скоріше бути введені в практику, адже час у цьому випадку працює проти всього ринку. В окремих напрямках може розглядатися певний

короткостроковий перехідний період до шести місяців. Наприклад, слід дати час, аби учасники ринку встигли продати «токсичні» цінні папери або розмістили свої резерви у банках з високим рейтингом надійності. Але очевидним є той факт, що реформи слід провести цього року, щоб і наші споживачі, і держава отримали зі сторони страхового ринку надійного партнера для проведення соціально-економічних реформ.

Список використаних джерел:

1. Антикризисное управление. Теория и практика: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности экономики и управления (060000) / В. Я. Захаров, А. О. Блинов, Д.В. Хавин. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 287 с.
2. Баринов В. А. Антикризисное управление: учебное пособие / В. А. Баринов. – М.: ИД ФКБ-ПРЕСС, 2002 – 520 с.
3. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: монографія / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2008. – 272 с.
4. Сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Режим доступу: [<http://nfp.gov.ua/news/976.html>]

*Олена Хамаріто, студентка 3 курсу с.т.
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Заславська О.І., к.е.н.*

**МІСЦЕ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ
НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

Останнім часом ринок фінансових послуг суттєво виріс і показує позитивну динаміку ефективності, але проявляється у значній нерівномірності обсягів активів, в структурі та якості наданих послуг, що не може повною мірою задовольнити потреби економіки. Розвиток фінансових відносин, підвищення ролі фінансового ринку в економіці та суспільному відтворенні призводить до урізноманітнення форм та видів фінансових послуг.

Фінансові посередники – це частина фінансової системи, що виконує роль позичальників та висуває фінансові вимоги до кредиторів, приймає на себе фінансовий ризик [1, с. 41].

Призначенням фінансових посередників є сприяння руху інвестиційних ресурсів у формі фінансових активів від тих суб'єктів, які мають тимчасово вільні фінансові ресурси і бажають їх максимально ефективно інвестувати, до тих, хто має потребу в залученні цих ресурсів на максимально вигідних для них умовах. Основна роль фінансових посередників у розвитку економіки будь-якої держави полягає в забезпеченні ефективного функціонування механізму залучення інвестицій. Рівень інвестицій значно впливає на обсяг національного доходу суспільства. Інвестиції у масштабах країни визначають процес розширеного відтворення. Будівництво нових підприємств, зведення житлових будинків, прокладання доріг, а, отже, і створення нових робочих місць залежать від процесів інвестування або капіталоутворення [2; 5].

Фінансові посередники як ланка інвестиційного механізму виконують функцію мобілізації різноманітних інвестиційних ресурсів.

Процес створення нових зобов'язань та їх обмін на зобов'язання інших суб'єктів господарювання становить основу діяльності фінансових посередників і відрізняє їх від інших суб'єктів фінансової діяльності.

Фінансових посередників поділяють на дві групи – інституціональні та інфраструктурні фінансові посередники (професійні учасники фінансового ринку).

До інституціональних інвесторів відносять:

- банки, які акумулюють кошти фізичних та юридичних осіб у вигляді депозитів та перетворюють їх на інвестиції шляхом надання кредитів суб'єктам господарювання перш за все довгострокового характеру;

- інститути спільного інвестування – провадять діяльність, пов'язану із залученням, об'єднанням грошових коштів інвесторів з метою отримання прибутку від вкладення їх у цінні папери інших емітентів, корпоративні права та нерухомість;

- взаємні фонди інвестиційних компаній – це фонди, керовані інвестиційною компанією, що акумулює кошти від великої кількості фізичних та юридичних осіб і інвестує їх в акції, облігації та інші цінні папери на товарному і грошовому ринках;

- недержавні пенсійні фонди – це юридичні особи, які мають статус неприбуткової організації або непідприємницького товариства, що функціонує та провадить діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам;

- страхові компанії формують страхові фонди та страхові резерви, шляхом нагромадження страхових внесків фізичних і юридичних осіб та інвестування сформованих фондів грошових ресурсів в економіку, збільшуючи ці фонди і отримуючи певний прибуток від проведених операцій [6, с. 143-144].

Головною функцією фінансових посередників вважають перерозподільчу. Під нею розуміють оптимальний розподіл фінансових ресурсів між галузями економіки шляхом акумулювання коштів індивідуальних інвесторів (постачальників капіталу), їх трансформації і переміщення до споживачів капіталу [4].

Іншою функцією, яку виконують фінансові посередники є зниження трансакційних витрат учасників інвестиційного процесу. Її виконання полягає в тому:

- перерозподіл і зниження ризиків інвестування шляхом диверсифікації активів;
- підвищення ліквідності інвестиційних ресурсів шляхом управління активами;
- збалансування попиту і пропозиції на фінансовому ринку шляхом приведення активів і зобов'язань відповідно до потреб економіки;
- зниження витрат на здійснення операцій з активами;
- управління ризиками інвестування шляхом контролю та моніторингу;
- зменшення асиметричності інформації на фінансовому ринку [4; 7].

Фінансове посередництво здійснює вплив на динаміку ВВП, обсяги реалізованих товарів та послуг, індекси споживчих цін, курс національної валюти тощо. У порівнянні із впливом, що здійснюють інші суб'єкти фінансового ринку, банківське кредитування суттєво переважає за всіма аспектами. Скорочення останнім часом банками своєї діяльності у сфері кредитування внаслідок внутрішньої системної кризи похитнуло економіку нашої держави та помітно вплинуло на показники кредитного портфеля українських банків.

Ринок небанківських фінансових послуг протягом останніх років також характеризувався не:

Станом на 31.12.2015 р. у Державному реєстрі фінансових установ налічується 8886 одиниць відокремлених підрозділів фінансових установ. Зокрема, 5672 ломбардів, 1495 страхових компаній, 1518 кредитних спілок, 198 фінансових компаній [3].

Розвиток ринку кредитної кооперації у 2015 році стримували негативні прогнози стабільності національної валюти, падіння купівельної спроможності населення. Кількість структурних підрозділів порівняно з 2014 роком зменшилось на 17 одиниць.

У страховій сфері також спостерігалася негативна тенденція: загальне зниження вартості активів; втрата доступу до активів, розташованих на тимчасово окупованих територіях України; зростання витрат на забезпечення виконання страхових зобов'язань у зв'язку зі значною девальвацією національної валюти. Зазначені фактори призвели до зменшення кількості страхових компаній на 21 компанію, у тому числі і на 76 підрозділів [3].

До загроз у сфері недержавного пенсійного забезпечення відносять: збільшення ризиків, пов'язаних з фінансовою нестабільністю, неповернення депозитних активів, які розміщені на депозитних рахунках; обмежений вибір фінансових інструментів, придбаних для інвестування в них пенсійних коштів; складна процедура доступу до зовнішніх фінансових ринків, до іноземних інвесторів; недостатня зацікавленість роботодавців у фінансуванні недержавних пенсійних програм; низький рівень роз'яснювальної роботи щодо змісту та ролі системи накопичувального пенсійного забезпечення в суспільстві; недостатня фінансова спроможність, щодо участі в системі. У реєстрі протягом 2015 року з Державного реєстру фінансових установ виключено 4 недержавних пенсійних фонди та 1 адміністратора фонду [3]

Посередництво на фінансовому ринку потребує постійного удосконалення і розвитку. Першочерговими завданнями покращення діяльності фінансових посередників в Україні є:

- 1) розробка та вдосконалення нормативно-правових актів, які б дозволили фінансовим посередникам ефективніше функціонувати на фінансовому ринку;
- 2) формування сприятливих умов для розвитку фінансової посередницької діяльності;
- 3) відновлення довіри населення до фінансових посередників.

Таким чином, можна впевнено стверджувати, що ступінь розвитку фінансового ринку характеризується кількістю і різноманітністю фінансових посередників, а також асортиментом фінансових послуг, які вони надають учасникам ринку. Діяльність посередників сприяє зменшенню вартості фінансових операцій, підвищує ліквідність фінансових активів, диверсифікує ризик, створює умови для активізації роботи всіх учасників фінансового ринку.

Список використаних джерел:

1. Васильєва В.В. Фінансовий ринок: Навч. пос. / В.В. Васильєва О.Р. Васильченко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 368 с.
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
3. Звіт про діяльність національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринкових фінансових послуг за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua>
4. Герасимова, С. В. Роль фінансових посередників в організації інвестиційної діяльності акціонерних товариств / С. В. Герасимова // Фінанси України. – 2007.
5. Правдюк, Н. Л. Сутність інвестиційної діяльності: роль та значення інвестицій / Н. Л. Правдюк, А. В. Слівінська // Вісник Запорізького національного університету №2 (6), 2010. – С. 195-198.
6. Школьник І.О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку: Монографія. – Суми: ВВП “Мрія-1” ЛТД, УАБС НБУ, 2008. – 348 с.
7. Юрій С.І., Алексеєнко Л.М. Інституціоналізація фінансового посередництва в економічній системі // Економіка України. — 2007. — № 10.

*Олексій Шелест, к.е.н, доцент
Юлія Баканова, студентка 3 курсу
Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Харків*

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Кожна держава піклується про усі верстви свого населення. Так, згідно Конституції України ст. 46-50 держава забезпечує громадян правом на соціальний захист, на житло, на достатній життєвий рівень, правом на забезпечення життя та здоров'я та інші соціальні блага для усіх громадян країни. Ринкова економіка потребує повноцінних та глибоких змін, адже стара радянська система соціальних гарантій є недоцільною. Ще на початку 90-х років стартувало формування нової системи соціальних гарантій, але нажаль вона поки що є недосконалою з багатьма проблемами.

Що ж таке соціальні гарантії населення? Згідно Закону України "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії", державні соціальні гарантії - це встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму [1].

Розглядаючи соціальні гарантії як економічну категорію, їх можна трактувати як систему взаємовідносин населення і держави з приводу гарантування державою певного рівня задоволення соціальних потреб та згоди населення на участь у фінансуванні необхідного для цього обсягу соціальних благ, а також самостійне забезпечення решти своїх соціальних потреб.

Надання державних соціальних гарантій здійснюється за рахунок бюджетів усіх рівнів, коштів підприємств, установ і організацій та соціальних фондів на засадах адресності та цільового використання. Розрахунки й обґрунтування до показників видатків на соціальні потреби у проектах державного бюджету України та місцевих бюджетів здійснюються на підставі державних соціальних стандартів, визначених відповідно до закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії».

Гостро постає проблема фінансового забезпечення соціальних гарантій. У важкий для економіки час скруту відчують усі галузі і соціальні гарантії не виняток. Світова фінансова наука й практика виходить з ситуації залучаючи такі джерела фінансування соціальних гарантій: бюджетні асигнування; фінансові ресурси підприємницьких структур; кошти спонсорів; кошти благодійних організацій; страхування.

Також недосконалим є механізм фінансування соціальних потреб за рахунок позабюджетних коштів. Вихід є використання коштів підприємницьких структур. Підприємство за рахунок своїх доходів формує соціальну інфраструктуру, що дає змогу максимально задовольнити матеріальні й духовні потреби його працівників. Працюють відомчі санаторії, будинки відпочинку, профілакторії, дитячі садки, заклади культури, укладаються договори на обслуговування колективу підприємств поліклініками, підготовку кадрів. Є підстави стверджувати, що надалі обсяги фінансових ресурсів підприємств, що спрямовуються на соціальні потреби,

зростатимуть і тим самим частково знімуть навантаження на місцеві й державні бюджети.

Аналізуючи практику і досвід країн з розвинутою ринковою економікою, нині з'являється нове джерело фінансування соціального розвитку — спонсорство та меценатство. Їх можна трактувати як некомерційну діяльність організацій і деяких осіб, спрямовану на задоволення потреб суспільства в соціальних гарантіях. Теоретично меценатство та спонсорство можна визначити як форму інвестування у соціальну сферу. Більшістю країн ця сфера діяльності регулюється законодавством. В Україні в 1997 році набув чинності Закон "Про благодійність і благодійницьку діяльність". Держава всіляко заохочує цю діяльність шляхом надання пільг з оподаткування тощо [2].

В Україні на сьогодні зареєстровано 126 благодійних організацій [3], їхні кошти використовуються на різні соціальні потреби — програми державного значення, надання стипендій обдарованим дітям для одержання ними освіти, різні спортивні змагання (Олімпійські ігри). Ресурси благодійних організацій спрямовані, в основному, на фінансування об'єктів інфраструктури для малозабезпечених верств населення. Іншим джерелом фінансового забезпечення соціальної інфраструктури є страхування — пенсійне, медичне, а також у разі безробіття та від нещасного випадку на виробництві та професійних захворювань. Страхування розраховане на все зайняте населення держави, оскільки саме воно бере участь у створенні страхових фондів.

Аналізуючи показники фінансових видатків, найбільшою статтею у 2016 р. є витрати на соціальний захист і соціальне забезпечення. Загальний обсяг фінансування на цю категорію зріс на 63,31 млрд грн., а приріст зріс на 69,66% в порівнянні з попереднім роком. Їх частка в загальній системі витрат збільшилася на 7,47% і становить 23,09%. [4]. Але у зв'язку з підвищенням цін на товари першої необхідності та комунальні послуги, ця політика уряду країни недостатня для стабілізації ситуації в цілому.

В умовах ринку, платні послуги набирають все більших масштабів. З позицій фінансової теорії це явище об'єктивне і зумовлене як потребою справедливішого перерозподілу благ і послуг залежно від трудових зусиль кожного громадянина, так і створення конкурентного середовища щодо надання послуг і досягнення на цій-основі зростання їхньої якості. Крім того, урізноманітнення джерел фінансового забезпечення соціальних благ і послуг посилює рівень стабільності, повноти й реальності соціальної системи в цілому.

Різкий дефіцит фінансування спостерігається у системі охорони здоров'я. На сьогодні в Україні це складний комплекс лікувальних, лікувально-профілактичних та санаторно-профілактичних закладів, до яких належать лікарні й територіальні медичні об'єднання, поліклініки й амбулаторії, фельдшерсько-акушерські пункти, станції швидкої і невідкладної допомоги, станції переливання крові, санаторії для хворих на туберкульоз та для дітей і підлітків, будинки дитини, санітарно-епідеміологічні, дезінфекційні станції, центри здоров'я та, заклади санітарної освіти. Тобто це розширена мережа державних закладів, що перебувають на бюджетному фінансуванні. Попередній досвід фінансування охорони здоров'я дає врешті-решт підставу дійти двох висновків. По-перше, держава не в змозі виділяти кошти в таких розмірах, які б забезпечували надання медичних послуг за постійно зростаючими якісними та кількісними показниками. По-друге, наявність лише одного джерела

фінансового забезпечення охорони здоров'я уповні усуває конкурентні мотиви щодо діяльності цих установ.

В усьому світі повноцінне, відповідне потребам громадян надання медичних послуг здійснюється при наявності декількох джерел фінансування. Наймасштабніший з них три джерела — бюджет, кошти громадян і медичне страхування. Про вади бюджетного фінансування охорони здоров'я йшлося вище, проте платна медицина теж їх має. Вона недоступна для громадян із низькими доходами.

Покращення ситуації фінансового забезпечення соціальних гарантій можливе лише за умови комплексного підходу усіх джерел і спрощення та удосконалення структури. Фінансове забезпечення повинно включати такі джерела: бюджетне фінансування; фінансові ресурси підприємств; спонсорство, меценатство, благодійництво, страхування, кредитування, плату за послуги.

Приділяючи достатню увагу питанням соціальної сфери ще можна вирішити і покращити її подальше функціонування. Нажаль, бюджет в даний час неспроможний фінансувати усі потрібні сфери соціальних гарантій належним чином. Необхідно залучати нові джерела фінансування та вести активний пошук чинників, які покращать і систематизують соціальну сферу. Адже, в умовах ринкової економіки, громадянам як ніколи важко і вони потребують підтримки з боку держави. Могутня соціальна система з соціальними гарантіями підвищать рівень життя населення, ступінь його освіченості, призведуть до зростання наукового потенціалу держави.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2017-14>
2. Закон "Про благодійність і благодійницьку діяльність" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>
3. Департамент державної реєстрації. Благодійні організації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ddr.minjust.gov.ua/uk/410fd2e08c350aa28de7375f67249048/blagodiyni_organizaciyi/
4. Бюджетний щоденник України 2016 рік. Київ – 55 С.

*Кароліна Шпонько, студентка 4 курсу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород
Науковий керівник: Тимчак М.В., к.е.н., доцент*

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СУЧАСНОГО СТАНУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Страховий ринок являє собою особливу сферу соціально-економічних відношень, де об'єктом купівлі-продажу є страхова послуга – страховий захист, формується пропозиція і попит на неї. Страховий ринок можна розглядати і як особливу систему організації грошових відносин із формування і розподілу страхового фонду, щоб забезпечити страховий захист суспільства за допомогою створення структури страхових організацій, які беруть участь у продажу відповідних страхових послуг [5].

Актуальність даної проблеми дослідження полягає в тому, що страховий ринок взаємопов'язаний з економікою країни і його роль постійно зростає. З метою запобігання ризику або його мінімізації у міжнародній практиці застосовують страхування. Страхування відображає рівень розвитку економіки й рівень доходів населення. Крім цього, страхування допомагає захистити майнові інтереси як

юридичних, так і фізичних осіб, а також вирішити низку макроекономічних завдань держави.

Аналізуючи рівень страхування в Україні, необхідно зазначити, що страховий ринок України уже пройшов стадію формування і знаходиться на етапі становлення і розвитку. Є певні показники, які необхідні для аналізу страхового ринку України. Перш за все, – це чисельність страховиків. Наступним показником, який підлягає аналізу є страхові премії (платежі), бо саме вони є основним доходом страховиків від страхової діяльності. Ще одним основним показником діяльності страхового ринку є валові виплати – розраховані як валові страхові виплати за мінусом частки страхових виплат, які сплачуються перестраховиками-резидентами [4].

Сучасний стан розвитку страхового ринку в Україні характеризується поступовим зменшенням кількості страхових компаній. Станом на 30.06.2016 р. загальна кількість страхових компаній становила 343, у тому числі страхові компанії, які спеціалізуються на довгостроковому страхуванні життя (СК «Life») – 45 компаній, та страхові компанії, що займаються страхуванням ризиків (СК «non-Life») – 298 компаній. У порівнянні з аналогічною датою минулого року, кількість страхових компаній зменшилася на 31 компанію, тобто у I півріччі 2015 р. функціонувало 374 страхові компанії [3].

Кількість договорів, крім договорів з обов'язкового страхування від нещасних випадків на транспорті станом на I півріччя 2016р. становила 16 375, 6 тис. одиниць, порівняно з I півріччям 2015р. кількість договорів зменшилася на 33 941 тис. одиниць або на 67,5%. Кількість договорів з обов'язкового страхування зросла на 24 321,6 тис. одиниць або на 52,5% за рахунок зростання договорів страхування від нещасних випадків на транспорті на 24 407,0 тис. одиниць або на 57,9% [1].

Незважаючи на скорочення кількості страхових компаній, обсяг валових премій у порівнянні з I півріччям 2015р. збільшився на 21,3% і становить 16 327,0 млн. грн.. Збільшення валових страхових премій відбулося майже по всім видам страхування:

- по автострахованню (КАСКО, ОСЦПВ, "Зелена картка") на 753,6 млн. грн. або 20,5%;
- по страхуванню життя на 374,8 млн. грн. або 39,9%;
- по страхуванню вантажів та багажу на 275,3 млн. грн. або 18,4%;
- по страхуванню майна на 265,7 млн. грн. або 16,2%;
- по страхуванню відповідальності перед третіми особами на 227,3 млн. грн. або 40,8%;
- по медичному страхуванню на 147,6 млн. грн. або 14,9%;
- по страхуванню кредитів на 145,7 млн. грн. або 64,5%;
- по страхуванню від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ на 143,4 млн. грн. або 15,0%;
- по страхуванню від нещасних випадків на 135,7 млн. грн. або 54,6%;
- страхування медичних витрат на 135,7 млн. грн. або 66,5% [1].

Обсяг валових страхових виплат у порівнянні з I півріччям 2015 року збільшився на 899,3 млн. грн. або на 29,4% і становить 3 954,5 млн. грн. Обсяг чистих страхових виплат збільшився на 786,4 млн. грн. або на 26,3% і становить 3 771, 8 млн. грн. Станом на 30.06.2016р. страхові виплати збільшилися на користь таких видів страхування, як страхування кредитів на 331,2 млн. грн., страхування фінансових ризиків на 328,0 млн. грн., автостраховання на 250,7 млн. грн. Водночас, зменшилися

валові страхові виплати зі страхування майна на 87,6 млн. грн. та страхування життя на 84,4 млн. грн [1].

Досліджуючи стан страхового ринку України, доцільно відзначити недоліки та проблеми страхового ринку України, які гальмують розвиток страхового ринку України:

- 1) недосконалість законодавчого регулювання у сфері страхування;
- 2) недостатня відповідність чинного законодавства вимогам європейських стандартів;
- 3) відсутність довіри населення до страхових компаній;
- 4) погіршення фінансового стану населення, яке зумовлює падіння попиту на послуги страхової компанії;
- 5) низький рівень капіталізації вітчизняних страховиків;
- 6) не кваліфікованість фахівців страхової справи тощо [2].

Отже, проаналізувавши стан страхового ринку України за I півріччя 2016 року, можна зробити наступні висновки:

1. Кількість страхових компаній в Україні поступово зменшується.
2. Обсяг валових страхових премій збільшилися по всім видам, але найбільше збільшення відбулося по автострахуванню та страхуванні життя.
3. Обсяг валових страхових виплат також збільшився на користь страхування кредитів та страхування фінансових ризиків.
4. На страховому ринку України є низка проблем, які необхідно вирішувати шляхом вдосконалення законодавчої бази у сфері страхування, підвищення попиту на страхові послуги у населення, підвищення капіталізації страховиків тощо.

Список використаних джерел:

1. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>
2. Лук'яненко І. Г., Сінельнік В. В. Сучасні тенденції функціонування та напрями реформування страхового ринку України / Лук'яненко І. Г., В. В. Сінельнік // Економічний вісник університету. – 2015. – № 27/1: Економічні науки. – С. 221–227.
3. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. – Режим доступу: <http://www.nfp.gov.ua>
4. Сукач О.М., Сарана Л.А. Страховий ринок України: сучасні реалії та перспективи // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту, 2016 – Випуск 1 (20). – с. 106-113
5. Шелехов К.В., Бігдаш В.Д. Страхування: навчальний посібник. – К.: МАУП, 1998. – 424с.

Наукове видання

**ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ
ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН:
ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ**

**Збірник матеріалів
Всеукраїнської науково-практичної конференції**

(23 листопада 2016 р., м. Ужгород)

Т 65 Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ужгород, 23 листопада 2016 р.) – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2016. – 395 с.

Збірник укладено за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Трансформація національної моделі фінансово-кредитних відносин: виклики глобалізації та регіональні аспекти», яка відбулася 23 листопада 2016 року в ДВНЗ «Ужгородський національний університет». Матеріали авторів містять різні точки зору з теоретичних та прикладних засад розвитку держави та регіонів в контексті децентралізаційних і глобалізаційних процесів, які охоплюють: проблематику розвитку фінансового ринку; вдосконалення механізмів фінансового менеджменту підприємництва; розбудову ринку банківських і небанківських фінансових послуг; актуальні питання бюджетно-фінансової автономії регіонів, що в сукупності виступають ключовими факторами процесу перебудови національної моделі фінансово-кредитних відносин.

Матеріали друкуються в авторській редакції. Редакція не завжди поділяє думку та погляди авторів. Відповідальність за достовірність фактів, власних імен, назв, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

**УДК 336 (477) (063+339.9)
ББК У9 (4Укр) 26л0+У52**